A.CONAN DOYLE_JUTUSTUSED SHERLOCK HOLMESIST

KIRJASTUS «EESTI RAAMAT» • TALLINN 1973

T(Inglise) D74

Tõlgitud väljaannetest:
A STUDY IN SCARLET by
A Conan Doyle Leipzig Bernhard Tauchnitz 1892

THE HOUND OF THE BASKERVILLES, ANOTHER ADVENTURE OF SHERLOCK HOLMES by
A. Conan Doyle Leipzig Bernhard Taiicbnitz 1902

SHERLOCK HOLMES THE COMPLETE LONG STORIES by
Arthur Conan Doyle London
John Murray, Albemarle Street, W. (1929)
Tõlkinud A. Tann, V, Pedajas ja E, Heinaste Illustreerinud V. Tõnisson

7—6—3
TL 2—73—20

ETÜÜD PUNASES

I osa (Endise sõjaväearsti dr. John H. Watsoni mälestustest)

1. MISTER SHERLOCK HOLMES

1878. aastal lõpetasin ma Londoni ülikooli diplomeeritud arstina ja siirdusin Netley'sse, et läbi teha sõjaväekirur-gidele ettenähtud kursus. Pärast sealseid õpinguid määrati mind korra kohaselt viiendasse Northumberlandi laskur-rügementi kirurgi assistendiks. Rügement asus tollal Indias, ja enne kui ma kohale jõudsin, oli puhkenud teine Afganistani sõda1. Bombays maabunud, sain teada, et minu väeosa oli läbi mäekitsuste edasi liikunud ja juba sügavale vaenlase maale jõudnud. Koos paljude teiste ohvitse-ridega, kes olid samasuguses olukorras nagu minagi, läksin siiski järele ja jõudsin õnnelikult Candahari, kus leidsin oma rügemendi eest ja asusin otsekohe oma ameti-kohustuste täitmisele.

Sõjaretk tõi paljudele ordeneid ja auastmeid, minule aga ainult õnnetust ja häda. Mind viidi oma brigaadist üle Berkshire'i brigaadi, kellega koos võtsin osa saatuslikust Maiwandi lahingust. Seal sain ma õlast haavata: kuul purustas luu ja riivas rangluualust

[1] Inglismaa koloniaalsõda Afganistani alistamiseks aastail 1878—1880.

tuiksoont. Oleksin tapahimuliste ghaaside[2] kätte langenud, kui mu tentsik Murray poleks ustavust ning vaprust üles näidanud, mind paki-hobuse selga heitnud ja õnnelikult Briti vägede juurde toonud.
Valust kurnatuna ja mitme päeva vintsutustest nõrgana viidi mind koos suure haavatute vooriga Peshawari kesk-hospidali. Siin ma toibusin ja jõudsin juba niipalju paraneda, et võisin mööda palateid jalutada ning verandal pisut päikest võtta, kui mind järsku tabas kõhutüüfus, see meie India valduste needus? Mitu kuud ei lootnud keegi,
5
et ma ellu jään, ja kui ma viimaks toibusin ning paranema hakkasin, olin nii nõrk ja nii kõhnaks jäänud, et arstlik komisjon otsustas mind päevagi viivitamata Inglismaale tagasi saata. Sõjaväe transpordilaevaga «Orontes» saadetigi mind teele ja kuu aega hiljem astusin Ports-mouthi sadamasillale. Ma olin täiesti otsas, kuid isalik valitsus lubas mul järgnevad üheksa kuud kasutada selleks, et katsuda oma tervist parandada.
Mul ei olnud Inglismaal ei sõpru ega sugulasi ja seepärast olin vaba kui tuul — ehk nii vaba, kui üksteist šillingit ja kuus penni sissetulekut päevas lubab inimesel olla. Niisuguses olukorras tõmbas mind loomulikult London, see suur kloaak, mis kõiki impeeriumi loodreid ja päevavargaid vastupandamatult enda poole tõmbab. Mõnda aega peatusin hotellis Strandil[3]. Mu elu oli sisutu ning kõle ja oma rahanatukest kulutasin märksa vabamalt, kui oleksin tohtinud. Kuna mu majanduslik seisund selle tõttu kaunis murettekitavaks muutus, mõistsin varsti, et pean kas pealinnast lahkuma ja kuhugi maale elama asuma või oma eluviisi täielikult ümber korraldama. Valisin viimase tee: otsustasin hotellist lahkuda ja mõnes vähenõudlikumas ning odavamas linnajaos korteri üürida.
Samal päeval, mil ma sellele otsusele olin jõudnud, juhtusin parajasti seisma «Criterioni» baari juures, kui keegi mulle õlale koputas. Pöörasin ümber ja tundsin ära noore Stamfordi, kes oli töötanud Püha Bartholomeuse kliinikus minule alluva velskrina. Üksildasele inimesele on tõepoolest meeldiv näha Londoni suures kõrbes tuttavat nägu. Endistel aegadel polnud Stamford mulle küll eriti lähedane sõber olnud, kuid nüüd tervitasin teda vaimustusega ja ka temal omalt poolt näis olevat hea meel mind nähes. Oma ülevoolavas rõõmus kutsusin ta Holbornile[4] einetama ja me asusimegi voorimehetõllas teele.
«Mis teiega ometi on juhtunud, Watson?» küsis ta varjamatu imestusega, kui me läbi Londoni rahvarikaste tänavate logistasime. «Te olete nii kõhnaks jäänud kui teivas ja pruun olete kui pähkel.»
Jutustasin talle oma seiklustest üksnes põgusalt, kuid lõpetada jõudsin vaevalt selleks ajaks, kui sihtkohta saabusime.
6
«Vaene mees,» ütles ta kaastundlikult, kui mu õnnetustest oli kuulnud. «Mida te nüüd kavatsete ette võtta?»
«Otsin korterit,» vastasin. «Püüan lahendada probleemi, kas on võimalik mõistliku hinnaga mugavat elamispaika saada.»
«Imelik,» tähendas mu kaaslane, «te olete täna juba teine mees, kes mulle niisugust asja räägib.»
«Ja kes oli esimene?» küsisin mina.

---

[2] G h a a s i — fanaatiliselt vapper muhamediusuline sõdur.
[3] S t r a n d — üks Londoni peatänavaid.
[4] H o l b o r n — üks Londoni peatänavaid.

«Keegi sell, kes töötab haigla keemialaboratooriumis. Ta kurtis täna hommikul, et on leidnud ilusa korteri, aga et tal pole kedagi, kellega seda kahe peale võtta, sest tema kukrule olevat see liiga kallis.»
«Taeva pärast!» hüüatasin. «Kui ta tõesti otsib kedagi, kes temaga korterit ja kulu jagaks, siis olen just mina see õige mees tema jaoks. Elaksingi meelsamini kellegagi koos kui üksi.»
Noor Stamford vaatas üle oma veiniklaasi mulle kaunis imelikult otsa.
«Te ei tunne veel Sherlock Holmesi,» sõnas ta. «Mine tea, kas te teda just korterinaabriks tahaksite.»
«Mispärast, mis tal siis viga on?»
«Ega ma öelnudki, et tal midagi viga oleks. Ta on lihtsalt oma ideede poolest natuke veidrik — entusiast mõningates teadusharudes. Ent niipalju kui ma teda tunnen, on ta muidu päris korralik poiss.»
«Arvatavasti arstiteaduse üliõpilane?» pärisin edasi.
«Ei, mul pole aimugi, mille poole ta sihib. Ta on suurepärane keemik ja ma usun, et tunneb hästi ka anatoomiat. Aga niipalju kui mulle teada, ei ole ta kunagi süstemaatiliselt arstiteadust õppinud. Ta õpingud on olnud üsna katkendlikud ja korrapäratud, kuid ta on kogunud tohutul hulgal ebatavalisi teadmisi, mis hämmastaksid isegi tema professoreid.»
«Kas te pole kunagi küsinud, kelleks ta tahab saada?» uurisin mina.
«Ei. Ta pole niisugune mees, keda oleks kerge rääkima panna, kuigi ta võib olla küllaltki jutukas, kui tal juhtub tuju olema.»
«Tahaksin temaga kokku saada,» sõnasin. «Kui ma juba kellegagi korterit pean jagama, eelistaksin töökat ja rahulikku inimest. Ma ei ole veel küllalt tugev, et taluda palju kära või erutust. Afganistanis oli seda kõike nii rohkesti, et minu elupäevadeks jätkub. Kuidas ma teie sõbraga kokku saaksin?»
7
«Ta on kindlasti laboratooriumis,» vastas mu kaaslane. «Ta kas hoidub sellest paigast nädalate viisi eemale või töötab seal hommikust õhtuni. Kui soovite, sõidame pärast einet sinna.»
«Kindlasti sõidame,» vastasin, ja meie vestlus kaldus teistele teemadele.
Hiljem, kui olime teel haiglasse, kuulsin Stamfordilt veel mõningaid üksikasju selle härra kohta, kellega kavatsesin korterit jagama hakata.
«Mind ärge süüdistage, kui te temaga läbi ei saa,» ütles Stamford. «Ma tean temast ainult nii palju, kui teda laboratooriumis juhuslikult kohates olen tundma õppinud. Teie tegite selle ettepaneku, niisiis ei tohi te mind vastutavaks pidada.»
«Kui me läbi ei saa, eks siis läheme kumbki oma teed,» vastasin. «Mulle näib, Stamford,» lisasin oma kaaslasele valjult otsa vaadates, «et te tahate mingil põhjuse] oma käed sellest loost puhtaks pesta. Kas sel mehel on nii raske iseloom või milles asi seisab? Ärge ometi keerutage!»
«Ei ole kerge väljendada väljendamatut,» vastas ta naerdes. «Holmes on minu maitse jaoks natuke liiga teaduslik — tema teaduslikkus läheneb juba julmusele. Võin ette kujutada, et ta on võimeline sõbrale näputäit uusimat alkaloidi andma — mitte pahatahtlikkusest, saate aru, vaid lihtsalt uurimisvaimust, selleks et saada täpset ettekujutust, kuidas mürk toimib. Tegelikult arvan küll, et ta oleks ise samuti valmis seda sisse võtma. Tal näib olevat lausa kireks omandada kindlaid ja täpseid teadmisi.»
«On ka väga õige.»

«Jah, kuid see võib viia liialdusteni. Kui ta juba niikaugele läheb, et lahkamiskambris uuritavaid laipu kepiga peksma hakkab, siis võtab see kirg kahtlemata kaunis pentsiku vormi.»

«Hakkab laipu peksma!»

«Jah, et kindlaks teha, mil määral võib veel pärast surma löögijälgi tekitada. Nägin teda selle tegevuse juures oma silmaga.»

«Ja siiski ütlete, et ta ei ole arstiteaduse üliõpilane?»

«Ei. Taevas teab, mis eesmärki ta oma uurimistega taotleb. Aga nüüd olemegi kohal ja te võite tema üle ise otsustada.» Vesteldes olime pöördunud kitsasse põiktänavasse ning astusime sisse väikesest kõrvaluksest, mis viis suure haigla ühte tiiba. See paik oli mulle tuttav, nii et kõledast

8

kivitrepist üles minnes ja mööda pikka, valgekslubjatud seinte ning pruunjashallide ustega koridori edasi sammudes ma juhtimist ei vajanud. Enne koridori lõppu keeras ära madal võlvitud käik, mis viis keemialaboratooriumi.

See oli kõrge ruum, kus oli loendamatul hulgal pudeleid, küll reastikku, küll korratult laiali. Siin-seal olid madalad laiad lauad tihedasti kaetud retortide, kolbide ja väikeste Bunseni põletitega, millel võbisesid sinised leegid. Ruumis viibis ainult üks üliõpilane, kes oli ühe kaugema laua kohal kummargil töösse süvenenud. Meie samme kuuldes tõstis ta pilgu ja hüppas rõõmuhõiskega püsti. «Ma avastasin selle, avastasin selle!» hüüdis ta mu kaaslasele, joostes meie poole, katseklaas käes. «Avastasin reaktiivi, mis ei sadestu mitte millegi muu kui ainult hemoglobiini toimel!» Ta nägu poleks võinud vaimustusest rohkem särada ka siis, kui ta kullasoone oleks leidnud.

«Doktor Watson — mister Sherlock Holmes,» tutvustas meid Stamford.

«Väga rõõmustav teiega tutvuda,» sõnas Holmes südamlikult ja haaras nii tugevasti mu käe, et ma talle samade sõnadega küll poleks vastanud.

«Näen, et olete olnud Afganistanis.»

«Kuidas, pagana päralt, teie seda teate?» küsisin imestunult.

9

«Pole oluline,» sõnas ta omaette muheldes. «Praegu on küsimuse all hemoglobiin. Te muidugi mõistate mu avastuse tähtsust?»

«Keemia seisukohalt on see kahtlemata huvitav,» vastasin, «kuid praktiliselt. . .»

«Oh, inimene, see on üle mitme aasta kõige praktilisem arstiteaduslik avastus. Kas te ei mõista, et see võimaldab eksimatult vereplekke kindlaks teha. Tulge siia!» Suures agaruses haaras ta mul kuuekäisest kinni ja tõmbas mu oma töölaua juurde. «Võtame natuke värsket verd,» ütles ta, torkas pika nõelaga endale sõrme ja tõmbas torkehaavale valgunud veretuga pipetti. «Nüüd lisan selle väikese verekoguse liitrile veele. Te näete, et saadud segu näeb välja nagu puhas vesi. Suhe ei saa olla suurem kui üks miljoni vastu. Ometi ei kahtle ma põrmugi, et saavutame iseloomuliku reaktsiooni.» Seda öeldes viskas ta nõusse mõned valged kristallid ja tilgutas sinna siis pisut mingit läbipaistvat vedelikku. Silmapilkselt omandas sisu tuhmi mahagonivärvuse ja klaaspurgi põhja vajus õhuke pruunikas sade.

«Ha-haa!» naeris ta käsi plaksutades ja näis olevat vaimustatud nagu laps uuest mängukannist. «Mis te sellest arvate?»

«See näib olevat väga peen katse,» tähendasin mina.

«Suurepärane, suurepärane! Vana guajakikatse[5] oli väga kohmakas ja ebakindel, samuti nagu vereosakeste mikroskoopiline uurimine. Viimasest polegi kasu, kui plekid on juba mõni tund vanad. Selle katse toime näib aga ühesugune olevat nii vana kui ka värske vere puhul. Kui see katse varem oleks leiutatud, siis oleksid sajad inimesed, kes praegu maailmas ringi patseerivad, oma kuritegude eest ammugi pidanud maksma.»

«Kas tõesti?» pomisesin mina.

«Kriminaalasjad keerlevad alalõpmata selle punkti ümber. Inimest võidakse hakata roimas kahtlustama alles mitmeid kuid pärast seda, kui kuritegu on toime pandud. Uurides tema pesu või üleriideid, avastatakse seal pruunikaid plekke. Kas need on vere-, pori-, rooste- või puuvilja-plekid — või mis need õieti on? See küsimus on nii mõnelegi eksperdile peamurdmist valmistanud. Ja miks? Sellepärast, et ei olnud usaldatavat katset. Nüüd on aga olemas

10

Sherlock Holmesi katse ja enam ei ole mingisugust raskust.»

Kõnelemisel ta silmad lausa sädelesid. Ta pani käe südamele ja kummardas nagu mingile aplodeerivale rahvahulgale, keda ta enda ees kujutles.

«Teid tuleb õnnitleda,» tähendasin, olles ta entusiasmist kaunikesti üllatatud.

«Möödunud aastal oli Frankfurdis von Bischoffi lugu. Ta oleks kindlasti oksa tõmmatud, kui seda katset oleks tuntud .. . Siis olid veel Mason Bradfordist, kurikuulus Müller, Lefevre Montpellierst ja Samson New Orleansist. Võiksin nimetada oma paarkümmend juhtu, mille puhul see katse oleks olnud otsustav.»

«Te näite olevat elav kuritegude register,» ütles. Stam-ford naerdes. «Võiksite sel alal hakata ajalehte välja andma. Nimeks pange talle «Politseiuudiseid Minevikust».»

«Saakski väga huvitava lugemismaterjali,» tähendas Sherlock Holmes. kleepides oma sõrme torkehaavale tükikese plaastrit. «Pean ettevaatlik olema,» naeratas ta minu poole pöördudes, «sest mul on kätega palju. sopramist mürkides.» Kõneldes, sirutas ta käe ette ja ma nägin, et see oli plaastrikillukestest üleni lapiline ning kangete hapete toimel loomuliku värvuse kaotanud.

«Me tulime siia asja pärast,» ütles Stamford kõrgele järile istudes ja lükkas jalaga teise istme minu poole.

«Mu sõber siin otsib peavarju, ja kuna te kurtsite, et ei leia kedagi, kellega koos korterit võtta, mõtlesin, et teen teid õige tuttavaks.»

Sherlock Holmesile näis õige hästi meeldivat mõte minuga eluaset jagada. «Ma pean ühel korteril Baker Streetil silma peal,» ütles ta. «See sobiks meile imehästi. Loodan, et teil pole midagi kange tubaka lõhna vastu?»

«Suitsetan ise alati meremeeste oma,» vastasin.

«Siis on hästi. Mul on tavaliselt kodus kemikaale ja vahetevahel teen katseid. Kas see häirib teid?»

«Mitte põrmugi.»

«Las ma mõtlen, missuguseid vigu mul veel on . . . Jah, aeg-ajalt satun musta meeleollu ja siis ei tee ma päevade viisi suud lahti. Ärge siis arvake, et ma pahane olen. Jätke mind lihtsalt rahule, ja varsti olen jälle endine. Aga mis teil on tunnistada? On hea, kui kaks inimest, kes kavatsevad koos elama hakata, teavad enne seda teineteisest kõige halvemat.»

Naersin tema küsimuse peale. «Ma pean buldogikutsi-

[5] G u a j a k i k a t s e — katse vere olemasolu kindlakstegemiseks guajakipuust saadava vaigu alkoholilahuse abil.

11

kat; ei kannata kära, sest mu närvid pole korras; magan poole päevani ja olen üldse äärmiselt laisk. Kui terve olen, on mul veel hulk teisigi pahesid, kuid praeguse] momendil on need põhilised.»
«Kas arvate ka viiulimängu kärade kategooriasse?» küsis ta murelikult.
«Oleneb mängijast,» vastasin. «Hea viiulimäng on juma-latelegi naudinguks, halb aga .. .»
«Oh, siis on kõik korras,» naeris ta lõbusalt. «Arvan, me võime öelda, et asi on otsustatud — sel juhul muidugi, kui korter teile meeldib.»
«Millal me seda vaatama läheme?»
«Tulge homme keskpäeval siit läbi, siis läheme ja korraldame asja ära,» vastas tema.
«Hästi, täpselt keskpäeval siis,» ütlesin ta kätt surudes.
Jätsime ta oma kemikaalide keskele töötama ja jalutasime Stamfordiga kahekesi hotelli suunas.
«Muide,» küsisin järsku peatudes ja Stamfordi poole pöördudes, «kuidas, pagana pihta, ta teadis, et ma Afganistanist olen tulnud?»
Mu kaaslane naeratas mõistatuslikult. «See on lihtsalt tema väike iseärasus. Paljud inimesed on tahtnud teada, kuidas ta niisuguseid avastusi teeb.»
«Oo, see on siis saladus?» imestasin käsi hõõrudes. «Väga huvitav. Suur tänu teile, et meid tuttavaks tegite. Te ju teate, et inimkonna tõeliseks uurimisobjektiks on inimene.»
«Mis siis muud, kui uurige teda,» ütles Stamford minuga hüvasti jättes. «Aga küll te näete, ta on siiski keerukas probleem. Vean kihla, et tema õpib teid paremini tundma kui teie teda. Head tervist!»
«Head tervist,» vastasin ma ja lonkisin hotelli poole, olles oma uuest tuttavast päris tõsiselt huvitatud.

2. TEADUSLIK JÄRELDAMINE

Kohtusime järgmisel päeval, nagu Holmes oli ette pannud, ja läksime vaatama Baker Street 221-b asuvat korterit, millest ta meie eelmisel kohtumisel kõneles. See koosnes paarist hubasest magamistoast ja avarast, õhurikkast, meeldivalt sisustatud elutoast, millel oli kaks laia akent. Korter oli meile igas suhtes nii meelepärane ja üür tundus kahe peale nii mõõdukas, et sõlmisime otsekohe lepingu
12

ja saime korteri oma valdusse. Samal õhtul tõin oma asjad hotellist ära ja järgmisel hommikul tuli Sherlock Holmes mitme kasti ning kohvriga. Päeva või paar olime kibedasti ametis oma kraami lahtipakkimisega, püüdes kõike nii hästi kui võimalik paika panna. Pärast seda hakkasime vähehaaval uude olukorda sisse elama ja uue ümbrusega kohanema.
Holmes ei olnud kindlasti mitte niisugune mees, kellega oleks raske olnud koos elada. Tal olid vaiksed elukombed ja reeglipärased harjumused. Õhtul oli ta harva pärast kümmet veel üleval, hommikul aga alati juba einetanud ja välja läinud, kui mina tõusin. Mõnikord veetis ta päeva keemialaboratooriumis, teinekord lahkamiskambris, ja vahetevahel tegi pikki jalutuskäike, mis viisid teda nähtavasti kõige viletsamatesse

linnaosadesse. Tema energia oli ületamatu, kui ta oli töötujus, kuid aeg-ajalt haaras teda reaktsioon ja siis lebas ta päevade kaupa hommikust õhtuni elutoas sohval, peaaegu sõna lausumata või sõrme liigutamata. Neil puhkudel märkasin ta silmis vahel isesugust unelevat, tühja pilku, nii et oleksin võinud teda kirglikuks narkootikuks pidada, kui kogu ta eluviisi kainus ja puhtus poleks niisugust arvamust võimatuks teinud.
Nädalate möödudes süvenes ja kasvas järk-järgult minu huvi tema ja ta elueesmärkide vastu. Juba tema väline isik oli niisugune, et köitis ka kõige juhuslikuma vaataja tähelepanu. Ta oli tublisti üle kuue jala[6] pikk ja nii kõhn, et näis veelgi pikemana. Ta silmavaade oli terav ja läbitungiv, välja arvatud neil tardumuse päevil, millele eespool vihjasin; õhuke kullinina andis, kogu ta näole erksa ning otsustava ilme ja ettetungiv kandiline lõug osutas tugevale iseloomule. Ta käed olid alati tindised ja kemikaalidest plekilised, kuid ta puudutused siiski harukordselt õrnad, nagu mul sageli oli võimalus tähele panna, vaadeldes, kuidas ta oma hapraid katseriistu käsitses.
Kui ma tunnistan, kuivõrd see mees minus uudishimu äratas ja kui sageli püüdsin läbi murda tagasihoidlikkusest, mida ta kõige teda ennast puudutava suhtes ilmutas, võib lugeja küll arvata, et ma oma nina ülearu teiste asjadesse topin. Enne sellise otsuse langetamist lubatagu siiski meenutada, kui eesmärgitu mu elu oli ja kui vähe oli seda, mis mu tähelepanu köitis. Tervise pärast söandasin välja minna ainult hästi sooja ilmaga, ja mul polnud sõpru, kes
13
oleksid mind külastanud ning mu argielu üksluisusse vaheldust toonud. Säärases olukorras tervitasin õhinal teatavat saladuslikkust, mis mu kaaslast ümbritses, ja kulutasin palju aega tema saladuse mõistatamisele.
Ta ei õppinud arstiteadust. Vastusega mu sellekohasele -küsimusele kinnitas ta ka ise Stamfordi arvamust. Nähtavasti polnud ta ühelgi alal läbi teinud õppekursust, mis oleks talle ülikoolidiplomi andnud või õpetatud maailma mõne teise tee avanud. Siiski oli ta agarus mõningate ainealade uurimisel tähelepandav ja ta teadmised eriskum-malistes piirides nii erakordselt ulatuslikud ning täpsed, et ta mõtteavaldused mind lausa hämmastasid. Kindlasti ei töötaks keegi nii pingsalt ega omandaks nii täpseid teadmisi, kui tal kindlat eesmärki ei oleks. Pealiskaudsed õppijad paistavad harva silma oma teadmiste täpsusega. Ja ükski inimene ei koorma oma mälu pisiasjadega, kui tal selleks väga mõjuvat põhjust ei ole.
Tema võhiklus mõnes ainevallas oli niisama silmatorkav kui ta teadmised teistel aladel. Kaasaegsest kirjandusest, filosoofiast ja poliitikast ei paistnud ta peaaegu mitte kui midagi teadvat. Kui ma Thomas Carlyle'i' tsiteerisin, päris ta üpris naiivselt, kes see mees küll võiks olla ja mida ta on teinud. Minu hämmastus jõudis aga haripunkti, kui ma juhuslikult avastasin, et talle oli täiesti tundmatu Koperniku teooria ja päikesesüsteemi ehitus. See, et tsiviliseeritud inimene käesoleval, üheksateistkümnendal sajandil maakera tiirlemisest ümber Päikese midagi ei tea, oli minu meelest niivõrd erakordne seik, et ma vaevalt suutsin seda mõista.
«Paistab, et olete imestunud,» lausus ta minu üllatusilme üle muiates. «Nüüd, kus ma seda tean, teen oma parima, et seda unustada.»
«Seda unustada!»
«Vaadake,» selgitas ta, «mina arvan, et inimese aju on esialgselt väikese tühja katusekambri sarnane ja te peate sinna koguma mööblit oma äranägemise järgi. Rumal

61 jalg = 30,5 sm.

[1] C a r 1 y 1 e, Thomas (1795—1881) — kodanlik reaktsiooniline inglise filosoof, ajaloolane ja publitsist.

võtab vastu igasugust ettesattuvat koli, nii et vajalikud teadmised enam sisse ei mahu või paremal juhul on muu pahnaga nii segi, et sealt naljalt midagi kätte ei saa. Osav töömees valib aga suure hoolega, mida ta oma ajukambrisse paigutab. Ta ei võta midagi peale nende riistade, mida ta
14
töö juures vajab, kuid neid on tal suur valik ja kõik kõige eeskujulikumas korras. Väär oleks mõelda, et sellel väikesel ruumil on elastsed seinad, mida võib venitada ükskõik kui laiaks. Võite kindel olla, et kord tuleb aeg, kus iga uue teadmise lisandumisega unustate midagi, mida varem teadsite. Seepärast ongi ülimalt tähtis mitte teada kasutuid fakte, mis vajalikud välja tõrjuksid.»

«Kuid päikesesüsteem!» protesteerisin mina.

«No pagan võtaks, mis see mulle loeb!» segas ta kannatamatult vahele. «Te ütlete, et me liigume ümber Päikese. Kui me ka ümber Kuu liiguksime, siis minu ja mu töö suhtes ei muudaks see olukorda penni eestki.»

Pidin just pärima, mis töö see tal siis õieti on, kuid millestki tema käitumises oli näha, et küsimus oleks ebameeldiv. Siiski mõtisklesin meie lühikese keskustelu üle ja püüdsin sellest järeldusi teha. Ta ütles, et ei omanda mingisuguseid teadmisi, mis tema eesmärgiga seoses ei ole. Järelikult olid ta teadmised ainult niisugused, millest tal kasu oli. Mõttes loendasin kõiki erinevaid ainevaldkondi, milles ta oli harukordset asjatundlikkust ilmutanud. Võtsin isegi pliiatsi ja märkisin need lühidalt üles. Kui olin lõpetanud, ei saanud ma seda dokumenti vaadates" muiet tagasi hoida.

See nägi välja niisugune:

SHERLOCK HOLMESI TEADMISTE ULATUS

1) Teadmised kirjandusest — null.
,, filosoofiast — null.
„ astronoomiast— null.
„ poliitikast — nõrgad.
„ botaanikast — mitmesugused: tunneb
hästi belladonnat, oopiumi ja üldse mürke, praktilisest aiandusest ei tea midagi.
6) „ geoloogiast — praktilised, kuid piiratud.
Eraldab ainsa pilguga erinevaid pinnaseid. Pärast jalutuskäike on näidanud mulle pritsmeid oma pükstel ja nende värvi ning koostise järgi öelnud, missugusest Londoni osast need pärinevad.
15
7) Teadmised keemiast põhjalikud.
„ anatoomiast täpsed, kuid süsteemitud
„ kõmukirjandusest tohutu suured: ta näib teadvat kõigi käesoleval sajandil toimepandud hirmutegude üksikasju

Mängib hästi viiulit.
On osav kepivõitleja, poksija ja vehkleja.
Tunneb praktiliselt hästi Briti seadusi.

Jõudnud oma nimekirjaga niikaugele, viskasin selle meeleheites tulle. «Kui ma ainult suudaksin kõik need oskused kooskõlastada ja avastada elukutse, kus kõiki neid vaja

läheb, siis oleks mulle selge, kuhu see mees tüürib,» mõtlesin endamisi. «Sellest katsest võin aga niisama hästi ka otsekohe loobuda!»
Näen, et olen eespool tema viiulimänguoskusele vihjanud. Võimed sel alal olid tal tähelepanuväärsed, kuid niisama ebaharilikud nagu kõigil muudelgi aladel. Ma teadsin küll, et ta mängib hästi ja isegi raskeid palu, sest ta oli minu palve peale esitanud mõne Mendelssohni laulu ja teisigi armastatud meloodiaid. Üksi olles laskis ta aga harva kuulda muusikapalu või proovis mõnd tuntud viisi. Õhtuti istus ta mugavalt tugitoolis, silmad enamasti suletud, ja kääksutas huupi viiulit, mida toetas lohakalt põlvele. Mõnikord olid akordid helisevad ja nukrad, teinekord fantastilised ja rõõmsad. Kindlasti peegeldasid need tema hetkelisi mõtteid. Kas aga muusika neid mõtteid edasi arendas või mängis ta lihtsalt tuju või fantaasia ajel, selle üle polnud ma enam võimeline otsustama. Ma oleksin nende ärritavate soolode puhul võinud mässu tõsta, kui ta lõpuks nagu väikeseks hüvituseks mu kannatuse proovile-paneku eest poleks järjest läbi mänginud tervet rida minu lemmikviise.
Esimese nädala jooksul või nii umbes ei käinud meil külalisi ja ma hakkasin juba arvama, et mu kaaslane on samuti sõpradeta nagu minagi. Varsti aga nägin, et tal on palju tuttavaid, ja väga erinevatest ühiskonnakihtidest. Nende seas oli üks väike, tumedasilmne, kollakaskahvatu rotinäoga mees, keda mulle esitleti mister Lestrade'ina ja kes käis meil üheainsa nädala jooksul kolm või neli korda.

Ühel hommikul külastas mu kaaslast moodsalt riietatud noor neiu, kes jäi pooleks tunniks või isegi kauemaks. Samal pärastlõunal tuli keegi üsna armetu, juudi harjuski välimusega hallipäine külaline, kes, nagu mulle paistis, oli väga erutatud. Kohe tema järel ilmus lohaka välimusega vanem naine. Kord käis mu kaaslasega vestlemas keegi valgepäine vanahärra ja teinekord üks velvetist univormiga raudteepakikandja. Kui mõni neist ebamäärastest isikutest ilmus, palus Sherlock Holmes tavaliselt elutoa oma kasutusse ja mina läksin ära oma magamistuppa. Ta vabandas alati, et ta mulle niisugust tüli teeb. «Pean seda tuba kasutama vastuvõturuumina,» ütles ta, «ja need inimesed on minu kliendid.» Jälle oli mul paras juhus temalt otseselt küsida, millega ta tegeleb, ja jälle ei lubanud mu delikaatsus teiselt inimeselt usaldust välja pressida. Mõtlesin tol korral, et tal on mingi mõjuv põhjus seda küsimust mitte puudutada, kuid varsti kummutas ta mu oletuse, tulles ise selle teema juurde.
Mul on põhjust mäletada, et neljandal märtsil tõusin natuke varem kui tavaliselt, nii et Sherlock Holmes ei olnud hommikueinet veel lõpetanud. Korteri perenaine oli mu hilise tõusmisega nii harjunud, et minu jaoks polnud veel lauda kaetud ega kohvi keedetud. Meessoole omase ülemäärase kannatamatusega helistasin kella ja teatasin lühidalt, et olen eineks valmis. Siis võtsin laualt ajakirja ja püüdsin sellega aega veeta, sellal kui mu kaaslane vaikides röstitud leiba mugis. Ühe artikli pealkirja juurde oli pliiatsiga märk tehtud ja ma lasksin loomulikult silmad sellest üle käia.
Artiklil oli natuke kõrgelennuline pealkiri — «Elu raamat» — ja selles püüti näidata, kui palju võib tähelepanelik inimene kõige ettejuhtuva täpse ja süstemaatilise vaatluse teel teada saada. See artikkel hämmastas mind kui omapärane segu teravmeelsusest ja mõttetusest. Arutlus oli napisõnaline ja tihe, kuid järeldused olid minu meelest kaugeleulatuvad ning liialdatud. Autor väitis, et hetkelise näoilme, musklitõmbluse või põgusa pilgu kaudu võib tungida inimese kõige salajasematesse mõtetesse. Tema veen-

dumuse kohaselt oli eksimine treenitud tähelepanu- ja analüüsivõime puhul võimatu. Ta järeldused olid niisama vääramatud kui Eukleidese iaused. Võhikuile näiksid tema tulemused nii rabavad, et senikaua kui nad omandaksid meetodeid, mille kaudu ta nendeni on jõudnud, võiksid nad teda õigusega üleloomulike jõudude teenriks pidada.
17
Tilgast veest, väitis autor, võib loogik järeldada Atlandi või Niagaara olemasolu, ilma et ta kumbagi oleks näinud või kummastki kuulnud. Nii on kogu elu suur ahel, mille olemus saab mõistetavaks, kui meile näidatakse selle ühtainsatki lüli. Nagu kõiki teisi oskusi, nii omandatakse ka järeldamis- ja analüüsimisoskust ainult pikaajalise ja kannatliku õppimisega; elu ei ole aga küllalt pikk, et ükski. surelik sel alal absoluutse täiuslikkuseni võiks jõuda. Enne kui keerulisemate moraalsete ja vaimsete probleemide juurde asuda, peaks uurija põhjalikult tutvuma algelisemate küsimustega. Selleks õpitagu ainsa pilguga mõistatama kaasinimeste elulugu ja kindlaks määrama nende ametit või elukutset. Kuigi niisugune harjutus võib näida lapsik, teravdab see Siiski tähelepanuvõimet ja õpetab, mida ja kuidas vaadata. Mehe sõrmeküüntest, kuuevarrukast, saabastest, püksipõlvedest, nimetissõrme ja pöidla nahapaksenditest, näoilmest, särgikäistest — kõigest võib selgesti lugeda tema elukutset. On peaaegu mõeldamatu, et asjatundlik-uurija ei suudaks kõiki neid tundemärke arvestades selles küsimuses selgusele jõuda.
«Missugune kirjeldamatu loba!» viskasin ajakirja plaksti lauale. «Ma ei ole oma elus veel sellist jampsi lugenud.»
«Mis on?» küsis Sherlock Holmes.
«Noh, see artikkel,» osutasin oma munalusikaga ajakirja suunas, alustades hommikueinet. «Näen, et olete seda lugenud, sest olete ta ära märkinud. Ma ei salga, et kirjutis on teravmeelne. Ometi ärritab see mind. Ilmselt on see mõne tugitoolis laiskleja teooria, kes kõik need väikesed osavad paradoksid oma kabineti üksinduses välja on haudunud. Praktiliselt pole see rakendatav. Näeksin hea meelega, et autor pistetaks allmaaraudtee kolmanda klassi vagunisse ja küsitaks temalt kõikide kaasreisijate ametit. Panen välja tuhat ühe vastu, et ta sellega toime ei tule.»
«Te kaotaksite oma raha,» tähendas Holmes rahulikult. «Mis artiklisse puutub, siis see on minu kirjutatud.»
«Teie!»
«Jah, mul on erilisi kalduvusi nii tähelepanekute kui ka järelduste tegemiseks. Teooriad, mis ma seal olen avaldanud ja mis teile nii pöörased näivad, on tegelikult väga praktilised, nii praktilised, et mina teenin nendega oma igapäevast leiba.»
«Aga kuidas siis?» küsisin tahtmatult.
«Mul on ainulaadne elukutse. Arvan, et olen sel alal
18
ainuke kogu maailmas. Ma olen nõuandja-detektiiv . . . kui te aru saate, mida see tähendab. Siin Londonis on hulgaliselt riigi- ja ka eradetektiive. Kui need mehed nõu ei leia, tulevad nad minu juurde ja mina aitan nad õigetele jälgedele. Nad esitavad mulle kõik andmed, ja kuna ma tunnen kuritegevuse ajalugu, olen tavaliselt suuteline neid õige otsa peale panema. Kuritegudel on tugev perekonnasarnasus, ja kui on täpselt.teada tuhande juhtumi üksikasjad, oleks imelik, kui ei suudetaks lahendada tuhande esimest. Lestrade on tuntud detektiiv. Hiljuti oli tal mingi segadus ühe võltsimisjuhtumiga ja see tõigi ta siia.» «Aga need teised inimesed?»

«Neid saadavad peamiselt era-uurimisbürood. Nad kõik on nii või teisiti raskustesse sattunud ja tahavad veidi juhatust saada. Kuulan nende loo ära, nemad kuulavad ära minu seletused, ja selle eest saan tasu.»
«Ent kas tahate öelda, et te oma toast lahkumata suudate lahti harutada mõne sõlme, millest teised mehed, kes ometi iga üksikasja ise on näinud, jagu ei säa?»
«Just nii. Mul on selles suhtes teatav intuitsioon. Aegajalt tuleb küll ette mõni natuke keerukam juhtum. Siis pean pisut ringi jooksma ja kõike ise oma silmaga nägema. Vaadake, mul on suur hulk erialaseid teadmisi, mida ma uuritava probleemi juures rakendan, ja see kergendab asja väga suurel määral. Selles artiklis esitatud järeldamisreeg-lid, mis teie põlguse esile kutsusid, on minule praktilises töös hindamatu väärtusega. Tähelepanelikkus on üks minu põhilisi iseloomujooni. Te näisite olevat üllatunud, kui ma meie esimesel kohtumisel ütlesin, et olete tulnud Afganistanist.»
«Kahtlemata oli teile seda öeldud.»
«Ei midagi selletaolist. Ma lihtsalt taipasin, et olete tulnud Afganistanist. Pikaajalise harjumuse tõttu läbis mõtete ahel mu aju nii kiiresti, et jõudsin lõppjäreldusele vahe-astmetest teadlik olemata. Niisugused astmed siiski olid. Arutluse käik oli järgmine: «See härra näib olevat arst, kuid tal on sõjaväelase hoiak — kindlasti siis sõjaväearst. Ta on just troopikast tulnud: ta nägu on tõmmu ja see ei Ole ta naha loomulik värvus, sest ta randmed on valged. Ta kurnatud nägu näitab selgesti, et ta on talunud raskusi ja olnud haige. Ta vasak- käsi on saanud vigastada: ta hoiab seda kangelt ja ebaloomulikult. Missuguses kohas troopikas võis inglise sõjaväearst läbi elada suuri raskusi ja saada käest haavata? Kindlasti Afganistanis.» Kogu see
19
mõttekäik ei kestnud sekunditki. Selle peale ma tähendasingi, et olete tulnud Afganistanist, ja teie olite üllatunud.»
«Nii, kuidas te seda seletate, on see ju lihtne küll,» sõnasin naeratades. «Te meenutate mulle Edgar Allan Poe Dupini7. Mul polnud aimugi, et selliseid erilisi inimesi eksisteerib ka väljaspool raamatuid.»
Sherlock Holmes tõusis ja süütas piibu. «Kindlasti arvate, et teete mulle komplimendi, võrreldes mind Dupiniga,» tähendas ta. «Minu arvates aga on Dupin üpris alamat sorti mehike. Tema trikk — pärast veerandtunnilist vaikimist oma sõpradele öelda, mida nood parajasti mõtlevad — on ju tõesti väga efektne, ent pinnapealne. Mõningal määral analüüsimisvõimet tal ju kahtlemata on, kuid niisugune fenomen, nagu Poe näis kujutlevat, pole ta kaugeltki mitte.»
«Kas te Gaboriau teoseid olete lugenud?» küsisin. «Kas Lecoq8 küünib teie arusaamise järgi detektiivi tasemeni?»
Sherlock Holmes tegi põlglik-pilkava grimassi. «Lecoq on vilets käpard,» sõnas ta pahuralt. «Tal on ainult üks positiivne omadus, nimelt tema energia. See raamat tegi mind täitsa haigeks. Küsimus seisis seal tundmatu vangi kindlakstegemises. Mina oleksin sellega kahekümne nelja tunni jooksul hakkama saanud. Lecoqil kulus küsimuse lahendamiseks umbes kuus kuud. Selle võiks teha detektiivide käsiraamatuks, mis neile õpetaks, kuidas ei tule toimida.»

---

[7] S c o t l a n d Y a r d — Inglise kriminaalpolitsei keskasutus,
[8] L e c o q — elukutselise detektiivi kuju prantsuse kirjaniku Emile Gaboriau (1835—1873) kriminaaljuttudes.

[1] D u p i n — detektiivikuju ameerika kirjaniku Edgar Allan Poe (1809—1849) kriminaaljuttudes.

Olin kaunis pahane, et kaks raamatukangelast, keda olin imetlenud, nii üleoleva kriitika osaliseks said. Läksin akna juurde ja jäin tänavaaskeldust vaatama. «See mees võib ju õige tark olla,» mõtlesin endamisi, «aga ta on kindlasti väga ennast täis.»
«Meie ajal pole ei õigeid roimi ega roimareid,» jätkas ta nurisemist. «Mis kasu on meie kutsealal mõistusest? Tean väga hästi, et mina oma võimete juures võiksin oma nime kuulsaks teha. Ei ela praegu ega ole ka kunagi varem elanud meest, kes roimarite jälitamise küsimust nii palju oleks uurinud kui mina või kellel sel alal samal määral loomulikku talenti oleks kui minul. Aga mida pakub tegelikkus? Ei olegi ühtki roimarit jälitada. Kõige enam leidub mõni saamatu suli, kelle teo motiiv on nii läbipaistev,
20
et isegi tavaline Scotland-Yardi[9] ametnik võib sellest läbi näha.»
Olin tema suurustava väljendusviisi pärast ikka veel pahane ja pidasin paremaks kõneainet muuta.
«Ei tea, mida see mees seal otsib?» osutasin lihtsalt riietatud turskele mehele, kes aeglaselt teisel pool tänavat sammus ja hoolega majanumbreid vaatas. Tal oli käes suur sinine ümbrik — nähtavasti oli ta-virgats.
«Te mõtlete seda mereväe eruseersanti?» küsis Sherlock Holmes.
«Küll aga kehkleb,» mõtlesin endamisi. «Ta teab, et ma ei saa ta oletust kontrollida.»
Vaevalt oli see mõte mul peast läbi käinud, kui mees, keda vaatlesime, meie maja numbrit silmas ja -kärmesti üle tänava jooksis. Kuulsime tugevat koputust, sügavat häält all, ja siis tulid rasked sammud trepist üles.
«Mister Sherlock Holmesile,» ütles ta tuppa astudes ja ulatas mu sõbrale kirja.
Nüüd oli paras juhus Holmesist liigset iseteadlikkust välja rookida. Vaevalt ta seda võimalust arvestas, kui oma lause ennist huupi lendu laskis.
«Tohin ma küsida,» sõnasin kõige leebema häälega, «mis elukutse teil on?»
«Käskjalg, söör,» vastas ta järsult. «Munder on parandada.»
«Ja varem te olite ...?» pärisin edasi, heites oma kaaslasele pisut õela pilgu.
«Seersant, söör, kuninglikus merejalaväes, söör. Vastust ei ole? Just nii, söör.»
Ta lõi klõpsti kannad kokku, tõstis käe sõjaväeliseks tervituseks ja oli läinud.

3. LAURISTONI PARGI SALADUS

Tunnistan, et olin oma kaaslase teooriate praktilisuse uuest tõendusest päris jahmunud. Mu lugupidamine tema analüüsimisvõime vastu kasvas tohutult. Siiski jäi mu mõtteisse teatav kahtlusevari, nimelt et ta kogu selle episoodi oli ette organiseerinud kavatsusega mind rabada; ent mis eesmärki ta minu hanekstõmbamisega võis taotleda, seda ei suutnud ma ära mõistatada. Kui ma tema poole vaatasin, oli ta kirja lugemise lõpetanud ja ta silmisse oli tul-
21

nud tühi, tuhm pilk, mis näitas, et ta mõtted viibisid eemal.
«Millest te küll ometi seda järeldasite?» küsisin.
«Mida ma järeldasin?» küsis ta turtsakalt vastu.
«Noh, seda, et ta mereväe eruseersant olL»

[9] S c o t l a n d Y a r d — Inglise kriminaalpolitsei keskasutus,

«Mul pole aega tegelda tühiste asjadega,» vastas ta järsult, lisas aga kohe naeratades: «Vabandage mu jämedust, te katkestasite mu mõttelõnga — aga võib-olla polegi sellest midagi. Te siis ei saanud aru, et see mees oli mereväe seersant?»
«Ei, tõepoolest mitte.»
«Seda oli kergem teada kui on nüüd selgitada, kuidas ma seda teada sain. Kui teid palutaks tõestada, et kaks ja kaks on neli, leiaksite selle võib-olla mõnevõrra raske olevat ja siiski olete täiesti kindel, et see nii on. Nägin juba üle tänava mehe käeseljale tätoveeritud sinist ankrut. See lõhnas mere järele. Kuid tal oli ka sõjaväeline hoiak ja tavakohane põskhabe — no ja nii saamegi merejalaväelase. Mehel oli peale selle aga ka mõnevõrra iseteadvust ja ilmes midagi käskivat. Te panite ju muidugi tähele ta peahoiakut ja seda, kuidas ta oma keppi viibutas. Kogu ta välimus näitas, et tegemist on soliidse, väärika keskealise mehega. Kõikide nende faktide põhjal arvasingi, et ta on olnud seersant...»
«Suurepärane!» avaldasin oma imetlust.
«Täitsa tavaline,» vastas Holmes, kuigi ta näost oli näha, et minu ilmne üllatus ja imetlus teda meelitasid.
«Ütlesin just praegu, et roimareid pole. Näib, et eksisin — vaadake seda!» Ta viskas mulle kirja, mille käskjalg oli toonud.
«Oh,» ehmusin, kui lasksin silmad sellest üle käia, «see on ju hirmus!»
«See näib jah tavalisest pisut erinev olevat,» tähendas ta rahulikult. «Kas te loeksite selle mulle kord veel valjusti ette?»
Siin on kiri, mille ma talle ette lugesin.
Lugupeetud mister Sherlock Holmes.
Täna öösel on Brixton Roadi põiktänavas, Lauristoni park nr. 3, juhtunud ebameeldiv lugu. Umbes kella kahe ajal öösel nägi meie ringkäigul viibiv kordnik seal valgust, ja kuna maja on elaniketa, tekkis tal kahtlus, et midagi on korrast ära. Ta leidis ukse lahti olevat ja eesmises toas, mis on mööblist 'tühi, avastas hästiriietatud härrasmehe laiba, kelle taskust leitud nimekaartidel seisis «Enoch
22
J. Drebber, Cleveland, Ohio, USA». Röövimist pole toime pandud. Mehe surma põhjust ei saanud kindlaks teha, sest kuigi ruumis on verejälgi, pole laibal ühtki haava. On täiesti seletamatu, kuidas ta tühja majja sattus, ja tõtt öelda on kogu see lugu suur mõistatus. Kui saate tulla sündmuskohale ükskõik mis ajal enne kahtteist, leiate mind eest. Kuni Teie saabumiseni jätan kõik in statu quo[10]. Kui
23

Te tulla ei saa, teatan Teile täiendavaid üksikasju ja hindaksin seda väga suureks teeneks, kui mulle lahkesti oma arvamust avaldaksite. Austusega Teie
Tobias Gregson.
«Gregson on Scotland Yardi meestest kõige taibukam,» tähendas mu sõber, «tema ja Lestrade moodustavad tolle näruse kamba paremiku. Nad on mõlemad kiired ja energilised, kuid lausa kramplikult tavades kinni. Peale selle on nad omavahel verivaenlased. Nad on teineteise peale nii kadedad nagu paar elukutselisi iludusi. Kui neil mõlemal hais ninas on, saab selle juhtumiga veel natuke nalja.»

[10] Endisesse seisukorda (lad. k.).

Mind hämmastas, kui rahulikult ta vestlust jätkas. «Kindlasti ei tohi siin hetkegi kaotada,» katkestasin teda ärevalt. «Kas lähen ja toon teile voorimehe?»
«Ma ei tea veel kindlasti, kas ma lähen. Olen kõige parandamatum laiskvorst taeva all — .tähendab siis, kui mul niisugune tuju on, sest teinekord võin olla küllaltki kärmas.»
«Nojah, kuid see on just niisugune juhtum, mida te pikisilmi olete oodanud.»
«Kulla mees, mis mul sellest kasu on! Oletame, et mina asja lahendan, aga võite päris kindel olla, et Gregson, Lestrade ja Co. pistavad kogu tulu oma tasku. See tuleb sellest, et ollakse mitteametlik isik.»
«Aga ta palub teie abi.»
«Jah. Ta teab, et olen temast üle, ja minule ta tunnistab seda, aga ta lõikaks endal ennemini keele suust, kui et seda kellelegi kolmandale avaldaks. Me võime ju siiski minna ja asja lähemalt vaadata. Selgitan selle loo omal käel. Kui ma muud ei võida, siis saan nad vähemalt välja naerda. Lähme!»
Ta ajas endale tõtates mantli selga ja tema askeldamisest oli näha, et teotahe oli loidusest võitu saanud.
«Võtke oma kübar,» käskis ta.
«Te soovite, et ma kaasa tuleksin?»
«Jah, kui teil midagi paremat teha ei ole.» Minut hiljem olime mõlemad voorimehetõllas ja kihutasime Brixton Roadi poole.
1 Cremona — linn Põhja-ltaalias, kus 16.—18. saj. elasid kuulsad viiulimeistrid Amati, Stradivari(us) jt.
24
Oli sombune, pilves hommik ja katuste kohal hõljuv pruunjashall udulinik näis poriste tänavate peegeldusena. Mu kaaslane oli kõige paremas tujus, lobises Cremona11 viiulitest ja stradivaariuse ning amaati erinevustest. Mina olin vakka, sest hall ilm ja meie sõidu kurb eesmärk mõjusid mu meeleolule rusuvalt.
«Te ei näi just palju eelseisvale asjale mõtlevat,» ütlesin viimaks, segades Holmesi muusika-alast arutelu.
«Pole veel andmeid,» vastas tema. «On suur viga teoretiseerida enne, kui kogu tõendusmaterjal käes on. Nii ei saa erapooletult otsustada,»
«Varsti saate andmed, sest see ongi Brixton Road ja seal on ka kõnesolev maja, kui ma just väga ei eksi,» tähendasin sõrmega vastavasse suunda osutades.
«Seda küll. Pidage kinni, kutsar, pidage kinni!» Me olime majast veel umbes sada jardi12 eemal, kuid Holmes nõudis, et me maha läheksime, ja nii me siis lõpetasimegi teekonna jalgsi.
Maja number 3 Lauristoni pargis nägi välja sünge ja pahaendeline. See oli üks neljast majast, mis tänava äärest natuke eemal seisid; kahes olid elanikud sees ja kaks olid tühjad. Viimastest vaatasid vastu kolm tühja nukrat akna-rida, katteta ja kõledat. Ainult siin-seal võis märgata sedelikesi «Välja üürida», mis andsid ähmastele ruutudele ilme, nagu oleks neile kae kasvanud. Iga maja eraldas tänavast väike, kidurate taimetuustidega ülepuistatud aed, millest viis risti läbi kollakas, nähtavasti savi- ja kruusasegune kitsas jalgrada. Kuna öö läbi oli sadanud vihma, siis oli kogu see paik märg ja loike täis. Aeda piiras kolme jala kõrgune, puuvarbadest pealisega telliskivimüür, mille vastu nõjatus turske kordnik. Viimast ümbritses väike salk päevavargaid, kes sirutasid kaelu ja

[11] 1 j a r d = umbes 0,9 m.
[12] 1 j a r d = umbes 0,9 m.

pingutasid silmi, et kas või vilksamisi näha, mis seespool toimub, olgugi et see lootus oli asjatu.
Mõtlesin, et Sherlock Holmes tõttab otsekohe majja ja sukeldub saladuse uurimisse. Näis aga, et miski polnud tema kavatsustest kaugemal kui see. Ükskõikse ilmega, mis antud olukorras tundus mulle peaaegu edvistava teesklusena, lonkis ta mööda kõnniteed edasi-tagasi, vahtis tühja pilguga maapinda, taevast, vastas asuvaid maju ja varb-aeda. Kui ta oma vaatluse oli lõpetanud, sammus ta aeglaselt edasi mööda jalgrada või õigemini mööda jalgraja-äärset mururiba, endal pilk kogu aeg maa küljes kinni. Kaks korda peatus ta ja ühel korral nägin teda naeratavat ning kuulsin rahulolevalt hüüatavat. Märjal savisel pinnal

oli palju jälgi, aga kuna politseinikud olid rada mööda kogu aeg tulnud ja läinud, jäi mulle arusaamatuks, kuidas mu kaaslane võis loota, et ta sealt veel midagi avastab. Ja siiski ei kahelnud ma selles, et ta võis näha väga palju, mis mulle peidetuks jäi, sest olin ju tema erakordse tähelepanuvõime kohta nii silmapaistvaid tõendeid saanud.
Ukse juures ruttas meile vastu pikk, kahvatu, linakarva juustega mees, märkmik käes, ja pigistas südamlikult mu kaaslase kätt. «Väga lahke teist, et tulite,» sõnas ta, «lasksin kõik jätta puutumata.»
«Välja arvatud see!» vastas mu sõber jalgteele näidates. «Kui siit ka pühvlikari läbi oleks läinud, ei saaks see olla rohkem ära tallatud. Kahtlemata tegite siiski oma järeldused, enne kui seda lubasite, Gregson?»
«Mul on majas väga palju tegemist olnud,» vastas salapolitseinik põiklevalt. «Minu kolleeg mister Lestrade on ka siin. Usaldasin selle tema hoolde.»
Holmes vaatas mulle vilksti otsa ja kergitas pilkavalt kulme. «Kui kaks niisugust meest nagu teie ise ja Lestrade kohal on, ega siis mõnel kolmandal siit enam suurt midagi leida ole,» sõnas ta.
Gregson hõõrus iseendaga rahul olles käsi. «Arvan, et oleme teinud kõik, mida üldse teha saab,» vastas ta, «aga see juhtum on nii iseäralik ja ma teadsin, et niisugused asjad on teie maitse järele.»
«Ega te voorimehega ei tulnud?» küsis Sherlock Holmes.
«Ei, söör.»
«Lestrade ka mitte?»
«Ei, söör.»
«Lähme siis ja vaatame seda tuba.» Selle, eelnevaga nii seostamatu lausega sammus ta majja. Temale järgnes Gregson, näol hämmastus.
Väike, tolmune, palja laudpõrandaga koridor viis kööki ja majapidamisruumidesse; sealt avanes veel kaks ust — vasakule ja paremale. Üks neist oli nähtavasti mitmeid nädalaid suletud olnud. Teine viis söögituppa — see.oligi tuba, kus salapärane mõrvajuhtum oli aset leidnud. Holmes astus sisse ja mina järgnesin talle, südames rõhutud tunne, mida surma lähedus ikka sisendab.
See oli avar nelinurkne ruum, mis mööbli puudumise tõttu näis veelgi suurem. Seinu ehtis maitsetu, kirev tapeet, mis kohati oli kaetud hallitusplekkidega ja millest siin-seal ripnesid alla suured lahtirebenenud latakad, paljastades kollase krohvipinna. Ukse vastasseinas asetses tore kamin,

valgest kunstmarmorist simsiga, mille ühele nurgale oli kinnitatud punane vahaküünlajupp. Ainuke aken oli nii määrdunud, et valgus paistis sisse ebamääraselt ja ähmaselt, andes kõigele tuhmhalli varjundi, mida veelgi süvendas kogu tuba kattev paks tolmukord.
Kõiki neid üksikasju märkasin alles hiljem. Tol hetkel oli mu tähelepanu keskendunud üksikule õudsele kogule, mis lebas liikumatult põrandal ja vahtis tühjade, elututе silmadega luitunud lakke. See oli umbes neljakümne kolme-nelja aastane, keskmist kasvu, laiaõlgne mees, mustade kräsus juuste ja lühikese habemetüükaga. Seljas oli tal raskest mustast kalevist saterkuub ja vest ning jalas heledavärvilised püksid; krae ja kätised olid laitmatult puhtad. Põrandal tema kõrval lebas korralik, hoolikalt harjatud silinderkübar. Käed olid tal kõvasti rusikas ja käsivarred laiali heidetud, jalad aga kõveriti kokku põimunud, nagu oleks ta surmaheitlus õige ränk olnud. Ta kangestunud näost paistis hirm ja, nagu mulle näis, vihkamine — niisugune, mille taolist ma inimese näol veel iial polnud näinud. See õel, hirmuäratav grimass, lisaks veel madal laup, tömp nina ja etteulatuv lõuaosa andsid surnule isesuguse ahvisarnase välimuse, mida rõhutas veel tema ebaloomulik väändunud asend. Ma olen näinud surma väga mitmesugusel kujul, kuid iial pole see tundunud nii jube kui tolles hämaras sünges toas, mille aken vaatas välja Londoni äärelinna ühele peatuiksoonele.
Uksel seisis Lestrade, kõhetu ning nuuskurkoera sarnane nagu alati, ning tervitas mu kaaslast ja mind.
«See juhtum tekitab alles kõmu, söör,» tähendas ta. «See trumpab kõik üle, mida ma seni olen näinud, ja egas minagi enam roheline ole.»
«Ei ole pidepunkti,» sõnas Gregson.
«Mitte mingisugust,» kinnitas Lestrade takka.
Sherlock Holmes lähenes laibale, põlvitas maha ja uuris seda tähelepanelikult. «Kas on kindel, et haava ei ole?» küsis ta, osutades rohketele verelaikudele ja -pritsmetele ümberringi.
«Täiesti kindel,» kinnitasid mõlemad detektiivid.
«Siis kuulub see veri muidugi kellelegi teisele — arvatavasti mõrvarile, kui siin üldse mõrvaga tegemist on. See meenutab mulle kolmekümne neljandal aastal Utrechtis van Janseni surmaga kaasnenud asjaolusid. Kas mäletate toda juhtumit, Gregson?»
«Ei, söör.»
27
«Tutvuge sellega, tehke seda kindlasti. Siin päikese all pole midagi uut. Kõike on ette tulnud juba varem.»
Samal ajal askeldasid ta vilkad sõrmed otsekui lennates juba siin, juba seal ja igal pool korraga; nad kompisid, muljusid, nööpisid lahti ja uurisid kõik järele, kuna silmis oli. tal seesama eemalviibiv pilk, millest eespool juba rääkisin. Järelevaatus toimus nii kiiresti, et vaevalt oleks võinud uskuda, kui piinliku üksikasj aususega see läbi viidi. Lõpuks nuusutas ta surnu huuli ja vaatas korraks ta lakk-kingade taldu.
«Ega teda pole liigutatud?» usutas ta.
«Mitte rohkem, kui meil järelevaatuseks vaja oli.»
«Nüüd võib ta surnukambrisse viia,» sõnas Holmes. «Enam pole siit midagi leida.»
Gregsonil oli neli meest kanderaamiga käepärast. Tema kutse peale astusid nad sisse ja laip tõsteti raamile, et teda välja kanda. Tõstmise juures kukkus kõlinal maha sõrmus ja

veeres üle põranda. Kohe krapsas Lestrade selle üles ja jäi seda mõistatuslikul pilgul vahtima.

«Siin on olnud keegi naine!» hüüdis ta. «See on naise laulatussõrmus.»

Neid sõnu lausudes hoidis ta seda peopesal, igaühele nähtaval. Kogunesime kõik tema ümber seda vaatama. Polnud kahtlust, et see Hhtne kullast võruke oli kunagi ehtinud mõrsja sõrme.

«See teeb asjad veel keerukamaks,» ütles Gregson. «Taevas teab, et need olid juba ennegi keerukad küllalt.»

«Kas olete kindel, et see neid hoopis ei lihtsusta?» tähendas Holmes ja lisas: «Ega sõrmuse vahtimine meid targemaks tee. Mida te tema taskutest leidsite?»

«Kõik on siin,» vastas Gregson, näidates korratule esemete hunnikule ühel alumisel trepiastmel. «Kulduur nr. 97163, ostetud Barraud' juurest Londonist. Väga raske ja massiivne kullast alberti kett13. Vabamüürlaste14 vapimärgiga kuldsõrmus. Rubiinsilmadega buldogi pea kujuline kullast kaelasidemenõel. Vene päritoluga nahkne visiitkaartide ümbris. Selles leiduvatel kaartidel seisis «Enoch J. Drebber, Cleveland», mis on kooskõlas ta pesule
28
tikitud initsiaalidega «E. J. D.». Rahakotti ei olnud, kuid lahtist raha oli seitsme naela kolmeteistkümne šillingi väärtuses. Boccaccio «Dekameroni» taskuväljaanne, Joseph Stangersoni nimi esilehel. Kaks kirja — üks adresseeritud E. J. Drebberile ja teine Joseph Stangersonile.»

«Missugusel aadressil?»

«Ameerika Börs, Strand, nõudmiseni. Mõlemad on Guioni Aurulaevakompaniilt ja annavad teateid kompanii laevade väljasõidu kohta Liverpoolist. On ilmne, et see õnnetu mees kavatses New Yorki tagasi pöörduda.»

«Kas te selle Stangersoni kohta olete järele pärinud?»

«Tegin seda otsekohe, söör,» vastas Gregson. «Panin kuulutused kõikidesse ajalehtedesse ja üks minu meestest läks Ameerika Börsile, kuid ta pole veel tagasi.»

«Kas te Clevelandi telegrammi saatsite?»

«Telegrafeerisime täna hommikul.»

«Kuidas te oma järelepärimise sõnastasite?»

«Andsime lihtsalt olukorrast üksikasjalise ülevaate ja ütlesime, et meil oleks hea meel igasuguse informatsiooni üle, mis võiks meid aidata.»

«Kas te ei küsinud lähemaid üksikasju mõningate punktide kohta, millel on teie arvates otsustav tähtsus?»

«Küsisin Stangersoni kohta.»

«Ja muud ei midagi? Aga kas ei paista siin mingisugust seika, mille ümber kogu juhtum näib keerlevat? Kas te ei taha uuesti telegrafeerida?»

«Olen öelnud kõik, mis mul öelda on,» sõnas Gregson solvunult.

Sherlock Holmes kõhistas endamisi naeru ja näis just kavatsevat midagi öelda, kui meie juurde ilmus tähtsalt ja enesega rahulolevalt käsi hõõrudes Lestrade, kes sel ajal oli olnud toas, kui meil esikus see jutuajamine toimus.

---

[13] A l b e r t i k e t t — teatud tüüpi uurikett.

[14] V a b a m ü ü r l u s — usulis-kõlbeline liikumine, mis tekkis 18. saj. alguses Inglismaal ja levis hiljem teistesse riikidesse. Jutlustas venna-likkust ja võrdsust klassiühiskonnas, juhtides seega ekspluateeritute hulki eemale poliitilisest võitlusest. . .r. . .

' T r i t š . i n o o p o l i s i g a r — teatud liiki india sigar, mis on oma nimetuse saanud valmistamise koha Trichinopoly (praegune Tiruchchi-rappalli) järgi.

«Mister Gregson, tegin just praegu väga tähtsa avastuse, mis oleks jäänud kahe silma vahele, kui ma seinu hoolikalt läbi poleks uurinud.»

Nende sõnade juures sädelesid mehikesel silmad — nähtavasti allasurutud võidurõõmust, et oli saanud ühe punkti oma ametivenna kahjuks arvele panna.

«Tulge siia,» ütles ta, tõtates tuppa tagasi, kus õhk pärast õudse võõra väljaviimist märksa puhtam tundus. «Seiske nüüd seal!»

Ta tõmbas tiku vastu saapatalda põlema ja hoidis seda seina juures.

«Vaadake!» ütles ta võidutsevalt.

29

Eespool tähendasin juba, et toas oli tapeet tükati lahti rebenenud. Nurgas, kuhu ta näitas, oli suur tükk maha koorunud ning jätnud paljaks kollase nelinurga karedat krohvipinda. Risti üle selle palja pinna oli veripunaste tähtedega kritseldatud üksainus sõna — RACHE.

«Mis te sellest arvate?» küsis detektiiv eksponaate tutvustava rändloomaaia-omaniku ilmega. «Kirjutus jäi selle tõttu märkamata, et on toa kõige pimedamas nurgas ja et keegi ei mõelnudki siia vaadata. Mõrvar on selle kirjutanud omaenese verega. Näete, siin on veri mööda seina alla nirisenud! Igatahes kummutab see leid oletuse enesetapmisest. Ja mispärast valiti kirjutamiseks just see nurk? Ütlen teile. Vaadake, kaminasimsil on küünal. Tol ajal see põles ja see osa seinast oli kõige valgem, aga mitte kõige pimedam nagu praegu.»

«Ja nüüd, kus te selle avastuse olete teinud, mida see's teie arvates tähendab?» küsis Gregson halvustavalt.

«Tähendab? Noh, tähendab seda, et kavatseti kirjutada naisterahva nimi Rachel, kuid kirjutajat segati, enne kui ta jõudis lõpetada. Pange mu sõnu tähele: kui see juhtum ükskord selgitatakse, küll te siis näete, et sellesse on segatud keegi Racheli-nimeline naisterahvas. Naerge aga pealegi, mister Sherlock Holmes. Te võite ju väga terane ja tark olla, aga lõppude lõpuks on vana koer ikka kõige parem.»

«Ma palun tõesti vabandust,» ütles mu kaaslane, kes laginal naerma oli pahvatanud ja sellega mehikese meelepaha põhjustanud. «Muidugi mõista kuulub teile avastaja au, ja nagu te ütlete, näitavad kõik märgid, et kirjutajaks on teine möödunud öö saladuse osaline. Mul ei ole veel mahti olnud seda ruumi uurida, kuid teie loal teen seda nüüd.»

Seda öeldes tõmbas ta taskust mõõdurihma ja suure ümmarguse luubi. Nende kahe tööriistaga askeldas ta käratult mööda tuba ringi, mõnikord peatus, vahetevahel põlvitas ja kord heitis koguni silmili põrandale. Ta oli oma tegevusse nii süvenenud, et näis meie olemasolu unustanud olevat, sest ta sosistas kogu aeg omaette ja laskis vahetpidamata kuuldavale küll hüüatusi, küll üminat, vahel sekka vilet ja tasaseid häälitsusi, mis julgustasid ja sisendasid lootust. Teda vaadeldes meenus mulle tahtmatult puhastverd, hästi treenitud rebasekoer, kes kannatamatusest kiunudes mööda tihnikut edasi-tagasi tormab, kuni satub kaotatud jälgedele. Kakskümmend minutit või

30

kauemgi jätkas ta oma uurimisi: mõõtis äärmise täpsusega kaugusi märkide vahel, mis minule täiesti nähtamatuks jäid, ja mõnikord asetas oma mõõdurihma niisama arusaamatul viisil seintele. Ühest kohast põrandalt korjas ta väga hoolikalt üles näputäie halli tolmu ja pakkis selle ümbrikku. Lõpuks silmitses ta läbi luubi seinale kirjutatud sõna, uurides iga tähte kõige piinlikuma hoolega. Kui ka see oli tehtud, näis ta lõpuks rahul olevat, sest ta pani mõõdurihma ja luubi tasku tagasi.

«öeldakse, et geniaalsus on piiritu võime vaeva näha,» tähendas ta naeratades. «See on väga halb definitsioon, kuid kriminaaljälitustöö kohta kehtib see küll.»
Gregson ja Lestrade olid oma asjaarmastajast kaaslase manöövreid jälginud märgatava uudishimu ja teatava põlastusega. Nemad ei osanud nähtavasti veel hinnata tõsiasja, mida mina juba olin hakanud taipama, — nimelt et Sherlock Holmesi tühiseimalgi tegevusel oli ikka mingi kindel praktiline eesmärk.
«Mis teie asjast arvate, söör?» küsisid mõlemad.
«Rööviksin teilt käesoleva juhtumi selgitamise au, kui teile oma abi julgeksin pakkuda,» tähendas mu sõber. «Teil läheb ju nüüd nii libedasti, et lausa kahju oleks, kui keegi vahele segaks.» Ta hääles oli kõva annus sarkasmi. «Kui te mulle teatate, kuidas teie uurimised edenevad,» jätkas ta, «on mul alati rõõm teile oma võimete piirides abi osutada. Vahepeal tahaksin rääkida kordnikuga, kes laiba leidis. Kas võiksite mulle öelda ta nime ja aadressi?»
Lestrade vaatas oma taskuraamatusse. «John Rance,» vastas ta. «Praegu on ta teenistusest vaba. Ta elukoht on Audley Court 46, Kennington Park Gate.»
Holmes märkis aadressi oma taskuraamatusse.
«Tulge kaasa, doktor, lähme otsime ta üles.» Ning kahe salapolitseiniku poole pöördudes jätkas ta: «Ütlen teile midagi, mis teile antud juhul võib abiks olla. Siin on toime pandud mõrv, ja mõrvar oli mees. Ta oli üle kuue jala pikk ja parimas eas. Tema pikkuse kohta olid tal väikesed jalad. Ta kandis lihtsaid kandilise ninaga saapaid ja suitsetas tritšinoopoli sigarit[1]. Ta tuli siia koos oma ohvriga neljarattalises voorimehetõllas. Hobusel olid kolme jala all vanad rauad ja parema ees jala all uus raud. Mõrvaril oli
31
arvatavasti punane nägu ja ta parema käe küüned olid silmatorkavalt pikad. Need on ainult vähesed viited, aga nad võivad teid aidata.»
Lestrade ja Gregson vaatasid uskmatu naeratusega teineteisele otsa.
«Kui see mees mõrvati, kuidas see siis toimus?» küsis esimene.
«Mürgiga,» kostis Sherlock Holmes lühidalt ja asus minekule. «Veel üks asi, Lestrade,» lisas ta ukse juures ümber pöördudes. «Rache tähendab saksa keeles «kättemaks», niisiis ärge raisake aega miss Racheli otsimisega.»
Selle sapise märkusega kõndis ta minema, jättes kaks võistlejat ammuli sui endale järele vahtima.

4. MIDA OLI JUTUSTADA JOHN RANCE'IL

Kell oli üks, kui me Lauristoni park nr. 3-st lahkusime. Sherlock Holmes viis mind kaasa lähimasse telegraafiagentuuri, kust ta saatis pika telegrammi. Siis hõikas ta voorimehe ja käskis meid viia Lestrade'i antud aadressil.
«Ei ole midagi paremat kui otsesest allikast saadud tunnistus,» tähendas ta. «Õigupoolest on mu otsus selles asjas juba täiesti küps, aga siiski oleks soovitav teada saada kõik, mis üldse võimalik.»
«Te panete mind imestama, Holmes. Kindlasti pole te neis üksikasjades, mis te esitasite, nii kindel nagu teesklete.»
«Eksimine on võimatu,» vastas tema. «Kui me sinna saabusime, märkasin kõigepealt kõnnitee ääres rööpapaari, mille olid jätnud mingisuguse vankri rattad. Kuni möödunud ööni ei olnud meil aga terve nädal vihma sadanud. Järelikult said niisugused sügavad

jäljed tekkida sinna alles möödunud ööl. Oli näha ka kabjajälgi; ühe piirjooned olid palju selgemad kui ülejäänud kolmel, millest nähtus, et sel kabjal oli uus raud all. Kuna vanker seisis seal pärast saju algust ja Gregsoni kinnituse järgi mitte hommikul, pidi ta järelikult tulema sinna öösel ja tooma nood kaks inimest kohale.»

«See näib küll lihtne olevat,» ütlesin, «aga kuidas on lugu teise mehe pikkusega?»

«Mehe pikkust võib üheksal juhul kümnest öelda tema sammu pikkuse järgi. See on päris lihtne arvestus, aga pole mõtet teid arvudega tüüdata. Väljas sain tolle mehe

32

sammu kätte savilt, sees tolmuselt põrandalt. Siis oli mul üks moodus oma arvestuse kontrollimiseks: kui inimene kirjutab seinale, kirjutab ta vaistlikult oma silmade kõrgusele. Ja kirjutus oli just umbes kuue jala kõrgusel põrandast. See oli lapsemäng!»

«Ja tema vanus?» küsisin mina.

«Noh, kui mees suudab vähimagi vaevata astuda nelja ja poole jala pikkuse sammu, ei saa ta veel päris vana ega väeti olla. Nii lai oli nimelt aiateel üks veeloik, millest ta nähtavasti otse üle oli astunud. Lakksaapad olid ringi läinud, kandilised ninad aga üle hüpanud. Selles pole mitte kui midagi salapärast. Ma lihtsalt rakendan igapäevases elus mõningaid neist järeldamis- ja vaatlemis-juhistest, mida ma oma artiklis soovitasin. Kas on veel midagi, mis teile peamurdmist valmistab?»

«Sõrmeküüned ja tritšinoopoli,» tähendasin mina.

«Mees oli seinale kirjutanud verre kastetud nimetissõrmega. Läbi luubi võisin märgata, et krohv oli kirjutamise juures kergelt kriimustada saanud, mida ei oleks juhtunud, kui mehe küüs oleks olnud lühikeseks lõigatud. Põrandalt korjasin veidi mahapudenenud tuhka. See oli helbeline ja värvilt tume; niisugust tuhka annab ainult tritšinoopoli. Sigarituhkade kohta olen ma teinud eriuurimuse, õigupoolest kirjutanud sel teemal monograafia. Ma pean end võimeliseks ühe pilguga eristama iga tuntud margi tuhka, olgu siis tegu sigarite või lõigatud tubakaga. Just niisuguste pisiasjade poolest erinebki osav detektiiv Gregsoni ja Lestrade'i tüüpi meestest.»

«Ja punane nägu?» pärisin mina.

«Oo, see oli juba julgem oletus, kuigi ma ei kahtle, et mul on õigus. Asja praeguse seisu juures aga ärge mult rohkem pärige.»

Äigasin käega üle otsaesise." «Mu pea käib ringi. Mida rohkem sellest loost mõtled, seda mõistatuslikumaks ta läheb. Kuidas sattusid need kaks meest —juhul kui neid oli kaks — tühja majja? Kuhu jäi voorimees, kes neid sõidutas? Kuidas sai üks mees teist sundida mürki võtma? Kust tuli veri? Mis oli mõrvari eesmärk — sest röövimisega ei olnud siin ju tegemist? Kuidas sattus sinna naise sõrmus? Ja kõige tähtsam: miks pidi teine mees enne jalgalaskmist kirjutama saksakeels'e sõna Rache? Tunnistan, et mina ei oska kõiki neid asju küll kuidagiviisi omavahel ühendusse viia.»

Mu kaaslane naeratas heakskiitvalt.

33

«Te võtate olukorra raskused lühidalt ja hästi kokku,» lausus ta. «On ju veel palju ebaselget, kuid peamiste faktide suhtes on mu otsus täiesti kindel. Mis vaese Lestrade'i avastusse puutub, siis oli see lihtsalt pettemanööver. Salaühingutele vihjamisega kavatseti politsei valedele jälgedele juhtida. Seda ei teinud sakslane. «A» oli natuke gooti kirja moodi, kui märkasite, aga tõeline sakslane kasutab trükikirjas alati ladina tähti. Nii võib julgesti väita, et kirjutaja ei olnud sakslane, vaid mõni käpard matkija, kes oma osas üle

pakkus. See oli lihtsalt riugas, et uurijaid valele teele suunata. Praegu ma teile sellest rohkem ei räägi, doktor. Te ju teate, et mustkunstnik ei leia enam tunnustust, kui ta oma triki juba ära on seletanud. Ja kui ma teile liiga ohtrasti oma töömeetodit tutvustan, tulete viimati järeldusele, et olen lõppude lõpuks väga tavaline inimene.»

«Niisugust järeldust ei tee ma iialgi,» vastasin. «Te olete viinud kriminalistika nii lähedale täppisteadusele, kui siin maailmas üldse kunagi viiakse.»

Mu sõnad ja tooni tõsidus panid mu kaaslase heast meelest punastama. Olin juba varemgi märganud, et ta on oma kunsti kohta avaldatud komplimentide suhtes niisama tundlik nagu mõni tütarlaps oma ilu arvel öeldud meelituste suhtes.

«Ütlen teile veel midagi,» sõnas ta. «Lakksaapad ja kandilised ninad tulid ühes ning samas tõllas ja sammusid koos mööda jalgrada nii sõbralikult kui vähegi võimalik — tõenäoliselt koguni käe alt kinni. Majja jõudnud, kõndisid nad mööda tuba edasi-tagasi; õigemini kõndisid kandilised ninad, kuna lakksaapad seisid paigal. Seda kõike võisin lugeda tolmuselt põrandalt, nagu sedagi, et mees kõndides üha enam ärritus. Seda näitas tä sammude pikenemine. Ta kõneles kogu aeg ja kahtlemata piitsutas end raevuhoogu. Siis juhtuski tragöödia . . . Nüüd olen teile rääkinud kõik, mida ise tean, sest muu on ainult oletus ja aimus. Siiski on meil alustamiseks hea baas. Peame kiirustama, sest ma tahan täna õhtupoolikul minna kontserdile Norman Nerudat15 kuulama.»

See vestlus toimus samal ajal, kui meie troska pikalt ja vaevaliselt mööda räpaseid uulitsaid ning morne kõrvaltänavaid logistas. Kõige räpasemal ja mornimal neist peatas

meie voorimees järsku. «See seal ongi Audley Court,» ütles ta, osutades kitsale praole tuhmis telliskiviseinas. «Tagasi tulles leiate mu siit.»

Audley Court polnud just meeldiv paik. Kitsas käik viis nelinurksele, kiviplaatidega sillutatud õuele, mida piirasid räpased elumajad. Me läksime kasimata lastekarja ning õuele kuivama riputatud ebamäärast värvi pesu vahelt läbi, kuni jõudsime number 46-ni. Ust ehtis väike vasksilt, millele oli graveeritud Rance'i nimi. Küsimuse peale vastati, et. kordnik magab, ja meid juhiti väikesesse elutuppa teda ootama.

Peagi ta ilmus ja näis olevat veidi ärritatud selle üle, et tema und segati. «Tegin oma ettekande jaoskonnas,» ütles ta.

Holmes võttis taskust poolesovrinise16 mündi ja mängis sellega mõtlikult. «Meie aga arvasime, et meeldiv oleks seda kõike kuulda teie enese suust,» sõnas ta.

«Eks ma räägi teile muidugi hea meelega kõik ära, mis ma tean,» vastas kordnik, silmad kuldkettakesel.

«Laske meid siis kuulda, mis juhtus, aga täpselt nii, nagu teie seda nägite.»

Rance istus jõhvpolstriga sohvale ja tõmbas kulmu asjalikult kortsu, nagu oleks ta otsustanud oma jutustusest mitte midagi välja jätta.

«Räägin teile kõik otsast peale. Minu teenistus on õhtu kella kümnest hommiku kella kuueni. Üheteistkümne ajal oli «Valge Hirve» juures kaklus, aga muidu oli minu piirkonnas kõik üsna vaikne. Kell üks hakkas sadama ja ma trehvasin Harry Murcherit, seda, kellel qn Holland Grove'i piirkond. Seisime koos Henrietta Streeti nurgal ja ajasime juttu. Varsti, võib-olla kahe paiku või natuke hiljem, mõtlesin, et teen õige ühe ringi ja vaatan, kas Brixton Roadi kandis on kõik korras. Tänavad olid tühjad ja hirmsasti porised. Teel ei

---

[15] S o v r i n (ingl. k. sovereign) — Inglise kuldmünt, mille väärtus võrdus naelsterlingiga, kui viimane oli kulla alusel.

35

[16] S o v r i n (ingl. k. sovereign) — Inglise kuldmünt, mille väärtus võrdus naelsterlingiga, kui viimane oli kulla alusel.

35

näinud ma ühtegi hingelist, ainult paar troskat sõitis minust mööda. Lonkisin edasi, ja omavahel öelda mõtlesin parajasti, kui hästi passiks pitsikene head kanget kadakamarja napsi,'kui äkki silmasin tollesama maja aknas tuld vilkumas. Aga mina teadsin, et need kaks maja Lauristoni pargis on tühjad, sest peremees ei lase reoveetorusid korda teha, o]gugi et viimane üüriline, kes seal ühes majas elas, suri soetõppe. Ja kui ma siis aknas

35

[1] N e r u d a , Wilhelmine Norman (1839—1911) — kuulus viiulikunstnik.

H

8'

valgust nägin, sain otsekui puuga pähe ja mul tekkis kohe kuri kahtlus, et miski on korrast ära. Kui ma ukse juurde sain ...»

«Te peatusite ja läksite siis aiavärava juurde tagasi,» segas mu kaaslane vahele. «Mispärast te seda tegite?»

Rance võpatas tugevasti ja jäi Sherlock Holmesile äärmiselt jahmunud ilmega pärani silmi otsa vahtima.

«Einoh, see on tõsi, söör,» lausus ta, «ehkki ainult taevas teab, kuidas teie seda teada olete saand. Vaadake, kui ma ukse juurde jõudsin, oli maja nii kangesti vaikne ja mahajäetud ja ma arvasin, et ega ei teeks paha, kui mul keegi kaasas oleks. Ma ei karda midagi, mis on siinpool hauda, aga mõtlesin, et äkki on see, kes soetõppe suri, tulnd neid torusid üle vaatama, mis ta tapsid. See mõte ajas mulle natuke nagu judinad peale ja ma läksin värava juurde tagasi, et vaatan järele, kas Murcheri laternat kuskil näha pole. Aga ei temast ega ka kellestki teisest olnd seal kihku ega kahku.»

«Kas tänaval ei olnud kedagi?»

«Mitte üht elavat hinge, söör, isegi mitte koera. Siis võtsin ennast kokku, läksin tagasi ja lükkasin ukse lahti. Sees pii kõik vaikne ja nii ma siis läksin tuppa, kus tuli põles. Kaminasimsil vilkus küünal, punane vahaküünal, ja selle valgusel nägin .. .»

«Jah, ma tean kõik, mida te nägite. Te käisite mitu korda ümber toa ja põlvitasite laiba juurde maha. Siis te läksite ja katsusite köögi ust, ja siis . ..»

John Rance hüppas hirmunult jalule, silmis kahtlus. «Kus teie peidus olite, et te seda kõike nägite?» hüüdis ta. «Mulle paistab, et te teate tublisti rohkem, kui te teadma peaksite!»

Holmes naeris ja ulatas kordnikule üle laua oma visiitkaardi. «Ärge hakake mind mõrvamise pärast arreteerima. Ma olen üks koertest ja mitte hunt. Mister Gregson ja mister Lestrade vastutavad selle eest. Jätkake aga pealegi. Mis te edasi tegite?»

Rance võttis uuesti istet, kuid siiski ei kadunud ta näolt niisugune ilme, nagu arvaks ta, et teda ninapidi veetakse. «Ma läksin värava juurde tagasi ja andsin vilet. See tõi kohale Murcheri ja veel kaks kordnikku.»

«Kas tänav oli siis tühi?»

«Nojah, oli küll — vähemalt sihukestest, kellest ikka midagi asja oleks olnud.»

«Mida te sellega öelda tahate?»

36

Kordniku nägu venis laiale naerule. «Olen mina oma teenistusajal nii mõndagi purjus selli näind,» ütles ta, «aga nii täis küll veel iial mitte kedagi kui too vennike. Ta oli värava juures, kui ma välja tulin, toetas ennast aiamüüri najale ja laulis täiest kõrist «Kolombiini» või mõnda muud sihukest lorilaulu. Ta ei jaksand seistagi, veel vähem abiks olla.»

«Missugune see mees oli?» küsis Holmes.
John Rance näis kõrvalekaldumise üle natuke pahandavat. «Lihtsalt üks ülemäära hullusti purjus mees,» lausus ta. «Kui meil nii palju tegemist poleks olnd, siis oleks ta ennast jaoskonnas leidnud.»
«Tema nägu, tema riietus — kas te neid tähele ei pannud?» küsis Holmes kärsitult vahele.
«Küllap ma juba panin, sest pidime teda ju püsti hoidma, mina ja Murcher kahekesi. Ta oli pikk punase näoga mees, lõug tihedasti...»
«Aitab,» ütles Holmes. «Mis tast edasi sai?»
«Meil oli ilma tematagi tegemist küllalt,» vastas politseinik solvunud häälega. «Küll ta juba kodutee üles leidis, selle peale vean kihla.»
«Mis tal seljas oli?»
«Pruun palitu.»
«Kas tal oli piits käes?»
«Piits? — Ei.»
«Ta oli selle siis nähtavasti maha jätnud,» pomises mu kaaslane.
«Ega te pärast seda ei juhtunud nägema või kuulma mõnda voorimehevankrit?»
«Ei.»
«Siin on teile pool sovrinit,» ütles mu kaaslane tõustes ja võttis oma kübara. «Ma kardan, Rance, et politseiteenistuses ei tõuse te küll kunagi. Pea on teil otsas nii rohkem iluasjaks. Eile öösel oleksite võinud endale seersandi-paelad teenida. Teil oli peos mees, kelle käes on selle saladuse võti ja keda me just otsime. Ei ole mõtet nüüd enam vaielda; ma ütlen teile, et see o n nii. Tulge, doktor.»
Politseinik jäi meist maha umbusklikuna, kuid ilmselt ebamugava enesetundega, ja me läksime troska juurde.
«Vana tobu,» ütles Holmes mürgiselt, kui me kodu poole sõitsime. «Mõelda ainult, et tal oli niisugune võrratu juhus käes ja ta ei kasutanud seda ära.»
«Mulle on kogu asi veel kaunis tume. On ju tõsi, et tolle mehe kirjeldus ühtib teie kujutlusega saladuse teisest kaas-
37
osalisest. Aga miks pidi ta pärast majast lahkumist sinna tagasi minema? See ei ole ju kurjategijate viis.»
«Sõrmus, mees, sõrmus — selle pärast ta tagasi tuligi. Kui meil tema püüdmiseks muud teed ei ole, siis sõrmusega võime ta alati ligi meelitada. Ma saan ta kätte, doktor, panen välja kaks ühe vastu, et saan ta kätte. Selle kõige eest pean aga tänama teid. Ma ei oleks võib-olla läinud, kui teie mind poleks õhutanud, ja nii oleksin mööda lasknud kõige suurepärasema uurimisvõimaluse, mis mul kunagi on olnud, — etüüdi punases, eks ole? Miks ei võiks me natuke kunstikeelt kasutada. Läbi värvitu elukoestiku jookseb veripunane mõrvalõng ja meie kohus on see lahti harutada, eraldada, iga toll sellest nähtavale tuua. Nüüd aga einele jä siis Norman Nerudat kuulama. Ta hoog ja poognakäsitsus on oivalised. Mis on see Chopini pala, mida ta nii võrratult mängib: tral-lal-laa-ralle-ralle-raa?»
Troskaistme seljatoele nõjatudes lõõritas see asjaarmastaja verekoer kui lõoke, kuna mina mõtisklesin inimvaimu mitmepalgelisuse üle.

5. MEIE KUULUTUS TOOB KÜLALISE

Hommikused pingutused olid minu nõrga tervise jaoks ilmselt liiga suured, nii et pärastlõunal olin surmani väsinud. Kui Holmes kontserdile oli läinud, heitsin sohvale ja püüdsin teha paaritunnilist uinakut. Sellest ei tulnud aga midagi välja. Olin kõigest juhtunust liiga erutatud ja pähe tungisid kõige veidramad kujutlused ning oletused. Iga kord, kui silmad sulgesin, nägin enda ees mõrvatu moondunud, paaviani meenutavat nägu. See oli mulle jätnud nii võika mulje, et raske oli tunda midagi muud kui tänulikkust inimese vastu, kes sellise näo omaniku elavate kirjast oli kustutanud. Enoch J. Drebber Clevelandist kandis oma näol kindlasti kõige kurjemate pahede jälgi, mis inimese ilmesüldse kunagi on avaldunud. Ometi sain aru ja tunnistasin, et õigusemõistmine peab käima oma rada ning et ohvri pahelisus ei vähenda seaduse silmis mitte mingil määral mõrvari süüd.

Mida rohkem ma sellest mõtlesin, seda imelikum näis mu kaaslase hüpotees, et mees oli mürgitatud. Mulle meenus, kuidas Holmes laiba huuli oli nuusutanud, ja ma ei kahelnud, et ta sealjuures midagi avastas, mis talle selliseks oletuseks alust andis. Ja üldse — kui poleks tegemist

38

olnud mürgiga, mis oli siis surma põhjuseks? Polnud ju ei haava ega kägistamise märke. Aga teiselt poolt — kellele kuulus veri, mida põrandal nii ohtrasti leidus? Võitluse jälgi ei olnud ja samuti polnud ohvril ka relva, millega ta oleks võinud vastast haavata. Niikaua kui kõik need küsimused lahendamata olid, tundsin, et magamine pole kerge ei mulle ega Holmesile. Tema rahulik enesekindlus veenis mind siiski, et tal oli juba kujunenud mingi teooria, mis kõigile faktidele seletuse andis. Missugune see aga oli, selle kohta ei osanud ma kõige vähematki oletust teha.

Holmes tuli tagasi väga hilja, nii hilja, et kontserdil ei võinud ta küll nii kaua olla. Lõuna oli laual, enne kui ta koju jõudis.

«Kontsert oli suurepärane,» ütles ta oma kohale istudes. «Kas mäletate, mida Darwin muusika kohta ütleb? Ta väidab, et inimsoo võime muusikat luua ja hinnata eksisteeris ammu enne artikuleeritud kõne tekkimist. Võib-olla seepärast avaldabki muusika meile nii tugevat mõju. Meie hinges on säilinud ähmased mälestused noist hämaraist sajanditest, mil maailm oli alles lapsekingades.»

«See on kaunis avar mõte,» tähendasin.

«Kui mõtted peavad loodust tõlgitsema, siis peavad nad olema niisama avarad kui loodus ise,» vastas tema. «Aga mis teil viga on? Te ei näe just hea välja. Kas see Brixton Roadi lugu on teid rööpast välja viinud?»

«Tõtt öelda jah,» vastasin. «Pärast Afganistani kogemusi peaksin küll rohkem karastatud olema. Maiwandis nägin, kuidas mu oma kaaslasi tükkideks raiuti, aga seal ma närve ei kaotanud.»

«Mõistan. Meie praeguse loo ümber on saladuskate ja see erutab kujutlusvõimet; kus kujutlusvõime ei tööta, seal pole ka õudust. Kas te õhtulehte olete näinud?»

«Ei.»

«Seal antakse asjast päris põhjalik ülevaade. Aga asjaolu, et laiba tõstmisel naise laulatussõrmus põrandale veeres, seal ei mainita. Ja see on väga hea.»

«Mispärast?»

«Vaadake seda kuulutust,» vastas tema. «Täna hommikul, otsekohe, kui Brixton Roadilt tulime, saatsin igale ajalehele ühe niisuguse.»
Ta ulatas mulle ajalehe ja ma vaatasin näidatud kohta. .See oli esimene kuulutus rubriigis «Leitud» ja kõlas nii:

9
Täna hommikul leitud Biixton Roadil «Valge Hirve» kõrtsi ja Holland Grovei vahel sõiduteelt kullast laulatus-sõrmus. Järelepärimisega pöörduda täna õhtul kella 8 — 9 dr. Watsoni poole, Baker Street 221-b.

«Ärge pange pahaks, et ma teie nime kasutasin,» sõnas ta. «Kui oleksin andnud oma nime, siis mõni neist puupeadest seal Scotland Yardis oleks selle ära tundnud ja püüaks oma nina vahele toppida.»
«Oh, pole kõne väärt,» vastasin. «Aga oletame, et keegi tuleb — mul ei ole ju sõrmust.»
«Miks ei ole, on küll,» ütles ta ja andis mulle sõrmuse. «See on peaaegu täpne jäljend ja ajab väga hästi asja ära.»
«Ja kes teie arvates sellele kuulutusele vastab?»
«Pruuni palituga mees muidugi, meie punase näo ja kandiliste saapaninadega sõbrake. Kui ta ise ei tule, saadab ta mõne abilise.»
«Kas ta ei pea seda ehk liiga ohtlikuks?»
«Kindlasti mitte. Kui minu arvamus selle juhtumi kohta paika peab — ja seda on mul igas suhtes põhjust uskuda —, siis riskiks see mees pigemini kõigega, kui et kaotaks sõrmuse. Minu arusaamise järgi kukkus see tal maha, kui ta üle Drebberi laiba kummardus, ja kohe ta seda ei märganud. Pärast majast lahkumist avastas ta kaotuse ja ruttas tagasi, kuid leidis politsei juba sündmuskohal — tänu tema enese rumalusele: ta oli küünla põlema jätnud. Et hajutada kahtlusi, mis oleksid võinud tekkida, kui ta värava juurde ilmus, pidi ta teesklema joobnut. Asetage end nüüd selle mehe olukorda. Asja läbi arutades pidi ta tulema mõttele, et võis kaotada sõrmuse ka teel, pärast majast lahkumist. Mida ta siis teeks? Ta jälgiks hoolega õhtulehti, lootes sõrmust näha leitud asjade rubriigis. Muidugi jääks ta pilk meie kuulutusele peatuma. Ta oleks ülirõõmus. Miks peaks ta lõksu kartma? Ta ei näeks mingit põhjust, miks sõrmuse leidmist peaks seostatama mõrvaga. Ta tuleks kuulutuse peale. Ja ta tuleb. Vähem kui tunni aja pärast saate teda näha.»
«Ja siis?» küsisin mina.
«Oh, siis võite ta minu hooleks jätta. On teil relvi?» «Mul on vana sõjaväeteenistuse-aegne revolver ja mõned padrunid.»
«Oleks hea, kui te selle puhastaksite ja laeksite. Ta on
40
kindlasti hulljulge mees, ja kuigi ma taban ta ootamatult, ei tee siiski paha kõigeks valmis olla.»
Läksin oma magamistuppa ja järgisin tema nõuannet. Kui ma revolvriga tagasi tulin, oli laud koristatud ja Holmesil käsil tema lemmiktegevus: ta kääksutas viiulit.
«Sündmustik läheb keerukamaks,» ütles ta, kui ma sisse astusin. «Sain just vastuse oma Ameerikasse saadetud telegrammile. Minu arvamus selle juhtumi kohta on õige.»
«Ja see oleks?» pärisin õhinal.

«Mu viiul kõlaks paremini, kui ta uued keeled peale saaks,» tähendas tema. «Pange oma relv tasku. Kui see sell tuleb, rääkige temaga täitsa harilikul toonil. Muu jätke minu hooleks. Ärge teda ainult liiga valju pilguga hirmu-tage.»
«Praegu on kell kaheksa,» ütlesin oma taskukella vaadates.
«Jah. Tõenäoliselt on ta mõne minuti pärast siin. Avage pisut uks. Aitab. Nüüd pange võti sissepoole. Tänan! Näete, leidsin eile ühest müügiputkast sihukese imeliku vana ladinakeelse raamatu «De jure inter gentes»17. Ilmunud on ta 1642. aastal Madalmaades, Liege'is. Charlesi18 pea oli alles kindlalt õlgadel, kui see väike pruuni seljaga köide trükiti.»
«Kes on trükkal?»
«Keegi Philippe de Croy. Eeslehele on väga tuhmunud tindiga kirjutatud «Ex libris Guliolmi Whyte». Huvitav, kes see William Whyte oli. Võib oletada, et mõni asjalik seitsmeteistkümnenda sajandi õigusteadlane. Ta käekirjas on seadusemehele nii omaseid jooni. .. Aga nüüd see mees vist tuleb.»
Tema viimaste sõnade ajal kostis läbitungiv kellahelin. Sherlock Holmes tõusis tasa ja lükkas oma tooli ukse poole. Me kuulsime, kuidas teenija läbi halli läks ja terava lukuklõpsatusega ukse avas.
«Kas siin elab doktor Watson?» küsis selge, ent kaunis kare hääl. Me ei kuulnud teenija vastust, kuid uks suleti ja keegi hakkas trepist üles tulema. Tulija samm oli ebakindel ja lohisev. Seda kuulates käis mu kaaslasel ülla-tusevari üle näo. Sammud tulid aeglaselt mööda koridori edasi ja siis kostis nõrk koputus uksele.
«Sisse!» hüüdsin mjna.
41
Ägeda löömamehe asemel, keda meie ootasime, komberdas minu kutse peale tuppa väga vana ja kortsus naine. Nähtavasti oli ta äkilisest heledast valgusest pimestatud, sest nõtkutanud tervituseks põlvi, jäi ta seisma, vidutas meie poole oma tuhme pilkuvaid silmi ja kobas närviliselt värisevate sõrmedega taskus. Ma riivasin pilguga oma kaaslast. Tolle ilme väljendas niisugust lohutamatust, et mul oli päratu raske oma nägu rahulikuks sundida.
Vanaeit tõmbas välja õhtulehe ja näitas meie kuulutusele. «Vaat seesamune tõigi mind siia, kulla härrad,» ütles ta ja tegi veel kord kniksu. «Kullast laulatussõrmus Brixton Roadil. See kuulub minu tütrele Sallyle, kes just aasta eest menele läks. Mees on tal laeva peal stjuuardiks. Ja mis ta küll ütleks, kui ta koju tuleb ja Sally ilma sõrmuseta leiab, seda ei oska ma kohe mõelda, sest ta on ka kõige kainema peaga juba järsk küllalt, seda enam veel siis, kui viina on võtnud. Kui te lähemalt teada soovite, siis eile õhtul läks Sally tsirkusesse koos ...»
«Kas see on tema sõrmus?» küsisin.
«Jumal tänatud!» rõõmustas eit. «Küll täna õhtul on Sallyl alles hea meel. See on just tema sõrmus.»
«Ja kuidas teie aadress on?» pärisin pliiatsit võttes.
«Duncan Street 13, Houndsditch. Siit saab sinna igavene hulk maad.»
«Brixton Road jääb Houndsditchist ükskõik millisesse tsirkusesse minnes teelt kõrvale,» kähvas Holmes.

[17] «Rahvusvahelisest õigusest».
[18] Mõeldud on Inglise kuningat "Charles I, kes valitses 1625—1649.

Vanaeit pöördus tema poole ja vaatas talle oma väikeste punaseservaliste silmadega teraselt otsa. «Härra küsis minu aadressi,» ütles ta. «Sally elab Peckhamis, Mayfieldi plats 3.»
«Ja teie nimi on. . .?»
«Minu nimi on Sawyer, tema nimi Dennis, sest ta läks Torn Dennisele mehele. Nii kaua kui Tom on mere peal, on ta viks ja tragi poiss ja ühestki stjuuardist ei pea kompanii rohkem lugu. Kui ta aga maale saab, siis pole muud kui juba naised, juba kõrtsid ...»
«Siin on teie sõrmus, missis Sawyer,» segasin oma kaaslase märguande peale vahele. «See kuulub ilmselt teie tütrele ja ma olen rõõmus, et saan selle õigele omanikule tagasi anda.»
Ühtesoodu õnnistusi ja tänusõnu pomisedes peitis eit sõrmuse taskusse ja läks jalgu lohistades trepist alla. Kohe, kui ta oli läinud, hüppas Sherlock Holmes jalule ja tormas oma tuppa. Mõne viivu pärast tuli ta tagasi, mantel
42
seljas ja sall kaela ümber. «Ma lähen talle järele,» teatas ta kiirustades. «See naine on kindlasti mõni kaasteadja ning juhib mu sinna, kuhu vaja. Olge üleval ja oodake mind.»
Vaevalt oli välisuks meie külalise järel kinni prantsata-nud, kui Holmes oli juba trepist all. Aknast vaadates nägin naist teisel pool tänavat vaevaliselt edasi kõmpivat, kuna Holmes teda natuke maad tagapool jälitas. «Emba-kumba,» mõtlesin endamisi, «kas on kogu ta teooria vale, või siis viiakse ta praegu otse saladuse südamesse.» Tal polekski tarvitsenud mind paluda end ootama jääda, sest nagunii tundsin, et enne pole magamisest juttugi, kui ma ta seikluse tulemusi kuulda pole saanud.
Kell oli peaaegu üheksa, kui ta läks. Mul polnud aimugi, kui kauaks ta võib jääda, aga ma istusin vapralt üleval, pahvisin piipu ja sirvisin Henri Murger' «Vie de Boneme'i»'. Kell sai kümme läbi; kuulsin, kuidas teenija põntsuval sammul ära magama läks. Üheteistkümne ajal möödus mu uksest väärikama sammuga korteriperenaine, et samuti puhkama heita. Oli juba peaaegu kaksteist, kui ma lõpuks kuulsin Holmesi sneprivõtme loksatust. Samal hetkel, kui ta sisse astus, nägin ta näost, et asi oli luhta läinud. Lõbus meeleolu ja tusatuju näisid omavahel võitlevat, kuni esimene järsku ülekaalu sai ja ta laginal naerma puhkes.
«Ma ei tahaks mingi hinna eest, et Scotland Yardi mehed sellest teada saavad,» sõnas ta toolile vajudes. «Olen neid nii palju töganud, et nende juttudel siis iial lõppu ei tuleks. Naerda võin aga sellegipoolest, sest ma tean, et lõpuks oma äparduse ikkagi heaks teen.»
«Mis siis juhtus?» küsisin.
«Oh, mul pole sellest midagi, et seekord üksnes enda kahjuks võin rääkida. Kui too olevus natuke maad oli läinud, hakkas ta lonkama ja laskis igal viisil paista, et ta jalg on ära hõõrdunud. Peagi jäi ta seisma ja peatas mööduva neljarattalise troska. Selleks et aadressi kuulda, katsusin talle hästi lähedale minna, aga mul poleks tarvitsenudki nii agar olla, sest ta pasundas nõnda valjusti, et teisele poole tänavat oli kuulda: «Sõitke Houndsditchi, Duncan Street kolmteist!» Siin näib tõsi taga olevat, mõtlesin endamisi, ja kui ta ilusti sees oli, hüppasin ise tõlla taha. See on kunst, milles iga detektiiv peaks

vilunud
43

[1] F e e m i k o h u s — salajane kriminaalkohus hiliskeskaegsel Saksamaal; mõistis tavaliselt surmanuhtluse. Likvideerus lõplikult alles 19. saj. algul.

olema. Heakene küll, sõitsime siis mürinal minema ega tasandanud traavi enne, kui olime jõudnud kõne all olevasse tänavasse. Veidi enne sihtkohta hüppasin maha ja uitasin muretult mööda tänavat edasi. Nägin, kui tõld peatus. Kutsar hüppas maha, avas ukse ja jäi ootavalt seisma — aga kedagi ei tulnud välja. Kui juurde jõudsin, kobas ta nagu meeletu tühjas tõllas ringi ja andis vaba voli kõige krõbedamatele vandesõnadele, mida ma iial olen kuulnud.
Sõitjast ei olnud jälgegi ja ma kardan, et nii pea kutsar seda sõiduraha ei näe. Number 13-st järele pärides saime teada, et see maja kuulub kellelegi lugupeetud tapetsee-rijale, nimega Keswick, ja et ühestki Sawyerist ega Den-nisest pole seal kunagi kuuldud.»
«Te ei taha ometi öelda,» hüüdsin'hämmastunult, «et see nõder tudisev eideke sai liikuvast tõllast välja, ilma et teie või kutsar teda oleksite märganud!»
«Või eit! Et susi teda sööks!» vastas Sherlock Holmes teravalt. «Eided olime meie, et lasksime end niimoodi sisse vedada. See pidi olema noor mees ja tugev noor mees ning peale selle võrratu näitleja. Maskeering oli lausa jäljendamatu. Kahtlemata märkas ta, et teda jälitatakse, ja lipsas sellise võtte abil minu käest minema. See näitab, et meie tagaotsitav polegi nii üksik, kui ma arvasin, vaid et tal on sõpru, kes on valmis tema eest nii mõndagi kaalule panema ... Aga teie, doktor, näite ju päris kurnatud olevat. Võtke mu nõu kuulda ja minge puhkama.»
Olin tõesti väga väsinud ja niisiis tegingi Holmesi soovituse järgi. Jätsin ta istuma hõõguva kamina ette, kust kuni hiliste öötundideni kostis ta viiuli tasaseid nukraid kaebeid. Teadsin sellest, et ta ikka veel juurdleb kummalise probleemi üle, mille lahendamise ta endale ülesandeks oli seadnud.

6. TOBIAS GREGSON NÄITAB, MIDA TA SUUDAB

Järgmise] päeval olid ajalehed täis «Brixtoni saladust», nagu nad seda nimetasid. Kõik andsid juhtunu kohta pika seletuse ja mõned olid selle loo põhjal veel juhtkirjagi teinud. Leidus ka mõnesugust informatsiooni, mis mulle uudiseks oli. Veel praegugi säilitan oma kollektsioonis arvukalt ajalehelõikeid ja väljakirjutusi selle juhtumi
44

kohta. Olgu siinkohal ära toodud kõige olulisem mõnedest artiklitest.
«Daily Telegraph» märkis, et kuritegevuse ajaloos on harva ette tulnud kummalisemat tragöödiat kui see. Ohvri saksapärane nimi, muude selgitavate motiivide puudumine ja jubedust tekitav kiri seinal — kõik viitavat sellele, et kuritöö on toime pannud poliitilised pagulased. Sotsialistidel on Ameerikas palju rakukesi. Lahkunu oli kahtlemata rikkunud nende kirjutamata seadusi ja seepärast teda jäli-tatigi. Vihjanud muuseas feemikohtule19, aqua tofana'le20, karbonaaridele21, markiis de Brinvilliers'le22, Darwini teooriale, Malthuse23 põhimõtetele ja Ratcliffi maanteemõrvadele, lõppes artikkel manitsusega

---

[19] «Boheemlaste elu». Teos oli itaalia heliloojale Giacomo Puccinile aluseks ooperi «Boheem» loomisel.

[20] *Aqua tofana* — salapärane mürgine vedelik (arvatavasti arseeni-tahus), mida kasutas kuritegelikuks otstarbeks sitsiillanna Tofana, kes elas 17. saj. lõpul.
[21] K a r b o n a a r i d («söepõletajad») — 19. saj.- alguses Itaalias ja hiljem Prantsusmaal levinud revolutsiooniline salaühing.
[22] M a r k i i s d e B r i n v i l l i e r s — elas 17. saj., mürgitas varanduse omandamise eesmärgil oma isa ja vennad.
[23] M ä l t h u s , Xhomas Robert (1766—1834) — reaktsiooniline inglise majandusteadlane; väitis, et rahvahulkade vaesumise peamiseks põhjuseks on ülerahvastus, sest elanikkonna kasv toimuvat geomeetrilises progressioonis (nagu 1, 2, 4, 8 jne.), elatusvahendite juurdekasv aga loodusvarade piiratuse tõttu aritmeetilises progressioonis (nagu **1,** 2, **3, 4** jne.).

valitsuse aadressil, kutsudes ühtlasi üles suuremale valvsusele Inglismaa] viibivate välismaalaste suhtes.
«Standard» juhtis muuseas tähelepanu asjaolule, et «seda laadi seadusevastaseid vägivallaakte tuleb tavaliselt ette liberaalse valitsuse ajal. Põhjuseks on siin käärimine masside seas ja sellega paratamatult kaasuv autoriteedi nõrgenemine. Mõrvatu oli ameerika härrasmees, kes oli viibinud mõned nädalad meie pealinnas. Ta peatus madam Charpentier' pansionis Torquay Terrace'il Camberwellis. Reisidel saatis teda tema erasekretär mister Joseph Stan-gerson. Teisipäeval, 3. skp. jätsid mõlemad oma korteri-perenaisega jumalaga ja läksid, nagu nad oma kavatsusest olid teatanud, Eustoni jaama, et jõuda Liverpooli kiirrongile. Hiljem oli neid koos nähtud perroonil. Edasi aga puuduvad nende kohta igasugused teated, kuni, nagu juba tähendatud, mister Drebberi laip , avastati tühjas majas Brixton Roadil, palju miile Eustonist eemal. Kuidas ta sinna
45

sattus või kuidas ta saatus teda tabas, neid küsimusi ümbritseb veel saladus. Stangersoni asukohast ei ole midagi teada. Meil on hea meel, et mister Lestrade ja mister Gregson Scotland Yardist on mõlemad asunud seda juhtumit uurima. Loodetakse kindlasti, et need nimekad politseiametnikud õige pea asjasse selgust toovad.»
«Daily News» avaldas mõtte, et «tegemist on kahtlemata poliitilise roimaga. Liberalismi vihkamine ja despotism, mis juhivad Euroopa mandririikide valitsuste samme, on meie randadele ajanud hulgaliselt mehi, kes võiksid olla tublid kodanikud, kui nende elu ei kibestaks mälestus kõigest läbielatust. Aüküsimustes kehtivad nende meeste seas ranged reeglid, millest üleastumist karistatakse surmaga. Tuleks rakendada kõik abinõud sekretär Stangersoni leidmiseks, et oleks võimalik mõrvaohvri elust ning harjumustest mõningaid lähemaid üksikasju teada saada. Suureks sammuks on tapetu peatuspaiga avastamine — tulemus, mis saavutati üksnes tänu Scotland Yardi detektiivi mister Gregsoni tarmule ja taibukusele.»
Sherlock Holmes ja mina lugesime need teated hommikusöögi ajal koos läbi ja need näisid talle suurt lõbu pakkuvat.
«Eks ma öelnud teile, et mis ka ei juhtuks, Lestrade ja Gregson lõikavad kindlasti kasu.»
«Oleneb sellest, kuidas asi välja kukub.»
«Oh, minge nüüd, ei see tähenda kõige vähematki. Kui mees kätte saadakse, siis tänu nende pingutustele, kui ta pääseb, siis hoolimata nende pingutustest. Nii või teisiti on nemad ikka omadega mäel. Mis nad ka iganes teevad, imetlejaid on neil alati. «Un sot trouve toujours un plus sot qui l'admire.»1»
«Mis pagan see on?» küsisin, sest samal hetkel kostis eeskojast ja trepilt tugevat sammude müdinat, mida saatsid meie perenaise kuuldavad pahameeleavaldused.
«See on kriminaalpolitsei Baker Streeti osakond,» vastas mu kaaslane tõsiselt ja samal ajal tormas tuppa pool tosinat kõige räpasemat ja närusemat uulitsapoissi, keda ma iial olen näinud.
1 Rumal leiab alati veel rumalama, kes teda imetleb .(pr. k.).
46
«Valvel!» käratas Holmes, ja kuus väikest kasimata kelmi seisid korrapealt rivis nagu kuus kaltsukujukest. «Edaspidi saatke Wiggins üksi üles raporteerima, teie teised oodake tänaval. Kas leidsite, Wiggins?»

«Ei, söör, me ei leidnud,» vastas üks jõnglastest. «Ega ma seda lootnudki. Aga otsige edasi, kuni leiate. Siin on teie tasu.» Ta andis igaühele neist šillingi. «Nüüd aga minema, ja järgmine kord tulge tagasi parema teatega!»
Tema käeviipe peale jooksid nad padinal trepist alla nagu rotikari ja järgmisel hetkel kuulsime nende kilkamist juba tänaval.
«Üks säärane väike vennike teeb rohkem ära kui tosin politseinikku,» tähendas Holmes. «Tarvitseb ainult ametliku välimusega isikul nähtavale ilmuda, kui meeste suud on korrapealt lukus. Need naakmannid aga poevad kõikjale ja kuulevad kõike, nad on terased kui naasklid. Ainus, mis neil puudub, on organisatsioon.»
«Kas rakendate neid selle Brixton Roadi loo asjus?» pärisin.
«Jah, seal on üks punkt, mille kohta tahaksin selgusele jõuda. See on veel ainult aja küsimus. Ohoo, no nüüd saame kuhjaga uudiseid kuulda! Näete, seal tuleb Gregson, nägu üleni õndsusest säramas. Ma tean, ta tuleb meile. Jah, juba peatub. Seal ta ongi!»
Kostis äge kellahelin ja mõne hetke pärast tuli heledapäine detektiiv trepist üles, ikka kolm astet korraga, ning prahvatas meie elutuppa.
«Õnnitlege mind, kulla mees!» hõiskas ta Holmesi kätt surudes, kuna viimane seda kaunis ükskõikselt sündida laskis. «Olen kogu selle asja päevselgeks teinud.»
Mulle näis, et üle mu kaaslase väljendusrikka näo libises arevusevari.
«Kas tahate öelda, et olete õigetel jälgedel?» küsis ta.
«Õigetel jälgedel! Noh, söör, mees on meil juba luku ja riivi taga!»
«Ja ta nimi on .. .?»
«Arthur Charpentier, kuningliku mereväe nooremleitnant,» ütles Gregson suurustlevalt, oma lihavaid käsi hõõrudes ja rinda kummi ajades.
Sherlock Holmes hingas kergendatult, ta ilme lõtvus ja näkku ilmus naeratus.
«Võtke istet ja tehke üks sigar,» pakkus ta. «Me tahaksime väga teada, kuidas te sellega toime tulite. Soovite ehk veega viskit?»
«Ega ära küll ei ütleks,» vastas detektiiv. «Viimase paari päeva tohutud pingutused on mind välja kurnanud. Mitte niivõrd kehalised pingutused, mõistate, kuivõrd vaimne
47
pinge. Teie oskate seda hinnata, mister Sherlock Holmes, sest me mõlemad töötame ju peaga.»
«Te teete mulle liiga suurt au,» sõnas Holmes surmtõsiselt. «Laske nüüd kuulda, kuidas te selle ülimalt rõõmustava tulemuseni jõudsite.»
Salapolitseinik istus tugitooli ja pahvis mõnuga sigarit. Siis järsku lõi ta äkilises lustihoos endale laksatades vastu reit.
«Nali seisab selles,» naeris ta, «et see narr Lestrade, kes end nii nutikaks peab, on hoopis valedel jälgedel. Tema ajab taga sekretär Stangersoni, kellel polnud kuriteoga rohkem tegemist kui sündimata lapsukesel. Ma ei kahtlegi, et praegu on tal Stangerson juba käes.»
See mõte lõbustas Gregsonit nii väga, et ta kõõksus naerda otse lämbumiseni.
«Ja kuidas siis teie jälile saite?»
«Oo, ma räägin teile kõik. Muidugi, doktor Watson, jääb see rangelt meie vahele. Esimene raskus, millega meil tuli võidelda, oli selle ameeriklase mineviku kindlakstegemine. Mõni teine oleks ehk oodanud, kuni tema kuulutusele vastatakse või kuni esile kerkivad abistajad, kes oma teateid pakuvad. Aga niimoodi ei asu töö kallale Tobias Gregson. Te mäletate kübarat surnu kõrval?»

«Jah,» vastas Holmes. «Firma «John Underwood ja Pojad», Camberwell Road 129.»
Gregson näis täiesti löödud olevat.
«Ma ei aimanudki, et teie seda märkasite,» lausus ta. «Kas te käisite seal?» «Ei.»
«Ahaa!» hüüatas Gregson kergendatult. «Ei tohi kunagi ühtegi võimalust kahe silma vahele jätta, kui tühine see ka ei paistaks olevat.»
«Suurele vaimule ei ole miski tähtsusetu,» tähendas Holmes sügavamõtteliselt.
«Niisiis läksin Underwoodi juurde ja küsisin, kas ta on müünud niisuguse suurusega nii- ja niisuguse kübara. Ta vaatas oma raamatust järele ja leidis selle otsekohe. Ta oli saatnud kübara mister Drebberile, aadressil Charpentier' pansion Torquay Terrace'il. Nii saingi mehe peatuspaiga kätte.»
«Kaval, väga kaval!» pomises Sherlock Holmes.
«Järgnevalt külastasin madam Charpentier'd,» jätkas detektiiv. «Leidsin ta väga kahvatuna ja rõhutud meeleolus. Toas oli ka tema tütar — harukordselt ilus tütarlaps.
48
Selle silmad olid punased ja huuled värisesid, kui ma temaga rääkisin. See ei jäänud mul tähele panemata. Hakkasin aimama, et siin ei ole asjad korras. Teie, mister Sherlock Holmes, teate, missugune tunne on, kui satud õigetele jälgedele, — närvides on kohe niisugune erutusvõbin. «Kas olete kuulnud oma hiljutise pansionäri, Clevelandist pärineva mister Enoch J. Drebberi salapärasest surmast?» küsisin.
Ema noogutas. Näis, et ta ei saa sõnagi suust. Tütar puhkes nutma. Tundsin nüüd rohkem kui kindlasti, et need inimesed asjast midagi teavad.
«Mis kellaajal mister Drebber teie majast lahkus, et rongile minna?» küsisin.
«Kell kaheksa,» vastas ema ja neelatas, et ärevust maha suruda. «Tema sekretär mister Stangerson ütles, et olevat kaks rongi: üks pidi väljuma kell 9.15 ja teine kell 11. Tema pidi minema esimesega.»
«Ja kas te siis nägite teda viimast korda?»
Minu küsimuse peale langes naine täiesti näost ära. Ta kahvatas lausa tinahalliks. Alles veidi aja pärast suutis ta lausuda ainsa sõna — «jah» — ning see tuli tal kähiseva ja ebaloomuliku tooniga.
Hetke valitses vaikus ja siis hakkas tütar rahuliku selge häälega rääkima.
«Valetamisest ei tule kunagi midagi head, ema,» ütles ta. «Oleme selle härra vastu avameelsed. Me nägime mister Dtebberit tõesti veel kord.»
«Jumal andku sulle andeks!» hüüdis madam Charpentier käsi ringutades ja vajus toolikorjule. «Sa tapad oma venna.»
«Arthur eelistaks, et me tõtt räägiksime,» vastas tütarlaps kindlalt.
«Parem jutustage mulle nüüd kõik,» ütlesin. «Poolik usaldus on halvem kui usaldamatus. Pealegi ei tea teie, kuivõrd lugu meile juba tuttav on.»
«Jäägu see sinu südametunnistusele, Alice!» ütles ema erutatult ja pöördus siis minu poole: «Ma räägin teile kõik, söör. Ärge arvake, et mu ärevus oma poja pärast on tingitud kartusest, nagu võiks ta sellesse hirmsasse loosse segatud olla. Ta on täiesti süütu. Ma kardan ainult, et teie ja teiste silmis võib ta ehk kahtlasena näida. Kuid teda on ju täiesti võimatu kahtlustada! Seda keelab tema üllas iseloom, tema elukutse, tema minevik.»
«Tuleb ainult kasuks, kui te kõik südame pealt ära rää-
49
gite,» vastasin. «Võite kindel olla, et kui teie poeg on süütu, ei juhtu talle midagi halba.»

«Alice, võib-olla oleks parem, kui sa meid kahekesi jätaksid,» palus ta, mispeale tütar lahkus.
«Vaadake, söör,» jätkas ta, «ma ei kavatsenud sellest kõigest teile jutustada, aga kuna mu vaene tütar asja päevalgele tõi, ei ole mul valikut. Ja kui ma juba kord olen otsustanud rääkida, jutustan teile kõik, ühtegi üksikasja vahele jätmata.»
«See on kõige mõistlikum,» vastasin.
«Mister Drebber elas meie juures peaaegu kolm nädalat. Tema ja ta sekretär mister Stangerson olid enne seda reisinud Euroopas. Märkasin nende kohvril silti «Kopen-haagen», millest nähtus, et seal olid nad viimati peatunud. Stangerson oli vaikne, tagasihoidlik mees, kuid tema peremees, pean kahetsusega ütlema, oli sootuks teistsugune. Tema kombed olid labased ja kogu ta olek brutaalne. Juba oma saabumise õhtul oli ta võimatult joobnud, ja tõepoolest, pärast kella kahtteist päeval ei saanud tema kohta peaaegu kunagi öelda, et ta kaine on. Naisteenijate suhtes oli ta käitumine tülgastavalt vaba ja pealetükkiv. Aga mis kõige halvem — varsti võttis ta minu tütre Alice'i suhtes samasuguse hoiaku ja rääkis temaga korduvalt niisugusel viisil, millest mu tütar oma süütuses õnneks aru ei saanud. Kord sai ta koguni sellega hakkama, et haaras Alice'i ümbert kinni ja süleles teda. See solvamine sundis ta oma sekretäri talle ebaaumeheliku käitumise pärast etteheiteid tegema.»
«Aga miks te seda kõike sallisite?» küsisin. «Oletan, et võite oma pansionäridest lahti saada, kui seda vaid soovite.»
Minu täiesti loomuliku küsimuse peale madam Char-pentier punastas. «Annaks jumal, et ma talle kohe samal päeval oleksin üles öelnud, kui ta tuli,» vastas ta. «Aga kiusatus oli suur. Nad maksid kumbki nael päevas, see on neliteist naela nädalas, ja praegu ei ole hooaeg. Ma olen lesk ja mu mereväes teeniv poeg on mulle palju maksma läinud. Ma ei raatsinud sellest rahast ilma jääda. Toimisin enda arvates kõige paremini. See viimane oli aga siiski liig ja ma ütlesin talle üles. Sellepärast ta ära läkski.»
«Noh, ja siis?»
«Mu süda läks kohe kergeks, kui nägin teda ära sõitmas. Mu poeg on praegu puhkusel, aga temale ei rääkinud ma sellest kõigest sõnagi, sest ta on ägeda iseloomuga ja
50
otse jumaldab oma õde. Kui ma nende järel ukse sulgesin, tundus, nagu oleksin koormast vabanenud. Aga oh häda, vähem kui tunni aja pärast helises kell ja mulle teatati, et mister Drebber on tagasi tulnud. Ta oli väga elevil ja ilmselt purjus. Ta tungis tuppa, kus me parajasti koos tütrega istusime, ja tegi mingi seosetu märkuse rongist mahajäämise kohta. Siis pöördus ta Alice'i poole ja otse mu oma silma all tegi talle ettepaneku koos temaga põgeneda. «Te olete täisealine,» ütles ta, «ja ei ole seadust, mis teid kinni peaks. Raha on mul rohkem kui tarvis. Ärge pange seda mutti siin tähelegi, vaid tulge otsekohe minuga kaasa. Te hakkate elama kui printsess.» Vaene Alice oli nii kohkunud, et ta mehest võpatades eemale tõmbus, aga too haaras tal randmest kinni ja püüdis teda ukse poole tirida. Ma karjatasin, ja sel hetkel tuli tuppa mu poeg Arthur. Mis siis juhtus, seda ma ei tea. Kuulsin vaid vandesõnu ja rüselust. Olin nii hirmunud, et ei tõstnud peadki. Kui lõpuks üles vaatasin, nägin, et Arthur seisis uksel, kepp käes, ja naeris. «Arvan, et see peenike sell meid enam tülitama ei tule,» sõnas ta. «Lähen talle õige järele ja vaatan, mis ta endaga peale hakkab.» Nende sõnadega võttis ta oma kübara ja läks. Järgmisel hommikul kuulsime mister Drebberi salapärasest surmast.»

See tunnistus tuli madam Charpentier' huulilt paljude ohete ja peatustega. Ajuti rääkis ta nii tasa, et ma vaevu ta sõnu tabasin. Stenografeerisin siiski kõik, mis ta rääkis, nii et eksimist ei tohiks olla.»
«See on ju päris põnev,» sõnas Sherlock Holmes haigutades. «Mis edasi juhtus?»
«Kui madam Charpentier lõpetas,» jätkas detektiiv, «nägin, et kogu juhtumi lahendus oleneb nüüd veel ühestainsast punktist. Vaatasin talle kindla pilguga otsa, nii nagu ma naistele alati mõju olen avaldanud, ja küsisin, mis kellaajal ta poeg tagasi tuli.
«Ma ei tea,» kostis tema.
«Ei tea?»
«Ei, tal on sneprivõti ja ta sai ise sisse.»
«Kas pärast seda, kui teie olite magama läinud?»
«Jah.»
«Millal te magama läksite?» «Üheteistkümne paiku.»
«Niisiis oli teie poeg ära vähemalt kaks tundi?»
«Jah.»
«Võib-olla neli või viis?»
51
«Jah.»
«Mis ta sel ajal tegi?»
«Ma ei tea,» vastas ta, kähvatades näost lubivalgeks.
Muidugi mõista oli asi pärast seda täiesti selge. Tegin kindlaks leitnant Charpentier' asukoha, võtsin kaks politseinikku ja arreteerisin ta. Kui teda õlast puudutasin ja tal rahulikult soovitasin kaasa tulla, vastas ta lausa jultunult: «Arreteerite mind vist sellepärast, et arvate mind segatud olevat tolle Drebberist kaabaka surma loosse.» Me polnud talle sellest sõnagi lausunud, nii et tema vihje oli ülimalt kahtlane.»
«Väga,» rõhutas Holmes.
«Ta kandis ikka veel rasket keppi, mis tal ema jutu järgi kaasas olevat olnud, kui ta Drebberile järele läks. See oli hea tugev tammemalakas.»
«Missugune teie teooria siis oleks?»
«Minu teooria on niisugune, et ta järgnes Drebberile kuni Brixton Roadini. Kui nad sinna jõudsid, läks nende vahel uuesti riiuks, kusjuures Drebber sai võib-olla näiteks rinde alla kepihoobi, mis tappis ta jälge jätmata. Ilm oli nii vihmane, et kedagi tänavail liikumas polnud, ja nii vedas Charpentier oma ohvri laiba tühja majja. Aga küünal, veri, sõrmus ja kirjutus seinal — need kõik võivad olla mitmesugused trikid, et politseid valedele jälgedele juhtida.»
«Tubli!» ütles Holmes julgustavalt. «Tõepoolest, Greg-son, te teete edusamme. Teist saab veel asja.»
«Olen ka ise endaga rahul; arvan, et tulin selle looga kaunis kenasti toime,» vastas detektiiv uhkelt. «Noormees püüdis seletada, et pärast seda, kui ta mõnda aega Drebbe-ril järel oli käinud, olevat viimane teda märganud ja voorimehe võtnud, et tema eest minema pääseda. Koduteel kohanud Charpentier üht oma vana laevakaaslast ja teinud koos tollega pika jalutuskäigu. Küsimuse peale, kus see vana laevakaaslane elab, polnud ta võimeline rahuldavat vastust andma. Arvan, et kõik klapib harukordselt hästi. Aga mulle teeb ikka nalja, kui mõtlen Lestrade'i peale, kes hoopis valesid jälgi hakkas ajama. Kardan, et tal sellest just suurt tulu ei tule. Aga jumal hoidku, siin see mees ju ise ongi!»

See oli tõepoolest Lestrade, kes meie kõneluse ajal trepist üles oli tulnud ja nüüd tuppa astus. Ent puudus tema esinemisviisile ja olekule alati omane enesekindlus ning reipus. Ta ilme oli rahutu ja murelik, rõivad korratuses ja
52
määrdunud. Ilmselt oli ta kavatsenud Sherlock Holmesiga nõu pidada, sest oma kolleegi märgates näis ta kimbatuses ja pahane olevat. Närviliselt oma kübarat muljudes seisis ta nõutult keset tuba. «See on täiesti erakordne juhtum,» ütles ta viimaks, «äärmiselt arusaamatu lugu.»
«Ah leiate, et see nii on, mister Lestrade,» sõnas Gregson võidutsevalt. «Ma juba arvasin, et te sellele järeldusele jõuate. Kas teil õnnestus sekretär mister Joseph Stanger-son üles leida?»
«Sekretär mister Joseph Stangerson mõrvati täna hommikul kella kuue paiku Halliday erahotellis,» vastas Lestrade rõhukalt.

7. VALGUS PIMEDUSES

Teade, millega Lestrade meid tervitas, oli nii tähtis ja ootamatu, et jäime kõik kolmekesi otse keeletuks. Gregson kargas püsti ja lükkas oma viskiklaasi ümber. Mina vahtisin vaikides Sherlock Holmesi poole, kelle huuled olid tihedasti kokku surutud ja kulmude vahel sügav kurd.
«Stangerson ka!» pomises ta. «Asi läheb aina keerukamaks.»
«See oli juba ennegi keerukas küllalt,» urises Lestrade endale tooli lähemale tõmmates. «Näib, et olen sattunud mingisugusesse sõjanõukokku.»
«Kas ... kas olete kindel, et see teade on õige?» kogeles Gregson.
«Just praegu tulin sealt,» kostis Lestrade. «Olin esimene, kes juhtunu avastas.»
«Me kuulasime siin ära Gregsoni seisukoha,» tähendas Holmes. «Ehk laseksite nüüd kuulda, mida teie olete näinud ja teinud.»
«Mul pole midagi selle vastu,» sõnas Lestrade ja istus. «Tunnistan avameelselt: arvasin, et Drebberi surma loos oli Stangersoni käsi mängus. Alles äsjased sündmused näitasid, et olin täielikult eksinud. Siis aga oli mul peas ainult üks mõte, mille järgi võtsingi endale ülesande teha kindlaks, mis sekretärist on saanud. Kolmanda õhtul umbes poole üheksa paiku oli neid Eustoni jaamas koos nähtud. Kell kaks hommikul leiti Drebber Brixton Roadilt. Seisin küsimuse ees: mida tegi Stangerson poole üheksast kuni
53
kuriteo toimepaneku ajani ja mis temast hiljem sai? Saatsin telegraafi teel tema kohta kirjelduse Liverpooli ja panin neile seal südamele, et nad Ameerika laevadel valvet peaksid. Siis hakkasin käima mööda Eustoni läheduses asuvaid hotelle ja pansione. Vaadake, ma arutasin nõndaviisi: pärast seda, kui Drebber ja ta kaaslane lahku läksid, oli viimasel kõige loomulikum kusagil läheduses öömajale jääda ja järgmisel hommikul uuesti jaama ümbruses ringi luusida.»
«Tõenäoliselt määrasid nad enne lahkumist kindlaks mõne kohtumispaiga,» tähendas Holmes.
«Selgub, et nii see oligi. Mul kulus kogu eilne õhtupoolik täiesti asjatute järelepärimiste peale. Täna hommikul alustasin väga vara ja kell kaheksa jõudsin Halliday erahotelli Little George Streetil. Minu küsimuse peale, kas seal elab keegi mister Stangerson, vastati otsekohe jaatavalt.

«Kahtlemata olete teie see härra, keda ta ootab,» öeldi mulle. «Ta on juba kaks päeva ühte härrat oodanud.» «Kus ta praegu on?» küsisin.
«Oma toas, magab. Ta palus end äratada kell üheksa.» «Lähen kohe üles teda vaatama,» ütlesin. Arvasin, et minu äkiline ilmumine võiks teda ehmatada, nii et ta kogemata midagi ettevaatamatut välja ütleb. Jooksupoiss oli valmis mind tema tuppa juhatama, mis asus teisel korrusel ja mille ees oli väike koridor. Ta näitas mulle ukse kätte ja pidi just alla minema, kui ma nägin midagi, mis mul, hoolimata mu kahekümne teenistusaasta kogemustest, südame pööritama pani. Põrandal oli peenike punane verenire, mis lookles toaukse alt üle koridori ja moodustas seinaliistu ääres väikese loigu. Minu hüüatuse peale tuli jooksupoiss tagasi. Verd nähes pidi ta peaaegu minestama. Uks oli seestpoolt lukus, aga ühisel jõul lõime selle sisse. Toas oli aken lahti ja akna kõrval kägaras maas lamas ööriietuses mehe laip. Ta oli surnud ilmselt juba tükk aega tagasi, sest ta liikmed olid tardunud ja külmad. Pöörasime ta ümber ja jooksupoiss tundis temas otsekohe ära sama härra, kes oli üürinud selle toa Joseph Stanger-soni nime all. Surma põhjuseks oli vasakusse rinnapoolde löödud sügav haav, mis pidi olema läbistanud südame. Ja nüüd tuleb loo kõige imelikum osa. Mida te arvate, mis oli mõrvatu kohal seinal?»
Mul käis judin üle keha ja ma aimasin juba enne, kui Sherlock Holmes vastas, et tuleb midagi õudset.
54
«Verega kirjutatud sõna Rache,» ütles ta. «See'p see oli,» sõnas Lestrade aukartlikult ja natuke aega olime kõik vait.
Tundmatu salamõrvari tegudes oli midagi nii plaanipärast ja nii arusaamatut, et ta kuriteod tundusid seetõttu veelgi võikamad. Igatahes minul, kes ma ometi lahingu-väljalgi päris rahulik olin olnud, kippusid tema jubedaist tegudest mõeldes närvid võbisema.
«Meest oli nähtud,» jätkas Lestrade. «Piimapoiss oli teel kauplusse läinud juhuslikult läbi kitsa tänava, mis möödub hotelli taga asuvatest tallidest, ja märganud, et redel, mis seal tavaliselt maas lebas, seisis nüüd püsti ühe pärani avatud teise korruse akna all. Kui ta juba möödas oli, nägi ta tagasi vaadates kedagi meest redelit mööda alla tulevat. Too olevat aga roninud nii rahulikult ja avalikult, et poiss pidanud teda mõneks hotellis tööl olevaks puusepaks või tisleriks. Ta polevat teda eriti tähelegi pannud, mõelnud ainult endamisi, et see mees on õige varakult tööle hakanud. Poisile on jäänud mulje, et mees oli suurt kasvu, punaka näoga, ja kandis pikka pruunikat palitut. Ilmselt oli ta pärast mõrva veel natukeseks ajaks tuppa jäänud, sest kausist, kus ta oma käsi oli pesnud, leidsime veresegust vett ja voodilinadel oli otsekui nimme jäetud noapühkimise jälgi.»
Kuulates mõrvari kirjeldust, mis täpselt vastas Holmesi omale, vaatasin talle korraks otsa, ent ta näost ei paistnud ei võidurõõmu ega rahuldust.
«Kas te ei leidnud toast midagi, mis aitaks mõrvarile jälile saada?» küsis ta.
«Mitte midagi. Stangersoni taskus oli Drebberi rahakott, kuid näib, et see oli alati nii, sest tema maksis. Kotis oli üle kaheksakümne naela, aga võetud ei olnud midagi. Missugused nende erakordsete kuritegude motiivid ka ei oleks, röövimisega pole siin kindlasti tegemist. Mingisuguseid pabereid ega märkmeid mõrvatu taskus ei olnud, välja arvatud üksainus telegramm, mis oli saadetud Clevelandist umbes kuu aega tagasi ja sisaldas sõnad «J. H. on Euroopas». Nime polnud sellele sõnumile lisatud.»
«Ja midagi muud seal ei olnud?» päris Holmes. ' «Mitte midagi tähtsat. Romaan, millega mees end magama oli lugenud, lebasVoodil ja piip oli tema kõrval %

toolil..Laual oli klaas vett ja aknalaual väike laastust salvi-karp paari pilliga.»

Vaimustushõiskega hüppas Sherlock Holmes jalule.

55

«Viimane lüli,» hüüdis ta võidukalt. «Nüüd on mul kõik lõplikult käes.»

Kaks detektiivi vahtisid talle hämmelduses otsa.

«Nüüd on mul sellest sasipuntrast kõik niidid käes,» sõnas mu kaaslane enesekindlalt. «Puuduvad ju muidugi veel üksikasjad, kuid kõikide peamiste faktide suhtes, alates sellest, kui Drebber jaamas Stangersonist lahkus, kuni viimase laiba leidmiseni, olen ma nii kindel, nagu oleksin kõike oma silmaga näinud. Ma tõestan seda teile kohe. Kas saite need pillid enda kätte?»

«Sain,» vastas Lestrade ja tõi nähtavale väikese valge karbikese. «Kavatsesin lasta pillid, rahakoti ja telegrammi politseijaoskonnas kindlasse kohta paigutada ja seepärast võtsin nad kaasa. Et ma aga pillid võtsin, on paljas juhus, sest pean ütlema, et ma ei omista neile mingit tähtsust.»

«Lubage nad siia,» palus Holmes. «Noh, doktor,» pöördus ta siis minu poole, «kas need on harilikud pillid?»

Päris kindlasti ei olnud need harilikud pillid. Nad olid pärlhalli värvusega, väikesed, ümmargused ja vastu valgust peaaegu läbipaistvad. «Nende kerguse ja läbipaistvuse järgi otsustades arvaksin, et nad vees lahustuvad,» tähendasin.

«Täpselt nii,» vastas Holmes. «Ehk läheksite alla ja tooksite üles vaese väikese terjeri, kes juba nii kaua on vaevelnud; perenaine tahtis juba eile, et te ta piinad lõpetaksite.»

Läksin alla ja kandsin koera kätel üles. Looma vaevaline hingamine ja klaasistunud silmad näitasid, et lõpp ei ole enam kaugel. Ta lumivalge koon laskis selgesti paista, et koera tavalise eluea piir on juba ületatud. Asetasin ta vaibal lebavale padjale.

«Lõikan nüüd ühe neist pillidest pooleks,» sõnas Holmes, tõmbas välja väikese taskunoa ja tegi, nagu oli lubanud. «Ühe poole paneme tuleviku vajadusteks karpi tagasi, teise poole panen teelusikatäie veega siia veiniklaasi. Te näete, et meie sõbral, doktoril, on õigus: see lahustub hõlpsasti.»

«Kõik võib ju väga huvitav olla,» ütles Lestrade haavunult nagu inimene, kes kahtlustab, et tema üle naerdakse. «Aga ma ei taipa siiski, mis on sellel tegemist mister Joseph Stangersoni surmaga.»

«Kannatust, mu sõber, kannatust! Varsti näete, et just sellega meie katsel tegemist ongi. Lisan nüüd natuke piima, et segu suupärasemaks teha, ja kui seda koe-

56

ale pakume, näeme, et ta lakub selle üsna meelsasti ära.»

Seda öeldes kallas ta veiniklaasi sisu alustassile ja asetas terjeri ette, kes selle kohe tühjaks limpsis. Sherlock Holmesi tõsine esinemisviis oli meid niipalju veennud, et istusime kõik vaikides, jälgisime pinevusega looma ja ootasime mingisugust jahmatamapanevat tagajärge. Kuid ei juhtunud midagi. Koer lebas padjal siruli edasi ja hingas vaevaliselt, aga nähtavasti ei teinud see lonks ta enesetunnet ei paremaks ega halvemaks.

Holmes oli taskukella välja võtnud, ja sedamööda kuidas minut järgnes minutile, ilma et oodatud tulemust oleks järgnenud, ilmus ta näkku äärmine tusk ja pettumus. Ta näris huuli, trummeldas sõrmedega vastu lauda ja näitas igal muul viisil, et ta kannatus on katkemas. Ta oli nii pinevil, et mul temast siiralt kahju hakkas. Kaks detektiivi aga naeratasid pilkavalt: neile polnud tema ette sattunud takistus sugugi vastumeelt.

«See ei saa olla kokkusattumus,» ütles ta viimaks erutatult, hüppas toolilt üles ja sammus ärrituses mööda tuba edasi-tagasi. «Täiesti võimatu, et see paljas kokkusattumus oleks. Just need pillid, mida ma Drebberi puhul kahtlustasin, leitakse tegelikult pärast Stangersoni surma. Ja ometigi on nad mõjuta. Mida võib see tähendada? Mu arutluskäik ei saanud ju kindlasti mitte vale olla. See on võimatu! Ja siiski ei ole sellel armetul penil midagi viga . .. Ahaa, nüüd ma tean! Nüüd tean!» Rõõmuhüüdega tormas ta karbi juurde, lõikas teise pilli pooleks, lahustas selle, lisas piima ja pakkus terjerile. Õnnetu looma keel näis vaevalt sellega niisutatud olevat, kui kõiki ta liikmeid läbis kramplik värin ja ta jäi lamama kangelt ning elutult, nagu välgust rabatud.
Sherlock Holmes tõmbas korra sügavasti hinge ja pühkis otsaesiselt higi. «Mul peaks endasse rohkem usku olema,» ütles ta. «Selle aja peale peaksin juba teadma, et kui mõni fakt näib pikale järelduste reale vastu rääkivat, siis osutub ikka võimalikuks seda teisiti tõlgendada. Kahest pillist selles karbis oli üks kõige kangem mürk, teine aga täiesti kahjutu. Oleksin pidanud seda teadma, enne kui karpi üldse nägin.»
See viimane väide oli minu meelest nii rabav, et pani mind tema kaines mõistuses kahtlema. Surnud koer aga tõendas, et tema oletus oli õige olnud! Mulle tundus, et minu enda mõistuse ümbert hakkab udu pikkamööda
57
hajuma, ja ma hakkasin ähmaselt, ebamääraselt taipama tõde.
«Teile näib see kõik imelik,» jätkas Holmes, «sest teil ei õnnestunud kohe uurimise alguses taibata ainukese õige tugipunkti tähtsust. Mul oli õnne sellest kinni haarata, ja kõik, mis sellest ajast peale on juhtunud, on ainult kinnitanud mu esialgset oletust ning on õigupoolest selle loogiline järg. Seepärast siis ka asjaolud, mis teid on segadusse ajanud ja teile kogu loo udusemaks teinud, on minule selgust toonud ja mu järeldusi kinnitanud. On väär ebatavalisust salapärasusega ära segada. Kõige tavalisem kuritegu on sageli kõige salapärasem, sest ta ei paku mingisuguseid uudseid ega erilisi jooni, millest võiks teha järeldusi. Seda mõrva oleks tohutult raskem olnud selgitada, kui ohvri laip oleks leitud lihtsalt tee pealt maast, ilma nende äärmuslike, kõmuliste kaasnähtudeta, mis selle nii tähelepanuväärseks tegid. Need kummalised detailid, kaugel sellest, et asja keerulisemaks teha, on tegelikult aidanud seda lihtsustada.»
Gregson, kes oli Holmesi kõnet suure kannatamatusega kuulanud, ei suutnud end enam pidada. «Vaadake, mister Sherlock Holmes,» sõnas ta, «me kõik oleme valmis tunnistama teie teravat mõistust ja seda, et teil on omad töömeetodid. Praegu vajame aga siiski midagi rohkemat kui paljast teooriat ja jutlustamist. Asi seisab ju mehe kinnivõtmises. Mina tegin oma seisukoha teatavaks ja näib, et mul ei olnud õigus. Noor Charpentier ei saanud teise mõrvaloosse segatud olla. Lestrade jälitas oma objekti Stangersoni ja paistab, et ka temal ei olnud õigus. Te olete siin-seal mitmesuguseid vihjeid lendu lasknud ja näite rohkem teadvat kui meie, aga on tulnud aeg, kus tunneme endal õiguse olevat otsekoheselt küsida, kui palju teie asjast teate. Kas võite nimetada mõrvari nime?»
«Ma ei saa midagi parata, aga tunnen, et Gregsonil on õigus,» tähendas Lestrade. «Me oleme mõlemad katset teinud ja meil mõlemal on viltu vedanud. Sellest ajast peale, kui mina tuppa astusin, olete korduvalt mõista andnud, et teil on olemas kõik vajalikud andmed. Ega te neid ometi enam kauem enda teada hoia!»
«Igasugune viivitamine mõrvari arreteerimisega võiks talle aega anda mõne uue hirmuteo kordasaatmiseks,» avaldasin oma mõtte.

Meie kõikide ühisel pealekäimisel lõi Holmes lõpuks kõhklema. Ta kõndis toas vahetpidamata edasi-tägasi, pea
58
innal ja kulm kortsus nagu ikka, kui ta sügavasti mõttes oli.
«Rohkem mõrvu enam ei tule,» ütles ta viimaks järsku seisatades ja meile otsa vaadates. «Selle kaalutluse võite julgesti kõrvale jätta. Küsisite, kas ma tean mõrvari nime. Jah, tean. Paljas nime teadmine on aga tühi asi selle kõrval, kuidas teda kätte saada. Arvan siiski, et teen seda õige pea, ja loodan toime tulla omal jõul. Asjale peab aga lähenema delikaatselt, sest meil on tegemist nutika ja hulljulge mehega. Pealegi oli mul juhus kindlaks teha, et teda abistab keegi, kes on niisama osav kui ta ise. Niikaua kui sel mehel aimu pole, et keegi võib ta saladuse jälil olla, on mõnesugune võimalus tema kinnivõtmiseks olemas. Kui tal aga pisimgi kahtlus tärkaks, muudaks ta nime jakaoks silmapilk selle suure linna nelja miljoni elaniku hulka. Ilma et mul mõttes oleks teie kummagi tundeid haavata, olen sunnitud ütlema, et pean neid mehi ametlikele politsei j õududele liiga tugevateks vastasteks ja seepärast polegi ma teie abi palunud. Kui mul asi teie abist äraütlemise tõttu ebaõnnestub, siis muidugi võtan kogu süü enda peale — selle vastu olen valmistatud. Praegusel hetkel olen nõus lubama, et informeerin teid lähemalt otsekohe, kui saan seda teha oma kombinatsioone kahjustamata.»
Näis, et Gregson ja Lestrade polnud ei selle kinnitusega ega ka halvustava märkusega kriminaalpolitsei kohta sugugi rahul. Esimene punastas oma linakarva juuste juurteni, kuna teise väikesed ümmargused silmad kiiskasid uudishimust ja pahameelest. Ent kumbki ei jõudnud veel häält teha, kui uksele koputati ja nähtavale ilmus väikese Wigginsi, uulitsapoiste eestkõneleja tähtsusetu ning eemaletõukav isik.
«Olge lahked, söör,» ütles ta kätt tervituseks kõrva äärde tõstes, «mul on voorimees all.»
«Tubli poiss,» sõnas Holmes lahkelt. «Miks te Scotland Yardis seda mudelit kasutusele ei võta?» jätkas ta, laekast paari terasest käeraudu võttes. «Vaadake, kui ilusasti vedru töötab. Nad sulguvad silmapilkselt.»
«Vana mudel on hea küllalt,» tähendas Lestrade, «kui me ainult mehe leiaksime, kelle käsi raudu panna.»
«Väga hea, väga hea,» sõnas Holmes naeratades. «Voorimees võiks ju mulle pakkimise juures ka abiks olla. Kutsu ta korraks üles, Wiggins.»
Olin üllatunud, kuuldes oma kaaslase jutust, nagu kavatseks ta ära sõita, sest minule polnud ta sellest sõnagi lau-
59
sunud. Ta tõmbas välja väikese sumadani ja hakkas sellele rihma ümber siduma. Kui voorimees sisse astus, oli ta sellega kibedasti ametis.
«Tulge aidake mul see pannal kinni panna, voorimees,» ütles ta sumadani juures põlvitades, ilma et oleks
peadki pööranud.
Mees astus natuke pahura, trotsiva ilmega edasi ja sirutas käed alla, et abistada. Samal silmapilgul kostis terav klõpsatus, metalli kõlin, ja Sherlock Holmes hüppas jalule.
«Härrad,» hüüdis ta välkuvail silmil, «lubage tutvustada mister Jefferson Hope'i', Enoch Drebberi ja Joseph Stangersoni tapjat.»
Kõik juhtus silmapilgu jooksul — nii kiiresti, et ma ei jõudnud asjast õieti arugi saada. Too hetk on mulle elavalt meelde jäänud: Holmesi võidukas ilme, ta häälekõla,
60

voorimehe jahmunud, vihane nägu, kui ta helkivaid käeraudu jõllitas, mis nagu nõiaväel ta randmetele olid ilmunud. Paari sekundi jooksul olime nagu rühm kujusid. Siis väänas vang end raevumöirgega Holmesi haardest lahti ja hüppas aknasse. Raamid ja klaasid purunesid, kuid enne kui mees täiesti välja sai, kargasid Gregson, Lestrade ja Holmes nagu ajukoerad talle kallale. Ta tiriti tuppa tagasi ja siis algas pöörane heitlus. Ta oli nii tugev ja nii raevukas, et raputas meid nelja ikka ja jälle endast eemale. Tal näis olevat langetõvehoo all kannatava inimese kramplik jõud. Kuigi ta nägu ja käed olid klaasikildudest hirmsasti

61

katki lõigatud, ei vähendanud verekaotus põrmugi ta vastupanu. Alles siis, kui Lestrade'il õnnestus oma käsi ta kaelasideme vahele ajada ja teda pooleldi kägistada, sai ta lõpuks aru, et vastupanu on asjatu. Aga kuni me ta käsi ja jalgu kinni polnud sidunud, puudus meil siiski veel kindlustunne. Kui ka see oli tehtud, tõusime hingeldades ja ähkides jalule.

«Meil on tema tõld,» ütles Holmes. «Sellega viime ta Scotland Yardi. Ja nüüd, mu härrad,» jätkas ta meeldivalt naeratades, «oleme oma väikese saladusega lõpule jõudnud. Mistahes küsimused teie poolt on nüüd igati teretulnud ja ei ole karta, et ma keelduksin neile vastamast.»

II osa PÜHAKUTE MAA

8. LÕPUTUL LUBJAKIVITASANDIKUL

Suure Põhja-Ameerika kontinendi keskosas asub põuane eemaletõukav kõrb, mis pikki aastaid tõkestas tsivilisatsiooni edasitungi. See ala, mida põhjast piirab Yellow-stone'i ja lõunast Colorado jõgi, laiub mahajäetuses ja vaikuses Sierra Nevadast kuni Nebraskani. Kuid ka selles rõõmutus piirkonnas ei ole loodus kõikjal üksluine. Seal leidub kõrgeid lumetipulisi mägesid ja pimedaid süngeid orge; läbi lõhanguliste kanjonite tormavad kiirevoolulised jõed, teisal aga laiuvad otsatud tasandikud, mida suvel katab hall sooljas lubjakivitolm ning mis talvel muutuvad lõpututeks lumeväljadeks. Ühiseks jooneks kogu sealsele loodusele on aga viljatus, ebasõbralikkus ja viletsus.

Sel meeleheite maal ei ole elanikke. Salk poonisid või «mustj algu» võib siit teistele jahimaadele jõudmiseks juhuslikult läbi minna, kuid ka kõige vastupidavamad vapratest indiaani sõjameestest tunnevad rõõmu, kui need hirmuäratavad tasandikud silmist kaovad ja nad end jälle oma preeriates leiavad. Võsas varitseb koiott, õhus lehvitab raskelt tiibu kalkunikull, kohmakas grislikaru tatsab läbi hämarate mäelõhestikkude ja hangib toidunatukest, mida kaljude vahel leida on. Need on selle kõnnumaa ainukesed asukad.

Kogu maailmas ei ole vist nukramat vaadet kui see, mis avaneb Sierra Blanca põhjapoolselt nõlvalt. Nii kaugele kui silm ulatub, laiub lõputu tasane lauskmaa, kõikjal pal-janduvatest lubjakiviplaatidest plekiline ja kääbuslike okaspõõsapuhmastega üle puistatud. Kaugel eespool palistab silmapiiri konarlike lumetähniliste tippudega pikk mäeahelik. Sellel tohutu suurel maa-alal ei ole ainsatki märki elust ega millestki, mis elu meenutaks. Terassinises taevas

63

ei ühtegi lindu, igaval hallil maapinnal ei mingit liikumist — kõige üle valitseb segamatu vaikus. Kuula kuidas tahad, kogu selles vägevas kõrbes ei kosta kõige nõrge-matki häälitsust; ei ole midagi muud kui vaikus — täielik, hinge rusuv vaikus.
Öeldakse, et sellel laial tasandikul pole midagi, mis elu meenutaks. Päris õige see siiski pole. Sierra Blancalt alla vaadates näeb läbi kõrbe kulgeva teeraja piirjooni. Rada läheb loogeldes eemale ja kaob lõputusse kaugusse. Vankrirattad on sinna rööpaid vajutanud ja paljude seiklejate jalad raja kõvaks tallanud. Siin-seal helendab päikeses midagi valget, mis tuhmivärvilisel lubjakivitasandikul selgesti silma paistab. Astuge lähemale ja vaadake, mis seal on! Need on luud — mõned suured ja jämedad, teised väiksemad ja peenemad. Esimesed on kuulunud härgadele, teised inimestele. Tuhande viiesaja miili ulatuses võib seda õudset karavaniteed jälgida tee veerde varisenute segipillatud jäänuste järgi.
Niisugune vaade avanes neljandal mail tuhande kaheksasaja neljakümne seitsmendal aastal üksikule rändurile. Välimuse poolest oleks ta võinud olla otse selle ala kaitsevaim — või deemon. Kõrvaltvaatajal oleks raske olnud öelda, kas ta on lähemal neljakümnele või kuuekümnele. Ta nägu oli kõhn ning kurnatud, pruun pärga-menditaoline nahk pingul üle esiletungivate kontide, ja pikkades pruunides juustes ning habemes oli juba tihedasti halli, koguni terveid sälke. Silmad olid tal auku vajunud ja läikisid ebaloomulikult, kuna käsi, mis kindlalt, püssi hoidis, oli kondine just nagu kooljal. Ta nõjatus tuge otsides oma relvale, kuid siiski reetis ta pikk kogu ja tugev luustik sitket, jõulist kehaehitust. Kõhn nägu ja kuivetanud liikmete ümber lotendavad riided näitasid selgesti, mis talle sellise raugaliku, jõuetu välimuse andis. Mees oli suremas — suremas nälga ja janusse.
Asjatus lootuses leida mingisugust märki vee lähedusest oli ta vaevaliselt mäelõhestikku laskunud ja sellele väikesele kõrgendikule roninud. Nüüd laius tema ees suur lubja-kivitasandik ja kauge metsikute mägede vööt, aga ei kusagil puud ega taimekest, millest-võinuks järeldada niiskuse olemasolu. Kogu sellel lõputul lagendikul polnud lootuse kumagi. Ahnelt otsiva pilguga vaatas mees põhja, vaatas itta ja läände ning mõistis siis, et ta rännakud on lõpule jõudnud ja et siin, sellel viljatul kaljul tuleb tal surra. «Miks ka mitte siin! Mille poolest on siin halvem kui sule-
64
voodis paarikümne aasta pärast,» pomises ta kaljurünka varjus istet võttes. Enne kui ta istus, pani ta maha oma püssi, millest tal asu ei olnud, ja halli rätikuga kokkuseotud suure pambu, ida oli kandnud üle parema õla. See kandam käis tal nähtavasti mõnevõrra üle jõu, sest õlalt mahavõtmisel langes ee natuke raskelt maapinnale. Otsekohe kostis hallist ambust nõrk valukarjatus ja välja pisteti kaks pisikest õhukestega rusikat ning väike hirmunud näoke, millest vaatasid vastu selged pruunid silmad.
«Sa tegid mulle haiget!» ütles lapsehääl etteheitvalt. «Kas tõesti?» vastas mees kahetsevalt. «Ma ei teinud eda meelega.» Seda öeldes harutas ta halli rätiku lahti ja tõi nähtavale umbes viieaastase kena väikese tüdruku, kelle nägusad kingad, ilus roosa kleidike ja linane põlleke ndsid tunnistust ema hoolitsusest. Laps oli kahvatu ja uhtunud, kuid ta käsivarred ja sääred oli ümarad, millest võis näha, et ta oli vähem kannatanud kui ta kaaslane.
«Kas ei lähe juba mööda?» küsis mees murelikult, sest laps hõõrus ikka veel oma kukalt katvaid kuldkollaseid kiharaid.
«Anna sellele kohale musi ja tee ta terveks,» sõnas laps täie tõsidusega ja näitas mehele haigetsaanud kohta. «Ema tegi ikka nii. Aga kus ema on?»

«Ema läks ära. Arvan, et saad teda varsti näha.»
«Mis, läks ära!» imestas väike tüdruk. «Naljakas, et ta ei jätnud hüvasti; muidu tegi ta seda peaaegu alati, ka siis, kui ta ainult tädi juurde teed jooma läks, aga nüüd on ta ära juba kolm päeva. Kuule, kole kuiv on, eks. Kas vett ei ole, või midagi süüa?»
«Ei, kullake, midagi ei ole. Kannata veel veidi aega, küll varsti saab kõik heaks. Toeta pea nõndaviisi minu vastu, siis on sul mõnusam. Ei ole kerge rääkida, kui su huuled on kuivad nagu pargitud nahk, aga arvan, et on vist kõige parem, kui ma sulle ära räägin, kuidas lood on. Mis sul seal on?»
«Ilusad asjad, toredad asjad!» hüüdis väike tüdruk vaimustatult, näidates kaht sädelevat vilgukivikillukest. «Kui koju tagasi läheme, annan need vend Bobile.»
«Varsti näed veel ilusamaid asju kui need,» ütles mees lootusrikkalt. «Oota veel natuke. Aga ma pidin sulle ju rääkima . . . Kas mäletad, millal me jõe äärest lahkusime?»
«Mäletan küll.»
«No hästi, vaata, me arvestasime, et jõuame varsti teise
65
jõe äärde. Aga midagi oli valesti — kompassid või kaart või miski muu — ja jõge ei tulnud. Vesi lõppes otsa. Ainult sinu jaoks jäi väike tilgake ja . . . ja . ..»
«Ja sa ei saanud ennast pesta,» segas ta kaaslane tõsiselt vahele, vahtides üles ta määrdunud näkku.
«Jah, ja ka mitte juua. Ja mister Bender, tema oli esimene, kes läks, ja siis indiaanlane Pete, seejärel missis McGregor, edasi Johnny Hones ja siis, kullake, sinu ema.»
«Ema on siis ka surnud!» karjatas väike tüdruk, peitis näo põlle sisse ja hakkas valusasti nuuksuma.
«Jah, nad läksid kõik peale sinu ja minu. Siis ma mõtlesin, et siinpool kandis on ehk väljavaateid vett leida, tõstsin sinu õlale ja vantsisin sinuga siia. Näib aga, et asi pole siin põrmugi parem. Pääsemislootust nagu õieti polegi enam.»
«Kas sa arvad, et meie ka varsti sureme?» küsis laps nuuksumast lakates ja tõstes oma pisaratest märja näo. «Paistab sedamoodi küll.»
«Miks sa seda kohe ei öelnud!» ütles tüdrukuke rõõmsasti naerdes. «Sa hirmutasid mu nii ära! Oh, nüüd pole midagi: nii kui sureme, saame ju kohe jälle ema juurde.»
«Jah, saad küll, kallis.»
«Ja sina ka. Ma räägin talle, kui kangesti hea sa olid. Ta tuleb meile kindlasti taeva uksele vastu suure veekruusiga ja hulga kuumade tatrakookidega, mis mõlemalt poolt pruuniks praetud, nagu Bobile ja mulle ikka maitses. Kui kaua veel aega läheb?»
«Ei tea, mitte väga kaua.» Mees vahtis üksisilmi põhjapoolset silmapiiri. Sinisele taevavõlvile olid ilmunud kolm' väikest täppi, mis nii kiiresti lähenesid, et suurenesid lausa iga hetkega. Nad muutusid kolmeks suureks pruuniks linnuks, kes tiirlesid kahe ränduri pea kohal ja laskusid siis kõrgematele kaljudele. Need olid kalkunikullid, Lääne raisakotkad, kelle tulek ennustab surma.
«Kuked ja kanad!» hüüdis väike tüdruk lõbusalt, näidates nende pahaendeliste lindude poole, ja plaksutas käsi, et sundida neid lendu tõusma. «Kuule, kas jumal tegi selle maa?»
«Endastmõistetavalt tema,» vastas mees, olles sellest ootamatust küsimusest kaunis jahmunud.
«Tema tegi ka selle maa, mis on Illinoisis, ja tema tegi Missouri,» jätkas väike. «Ma mõtlen, et selle maa siin tegi küll keegi teine. See ei ole üldsegi nii hästi tehtud. Vesi ja puud on ära unustatud.»

66
«Mis sa arvad, kui me õige palvetaksime?» küsis mees arglikult.
«Ei ole ju veel õhtu,» vastas tüdruk. «Sellest pole midagi. Eks ta natuke ebatavaline ole, aga temal seal üleval ei ole kindlasti midagi selle vastu. Loe neid palveid, mida sa harilikult igal õhtul vankris lugesid, kui me veel preerias olime.»
«Miks sa ise ei loe?» küsis laps, silmis imestus. «Ma ei mäleta,» vastas mees. «Ma pole sellest ajast peale ühtegi palvet lugenud, kui nii pikuke olin kui pool seda püssi. Aga arvan, et kunagi ei ole liiga hilja. Sina loe valjusti ette, mina loen mõttes järele ja kordussalmides aitan kaasa.»
«Siis pead sa põlvili laskma, ja mina ka,» ütles laps ja laotas selleks otstarbeks rätiku maha. «Sa pead käed niimoodi risti panema.»
Imelik oli see pilt, kui ainult keegi peale kalkunikullide seda vaatamas oleks olnud. Külg külje kõrval põlvitasid kitsal rätikul kaks rändurit — väike vadistav lapsuke ja hulljulge, karastunud seikleja. Lapse ümarapõskne ja mehe nurgeline kurnatud nägu olid siiras, tungivas palves pööratud pilvitu taeva poole, kuna kaks häält — üks hele ja selge, teine sügav ja kare — palusid üheskoos hardalt halastust ja andestust. Kui palve oli loetud, istusid nad uuesti kaljurünka varju. Laps tõmbus oma kaitsja laia rinna vastu mõnusasti kerra ja uinus magama. Mõnda aega valvas mees lapse und, kuid loodus sai ka temast võitu, sest kolm ööd-päeva polnud ta sõba silmale saanud. Pikkamööda langesid laud väsinud silmadele, pea vajus rinnal ikka madalamale, kuni mehe hall habe segunes tüdruku kuldsete kiharatega, ja mõlemad magasid ühesugust õiglase und.
Kui rändur veel pooleks tunniks ärkvele oleks jäänud, oleks talle silma hakanud kummaline vaatepilt. Kaugel eemal, lubjakivitasandiku serval, hakkas paistma väike tolmuviir, mis esialgu oli väga nõrk ja kaugusega tihenevast põuavinest vaevalt eraldatav, kuid vähehaaval tõusis kõrgemale ja laienes, kuni kujunes selgesti nähtavaks pilveks. Tolmupilv suurenes järjest, kuni sai ilmseks, et seda võis tekitada ainult suur hulk liikuvaid olendeid. Viljaka-.mates kohtades oleks vaataja* tulnud järeldusele, et talle läheneb üks neid suuri piisonikarju, kes preeriarohust toituvad. Siinsetel põuastel kõrbealadel oli see aga muidugi võimatu. Sedamööda kuidas tolmukeeris lähenes üksikule
67
kaljurünkale, kus kaks hukkumisele määratut puhkasid, hakkasid läbi vine paistma telkvankrid ning relvastatud ratsanike kogud, ja ilming osutus suureks karavaniks, mis oli teel läände. Ja veel missuguseks karavaniks! Kui esimene ots mägede jalamile jõudis, polnud lõppu silmapiiril veel nähagi. Otse üle määratu tasandiku venis vankrite ja kaarikute, ratsa- ning jalameeste korratu voor; oli näha lugematu hulk naisi, kes kandamite all edasi vaarusid, ja lapsi, kes vankrite kõrval tippisid või valgete katete alt välja piilusid. See ei olnud nähtavasti mingi tavaline sisserändajate salk, vaid pigemini mõni rändrahvas, kes olude sunni] endale uut kodupaika pidi otsima. Selgesse õhku tõusis sellest suurest massist segane sumin ja kolin, rataste kriuksumine ja hobuste hirnumine. Lärm oli küll vali, kuid siiski mitte nii vali, et kaht väsinud teekäijat ülal kaljul äratada.
Voori eesotsas ratsutasid paarkümmend või rohkem tõsist, raudse ilmega meest, kes kandsid tumedaid kodukootud rõivaid ja olid relvastatud püssidega. Kaljurünka jalamile jõudes peatusid nad ja pidasid omavahel lühidalt nõu.

«Allikad jäävad paremale, mu vennad,» ütles karmide suujoontega ning puhtaksaetud näoga hallipäine mees.
«Kui läheme Sierra Blancast paremale, siis jõuame Rio Grande äärde,» sõnas teine.
«Vee pärast ärge muretsege,» lausus kolmas. «Tema, kes laskis vett voolata kaljudest, ei jäta ometi maha oma äravalitud rahvast.»
«Aamen, aamen!» vastas kogu salk.
Nad pidid just uuesti teele asuma, kui keegi nooremate ja terasemate hulgast hüüatas ning näitas üles mügariku kaljurünka poole. Selle tipul lehvis väike roosa tutt, mis paistis hallide kaljude taustal selgesti silma. Seda nähes peeti hobused kinni ja võeti püssid õlalt, ning eelväe tugevdamiseks lähenes kapates üha uusi ratsanikke. Sõna «punanahad» oli kõigil suus.
«Siin ei saa olla mingisuguseid indiaanlasi,» ütles vanem mees, kes näis olevat juht. «Poonidest tulime mööda ja teisi suguharusid pole enne, kui suurtest mägedest üle saame.»
«Kas lähen ette ja vaatan, vend Stangerson?» küsis üks salgast.
«Mina ka, mina ka!» hüüdis kümmekond häält korraga.
68
«Jätke oma hobused alla, me ootame teid siin,» vastas anem. Silmapilk olid noormehed sadulast maas, sidusid hobused kinni ja hakkasid ronima järsku nõlva mööda ülespoole, sinna, kuhu tõmbas uudishimu. Nad liikusid edasi kiiresti ja käratult, vilunud luurajate enesekindluse a osavusega. Vaatajad all tasandikul nägid neid vilksatamas kaljult kaljule, kuni nende kogud lõpuks taeva taustal nähtavale ilmusid. Kõige ees läks noormees, kes häiresignaali oli andnud. Korraga nägid need, kes järgnesid, kuidas ta käsi kokku lõi, nagu oleks midagi väga üllatavat näinud, ja kui nad talle järele jõudsid, oli ka neil põhjust üllatuda.
Viljatut küngast kroonival väikesel platool seisis üksik kõrge kaljurahn ja selle najal lamas pikakasvuline, karmide äojoontega mees, tublisti habemesse kasvanud ja koolja-ikult kõhn. Ta rahulik ilme ja korrapärane hingamine näi-asid, et ta sügavasti magas. Mehe kõrval lebas väike tüdruk, ümarad valged käsivarred ümber tema soonilise kaela ja kuldjuukseline peake puhkamas ta velvetist kuue rinna-esisel. Lapse roosade avali huulte vahelt paistsid korrapärased lumivalged hambad ja näol mängles vallatlev naeratus. Ta valged pringid sääred ja väikesed valgetes sokkides jalad, mida kängitsesid nägusad, läikivate pan-naldega kingad, olid ta kaaslase pikkadele kuivetunud koibadele veidraks kontrastiks. Selle kummalise paari kohale ulatuval kaljurahnul istusid kolm morni kalkunikulli, kes uustulnukaid nähes lasksid kuuldavale käheda, kriiskava pettumusekisa ja lendasid tiibu laksutades pahuralt minema.
Võigaste lindude kisa peale ärkasid kaks magajat üles ja vahtisid unesegaselt enda ümber. Mees tõusis vaarudes jalule ja vaatas alla tasandikule, mis oli nii mahajäetud, kui uni ta üle võimust võttis, ja kuhu nüüd oli ilmunud see tohutu inimeste ja loomade voor. Kui ta niimoodi üksisilmi alla vaatas, sigines ta ilmesse uskmatus ja ta tõmbas kondise käega korra üle silmade. «Seda vist nimetataksegi deliiriumiks,» pomises ta. Tüdrukuke seisis tema kõrval, hoidis ta kuuehõlmast kinni ega öelnud midagi, silmitses ainult kõike ümberringi lapseeale omase imestleva, küsiva pilguga.
Päästemeeskond suutis kaht hädasolijat kiiresti veenda, et see, mida nad näevad, ei ole silmapete. Üks neist tõstis tüdrukukese õlale, kuna teised kaks toetasid ta kõhna kaaslast ning juhtisid teda vankrite poole.

69
«Mu nimi on John Ferrier,» selgitas rändur. «Mina ja see väike oleme ainukesed, kes kahekümne ühest inimesest järele on jäänud. Teised surid kõik siit kaugel lõuna pool nälga ja janusse.»
«On ta teie laps?» päris keegi.
«Küllap ta nüüd on,» vastas mees trotsivalt. «Ta on minu sellepärast, et mina ta päästsin. Minu käest ei võta teda ükski. Tänasest päevast peale on ta Lucy Ferrier. Aga kes teie olete?» uuris ta omakorda, suunates uudistava pilgu oma tugevatele, päikesest põlenud päästjatele. «Teid paistab olevat igavene hulk.»
«Ligemale kümme tuhat,» vastas üks noormeestest, «Meie oleme tagakiusatud jumalalapsed, ingel Merona äravalitud.»
«Ma ei ole temast kunagi kuulnud,» ütles rändur. «Ta on teid, nagu näha, päris kenakese hulga ära valinud.»
«Ärge naljatage selle üle, mis on püha,» vastas teine karmilt. «Meie oleme nende hulgast, kes usuvad noisse egiptuse tähtedega pühadesse kirjadesse taotud kullast tahvlitel, mis on antud pühale Joseph Smithile Palmyras. Me tuleme Illinoisi osariigist, Nauvoost, kuhu rajasime oma templi, ja otsime vägivallatsejate ning jumalakartmatute eest pelgupaika, kui see ka kõrbe südames peaks olema.»
Nimi Nauvoo nähtavasti meenutas John Ferrierile midagi. «Mõistan,» sõnas ta, «te olete mormoonid'[24].»
«Meie oleme mormoonid,» vastasid ta kaaslased ühest suust.
«Ja kuhu te lähete?»
«Ei tea. Jumala käsi juhib meid meie prohveti näol.
70
Peate tulema tema ette. Tema ütleb, mida teiega peale hakata.»
Selleks ajaks olid nad mäe jalamile jõudnud ja neid ümbritsesid rändurite hulgad — kahvatud, alandliku välimusega naised, tugevad naerusuised lapsed ja murelikud, tõsise pilguga mehed. Ühe võõra noorus ja teise äärmine armetus kutsus esile rohkesti imestus- ja kaastundehüüdeid. Päästesalk siiski ei peatunud, vaid rühkis suure mormoonide hulga saatel edasi, kuni jõuti vankri juurde, mis teiste seast oma suuruse ja peenemoelise toredusega silma paistis. Selle ette oli rakendatud kuus hobust, kuna kõigil teistel oli kaks, kõige enam neli hobust ees. Kutsari kõrval istus keegi mees, mitte vanem kui

---

[24] 1 Mormoonid ehk «viimsepäeva pühakud» — 1830. a. Ameerikas Joseph Smithi (1805—1844) poolt asutatud usulahk. 1830. a. andis Smith välja nn. «Mormooni raamatu». Selle algkirja leidnud ta kuldtahvlitel ühes lugemist võimaldava imekiviga. Raamat sisaldab piiblilugusid ja fantastilisi väljamõeldisi 600 aastat enne ristiusu tekkimist Ameerikas eksisteerinud iisraeli kolooniast, kellele Kristus olevat andnud oma õpetuse, mille olevat üles kirjutanud prohvet Mormon.
Esialgu oli mormoonide asukohaks Ohio, hiljem aga Missouri ja Illinoisi osariik. Ilmutuse põhjal kehtima pandud mitmenaisepidamise pärast Smith vangistati ja mõisteti surma. Mormoonid põgenesid ja asutasid Utah'sse Soolajärve äärde Brigham Youngi (1801—1877) juhtimisel riigi, mis pärast polügaamia ametlikku kaotamist (1890. a.) sai 1896. a. Ameerika ühendriikide osariigiks. Käesoleval ajal on USA-s umbes üks miljon mormooni. Nende organisatsioone on loodud ka Kanadas, Mehhikos ja mõnedes Lääne-Euroopa riikides.

kolmekümnene, kuid massiivse pea ja otsustava ilme järgi võis teda juhiks pidada. Ta luges parajasti mingit pruunis köites raamatut, aga kui rahvahulk lähenes, pani ta selle kõrvale ja kuulas tähelepanelikult seletust vahejuhtumi kohta. Siis pöördus ta kahe kõrbehädalise poole.
«Kaasa saame teid võtta ainult sel tingimusel,» ütles ta pühalikult, «kui te meie usku astute. Meie ei salli hunte oma karjaaias. Ennemini pleekigu Teie kondid siin kõrbes kui et te selleks väikeseks mädaplekiks saaksite, mis varsti kogu vilja rikub. Kas tulete neil tingimustel meiega kaasa?»
«Küllap ma tulen teiega kaasa igasugustel tingimustel,» vastas Ferrier niisuguse rõhuga, et väärikad vanemad ei suutnud naeratust tagasi hoida. Ainult juhi ilme jäi valjuks ja mõjukaks.
«Võta ta kaasa, vend Stangerson,» ütles ta. «Anna talle süüa ja juua ning lapsele samuti. Olgu sinu ülesandeks talle ka meie püha usku õpetada. Me oleme juba küllalt kaua viivitanud. Edasi! Edasi Siioni poole!»
«Edasi, edasi Siioni poole!» hüüdsid mormoonid kooris ja nende sõnad kandusid kergete lainetena piki karavani suust suhu, kuni hääbusid kauguses segaseks pominaks. Piitsade plaksudes ja rataste kriuksudes hakkasid suured vankrid liikuma ja varsti lookles kogu karavan jälle edasi. Vanem, kelle hoolde kaks kodutut oli jäetud, viis nad oma vankri juurde, kus söök neid juba ootas.
«Te jääte meie juurde,» sõnas ta. «Mõne päeva pärast olete oma vintsutustest toibunud. Vahepeal jätke aga endale meelde, et nüüd ja igavesti olete meie usku. Seda on öelnud Brigham Young ja tema kaudu räägib Joseph Smithi hääl, mis on jumala hääl.»
71

9. UTAH' ÕIS

Siin ei ole koht nende katsumuste ja hädade meenutamiseks, mida väljarändavatel mormoonidel enne lõppsadamasse jõudmist tuli kannatada. Mississipi kallastelt olid nad Kaljumägede läänenõlvade poole rühkinud niisuguse järjekindlusega, millele ajaloost raske on võrdset leida. Pärismaalased, metsloomad, nälg, janu, väsimus ja tõved — kõik takistused, mida loodus vähegi oskas nende teele seada, ületati äärmise visadusega. Ometi oli pikk teekond ja alatised ohud ka kõige vapramaid nende seast arastanud. Ei olnud ühtegi, kes poleks siiras tänupalves põlvili langenud, kui nad enda ees lõpuks laia, päikesepaistest üleujutatud Utah' orgu nägid ning oma juhilt kuulsid, et see ongi tõotatud maa ja et need puutumata väljad peavad igaveseks nende omaks saama.
Young näitas end kohe osava valitsejana ja otsustusvõimelise pealikuna. Joonestati kaarte ja valmistati plaane, millel oli üldjoontes kavandatud tulevane linn. Ümberkaudsed maad jaotati farmideks ning jagati välja vastavalt iga isiku seisukohale. Kaupmees pandi kaubitsema ja käsitööline oma ametisse. Linnas tekkisid tänavad ja väljakud kui nõiaväel. Maal käisid kuivendus- ja tarastustööd, rajati ja seemendati põlde, nii et järgmine suvi nägi kogu maad juba nisusaagist kullendamas. Kõik õitses selles omapärases asunduses. Eelkõige kasvas üha kõrgemaks ja vägevamaks linna keskele püstitatav suur tempel. Varavalgest hilisõhtuni kopsisid vasarad ja sahisesid saed monumendi juures, mille sisserändajad püstitasid sellele, kes neid kindlalt läbi paljude ohtude oli juhtinud.
Kaks kõrbehädalist, John Ferrier ja tema väike saatusekaaslane, kelle ta oli lapsendanud, saatsid mormoone nende suure rännaku lõpuni. Väike Lucy Ferrier reisis üsna mugavasti vanem Stangersoni vankris — pelgupaigas, mida ta jagas mormooni kolme naise ja

pojaga, kangekaelse ja ninaka kaheteistkümneaastase jõnglasega. Saanud lapseeale omase nõtkusega üle vapustusest, mille oli põhjustanud ema surm, muutus Lucy varsti naiste pailapseks ja leppis üsna hästi oma uue eluga liikuvas, telgiriidega kaetud kodus. Ka Ferrier toibus läbielatud raskustest v ja äratas peagi tähelepanu kui vilunud teejuht ja väsimatu kütt. Nii kiiresti võitis ta oma uute kaaslaste lugupidamise, et rännaku lõppedes oldi üksmeelselt nõus andma temale niisama suur ja viljakas maatükk kui igale teisele
72

asunikule, välja arvatud Young ise ja neli peavanemat — Stangerson, Kemball, Johnston ja Drebber.

Nõndaviisi saadud farmis ehitas John Ferrier endale tugeva palkmaja, mis järgnevatel aastatel sai nii palju lisaruume, et kasvas õige avaraks elamuks. Ferrier oli praktilise mõttelaadiga inimene, osava käega ja agar ning ettevõtlik. Raudne kehaehitus võimaldas tal hommikust õhtuni oma maid parandada ja harida. Sellest siis tuligi, et tema farm ja kogu ta majapidamine üüjõudsasti edenes. Kolme aasta pärast oli ta paremal järjel kui ta naabrid, kuue aasta pärast juba jõukas, üheksa pärast rikas, ja kaheteistkümne aasta pärast ei olnud kogu Salt Lake Citys poolt tosinatki meest, keda oleks saanud temaga võrrelda. Suurest sisemaa veekogust kuni kaugete Wahsatchi mägedeni ei tuntud ühtki nime paremini kui John Ferrieri oma.

Ühes ja ainult ühes asjas solvas ta siiski oma usukaaslaste tundeid. Ei ükski väide ega veenmine suutnud teda mõjutada teiste meeste eeskujul mitmenaisepidamist sisse seadma. Oma järjekindla keeldumise selles suhtes jättis ta põhjendamata, jäi aga püsivalt ning järeleandmatult oma otsuse juurde. Oli neid, kes süüdistasid teda usulises leiguses, ja oli teisi, kes panid tema hoiaku varaahnuse ja kitsiduse arvele. Mõned jälle rääkisid mingist varasemast armuloost ja Atlandi kallastele igatsema jäänud blondist tütarlapsest. Missugune see põhjus ka polnud, Ferrier jäi rangelt vallaliseks. Igas muus suhtes toimis ta aga kooskõlas noore asunduse religiooniga ja saavutas õigeuskliku ning sirgjoonelise mehe kuulsuse.

Lucy Ferrier kasvas palkmajas üles ja abistas oma kasuisa kõigis tema ettevõtmistes. Karge mäestikuõhk ja palsa-mine männilõhn asendasid noorele tüdrukule hoidjat ja ema. Sedamööda kuidas aasta järgnes aastale, sirgus ta pikemaks ja kasvas tugevamaks, pale muutus jumekamaks ja samm nõtkemaks. Nii mõnigi teekäija Ferrieri farmist möödaviival maanteel tundis elustuvat ammu ununenud mõtteid, kui jälgis ta painduvat tütarlapsekuju nisuväljade vahel kergel sammul kõndimas või kohtas teda isa mustangi seljas, keda ta käitles tõelise läänelapse kerguse ja graatsiaga. Nii puhkes pung õitsele, ja kui möödus aasta, mil ta isa kõige rikkamaks farmeriks sai, ei leidunud Lucyst kaunimat ameerika tütarlast kogu Vaikse ookeani poolsel mandrinõlval.

Ometi polnud see isa, kes esimesena avastas, et laps oli arenenud naiseks. Isad avastavad seda harva. Too sala-

pärane muutus on liialt peen ja arenguastmed nii vaevumärgatavad, et seda ei saa mõõta kuupäevadega. Kõige vähem on sellest teadlik neiu ise, kuni kellegi häälekõla või käepuudutus ta südame põksuma paneb ja ta uhkuse ning hirmutundega avastab eneses ärganud uue, avarama olemuse. Vähe on neid, kes ei suuda seda päeva meenutada ega mäleta üht väikest vahejuhtumit, mis uue elu koidikut kuulutas. Lucy Ferrieri puhul oli see juhtum juba iseenesestki küllalt tõsine, arvestamata selle järgnevat mõju tema enese ja paljude teiste saatusele.

Oli soe juunihommik ja «viimsepäeva pühakud» olid nii usinasti ametis nagu mesilased, kelle taru nad oma embleemiks olid valinud. Põldudelt ja tänavailt tõusis inimliku töökuse sumin, mis tõesti meenutas mesipuud. Mööda tol-museid maanteid voorisid raskesti koormatud muulade pikad read, kõik suunaga läände, sest Californias oli puh-kenud kullapalavik ja tee, mis maad mööda sinna viis, läks läbi äravalitute linna. Seal liikusid ka kaugetelt karjamaadelt tulevad lamba- ja härjakarjad ning väsinud sisserän-dajate voorid, inimesed ja hobused lõputust teekonnast ühteviisi tülpinud. Läbi selle kireva summa kappas Lucy Ferrier, rajades endale teed vilunud ratsaniku osavusega. Ta kaunis nägu õhetas kiirest traavist ja selja taga lehvisid tal pikad kastanpruunid juuksed. Isa oli ta mingi ülesandega

74
linna saatnud ja nüüd tõttas ta sihtkoha poole, täis nooruse kartmatust, nagu oli teinud palju kordi varemgi, mõeldes ainult oma ülesandest ja sellest, kuidas seda täita. Reisitolmused õnneotsijad jäid talle imestunult järele vaatama ja isegi ükskõiksed indiaanlased, kes vedasid linna parkimata karusnahku, kaotasid pisut oma stoilisest rahust, imetledes kahvatunäolise neiu ilu.

Ta oli jõudnud äärelinna, kui korraga tõkestas teed suur veisekari, kes tuli preeriast poole tosina metsiku välimusega karjuse saatel. Oma kannatamatuses püüdis neiu sellest takistusest läbi pääseda ja ajas oma hobuse karja keskele, kus näis olevat vaba ruumi. Vaevalt oli ta aga ilusasti sinna saanud, kui loomad tagantpoolt peale surusid, ja pikasarveliste põrnitsevate härgade vool pigistas ta tihedasti enda keskele. Harjunud kariloomadega tegelema, ei sattunud neiu selles olukorras ärevusse, vaid kasutas iga võimalust oma hobuse edasiajamiseks, lootes loomakarjast läbi pääseda. Õnnetuseks lõi

üks härg kas kogemata või meelega sarved tugevasti vastu mustangi külge ja pani tolle perutama. Silmapilk ajas mustang end norsatades tagajalgadele püsti ja kepsles .ning viskles nii, et oleks iga vähem vilunud ratsaniku sadulast maha visanud. Olukord oli väga hädaohtlik. Iga kord, kui hobune neljale jalale laskus, sattus ta jälle sarvede otsa, mis põhjustas uue ärritushoo.
75
Tütarlaps pidi kogu jõu kokku võtma, et end sadu-lasrhoida, sest vähimgi vääratus oleks tähendanud kohutavat surma kohmakate hirmunud loomade sõrgade all. Kuna ta polnud ootamatute hädaohtudega harjunud, hakkas tal pea pööritama ja käsi ratsmete ümber lõtvuma. Üleskeerutatud tolmupilv ja rabelevatest loomadest tõusev aur matsid tal hinge ja meeleheites oleks ta juba oma jõupingutustest loobunud, kui kellegi sõbralik hääl peaaegu ta kõrval poleks abi tõotanud. Samal hetkel haaras pruun sooniline käsi hirmunud hobusel suukõrvalt kinni, aitas läbi karja teed rajada, ja peagi oli neiu ohust väljas.
«Loodan, et te haiget ei saanud, preili,» sõnas päästja aupaklikult.
Lucy vaatas üles uljasse tõmmusse näkku ja naeris. «Ma olen ainult hirmsasti kohkunud,» ütles ta lapselikult. «Kes oleks võinud arvata, et mingisugune tõprakari Ponchole nii hullusti hirmu nahka ajab!»
«Jumal tänatud, et te sadulasse jäite,» ütles teine tõsiselt. Ta oli pikakasvuline, metsiku välimusega noormees, istus võimsa kimli seljas, kandis jämedakoelist kütiriietust ja pikka vintpüssi üle õla.
«Olete vist John Ferrieri tütar,» tähendas ta. «Nägin teid ennist tema õuest välja ratsutavat. Kui teda näete, küsige, kas ta mäletab Hope'isid St. Louisist. Kui ta toosama Ferrier on, siis minu isa ja tema olid omal ajal suured semud.»
«Ehk oleks parem, kui tuleksite ja küsiksite ise,» sõnas
neiu tagasihoidlikult. Noormehele näis ettepanek meeldivat ja ta tumedad sil-'
mad lõid rõõmust särama.
«Seda ma teen,» ütles ta. «Ainult et me oleme kaks kuud mägedes hulkunud ja pole seetõttu külaskäiguks just sobivas vormis. Ta peab mind vastu võtma nii, nagu ma olen.»
«Tal on tublisti põhjust teid tänada ja samuti ka minul,» vastas neiu. «Ta hoiab mind väga, ja kui nood veised mind surnuks oleksid trampinud, poleks ta sellest kunagi üle saanud.»
«Mina samuti mitte,» sõnas ta kaaslane. «Teie! Sellest ma küll aru ei saa, kuidas see teile midagi võiks tähendada. Te ei ole ju isegi meie sõber.»
Noore küti tõmmu nägu muutus selle märkuse peale nii morniks, et Lucy Ferrier valjusti naerma puhkes.
«Oh, ega ma seda siis tõsiselt mõelnud,» ütles ta. «Nüüd
76
te muidugi olete sõber ja peate meile külla tulema. Praegu pean aga jälle edasi kihutama, või muidu ei usalda isa mulle enam oma asjaajamisi. Nägemiseni!»
«Nägemiseni!» vastas noormees oma laia sombreerot kergitades ja kummardus ta väikese käe kohale. Neiu pööras oma mustangi ümber, nähvas sellele piitsaga ja sööstis rulluvasse tolmupilve kadudes mööda laia maanteed minema.
Vaikivana ja tõsisena ratsutas noor Jefferson Hope oma kaaslastega edasi. Nad olid Nevada mägedes hõbedat otsinud ja pöördusid parajasti tagasi Salt Lake Citysse, et muretseda siin küllaldaselt kapitali mõnede avastatud maagisoonte kaevandamiseks. Ta

oli selles ettevõttes niisama agar olnud kui teisedki, kuni äsjane ootamatu vahejuhtum ta mõtetele hoopis teise suuna andis. Ilus noor tütarlaps, aval ja kosutav nagu Sierra tuuled, oli ta vulkaanilist, taltsutamatut südant kõige sügavama põhjani erutanud. Kui neiu ta vaatepiirilt oli kadunud, mõistis ta, et tema ellu on tulnud pööre ja et ei hõbedaspekulatsioonid ega miski muu või talle iial olla nii tähtsad kui see uus tunne, mis vallutas kõik ta mõtted. Ta südames ärganud armastus ei olnud poisikese äkiline muutlik tuju, vaid pigem käskiva meelelaadi ning tugeva tahtega mehe ohjeldamatu, äge kirg. Ta oli harjunud kõiges, mida ette võttis, edu saavutama. Nüüdki tõotas ta oma südames, et võidab selle neiu poolehoiu, kui üldse inimlikud pingutused ja visadus suudavad talle õnnestumist kindlustada.

Ta külastas John Ferrieri tolsamal õhtul ja veel palju kordi, kuni ta nägu farmis omaseks sai. Viimase kaheteistkümne aasta jooksul oli orgu sulgunud ja töösse süvenenud Johnil vähe võimalusi olnud välismaailma uudiseid kuulda. Jefferson Hope võis talle kõigest pajatada ja teha seda nii, et see huvitas Lucyt samuti nagu ta isagi. Ta oli Kalifornias uusasukas olnud ja võis jutustada nii mõnegi imekspandava loo noil rahulikel päevil metsikus saamahimus kokkuaetud ja jälle kaotatud varandustest. Ta oli ka olnud karusnahakütt, hõbedaotsija ja karjakasvataja ning võtnud osa retkedest tundmatuile aladele. Kus iganes võis leida närvekõditavaid seiklusi, seal oli neid otsinud ka Jefferson Hope. Varsti hakkas ta vanale farmerile meeldima, nii et viimane tema voorustest rääkides kiidusõnadega kitsi ei olnud. Niisugustel puhkudel Lucy vaikis, kuid puna tema palgel ja ta õnnelikult säravad silmad näitasid vägagi selgesti, et ta noor süda ei olnud enam tema

77

oma. Ta auväärt isa võib-olla ei märganud neid sisemise muutuse tundemärke, kuid mehele, kes ta armastuse oli võitnud, ei jäänud need kindlasti tähele panemata.

Ühel suveõhtul tuli Hope nelja kihutades mööda maanteed, peatus värava juures, viskas ratsmed üle tara ja sammus mööda jalgteed maja poole. Lucy, kes parajasti uksel seisis, tuli talle vastu.

«Pean ära minema, Lucy,» ütles ta neiu mõlemat kätt oma pihku võttes ja talle õrnalt otsa vaadates. «Praegu ma sind kaasa ei kutsu, aga kas sa siis oled valmis tulema, kui ma tagasi jõuan?»

«Ja millal siis?» päris Lucy naeratades ja punastades.

«Kõige enam paari kuu pärast. Siis tulen sulle järele, kallis. Keegi ei saa meie vahel seista.»

«Ja mis isa sellest arvab?» küsis Lucy.

«Tema andis oma nõusoleku, tingimusel, et me need kaevandused ilusasti käiku laseme. Selle koha pealt pole mul midagi karta.»

«No kui sina ja isa juba kõiges kokku olete leppinud, siis pole muidugi enam midagi öelda,» sosistas Lucy, põsk vastu tema laia rinda.

«Jumal tänatud!» sõnas noormees kähedalt, kummardus ja suudles neiut. «See on siis otsustatud. Mida kauemaks ma jään, seda raskem on minna. Mind oodatakse kanjoni juures. Nägemiseni, mu lemmik, nägemiseni. Kahe kuu pärast näed mind jälle.»

Nende sõnadega rebis ta end neiust lahti, kargas hobuse selga ja kappas tuhatnelja minema, ilma et isegi tagasi oleks vaadanud: ta nagu kartis, et tal võib-olla ei piisa meelekindlust, kui ta mahajääjale kas või ainsagi pilgu heidaks. Lucy seisis väraval ja

vaatas talle järele, kuni ta silmist kadus; siis sammus ta majja tagasi — kõige õnnelikum tütarlaps kogu Utah's.

10. JOHN FERRIER KÕNELEB PROHVETIGA

Kolm nädalat oli sellest ajast möödunud, kui Jefferson Hope ja ta kaaslased Salt Lake Cityst lahkusid. John Ferrieri süda valutas, kui ta noormehe tagasitulekule ja kasulapse eelseisvale kaotamisele mõtles. Lucy õnnest särav nägu aga lepitas teda olukorraga siiski rohkem kui ükski muu põhjendus. Sügaval südamepõhjas oli ta ammu kindlalt otsustanud, et miski ei saa teda iial sundida oma tütart
78

mormoonile naiseks lubama. Niisugust abielu ei pidanud ta üldse abieluks, vaid häbiks ja teotuseks. Mida ta mormoonide tõekspidamistest muidu ka võis mõelda, selles küsimuses oli ta igatahes järeleandmatu. Oma arvamusest pidi ta aga vaikima kui haud, sest tollal oli «pühakute» maal hädaohtlik kehtiva usu vastaseid mõtteid avaldada.

Jah, hädaohtlik — isegi nii hädaohtlik, et kõige pühamadki julgesid oma usulisi vaateid ainult hinge kinni pidades sosistada, kartes kogemata poetada midagi niisugust, mida võidaks vääriti mõista ja mis viibimata karistuse kaela tooks. Tagakiusamise ohvrid olid nüüd ise tagakiusajateks saanud — ja kõige hirmsamateks tagakiusajateks. Ei Sevilla inkvisitsioon, Saksa feemikohus ega Itaalia salaseltsid olnud iial suutnud liikuma panna hirmuäratavamat mehhanismi kui see, mis ähvardava pilvena Utah' riigi kohale kerkis. Selle organisatsiooni nähtamatus ja teda ümbritsev salapärasus tegid ta kahekordselt kohutavaks. Ta näis olevat kõiketeadev ja kõikvõimas, ent ometi polnud teda iial ei näha ega kuulda. Mees, kes kirikuga vastuollu sattus, kadus jäljetult ja keegi ei teadnud, kuhu ta oli läinud või mis tast oli saanud. Naine ja lapsed ootasid kodus, kuid isa ei tulnud enam tagasi, et neile jutustada, kuidas ta oma saladuslike kohtumõistjate kätte oli sattunud. Mõtlematule sõnale või teole järgnes häving, ja ometi ei teadnud keegi, missugune võis olla nende kohal lasuva kohutava jõu olemus. Pole siis ime, et mehed käisid ringi hirmul ja värisedes ega julgenud isegi kõrbe südames sosistada kahtlustest, mis neid rõhusid.

Esialgu rakendati seda ebamäärast kohutavat võimu ainult tõrkujate suhtes, kes mormooni usu olid vastu võtnud, kuid hiljem soovisid sellest loobuda või teise usku minna. Varsti aga võttis see laiema ulatuse. Täisealisi naisi jäi üha vähemaks, ja polügaamia jutlustamine ilma naissoost elanikkonnata, kust haaremitesse lisa hankida, oli ju viljatu õpetus. Hakkasid ringi liikuma veidrad kuuldused sisserändajate tapmisest ja laagrite rüüstamisest piirkondades, kus indiaanlasi kunagi polnud nähtud. Vanemate haaremitesse ilmusid uued naised. Nad nutsid, jäid kurvastusest otsa ning kandsid näol kustumatu õuduse jälgi. Hilisel tunnil mägedes viibinud rändurid rääkisid maskides meeste relvastatud jõukudest, kes neist pimeduses vargsi ja käratult mööda olid vilksatanud. Need jutud ja kuuldused muutusid ikka kindlamaks ja neid kinnitati üha uuesti,
79
kuni nad teatud nimetuse all konkreetse vormi said. Veel tänapäevalgi on daniitide ehk «kättemaksuinglite» nimetusel üksildastes Lääne rantšodes võigas ja kurjakuulutav kõla.

Täielikumad teadmised organisatsiooni kohta, mis nii hirmsate tegudeni läks, pigemini suurendasid kui vähendasid jubedustunnet, mida see inimestele sisendas. Ükski ei teadnud, kes sellesse halastamatusse ühingusse kuulub. Usu nimel toimepandud vere- ja vägivallategudest osavõtjate nimed hoiti sügavas saladuses. Hea sõber, kellele sa usaldasid kõnelda oma kahtlustest prohveti ja tema missiooni suhtes, võis olla just üks nende seast, kes öösel ilmuvad tule ja mõõgaga kohutavat hüvitust nõudma. Sellest siis tuligi, et iga mees kartis oma naabrit ja keegi ei kõnelnud asjadest, mis südamele kõige lähedasemad olid.
Ühel ilusal hommikul, kui John Ferrier parajasti oma nisuväljadele pidi minema, kuulis ta väravalingi klõpsatust ja aknast välja vaadates nägi tüsedat, keskealist, ruugete juustega meest mööda jalgteed maja poole tulevat. Ta süda võpatas kohkumisest, sest see ei olnud keegi muu kui suur Brigham Young ise. Ferrier teadis, et niisugune külastus head ei tähenda, ja tõttas täis hirmuärevust ukse juurde mormoonide pealikut tervitama. Ent viimane võttis ta tervituse külmalt vastu ning järgnes talle rangel ilmel elutuppa.
«Vend Ferrier,» ütles ta istet võttes ja farmerit oma valkjate ripsmete vahelt teraselt puurides, «tõelised usklikud on sulle headeks sõpradeks olnud. Me korjasime su üles, kui sa kõrbes nälgisid, jagasime sinuga oma toitu, tõime sind kenasti kohale äravalitute orgu, andsime sulle kaunis suure tüki maad ja lubasime sul oma kaitse all rikkaks saada. Kas pole nii?»
«Nii see on,» kostis John Ferrier.
«Vastutasuks selle kõige eest esitasime sulle ainult ühe tingimuse, nimelt et sa võtaksid omaks õige usu ja toimiksid igas suhtes selle tavade järgi. Seda lubasid sa teha, aga kui kuuldused tõele vastavad, siis oled sa selle unustanud.»
«No kuidas ma selle siis unustanud olen?» küsis Ferriei etteheitvalt käsi laiutades. «Kas ei ole ma andnud oma osa ühisfondi? Kas ei ole ma templis käinud? Kas ei ole ma ...?»
«Kus on sinu naised?» küsis Young, lastes pilgul ringi käia. «Kutsu nad sisse, et võiksin neid tervitada.»
80
«On tõsi, et ma pole abiellunud,» vastas Ferrier. «Kuid naisi oli vähe ja palju oli neid, kel naisevõtuks suuremad õigused olid kui minul. Ma polnud üksi: mu vajaduste eest hoolitses mu tütar.»
«Sellest tütrest tahtsingi sinuga rääkida,» ütles mormoonide juht. «Ta on sirgunud Utah' õieks ja leidnud poolehoidu paljude silmis, kes on siin maal tähtsal kohal.»
John Ferrier oigas oma sisemuses.
«Tema kohta käivad jutud, mida ma parema meelega ei usuks, — jutud, et ta bn end sidunud kellegi uskmatuga. See peab küll kurjade keelte tühi loba olema. Sest mida ütleb õndsa Joseph Smithi seaduseraamatu kolmeteistkümnes käsk? «Las iga õiget usku neitsi abiellub ühe äravalituga, sest kui ta astub abiellu paganaga, saadab ta korda raske patu.» Kuna see nõnda on, siis on võimatu, et sina, kes sa püha usku tunnistad, taluksid, et sinu tütar seda rüvetaks.»
John Ferrier ei vastanud midagi, vaid mängis närviliselt oma ratsapiitsaga.
«Selles küsimuses pannakse kogu sinu usk proovile — nii on otsustatud Püha Nelja Nõukogus. Tüdruk on noor, me ei sunni teda abielluma hallpeadega ega võta temalt ka igasugust valikuvõimalust. Meil vanematel on palju õhvakesi1, kuid hoolt tuleb kanda ka laste eest. Stangerso-nil on poeg ja Drebberil on poeg ning kumbki neist tervitaks sinu

tütart rõõmuga oma majas. Las ta valib nende vahel. Nad on noored, rikkad ja õiget usku. Mida sa selle peale kostad?»
Kulm kortsus, vaikis Ferrier veidi aega. «Vahest annate meile aega,» ütles ta viimaks. «Mu tütar on väga noor, ta ju polegi veel õieti abiellumisealine.»
«Ta saab kuu aega valiku tegemiseks,» ütles Young ja tõusis. «Kui see aeg on möödas, peab ta vastuse andma.»
Ta oli just uksest väljumas, kui ta punetava näoga ja välkuvail silmil ümber pöördus. «Sulle oleks parem, John Ferrier,» müristas ta, «et teie mõlema pleekinud luud-kondid Sierra Blancas vedeleksid, kui et te oma nõrga tahte Püha Nelja käskude vastu seaksite.» Ähvardava viipega pöördus ta ümber ja Ferrier kuulis veel kruusasel jalgteel ta raskete sammude kriginat.
Küünarnukk põlvel, istus -Ferrier sügavais mõtteis ja

' Ühes oma kõnes vihjab Heber C. Kemball selle hellitleva kujundiga oma sajale naisele. (Autor.) ^
81
kaalus, kuidas asja tütrele teatavaks teha; seal laskus kellegi pehme käsi ta käele, ja üles vaadates nägi ta Lucyt enda kõrval. Ainus pilk neiu kahvatule heitunud näole näitas selgesti, et ta oli kõike kuulnud.
«Ma ei saanud midagi parata,» ütles ta vastuseks isa pilgule. «Ta hääl kajas läbi kogu maja. Oh isa, isa, mida me küll peame tegema?»
«Ära karda midagi,» vastas isa teda enda poole tõmmates ja libistas oma laia kareda kämbla hellitlevalt üle ta kastanpruunide juuste. «Küll me selle asja nii või teisiti joonde ajame. Ega sa ei tunne, et su poolehoid tolle noormehe vastu kuidagi vähenema hakkaks, mis?»
Nuuksatus ja käepigistus olid Lucy ainus vastus.
«Ei, muidugi mitte. Ega ma seda kuulda tahakski. Ta on tubli poiss ja kristlane, ja see loeb rohkem kui kogu see kupatus siin, hoolimata kõigest palvetamisest ja jutlustamisest. Homme asub üks rühm teele Nevadasse ja selle kaudu katsun talle teatada, missuguses kimbatuses me oleme. Kui ma seda noormeest natukenegi tunnen, on ta siin tagasi nagu õlitatud välk.»
Isa jutu peale naeris Lucy läbi pisarate.
«Kui ta tuleb, annab ta meile kõige paremat nõu. Aga ma kardan sinu pärast, kallis. Räägitakse .. . räägitakse niisuguseid koledaid lugusid nende kohta, kes prohvetile vastu hakkavad; nendega juhtub alati midagi hirmsat.»
«Aga me pole ju talle veel vastu hakanud,» vastas isa. «Küll siis on aeg ohtu karta, kui me seda tõesti teeme. Meil on ees veel terve kuu; kui see möödas, on minu arvates kõige parem Utah'st kiiresti kaduda.»
«Utah'st lahkuda?!»
«Umbes sedaviisi küll.»
«Aga farm?»
«Niipalju kui saame, teeme rahaks, ja muu las läheb, Õigust öelda, Lucy, pole see mul esimene kord niisugust plaani pidada. Ei ole mul lusti mitte kellegi ees sedaviisi lömitada nagu need siin oma neetud prohveti ees. Mina olen vabana sündinud ameeriklane ja see kõik on mulle võõras. Arvan, et õppimiseks olen liiga vana. Kui ta aga selle farmi juurde

noori võrseid tuleb närima, siis võib ta kogemata kombel sattuda haavlilaengule, mis talle siit vastu põrutab.»
«Aga nad ei luba meil lahkuda,» väitis tütar vastu.
«Oota, kuni Jefferson tuleb, küll me siis juba minema saame. Vahepeal ära muretse, mu kullake, ja ära nuta oma
82
silmi paiste, muidu hakkab ta sind nähes veel minuga pragama. Ei olegi ju millegi üle hirmu tunda ega ole üldse mingit hädaohtu.»
John Ferrier ütle^need lohutavad sõnad väga enesekindlalt, kuid tahes-tahtmata märkas Lucy, et ta sel õhtul erilise hoolega uksed sulges ja oma magamistoa seinal rippuva vana roostetanud haavlipüssi hoolikalt puhastas ning laadis.

11. PÕGENEMINE ELU PÄÄSTMISEKS

Järgmisel hommikul pärast kõnelust mormoonide prohvetiga läks John Ferrier Salt Lake Citysse. Leidnud üles oma sõbra, kes Nevada mägedesse pidi minema, usaldas Ferrier tema kätte sõnumi Jefferson Hope'ile. Kirjas rääkis ta noormehele neid ähvardavast ohust ja sellest, kui vajalik oleks tema tagasitulek. See tehtud, oli ta meel pisut vähem murelik ja ta pöördus kergema südamega koju tagasi.
Kui ta oma farmile lähenes, oli ta üllatunud nähes, et kummagi väravaposti külge oli seotud hobune. Veel enam üllatus ta aga, kui ta sisse astudes leidis oma elutoa kahe noore mehe valduses. Üks, pikliku kahvatu näoga, oli oma pöiad ahju najale püsti ajanud, lamaskledes ise kiiktoolis. Teine, härjakaela ning jämedajoonelise tursunud näoga, seisis, käed taskus, akna all ja vilistas populaarset kirikulaulu. Mõlemad noogutasid Ferrierile, kui ta sisse astus, ja see, kes kiiktoolis lesis, alustas vestlust.
«Võib-olla te ei tunne meid,» sõnas ta. «See siin on vanem Drebberi poeg ja mina olen Joseph Stangerson, kes teiega koos kõrbes rändas, kui issand oma käe ulatas ja teid tõeliste usklikkude kilda korjas.»
«Nagu ta teeb kõikide rahvastega, kui ta õige aja leiab olevat,» lisas teine ninahäälega. «Ta jahvatab aeglaselt, aga hästi peeneks.»
John Ferrier kummardas külmalt. Ta oli aimanud, kes ta külalised on.
«Me tulime siia oma isade nõuandel,» jätkas Stangerson, «et paluda teie tütre kätt ükskõik kummale meist, kumb aga teile või teie tütrele meele järele on. Kuna mul on ainult neli naist ja vend Drebberil seitse, siis näib, et mul peaks rohkem õigust olema.»
83

«Ei, ei, vend Stangerson,» hüüdis teine, «küsimus ei seisa selles, mitu naist meil on, vaid selles, kui palju me neid jõuame pidada. Minu isa andis oma veskid mulle üle ja mina olen nüüd rikkam.»
«Aga minu väljavaated on paremad,» vastas teine ägedalt. «Kui issand minu isa ära kutsub, saan mina tema parkimistöökoja ja nahavabriku. Siis olen mina sulle vanemaks ja kirikus olen tähtsam.»
«See jääb neiu otsustada,» väitis noor Drebber vastu, ise sealjuures oma peegelpildi üle muheldes. «Me jätame kõik tema otsustada.»
Selle kahekõne kestel seisis John Ferrier seesmiselt raevutsedes uksel. Ta pidi end kõigest jõust vaos hoidma, et mitte oma ratsapiitsa kahe külalise turjal tantsima panna.

«Kuulge,» ütles ta viimaks nende juurde astudes, «kui mu tütar teid kutsub, võite tulla, aga seni ärge oma nägu siia näidake!»
Kaks noort mormooni jõllitasid talle hämmastunult otsa. Nende meelest oli see omavaheline võistlus neiu käe pärast kõige suurem austus mõlemale — nii tütrele kui isale.
84
«Välja viib kaks teed,» karjus Ferrier, «uks on siin ja aken seal. Minge, kust tahate!»
Ta pruun nägu oli nii raevunua ja kuivetud käed nii ähvardavad, et külalised jalule kargasid ja kähku minekut tegid. Vana farmer järgnes neile ukseni.
«Kui omavahel olete otsustanud, kumb peab ta saama, siis andke mulle teada,» hüüdis ta neile pilkavalt järele.
«Selle eest pead sa veel valu kannatama,» kisendas Stangerson vihast kaamena. «Sa oled prohvetile ja Nelja Nõukogule avalikult vastu hakanud. Seda kahetsed sa oma elupäevade lõpuni.»
«Issanda käsi langeb veel raskesti sinu peale,» röökis noor Drebber. «Tema tõuseb ja nuhtleb sind rängasti!»
«Siis mina hakkan nuhtlemisega peale,» karjus Ferrier maruvihaselt ja oleks trepist üles püssi järele tormanud, kui Lucy tal käsivarrest kinni poleks haaranud ja teda tagasi hoidnud. Enne kui ta tütre käest lahti pääses, teatas kabjaplagin, et külalised olid laskeulatusest väljas.
«Säärased nurjatud nolgid ja valevagatsejad!» hüüdis ta otsmikult higi pühkides. «Ma näeksin meelsamini, et sa hauas oleksid, mu tüdruk, kui ükskõik kumma naine.»
«Mina samuti, isa,» vastas Lucy südilt, «. .. aga Jefferson jõuab ju varsti siia.»
«Jah, kaua enam aega ei lähe. Mida varem, seda parem, sest me ei tea, missugune võib olla nende järgmine samm.»
Oli tõepoolest viimane aeg, et keegi vanale tublile farmerile ning ta kasutütrele nõu ja jõuga appi tuleks. Kogu asunduse ajaloos ei olnud säärast jõhkrat vastuhakkamist vanemate autoriteedile veel kunagi esinenud. Kui juba väiksemaid eksimusi nii valjult karistati, missuguseks kujuneb siis selle suurmässaja saatus? Ferrier teadis, et ta varandus ja positsioon teda ei aita. Teisi niisama tuntud ja rikkaid mehi oli varemgi vaikselt kõrvaldatud ja nende varandused kirikule üle antud. Ta oli vapper mees, kuid see eba-määrane varjatud terror, mis teda varitses, pani ta värisema. Igale avalikule hädaohule võis ta väratamata vastu astuda, kuid teadmatus tegi ta jõuetuks. Tütre eest ta siiski peitis oma kartusi ja teeskles, nagu võtaks ta kogu asja kergelt, kuid armastusest terase silmaga nägi Lucy selgesti, et ta on rahutu.
Ferrier arvas, et saab Youngilt oma käitumise kohta mingi läkituse või valju noomituse, ja ta ei eksinud, kuigi see tuli kaunis ootamatul viisil. Järgmisel hommikul üles tõustes leidis ta oma üllatuseks väikese nelinurkse paberitüki,
85
mis oli just tema rinna kohal voodivaiba külge kinnitatud. Paberile oli rasvaste laialivalguvate trükitähtedega kirjutatud:
KAKSKÜMMEND ÜHEKSA PÄEVA ON SULLE ANTUD MEELEPARANDAMISEKS, JA SIIS .. .
Kolm punkti tegid rohkem hirmu kui ükski ähvardus. Kuidas see hoiatus tema tuppa oli sattunud, valmistas John Ferrierile tublisti peamurdmist, sest teenijad magasid kõr-valhoones ja uksed-aknad olid kõik kõvasti kinni. Ta kortsutas paberi kokku ega

lausunud tütrele sellest sõnagi, kuid see vahejuhtum lõi tal südame alt külmaks. Kakskümmend üheksa päeva oli nähtavasti ülejäänud osa kuust, mille Young oli lubanud. Missugune jõud või julgus võis aidata niisuguste salapäraste jõududega relvastatud vaenlase vastu! Käsi, mis selle nõela kinnitas, oleks võinud talle südamesse lüüa ja ta ei oleks teadagi saanud, kes ta tappis.

Järgmisel hommikul tabas teda veel suurem vapustus. Nad olid just istunud hommikueinet võtma, kui Lucy üllatunult hüüatas ja ülespoole näitas. Lae keskpaika oli nähtavasti põletatud kepiga kritseldatud number 28. Lucyle oli see arusaamatu ja Ferrier ei selgitanud talle ka midagi. Selleks ööks jäi ta üles ja pidas vahetpidamata püssiga valvet. Ta ei näinud ega kuulnud midagi, ja siiski oli hommikuks ukse välisküljele maalitud suur 27.

Nii järgnes päev päevale, ja nii kindlasti kui saabus hommik, leidis Ferrier ikka jälle, et nähtamatud vaenlased olid oma registrit pidanud ja mõnes silmatorkavas kohas ära märkinud, kui mitu päeva talle armuajaks antud kuust veel oli jäänud. Mõnikord ilmusid saatuslikud numbrid seintele, teinekord põrandatele, vahetevahel olid nad väikestel plakatitel torgatud aiavärava või piirdetara külge. Kogu oma valvsuse juures ei suutnud John Ferrier avastada, kust need igapäevased hoiatused tulid. Neid nähes valdas teda peaaegu ebausklik jubedustunne. Ta muutus kõhnaks ning rahutuks ja ta silmis oli nagu mõne tagaaetava looma vaevatud pilk. Nüüd oli ta ainsaks lootuseks veel noore küti saabumine Nevadast.

Kahekümnest oli saanud viisteist ja viieteistkümnest kümme, kuid eemalviibijast polnud mingit teadet. Ükshaaval vähenesid numbrid edasi, ja ikka veel ei olnud temast midagi kuulda. Kui iganes mõni ratsanik teel mööda kappas või kutsar oma veoloomi ergutas, tõttas vana farmer värava juurde, lootes, et ehk on ometi viimaks

86

saabunud abi. Lõpuks, kui viis andis ruumi neljale ja see omakorda kolmele, valdas teda meeleheide ja ta jättis igasuguse pääsemislootuse. Ta teadis, et on võimetu, sest abi polnud kusagilt võtta ja asundust ümbritsevaid mägesid tundis ta halvasti. Sagedamini käidavad teed olid range valve all ja keegi ei pääsenud läbi ilma nõukogu lubatäheta. Kuhu ta ka ei pöördunud, näis, et teda ähvardavast löögist polnud võimalik kõrvale hoiduda. Siiski ei kõhelnud vanamees kordagi oma otsuses ennemini elust lahkuda kui nõustuda sellega, mida pidas oma tütrele teotuseks.

Ühel õhtul istus ta üksinda sügavais muremõtteis ja otsis raskest olukorrast asjatult mingit väljapääsu. Sel hommikul oli ta maja seinal seisnud number 2 ja järgmine päev pidi olema määratud ajast viimane. Mis juhtub siis? Teda painasid igasugused ebamäärased hirmukujutlused. Ja tütar — mis saab temast, kui isa enam pole? Kas sellest nähtamatust võrgust, mis neile igalt poolt ümber oli veetud, siis tõesti pääsemist ei ole? Ta laskis pea lauale langeda ja nuuksus, mõeldes oma abitusele.

Mis see oli? Läbi vaikuse kuulis ta nagu nõrka kraapimist. See oli tasane, kuid öises rahus selgesti kuuldav ja tuli ukse juurest. Ferrier hiilis eeskotta ja kuulatas pinevalt. Veidi aega peeti vahet ja siis korrati tasast, vargset kobinat uuesti. Keegi koputas nähtavasti väga õrnalt ühele uksetahvlile. Oli see mõni öine palgatud mõrvar, kes tuli täide viima salajase tribunali surmaotsust, või tähendas keegi üles, et on saabunud armuaja viimane päev? Sel hetkel tundis John Ferrier, et surm on parem kui teadmatus, mis vapustas närve ja pani südame kõhedustundest võbisema. Ta läks otsustavalt edasi, tõmbas riivi eest ja lükkas ukse lahti.

Väljas oli kõik vaikne ja rahulik, öö oli selge ja ülal taevas sirasid tähed. Farmeri ees oli tara ja väravaga piiratud väike majaesine aed, aga ei seal ega ka maanteel olnud näha ühtki inimolevust. Kergendusohkega vaatas John Ferrier paremale ja vasakule, kuni ta pilk juhuslikult otse jalge ette maha langes ja ta oma jahmatuseks nägi üht meest silmili maas lamamas, käed-jalad siruli.

Selle vaatepildi üle oli ta nii kohkunud, et ta jõuetuna vastu seina toetus ja käega kõrist kinni haaras, et lämmatada pealetükkivat karjet. Esialgu pidas ta maas lamavat kogu haavatuks või surijaks, siis aga nägi ta teda mao kiiruse ja hääletusega mööda maad eeskotta vingerdavat. Niipea

87

kui mees majas oli, hüppas ta jalule, sulges ukse, ja imestunud farmeri ees seisis Jefferson Hope, ilme metsik ning otsustav.

«Suur jumal!» hingeldas John Ferrier. «Kuidas sa mind hirmutasid! Mis sundis sind ometi niimoodi sisse tulema?»

«Anna mulle süüa,» ütles noormees kähedalt. «Neljakümne kaheksa tunni jooksul ei ole mul mahti olnud suutäit süüa ega lonksu juua.» Aplalt asus ta hävitama külma liha ja leiba, mis peremehe õhtusöögist lauale olid jäänud. «Kas Lucy peab vapralt vastu?» küsis ta, kui oli veidi nälga kustutanud.

«Jah. Ta ei tea hädaohust midagi,» vastas isa.

«See on hea. Maja valvatakse igast küljest. Seepärast ma lähenesingi roomates. Nad võivad olla kuramuse valvsad, kuid siiski mitte küllalt valvsad, et üht Washoe kütti kinni püüda.»

Nüüd, kus John Ferrier teadis endal olevat ustava liitlase, tundis ta end sootuks teise inimesena. Ta haaras noormehe parkunud käe ja pigistas seda südamlikult. «Sina oled mees, kelle üle võib uhkust tunda,» sõnas ta. «Neid pole palju, kes tuleksid meie hädaohtu ning muresid jagama.»

«Sa tabasid märki,» vastas noor kütt. «Ma pean sinust lugu, aga kui sa üksi selle supi sees oleksid, mõtleksin tõsiselt järele, enne kui oma pea niisugusesse herilasepessa pistaksin. See on Lucy, kes mind siia toob, ja enne kui temale midagi halba juhtub, jääb Hope'ide pere Utah's ühe võrra väiksemaks.»

«Mida me peame tegema?»,

«Homme on teil viimane päev, ja kui te täna öösel midagi ette ei võta, olete kadunud. Mul on muul ja kaks hobust Kotkakurus ootamas. Kui palju sul raha on?»

«Kaks tuhat dollarit kullas ja viis tuhat pangatähtedes.»

«Sellest piisab. Mul on niisama palju juurde lisada. Me peame katsuma üle mägede Carson Citysse jõuda. Parem oleks nüüd Lucy üles äratada. Hea, et teenijad majas ei maga.»

Sel ajal kui Ferrier oma tütart eelseisvaks teekonnaks ette valmistas, tegi Jefferson Hope majas leiduvast toidu-poolisest väikese paki ja täitis savikruusi veega, sest kogemuste põhjal teadis ta, et mägiallikaid on vähe ja needki asuvad üksteisest kaugel. Vaevalt oli ta oma toimetamised lõpetanud, kui farmer koos tütrega tagasi tuli, teeleasumiseks valmis ja vastavalt riides. Armastajad tervitasid teineteist

88

soojalt, kuid lühidalt, sest minutid olid kallid ja teha oli veel palju.

«Peame otsekohe teele asuma,» ütles Jefferson Hope, kõneldes vaikse, kuid kindla häälega nagu inimene, kes mõistab hädaohu suurust, kuid on oma südame selle vastu

teraskõvaks teinud. «Ees- ja tagauks on valve all, aga külg-mise akna kaudu võime ettevaatlikult välja saada ja üle põldude minema pääseda. Kui me juba kord maanteel oleme, jääb kuru, kus hobused ootavad, ainult kahe miili kaugusele. Koidu ajaks peaksid meil pooled mäed selja taga olema.»
«Aga mis siis, kui meid peatatakse?» küsis Ferrier.
Hope lõi laksatades vastu revolvripära, mis ta kuue alt välja ulatus. «Kui neid meie jaoks liiga palju on, võtame neist paar-kolm endaga kaasa,» sõnas ta kurja muigega.
Kõik tuled majas olid kustutatud. Läbi pimeda akna silmitses Ferrier põlde, mis tema omad olid olnud ja mis ta nüüd igaveseks kavatses maha jätta. Selle ohvri toomiseks oli ta siiski juba ammu jõudu kogunud ja mõte tütre aule ning õnnele kaalus üles igasuguse kahjutunde varanduse kaotamise pärast. Sahisevad puud, avar vaikne viljavali — kõik näis nii rahulik ja muretu, et raske oli seal kujutleda varitsemas mõrvavaimu. Ent noore küti kahvatu nägu ja pingul ilme näitasid, et majale lähenedes oli ta selles oma silmaga veendunud.
Ferrieri kanda oli pangatähtede- ja kullakott, Jefferson Hope'i käes oli napp toiduvaru ja vesi, kuna Lucy võttis kaasa kompsukese mõnede oma väärtuslikumate esemetega. Väga aeglaselt ning ettevaatlikult avasid nad akna, ootasid, kuni tume pilv öö pisut pimedamaks varjutas, ja ronisid siis ükshaaval väikesesse aeda. Hinge kinni pidades liikusid nad küürakil ning komistades läbi aia ning jõudsid sedaviisi heki varju, mille äärt pidi nad edasi hiilisid kuni viljapõllule avaneva mulguni. Niipea kui nad sinna olid jõudnud, haaras noormees oma kahest kaaslasest kinni ja tõmbas nad varju, kus nad hääletult ja värisedes maha kükitasid.
Oli hea, et preeriatreening Jefferson Hope'ile ilvesekõrvad oli andnud. Vaevalt olid tema ja ta kaaslased küüru tõmbunud, kui neist mõne jardi kaugusel kostis mägiöökulli nukker huige, millele otsekohe väikese vahemaa tagant vastati teise huikega. Samal hetkel ilmus mulgust, mille poole nad olid suundunud, varjutaoline kogu ja laskis
89
jälle kuuldavale kaebliku märguandehüüu, mille peale ilmus pimedusest nähtavale teine mees.
«Homme südaööl,» ütles esimene, kes näis olevat ülemus, «kui öösorr kolm korda häälitseb.»
«Hästi,» vastas teine. «Kas ütlen ka vend Drebberile?»
«Teata seda temale ja tema kaudu teistele. Üheksa seitsme vastu!»
«Seitse viie vastu!» kordas teine, ja kiiresti ning käratult kadusid kaks kogu kumbki eri suunas. Nende viimased sõnad olid nähtavasti mingi parool. Niipea kui nende sammud kaugusse olid kadunud, hüppas Jefferson Hope jalule, aitas oma kaaslased läbi mulgu ja juhtis neid nii kiiresti kui jalad kandsid üle põldude, sealjuures toetades ja pooleldi kandes tütarlast, kui selle jõud kippus otsa lõppema.
«Kähku edasi! Kähku edasi!» hingeldas ta aeg-ajalt. «Valvurite ahelikust oleme läbi. Kõik oleneb kiirusest. Kähku, kähku!»
Kui nad juba suurel maanteel olid, said nad kiiresti edasi. Ainult üks kord tuli keegi neile vastu, ent siis õnnestus neil põllule lipsata ja niimoodi äratundmist vältida. Linna eel pööras kütt kitsale konarlikule jalgrajale, mis viis mägedesse. Pimedusest kerkis kaks sünkjat hambulist mäetippu. Kitsas org nende vahel oligi Kotkakuru, kus hobused ootasid. Eksimatu vaistuga valis Hope teed suurte kaljumürakate vahel ja kuivanud ojasängis, kuni jõudis kaljudest varjatud kõrvalisse nurka, kus ustavad loomad olid kinni

seotud. Tütarlaps pandi muula selga ja vana Ferrier oma rahakotiga ühe hobuse selga, kuna -teist juhtis mööda järsku ohtlikku rada Jefferson Hope.
See oli vaevaline teekond igaühele, kes polnud harjunud loodusele tema kõige metsikumates tujudes näkku vaatama. Ühel pool tõusis tohutu must kaljusein, range ja ähvardav, ulatudes tuhande jala kõrgusele või isegi enam. Selle ebatasast pinda katsid pikad basaltsambad nagu mõne kivistunud koletise roided. Teisel pool tegi igasuguse edasiliikumise võimatuks kaljurahnude ja kivirusu metsik kaos. Kõver konarlik rada oli kohati nii kitsas, et tuli minna hanereas, ja nii järsk, et ainult osavad ratsanikud üldse edasi pääsesidki. Kõigist ohtudest ja raskustest hoolimata olid põgenike südamed siiski kerged, sest iga samm viis neid kaugemale kohutavast hirmuvalitsusest, mille eest nad põgenesid.
90
Varsti aga kogesid nad, et viibivad ikka veel «pühakute» kohtumõistmise piirkonnas. Nad olid mäekuru kõige mahajäetumasse ja metsikumasse lõiku jõudnud, kui tütarlaps ehmunult hüüatas ja ülespoole näitas. Raja kohale ulatuval tumedal kaljul, mis taeva taustal selgesti eraldus, seisis üksik valvur. Ta märkas põgenikke samal ajal kui need tedagi ja läbi vaikse mäelõhe kajas tema sõjaväeline hõige: «Kes seal käib?»
«Rändurid teel Nevadasse,» vastas Jefferson Hope, käsi sadula küljes rippuval püssil.
Võis näha, kuidas üksik valvur omagi püssi sõrmitses ja neid teraselt pilguga mõõtis, nagu poleks ta vastusega rahul.
«Kelle loaga?» küsis ta.
«Püha Nelja loaga,» vastas Ferrier. Tema kogemused mormoonide seas olid talle õpetanud, et see oli kõige kõrgem võim, millele ta võis viidata.
«Üheksa seitsme vastu!» hüüdis valvur.
«Seitse viie vastu,» vastas Jefferson Hope viivitamatult, meenutades aias kuuldud märgusõna.
«Minge läbi, ja jumal teiega,» ütles hääl ülevalt. Teisel pool valveposti muutus rada laiemaks ja hobused said hakata traavi jooksma. Tagasi vaadates nägid põgenikud üksikut valvurit püssile toetumas ja teadsid, et olid läbinud äravalitud rahva kõige kaugema valvepunkti ning et nüüd laiub nende ees vabadus.

12. «KÄTTEMAKSUINGLID»

Terve öö rändasid nad läbi sopiliste mäekurude ja mööda kaljuklibuseid käänulisi radu. Rohkem kui kord kadus tee neil käest, kuid Hope oli mägedes täiesti kodus ja nii leidsid nad selle jälle. Hommiku saabudes avanes nende pilgule metsik, kuid imekaunis vaade. Igast küljest piirasid neid kõrged lumemütsides mäetipud, mis piilusid üle üksteise õla kauge silmapiiri poole. Kummalgi pool kõrguvad kaljused nõlvad olid nii järsud, et lehis ja mänd näisid põgenike peade kohale otsekui rippu lastud olevat ja ootavat ainult väikest tuuleiili, et neile vuhinal kaela lennata. Ega see kartus päris aluseta olnudki, sest viljatu org oli tihedasti üle puistatud just sel viisil allakukkunud puude ja kaljurahnudega. Nüüdki, kui nemad orgu läbisid, tuli üks suur rahn mürinal alla. Kukkumise räme ragin
91

kajas vaiksetest lõhangutest vastu ja heidutas väsinud hobuseid, nii et need kappama pistsid.

Kui päike idas aeglaselt üle silmapiiri tõusis, lõid suurte mägede tipud üksteise järel särama nagu lambid pidustusel, kuni nad kõik õhetasid ja ergasid. See suurepärane loo-duspilt ergutas kolme põgenikku ja andis neile uut jõudu. Ühest kaljulõhest väljatormava mägioja ääres tegid nad peatuse, jootsid hobuseid ja võtsid ise tõtates hommikueinet. Lucy ja ta isa oleksid meelsasti kauem puhanud, aga Jefferson Hope oli järeleandmatu. «Praegu on nad meil juba jälil,» ütles ta. «Kõik oleneb kiirusest. Kui me kord õnnelikult Carsonis oleme, võime terve ülejäänud elu puhata.»

Kogu selle päeva rühkisid nad mööda kitsaid kurusid edasi ja õhtuks arvestasid vaenlasest rohkem kui kolmkümmend miili ees olevat, ööbimiseks valisid nad ühe ette-ulatuva rünka jalami, kus kaljud vilu tuule eest natuke varju pakkusid, tõmbusid sooja saamiseks tihedasti üksteise vastu ja nautisid mõnetunnilist uinakut. Enne päevatõusu olid nad aga juba jalul ja jälle teel. Jälitajatest ei olnud kippu ega kõppu ja Jefferson Hope hakkas juba arvama, et see hirmuäratav organisatsioon, kelle viha alla nad olid sattunud, neid enam kätte ei saa. Ta ei teadnud aimatagi, kui kaugele see raudne haare võis ulatuda ja kui varsti see pidi nende ümber sulguma ning nad purustama.

Umbes teise põgenemispäeva keskpaiku hakkas napp toiduvaru otsa lõppema. Ent see ei teinud kütile palju muret, sest mägedes leidus ulukeid ja ta oli varemgi tihtipeale pidanud endale püssi abil toitu hankima. Ta valis -varjulise nurga, kogus kuivanud oksi hunnikusse ja süütas hea tubli lõkke, mille ääres ta kaaslased võisid end soojendada, sest nüüd olid nad peaaegu viis^tuhat jalga üle merepinna ja õhk oli torkivalt külm. Pannud hobused köide ja jätnud Lucyga hüvasti, viskas ta püssi õlale ja läks otsima, mida õnnelik juhus teele toob. Tagasi vaadates nägi ta vana meest ja noort tütarlast leegitseva tule ääres kükitamas, kuna kolm looma seisid liikumatult tagapool. Siis jäid nad tema pilgu eest kaljude varju.

Ta käis maha oma paar miili, läbides ühe kuristiku teise järel, ilma et tulemusi oleks olnud, kuigi puukoorel leiduvate märkide ja muude tunnuste järgi arvas ta ümbruses arvukalt karusid leiduvat. Pärast kahe-kolmetunnilist asjatut otsimist, kui ta juba üsna lootusetult mõtles tagasi pöörduda, nägi ta juhuslikult üles vaadates viimaks midagi
92
niisugust, mis ta südame rõõmust põksuma pani. Terava etteulatuva kaljunuki serval kolme-neljasaja jala kõrgusel seisis mingi loom, kes välimuselt meenutas lammast, kuid oli relvastatud hiiglasuure sarvepaariga. «Suursarv», nagu seda looma nimetatakse, oli tõenäoliselt valvuriks tervele karjale, keda kütt kaljude varjus muidugi ei näinud. Õnneks seisis loom peaga vastassuunas ja polnud teda märganud. Kütt heitis maha, toetas püssi kaljurünkale ning sihtis kaua ja kindlalt, enne kui päästikule vajutas. Loom kargas õhku, vankus hetke kuristiku serval ja langes siis prantsatades alla orgu.

Kaasaviimiseks oli ta liiga raske ja nii leppis kütt ühe kintsu ning küljetükiga. Saak üle õla, kiirustas ta tuldud teed tagasi, sest õhtu hakkas juba kätte jõudma. Vaevalt sai ta aga minekule asuda, kui mõistis, missugusesse kimbatusse on sattunud. Jahiõhinas oli ta tuttavatest kalju-lõhangutest tublisti kõrvale põiganud ja nüüd polnud enam kerge tagasiteed leida. Ta eksles orus, mis hargnes omakorda paljudeks põikorgudeks. Need olid üksteisega nii sarnased, et võimatu oli üht teisest eraldada. Miil maad või rohkem sammus ta üht orgu mööda edasi, kuni jõudis mägioja juurde, mida ta kindlasti kunagi varem polnud näinud. Nüüd oli selge, et ta vales suunas oli liikunud, ja ta pöördus teise orgu õnne katsuma, kuid tulemus jäi samaks. Ohtu lähenes jõudsasti ja oli juba peaaegu pime, kui ta viimaks mäekitsusesse jõudis, mis talle tuttav näis. Aga isegi siin polnud

kerge õigel rajal püsida, sest kuu polnud veel tõusnud ja kõrged järsud kaljuseinad kummalgi pool süvendasid hämarust. Koorma all lookas ja pingutustest väsinud, komberdas ta edasi. Tema südidust säilitas üksnes mõte, et iga samm viib teda lähemale Lucyle ja et tal on kaasas küllaldaselt toitu kogu ülejäänud teekonna tarbeks.
Nii jõudis ta selle oru suudmesse, kuhu oma kaaslased oli jätnud. Isegi pimeduses tundis ta ära orgu ümbritsevate kalju järsakute piirjooned. Teised pidid teda küll ärevusega ootama, sest ta oli ära olnud peaaegu viis tundi. Rõõmu pärast seadis ta käed suu juurde ja pani kitsa oru vastu kajama valjule halloole, millega ta oma tulekust märku andis. Ta peatus ja jäi vastust ootama. Ent mitte midagi polnud kuulda peale tema enese hüüde kaja, mis veeres piki süngeid vaikseid kuristikke ja tuli lugematult kordudes ta kõrvu tagasi. Ta hõikas veel korra, isegi valjemini kui enne, aga sõpradelt, kellest ta nii lühikese aja eest oli
93
lahkunud, ei tulnud vastuseks mitte sosinatki. Teda valdas ebamäärane, nimetu hirm ja ta ruttas meeletuna edasi, pillates oma ärevuses väärtusliku toidugi maha.
Kui ta ümber nurga keeras, tuli täielikult nähtavale koht, kuhu ta tule oli teinud. Seal oli veel alles hõõguv tuhahunnik, kuid lõket ei olnud nähtavasti tema lahkumisest saadik kohendatud. Ümberringi valitses endiselt surmavaikus. Mehe esialgne kartus muutus nüüd kindlaks veendumuseks ja ta tõttas edasi. Tuleaseme läheduses ei olnud ühtki elavat olevust: loomad, mees, neiu — kõik olid kadunud. Oli liigagi selge, et tema äraolekul oli ootamatult juhtunud kohutav õnnetus, mis oli tabanud neid kõiki, jätmata enesest aga vähimaidki jälgi.
Sellest löögist lausa oimetuseni vapustatud, tundis Jefferson Hope peapööritust ning pidi püssile toetuma, et mitte kukkuda. Kuna ta aga põhiliselt oli teoinimene, toibus ta ruttu oma ajutisest võimetusest, haaras hõõguvast tuhaasemest poolpõlenud tuki, puhus selle lõkkele ja hakkas tungla abil väikest laagriplatsi uurima. Hobusekapja-dest sõtkutud maapind näitas, et põgenikele oli järele jõudnud suur ratsanike salk, kelle jälgede suund tõendas, et nad hiljem Salt Lake Citysse tagasi olid pöördunud. Kas nad ka mõlemad tema kaaslased endaga minema olid viinud? Jefferson Hope uskus seda juba päris kindlasti, kuni ta pilk millelegi peatuma jäi, mis iga närvi ta kehas võbisema pani. Natuke eemal, laagriplatsi serval, oli madal punaka mulla kühm, mida seal varem kindlasti ei olnud. Eksida oli võimatu — see oli värske haud. Lähemale minnes märkas noor kütt hauakünkasse pistetud keppi, mille harulisse otsa oli torgatud paberileht. Kirjutus paberil oli lühike, kuid asjalik:
JOHN FERRIER, endine Salt Lake City elanik. Surnud 4. augustil 1860. a.

Vana tubli mees, kellest ta alles üürikese aja eest lahkus, oli niisiis läinud ja see paberilipakas oli kogu ta hauakiri. Jefferson Hope vaatas meeletu pilguga enese ümber, otsides veel teist hauda, kuid seda ei olnud. Lucy olid julmad jälitajad tagasi viinud, et talle juba ammugi määratud saatus teoks teha ja anda ta naiseks ühe vanema poja haare-misse. Kui noormees mõistis, mis tütarlast ees ootab, ja tundis oma võimetust seda takistada, soovis ta, et ka tema
94
koos vana farmeriga siinsamas vaikses mullapõues puhkaks.
Kuid jällegi sai tema teotahteline vaim jagu tardumusest, mida tekitab meeleheide. Kui ta ka midagi muud ei suuda teha, siis vähemalt võib oma elu kättemaksule pühendada.

Suure kannatlikkuse ja visaduse kõrval iseloomustas Jefferson Hope'i veel kustumatu kättemaksuiha. Mahajäetud tuleaseme juures seistes tundis ta, et ainult täielik, põhjalik kättemaks tema enese käe läbi võib ta südamevalu leevendada. Kogu oma tugeva tahte ja väsimatu tarmu otsustas ta pühendada sellele ainsale eesmärgile. Nägu karm ja kahvatu, läks ta tuldud teed tagasi sinna, kuhu oli pillanud lihakäntsaka, kohendas siis hõõguva tule lõkkele ja küpsetas endale mõneks päevaks piisava toidutagavara. Selle sidus ta kompsu ja hakkas kohe ilma puhkamata «kättemaksuinglite» jälgedes üle mägede tagasi minema.

Vaevatuna ja rakkus jalgadega rühkis ta viis päeva mööda kitsaid kurusid, mida kord juba ratsa oli läbinud. Öösel heitis ta kaljude vahele pikali ja tukastas mõne tunnikese, kuid juba enne päevatõusu oli alati jälle teel. Kuuendal päeval jõudis ta Kotkakurusse, kust nad oma õnnetut põgenemist olid alustanud. Sealt võis ta alla vaadata

96

«pühakute» kodupaigale. Kurnatult ja surmani väsinult toetus ta püssi najale ning raputas hirmsas raevus oma kuivetut rusikat all laiuva vaikse linna poole. Talle torkas silma, et mõned tähtsamad tänavad olid lipuehtes ja ka muidu justkui pidustusteks kaunistatud. Endamisi arutades, mida see võiks tähendada, kuulis ta kabjaplaginat ja nägi üht ratsanikku lähenevat. Kui viimane ligemale jõudis, tundis ta temas ära ühe mormooni, nimega Cowper, kellele ta mitmel puhul teeneid oli osutanud. Sellepärast söandaski ta meest kõnetada, kui see tema juurde jõudis, ning Lucy Ferrieri saatuse kohta teateid pärida.

«Ma olen Jefferson Hope. Sa ju mäletad mind?»

Mormoon vaatas teda varjamatu hämmastusega. Tõepoolest, selles tontlikult kahvatu näo ja raevuste, metsikute silmadega, räbaldunud ning kasimata ränduris oli raske ära tunda endist noort nägusat kütti. Kui mees lõpuks siiski seda uskuma jäi, muutus ta hämmastus kohkumuseks.

«Sa oled hull, et siia tuled!» hüüdis ta. «Kui mind nähakse sinuga juttu ajamas, maksab see mu elu. Selle eest, et sa Ferrieri minema aitasid, on Püha Nelja poolt käsk antud sinu vangistamiseks.»

«Ei .karda ma neid ega nende vangistamiskäsku,» vastas Hope ägedalt. «Sina, Cowper, peaksid sellest asjast kindlasti üht-teist teadma. Ma vannutan sind kõige juures, mis sulle kallis, — vasta mõnele mu küsimusele. Me oleme ju alati sõbrad olnud... Jumala pärast, ära keeldu mulle vastamast.»

«Mida sa siis teada tahad?» küsis mormoon rahutult. «Tee kähku, sest isegi kaljudel on kõrvad ja puudel silmad.»

«Mis on saanud Lucy Ferrierist?»

«Ta pandi eile noorele Drebberile mehele. No pea vastu, mees, pea vastu, sul pole ju enam eluvaimugi sees.»

«Oh, pole midagi,» vastas Hope jõuetult. Ta oli vajunud kivile, mille najale ta enne toetus, ja isegi ta huuled olid valgeks tõmbunud. «Kas tõesti... pandi mehele?»

«Jah, eile — sellepärast need lipud väljas ongi. Noore Drebberi ja noore Stangersoni vahel oli küll selle kohta natuke ütlemist, kumb ta peab saama. Nad olid mõlemad jälitussalgas olnud ja see, et Stangerson vana Ferrieri maha laskis, näis talle rohkem õigust andvat. Aga kui asi nõukogus läbi arutati, oli Drebberi pool tugevam ja niisiis

98

andis prohvet tüdruku temale. Ega keegi teda küll väga kauaks endale saagi. Eile nägin teda. Ta oli surma nägu — rohkem vaim kui inimene ... Sa lähed siis ära?» : «Jah, lähen ära,» kostis Jefferson Hope, kes oli püsti tõusnud. Ta nägu oli kui marmorist raiutud, nii karm ja liikumatu oli selle ilme, kuna silmis hõõgus hukatust tõotav tuli.
«Kuhu sa lähed?»
«Mis sa sest ikka pärid,» vastas ta, heitis oma relva üle õla ja sammus kuru mööda minema, ära mägede rüppe, kiskjate elupaika. Nii metsikut ja ohtlikku kui tema ei olnud nende seas aga ühtegi.
Mormooni ennustus läks liigagi varsti täide. Oli siis põhjuseks isa kohutav surm või vihkamisväärne pealesunnitud abielu, kuid vaene Lucy ei tõstnudki enam pead püsti, vaid jäi südamevalust ning kurvastusest otsa ja suri vähem kui kuu aja pärast. Tema joodik abikaasa, kes oli ta näinud peamiselt John Ferrieri varanduse pärast, ei teesel-nudki oma kaotuse puhul eriti suurt kurvastust, kuid Drebberi teised naised leinasid teda ja pidasid mormooni kombe kohaselt matuse-eelsel ööl surnuvalvet. Oli varane hommikutund ja naised istusid parajasti rühmas surnuraami ümber, kui nende kirjeldamatuks kohkumuseks ja hämmastuseks uks lahti paisati ning tuppa astus keegi metsistunud välimusega, närudes, ilmselt tuultest ja tormidest vintsutatud mees. Ilma et ta kössitavatele naistele ainsatki pilku oleks heitnud või sõna lausunud, sammus ta valge vaikiva kogu juurde, milles kunagi oli elutsenud Lucy Ferrieri puhas hing. Mees kummardus tema kohale ja surus huuled hardunult ta külmale laubale, haaras siis ta käe ja võttis sõrmest laulatussõrmuse. «Sellega teda ei maeta,» urises ta tigedalt, ja enne kui jõuti kisa tõsta, hüppas ta trepist alla ning oligi läinud. Vahejuhtum oli nii kummaline ja toimus nii kähku, et valvajatel endil oleks raske olnud seda uskuda, veel raskem teisi uskuma panna, kui poleks olnud vaieldamatut tõsiasja, et kadunud oli kuldvõruke, mis näitas, et surnu oli olnud noorik.
Mõned kuud viibis Jefferson Hope mägedes, elas isesugust metsikut elu ja hellitas südames ägedat kättemaksuiha. Linnas liikus jutte hauatagusest kujust, keda oli nähtud linna ümber luusimas ja mäekurudes kummitamas. Kord vihises kuul läbi Stangersoni akna ja tungis temast jala kaugusel seina sisse. Teinekord mürtsatas Drebberile kaela ilmatu suur kivilahmakas, kui ta ühest järsust kaljuseinast
97
möödus, ja ainult silmili mahaviskumine päästis ta kohutavast surmast. Ei kulunud kuigi kaua, kui kaks noort mormooni taipasid, mis oli nende tapmiskatsete põhjuseks, ja nad tegid korduvalt retki mägedesse, et oma vaenlast kinni võtta või tappa, kuid alati tagajärjetult. Ettevaatuse mõttes ei läinud nad nüüd kunagi välja üksinda ega pärast videviku saabumist, ja oma maja juurde panid valve välja. Mõni aeg hiljem võisid nad siiski valvsust lõdvendada, sest vastasest polnud midagi kuulda ega näha ja nad lootsid, et aeg on ta kättemaksuiha jahutanud.
Kuid kaugel sellest! Kui aeg üldse midagi oli muutnud, siis oli ta Hope'i kättemaksuiha pigemini suurendanud. Küti meelelaad oli karm ja järeleandmatu ning kätte-maksuidee oli temas nii kõvasti juurdunud, et ei jätnud ruumi enam mingisugusele muule tundele. Eelkõige oli ta siiski praktiline. Varsti sai talle selgeks, et isegi tema raudne tervis ei suuda taluda seda lakkamatut pinget, millega ta end koormas. Elu lageda taeva all ja kosutava toidu puudumine kurnasid ta välja. Kui ta mägedes koera kombel sureks, mis saaks siis tema kättemaksust? Ja niisugune surm tabab teda kord kindlasti, kui ta sellist eluviisi jätkab. Tundes, et see tähendaks tegutseda vaenlase huvides, pöördus ta vastu

tahtmist vanadesse Nevada kaevandustesse tagasi, et end kosutada ja koguda küllaldaselt raha, mis võimaldaks tal puudust tundmata oma eesmärki taotleda.

Ta kavatses kaevandusse jääda kõige enam aastaks, kuid . ettenägematа asjaolude tõttu ei saanud ta sealt enne lahkuda, kui oli möödunud peaaegu viis aastat. Ent sellegi aja-vahemiku järel olid kättemaksuiha ja mälestus talle tehtud ülekohtust niisama tugevad kui tol unustamatul ööl, mil ta John Ferrieri hauakünka ääres seisis. Maskeeritult ja valenime all pöördus ta Salt Lake Citysse tagasi, et õiglust jalule seada, hoolimata sellest, mis saab tema enese elust. Ees ootasid teda halvad uudised. Paari kuu eest oli äravalitud rahva seas toimunud lõhenemine. Mõned nooremad kiriku liikmed olid vanemate võimu vastu mässu tõstnud, mille tagajärjel teatav hulk rahulolematuid oli lahku löönud, Utah'st lahkunud ja oma usule selja pööranud. Ka Drebber ja Stangerson olid olnud nende seas ja läinud teadmata kuhu. Kuulu järgi oli Drebberil õnnestunud suur osa varandusest rahaks teha ja ta olevat lahkunud rikka mehena, tema kaaslane Stangerson seevastu

98

olnud võrdlemisi vaene. Nende asukohast aga polnud midagi teada.

Niisuguse takistuse ees oleks mõni teine mees, kui pika vihaga ta ka poleks olnud, jätnud igasuguse mõtte kättemaksust, kuid Jefferson Hope ei löönud korrakski kõhk-ema. Linnast linna rändas ta oma vaenlasi otsides läbi Ühendriikide, elatudes tagasihoidlikust varanatukesest, millele juhusliku tööga lisa hankis. Aasta järgnes aastale, ta mustadesse juustesse sigines halli, aga ikka rändas ta edasi inim-verekoerana, kelle kõik meeled ja mõtted olid seotud ainsa eesmärgiga, millele ta oma elu oli pühendanud. Viimaks sai ta püsivuse eest tasu. Ainult korraks rii-as ta pilk kellegi nägu ühel aknal, kuid sellest piisas, "üüd teadis ta, et mehed, keda ta jälitab, asuvad Clevelandis Ohio osariigis. Täiesti valmis kättemaksuplaaniga pöördus ta oma viletsasse elupaika tagasi. Juhtus aga nii, et Drebber oli aknast välja vaadates hulguse tänaval ära tundnud ja ta silmist mõrvamõtteid lugenud. Kohe ruttas ta koos Stangersoniga, kellest oli vahepeal saanud tema erasekretär, rahukohtuniku juurde ja kandis ette, et ühe vana võistleja armukadeduse ja vihavaenu pärast on nende elu ohus. Samal õhtul võeti Jefferson Hope vahi alla, ja kuna tal polnud võimalik käendajaid leida, peeti teda mõned nädalad kinni. Kui ta viimaks vabastati, leidis ta eest ainult Drebberi tühja maja ja sai kuulda, et too oli koos oma sekretäriga Euroopasse reisinud.

Jälle olid Hope'i kättemaksuplaanid nurja aetud ja jälle sundis raugematu vihavimm teda jälitamist jätkama. Tal puudus aga rahatagavara; seepärast pidi ta mõneks ajaks uesti tööle minema ja iga dollari eelseisva reisi jaoks kõrvale panema. Kui ta viimaks nii palju oli kogunud, et sai endal parajasti hinge sees hoida, rändas ta Euroopasse, teenis ülalpidamist igasuguse lihttööga ja jälitas oma vaenlasi linnast linna, ilma et põgenikke kätte oleks saanud. Kui ta Peterburi saabus, olid nad Pariisi läinud, ja kui ta neile sinna järele jõudis, sai ta kuulda, et nad just Kopenhaageni poole teele olid asunud. Taani pealinna jäi ta jälle paar päeva hiljaks, sest nad olid edasi Londonisse reisinud, kus tal lõpuks õnnestus neid tabada. Mis Londoni sündmustesse puutub, siis on meil kahtlemata kõige parem esitada sõna-sõnalt vana küti'enda jutustus. See on täpselt kirja pandud doktor Watsoni päevikus, millele me juba nii palju tänu võlgu oleme.

99

13. DR. JOHN WATSONI MÄLESTUSTE JÄRG

Meie vangi pöörases vastupanus ei ilmnenud mingisugust vaenulikku hoiakut meie suhtes, sest leides end võimetuna, naeratas ta lahkelt ja avaldas lootust, et ta kähmluses kedagi meist polnud vigastanud. «Arvatavasti mõtlete mind politseijaoskonda viia,» tähendas ta Sherlock Holmesile. «Mu troska on ukse ees. Kui te mu jalad lahti päästate, kõnnin ise alla. Mind ei ole enam nii kerge tõsta kui varem.»

Gregson ja Lestrade vahetasid pilke, nagu peaksid nad seda ettepanekut kaunis jultunuks, kuid Holmes haaras kohe vangi sõnast kinni ja harutas lahti käteräti, mille me ta pahkluude ümber olime sidunud. Mees tõusis ja sirutas jalgu, nagu tahtes veenduda, et need tõesti jälle vabad on. Mäletan, et teda silmitsedes imetlesin endamisi ta võimsat kehaehitust, sest temasarnast olin harva näinud. Ja otsustav, tarmukas ilme ta tõmmul, päikesest põlenud näol oli niisama hirmuäratav kui ta füüsiline jõudki.

«Kui mõni politseiülema koht juhtub vaba olema, siis minu arvates olete just teie selle jaoks õige mees,» ütles ta mu korterikaaslasele varjamatu imetlusega otsa vahtides. «See oli otse rabav, kuidas te mu jälil püsisite.»

«Oleks parem, kui teie kaasa tuleksite,» sõnas Holmes kahele detektiivile.

«Mina võin kutsariks olla,» ütles Lestrade.

«Hästi, ja Gregson tuleb koos minuga sisse. Teie ka, doktor. See juhtum huvitab teid ja te võite samuti kaasa tulla.»

Olin rõõmuga nõus ja me läksime kõik alla. Vang ei teinud vähimatki katset põgeneda, vaid astus rahulikult üüritõlda, mis tema oma oli olnud, ja meie järgnesime talle. Lestrade ronis pukki, andis hobusele piitsa ja varsti olimegi kohal. Meid juhiti väikesesse tuppa, kus politseiinspektor tähendas üles vangi nime ja nende meeste nimed, kelle mõrvas teda süüdistati. Ametnik oli kahvatu ükskõikne mees, kes täitis oma ametikohustusi tuimalt ja mehaaniliselt. «Kohus toimub nädala jooksul,» teatas ta. «Kas sooviksite ehk vahepeal midagi öelda, mister Jefferson Hope? Pean teid aga hoiatama: teie sõnad kirjutatakse üles ja neid võidakse kasutada teie vastu.»

«Mul on väga palju öelda,» vastas vang aeglaselt. «Tahan teile, härrad, kõik ära rääkida.»

100

«Kas ei oleks parem, kui te oma tunnistuse protsessi ajaks hoiaksite?» küsis inspektor.

«Võib-olla ei mõistetagi minu üle kohut,» vastas vang. «Ärge ehmuge. Ega ma end tappa ei mõtle. Kas teie olete arst?» Viimase küsimusega pööras ta oma metsikud tumedad silmad minu poole.

«Jah, olen küll,» vastasin.

«Siis pange oma käsi siia,» ütles ta naeratades ja näitas raudus kätega oma rinna suunas. Nii ma tegingi ja tundsin otsekohe, et seespool oli käimas ebatavaline tukslemine ning pekslemine. Ta rinnakorv näis üleni võbiseval ja värisevat nagu mõni kerge ehitus, milles töötab võimas masin. Toa vaikuses kuulsin samast allikast kostvat tumedat suminat ja kahinat.

«Kuulge,» hüüatasin, «teil on ju aneurüsm1!»

«Nii nad seda nimetavad,» lausus ta rahulikult. «Möödunud nädala] käisin selle pärast arsti juures. Ta ütles, et ei kulu enam palju aega, kui see mul rebeneb. Juba aastaid on asi halvemaks läinud. Sain selle viletsast toidust ja vintsutustest lageda taeva all Soolajärve mägedes. Nüüd olen oma töö teinud ja mul on ükskõik, kui ruttu mul minek tuleb.

Sooviksin aga jätta mingi seletuse selle kohta, kuidas kõik juhtus. Ma ei taha, et mind mäletataks kui harilikku kõrilõikajat.»
Inspektor ja kaks salapolitseinikku pidasid lühidalt nõu, kas on soovitav lubada tal oma lugu jutustada.
«Kas arvate, doktor, et on tegemist otsese hädaohuga?» küsis esimene.
«Päris kindlasti on,» vastasin.
«Õigusemõistmise huvides on sel juhul kahtlemata meie kohus tema seletus ära kuulata,» sõnas inspektor. «Esitage oma jutustus, söör, teil on selleks luba, kuid ma hoiatan teid veel kord: teie sõnad kirjutatakse üles.»
«Kui lubate, siis istuksin,» ütles vang ja võttis istet. «Selle aneurüsmi tõttu väsin ma kiiresti, ja rüseluse mis meie vahel pool tundi tagasi oli, ei teinud asja paremaks. Olen haua äärel ja vaevalt et ma teile valetama hakkan. Iga sõna, mis ütlen, on puhas tõde, ja kuidas teie mu sõnu kasutate, ei lähe mulle korda.»
Nende sõnadega nõjatus Jefferson Hope toolikorjule ja alustas järgnevat tähelepanuväärset seletust. Ta rääkis rahulikult ja kavakindlalt, nagu oleksid sündmused, millest
Aneurüsm — tuiksoone (antud juhul aordi) laiend.
101
ta jutustas, küllaltki igapäevased. Võin vastutada siin lisatud jutustuse täpsuse eest, sest sain kasutada Lestrade'i märkmikku, milles vangi sõnad olid üles tähendatud täpselt nii, nagu nad öeldi.
«Miks ma neid mehi vihkasin, see teid vist eriti ei huvita,» alustas ta. «Sellest on küllalt, et nad olid süüdi kahe inimese — isa ja tütre — surmas ja seega surma ära teeninud. Kuriteost oli juba nii palju aega möödas, et ükski kohus poleks neid enam süüdi mõistnud. Mina aga teadsin nende süüd ja seepärast otsustasin olla kohtunik, vandekohus ja timukas — kõik ühes isikus. Kui teis natukenegi mehisust on, oleksite minu asemel sedasama teinud.
Tütarlaps, kellest rääkisin, pidi kakskümmend aastat tagasi minu naiseks saama. Teda sunniti aga abielluma sellesama Drebberiga ja see murdis ta südame. Ma võtsin ta elutust sõrmest laulatussõrmuse ja andsin endale pühaliku tõotuse seda Drebberi kustuvate silmade ees hoida, nii et ta viimased mõtted oleksid kuriteo juures, mille eest teda karistatakse. Sõrmust alati kaasas kandes jälitasin teda ja ta kaassüüdlast läbi kahe mandri, kuni nad kätte sain. Nad mõtlesid küll, et jõuavad mu enne ära väsitada, aga seda nad ei suutnud. Kui ma homme suren, mis on päris tõenäoline, siis suren teadmisega, et mu töö selles ilmas on tehtud ja hästi tehtud. Nad on hukkunud, ja seda minu käe läbi. Pole mul jäänud enam millelegi loota ega midagi soovida.
Mul ei olnud kerge neile järgneda, sest nemad olid rikkad ja mina vaene. Kui Londonisse jõudsin, oli mu tasku peaaegu tühi ja elatise hankimiseks pidin ajutiselt mingit tööd leidma. Sõitmine ja ratsutamine on minu juures niisama loomulik kui kõndimine, ja nii saingi ühest voori-mehekontorist varsti teenistust. Nädalas pidin teatud summa omanikule viima ja kõik ülejäänu võisin endale jätta. Ega sealt küll suurt midagi üle jäänud, aga kuidagi koonerdades ajasin läbi. Kõige raskem oli linnas liikuma õppida, sest kõigist labürintidest, mis iial välja mõeldud, on see linn minu arvates küll kõige keerulisem. Aga mul oli kaart kõrval, ja kui ma kord juba kõige tähtsamad hotellid ja jaamad ära olin märkinud, sain päris hästi hakkama.

Võttis hea hulga aega, enne kui ma jälile sain, kus mu kaks härrat elavad. Aga niikaua küsisin ja pärisin, kuni neile viimaks peale sattusin. Nad peatusid teisel pool jõge, Camberwellis, ühes pansionis. Nüüd, kus mul nende

102

elukoht käes oli, teadsin, et nad on mu meelevallas. Et nad mu ära tunneksid, seda kartust mul polnud, sest olin endale habeme kasvatanud, ja nii võtsin nõuks neil alalõpmata kannul käia ning soodsat silmapilku varitseda. Mu otsus oli kindel: enam nad mu käest ei pääse.

Kuid kõigest hoolimata oleksid nad äärepealt pääsenud. Kuhu nad Londonis ka ei läinud, alati olin neil kannul. Mõnikord järgnesin neile troskaga, teinekord jalgsi, aga troskaga oli parem, sest siis ei saanud nad mu eest kuhugi kaduda. Ainult hommikul vara ja õhtul hilja sain natuke teenida ja nii hakkasin peremehele juba võlgu jääma. Ent niikaua kui mul võimalus oli neile meestele käppa peale panna, ei olnud mul sellest sooja ega külma. Nad olid aga väga kavalad. Nähtavasti arvestasid nad mõnesugust jälitamise võimalust, sest kunagi ei läinud nad välja üksi ega ka mitte pärast pimeduse saabumist. Kahe nädala jooksul sõitsin iga päev neil järel, aga kordagi ei näinud neid lahus. Drebber ise oli pooled päevad purjus, aga Stangersoni juba tukkumise pealt ei tabanud. Ma valvasin neid vara ja hilja, kuid paras juhus ei tahtnud ega tahtnud tulla. Ometi ei kaotanud ma lootust, sest miski nagu ütles mulle, et tund on peagi käes. Mu ainus kartus oli, et see siin rinnus võib rebeneda natuke liiga vara ja mu töö jääb tegemata.

Viimaks, ühel õhtul, kui sõitsin edasi-tagasi mööda Torquay Terrace'it, nagu on tänava nimi, kus nad korteris olid, nägin üht troskat nende ukse juurde sõitvat. Varsti toodi mõned kohvrid välja, vähe aja pärast tulid Drebber ja Stangerson järele ning sõitsid minema. Andsin hobusele piitsa ja pidasin neid kogu aeg silmas, olles ise väga rahutu, sest kartsin, et nad hakkavad elukohta vahetama. Eustoni jaamas tulid nad maha. Jätsin ühe poisi oma hobuse juurde ja läksin neile perroonile järele. Kuulsin, kuidas nad Liver-pooli rongi väljumise aega küsisid, ning jaamakorraldaja vastust, et üks rong olevat just läinud ja teine väljuvat alles mõne tunni pärast. Stangerson näis selle üle pahandavat, kuid Drebberile oli see pigemini meeltmööda. Üldises saginas sain neile nii lähedale, et kuulsin iga sõna, mis nad vahetasid. Drebber ütles endal mingi väikese isikliku asja õiendada olevat ja lubas varsti tagasi olla, kui teine nõus oleks teda ootama. Ta kaaslane tõreles temaga ja tuletas talle meelde, et nad olid otsustanud alati koos olla. Drebber vastas, et asi on väga delikaatne ja et ta peab minema üksi. Mida Stangerson selle peale ütles, seda ma ei kuul-

103

nud, aga siis kukkus Drebber vanduma ja meenutas Stangersonile, et too pole muud kui tühipaljas palgaline ega tohi endale nii suurt vabadust võtta, et hakkab temale ette-kirjutusi tegema. Nähes, et vastuseis on asjatu, andis Stangerson järele ja nad leppisid lihtsalt kokku, et juhul kui Drebber viimasest rongist maha jääb, kohtuvad nad Halliday erahotellis. Drebber lubas enne kella ühtteist perroonil tagasi olla ja väljus jaamast.

Viimaks ometi oli käes tund, mida ma nii kaua olin oodanud. Minu vaenlased olid mu võimuses. Koos võisid nad teineteist kaitsta, aga üksikult olid nad mu meelevalla all. Ma ei tegutsenud siiski uisapäisa: plaanid olid mul juba valmis. Kättemaks ei rahulda, kui süüdlane ei jõua teadlikuks saada sellest, kes talle hoobi annab ja mille eest talle tasutakse. Minu plaanid olid korraldatud nii, et mul oleks võimalik mehele, kes mulle ülekohut oli teinud, selgeks teha, et ta vana patt on ta üles leidnud. Juhtus nii, et mõne

päeva eest oli keegi härra käinud Brixton Roadil mõningaid maju vaatamas ja pillanud ühe maja võtme minu troskasse. Samal õhtul tuldi sellele järele ja ma andsin võtme tagasi, kuid vahepeal olin sellest võtnud jäljendi, mille järgi lasksin valmistada teisikvõtme. Selle abil oli mul siin suures linnas sissepääs vähemalt ühte paika, kus võisin julge olla, et keegi mind segama ei tule. Nüüd jäi veel lahendada see raske küsimus, kuidas Dreb-berit sinna majja saada.

Ta sammus mööda tänavat edasi ja astus sisse kahte-kolme veinibaari; viimasesse jäi ta peaaegu pooleks tunniks. Välja tuli ta taarudes ja oli nähtavasti päris kenasti täis. Siis hõikas ta kaherattalise troska, mis parajasti minu ees seisis. Mina liikusin neil nii tihedalt kannul, et mu hobuse nina oli tema kutsarist kogu tee ainult jardi kaugusel. Logistasime üle Waterloo silla ja mitu miili mööda tänavaid edasi, kuni ma oma üllatuseks leidsin, et oleme jälle seal, kus ta korteris oli olnud. Ma ei osanud küll arvata, mis kavatsusega ta sinna tagasi pöördus, läksin aga edasi ja umbes sada jardi majast eemal jätsin hobuse seisma. Ta astus sisse ja voorimees sõitis ära. Lubage mulle klaas vett, palun. Suu läheb rääkimisega kuivaks.»

Ma ulatasin talle klaasi ja ta jõi selle tühjaks.

«Nüüd on parem. Nojah, ootasin oma veerand tundi või natuke kauemgi, kui järsku majast nagu rüselust kostis.

1 Kaherattalise troska kutsaripukk asus sõitjate taga.

104

Järgmisel silmapilgul löödi uks lahti ja nähtavale ilmus kaks meest. Üks oli Drebber ja teine keegi noormees, keda ma varem polnud näinud. Noormees hoidis Drebberil kraest kinni, ja kui nad ülemisele trepiastmele jõudsid, andis talle jalaga takka ning virutas ta keset sõiduteed. «Sina koer, ma sind õpetan ausat tütarlast solvama!» karjus ta, vehkides talle kepiga järele. Ta oli nii maruvihane, et oleks vist Drebberi malakaga läbi tümitanud, kui see alatu koer poleks nii kärmesti, kui jalad teda kandsid, minema tuianud. Ta jooksis kuni nurgani, nägi seal minu troskat ja hüppas sisse. «Sõitke Halliday erahotelli,» käskis ta.

Kui ta mul ilusasti troskas oli, hüppas mu süda rõõmu parast nii tugevasti, et mul oma aneurüsmi pärast päris hirm hakkas: viskab teine veel viimasel minutil mõne vembu. Sõitsin pikkamööda edasi ja kaalusin mõttes, mida oleks kõige parem teha. Ma võisin ta linnast välja viia ja seal mõnel tühjal külavaheteel temaga viimased jutud maha rääkida. Olin juba peaaegu otsustanud seda teha, kui ta ise minu eest küsimuse lahendas.' Jälle oli teda haaranud kange joomahimu. Ta käskis mind ühe kõrtsi ees peatuda ja end oodata ning läks sisse. Sinna jäi ta kuni sulgemiseni, ja kui ta välja tuli, oli ta juba niikaugel, et trumbid olid nüüd kindlalt minu käes.

Ärge arvake, et kavatsesin teda külmavereliselt tappa. Kui ma oleksingi seda teinud, oleksin küll ainult õiglane kohtunik olnud, aga sellega ei tulnud ma lihtsalt toime. Juba ammu olin otsustanud, et annan talle võimaluse ellu jääda, kui ta ainult heaks arvab seda kasutada. Oma rän-durielu jooksul Ameerikas pidasin palju igasuguseid ameteid ja muu hulgas olin kord Yorki kolledži laboratooriumis majahoidjaks ning koristajaks. Ühel päeval pidas professor loengut mürkidest ja näitas õpilastele mingisugust alkaloidi, nagu ta seda nimetas. Selle oli ta saanud mingist Lõuna-Ameerika noolemürgist ja see pidi olema nii kange, et kõige väiksemgi terakene pidi silmapilkselt surma tooma. Ma jätsin pudeli, milles seda preparaati hoiti, endale meelde, ja kui kõik olid läinud, võtsin sealt natuke. Tundsin kaunis hästi apteekriasjandust ja niisiis jaotasin selle alkaloidi

väikestesse lahustuvatesse pillidesse. Ühte karpi panin kokku kaks ühesugust pilli — ühe mürgise ja teise mürgita — ning tegin otsuseks, et kui kord juhus tuleb, peab kumbki kurjategija ühest karbist huupi ühe pilli võtma, kuna mina söön selle, mis üle jääb. See oleks
105
niisama surmav ja teeks hoopis vähem kära kui tulistamine läbi taskuräti. Tollest päevast peale kandsin pilli-karpe alati kaasas ja nüüd oli tulnud aeg nende kasutamiseks.
Kellaaeg oli kindlasti juba üle poole ühe. öö oli kõle ja marune, lõõtsus tugev tuul ja vihma valas kui oavarrest. Kuigi ilm väljas oli nukker, oli minu süda põues rõõmus, nii rõõmus, et oleksin kas või hõisanud. Kui mõni teie seast, härrad, on kunagi midagi väga ihaldanud, kakskümmend pikka aastat selle järele igatsenud ja siis järsku leidnud, et see on käeulatuses, siis te mõistate mu tundeid. Süütasin sigari ja pahvisin seda närvide rahustamiseks, aga siiski värisesid mul käed ja meelekohad pekslesid erutusest. Sõites nägin nii selgesti, nagu näen teid kõiki siin toas, et vana John Ferrier ja armas Lucy mulle pimedusest naeratades.vastu vaatasid. Kogu tee olid nad mu ees, üks ühel, teine teisel pool hobust, kuni ma tolle maja ees Brix-ton Roadil kinni pidasin.
Peale vihma pladina polnud kuulda ühtki häält, samuti polnud näha ka ühtki hinge. Troska aknast sisse vaadates nägin, et Drebber oli end kägarasse tõmmanud ja magas joomaund. Raputasin teda käsivarrest ja ütlesin, et aeg on välja astuda.
«Hea küll, voorimees,» vastas tema.
Küllap mõtles, et olime hotelli juurde jõudnud, sest ta kobis sõna lausumata välja ja tuli mulle aeda järele. Pidin tema kõrval käima ja teda tasakaalus hoidma, sest ta pea oli ikka veel natuke raske. Kui ukse juurde jõudsime, keerasin selle lukust lahti ja viisin ta eeskotta. Annan oma sõna, et isa ja tütar käisid kogu aeg meie ees.
«Siin on põrgulikult pime,» torises ta ringi tammudes.
«Varsti saame tuld,» ütlesin tikku põlema tõmmates ja süütasin kaasatoodud vahaküünla.
«Noh, Enoch Drebber,» jätkasin tema poole pöördudes ja hoidsin valguse oma näo juures, «kes ma olen?»
Töntside, viinast segaste silmadega jõllitas ta terake aega mulle otsa ja siis ma nägin, kuidas ta silmis tärkas hirm, mis kiskus kogu ta näo krampi. Oli näha, et ta tundis mu ära. Nägu tinakarva hall, tuikus ta tahapoole, ta laubale ilmusid higipiisad ja hambad lõid suus plagisema. Seda nähes toetasin selja vastu ust ja rõkkasin tükk aega naerda. Olin küll alati teadnud, et kättemaks on magus, kuid seda hingelist rahuldust, mida ma nüüd tundsin, ei olnud ma kunagi lootnud.
106
«Sina koer!» ütlesin. «Salt Lake Cityst Peterburini olen su peale jahti pidanud ja ikka oled sa mu eest minema saanud. Nüüd viimaks on su rännakud lõpule jõudnud, sest üks meist, kas sina või mina, ei pea enam homset päeva nägema.» Nende sõnade juures tõmbus ta veel rohkem tahapoole ja ma nägin ta näost, et ta peab mind hulluks. Seda ma sel korral ka olin. Pulss tagus mu meelekohtades nagu suur sepahaamer ja ma usun, et oleksin rabanduse saanud, kui äkiline verejooks ninast poleks mulle kergendust toonud.
«Mida sa nüüd Lucy Ferrierist mõtled?» karjusin ust lukku keerates ja raputasin võtit ta nina all. «Karistus on olnud aeglane tulema, aga nüüd viimaks on ta su kätte saanud!» Seda öeldes nägin, kuidas ta pelgurisuu võbisema hakkas. Ta oleks oma elu eest palunud, aga teadis väga hästi, et sellest pole kasu.
«Kas tahad mind mõrvata?» kogeles ta.

«Ei ole siin mingit mõrvamist,» vastasin. «Kes räägib hullu koera puhul mõrvamisest! Kas sa tundsid halastust minu vaese armsama vastu, kui sa ta eemale kiskusid tema isa juurest, kelle te olite jõhkralt tapnud, ja ta oma neetud häbitusse haaremisse tassisid?»
«See polnud ju mina, kes ta isa tappis,» ütles tema.
«Aga see olid sina, kes murdis Lucy süütu südame,» kriiskasin mina ja pistsin karbi ta ette. «Las suur jumal olla meie vahel kohtunikuks. Vali ja söö. Ühes on surm ja teises elu. Mina võtan selle, mille sina järele jätad. Vaatame, kas maa peal on õigust või valitseb meie üle juhus.»
Pööraselt kisendades ja armu paludes nihkus ta küürakil eemale, aga mina tõmbasin noa välja ja hoidsin selle tal kõri peal, kuni ta mu käsu täitis. Seejärel neelasin ise teise pilli ja natuke aega seisime vaikselt teineteisele otsa vahtides ja oodates, kummale on määratud elu, kummale surm. Kas ma iial saan unustada, missuguseks ta ilme moondus, kui esimesed valusähvakud talle teatasid, et ta oli valinud mürgipilli! Naersin, kui seda nägin, ja hoidsin Lucy laulatussõrmust ta silme ees. See kestis ainult silmapilgu, sest alkaloid mõjub kiiresti. Valukramp kiskus ta näo viltu. Ta lõi korraks käed ette, tuikus ja kukkus siis käheda karjatusega raskelt põrandale. Pöörasin ta jalaga ümber ja asetasin käe ta südamele. Miski ei liikunud. Ta oli surnud.
Mul oli kogu aeg ninast verd jooksnud, aga ma ei olnud
107
seda märganud. Mis mulle niisuguse mõtte pähe pani, et sellega seinale kirjutada, seda ma õieti ei teagi. Vahest oli see lihtsalt üleannetu idee politseid valedele jälgedele juhtida, sest mu süda oli kerge ja rõõmus. Tuli meelde, et New Yorgis leiti kord kellegi sakslase laip, mille kohale oli kirjutatud Rache, ja ajalehtedes väideti, et see on kindlasti salaühingute tegu. Mõtlesin siis, et mis oli mõistatuseks njuujorklastele, eks see ole mõistatuseks ka londonlastele. Niisiis pistsingi sõrme omaenese verre ja kirjutasin selle sõna parajale kohale seinale. Seejärel läksin oma troska juurde tagasi. Läheduses polnud kedagi ja öö oli ikka veel väga tormine. Olin natuke maad sõitnud, kui pistsin käe tasku, kus tavaliselt hoidsin Lucy sõrmust, ja leidsin, et seda seal ei ole. Olin kui piksest rabatud, sest see oli ainus mälestusese, mis mulle temast oli jäänud. Mõtlesin, et ehk pillasin selle maha, kui Drebberi laiba kohale kummardusin, ja sõitsin tagasi. Jätsin vankri kõrvaltänavasse ja läksin julgesti maja juurde, sest olin valmis ennemini kõigega riskima kui sõrmust kaotama. Kui sinna jõudsin, sammusin otse majast väljuva politseiniku käte vahele ja pääsesin ta kahtluse alt ainult sellega, et teesklesin, nagu oleksin maani täis.
Sel viisil leidis Enoch Drebber oma otsa. Kõik, mis mul siis veel teha jäi, oli Stangersoniga sedasama ette võtta ja niiviisi John Ferrieri eest kätte maksta. Teadsin, et ta peatub Halliday erahotellis. Kogu päeva luusisin seal ümbruses, aga ta ei tulnud kordagi välja. Küllap vist hakkas midagi kahtlustama, kui Drebber tagasi ei ilmunud. Ta oli kaval, see Stangerson, ja alati valvel. Kui ta aga arvas, et tuppa pelgu jäädes võib minu käest pääseda, siis eksis ta rängasti. Varsti tegin ta magamistoa akna kindlaks ja järgmisel hommikul aovalgel ronisin hotelli taga kitsas tänavas leiduva redeli abil tema tuppa. Äratasin ta üles ja ütlesin, et on tulnud tund vastust anda elu eest, mille ta nii ammu oli võtnud. Kirjeldasin talle Drebberi surma ja andsin samuti valida mürgipilli. Selle asemel aga, et kinni haarata ellujäämise võimalusest, mida talle pakkusin, hüppas ta voodist välja ja kargas mulle kõri kallale. Enesekaitseks andsin talle noahoobi südamesse.

Nii või teisiti oleks tulemus sama olnud, sest saatus poleks tema süüdlasekäel iial lubanud muud valida kui mürki.
Mul ei ole enam palju öelda ja see on hea, sest mu jõud on otsakorral. Umbes päeva või nii pidasin voorimehe-ametit edasi ja mõtlesin seniks selle juurde jääda, kuni
108
olen kogunud küllalt raha, et Ameerikasse tagasi sõita. Seisin parajasti talliõuel, kui keegi närudes poisike päris Jefferson Hope'i nimelise voorimehe järele ja ütles, et keegi härra Baker Streetilt 221-b laseb teda kutsuda. Paha aimamata läksin sinna, ja enne kui ma arugi sain, oli see noormees siin mulle need võrud nii osavasti käte ümber klõpsanud, et aina imesta. See on kogu minu lugu, härrad. Võite mind mõrvariks pidada, aga mina usun, et olen niisamasugune õiguseteener nagu teiegi.»
Mehe jutustus oli olnud nii haarav ja ta esinemisviis nii mõjuv, et olime kuulanud vaikides ning süvenenult. Isegi elukutselised salapolitseinikud, nii harjunud igasuguste kuritegudega kui nad ka olid, näisid mehe jutu vastu elavat huvi tundvat. Kui Jefferson Hope lõpetas, istusime mõnd aega vaikuses, mida häiris ainult Lestrade'i pliiatsi kribin, kui ta oma stenogrammile viimaseid märkmeid lisas.
«Ainult ühes küsimuses tahaksin meeleldi natuke rohkem selgust saada,» ütles viimaks Sherlock Holmes. «Kes see teil oli, kes tuli järele sõrmusele, mille kohta ma lehes kuulutuse avaldasin?»
Vang pilgutas mu sõbrale naljatades silma. «Omaenese saladustest võin rääkida,» sõnas ta, «aga teisi ma sekeldus-tesse ei tõmba. Ma nägin teie kuulutust ja mõtlesin, et see võib muidugi olla püünis, aga võib ka olla, et saan tõepoolest oma sõrmuse kätte. Mu sõber oli nõus vaatama tulema. Arvatavasti tunnistate, et ta tegi seda osavalt.»
«Selles pole kahtlust,» vastas Holmes siiralt.
«No nii, mu härrad,» tähendas inspektor tõsiselt, «peame käima seaduse paragrahvide järgi. Kohus toimub neljapäeval ja teie kohalviibimine on nõutav. Seni vastutan mina tema eest.» Seda öeldes helistas ta kella ja Jefferson Hope viidi kahe valvuri vahel ära, mu sõber ja mina aga lahkusime jaoskonnast ning sõitsime voorimehega Baker Stree-tile tagasi.

14. LÕPETUSEKS

Meid kõiki oli manitsetud neljapäeval kohtusse ilmuma, ent kui see päev saabus, polnud meie tunnistust e/iam tarvis. Keegi kõrgem kohtunik oli asja käsile võtnud ja Jefferson Hope'i tribunali ette kutsunud, kus tema üle rangelt õigust mõistetakse. Kohe esimesel ööl pärast vangistamist
109

rebenes aneurüsm ja hommikul leiti ta pikali kongi põrandalt. Ta näol oli rahulik naeratus, nagu oleks ta surmahetkel võinud tagasi vaadata kasulikult elatud elule ja hästi tehtud tööle.
«Gregson ja Lestrade satuvad tema surma pärast marru,» tähendas Holmes, kui me järgmisel õhtul selle üle vestlesime. «Kuhu jääb nüüd nende hiilgav ülesastumine aja-lehes?»
«Ma ei leia, et neil Jefferson Hope'i vangistamisega just palju tegemist oleks olnud,» vastasin.

«Sellel pole mingit tähtsust, mida sa siin ilmas teed,» kostis mu kaaslane kibestunult.
«Küsimus seisab ainult selles, kuivõrd sa oskad oma tegusid inimeste silmis suureks puhuda. Aga tühja kah,» jätkas ta pärast lühikest pausi rõõmsamalt. «Ma poleks mingil tingimusel tahtnud sellest juurdlusest eemale jääda. Ei mäleta oma praktikas ühtki paremat juhtumit. Kuigi ta oli lihtne, pakkus ta mõningaid vägagi õpetlikke momente.»
«Lihtne?!» hüüatasin mina.
«Noh, muud selle kohta tõesti öelda ei saa,» sõnas Sherlock Holmes mu üllatuse üle muiates. «Selle juhtumi põhilist lihtsust näitab asjaolu, et ma kurjategija kolme päeva jooksul kätte sain, ilma et mul sealjuures peale mõne vägagi tavalise järelduskäigu mingit abi oleks olnud.»
«Õige küll,» möönsin.
«Olen teile juba selgitanud, et kõik ebatavaline on pigemini juhtnööriks kui takistuseks. Seda laadi probleemi lahendamisel on kõige tähtsam osata tagasihaaravalt arutleda. See on väga kasulik ja väga lihtne oskus, ainult et inimesed seda eriti palju ei rakenda. Igapäevase elu küsimustes on tulusam arutleda ettepoole ja nii kipub teine moodus unarusse jääma. Viiekümne inimese kohta, kes suudavad arutleda sünteetiliselt, tuleb ainult üks, kes on võimeline arutlema analüütiliselt.»
«Pean tunnistama,» ütlesin, «et ei saa teist päris hästi aru.»
«Ega ma lootnudki, et saate. Oodake, ehk on võimalik asja selgemaks teha. Kui kirjeldate inimestele mingisuguste sündmuste rida, ütleb enamik, missugune on tulemus. Nad on suutelised neid sündmusi mõttes seostama ja nende põhjal järeldama, mis edasi toimub. Kuid väike osa inimesi on võimelised neile teatavaks tehtud tulemusest lähtudes loogilise mõtlemise abil välja jõudma nende astmeteni, mis sellise tulemuseni viisid. Seda võimet ma mõtlengi,
110
kui räägin tagasihaaravast ehk analüütilisest arutlusest.»
«Saan aru,» sõnasin.
«Selle juhtumi puhul oligi antud tulemus ja kõik muu tuli endal avastada. Püüaksin teile nüüd näidata eri astmeid oma arutluse käigus. Hakkame kohe otsast peale. Nagu teate, lähenesin ma majale jalgsi ja mu meeled olid igasugustest muljetest täiesti vabad. Loomulikult alustasin sõidutee uurimisest, ja nagu ma teile juba selgitasin, nägin seal selgesti troska jälgi. Järelepärimisega tegin kindlaks, et sõiduk pidi olema seal käinud öösel. Et see oli troska ja mitte eratõld, seda kinnitas vankrirataste kitsas vahe. Tavaline Londoni neljarattaline troska on märgatavalt kitsam kui härrasmehe kinnine tõld. Esimene punkt oli niisiis käes. Seejärel sammusin aeglaselt mööda aiateed edasi. See juhtus olema savine, missugune pinnas jäljed eriti hästi ja selgesti säilitab. Teie pidasite seda kahtlemata ainult ärasõtkutud poriribaks, aga minu vilunud silmale oli igal jäljel sellel pinnal tähendus. Ei ole ühtki kriminalistika haru, mis oleks nii tähtis ja nii unarusse jäetud kui jälgede tundmise ja eraldamise oskus. Õnneks olen sellele alati suurt rõhku pannud ja pikaajalise praktikaga täieliku vilumuse omandanud. Nägin politseinike raskeid jälgi, kuid nägin ka kahe mehe rada, kes esimestena läbi aia olid läinud. Et nad enne teisi seal olid olnud, seda oli kerge kindlaks teha, sest kohati olid nende jäljed hilisemate tulijate poolt ära tallatud. Niimoodi kujunes teine lüli, millest nähtus, et öiseid külalisi oli olnud kaks — üks neist tähelepandavalt pikka kasvu, otsustades tema sammu pikkuse järgi, kuna teise mehe väike elegantne jälg viis arvamusele, et ta kandis peent, moodsat rõivastust.

Majja astumisel leidiski viimane järeldus kinnitust: heades saabastes mees lamas pikali maas. Niisiis oli pikk mees mõrva toime pannud, muidugi juhul, kui üldse oligi tegemist mõrvaga. Surnul polnud ühtki haava, aga ta ärritatud näoilme ütles mulle, et ta oli oma saatust ette näinud. Kui inimene sureb südamerabandusse või mõnel muul äkilisel loomulikul põhjusel, siis ei avaldu ta näos kunagi ärfitust. Surnu huuli nuusutades tundsin kergelt hapukat lõhna ja tulin järeldusele, et teda oli sunnitud mürki võtma. Ja et teda oli selleks sunnitud, seda otsustasin ta näol peegelduva vihkamise ja hirmu järgi. Sellele tulemusele jõudsin välistamismeetodi abil, sest ükski teine oletus poleks fak-
111
tidega kokku läinud. Ärge arvake, et see mul väga ennekuulmatu idee oli. Kuritegevuse aastaraamatutes pole sunniviisiline mürgiandmine kaugeltki uus nähtus. Igale mürgispetsialistile meenuvad otsekohe Dolsky juhtum Odessas ja Leturier' oma Montpellier's.

Ja nüüd tuli tähtis küsimus — mõrva motiiv. Röövimine ei saanud eesmärgiks olla, sest midagi polnud võetud. Kas oli siis põhjus poliitiline või oli mängus keegi naine? See oli küsimus, mis mu ees seisis. Kaldusin esimeselt oletuselt teisele. Poliitilised salamõrvarid teevad oma töö kähku ja tänavad õnne, kui nad jälgi jätmata minema saavad. See mõrv, vastuoksa, oli toime pandud hästi läbikaalutult ja teo kordasaatja oli toas kõikjale oma jälgi jätnud, mis näitab, et ta hulk aega kohal oli olnud. See pidi olema isiklik ja mitte poliitiline ülekohus, mis niisugust kavakindlat kättemaksu nõudis. Kui seinal avastati kirjutus, muutus mu arvamus üha kindlamaks. See oli liiga ilmne pettevõte. Sõrmuse leidmine aga otsustas küsimuse. Kahtlemata oli mõrvar seda kasutanud selleks, et meenutada oma ohvrile mõnd surnud või eemalviibivat naist. Just siis ma küsisingi Gregsonilt, kas ta oma telegrammis Clevelandi päris mingite eriliste faktide järele mister Drebberi varasemast elust. Mäletate, ta vastas eitavalt.

Edasi asusin toa hoolikale uurimisele, mis kinnitas mu arvamust mõrvari kasvu suhtes ning lisas paar üksikasja — nimelt tema küünte pikkuse ja tritšinoopoli sigari. Olin ka juba jõudnud järeldusele, et veri toa põrandal oli voolanud ärrituse tagajärjel mõrvari ninast, sest võitluse jälgi ei olnud. Märkasin, et vererada uhtis tema jälgedega. Seda, et mõnel mehel ärritusega ninast verd jooksma hakkab, tuleb harva ette muidu, kui ta väga turske ega vere-rohke pole, ja niisiis arvasingi hea õnne peale, et roimar on tõenäoliselt tugev punase näoga mees. Sündmused tõestasid, et olin otsustanud õigesti.

Pärast majast lahkumist tegin seda, mis Gregson oli tegemata jätnud. Ma telegrafeerisin Clevelandi politseiülemale ja palusin teateid Enoch Drebberi abiellumisega seotud asjaolude kohta. Vastus oli lõplikult otsustav. Selles öeldi, et Drebber on juba seaduselt kaitset palunud kellegi vana võistleja eest, kelle nimi on Jefferson Hope, ja et seesama Hope on praegu Euroopas. Nüüd teadsin, et saladuse võti on mul peos ja jääb üle ainult mõrvar luku taha panna.

Olin juba otsusele jõudnud, et mees, kes Drebberiga koos
112
majja oli läinud, polnud keegi muu kui troska kutsar. Jäljed teel näitasid; et hobune poleks niimoodi omapead edasi saanud minna, kui keegi tema järele oleks vaadanud. Kus mujal võis siis kutsar olla kui mitte majas! On ka mõttetu oletada, et ükski terve mõistusega inimene teostaks ettekavatsetud mõrva nii-öelda otse kellegi kolmanda silma all, kes tema kindlasti reedaks. Ja kui lõpuks oletada, et üks mees soovis teist Londonis jälitada, missugust paremat abinõu võis ta kasutada kui voorimeheks hakata! Kõigi nende

kaalutluste põhjal jõudsingi lõppjäreldusele, millele polnud ühtki vastuväidet, nimelt et Jefferson Hope'i tuli otsida pealinna sõiduvoorimeeste seast.
Kui ta voorimees oli olnud, siis polnud mingit põhjust arvata, et ta seda enam ei ole. Vastupidi, tema juba arvestaks asjaolu, et äkiline kohavahetus võiks talle tõenäoliselt tähelepanu tõmmata, ja vähemalt mõnda aega jätkaks ta oma ametikohustuste täitmist. Polnud ka alust oletada, et ta valenime all tegutseb. Miks peaks ta oma nime vahetama maal, kus keegi ta tõelist nime ei tea. Seepärast siis organiseerisin oma uulitsapoiste detektiivkorpuse ja lasksin sellel kõik Londoni voorimehekontorid läbi käia, kuni poisid nuhkisidki välja mehe, keda otsisin. Kui hästi see neil õnnestus ja kui kärmesti mina selle kohe ära kasutasin, on teil veel värskelt meeles. Stangersoni mõrv oli täiesti ootamatu sündmus, mida vaevalt ühelgi juhul oleks saanud takistada. Selle kaudu, nagu teate, sain oma valdusse pillid, mille olemasolu juba olin aimanud. Näete, kogu asi on loogiliste järgnevuste ahel ilma ühegi mõra või lüngata.»
«Suurepärane!» sõnasin. «Teie teened peaksid avalikku tunnustamist leidma. Te peaksite sellest juhtumist kirjutama. Kui teie seda ei tee, siis teen seda mina teie asemel.»
«Võite teha, mis teile meeldib, doktor,» vastas tema. «Näete, mis siin on,» jätkas ta mulle ajalehte ulatades. «Vaadake seda!»
See oli värske «Echo», ja väike artikkel, millele Holmes osutas, oli pühendatud kõnealusele juhtumile.
Selles öeldi: Kellegi meesisiku Hope'i äkilise surma tõttu, keda kahtlustati mistei Enoch Drebberi ja mister Joseph Stangersoni mõrvas, on avalikkusele kaduma läinud sen-satsiooniline kohtuasi. Tõenäoliselt ei saa selle juhtumi üksikasjad nüüd kunagi teatavaks. Niipalju on meid autoriteetsest allikast siiski informeeritud, et roima ajendiks oli romantilistel põhjustel tekkinud ammune vaen,

BASKERVILLE'IDE KOER

milles oma osa mängis nii armastus kui ka mormoonlus. Ilmneb, et mõlemad ohvrid kuulusid noores eas «viimsepäeva pühakute» kilda, ja samuti on ka hiljuti surnud vang Hope pärit Salt Lake Cityst. Kui sel juhtumil ka muud tähtsust ei ole, toob see vähemalt väga veenvalt esile meie kriminaalpolitsei tubliduse ja on ühtlasi õppetunniks kõigile välismaalastele, et neil on targem lahendada oma vaenu-asjad kodus ja mitte kanda neid Briti pinnale. On avalik saladus, et roimari taibuka ning osava tabamise au kuulub

tervenisti Scotland Yardi tuntud* ametnikele mister Lestrade'iie ja mister Gregsonile. Nagu on selgunud, vahistati mees kellegi mister Sherlock Holmesi korteris. Viimane on ka ise asjaarmastaja detektiivina mõnesugust talenti ilmutanud ja võib loota, et ta niisuguste õpetajate käe all neile aja jooksul osavuses teataval määral järele jõuab. Loodetavasti antakse kahele politseiametnikule kohase tunnustusena nende teenete eest mingisugune autasu.
«Kas ma ei öelnud teile seda, kui alustasime,» sõnas Sherlock Holmes naerdes. «See on siis tulemus, mille saavutas meie etüüd punases, — muretseda neile autasu!»
«Ei sest ole midagi,» vastasin. «Mul on päevikus kõik faktid kirja pandud ja avalikkus saab need teada. Vahepeal peate rahulduma teadmisega oma edust — nagu kord üks Rooma ihnUr:
«Populus me sibilat, at mihi plaudo Ipse domi simul ac nummos contemplor in arca.»»25

Baskerville'ide koer

Hindhead, Haslemere
Kallis Robinson,
käesoleva loo kujutamiseks andis tõuke Teie jutustus edelapoolsete krahvkondade legendist. Selle eest ja Teie abi eest üksikasjades palju tänu.
Austavalt Teie A. CONAN DOYLE

1. MISTER SHERLOCK HOLMES

Mister Sherlock Holmes istus laua ääres ja einetas; tavaliselt tõusis ta võrdlemisi hilja, välja arvatud need küllaltki sagedased juhud, mil ta öö läbi üleval oli. Mina seisin kaminaesisel vaibal ja uurisin keppi, mille meie eileõhtune külaline oli maha unustanud. See oli hea jäme, ümmarguse nupuga kepp, selline, millist meil tuntakse «Penangi õigusemõistja»26 nime all. Otse nupu all oli peaaegu tolli laiune hõbevõru, millele oli graveeritud «James Mortime-rile, M.R.C.S.27, tema sõpradelt C.C.H-s», ja aastaarv 1884. See oli just säärane soliidne, väärikas ning usaldust sisendav kepp, milliseid tavatsevad kanda vanamoelised perekonnaarstid.
«Noh, Watson, mis te sellest arvate?»
Holmes istus seljaga minu poole ja ma ei olnud talle oma tegevusest mingit märku andnud.
«Kuidas te teadsite, mida ma teen? Võiks arvata, et teil on silmad kuklas.»
«Selle asemel on minu ees hõbetatud ning hästi poleeritud kohvikann,» ütles ta. «Kuid öelge siiski, Watson, mida te meie külalise kepist järeldate? Kuna meil ei õnnestunud teda näha ega ole meil ka aimu tema külastuse eesmärgist, siis on sellel juhuslikul mälestusesemel mõningane tähtsus. Uurige keppi ja laske kuulda, kuidas teie toda meest selle järgi kujutlete.»
117

[25] «Rahvas vilistab mu välja, ise aga samal ajal kodus vaatlen münte laekas ja aplodeerin endale.» — Rooma komöödiakirjaniku Plautuse (u. 254—184 e. m. a.) teosest «Aululaiia» («Potikomöödia»).
[26] Penangi saarel (Malai saarestikus") kasvava kääbuspalmi tüvest kepp, mida kohalikud elanikud olevat sageli kasutanud tüliküsimuste lahendamiseks.
[27] M.R.C.S. (Member oi the Royal College oi Surgeons) — Kuningliku Kirurgide Kolleegiumi liige,
' Watsoni arvates on viimane täht (H) lühend sõnast hunt, mis. tähendab ka jahiala, jahiseltsi.

«Ma arvan,» ütlesin, järgides niivõrd kui suutsin oma kaaslase meetodeid, «et doktor Mortimer on nimekas, kõigi poolt lugupeetud vanem arst, sest selle kingitusega avaldavad tema tuttavad talle oma tunnustust.»
«Hea!» ütles Holmes. «Suurepärane!»
«Samuti arvan ma, et kõige tõenäolisemalt on ta maa-arst, kes suure osa oma visiitidest teeb jalgsi.»
«Miks nii?»
«Sest see kepp, mis uuena pidi olema päris kena, on niivõrd täkitud, et ma ei saa seda kuidagi pidada linnaarsti omanduseks. Paks raudots on läbi kulunud; see näitab, et ta on selle kepiga üsna palju kõndinud.»
«Täiesti loogiline,» ütles Holmes.
«Siis veel see pühendus — «... sõpradelt C.C.H-s». Ma oletan, et see on mõni kohalik jahiselts1, mille liikmeile ta arvatavasti on arstiabi andnud, ja vastutasuks tegid nood talle väikese kingituse.»
«Tõepoolest, Watson, te ületate iseennast,» ütles Holmes tooli tagasi lükates ja sigaretti süüdates. «Pean ütlema, et kõigis jutustustes, milles te nii lahkesti olete mu tagasihoidlikke saavutusi kirjeldanud, olete tavaliselt omaenese võimeid alahinnanud. Võib ju olla, et te ise ei ole just helendav täht, kuid teie juhite valgust. Mõnel inimesel, kes ise ei olegi geenius, on silmapaistev võime geeniust ergutada. Pean tunnistama, kulla mees, et olen suuresti teie võlglane.»
Ta ei olnud kunagi varem nii palju öelnud ja ma pean möönma, et ta sõnad tegid mulle väga head meelt, sest tema ükskõiksus minu imetluse vastu ja mu katsete vastu tema meetodit üldsusele tutvustada oli mind sageli ärritanud. Samuti tundsin uhkust mõtte juures, et olin suutnud ta meetodi sellisel määral ära õppida ja seda niisugusel viisil rakendada, mis pälvis tema kiitust. Ta võttis minu käest kepi ja uuris seda natuke aega palja silmaga. Siis pani ta juba ilmselt huvitatult oma sigareti kõrvale, astus kepiga akna juurde ja silmitses seda läbi suurendusklaasi.
«Huvitav, kuigi lihtne,» ütles ta, pöördudes tagasi oma lemmiknurka diivanil. «Kepil on kahtlemata märke, mis võimaldavad meil mitmesuguseid järeldusi teha.»
«Kas mul jäi midagi kahe silma vahele?» küsisin ma teatava
118
eneseusaldusega. «Loodetavasti ei ole see midagi olulist, mida ma tähele ei pannud?»
«Ma kardan, mu armas Watson, et enamik teie järeldusi olid ekslikud. Kui ütlesin, et teie mind ergutate, siis avameelselt öeldes mõtlesin, et teie eksi järeldused on mind mõnikord aidanud tõe jälile jõuda. Ma ei taha öelda, nagu oleksite käesoleval juhul täielikult eksinud. See mees on kindlasti maa-arst. Ja ta käib palju jalgsi.»
«Siis oli mul õigus.»
«Ses suhtes jah.»
«Kuid see ongi kõik.»
«Ei, ei, mu kallis Watson, mitte sugugi kõik, kaugeltki mitte! Mina ütleksin näiteks, et tõenäolisemalt tehakse arstile kingitus mõne haigla, mitte aga jahiseltsi poolt, ning kui haigla ees seisavad tähed C.C., siis tuleb üsna loomulikult meelde nimetus Charing Cross'.»
«Võib-olla on teil õigus.»
«See on tõenäolisem. Ning kui võtame seda tööhüpoteesina, siis on meil uus alus, millest lähtuda tundmatu külalise ettekujutamiseks.»

«Hästi. Oletades siis, et C.C.H. tähendab Charing Crossi Haiglat, missuguseid järeldusi võiksime veel teha?»
«Kas midagi ei tule pähe? Te tunnete minu meetodit — rakendage seda!»
«Võin järeldada ainult ilmset: enne maaleminekut praktiseeris mees linnas.»
«Mõtlen, et võiksime minna veidi kaugemale. Vaadake asjale järgmisest seisukohast. Millisel juhul oleks sellise kingituse tegemine kõige tõenäolisem? Millal oleksid tema sõbrad talle ühiselt oma poolehoiu tõendi annetanud? Ilmselt sel momendil, kui doktor Mortimer haigla teenistusest lahkus, et alustada erapraktikat. Meil on teada, et kingitus tehti. Me oletame, et ta vahetas haiglatöö praktika vastu maal. Kas oleks meie järeldus liiga kaugeleminev, kui ütleksime, et kingitus tehti just sel puhul?»
«See näib täiesti usutav.»
«Kindlasti on teile selge, et ta ei saanud töötada haiglas koosseisulisena, sest see on võimaldatud ainult soliidse Londoni praktikaga arstile, selline arst aga ei sõidaks maale. Kes ta siis oli? Kui ta oli haiglas, kuid mitte koosseisulisena, siis võis ta olla ainult haiglas praktikandina

Charing Cross — tuntud tänav Londonis.
119
töötav arst või kirurg, seega vaevalt enam kui viimase kursuse üliõpilane. Ja ta lahkus viis aastat tagasi — daatum on kepil. Järelikult haihtub teie väärikas keskealine perekonnaarst, mu kallis Watson, ja kerkib esile alla kolmekümne aastane noormees, armastusväärne, vähenõudlik ja hajameelne, kelle lemmikuks on koer, keda ligikaudu kirjeldaksin suuremana terjerist ja väiksemana mastifist.»
Ma naersin umbusklikult, kuna Sherlock Holmes nõjatus diivani seljatoele ja puhus lakke väikesi lainetavaid suitsu-rõngaid.
«Mis puutub viimasesse ossa, siis ei saa ma teid kuidagi kontrollida,» ütlesin ma, «kuid vähemalt üksikasju mehe ea ja kutsealase tegevuse kohta ei ole raske leida.»
Ma võtsin oma väikeselt raamaturiiulilt meditsiinilise teatmiku ja otsisin vajaliku nime välja. Seal oli mitu Mortimeri, kuid ainult üks, kes meie külaline võis olla. Ma lugesin valjusti ette tema kohta käivad andmed.
«Mortimer, James, 1882. aastast Kuningliku Kirurgide Kolleegiumi liige. Grimpen, Dartmoor, Devonshire'i krahv-kond. Töötas Charing Grossi haiglas 1882 kuni 1884. Võitis Jacksoni auhinna võrdleva patoloogia alal esseega «Kas haigus on reversioon?». Rootsi Patoloogia Ühingu kirjavahetajaliige. Artiklite «Atavistlikest väärarengutest» («Lantsett», 1882), «Kas me areneme?» («Psühholoogia Ajakiri», märts 1883) autor. Jaoskonnaarst Grimpeni, Thorsley ja High Barrow' kihelkondades.»
«Ei ühtki vihjet kohalikule jahiseltsile, Watson,» ütles Holmes kavala naeratusega, «kuid maa-arst, nagu te nutikalt märkasite. Ma arvan, et minu järeldused on täiesti põhjendatud. Mis puutub omadustesse, siis ütlesin ma, kui õigesti mäletan; armastusväärne, vähenõudlik ja hajameelne. Ma tean oma kogemustest, et ainult armastusväärne inimene saab selles maailmas mälestusesemeid, ainult vähenõudlik loobub Londoni praktikast maa kasuks, ning ainult hajameelne jätab pärast tunniajalist ootamist meie toas siia oma kepi ja mitte visiitkaardi.»
«Aga koer?»
«Oli õpetatud seda keppi peremehe kannul kandma. Koer hoidis seda kõvasti keskelt, sest kepp on raske, ja tema hambajäljed on selgesti nähtavad. Nende jälgede vahekaugusest

ilmneb minu arvates, et koera lõug on liiga lai terjeri ja liiga kitsas mastifi kohta. See võis olla ... jah, jumala eest, see on lokkiskarvaline spanjel.»
Ta oli tõusnud ja kõndinud rääkides mööda tuba. Nüüd
120
peatus ta aknaorvas. Tema häälest kostis selline veendumus, et ma talle imestunult otsa vaatasüa.
«Aga, kulla mees, kuidas võite selles nii kindel olla?»
«Sel lihtsal põhjusel, et näen koera ennast meie ukse taga, ja kohe kuulete tema peremehe helistamist. Palun teid, ärge minge ära, Watson! Ta on teie kutsekaaslane ja teie juuresolekust võib mulle abi olla. Praegu on dramaatiline hetk, Watson: te kuulete trepil samme, mis astuvad teie ellu, ja te ei tea, mida nad toovad — kas head või halba. Mida soovib teadusemees doktor James Mortimer roima-eriteadlaselt Sherlock Holmesilt? Sisse!»
Meie külalise välimus oli mulle üllatuseks, sest ma lootsin näha tüüpilist maa-arsti. Ta oli väga pikk kõhn mees, pika ninaga, mis tungis nagu nokk esile kahe terase halli silma vahelt — need asetsesid lähestikku ja välgatlesid erksalt kuldraamidega prillide taga. Ta oli riietatud oma kutsele vastavalt, kuid õige lohakalt, sest kuub oli luitunud ja püksid narmendasid. Tema pikk selg oli, vaatamata ta noorusele, juba vimmas ja ta kõndis, kael ettepoole õieli, näol heatahtlikult uuriv ilme. Kohe, kui ta sisse astus, langes ta pilk kepile Holmesi käes ja ta tõttas rõõmsa hüüatusega selle juurde.
«Mul on nii hea meel,» ütles ta. «Ma ei olnud kindel, kas unustasin selle siia või laevakontorisse. Mitte mingil tingimusel ei tahaks ma seda keppi kaotada.»
«Kingitus, nagu näen,» ütles Holmes.
«Jah, söör.»
«Charing Crossi haigla poolt?»
«Paarilt sõbralt seal minu abiellumise puhul.» «Heldene aeg, vaat see on halb!» ütles Holmes pead vangutades.
Doktor Mortimer pilgutas prillide taga leebes imestuses silmi.
«Miks see siis halb on?»
«Ainult sellepärast, et paiskasite mõned meie järeldused segi. Abiellumise puhul, ütlesite?»
«Jah, söör. Ma abiellusin ja loobusin haiglast ning koos sellega kõigist lootustest konsultandi kohale. Oli vaja luua omaenda kodu.»
«Nonoh, siis me ei eksinudki nii väga,» ütles Holmes. «Nüüd aga, doktor James Mortimer ...»
«Ilma teadusliku kraadita, söör, — lihtsalt Kuningliku Kirurgide Kolleegiumi tähtsusetu liige.»
«Ning ilmselt täpse mõtteviisiga inimene.»
121
«Algaja teadusepõllul, mister Holmes, nii-öelda merikarpide koguja suure tundmatu ookeani rannal. Ma oletan, et räägin mister Sherlock Holmesiga ja mitte ...»
«Ei, minu sõber doktor Watson on siin.»
«Rõõmustav teiega tutvuda, söör. Olen mitmelt poolt kuulnud teie nime koos teie sõbra omaga. Te huvitate mind väga, mister Holmes. Ma ei lootnud leida sellist dolihhotsefaalset[28] kolpa ega nii hästi arenenud kulmu-kaari. Ega teil poleks midagi selle

28 D o l i h h o t s e f a a l n e — pikapealine.

vastu, kui ma teie parie-taalset fissuuri29 kompaksin? Kipsijäljend teie kolbast, söör, oleks kuni originaali saamiseni iga antropoloogiamuuseumi ehteks. Ma ei taha liialdada, kuid pean tunnistama, et kadestan teid teie pealuu pärast.»
Sherlock Holmes pakkus meie kummalisele külalisele tooli.
«Ma näen, söör, et me oleme mõlemad oma ala entusiastid,» ütles ta. «Nagu ma teie nimetissõrmest märkan, keerate te oma sigarette ise. Tundke end nagu kodus ja tehke suitsu.»
Külaline võttis välja tubaka ja paberi ning keeras endale üllatava väledusega sigareti. Tema pikad võbelevad sõrmed olid vilkad ja rahutud nagu mõne putuka tundlad.
Holmes vaikis, kuid tema kiired põgusad pilgud väljendasid huvi, mida ta meie veidra kaaslase vastu tundis.
«Ma arvan, söör,» ütles ta lõpuks, «et oma eileõhtuse ja tänase külastusega ei osutanud te mulle au mitte ainult minu pealuu uurimise eesmärgil»
«Ei, söör, muidugi mitte! Kuid olen õnnelik, et mul ka selleks võimalus avanes. Ma tulin teie juurde sellepärast, mister Holmes, et tunnen end ebapraktilise inimesena, aga seisan äkki väga tõsise ja erakordse probleemi ees. Tunnustades teid tähtsuselt teiseks eriteadlaseks Euroopas ...»
«Kas tõesti, söör? Lubage küsida, kellel on au olla esimene?» küsis Holmes veidi teravalt.
«Rangelt teadusliku kallakuga mõttelaadile pakuvad monsieur Bertilloni tööd alati suurt huvi.»
«Kas ei oleks siis õigem tema poole pöörduda?»
«Ma ütlesin, söör, «rangelt teadusliku kallakuga mõttelaadile». Kuid kõik tunnistavad, et teile kui praktilisele teoinimesele ei ole võrdset. Ma loodan, söör, et ma kogemata ei. ..»
122
«Ainult õige natuke,» ütles Holmes. «Ma arvan, doktor Mortimer, et teeksite kõige targemini, kui te ilma pikema jututa mulle lahkesti ära seletaksite, mis probleem see on, mille lahendamiseks soovite minu abi.»

2. BASKERVILLE'IDE NEEDUS

«Mul on taskus üks käsikiri,» ütles doktor James Mortimer.
«Ma märkasin seda, kui te tuppa astusite,» ütles Holmes. «See on üks vana käsikiri.»
«Kaheksateistkümnenda sajandi algusest, kui ta ainult pole võltsing.»
«Kust te seda teate, söör?»
«Käsikirja serv on teil kogu aeg paari tolli ulatuses nähtaval olnud. See oleks halb asjatundja, kes ei suudaks määrata dokumendi kirjutamise aega umbes kümne aasta täpsusega. Vahest olete juhtunud lugema minu väikest monograafiat selle küsimuse kohta? Ma ütleksin, et teie käsikiri on pärit aastast 1730.»
«Täpne aeg on 1742.» Doktor Mortimer tõmbas käsikirja rinnataskust välja. «Selle perekonnadokumendi usaldas minu hoolde söör[30] Charles Baskerville, kelle traagiline äkksurm kolm kuud tagasi erutas kogu Devonshire'i. Võin öelda, et ma polnud talle mitte ainult arstiks, vaid ka isiklikuks sõbraks. Ta oli kindla iseloomuga mees, söör, taibukas, praktiline ja niisama vähese kujutlusvõimega kui minagi. Ent ometi suhtus ta sellesse

[29] P a r i e t a a l n e f i s s u u r — kiiru lõhe.

30 [1] Kõnetlustiitel «söör» eesnime ees kasutatuna on inglise alamaadli tiitel.

dokumenti väga tõsiselt ja oli ette valmistunud just sääraseks lõpuks, mis teda viimaks tabaski.»
Holmes sirutas käe käsikirja järele ja silus seda põlvedel.
«Pange tähele, Watson, pika ja lühikese s-i vahelduvat kasutamist. See on üks neid tundemärke, mis võimaldasid mul dokumendi vanuse kindlaks teha.»
Ma vaatasin üle tema õla luitunud kirjaga koltunud paberile. Ülal oli kirjutatud «Baskerville Hall» ja selle all suurte ning hoogsate numbritega «1742».
«See näib olevat mingi aruanne.»
123
«Jah, seal on kirja pandud teatud legend, mis kandub Baskerville'ide perekonnas põlvest põlve.»
«Kuid nagu ma aru sain, soovite minuga konsulteerida mingis kaasaegsemas ja praktilisemas küsimuses.»
«Küsimus on täiesti kaasaegne, täiesti praktiline ja äärmiselt pakilise iseloomuga: see tuleb lahendada ööpäeva jooksul. Käsikiri aga on lühike ja antud küsimusega vahetult seotud. Teie lahke loaga loen ma selle teile ette.»
Holmes nõjatus tooli seljatoele, pani sõrmeotsad vastamisi ja sulges alistunud ilmel silmad. Doktor Mortimer pööras paberi valguse poole ja luges kõrge käriseva häälega ette järgmise imeliku vanaaegse jutustuse.
Baskerville'ide koera esmakordse ilmumise kohta on räägitud palju lugusid, kuid kuna ma põlvnen otseses liinis Hugo Baskerville'ist ja olen seda jutustust kuulnud oma isalt, kes seda kuulis oma isalt, siis kirjutasin selle üles täies veendumuses, et kõik juhtus nii, nagu siin on kirjeldatud. Ning ma sooviksin, mu pojad, et te usuksite, et sama Kohtunik, kes pattu karistab, võib oma suures halastuses ka andeks anda, ja et ei ole ühtki nii suurt needust, mida ei saaks palve ja patukahetsusega lunastada. Õppige siis sellest jutustusest mitte kartma mineviku pärandit, vaid pigemini tulevikus ettevaatlik olema, et meie hukatuseks uuesti valla ei pääseks nood nurjatud kired, mille tõttu meie perekond nii rängalt on kannatanud.
Teadke siis, et Suure Vastuhakkamise31 ajal (õpetatud lord Clarendon on kirjutanud selle ajaloo, mida ma tõsiselt soovitan teil lugeda) oli selle Baskerville'ide pärusmõisa omanikuks Hugo Baskerville ning paraku peab tunnistama, et ta oli ohjeldamatu, õel ja jumalavallatu inimene. Seda oleksid tema naabrid talle tõtt öelda küll ehk andestanud, pidades silmas, et seal kandis polnud kunagi elutsenud pühakuid, kuid pahatihti ilmutas ta hoolimatust ja julmust, mis muutsid ta nime kogu Devonshire'is sõimusõnaks. Siis juhtus, et see Hugo hakkas armastama (kui tema tumedat kirge küll üldse võib nii helge nimega nimetada) ühe vaba-talupoja tütart, kelle maad olid Baskerville'i mõisa lähedal. Kuid noor neitsi, kes oli tagasihoidlik ja korralik,
124
hoidus temast igati eemale, sest ta kartis tema halba nime. Nii kestis, kuni see Hugo ühel mihklipäeval koos viie või kuue logeleva ja kõlvatu kaaslasega tallu hiilis ja neitsi röövis, hästi teades, et tema isa ja vennad kodunt ära olid. Kui Hugo ja ta sõbrad neitsiga Baskerville Halli jõudsid, paigutasid nad tema ühte ülemisse kambrisse ja asusid ise prassima, nagu see nende igaöine viis oli. Vaene tütarlaps ülemisel korral pidi peaaegu mõistuse kaotama, kuuldes alt kostvat laulu, kisa ja kohutavat vandumist, sest teadjad

[31] Mõeldud on Inglismaal aastail 1642—1646 toimunud kodusõda kuninga- ja parlamendivägede vahel. Kuninga pooldajaiks olid anglikaani piiskopkond ning majanduslikult mahajäänud leodaalne aristokraatia.

kinnitavad, et sõnad, mis Hugo Baskerville viinauimas kasutas, olid sellised, mille eest nende lausujat oleks kergesti võinud tabada needus. Viimaks tegi tütarlaps hirmu sunnil seda, millest oleks tagasi kohkunud ka kõige julgem ja hakkajam mees: kasutades luuderohu abi, mis kattis (ja praegugi katab) lõunapoolset seina, ronis ta kõrgelt katuse-räästalt maha ning jooksis siis üle nõmme kodutalu poole, kuhu oli mõisast kolm penikoormat.
Juhtumisi lahkus Hugo vähe aega hiljem külaliste juurest, et oma vangile sööki ja jooki viia — aga võib-olla olid tal ka halvemad kavatsused —, ning leidis, et puur on tühi ja lind ära lennanud. Siis oleks talle nagu saatan sisse tükkinud, sest ta sööstis trepist alla söögituppa, hüppas suure laua peale, lennutades laiali veinipudeleid ja puu-liudasid, ning hüüdis valjusti kogu seltskonna ees, et veel samal ööl annab ta oma keha ja hinge kuradile, kui ta ainult tüdruku kätte saab. Ja sellal kui pillerkaaritajad mehe raevu nähes jahmunult seisid, hüüdis üks, kes oli teistest õelam — või rohkem joobnud —, et tüdruku jälile tuleb ässitada koerad. Seepeale jooksis Hugo majast välja, hõikas tallipoistele, et need mära saduldaksid ja koerad välja laseksid, ja andnud koertele nuusutada neitsi pea-rätti, juhtis ta nad tema jälile ning kihutas siis kisaga ja täie ajuga kuupaistel üle nõmme. Tema joomakaaslased seisid mõni aeg ammuli sui, suutmata endale selget aru anda kõigest, mis sellise kiiruga oli tehtud. Kuid varsti nende viinasegased pead taipasid, mis-sugune tegu võib nõmmel toimuda. Nüüd tõusis suur kära ja segadus, mõni nõudis oma püstolit, mõni oma hobust, mõned hoopis uut viinapudelit. Lõpuks tuli neil siiski enam-vähem mõistus tagasi ja nad kõjk, arvult kolmteist, istusid hobuste selga ning asusid tagaajamisele. Kuu paistis selgelt nende peade kohal ja nad ratsutasid ühises rivis kiiresti selles suunas, kuhupoole neitsi pidi minema, kui ta tahtis oma koju jõuda.
125
Ratsutanud paar miili, möödusid nad nõmmel ühest öisest karjusest, hõikasid teda ning küsisid, kas ta tagaajamist nägi. Karjus, nagu jutt käib, oli hirmust nii arutu, et ei saanud esiotsa sõnagi suust, kuid lõpuks ütles, et oli tõepoolest näinud õnnetut neitsit, kellel koerad jälil. «Aga ma nägin veel rohkemgi,» ütles ta. «Hugo Baskerville möödus minust oma musta mära seljas ja tema järel jooksis hääletult säärane põrgukoer, et jumal hoidku niisugust kunagi minu kannul olemast!»
Purjus mõisahärrad sajatasid karjust ja ratsutasid edasi. Kuid varsti tõmbus neil südame alt külmaks, sest nõmmel kostis kapakut ja must mära, üleni valges vahus, kihutas lohisevate ratsmete ja tühja sadulaga neist mööda. Siitpeale hoidusid purjutajad tihedalt kokku, sest suur hirm tuli nende peale,- ometi jätkasid nad jälitamist üle nõmme, kuigi üksi olles oleks igaüks oma hobuse parema meelega tagflsi pööranud. Niiviisi üsna aeglaselt edasi liikudes jõudsid nad lõpuks koerteni. Ehk küll tuntud oma hea tõu ja vahvuse poolest, niuksusid need kobaras sügava nõo kaldal; mõned neist püüdsid minema hiilida, mõned aga sihtisid, karvad turris, välkuvate silmadega nende ees asuva kitsa oru poole.
Ratsanikud peatusid, nagu võite ise arvata, kainematena, kui nad olid olnud teele asudes. Enamik neist ei olnud mingil tingimusel nõus edasi minema, kuid kolm kõige julgemat — või vahest kõige rohkem joobnut — ratsutasid alla nõkku. See laienes va-:sti avaraks platsiks, kus seisid kaks niisugust suurt, veel praegu seal näha olevat kivi, milliseid ennemuiste mingi juba unustatud rahvas püsti seadis. Kuu paistis heledasti, ja keset platsi oli näha lamamas õnnetu neitsi, kes seal hirmust ja väsimusest surnult maha oli langenud. Kuid mitte tema ega samas lähedal lamava Hugo Baskerville'i surnukeha nägemine ei

pannud kolmel hulljulgel prassijal juukseid peas püsti tõusma, vaid asjaolu, et Hugo kohal seisis ja näris tema kõri jälk olevus, koerataoline suur must elukas, kuid suurem kui ükski koer, keda sureliku silm eales näinud. Ning just nende silme all kiskus loom Hugo Baskerville'i kõri puruks ja keeras nende poole oma lõõmavad silmad ning tilkuva lõua, mispeale kolm meest hirmust kisendasid ja suure karjumisega elu eest üle nõmme kihutasid. Räägitakse, et üks neist suri nähtu tagajärjel veel samal ööl ning teised kaks olid oma elupäevade lõpuni murtud mehed.
126
Selline, mu pojad, on jutustus koera tulekust, kes on tollest ajast peale nii valusasti meie perekonda vaevanud. Ja kui ma selle üles kirjutasin, siis põhjusel, et see, mis selgesti teada, on vähem hirmus kui see, millest ainult vihjamisi ja mõistu kõneldakse. Ei saa küll salata, et paljud meie perekonnast on surnud õnnetut surma, mis on olnud ootamatu, julm ja salapärane. Kuid andkem end Kõigevägevama lõpmatu headuse hoolde, sest nagu pühakiri tõotab, ei karistata süütuid mitte rohkem kui kolmandast või neljandast põlvest saadik. Selle Kõigevägevama hoolde usaldan ma teid, minu pojad, ja annan teile nõu hoiduda ettevaatuse mõttes minemast üle nõmme neil öötundidel, mil kurjuse jõud on valitsemas.
(Selle on kirjutanud Hugo Baskerville oma poegadele Rodgerile ja Johnile korraldusega, et nad midagi sellest ei ütleks oma õele Elizabethile.)
Kui doktor Mortimer selle ainulaadse jutustuse lugemise oli lõpetanud, lükkas ta prillid otsaesisele ja vaatas ainiti Sherlock Holmesile otsa. Viimane haigutas ja viskas siga-retiotsa kaminasse.
«Noh, ja edasi?» ütles ta.
«Kas te ei leia, et see on huvitav?»
«Muinasjuttude kogujale küll.»
Doktor Mortimer võttis taskust kokkupandud ajalehe.
«Siis, mister Holmes, tutvustame teid millegi nüüdisaeg-semaga. See on «Devoni Krahvkonna Kroonika» 14. juuni number käesolevast aastast. Selles on lühike ülevaade kindlakstehtud faktidest seoses söör Charles Baskerville'i surmaga, mis teda mõni päev varem tabas.»
Mu sõber naaldus ettepoole ja tema näoilme muutus pinevaks. Meie külaline kohendas prille ja alustas:
«Söör Charles Baskerville'i hiljuti tabanud äkksurm on heitnud sünge varju üle kogu krahvkonna. Ehkki söör Charles oli viibinud Baskerville Hallis alles võrdlemisi lühikest aega, oli ta oma sõbralikkuse ja suure heldusega võitnud kõikide kiindumuse ja austuse, kes temaga kokku puutusid, ning teda on mainitud ka liberaalide võimaliku kandidaadina Kesk-Devonshire' is järgmistel valimistel. Nüüdsel tõusikute ajal on nii kosutav teada, et ühel paremaid aegu näinud põlisel mõisnikusuguvõsal leidub järeltulija, kes on suuteline omal jõul rikkaks saama ja seda rikkust kasutama oma perekonna endise hiilguse taastami-
127
seks. Nagu hästi teada, võitis sööi Charles tehingutega Lõuna-Aafrikas suuri rahasid. Targemana kui need paljud, kes jätkavad, kuni õnn selja pöörab, realiseeris ta oma kasumid ja pöördus kapitaliga tagasi Inglismaale. Ta asus Baskerville Halli alles kaks aastat tagasi, kuid kõikjal räägitakse neist suurtest ülesehituse ja täiendamise kavadest, millest tema surm kriipsu läbi tõmbas. Ise lasteta, väljendas ta sageli soovi, et kogu

krahvkond veel tema eluajal ta õnnest osa saaks, ning paljudel on kindlasti isiklikult põhjust tema enneaegse surma pärast kurvastada. Tema heldeist annetustest nii kohalikele kui ka krahvkonna heategevatele asutustele on meie lehe veergudel sageli juttu olnud.
Ei saa öelda, et söör Charlesi surmaga seotud asjaolud eeluurimisel täielikult oleksid selgitatud, kuid vähemalt tehti küllalt kohaliku ebausu pinnal tekkinud kuulujuttude lõpetamiseks. Ei ole mingit alust kahtlustada kurja kätt või arvata, et surma võisid põhjustada muud kui loomulikud põhjused. Söbr Charles oli lesk ja, võiks öelda, mõnes suhtes veidi ebaharilik mees. Ta elas väga lihtsalt, hoolimata oma suurest rikkusest, ning kogu teenijaskonna Baskerville Hallis moodustas Barrymore'i-nimeline abielupaar, kusjuures mees täitis teenri, naine majapidajanna kohuseid. Nende tunnistus, mis ühtib mitmete sõprade tunnistustega, tõendab, et söör Charlesi tervis oli viimasel ajal halvenenud, ja vihjab eriti mingile südametegevuse häirele, mis väljendus näovärvi muutumises, hingeldamises ja ägedates masendushoogudes. Kadunu sõber ja koduarst dr. James Mortimer kinnitas oma tunnistuses sedasama.
Juhtumi faktid on lihtsad. Söör Charles Baskerville il oli kombeks igal õhtul enne magamaminekut jalutada Baskerville Halli kuulsal jugapuualleel. Seda kinnitab Barry-more'ide tunnistus. 4. juunil oli söör Charles teatanud oma kavatsusest sõita järgmisel päeval Londonisse ja käskinud Barrymoreil oma kohver valmis seada. Tol õhtul läks ta nagu tavaliselt välja oma õhtusele jalutuskäigule, mille kestel ta harjumuse kohaselt suitsetas sigarit. Tagasi ta enam ei tulnud. Leides kell kaksteist eesukse ikka veel avatuna, muutus Barrymore rahutuks, süütas laterna ja läks oma peremeest otsima. Päeval oli sadanud ja söör Charlesi jalajälgi võis piki puiesteed hõlpsasti jälgida. Poolel teel on seal nõmmele viiv värav. Mõned märgid näitavad, et söör Charles oli värava juures mõnda aega paigal seisnud. Siis oli ta edasi läinud piki puiesteed, mille lõpus avastatigi
128
tema laip. Seletamatu on asjaolu, et Barrymore'i kin-nituse järgi on tema peremehe jalajälgede kuju pärast nõmmeväravast möödumist muutunud: näib, et sealt edasi on ta kõndinud varvastel. Samal ajal oli sealt mitte kuigi kaugel nõmmel viibinud keegi mustlasest hobuse-parisnik Murphy, kuid tema enda tunnistuse järgi oli ta olnud purjus. Ta tõendab, et kuulis karjatusi, kuid ei oska öelda, mis suunast need kostsid. Söör Charlesi kehal ei avastatud mingeid vägivalla märke, ja kuigi arsti tunnistus konstateeris peaaegu uskumatut näo moondumist — nii tugevat, et dr. Mortimer algul tugevasti kahtles, kas see on tõesti tema sõber ja ravialune, kes ta ees lamas —, siis seletati seda sümptoomina, mis küllaltki sageli esineb astma puhul ja südametegevuse lakkamisel. Seda seletust kinnitas ka lahkamine, mis, avastas kauaaegse orgaanilise südamerikke, ning kohtulik uurimine kinnitas esialgset surmadiagnoosi. Nii ongi hea, sest kindlasti on äärmiselt tähtis, et söör Charlesi pärija asuks Halli elama ja jätkaks õilsat tööd, mis nii traagiliselt katkes. Kui kohtuarsti proosalised järeldused ei oleks teinud lõppu romantilistele juttudele, mida ühenduses selle juhtumiga sosistati, siis oleks raske olnud Baskerville Hallile uut peremeest leida. Kuuldavasti on lähimaks sugulaseks söör Charles Baskerviüe'i noorema venna poeg mr. Henry Baskerville, kui ta veel elus on. Viimati teati ta Ameerikas olevat ja nüüd on alustatud otsimist, et talle tema suurest pärandusest teatada.»
Doktor Mortimer pani ajalehe kokku ja pistis selle tagasi tasku.
«Need, mister Holmes, on üldsusele avaldatud faktid seoses söör Charles Baskerville'i surmaga.»

«Ma pean teid tänama,» ütles Sherlock Holmes, «et juhtisite minu tähelepanu juhtumile, millel on kindlasti mõningaid huvitavaid jooni. Lugesin selle kohta põgusalt ajalehest, kuid olin siis väga kinni tolle väikese Vatikani kameede afääriga, ja soovides paavstile teenet osutada, magasin maha mitmed huvitavad asjad Inglismaal. Tähendab te ütlete, et see kirjutis sisaldab kõik avaldatud faktid?»
«Jah.»
«Tutvustage mind siis avaldamata faktidega!» Ta nõjatus "tagasi, asetas sõrmeotsad vastamisi ja manas näole kõige ükskõiksema ja erapooletuma ilme.
129
«Kui ma seda teen,» ütles doktor Mortimer, hakates ilmutama tugeva erutuse tundemärke, «siis toon esile selle, mida ma ei ole veel kellelegi rääkinud. Ma varjasin seda kohtu-uurija eest põhjusel, et teadlane põrkab tagasi sattumast avalikkuse silmis rahva ebausu näiliku toetaja positsioonile. Samuti mõjutas mind asjaolu, et Baskerville Hall, nagu ajalehtki kirjutas, jääks kindlasti tühjaks, kui miski veel süvendaks tema niigi juba õige halba kuulsust. Neil asjaoludel arvasin endal olevat õiguse rääkida vähem, kui ma teadsin, eriti kuna sellel ei oleks nagunii mingit praktilist tähtsust olnud; kuid ei ole mingit põhjust, miks ma ei võiks teiega täiesti avameelne olla.
Nõmm on väga hõredalt asustatud, mistõttu lähemad naabrid käivad võrdlemisi tihedalt läbi. Sellepärast nägin ma söör Charles Baskerville'i üsna sageli. Peale mister Franklandi Lafter Hallist ja looduseuurija mister Stapletoni ei ole ümbruskonnas paljude miilide ulatuses ühtki haritud inimest. Söör Charles elas tagasitõmbunult, kuid tema haigus lähendas meid ja ühised teaduslikud huvid tugevdasid seda sidet. Ta oli Lõuna-Aafrikast kaasa toonud palju teaduslikku materjali ja me veetsime temaga mitmeid meeldivaid õhtuid, arutades bušmanite ja hotentot-tide võrdlevat anatoomiat.
Viimastel kuudel sai mulle järjest selgemaks, et söör Charlesi närvid olid viimse võimaluseni pingul. Ta oli seda legendi, mille ma teile ette lugesin, üliväga südamesse võtnud — niivõrd, et kuigi ta oma maa-alal tavatses jalutada, ei oleks ta mingi hinna Sest õhtul välja nõmmele läinud. Nii uskumatu kui see teile ka võib näida, mister Holmes, ta oli tõsiselt veendunud, et tema perekonna] lasub kohutav needus, ja tõepoolest, näited, mida ta oma esivanematest võis tuua, ei olnud julgustavad. Teda kummitas alati mõte millegi üleloomuliku lähedalolekust ning mitmel korral usutles ta mind, kas ma ei ole oma öistel visiitidel kunagi näinud mõnda kummalist elukat või kuulnud koera haukumist. Seda küsis ta iga kord erutusest väriseva häälega.
Mäletan hästi üht õhtut umbes kolm nädalat enne saatuslikku sündmust, kui ma tema juurde sõitsin. Ta juhtus olema välisuksel. Kui ma kaarikust maha olin tulnud ja tema ees seisin, märkasin, et ta pilk oli suunatud üle minu õla ja et ta vahtis midagi minu taga, ääretu hirm silmis. Ma pöördusin järsult ümber ja mu pilk tabas veel põgusalt midagi, mida pidasin suureks mustaks vasikaks,
130
möödumas sõidutee otsast. Söör Charles oli niivõrd ärevil ja hirmunud, et ma olin sunnitud minema kohale, kus loom oli olnud, ja vaatama, kuhu ta jäi. Loom oli küll kadunud, kuid vahejuhtum näis mu sõpra väga rõhuvat. Ma jäin kogu õhtuks tema juurde, ja sel korral — et oma erutust põhjendada — usaldaski ta minu kätte jutustuse, mille ma teile algul kohe ette lugesin. Mainin seda väikest episoodi sellepärast, et järgnenud tragöödia valguses omandab see teatava tähtsuse. Tol ajal aga olin veendunud, et asi on täiesti tühine ja tema ärevus alusetu.

Mina andsingi söör Charlesile nõu Londonisse sõita. Ma teadsin, et ta süda ei ole korras, ja alatine hirm, milles ta elas, nii péörane kui selle põhjus ka ei olnud, kahjustas tõsiselt tema tervist. Ma mõtlesin, et paar kuud vaheldust linnas teeksid temast uue inimese. Ka meie ühine sõber mister Stapleton, kes tundis tema tervise pärast suurt muret, oli samal arvamisel. Kuid viimasel hetkel juhtus see hirmus katastroof.
Tol õhtul, kui söör Charles suri, saatis teener Barrymore, kes laiba avastas, tallipoiss Perkinsi ratsa minu järele, ja kuna ma veel hilja üleval istusin, jõudsin Baskerville Halli umbes tund aega pärast sündmust. Ma kontrollisin ja tegin kindlaks kõik faktid, mida teener juba uurijalegi oli maininud. Läksin piki jalajälgi jugapuualleel ja nägin kohta nõmmevärava juures, kus ta näis olevat oodanud. Ma panin tähele jälgede kuju muutust pärast seda kohta, märkasin, et pehmel kruusal ei olnud teisi jälgi peale Barrymore'i omade, ja lõpuks vaatasin hoolikalt üle laiba, mida minu tulekuni ei olnud puudutatud. Söör Charles lamas silmili, käed välja sirutatud ja näojooned mingi tugeva erutuse mõjul niivõrd moondunud, et suutsin teda vaevu ära tunda. Ei olnud näha mingisuguseid kehalisi vigastusi. Kuid Barrymore andis uurimisel siiski ühe vale tunnistuse, öeldes, et maapinnal laiba ümber ei olnud mingeid jälgi. Ta lihtsalt ei märganud neid. Mina see-eest märkasin — pisut eemal küll, kuid need olid värsked ja selged.»
«Jalajäljed?»
«Jalajäljed!»
«Mehe või naise omad?»
Doktor Mortimer vaatas veidi aega kummaliselt meile otsa ja tema hääl alanes peaaegu sosinaks, kui ta vastas: «Mister Holmes, need olid tohutu suure koera jäljed!»
131

3. PROBLEEM

Tunnistan, et nende sõnade juures käis mul judin üle selja. Arsti hääl värises, mis näitas, et ka tema ise oli oma jutustusest sügavasti haaratud. Holmes kallutas end põnevil ettepoole ning tema silmad läikisid kalgilt ja kuivalt nagu ikka siis, kui ta millestki elavalt huvitatud oli.
«Te nägite neid?»
«Niisama selgesti, nagu näen teid.»
«Ja te ei rääkinud sellest kellelegi?» «Milleks?»
«Kuidas siis juhtus, et keegi teine neid ei märganud?»
«Jäljed olid umbes paarkümmend jardi laibast eemal ja keegi ei pööranud neile tähelepanu. Ma arvan, et ega minagi oleks neist välja teinud, kui ma ei oleks teadnud seda legendi.»
«Kas nõmmel on palju lambakoeri?»
«Kahtlemata, kuid see ei olnud lambakoer.»
«Te ütlesite, et ta oli suur?»
«Tohutu.»
«Aga ta ei olnud laibale lähenenud?»
«Ei.»
«Missugune ilm oli sel ööl?»
«Külm ja niiske.»
«Kuid ei sadanud?»
«Ei.»

«Mismoodi näeb puiestee välja?»
«Kummalgi pool on vanadest jugapuudest hekk, kaksteist jalga kõrge ja läbipääsmatu. Keskel on umbes kaheksa jala laiune tee.»
«Kas hekkide ja jalgtee vahel on ka midagi?»
«Jah, mõlemal pool umbes kuue jala laiune mururiba.»
«Ma sain aru, et hekki saab ühes kohas läbida värava kaudu.»
«Jah, jalgvärava kaudu, mis viib nõmmele.» «Kas on veel teisi läbipääse?»
«Ei ühtegi.»
«Järelikult võib jugapuualleele pääseda kas majast tulles või siis nõmmevärava kaudu?»
«On olemas veel väljapääs kaugemas otsas läbi aiamaja-kese.»
«Kas söör Charles jõudis selleni?»
«Ei, ta lamas sellest umbes viiskümmend jardi eemal.» «öelge mulle nüüd, doktor Mortimer, — ja see on
132
oluline — kas jäljed, mida nägite, olid jalgteel ja mitte murul?»
«Murul ei oleks jäljed näha jäänud.»
«Kas nad olid jalgtee väravapoolsel küljel?»
«Jah, nad olid tee servas, samal pool kus väravgi.»
«See on äärmiselt huvitav! Nüüd teine küsimus. Kas jalgvärav oli kinni?»
«Kinni ja tabalukuga suletud.»
«Kui kõrge ta on?»
«Umbes neli jalga.»
«Nii et igaüks oleks võinud üle ronida?»
«Jah.»
«Ja mis jälgi nägite värava juures?»
«Seal ei olnud midagi erilist.»
«Helde taevas! Kas keegi ei uurinud?»
«Ma ise uurisin.»
«Ja ei leidnud midagi?»
«Kõik oli väga segane. Söör Charles oli seal ilmselt viis või kümme minutit seisnud.»
«Kuidas te seda teate?»
«Tema sigari otsast oli kahel korral tuhka kukkunud.»
«Suurepärane! See on kolleeg just meie südame järele, Watson! Aga jäljed?»
«Tollel väikesel kruusasel lapil olid ainult tema jäljed. Mingeid teisi ma ei märganud.»
Sherlock Holmes lõi kannatamatult käega vastu põlve.
«Kui ma ainult oleksin seal olnud!» hüüdis ta. «See on ilmselt erakordselt huvitav juhtum, mis pealegi pakub teaduslikule uurijale tohutuid võimalusi. Too kruusane lehe-külg, millelt ma oleksin võinud nii palju välja lugeda, on nüüd juba ammugi vihmast uhutud ja uudishimulike talunike saabastest segi tallatud. Oh, doktor Mortimer, doktor Mortimer, mõelda vaid, et te mind kohe sinna ei kutsunud! Teid tuleks selle eest vastutusele võtta!»
«Ma ei saanud teid kutsuda, mister Holmes, sest oleksin sellega need faktid avalikuks teinud, ja ma juba selgitasin põhjusi, miks ma ei soovinud seda teha. Peale selle... peale selle ...»
«Miks te kõhklete?»
«On teatud valdkond, milles ka kõige taiplikum ja kogenum detektiiv on võimetu.»

«Te mõtlete, et asi on üleloomulik?»
«Nii ma just päriselt ei öelnud.»
«Ei, aga ilmselt nii te mõtlete.»
133
«Pärast seda tragöödiat, mister Holmes, on minu kõrvu ulatunud mõningaid asju, mida on raske looduse poolt seatud korraga kokku sobitada.»
«Näiteks?»
«Selgub, et enne traagilist sündmust olid mitmed inimesed näinud nõmmel selle Baskerville'ide deemoniga sarnanevat elukat, kes ei saanud kuidagi olla ükski teadusele tuntud loom. Kõik nad kinnitasid, et see oli määratu suur, helendav, tontlik ja ebamaine olend. Ma küsitlesin neid mehi põhjalikult; üks neist oli asjalik maamees, teine sepp ja kolmas talunik nõmmel, ning kõik nad jutustasid ühtemoodi sellest õudsest ilmutisest, kes täpselt vastab legendi põrgukoerale. Uskuge mind, kogu ümbruskond on hirmu all ja see on vapper mees, kes julgeb öösel üle nõmme minna.»
«Ja teie, õpetatud mees, peate seda nähtust üleloomulikuks?»
«Ma ei tea, mida arvata.»
Holmes kehitas õlgu. «Ma olen seni oma uurimistes piirdunud selle maailmaga,» ütles ta. «Väikest viisi olen ma kurjaga võidelnud, kuid vanakurja ennast käsile võtta oleks arvatavasti liiga suur auahnus. Ometi peate ju möönma, et jäljed olid reaalsed.»
«Legendi koer oli küllalt reaalne, et inimese kõri puruks rebida, ent samal ajal oli ta ka saatanlik.»
«Ma näen, et olete lõplikult üle läinud müstikute kilda. Aga öelge siis nüüd, doktor Mortimer, miks te sellisel seisukohal asudes üldse minu juurde tulete? Te ütlete, et söör Charlesi surma asjaolusid on mõttetu uurida, ja samal ajal ometi soovite, et ma hakkaksin seda tegema.»
«Ma ei öelnud, et ma seda soovin.»
«Millega saan ma teid siis aidata?»
«Nõuandega, kuidas peaksin talitama söör Henry Baskerville'iga, kes saabub Waterloo jaama» — doktor Mortimer vaatas kella — «täpselt tunni ja veerandi pärast.»
«Kas tema ongi pärija?»
«Jah. Pärast söör Charlesi surma saatsime selle noormehe kohta järelepärimise ja saime teada, et ta peab Kanadas talu. Meile saabunud iseloomustuse järgi on ta igati eeskujulik noormees. Ma ei räägi praegu kui arst, vaid kui söör Charlesi usaldusmees ning tema testamendi täitja.»
«Ma oletan, et teisi pärijaid ei ole?»
«Ei ühtki. Ainuke sugulane, kelle jälgi meil õnnestus
134
leida, oli Rodger Baskerville, noorim kolmest vennast, kelle hulgas vaene söör Charles oli vanim. Noorelt surnud keskmine vend on selle Henry isa. Kolmas, Rodger, oli perekonna kärnane lammas. Ta oli pärinud Baskerville'ide muistse isandlikkuse ja, nagu räägitakse, sarnanes vana Hugo portreega nagu tilk vett teisega. Ta jalgealune muutus Inglismaal liiga tuliseks ja ta põgenes Kesk-Ameerikasse, kus ta 1876. aastal suri kollapalavikku. Henry on viimane Baskerville. Ühe tunni ja viie minuti pärast kohtan ma teda Waterloo jaamas. Sain telegrammi, et ta saabus hommikul Southamptonisse. Kuidas te soovitaksite mul temaga talitada, mister Holmes?»
«Miks ei peaks ta oma esivanemate koju minema?»

«See näib loomulik olevat, eks? Kuid võtke arvesse, et iga sinna elama asuvat Baskerville'i tabab kuri saatus. Olen kindel, et kui söör Charles oleks saanud minuga enne surma rääkida, oleks ta mind hoiatanud vana suguvõsa viimast järglast ja suure varanduse pärijat sinna kohutavasse paika toomast. Samal ajal ei saa eitada, et kogu tolle vaese ja rõõmutu maakoha õitseng sõltuks tema kohalviibimisest. Kui Hall peremeheta jääb, siis varisevad kõik söör Charlesi head algatused põrmu. Kardan, et minu isiklik huvi asja vastu võiks mind liialt mõjutada, seepärast esitangi need asjaolud teile ja küsin teilt nõu.»
Holmes kaalutles veidi aega. «Lihtsate sõnadega rääkides on asi järgmine,» ütles ta. «Teie arvates muudab mingisugune saatanlik jõud Dartmoori igale Baskerville'ile ohtlikuks asupaigaks — see on ju teie arvamine?»
«Vähemalt võiksin niipalju öelda, et mõningad seigad sellist arvamist toetavad.»
«Täpselt! Aga kui teie teooria üleloomulikest jõududest on õige, siis võivad need noormehe Londonis ju vist niisama kergesti hukutada kui Devonshire'is. On võimatu kujutleda kuradit, kelle võim on ainult kohalik nagu mõnel kihelkonnakiriku eestseisusel.»
«Te väljenduksite vähem kergemeelselt, mister Holmes, kui nende asjadega isiklikult kokku puutuksite. Teie arvamus on niisiis, nagu ma aru saan, et noormees on Devonshire'is niisama ohutu kui Londonis. Ta saabub viiekümne minuti pärast. Mida te soovitaksite?»
«Mina soovitan teil, söör, yõtta voorimees, kutsuda ära oma spanjel, kes mu välisust kraabib, ning sõita Waterloo jaama söör Henry Baskerville'ile vastu.»
«Ja siis?»
135
«Ja siis talle mitte midagi öelda, kuni ma selles asjas seisukoha võtan.»
«Kui kaua selleks aega kulub?»
«Kakskümmend neli tundi. Ma oleksin tänulik, doktor Mortimer, kui te homme kell kümme siia minu juurde tuleksite, ja minu edaspidistele plaanidele oleks kasuks, kui tooksite söör Henry Baskerville'i endaga kaasa.»
«Nii ma teengi, mister Holmes.»
Ta kritseldas kokkulepitud aja särgikätisele ja kiirustas oma veidral, hajameelselt ringivaataval kombel minema. Holmes peatas teda trepil.
«Veel üks küsimus, doktor Mortimer. Te ütlete, et enne söör Charles Baskerville'i surma nägid mitmed inimesed nõmmel seda viirastust?»
«Kolm inimest nägid.»
«Kas mõni on seda näinud ka pärast surma?»
«Ma ei ole sellest kuulnud.»
«Tänan teid. Head päeva!»
Holmes läks istus uuesti oma kohale tolle sisemise rahulolu ilmega, mis tõendas, et tema ees oli talle meelepärane ülesanne.
«Kas lähete välja, Watson?»
«Jah, kui ma ei saa teid aidata.»
«Ei, kulla mees, ma pöördun teie poole abi saamiseks siis, kui juba tegutsen. Kuid missugune suurepärane juhtum, mõnes suhtes tõesti kohe ainulaadne! Kui te Bradley juurest mööda lähete, vahest paluksite, et ta saadaks mulle ühe naela kõige kangemat piibutubakat. Tänan teid! Oleks kangesti kena, kui saaksite nii korraldada, et tulete tagasi

alles õhtul. Siis oleksin väga õnnelik, kui saaksin teiega mõtteid vahetada selle äärmiselt huvitava probleemi üle, mis meile praegu esitati.»
Ma teadsin, et eraldumine, üksindus oli mu sõbrale väga vajalik noil pingelise vaimse keskendumise tundidel, mille kestel ta kaalus tõendite iga üksikasja, ehitas võimalikke teooriaid, võrdles neid omavahel ning otsustas, millised asjaolud on olulised ja millised tähtsusetud. Seepärast veetsin ma päeva oma klubis ega pöördunud Baker Streetile tagasi enne õhtut. Kell oli üheksa paiku, kui ma uuesti meie elutuppa astusin.
Ukse avamisel tekkis mul esmalt mulje, et on puhkenud tulekahju, sest tuba oli niivõrd suitsu täis, et laualambi valgus vaevu läbi kumas. Kui sisse astusin, hajus siiski mu hirm, sest see oli lihtsalt kange, odava tubaka kibe suits,
136
mis hakkas mulle kurku kinni ja ajas mind läkastama. Läbi vine nägin ma ebamääraselt hommikukuues Holmesi, kes oli end tugitoolis kerra tõmmanud, must savipiip hammaste vahel. Tema ümber lebasid mitmed paberi-rullid.
«Olete külmetunud, Watson?» küsis ta.
«Ei, see on sellest mürgisest õhust.»
«Nüüd, kui ütlete, märkan, et õhk on tõesti paksuvõitu.»
«Või paksuvõitu! See on väljakannatamatu!»
«Eks avage siis aken! Ma näen, et olite kogu päeva oma klubis.»
«Kallis Holmes!?»
«On mul õigus?»
«Seda küll, aga kuidas . . .?»
Minu hämmeldunud ilme ajas teda naerma.
«Teis on mingit ülimeeldivat lihtsameelsust, Watson, mis teeb minu väikeste võimete proovimise teie kallal otse naudinguks. Härrasmees läheb vihmasel ja porisel päeval välja. Õhtul tuleb ta tagasi laitmatu välimusega, kübar ja saapad endiselt läikivad. Järelikult istus ta terve päeva kusagil ruumis. Tal ei ole lähedasi sõpru. Kus võis ta siis viibida? Kas ei ole see päevselge?»
«Nojah, küllaltki.»
«Maailm on täis päevselgeid asju, mida keegi kunagi ei märka. Mis te arvate, kus mina olin?»
«Istusite kodus.»
«Vastupidi, ma käisin Devonshire'is.»
«Vaimus?»
«Täpselt. Mu keha jäi sellesse tugitooli ja hävitas, nagu ma kahetsusega märkan, kaks suurt kannutäit kohvi ja määratu hulga tubakat. Kui te ära läksite, lasksin ma Stanfordi juurest tuua tolle nõmmeosa topograafilise kaardi ja mu vaim hõljus kogu päeva selle kohal. Olen kindel, et ma seal ära ei eksi.»
«Arvatavasti suuremõõduline kaart?»
«Väga suur.» Ta rullis ühe osa lahti ja asetas selle oma põlvedele. «Siin on see koht, mis meid eriti huvitab. Keskel on Baskerville Hall.»
«Ümber on mets?»
«Täpselt! Ma oletan, et jugapuuallee, kuigi ta ei ole selle nimega märgitud, peaks minema piki seda joont, nii et nõmm, nagu märkate, jääb temast paremale. See väike rühm hooneid siin on Grimpeni küla, kus asub meie sõbra doktor Mortimeri peakorter. Nagu näete, on viie miili raadiuses

137
ainult mõned üksikud hajali asuvad elamud. Siin on Lafter Hall, mida doktor Mortimer mainis. Siin on märgitud maja, mis võiks olla elukohaks looduseuurijale, kelle nimi oli, kui õigesti mäletan, Stapleton. Siin on kaks nõmmetalu — Kaljumäe ja Rabaveere. Siis neliteist miili eemal on suur Princetowni sunnitöövangla. Nende hõredalt paiknevate asustatud punktide ümber ja vahel laiub tühi, elutamatu nõmm. See ongi siis lava, millel mängiti tragöödia ja võib-olla mängitakse meie abiga uuesti.»
«See peab olema üsna metsik paikkond.»
«Jah, dekoratsioon on sobiv. Kui kurat tõesti sooviks inimeste asjadesse vahele segada ...»
«Tähendab teie kaldute samuti üleloomuliku seletuse poole?»
«Kuradi abilised võivad ju olla luust ja lihast, eks ole? Kõigepealt tuleb meil lahendada kaks küsimust. Esimene on, kas üldse oligi tegemist roimaga, teine — milles roim seisneb ja kuidas see toime pandi. Muidugi, kui doktor Mortimeri kahtlustus peaks õige olema ja mängus on jõud, mis asuvad väljaspool loodusseadusi, siis on meie uurimisel lõpp. Kuid enne kui selle hüpoteesi juurde jääda, peame kõik teised läbi proovima. Ma arvan, et suleme nüüd jälle akna, kui teil midagi selle vastu pole. Veider küll, aga ma leian, et kontsentreeritud atmosfäär soodustab mõtte kontsentreerimist. Ma ei ole veel niikaugele jõudnud, et mõtlemise ajaks kasti ronida, kuid loogiline järeldus minu veendumusest on just selline. Kas olete juhtumi üle järele mõelnud?»
«Jah, ma mõtlesin sellest päeva jooksul üsna palju.»
«Ja mida te arvate?»
«Üsna segane lugu.»
«Kahtlemata väga omapärane. Selles on mõningaid silmahakkavaid punkte. Näiteks jalajälgede muutus. Mida te sellest arvate?»
«Mortimer ütles, et väravast tagapool oli mees kõndinud kikivarvul.»
«Ta ainult kordas seda, mida keegi loll eeluurimisel oli öelnud. Miks peaks inimene kõndima puiesteel kikivarvul!»
«Mis siis muud?»
«Ta jooksis, Watson, jooksis meeleheitlikult, jooksis oma elu päästmiseks, jooksis, kuni süda enam vastu ei pidanud ja ta surnult maha langes.»
«Jooksis mille eest?»
138
«Selles ongi küsimus. Mõningad märgid näitavad, et ta oli juba enne jooksma hakkamist hirmust segane.»
«Kuidas te saate seda öelda?»
«Ma oletan, et tema hirmu põhjus lähenes talle nõmme poolt. Kui see nii on — ja see näib väga tõenäoline —, siis tõesti ainult inimene, kes on pea kaotanud, jookseks majast eemale, mitte aga selle poole. Kui mustlase tunnistust võib õigeks lugeda, siis jooksis ta appi hüüdes selles suunas, kust abi kõige vähem loota oli. Siis veel: keda ta tol õhtul ootas ning miks ta ootas teda jugapuu-alleel, mitte aga oma majas?»
«Te mõtlete, et ta ootas kedagi?»
«Mees oli vanaldane ja põdur. On arusaadav, et ta õhtuti jalutas, kuid maa oli niiske ja õhtu jahe. Ons loomulik, et ta väljas viis või kümme minutit paigal seisaks, nagu doktor Mortimer suurema arukusega, kui ma temast oleksin arvanud, sigarituha põhjal järeldas?»
«Aga ta käis ju igal õhtul väljas.»

«Ma ei pea tõenäoliseks, et ta igal õhtul nõmmevärava juures ootas. Vastupidi, on tõendeid, et ta hoidus nõmmest eemale. Tol õhtul aga ootas ta seal. Ja see oli õhtu enne seda, kui ta pidi ära Londonisse sõitma. Asi võtab ilmet, Watson! Pilt hakkab kujunema. Palun ulatage mulle mu viiul ja jätame kõik mõtted sellest loost kõrvale, kuni kuuleme midagi uut hommikusel kohtumisel doktor Mortimeri ja söör Henry Baskerville'iga.»

4. SÖÖR HENRY BASKERVILLE

Me lõpetasime eine aegsasti ja Holmes jäi hommikukuue väel ootama lubatud vestlust. Meie kliendid tulid täpselt kokkulepitud ajal: kell lõi parajasti kümme, kui doktor Mortimer noore baroneti saatel tuppa juhatati. Viimane oli umbes kolmekümne aastane, väikest kasvu ja elav tumedasilmne mees, õige tugeva kehaehitusega, tihedate mustade kulmude ja jõulise, võitlushimulise näoga. Ta kandis punakaspruuni tviidülikonda ja ta päevitunud nahk tõendas, et ta oli enamasti viibinud vabas õhus, kuid miski tema kindlas vaates ja ta käitumise rahulik enesekindlus näitasid, et on tegemist härrasmehega.

«Söör Henry Baskerville,» esitles teda doktor Mortimer.

«Jah, tema ise,» ütles baronet, «ja imelik asi, mister Sherlock Holmes: kui mu sõber ei oleks teinud ettepanekut

teid täna hommikul külastada, oleksin tulnud omal algatusel. Ma kuulsin, et te lahendate väikesi mõistatusi, ja täna hommikul sattusin ühele, mis nõuab rohkem nuputamist, kui mulle jõukohane.»

«Palun võtke istet, söör Henry. Kui ma õigesti aru sain, olete Londonis jõudnud juba midagi tähelepanuväärset läbi elada?»

«Ei midagi tähtsat, mister Holmes. Ennemini oli see nali kui midagi muud. Nimelt kiri — kui seda võib kirjaks nimetada —, mille ma täna sain.»

Ta pani lauale ümbriku ja me kõik kummardusime selle kohale. See oli päris tavaline hallikas ümbrik. Aadress — «Söör Henry Baskerville, hotell «Northumberland»» — oli kirjutatud jämedate trükitähtedega; postitemplil oli näha «Charing Cross», postipaneku aeg — eelmine õhtu.

«Kes teadis, et peatute hotellis «Northumberland»?» küsis Holmes, heites külalisele terava pilgu.

«Mitte keegi ei võinud teada. Me otsustasime seda alles pärast kohtumist'doktor Mortimeriga.»

«Kuid doktor Mortimer kahtlemata juba peatus seal?»

«Ei, ma peatusin ühe sõbra pool,» ütles arst. «Ei olnud vähimatki vihjet, et me kavatseme sellesse hotelli minna.»

«Hm! Keegi näib teie sammude vastu väga suurt huvi tundvat.» Holmes võttis ümbrikust neljaks murtud paberilehe, keeras selle lahti ja pani lauale. Lehe keskel oli üksainus, trükitud sõnade pealekleepimise teel moodustatud lause. See kõlas nii: «Kui teie elu ja mõistus teile kallid on, siis hoiduge nõmmest eemale.» Ainult sõna «nõmmest» oli kirjutatud tindiga, trükitähtedes.

«Nii et, mister Holmes,» ütles söör Henry Baskerville, «võib-olla saate mulle selgitada, mida paganat see kõik tähendab ja kes see on, kes minu asjade vastu nii suurt huvi tunneb?»
«Mida teie sellest arvate, doktor Mortimer? Igal juhul peate möönma, et kirja juures ei ole midagi üleloomulikku!»
«Jah, söör, aga kirja saatja võib olla veendunud, et see lugu on üleloomulik.»
«Mis lugu?» küsis söör Henry teravalt. «Mulle näib, mu härrad, et teie teate kõik minu asjadest märksa rohkem kui ma ise.»
«Me pühendame teid kõigesse, enne kui te siit ruumist lahkute, söör Henry, ma tõotan seda,» ütles Sherlock Holmes. «Praegu aga, kui lubate, piirdume selle väga
140
huvitava dokumendiga, mis peab olema koostatud ja posti pandud eile õhtul. Kas teil on eilset «Times'i», Watson?» «See on siin nurgas.»
«Võin ma teid tülitada? Ulatage, palun, siselehekülg juhtkirjadega.» Ta laskis pilgul kiiresti üle veergude libiseda. «Oivaline artikkel on see siin — vabakaubandusest. Lubage teile sellest üks lõik ette lugeda. «Kui keegi püüab teile sisendada, et kaitsetollid teie äritegevust või teie tööstust soodustavad, siis hoiduge temast eemale, sest terve mõistus ütleb teile, et selline seadusandlus vähendab pikapeale meie sissevedu, alandab üldist elustandardit ja pagendab jõukuse meie maalt, mille huvid meile kõigile kallid on.» Mida te sellest arvate, Watson?» hüüdis Holmes suures elevuses, hõõrudes rahuldustundest käsi. «Kas te ei leia, et see on imetlusväärne mõtteavaldus?»
Doktor Mortimer vaatas Holmesi, pilgus kutsealane huvi, söör Henry Baskerville aga pööras minu poole paari tumedaid hämmeldunud silmi.
«Ma ei tea eriti palju tollidest ja sedasorti asjadest,» ütles ta, «aga mulle näib, et mis sellesse kirja puutub, siis kaldusime pisut kõrvale.»
«Vastupidi, söör Henry! Me oleme just täpselt õigel teel! Watson teab minu meetodist rohkem kui teie, kuid ma kardan, et isegi tema ei ole veel täielikult mõistnud selle lause tähtsust.»
«Jah, tunnistan, et ma ei näe mingit seost.»
«Ja ometi, kallis Watson, on seos väga tihe, sest üks on teisest tuletatud. «Kui», «teie», «siis hoiduge», «eemale», «mõistus», «teile», «elu», «ja», «kallid on». Kas te nüüd ei märka, kust need sõnad on võetud?»
«Põrgu päralt! Teil on õigus! Küll on kaval!» hüüdis söör Henry.
«Kui on veel kahtlusi, siis vaadake: sõnad «siis hoiduge» ning «kallid on» on koos välja lõigatud.» «Näidake! Jah, nii see on!»
«Tõesti, mister Holmes, see ületab kõik, mida ma võisin kujutleda,» ütles doktor Mortimer, vaadates imestusega mu sõbra otsa. «Ma saan aru, igaüks oleks öelnud, et sõnad on võetud ajalehest. Kuid nimetada eksimatult ajaleht ja veel näidata, missugusest artiklist sõnad on võetud, — see on tõesti tähelepanuväärseim asi, mida olen kuulnud. Kuidas te sellega hakkama saite?»
«Ma oletan, doktor, et te teete vahet neegri ja eskimo pealuu vahel?»
141
«Päris kindlasti!»
«Aga kuidas?»
«See on minu eriharrastus. Erinevused on ju ka silmanähtavad. Kulmukaared, näonurk, lõualuu ehitus ...»

«Aga see siin on minu eriharrastus, ja ka mina võin öelda, et erinevused on silmanähtavad. «Times'i» juhtkirja vahekuga harvendatud borgis-trükikirja ja poolepennise õhtulehe räpaka trüki vahel on minu silmis niisama palju erinevust kui teie neegri ja eskimo vahel. Kuritegude eksperdile on trükikirjade eristamine üks elementaarsemaid oskusi, kuigi pean tunnistama, et oma varajases nooruses segasin ma «Leeds Mercury» ära «Western Morning News'iga». «Times'i» juhtkiri on aga täiesti eriline ja neid sõnu ei võidud välja lõigata kusagilt mujalt. Ja et seda tehti eile, siis oli vägagi tõenäoline, et leiame need sõnad eilsest numbrist.»

«Niisiis, mister Holmes,» ütles söör Henry Baskerville, «kui ma teist õigesti aru saan, lõikas keegi need sõnad kääridega välja ...»

«Küünekääridega,» täpsustas Holmes. «Te võite näha, et need olid väga lühikesed käärid, sest koostaja pidi sõnade «siis hoiduge» juures tegema kaks lõiget.»

«Nii see on. Tähendab keegi lõikas sõnad lühiteraliste kääridega välja, kleepis need kliistriga . . .»

«Liimiga,» täpsustas Holmes.

«... liimiga paberile. Kuid ma tahaksin teada, miks sõna «nõmmest» on käsitsi kirjutatud?»

«Sest et ta ei leidnud seda ajalehest. Teised sõnad on lihtsad ja neid võib leida igast numbrist, kuid «nõmmest» esineb harvemini.»

«Jah, tõepoolest, see võib õige olla. Kas lugesite teatest veel midagi välja, mister Holmes?»

«Paar väikest viidet küll, kuigi on äärmise hoolega püütud kõik jäljed kõrvaldada. Nagu märkate, on aadress kirjutatud jämedate trükitähtedega. Kuid «Times'i» leiab harva mujalt kui haritud inimeste juurest. Võime seepärast oletada, et kirja koostas haritud inimene, kes soovis ennast näidata harimatuna, ja tema katse oma käekirja varjata sunnib arvama, et see võib teile tuttav olla — või tuttavaks saada. Ja veel: pange tähele, et pealeliimitud sõnad ei ole sirges reas, vaid mõned on teistest kõrgemal. Näiteks «elu» on hoopis rivist väljas. See vihjab lõikaja hooletusele või siis ärevusele ja kiirustamisele. Üldiselt ma kaldun arvama viimast, sest ilmselt oli asi tähtis ja pole
142
tõenäoline, et säärase kirja koostaja oleks hooletu. Kui ta kiirustas, siis tekib huvitav küsimus, miks pidi ta kiirustama, sest söör Henry oleks enne hotellist lahkumist kätte saanud iga kirja, mis oleks ka veel täna varahommikul posti pandud. Kas kirja saatja kartis segamist? Kelle poolt?»

«Me satume nüüd rohkem mõistatamise valdkonda,» ütles doktor Mortimer.

«öelge parem: valdkonda, milles me kaalume võimalusi ja valime neist kõige tõenäolisemad. See on kujutlusvõime teaduslik ärakasutamine ja me lähtume oma arutlustes alati mingilt kindlalt aluselt. Te nimetaksite kahtlemata sedagi mõistatamiseks, kui ma ütlen — ja olen selles peaaegu kindel —, et kirja aadress kirjutati mõnes hotellis.»

«Kuidas võite seda ometi öelda?»

«Tähelepanelikul uurimisel näete, et kirjutajale ei ole sobinud sulg ega tint. Sulg on ühes sõnas kaks korda tinti pritsinud ja lühikese aadressi juures kolm korda kuivaks jooksnud, mis näitab, et potis oli vähe tinti. Isiklik sulg või tindipott on harva sellises seisukorras, ja on täiesti erakordne, kui mõlemad ühel ajal korrast ära on. Kuid teate isegi hotellide sulgi ja tinti — need on harva korralikud. Jah, ma ütleksin kõhklemata, et kui saaksime kontrollida Charing Crossi ümbruse hotellide paberikorve, kuni leiaksime katkilõigatud

«Times'i» juhtkirja, võiksime kohe tabada isiku, kes selle imeliku teate saatis. Aga pidage! Mis see's on?»
Ta uuris hoolikalt paberilehte, millele sõnad olid liimitud, hoides seda paari tolli kaugusel silmadest. «Noh?»
«Ei midagi,» ütles ta ja viskas lehe lauale. «See on täiesti lihtne paberipoogen, isegi ilma vesimärgita. Ma arvan, et oleme sellest omapärasest kirjast kõik teada saanud, mis oli võimalik. Nüüd aga, söör Henry, — kas teiega on veel midagi huvitavat juhtunud sestsaadik, kui Londonisse saabusite?»
«Oh ei, mister Holmes. Ei midagi.»
«Kas te pole märganud, et keegi teid valvab või jälitab?»
«Näib, et olen sattunud otse mingisse põnevusromaani,» ütles meie külaline. «Miks pagan peaks keegi mind valvama või jälitama?»
«Kohe tuleme selle juurde. Kas teil pole meile enne seda veel midagi jutustada?»
«Oleneb sellest, mida te tähtsaks peate.»
143
«Ma arvan, et tuleks jutustada kõigest, mis tavalisest elukorrast erineb.»
Söör Henry naeratas: «Ma ei tunne veel hästi inglise elulaadi, sest olen peaaegu kogu aeg viibinud Ühendriikides ja Kanadas, kuid loodan, et ühe saapa kaotamine ei kuulu siin tavalisse elukorda.»
«Te kaotasite ühe saapa?»
«Armas söör Henry,» hüüdis doktor Mortimer, «see on lihtsalt kuhugi valesse kohta sattunud. Kui te hotelli tagasi lähete, leiate ta kindlasti. Mis mõtet on tülitada mister Holmesi selliste pisiasjadega.»
«Aga ta ju küsis, kas pole juhtunud midagi ebatavalist.»
«Täpselt,» ütles Holmes. «Ükskõik kui tähtsusetu mõni vahejuhtum ka ei näiks. Te ütlete siis, et kaotasite ühe oma saapa?»
«Nojah, igatahes on ta kuhugi topitud. Eile õhtul panin nad mõlemad ukse taha, aga hommikul oli ainult üks alles. Mehelt, kes saapaid puhastab, ei saanud ma midagi mõist-likku teada. Kõige halvem seejuures on, et ma ostsin selle paari alles eelmisel õhtul Strandilt ja polnud neid veel jal-gagi saanud.»
«Kui te neid üldse kandnud ei olnud, miks te nad siis puhastamiseks välja panite?»
«Need olid helepruunid saapad ja vajasid viksimist. Selleks ma nad välja paningi.»
«Tähendab niipea kui te eile Londonisse jõudsite, läksite kohe välja ja ostsite paari saapaid?»
«Ma tegin üsna palju sisseoste. Doktor Mortimer oli minuga kaasas. Asi on selles, et kui mul tuleb maal mõisnikuks hakata, siis pean ka vastavalt riietuma, ja küllap ma muutusin seal kauges Läänes pisut hooletuks. Muude asjade hulgas ostsin ka need pruunid saapad — maksin nende eest veel kuus dollarit —, ja enne kui sain neid üldse jalga panna, lasksin ühe ära varastada.»
«See vargus näib üsna mõttetu,» ütles Sherlock Holmes. «Tõtt öelda jagan ma doktor Mortimeri arvamist, et kadunud saabas varsti leitakse.»
«Nüüd aga, mu härrad,» ütles baronet otsustavalt, «mulle näib, et olen rääkinud juba küllalt palju sellest vähesest, mida tean. On aeg, et täidaksite oma lubaduse ja seletaksite põhjalikult ära, millele me kogu aeg sihime.»
«Teie nõudmine on õigustatud,» vastas Holmes. «Ma arvan, doktor Mortimer, et teil oleks kõige parem seesama lugu, mida te meile lugesite, veel kord ette kanda.»

144
Niimoodi julgustatud, võttis meie teadusemehest sõber taskust paberid ja kandiski kogu loo samuti ette, nagu ta seda oli teinud eelmisel hommikul. Söör Henry Baskerville kuulas kõige pingsama tähelepanuga, vahetevahel imestusest hüüatades.
«Näib, et olen saanud pärandit rohkem kui vaja,» ütles ta, kui pikk jutustus oli lõppenud. «Tõsi küll, koerast olen kuulnud juba lapsest saadik. See on meie perekonna lem-mikjutt, ainult et siiani pole ma mõelnudki seda tõsiselt võtta. Mis aga puutub onu surmasse, siis on mu peas kõik segi ja ma ei saa veel millestki aru. Näib, et teiegi ei ole lõplikult selgusele jõudnud, kas asi kuulub politseiniku või kirikuõpetaja võimkonda.» «Täiesti õige.»
«Ja nüüd siis veel lugu tolle kirjaga, mille ma hotellis sain. Oletan, et see on seotud sündmuste üldise käiguga.»
«See näitab, et keegi teab rohkem kui meie sellest, mis nõmmel toimub,» ütles doktor Mortimer.
«Samuti seda, et keegi suhtub teisse hästi,» ütles Holmes, «sest ta hoiatab teid hädaohu eest.»
«Aga võib ka olla, et see keegi soovib mind omaenese huvides eemale peletada.»
«See on muidugi samuti võimalik. Olen suuresti teie tänuvõlglane, doktor Mortimer, et esitasite mulle probleemi, mis pakub mitmeid huvitavaid valikuvõimalusi. Kuid praktiline küsimus, mida peame praegu kohe otsustama, söör Henry, on see, kas teil on soovitav või ebasoovitav Baskerville Halli sõita.»
«Miks ei peaks ma sinna minema?»
«Seal näib varitsevat hädaoht.»
«Kas mõtlete hädaohtu perekonna pahareti poolt või hädaohtu inimolevuste poolt?»
«Vaat seda peamegi selgitama.»
«Kuidas ka poleks, minu vastus on kindel, ükski põrguvürst, mister Holmes, ega ka ükski maapealne inimene ei saa mind takistada minemast mu esivanemate koju, ja see on minu lõplik vastus.» Rääkimisel tõmbusid tema tumedad kulmud kortsu ja ta nägu värvus tumepunaseks. Ilmselt ei olnud Baskerville'ide tuline meelelaad perekonna viimases esindajas välja surnud. «Muide,» ütles ta, «ma pole õieti mahti saanud kõike läbi mõelda, mida te rääkisite. On liiga suur pingutus, kui peab ühekorraga kõigest aru saama ja samal ajal ka otsuse tegema. Ma tahaksin veidi aega omaette olla, et eneses selgusele jõuda. Teate
145
mis, mister Holmes, praegu on kell pool kaksteist ja ma lähen siit otse oma hotelli tagasi. Mis oleks, kui te koos oma sõbra doktor Watsoniga astuksite kella kahe paiku sisse ja lõunastaksite koos meiega? Selleks ajaks saan teile täpsemalt öelda, mida ma asjast mõtlen.»
«Sobib see teile, Watson?»
«Täiesti.»
«Siis võite meid oodata. Kas lasen kutsuda voorimehe?»
«Eelistaksin jalutada, sest kogu see lugu on mind tublisti erutanud.»
«Jalutan siis meelsasti koos teiega,» ütles ta kaaslane.
«Niisiis kohtume uuesti kell kaks. Nägemiseni ja head päeva!»
Me kuulsime oma külaliste samme trepist laskumas ja siis välisukse kinnilangemist. Silmapilkselt muutus Hoimes loiust unistajast teoinimeseks.

«Riietuge, Watson! Kiiresti! Ei tohi sekunditki kaotada!» Ta tormas oma tuppa hommikukuues ja oli juba mõne hetke pärast tagasi saterkuues. Kiirustasime koos trepist alla tänavale. Doktor Mortimer ja Baskerville olid veel nähtaval umbes paarsada jardi eespool, suundumas Oxford Streeti poole.
«Kas jooksen ja pean nad kinni?»
«Ei mingi hinna eest, kallis Watson! Ma olen teie seltskonnaga täiesti rahul, kui teie ainult minu oma sallite. Meie sõpradel on õigus: hommik on jalutamiseks tõepoolest kena.»
Ta kiirendas sammu, kuni vahemaa meie ja nende vahel oli vähenenud umbes poole võrra. Siis, pidades ikka sadakond jardi vahet, läksime nende järel Oxford Streetile ja sealt Regent Streetile. Korraks meie sõbrad peatusid üht vaateakent silmitsema ja Hoimes tegi sedasama. Hetk hiljem hüüatas ta rahuldatult, ning tema pilku jälgides nägin ma, et teisel pool tänavat peatunud kaherattaline troska üksiku sõitjaga hakkas uuesti aeglaselt edasi liikuma.
«Seal see mees on, Watson! Tulge! Kui me muud ei saa teha,. siis vähemalt viskame talle korralikult pilgu peale.»
Samal hetkel märkasin tihedat musta habet ja paari teravaid silmi, mis meid läbi sõiduki külgakna puurisid. Silmapilk avati ülemine luuk, hüüti midagi voorimehele, ja troska kihutas metsiku kiirusega piki Regent Streeti minema. Holmes vaatas teist voorimeest otsides agaralt ringi, kuid ühtki vaba tõlda ei olnud näha. Siis sööstis ta
146
otse tänavaliikluse keerisesse, et järele joosta, kuid vahemaa oli liiga suur ja troska kadus juba silmist.
«Säh sulle!» ütles Hoimes mõrult, kui ta hingeldades ja pahameelest kahvatuna sõidukite voolust väljus. «Kas olete kunagi näinud nii halba õnne ja ühtlasi nii mõtlematut tegutsemist? Oh, Watson, Watson, kui olete aus mees, siis jutustate vastukaaluks minu kordaminekutele ka sellest.»
«Kes see mees oli?»
«Ei ole aimugi.»
«Jälitaja?»
«Sellest, mida me kuulsime, on ilmne, et Baskerville'i Londonisse saabumisest peale on keegi tal pidevalt kannul käinud. Kuidas muidu saadi nii kiiresti teada, et ta valis peatumiseks hotelli «Northumberland». Oletasin, et kui teda jälitati esimesel päeval, siis jälitatakse teda ka järgmisel. Te panite ehk tähele, et sel ajal kui doktor Mortimer oma legendi luges, astusin ma kaks korda akna juurde.»
«Jah, mäletan küll.»
«Tahtsin näha, kas keegi tänaval ei longi, kuid ei märganud kedagi. Meil on tegemist kavala mehega, Watson. Asi on õige salapärane, ja kuigi mulle ei ole veel päris selge, kas oleme heasoovlike või pahatahtlike jõududega kokku puutunud, tajun ma kogu aeg kellegi jõudu ja kavandamist. Kui meie sõbrad lahkusid, läksin viivitamatult
147
neile järele, lootes nende nähtamatut saatjat tabada. Kuid too oli nii kaval, et ei usaldanud liikuda jalgsi, vaid kasutas troskat, nii et võis kas nende järel aeglaselt logis-tada või neist mööda kihutada ja niiviisi neile märkamatuks jääda. Tema teguviisi eeliseks oli ka veel see, et ta võis neid vabalt jälitada ka siis, kui nad oleksid võtnud voorimehe. Kuid siiski on sellel ka ilmne halb külg.»

«Ta oleneb voorimehest.»
«Täpselt!»
«Küll on kahju, et me troska numbrit ei märganud!»
«Kallis Watson, te ei arva ometi tõsiselt, et kuigi olin saamatu, ei märganud ma numbrit! See on 2704. Kuid momendil ei ole meil sellest kasu.»
«Ma ei taipa, mida oleksite võinud rohkem teha.»
«Troskat märgates oleksin pidanud silmapilk ümber pöörduma ja vastupidises suunas jalutama. Siis oleksin võinud rahulikult võtta teise voorimehe ja järgneda esimesele aupaklikus kauguses, või veel parem, sõita kohe «Northumberlandi» hotelli juurde ja seal oodata. Kui meie tundmatu oleks jälitanud Baskerville'i koduni, siis oleks meil olnud võimalus mängida tema enese kaartidega ja vaadata järele, kuhu ta edasi oleks läinud. Kuid kohatu agarusega, mida meie vastane erakordselt kiiresti ja tarmukalt ära kasutas, andsime end ära ja lasksime mehe minema.»
Niiviisi juttu ajades lonkisime aeglaselt piki Regent Streeti edasi. Doktor Mortimer oli koos oma kaaslasega juba ammu meie silmist kadunud.
«Ei ole enam mingit põhjust neile järele minna,» ütles Holmes. «Vari on lahkunud ega tule enam tagasi. Peab vaatama, mis kaardid meil veel käes on, ja need täie otsustavusega välja mängima. Kas suudaksite troskas olnud mehe näo ära tunda?»
«Võin kindlalt ära tunda ainult tema habeme.»
«Seda võin minagi. Sellest võib järeldada, et tõenäoliselt oli see võlts. Targal mehel ei ole säärases delikaatses ettevõttes habet millekski muuks tarvis kui oma näo varjamiseks. Lähme siia sisse, Watson!»
Ta astus selle rajooni käsk jalgade büroosse, kus juhataja teda soojalt tervitas.
«Aa, Wilson, ma näen, et te pole unustanud toda väikest lugu, milles mul oli õnn teid abistada.»
«Jah, söör, ma ei ole tõepoolest seda unustanud. Te päästsite mu hea nime ja võib-olla ka elu.»
148
«Te liialdate, kulla mees! Mul oleks nagu meeles, Wilson, et teie poiste hulgas on keegi Cartwrighti-nimeline. kes ilmutas teie asja uurimisel mõningat võimekust.» «Jah, ta on ikka veel meie juures.»
«Kas te saaksite teda kutsuda? Tänan teid! Ja ma oleksin tänulik, kui te mul selle viienaelalise peeneks vahetaksite.»
Juhataja kutse peale ilmus välja neljateistkümneaastane, rõõmsa terase näoga poiss. Ta jäi meie ette seisma ja vaatas kuulsale detektiivile suure lugupidamisega otsa.
«Andke meile «Võõrastemajade teatmik»,» ütles Holmes. «Tänan. Vaadake, Cartwright, siin on kahekümne kolme võõrastemaja nimed, mis asuvad kõik Charing Crossi vahetus naabruses. Kas näete?»
«Jah, söör.»
«Te käite nad kõik järjest läbi.»
«Jah, söör.»
«Iga kord alustate ühe šillingi andmisega uksehoidjale. Siin on kakskümmend kolm šillingit.» «Jah, söör.»
«Te ütlete talle, et soovite näha eile paberikorvidesse visatud pabereid. Ütelge, et tähtis telegramm on valesse kohta ära antud ja te otsite seda. Saate aru?»
«Jah, söör.»

«Kuid tõeliselt peate otsima «Times'i» keskmist lehte, millest on kääridega väljalõikeid tehtud. Siin on üks «Times» ja siin on see lehekülg. Te tunnete selle hõlpsasti ära, eks?»
«Jah, söör.»
«Iga kord kutsub uksehoidja välja siseportjee, kellele te annate samuti šillingi. Siin on veel kakskümmend kolm šillingit. Arvatavasti kuulete kahekümnel juhul kahekümne kolmest, et eelmise päeva paberikorvide praht on põletatud või minema veetud. Kolmel ülejäänud juhul näidatakse teile suurt paberihunnikut ja selle keskelt peategi otsima «Times'i» seda lehekülge. On hirmus vähe tõenäoline, et te selle leiate. Siin on veel kümme šillingit erakordseteks juhtudeks. Teatage mulle tulemustest telegrammiga Baker Streetile veel enne õhtut. — Nüüd, Watson, jääb meil veel telegraafi teel kindlaks teha voorimehe nr. 2704 isik, ja siis astume sisse ühte Bond Streeti pildigaleriisse ning veedame seal aega, kuni peame hotelli minema.»
149

5. KOLM KATKENUD NIITI

Sherlock Holmesil oli tähelepanuväärne võime oma soovi kohaselt meelt lahutada. Ta süvenes täielikult moodsate belgia kunstnike maalide vaatlemisse, ja kummaline lugu, millesse me olime tõmmatud, näis olevat kaheks tunniks päriselt unustatud. Kogu tee pildigaleriist kuni «Northumberlandi» hotellini ei rääkinud ta muust kui kunstist, millest tal olid üksnes algelised teadmised.
«Söör Henry Baskerville ootab teid ülal,» ütles registraator. «Ta palus teid kohe, kui tulete, enda juurde juhatada.»
«Ega teil midagi selle vastu ole, kui ma korraks teie külaliste nimekirja vaatan?» küsis Holmes. «Olge nii lahke.»
Raamatus oli näha, et pärast Baskerville'i oli lisandunud kaks nime. Üks oli Theophilus Johnson perekonnaga Newcastle'ist, teine — proua Oldmore teenijatüdrukuga High Lodge'ist, Altonist.
«See on kindlasti sama Johnson, keda ma kord tundsin,» ütles Holmes ametnikule. «Ta on advokaat, eks ole, hallipäine ja lonkab pisut?»
«Ei, söör, see Johnson on kaevanduseomanik, üsna toimekas härra ja teist mitte vanem.»
«Olete kindel, et ta pole advokaat?»
«Jah, söör. Ta on paljude aastate vältel selles hotellis peatunud ja me tunneme teda hästi.»
«Aa, siis on selge. Missis Oldmore ... Näib samuti tuttav nimi olevat. Vabandage minu uudishimu, aga sageli juhtub, et kui külastad üht sõpra, kohtad ka teist.»
«Ta on haiglane daam, söör. Tema abikaasa oli kord Gloucesteri linnapea. Ta peatub alati meie juures, kui linnas käib.»
«Tänan teid! Kardan, et ma ei saa ennast tema tuttavaks lugeda! — Tegime nende küsimustega kindlaks väga tähtsa asjaolu, Watson,» jätkas Holmes tasase häälega, kui me koos trepist üles läksime. «Nüüd me teame, et inimesed, keda meie sõber nii väga huvitab, ei ole asunud siia hotelli. See tähendab, et samal ajal, kui nad teda väga püüdlikult jälgivad, nagu nägime, on nad niisama püüdlikult selle eest valvel, et ta neid ei näeks. See on väga tähendusrikas asjaolu.»
«Mis mõttes siis?»
150

«Ses mõttes, et... Hallo, kulla mees, mis pagan siis nüüd lahti on?»
Trepist üles jõudes põrkasime kokku söör Henry Baskerville'! endaga. Ta nägu punetas vihast ja ta hoidis ühes käes vana tolmust saabast. Ta oli nii raevune, et ei saanud sõna suust, ja kui ta lõpuks rääkima hakkas, siis hoopis tunduvama ameerika aktsendiga kui hommikul.
«Paistab, et nad tahavad mind siin hotellis tolaks teha,» hüüdis ta. «Vaadaku nad ette, või muidu avastavad varsti, et hakkasid vigurdama vale mehega! Tuhat ja tuline! Kui too mees ei leia minu teist saabast, siis teen ma lärmi! Ma võin naljast aru saada, mister Holmes, aga igal naljal on piir ja sedapuhku on sellest igatahes üle mindud.»
«Kas otsite ikka veel oma saabast?»
«Jah, söör, ja ma tahan selle üles leida!»
«Aga kuulge, minu meelest te ütlesite, et see oli uus pruun saabas?»
«Nii see oli, söör. Ja seekord on see vana must saabas.»
«Kuidas?! Te ei taha ometi öelda...?»
«Nimelt seda ma tahangi öelda. Mul oli neid üldse kõigest kolm paari: uued pruunid, vanad mustad ja lakksaapad, mis mul praegu jalas on. Möödunud ööl võeti ära üks pruunist paarist, täna aga näpati must. — Noh, kas saite kätte? Vastake ometi, mees, ja ärge sedaviisi jõllitage!»
Tegevuspaigale oli ilmunud erutatud sakslasest teener.
«Ei, söör! Ma pärisin kogu hotellis järele, aga keegi ei tea midagi.»
«Teate mis: kas ilmub too saabas enne õhtut lagedale, või ma otsin üles direktori ja ütlen talle, et lähen otsemat teed sellest hotellist minema!»
"«Saabas leitakse, söör. Ma tõotan teile, et leitakse; kannatage ainult veidike!»
«Hoolitsege, et see leitaks, sest see on viimane ese, mille ma selles vargapesas kavatsen kaotada. Vabandage, mister Holmes, et tülitan teid sellise pisiasjaga. ..»
«Arvan, et see tasub täiesti tülitamist.»
«Noo, te võtate seda õige tõsiselt.»
«Kuidas te seda seletate?»
«Ma ei püüagi seletada. See on tõepoolest kõige hullem ja kahtlasem lugu, mis minuga iial on juhtunud.» «Kõige kahtlasem vist küllf» ütles Holmes mõtlikult. «Mis teie sellest arvate?»
«Ma ei või veel öelda, et saaksin asjast aru. Teie lugu on väga komplitseeritud, söör Henry. Kui seda käsitleda
151
koos teie onu surmaga, siis tundub mulle, et see on võibolla keerulisem kui ükski viiesajast tähtsamast juhtumist, millega olen tegelnud. Kuid meil on mitu niidiotsa peos ja on võrdlemisi tõenäoline, et üks või teine neist viib meid tõeni. Me võime küll kaotada aega, ajades valesid jälgi, kuid varem või hiljem peame sattuma õigetele.»
Meil oli meeldiv lõunaeine, mille kestel rääkisime vähe asjast, mis meid kokku oli toonud. Alles siis, kui me hiljem numbrituppa siirdusime, küsis HolmesBaskerville'ilt, missugused on tema kavatsused.
«Minna Baskerville Halli.»
«Millal?»
«Nädala lõpul.»
«Üldiselt pean ma teie otsust õigeks,» ütles Holmes. «Mul on küllaldaselt tõendeid, et teid Londonis jälitatakse, ja raske on selle suurlinna miljonite inimeste hulgas avastada,

kes need inimesed on või mis on nende eesmärk. Kui neil on kurjad kavatsused, siis võivad nad teile pahandust teha ja me oleme võimetud seda ära hoidma. Ega te ei teadnud, doktor Mortimer, et teid täna hommikul minu majast alates jälitati?»
Doktor Mortimer võpatas ägedasti. «Jälitati? Kes siis?»
«Seda ei tea ma teile kahjuks öelda. Kas teie Dartmoori naabrite või tuttavate hulgas ei ole mõnda musta täishabemega meest?»
«Ei. .. siiski, oodake — on küll. Söör Charlesi teenril Barrymore'il on must täishabe.»
«Haa! Kus see Barrymore on?» «Ta hoolitseb mõisa eest.»
«Peaksime siiski kindlaks tegema, kas ta tõepoolest on seal või on ta äkki mõnel põhjusel Londonis,»
«Kuidas te saate seda teha?»
«Andke mulle telegrammiblankett. «Kas kõik on valmis söör Henry vastuvõtuks?» Sellest jätkub. Aadress: mister Barrymore, Baskerville Hall. Missugune on lähim post-kontor? Grimpen. Väga hea! Teise telegrammi saadame Grimpeni postkontori ülemale: «Barrymore'ile saadetud telegramm talle isiklikult kätte anda. Tema äraolekul palun telegramm tagastada söör Henry Baskerville'ile, hotell «Northumberland».» Nii saame veel enne õhtut teada, kas Barrymore on oma postil Devonshire'is või mitte.»
«Hästi,» ütles Baskerville. «Muide, doktor Mortimer, kes see Barrymore on?»
152
«Ta on endise, nüüd surnud majavalvuri poeg. Barrymore'id on Halli eest juba nelja sugupõlve kestel hoolitsenud. Niipalju kui ma tean, on tema ja ta naine täiesti korralikud inimesed.»
«On aga samuti küllalt selge,» ütles Baskerville, «et seni kui Hallis ei ole peremeest kohal, on neil väga mugav kodu ja ei mingit muret.»
«See on tõsi.»
«Kas Barrymore sai midagi söör Charlesi testamendiga?» küsis Holmes.
«Tema ja ta naine said kumbki viissada naelsterlingit.»
«Ohoo! Kas nad teadsid, et selle saavad?»
«Jah. Söör Charles armastas rääkida oma testamendi tingimustest.»
«See on väga huvitav.»
«Ma loodan,» ütles doktor Mortimer, «et te ei hakka kahtlustama igaüht, kes söör Charlesilt päranduskingituse sai, sest ta jättis muide ka mulle tuhat naelsterlingit.»
«Kas tõesti! Kes veel midagi sai?»
«Tähtsusetuid summasid oli määratud paljudele eraisikutele ja suurele hulgale heategevatele asutustele. Peapäran-dustomp läks aga kõik söör Henryle.»
«Ja kui suur see peapärandustomp oli?»
«Seitsesada nelikümmend tuhat naelsterlingit.»
Holmes kergitas üllatunult kulme. «Mul polnud aimugi, et tegemist on nii suure summaga,» ütles ta.
«Oli teada, et söör Charles on rikas, aga kui rikas just, seda me ei teadnud, enne kui kontrollisime tema väärtpabereid. Varanduse üldväärtus on ligi miljon.»
«Püha taevas! See on panus, mille pärast inimene võiks tõepoolest alustada hulljulget mängu. Veel üks küsimus, doktor Mortimer. Kui oletada, et meie noore sõbraga midagi juhtuks — andestage selline ebameeldiv hüpotees! —, kes siis varanduse päriks?»

«Kuna söör Charlesi noorem vend Rodger Baskerville suri poissmehena, siis läheks mõis Desmonditele, kes on kaugelt sugulased. James Desmond on vanaldane vaimulik Westmorelandis.»
«Tänan teid! Need üksikasjad pakuvad suurt huvi. Kas olete mister James Desmondiga kokku puutunud?»
«Jah. Ta külastas kord söör Charlesi. Ta on auväärse välimuse ja vagade elukommetega mees. Ma mäletan, et ta keeldus igasugusest toetusest, kuigi söör Charles talle peale käis.»
153
«Ja see lihtsa eluviisiga mees oleks söör Charlesi tuhandete pärija?»
«Ta päriks mõisa, kuivõrd see on suguvõsa mõis. Ta päriks ka raha, kui seda teisiti ei määra praegune omanik, kes võib sellega muidugi teha, mida tahab.»
«Kas te olete oma testamendi teinud, söör Henry?»
«Ei, mister Holmes, ei ole. Mul pole mahti olnud, sest sain alles eile teada, kuidas lood seisavad. Kuid igal juhul arvan ma, et raha peaks tiitli ja mõisaga kaasas käima. See oli minu vaese onu soov. Kuidas saakski omanik Bas-kerville'ide kuulsust taastada, kui tal ei ole küllaldaselt raha mõisa korrashoidmiseks? Maja, maa ja dollarid peavad ühele kuuluma.»
«Täiesti õige. Jah, söör Henry, olen teiega ühel nõul, et peaksite viivitamata Devonshire'i sõitma. Pean siiski seadma ühe tingimuse. Mingil juhul ei tohi te minna üksi.»
«Doktor Mortimer pöördub minuga koos tagasi.»
«Kuid doktor Mortimer peab oma praktikaga tegelema ja ta elab ka miile teist eemal. Kõige parema tahtmise juures ei saaks ta teid aidata. Ei, söör Henry, te peate endaga kaasa võtma mõne usaldusväärse mehe, kes alati teie kõrval oleks.»
«Ons võimalik, et tuleksite ise kaasa, mister Holmes?»
«Kui asi kriitiliseks muutub, siis püüan küll isiklikult kohal olla. Aga te saate ju aru, et minu laialdane konsulteerimistöö ja alatasa igalt poolt saabuvad abipalved ei luba mul Londonist määramata ajaks ära minna. Praegusel momendil mustab mingi väljapressija üht kõige lugupeetumat isikut Inglismaal ja ainult mina võin hukatusliku skandaali ära hoida. Te näete, kui võimatu on mul Dartmoori sõita.»
«Keda te siis soovitaksile?»
Holmes pani käe minu käsivarrele.
«Kui mu sõber asja enda kätte võtaks, siis ei leiaks te raskes olukorras paremat meest enda kõrval. Keegi ei tea seda minust paremini.»
Ettepanek tuli mulle täieliku üllatusena, aga enne kui ma jõudsin midagi vastata, haaras Baskerville mu käe ja raputas seda südamlikult.
«Te olete tõepoolest äärmiselt lahke, doktor Watson,» ütles ta. «Näete ise, millises olukorras ma olen, ja teate asjaoludest niisama palju kui minagi. Ma ei unustaks seda kunagi, kui te Baskerville Halli kaasa tuleksite ja mind aitaksite.»
154
Mind on alati võlunud seiklusevõimalus ning ma olin meelitatud Holmesi sõnadest ja baroneti innukusest, millega ta mind kui kaaslast tervitas.
«Ja te saadate mulle hästi üksikasjalisi aruandeid,» ütles Holmes. «Kui asi kriitiliseks muutub — ja see juhtub kindlasti —, siis juhendan teid, kuidas peate talitama. Loodan, et jõuate laupäevaks kõigega valmis?»
«Kas see aeg doktor Watsonile sobib?»

«Täiesti.»
«Siis sõidame, kui midagi vahele ei tule, laupäeval kella 10.30-se rongiga Paddingtoni jaamast.»
Me tõusime, et lahkuda, kui Baskerville võidurõõmsalt hüüatas, kummardus ja nurgas seisva kapi alt pruuni saapa välja tõmbas.
«Minu kadunud saabas!» hüüdis ta.
«Kui kõik meie raskused niisama kergesti haihtuksid!» ütles Sherlock Holmes.
«Aga see on siiski väga imelik,» tähendas doktor Mortimer. «Just enne lõunaeinet otsisin selle ruumi väga hoolikalt läbi.»
«Sedasama tegin minagi,» ütles Baskerville, «Vaatasin iga tolli toast üle.»
«Siis ei olnud siin kindlasti ühtki saabast.»
«Sel juhul pidi teener meie einetamise ajal ta sinna panema.»
Kutsuti välja sakslane, kes aga väitis mitte midagi teadvat; ka ükski täiendav järelepärimine ei suutnud asja selgitada. Nii lisandus näiliselt otstarbetute ja nii kiiresti üksteisele järgnenud väikeste saladuslike seikade ketti järjekordne lüli. Kui söör Charlesi surma morn lugu kõrvale jätta, olime kahe päeva jooksul kokku puutunud terve seeria seletamatute vahejuhtumitega, nagu trükitud kirja saamine, musta habemega jälitaja troskas, uue pruuni saapa kadumine, vana musta saapa kaotsiminek ja nüüd uue pruuni saapa ülesleidmine.
Kui me voorimehega tagasi Baker Streetile sõitsime, vaikis Holmes kogu tee, ning ma teadsin tema kipras kulmude ja pineva näoilme järgi, et tema mõistus, nagu minugi oma, püüdis kõigest väest mingit skeemi luua, millesse oleksid sobinud kõik need imelikud ja näiliselt seosetud seigad. Kogu pärastlõuna kuni hilise õhtuni istus ta sügavais mõtteis ja tubakasuitsu-pilvedes.
Vastu õhtut saabus kaks telegrammi. Esimene kõlas järgmiselt:
155
Sain just praegu teada, et Barrymore on mõisas. Baskerville.
Teine:
Käisin läbi, nagu kästud, kakskümmend kolm võõrastemaja, aga kahjuks ei leidnud «Timesi» lõigatud lehte. Car tw r ig ht.
«Niisiis katkesid kaks minu niitidest, Watson. Ei ole midagi ergutavamat kui juhtum, milles kõik on sinu vastu. Peame otsima teisi jälgi.»
«Meil on veel varuks voorimees, kes jälitajat sõidutas.»
«Täpselt. Ma telegrafeerisin vahetalitusbüroosse, et tema nime ja aadressi teada saada. Mind ei üllataks, kui seal nüüd tulekski vastus minu järelepärimisele.»
Kellahelin tõi oodatud vastusest isegi midagi paremat, sest uks avanes ja sisse astus tahumatu välimusega mees, kes oli ilmselt otsitav ise.
«Mulle teatati peakontorist, et üks härra sellel aadressil päris number 2704 järele,» ütles ta. «Ma olen oma troskaga sõitnud juba seitse aastat ja seni pole ühtki kaebust olnud. Ma tulin siia otse tallist, et küsida teilt endalt, mis teil on mulle ette heita.»
«Mul ei ole teile mitte kui midagi ette heita, kulla mees,» ütles Holmes. «Vastupidi, mul on teie jaoks pool sovrinit, kui te minu küsimustele selgesti vastate.»
«Einoh, mul on täna ikka hea päev küll, selles pole kahtlust!» ütles voorimees laia naeratusega. «Mida te siis teada tahate, söör?»
«Kõigepealt teie nime ja aadressi, juhuks kui peaksin teid uuesti vajama.»

«John Clayton; elan Borough's, Turpey Street 3. Minu troska on Shipley tallidest, Waterloo jaama lähedalt.»
Sherlock Holmes märkis selle üles.
«Hüva, Clayton, jutustage mulle kõik sõitjast, kes täna hommikul kella kümne paiku tuli ja seda maja valvas ning pärastpoole piki Regent Streeti kahte härrat jälitas.»
Mees näis olevat üllatatud ja pisut kimbatuses.
«Mis mõtet on teile rääkida asjadest, mida te nähtavasti niisama hästi teate kui minagi,» ütles ta. «See härra ütles, et ta on detektiiv ja et ma ei tohi temast kellelegi rääkida.»
«Kulla mees, see on tõsine asi ja teil võib halvasti minna,
156
kui katsute minu eest midagi varjata. Te ütlete, et teie sõitja nimetas end detektiiviks?»
«Jah, seda ta ütles.»
«Millal ta seda ütles?»
«Lahkumisel.»
«Kas ta ütles veel midagi?»
«Ta nimetas oma nime.»
Holmes heitis mulle võidurõõmsa pilgu.
«Oh, kas ta tõesti nimetas oma nime? See oli ettevaatamatu. Mis nime ta ütles?»
«Ta ütles,» lausus voorimees, «et ta on mister Sherlock Holmes.»
Ma ei ole iialgi näinud oma sõpra nii jahmuvat kui nüüd voorimehe vastust kuuldes. Ta istus veidi aega hämmastusest tummana. Siis hakkas ta kõigest südamest naerma.
«Vaat see oli tabamus, Watson! Vastuvaidlematu tabamus!» hüüdis ta. «Mul on vastas niisama kiire ja paindlik rapiir nagu minulgi. Seekord sai ta mulle küll ilusasti pihta. Niisiis oli ta nimi Sherlock Holmes, eks ju?»
«Jah, söör, nii oli tolle härra nimi.»
«Suurepärane! Jutustage mulle, kus te ta peale võtsite, ja kõik, mis pärast juhtus.»
«Ta hõikas mind poole kümne paiku Trafalgafi väljakul. Ta ütles, et on detektiiv, ja pakkus mulle kaks gini1, kui teen terve päeva täpselt seda, mida ta soovib, ega hakka midagi pärima. Ma olin rõõmuga nõus. Alguses sõitsime «Northumberlandi» hotelli juurde ja ootasime seal, kuni kaks härrat välja tulid ja peatuskohas voorimehe võtsid. Me jälitasime nende troskat, kuni see kuskil siin lähedal peatus.»
«Just siin ukse juures,» ütles Holmes.
«Noh, ma ei ole päris kindel, aga küllap mu sõitja seda teadis. Peatusime umbes poolel tänaval ja ootasime poolteist tundi. Siis jalutasid nood kaks härrat meist mööda ja me jälitasime neid mööda Baker Streeti ja mööda ...»
«Ma tean,» ütles Holmes.
«Kuni jõudsime läbi sõita kolmveerand Regent Streetist. Siis tõstis mu sõitja luugi ja hüüdis, et ma sõidaksin nii kiiresti kui suudan otse Waterloo jaama. Ma andsin märale piitsa ja me jõudsime sinna vähem kui kümne minutiga. Siis maksis ta oma kaks gini ära nagu korralik mees kunagi

'Gini (ingl. k. guinea) — endine Inglise kuldmünt, võrdub väär-
tuselt 21 šillingiga.
157
ja läks jaama. Aga lahkumisel pöördus ta ringi ja ütles: «Teil oleks ehk huvitav teada, et sõidutasite mister Sherlock Holmesi.» Nii ma saingi tema nime teada.»

«Selge. Ja enam te teda ei näinud?»
«Pärast seda kui ta jaama läks — ei.»
«Ja kuidas te mister Sherlock Holmesi kirjeldaksite?»
Voorimees kratsis kukalt. «Ega seda härrat olegi nii lihtne kirjeldada. Ma peaksin teda neljakümneaastaseks, ta oli keskmist kasvu, teist kaks või kolm tolli lühem, söör. Ta oli sakste moodi riides ja tal oli must neljakandiliseks lõigatud habe ning kahvatu nägu. Rohkem ma ei oska küll enam öelda.»
«Tema silmade värvus?»
«Ei, seda ma ei tea.»
«Rohkem te ei mäleta temast midagi?»
«Ei, söör, mitte midagi.»
«Hüva, siin on teile pool sovrinit. Teine pool ootab teid, kui toote veel mingeid teateid. Head aega!»
«Head aega, söör, ja aitäh teile!»
John Clayton lahkus muheldes, Holmes aga pöördus minu poole ja kehitas kahetseva naeratusega õlgu.
«Ka meie kolmas niit katkes ja me oleme sealsamas, kust algasime,» ütles ta. «Kaval lurjus! Ta teadis meie maja numbrit, teadis, et söör Henry Baskerville minuga konsulteeris, tundis mu Regent Streetil ära, oletas, et märkisin troska numbri üles ja et leian voorimehe kätte, ning saatis siis mulle selle jultunud teate. Ma ütlen teile, Watson, seekord on meil vääriline vastane. Ma sain Londonis mati. Võin ainult soovida teile Devonshire'is paremat edu. Kuid mu meel ei ole selle juures päris rahulik.»
«Mille juures?»
«Et ma teid sinna saadan. See on vastik lugu, Watson, vastik ja kardetav, ning mida rohkem ma sellesse süvenen, seda vähem see mulle meeldib. Jah, kulla sõber, te võite naerda, kuid ausõna, mu rõõm on suur, kui te mul siin Baker Streetil kord jälle tervelt ja puutumatult tagasi olete.»

6. BASKERVILLE HALL

Määratud päevaks olid söör Henry Baskerville ja doktor Mortimer valmis ja me alustasime kokkulepitud ajal reisi Devonshire".. Mister Sherlock Holmes saatis mind
158

jaama ning andis mulle lahkumisel oma viimased korraldused ja näpunäited.
«Ma ei hakka teid mingite teooriate ega kahtlustustega mõjutama, Watson,» ütles ta. «Ma lihtsalt soovin, et te informeeriksite mind võimalikult täielikult faktidest ja jätaksite teoretiseerimise minu hooleks.»
«Mis teid huvitab?» küsisin mina.
«Kõik, mis tundub kuidagi, ükskõik kui kaudselt, selle juhtumiga seotud olevat, eriti aga noore Baskerville'i ja tema naabrite vahekord või uued üksikasjad söör Charlesi surma kohta. Viimasel paaril päeval olen ma ka ise mõningaid järelepärimisi teinud, kuid kahjuks tulemusteta. Üksainus näib olevat kindel — nimelt see, et lähim pärija, mister James Desmond, on väga armastusväärse iseloomuga vanem härra, nii et tagakiusamine ei tule tema poolt. Ma olen veendunud, et võime tema oma kaalutlustes täiesti kõrvale

jätta. Jäävad järele ainult need inimesed, kes on nõmmel söör Henry Baskerville'i vahetud naabrid.»
«Kas ei oleks parem kõigepealt kohe tollest Barrymore'ide paarist lahti saada?»
«Ei mingil tingimusel! Te teeksite sellega suurima vea. Kui nad süütud on, siis oleks see julm ülekohus; on nad aga süüdi, siis kaotaksime igasuguse võimaluse neid tabada. Ei, ei, jätame nad oma kahtlusaluste nimekirja. Siis, kui õigesti mäletan, on mõisas veel tallipoiss. Nõmmel on kaks talumeest. Seal on ka meie sõber doktor Mor-timer, kellest usun, et ta on täiesti aus; samuti on seal tema abikaasa, kellest me ei tea midagi. Edasi looduseuurija Stapleton ja tema õde, kes öeldakse olevat kütkestav noor daam. Veel on seal mister Frankland Lafter Hallist, kes on samuti tundmatu tegur, ja paar teist naabrit. Need on inimesed, keda peate väga tähelepanelikult uurima.»
«Katsun anda oma parima.»
«On teil relv kaasas?»
«Jah, mõtlesin, et ei tee paha see kaasa võtta.»
«Aga muidugi! Hoidke revolver enda juures nii öösel kui päeval ja ärge muu tuge ettevaatamatuks.»
Meie sõbrad olid juba jõudnud esimese klassi kupee kinni panna ja ootasid meid perroonil.
«Ei, meil ei ole mingisuguseid uudiseid,» ütles doktor Mortimer vastuseks mu sõbra pärimisele. «Võin aga pea anda selle eest, et meid viimasel kahel päeval ei jälitatud. Väljumisel vaatasime alati teraselt ringi ja keegi poleks meist tähele panemata jäänud.»
159
«Olite vististi pidevalt koos?»
«Jah, välja arvatud eile õhtupoolikul. Linnas käies pühendan ma tavaliselt ühe päeva puhtalt meelelahutustele ja eilse õhtu veetsin Kirurgide Ühingu muuseumis.»
«Ja mina läksin parki rahvast vaatama,» ütles Baskerville. «Aga meil ei olnud ühtki vahejuhtumit.»
«Sellegipoolest oli see teist mõtlematu,» ütles Holmes pead vangutades ja väga tõsiseks muutudes. «Ma palun teid, söör Henry, ärge liikuge üksinda väljas. Teid võib tabada suur õnnetus. Kas saite oma teise saapa kätte?»
«Ei, söör, see on jäljetult kadunud.»
«Kas tõesti? Väga huvitav. Noh, hästi, head aega,» lisas ta, kui rong hakkas perroonist mööda libisema. «Pidage meeles, söör Henry, üht lauset tollest imelikust vanast legendist, mille doktor Mortimer meile ette luges, ja hoiduge noil pimeduse tundidel, mil kurjuse jõud valitsevad, nõmmest eemale.»
Ma heitsin pilgu tagasi perroonile, kui see juba kaugele maha oli jäänud, ja nägin seal Holmesi pikka ranget kogu liikumatult seismas ning meile järele vaatamas.
Reis kulges kiiresti ja mõnusalt. Tutvusin selle kestel lähemalt oma kahe reisikaaslasega ning veetsin aega doktor Mortimeri spanjeliga mängides. Paari tunni pärast oli pruun maapind muutunud ruskeks, telliskive asendas graniit, ja punased lehmad sõid korralike põõsastaradega ümbritsetud karjakoplites, kus mahlakas rohi ja üldse lopsakam taimestik andis tunnistust paremast, kuigi niiskemast kliimast. Noor Baskerville vaatas huviga aknast välja ja hüüatas vaimustusest, kui ta Devonshire'i maastiku tuttavad jooned ära tundis.
«Pärast siit lahkumist, doktor Watson, olen ma palju maailmas ringi rännanud,» ütles ta, «aga ma ei ole midagi leidnud, mida saaks siinsete paikadega võrrelda.»

«Ma ei ole veel näinud ühtki devonšiirlast, kes oma krahvkonnaga ei kiitleks,» tähendasin mina.
«See oleneb niisama palju krahvkonnast kui inimese tõust,» ütles doktor Mortimer. «Pilk meie sõbra ümmargusele peale kinnitab, et tegemist on keldiga, ja keldi tõule on omane entusiasm ning kiindumisvõime. Vaese söör Charlesi pea oli väga haruldane — pooleldi geeli, pooleldi ibeeria tüüpi. Aga teie olite ju väga noor, kui te viimati Baskerville Halli nägite, eks ole?»
«Ma olin parajas kasvueas poisike, kui isa suri, j.a ma ei ole Halli kunagi näinud, sest isa elas väikeses majas
160
lõunarannikul. Sealt läksin ma otse Ameerikasse ühe sõbra juurde. See paik on mulle niisama uudne kui doktor Watsonilegi ja ma ei jõua ära oodata, millal näen nõmme.»
«Kas tõesti? Siis saab teie soovi kergesti rahuldada, sest nüüd võitegi juba nõmme näha,» ütles doktor Mortimer aknast välja osutades.
Taamal, roheliste põllulappide ja madala metsajoone taga tõusis ähmasena ja ebamäärasena nagu mõnes fantastilises unenäos hall, nukker, imeliku sakilise harjaga mägi. Baskerville silmitses seda kaua aega pilku pööramata ja ma nägin tema innukast näost, kui palju talle tähendas esmakordselt näha seda omapärast paika, kus talle vere poolest lähedased inimesed nii kaua olid valitsenud ja kuhu nii sügavad jäljed jätnud. Seal ta istus proosalise raudteevaguni nurgas oma karedas tviidülikonnas ja oma ameerika aktsendiga, ent tema tõmmut väljendus-rikast nägu vaadeldes tundsin ma kindlamalt kui kunagi varem, et ta on suursuguste, tuliste ja isandlike meeste pika rea tõeline järglane. Tihedad kulmud, tundlikud ninasõõrmed ja suured pruunid silmad väljendasid uhkust, vaprust ja jõudu. Kui meid sellel ebalahkel nõmmel ka ootas raske ja ohtlik ülesanne, siis vähematt oli Baskerville kaaslane, kelle pärast võis riskeerida, olles kindel, et ta sellest ülesandest julgelt osa võtab.
Rong peatus väikese teeäärse jaamahoone ees ja me astusime välja. Teisel pool madalat valget tara ootas kerge sõiduvanker, mille ette oli rakendatud kaks tüsedat madalakasvulist hobust. Nähtavasti oli meie tulek suursündmuseks, sest jaamaülem ja pakikandjad kogunesid meie ümber kobarasse, et aidata pakke vagunist välja kanda. See oli armas lihtne maakoht, kuid oma imestuseks märkasin värava juures kahte sõduri moodi, tumedais vormirõivais meest, kes toetusid oma lühikestele püssidele ja silmitsesid meid teraselt, kui me neist möödusime. Kutsar, väikesekasvuline, jändrik ja valju näoga mees, tervitas söör Henry Baskerville'i, ja paari minuti pärast traa-visime juba kiiresti piki laia valget maanteed. Meist mõlemal pool kerkisid voorelised karjamaad ja tihedast rohelusest piilusid välja vanad viilkatusega majad, kuid kogu selle rahuliku ja päikeseküllase maastiku taga paistis õhtutaeva taustal pidevalt nukra nõmme pikk kumer piirjoon, millesse lõikusid sakilised mornid mäed.
Sõiduk pöördus maanteelt ära ja me hakkasime mööda kitsaid, sajandite vältel vakkusõidetud külavaheteid loo-
161
geldi mäkke tõusma; teeperved olid mõlemal pool tihedalt kaetud rippuva sambla ja lopsakate imar-sõnajalgadega. Loojuva päikese valguses kumasid pronksivärvilised kilp-jalad ja kirjud põldmarjapõõsad. Üha tõustes sõitsime üle kitsa kivisilla ning sealt edasi kõrvuti hääleka ojaga, mis kiirel voolul vahutas ja mühises hallide kivirahnude vaheL Nii tee kui ka oja looklesid tammevõsa ja kuuskedega kaetud orus. Igal käänakul hüüatas

Baskerville rõõmsalt, vaatas innukalt ringi ja esitas lõputult küsimusi. Tema silmis oli kõik ilus, kuid minu meelest õhkus sellest maastikust nukrust, sest siin oli nii selgesti näha sügise märke. Koltunud lehed katsid teed ja lendlesid meie peale alla, Rataste mürin vaibus, kui sõitsime üle kõdunevate lehe-lademete — õige kehv kingitus looduselt, mõtlesin, Basker-villelde kojupöörduva pärija vankri ette heitmiseks!

«Tohoo!» hüüdis doktor Mortimer. «Mis see siis on?»

Meie ees oli kanarbikuga kaetud künkanõlv — lähedase nõmme eelpost. Künka harjal paistis rangena ja selgena nagu ratsurikuju samba otsas tume ning tõsine ratsasõdur, laskevalmis püss käes. Ta valvas teed, mida mööda me sõitsime.

«Mida see tähendab, Perkins?» küsis doktor Mortimer.

Meie kutsar pöördus oma istmel pooleldi ringi.

«Princetownist põgenes üks sunnitööline, söör. Ta on juba kolm päeva vabaduses ning vangivahid valvavad iga teed ja jaama, aga ei ole teda seni veel leidnud. Siinsetele talumeestele ei meeldi see mitte üks põrm, söör, see on kindel.»

«Noh, minu teada saavad nad viis naelsterlingit, kui neil on tema kohta mingeid teateid anda.»

«Seda küll, söör, aga viie naela saamise võimalus on tühine võrreldes võimalusega, et sul kõri läbi lõigatakse. See ei ole, teate, tavaline sunnitööline, vaid mees, kes mitte millegi ees risti ette ei lööks.»

«Kes ta siis on?»

«See on Selden, Notting Hiili mõrtsukas.»

Ma mäletasin hästi toda juhtumit, sest Holmes oli selle vastu huvi tundnud roima erilise metsikuse ja mõrvari kogu tegevust iseloomustava ohjeldamatu tooruse tõttu. Tema teguviis oli niivõrd julm, et pani kahtlema tema mõistuses, mistõttu surmaotsus ära muudeti.

Meie vanker jõudis nõlvaku harjale ning meie ees laius määratu nõmm, mida kirjasid kühmulised kivivared ja kaljused künkatipud. Nõmme poolt puhuv külm tuul pani

162

meid lõdisema. Kuskil seal, sellel elutamatul lagendikul varitses too kuratlik mees, varjates end metsloomana mõnes urus, süda täis õelust kogu inimsoo vastu, kes teda oma ühiskonnast välja oli tõuganud. Ainult see veel puudus, et täiendada viljatu maa, üdini tungiva tuule ja hämarduva taeva sünget mõju. Isegi Baskerville jäi vaikseks ja tõmbas palituhõlmad koomale.

Viljarikas maa oli jäänud selja taha ja meist madalamale. Vaatasime nüüd selle poole tagasi; loojuva päikese viltused kiired muutsid ojad kuldniitideks ja kallasid hõõguvat helki värskelt küntud punakale mullale ning laialdastele metsatihnikutele. Tee meie ees muutus järjest kõledamaks ja metsikumaks, kulgedes mööda laiu, ruskeid ja oliivrohelisi künkanõlvu, millel siin-seal kõrgusid hiiglaslikud kaljurahnud. Aeg-ajalt möödusime kiviseinte ja -katustega nõmmemajadest, mille karmi välimust ei varjanud ükski vääntaim. Äkki olime kausitaolise nõo ees, mida siin-seal katsid kidurad, tuultest ja tormidest väänatud ning painutatud tammed ja kuused. Üle puude kerkis kaks kõrget sihvakat torni. Kutsar osutas piitsaga nende poole.

«Baskerville Hall,» ütles ta.

Nimetatud paiga peremees oli põskede õhetades püsti tõusnud ja vahtis säravi silmi ettepoole. Mõne minuti pärast jõudsime taotud rauast, tiheda fantastilise ornamendina kujundatud sissesõiduväravateni, mille kummalgi küljel olid ajast puretud, samblikust

plekilised ning Basker-ville'ide vapi kuldipeaga kroonitud sambad. Väravavahi-maja oli musta graniidi ja paljaste sarikate vare, kuid selle vastas seisis juba uus, pooleliolev hoone — söör Charlesi Aafrika kulla esimene vili.
Läbinud värava, sõitsime puiesteele, kus rataste mürin langenud lehtedel uuesti vaibus ja kus vanade puude oksad meie peade kohal sünge tunneli moodustasid. Kui Baskerville piki seda pikka pimedat sõiduteed vaatas, mille kauges lõpus valendas maja nagu viirastus, käis tal judin üle keha.
«Kas see juhtus siin?» küsis ta summutatud häälel.
«Ei, ei! Jugapuuallee on teisel pool.»
Noor pärija vaatas tumeda pilguga ringi.
«Pole ime, et onu säärases kohas hädaohu lähenemist tundis,» ütles ta. «See ajab ju igaühele hirmu nahka. Kuue kuu jooksul lasen ma siia üles panna terve rea elektrilampe, ja kui eesukse kohal põlevad tuhandeküünlased
163
«Swani ja Edisoni» lambid, siis ei tunne te seda kohta enam äragi.»
Puiestee suubus avarale muruplatsile ja maja oli nüüd üleni meie pilgu ees. Kustuvas valguses võis näha, et keskmine osa majast oli massiivne ehitus, millest ukse kohal ulatus välja sammastega katusealune. Kogu fassaad oli kaetud luuderohuga, mille tumedasse loori siin-seal lõigatud avadest paistsid aknad ja vapid. Maja keskosa kohal kõrgusidki nood kaks vanaaegset, sakmete ja paljude laskepiludega torni. Tornidest paremale ja vasakule olid hiljem ehitatud mustast graniidist majatiivad. Raskete kivist vahepostidega akendest paistis valguskuma ja pikkadest korstnatest järsu, kõrge viilkatuse kohal tõusis üksik must suitsujoon.
«Tere tulemast, söör Henry! Tere tulemast Baskerville Halli!»
Keegi pikk mees astus katusealuse varjust välja, et sõiduki ust avada. Hallist hoovava kollaka valguse taustal paistis naise siluett. Ta tuli välja ja aitas mehel meie kohvreid maha võtta.
«Ega te ei pahanda, söör Henry, kui ma otse koju sõidan?» küsis doktor Mortimer. «Minu abikaasa ootab mind.»
«Ehk jääksite ometi meiega lõunat sööma?»
«Ei, ma pean minema. Arvatavasti ootab mind juba mõni töö. Ma jääksin, et teile maja näidata, aga Barrymore on parem juht kui mina. Head aega! Ärge kunagi kõhelge mulle järele saatmast, kui peaksite mind vajama, olgu see öösel või päeval.»
Rataste mürin vaibus aegamisi sõiduteel, kui, meie söör Henryga majja astusime, ja välisuks langes meie taga
164
kõmatades kinni. Leidsime end ilusas ruumis, mis oli avar ja kõrge ning mille lage katsid rasked, ajaga tumenenud tammepuust aampalgid. Suure vanamoelise kamina kõrge rauast võre taga põlesid praksudes vaigused halud. Söör Henry ja mina sirutasime käed tule poole, sest olime pikast sõidust üsna kohmas. Siis vaatasime ümber: laelambi pehmes valguses paistsid ähmaselt ja tumedalt vanaaegse värvilise klaasiga kõrge kitsas aken, tammepuust tahveldis, hirvepead ja vapid seintel.
«Kõik on just nii, nagu ma kujutlesin,» ütles söör Henry. «Kas pole see tüüpiline vana suguvõsamaja? Mõelda vaid, et see on sama maja, milles minu esiisad on elanud viissada aastat! Tunnen otse aukartust sellele mõeldes.».

Ma nägin tema nägu poisilikus vaimustuses säravat, kui ta ringi vaatas. Ta seisis valgussõõris, seintele aga langesid pikad varjud, ja varjud hõljusid ka ülal tema pea kohal nagu must baldahhiin. Barrymore oli kohvrid meie tubadesse viinud ja tuli nüüd tagasi. Ta seisis meie ees hästi väljaõpetatud teenri aupakliku hoiakuga. Välimuselt oli ta silmapaistev mees: pikk, nägus, musta nelinurkse habeme, kahvatu näo ja suursuguste näojoontega.
«Kas käsite kohe laua katta, söör?»
«Kas lõuna on valmis?»
«Mõne minuti pärast, söör. Oma tubadest leiate kuuma vett. Meie koos abikaasaga oleksime õnnelikud, söör Henry, kui saaksime seniks veel teie juurde jääda, kuni olete end sisse seadnud, aga uutes tingimustes, mõistate ju isegi, vajab maja hoopis suuremat personali.»
«Missugustes uutes tingimustes?»
«Ma mõtlen ainult seda, söör, et söör Charles elas väga tagasitõmbunult ja me jõudsime tema soove rahuldada. Teie sooviksite loomulikult rohkem seltsi ja seepärast on teil vaja majapidamises muudatusi läbi viia.»
«Kas see tähendab, et teie oma abikaasaga soovite lahkuda?»
«Ainult siis, kui see teile sobib, söör.»
«Aga teie esivanemad on juba mitu põlve meie juures olnud, eks ju? Mulle oleks vastumeelt alustada oma elu siin perekonna põliste sidemete purustamisega.»
Arvasin majateenri kahvatul näol märkavat mõningaid meeleliigutuse tunnuseid.
«Ma tunnen samuti, söör, ja nii tunneb ka minu abikaasa. Kuid tõtt öelda, söör, olime mõlemad väga kiindunud söör Charlesisse ja tema surm oli meile suureks löögiks,
165
nii et nüüd on see paik seotud valusate mälestustega. Ma kardan, et me ei tunne end Baskerville Hallis enam kunagi päris koduselt.»
«Aga mida te siis kavatsete ette võtta?»
«Olen kindel, et meil õnnestub mõnd äri asutada. Söör Charlesi heldus andis meile selleks kõik võimalused. Nüüd aga, söör, lubage teid juhatada teie ruumidesse.»
Vana halli ülemist osa piiras rinnatisega rõdu, kuhu viis kahepoolne trepp. Siit hargnesid kogu hoone pikkuses kaks pikka koridori, kust pääses kõigisse magamistubadesse. Minu ja Baskerville'i magamistoad olid ühes ning samas tiivas ja peaaegu kõrvuti. Need ruumid olid palju moodsamad kui maja keskosa ning nende hele tapeet ja rohked küünlad aitasid hajutada süngevõitu muljet, mis mul saabumisel oli tekkinud.
Kuid söögitoas, mis asus halli taga, valitsesid taas varjud ja hämarus. Selles pikas ruumis oli pererahva tarbeks kõrgend, mida trepiaste eraldas sõtlastele ettenähtud madalamast osast. Ruumi ühes otsas oli näha rõdu laulikute jaoks. Risti üle meie peade käisid mustad aampalgid, mille vahelt paistis suitsust tumenenud lagi. Paljude leegitsevate tõrvikute valgus ja vanaaegse pidusöömingu jämedakoeline lõbusus võisid selle ruumi süngust ehk mahendada, kuid praegu, kui kaks musta riietatud härrat istusid varjuga lambi väikeses valgussõõris, muutus hääl tahtmatult vaikseks ja meeleolu rusutuks. Hämar rida iga-suguses riietuses esivanemaid, alates Elizabethi-aegsest rüütlist ja lõpetades keigariga regendi[32] ajast, vahtis seintelt meie peale alla ja rõhus meid oma vaikiva juuresolekuga.

---

[32] Mõeldud on George IV, kes enne kuningaks saamist oli aastail 1810—1820 oma isa, vaimuhaigeks jäänud George III valitsusajal regendiks.

Me rääkisime vähe ja mina igatahes tundsin ker^ gendust, kui lõuna lõppes ja me võisime siirduda täiesti kaasaegsesse piljardiruumi ning süüdata sigareti.
«Ausõna, see ei ole eriti lustlik paik,» ütles söör Henry, «Ma oletan, et sellega võib kohaneda, aga praegu tunnen end siin küll päris võõrana. Pole ime, et mu onu täiesti üksi sellises majas elades pisut närviliseks muutus. Ent kui see teile sobib, läheme täna varakult puhkama, ja võibolla hommikul paistavad asjad rõõmsamas valguses.»
Enne kui magama heitsin, tõmbasin kardinad kõrvale ja vaatasin aknast välja. See avanes paraadukse-esisele muruplatsile,
166
mille taga oli kaks väikest salu. Puud oigasid ja õõtsusid tõusvas tuules. Kihutavate pilvede lõhedest paistis poolkuu. Selle külmas valguses nägin puudest tagapool nukra nõmme pikka madalat kumerust koos sakilise kalju-äärisega. Ma tõmbasin kardina ette, tundes, et minu viimane mulje langeb kõigi eelmistega ühte.
Ja siiski ei olnud see mulje päris viimane. Väsimusele vaatamata olin ma virge ja visklesin rahutult ühelt küljelt teisele, sest uni ei tahtnud kuidagi tulla. Kuskil kaugemas majaosas lõi kell veerandtunde, muidu valitses surmavaikus. Kuid kesköõl kostis mu kõrvu äkki mingi hääl, selge ja kõlav, mille tähenduses ei saanud olla kahtlust. See oli naise nuukse, vaigistamatust kurbusest ängistatud hinge ägamine, mida püüti meeleheitlikult tagasi hoida. Ma tõusin voodis istuli ja kuulatasin pinevalt. Hääl ei võinud tulla kaugelt, see oli kindlasti maja sees. Ma ootasin pool tundi, iga närv pingul, kuid ei kuulnud enam muud kui kella kumisevaid lööke ja luuderohu sahinat seinal.

7. RÕÕMUORU STAPLETONID

Järgmise hommiku karge ilu suutis veidi hajutada sünget ja halli muljet, mida meile mõlemale jättis esimene tutvumine Baskerville Halliga. Kui me söör Henryga hom-mikulauda istusime, voogas päikesevalgus läbi kõrgete, kivist vahepostidega akende, heites rõõmsaid värvilaike läbi aknaile maalitud vappide. Tume tahveldis hõõgus kullastes kiirtes nagu pronks ning oli raske uskuda, et see oli tõesti sama ruum, mis meie meeli eelmisel õhtul nii väga oli rõhunud.
«Küllap meil tuleb süüdistada ennast, aga mitte maja,» Ütles baronet. «Olime reisist väsinud ja sõidul läbi külmanud, seepärast nägime siin kõike mustemates värvides. Nüüd oleme puhanud ja tunneme end hästi ja kõik on jälle kena.»
«Ja siiski ei olnud küsimus ainult meie enesetundes,» vastasin mina. «Kas te näiteks ei juhtunud öösel kuulma, et keegi — arvan, et naine — nuuksus?»
«Imelik! Kui olin magama'jäämas, arvasin tõesti kuulvat midagi säärast. Ootasin päris tükk aega, aga rohkem ma seda enam ei kuulnud ja niisiis arvasin, et nägin lihtsalt und.»
167

«Ma kuulsin selgesti ja olen kindel, et see oli tõesti ühe naise nuuksumine,»
«Me peame seda otsekohe järele uurima.» Ta helistas ja küsis Barrymore'ilt, kas too võib meile asja selgitada. Mulle näis, et teenri niigi kahvatu nägu muutus peremehe küsimuse peale veelgi kahvatumaks.
«Majas on ainult kaks naist, söör Henry,» vastas ta. «Üks on köögitüdruk, kes magab maja teises tiivas. Teine on minu naine ja ma võin vastutada, et see ei olnud tema.»

Ja siiski ei rääkinud ta tõtt, sest juhtumisi kohtasin ma missis Barrymorel pärast hommikueinet pikas koridoris, kus päike hästi tema nägu valgustas. Ta oli suur, tuima-ilmeline ja jämedate näojoontega naine, suu karmilt kokku surutud, kuid teda reetsid silmad, mis olid punased ja vaatasid minu poole paistetanud laugude vahelt. See oli niisiis tema, kes öösel nuttis, ja kui lugu tõesti nii oli, siis pidi tema abikaasa seda teadma. Kuid ometi oli too asja eitanud, riskides vägagi tõenäolise paljastamisega. Miks ta seda tegi? Ja miks nuttis naine nii südantlõhestavalt? Juba hakkas selle kahvatu, väärika, musta habemega mehe ümber tekkima saladuslikkuse ja sünguse õhkkond. Tema oli esimesena leidnud söör - Charlesi laiba, ja vanamehe surma põhjustanud asjaolusid teadsime ainult tema sõnade järgi. Kas ei olnud see siiski Barrymore, keda olime näinud üüritõllas Regent Streetil? Habe võis tõepoolest olla seesama. Voorimees oli küll kirjeldanud mõnevõrra lühemat meest, kuid säärane mulje võis kergesti ekslik olla. Kuidas oli mul võimalik asja lõplikult selgitada? Ilmselt pidin enne kõike muud Grimpeni postkontori juhatajaga kokku saama ja järele pärima, kas katsetelegramm oli tõesti Barrymore'ile isiklikult üle antud. Mul oleks siis vähemalt midagi Sherlock Holmesile ette kanda, ükskõik millise vastuse ma ka saaksin.
Söör Henry pidi pärast einet hulga pabereid läbi vaatama, seega oli aeg minu kavatsuse jaoks soodne. See' oli mõnus neljamiiline jalutuskäik piki nõmme veert ja lõppes viimaks väikeses hallis külas, kus kaks suuremat hoonet — üks, nagu selgus; oli võõrastemaja, teine aga doktor Mortimeri elamu — teistest kaugelt üle ulatusid. Postkontori juhataja, kes oli ühtlasi ka kohalik kaupmees, mäletas telegrammi hästi.
«Muidugi, söör,» ütles ta. «Ma lasksin telegrammi mister Barrymorelle täpselt korralduse kohaselt kätte toimetada.»
«Kes selle ära viis?»
168
«Minu poeg. James, sa viisid ju möödunud nädalal tolle telegrammi mõisa mister Barrymore'ile?» «Jah, isa, viisin küll.»
«Ja andsid selle talle isiklikult kätte?» küsisin mina.
«Noh, ta oli parajasti pööningul, nii et ma ei saanud telegrammi talle isiklikult kätte anda, aga ma andsin selle missis Barrymore'ile ja tema lubas selle kohe edasi anda.»
«Kas sa nägid mister Barrymore'i?»
«Ei, Söör. Ma ju ütlesin, et ta oli pööningul.»
«Kui sa teda ei näinud, kuidas sa siis tead, et ta pööningul oli?»
«Noh, ta oma naine peaks ometi teadma, kus mees on,» ütles postkontori juhataja ärritatult. «Kas ta ei saanud telegrammi kätte? Kui midagi on viltu läinud, siis peab mister Barrymore isiklikult kaebuse esitama.»
Küsitlemist jätkata oli nähtavasti lootusetu ettevõte, kuid oli selge, et Holmesi kavalast võttest hoolimata polnud meil kindlat tõendit selle kohta, kas Barrymore tol ajal tegelikult siiski Londonis ei olnud. Oletame, et see nii oli, oletame, et see mees oli viimane, kes söör Charlesi elusana nägi, ja esimene, kes uut pärijat selle tagasitulekul Inglismaale jälitas. Mida võib sellest järeldada? Kas tegutseb ta kellegi ülesandel või on tal endal mõni õel kavatsus? Mis huvi võis tal olla Baskerville'ide perekonda taga kiusata? Ma mõtlesin imelikule hoiatusele, mis oli välja lõigatud «Times'i» juhtkirjast. Oli see tema töö või tegi seda vahest keegi teine, kes tema plaanidele vastu töötas? Ainukeseks mõeldavaks seletuseks võis olla söör Henry arvamus, et kui Barrymore'id saaksid perekonna eemale peletada, oleks neile kindlustatud mugav ja püsiv kodu. Kuid

selline seletus ei olnud kindlasti mitte küllaldane, et põhjendada neid kaugeleulatuvaid ja kavalaid sepitsusi, millega noore baroneti ümber otsekui nähtamatut võrku punuti.
Holmes ütles ise, et kõigi tema sensatsiooniliste juurdluste pikas reas ei ole tal sellest keerukamat juhtumit ette tulnud. Mööda halli üksildast teed tagasi kõndides ma otse palvetasin, et mu sõber rutem vabaneks oma muust tegevusest ja tuleks siia ning võtaks minu õlgadelt vastutuse ränga koorma.
Mu mõtted katkestas äkki jooksumüdin selja taga ja mind nimepidi hüüdev hääl Ma pöördusin ümber, arvates, et näen doktor Mortimeri, kuid minu imestuseks jooksis mulle järele tundmatu isik. See oli lühemat kasvu, sale, pepsi siledaksaetud näo, kitsa lõua ning linakarva
169
juustega mees, aastatelt kolmekümne ja neljakümne vahel, hall ülikond seljas ning õlgkübar peas. Üle õla rippus tal plekk-toos taimenäidiste tarvis ja ühes käes kandis ta rohelist liblikavõrku.
«Ma olen kindel, doktor Watson, et te vabandate minu häbematust,» ütles ta, kui hingeldades minuni jõudis. «Me oleme siin nõmmel lihtne rahvas ega oota ametlikku esitlemist. Arvatavasti olete kuulnud minu nime meie ühiselt sõbralt Mortimerilt. Ma olen Stapleton Rõõmuorult.»
«Ma oleksin teid ära tundnud teie võrgu ja toosi järgi,» ütlesin ma, sest teadsin, et mister Stapleton on looduse-uurija. «Aga millest teie minu ära tundsite?»
«Ma olin parajasti Mortimeri juures, kui te möödusite, ja ta näitas teid mulle oma kabineti aknast. Kuna meil on ühine tee, mõtlesin, et jooksen teile järele ja tutvustan ennast. Loodan, et söör Henry ei ole reisist väsinud?»
«Tänan, ta tunneb ennast hästi.»
«Me kõik kartsime, et uus baronet võiks pärast söör Charlesi kurba surma keelduda siin elamast. Rikkalt mehelt on ju raske nõuda, et ta tuleks ja end sellisesse kolkasse mataks, kuid, saate aru, ümbruskonnale loeb tema siia-tulek palju. Ega söör Henryl selles suhtes mingit ebausklikku hirmu ei ole?»
«Arvan, et mitte.»
«Te muidugi teate legendi deemonlikust koerast, kes nende perekonda kummitab?»
«Jah, olen sellest kuulnud.»
«See on lihtsalt harukordne, kuivõrd kergeusklikud on siinsed talupojad! Igaüks neist on valmis vanduma, et on seda elukat nõmmel näinud.» Ta rääkis naerumuigega, kuid ma võisin tema silmist lugeda, et ta võttis asja tõsisemalt. «See lugu vangistas täielikult söör Charlesi kujutluse ja seega kahtlemata põhjustaski tema traagilise surma.»
«Aga kuidas siis?»
«Ta närvid olid niivõrd pingul, et ükskõik millise koera nägemine võis tema haigele südamele saatuslikuks saada. Kujutan ette, et ta nägi ehk tõepoolest midagi taolist oma viimasel õhtul jugapuualleel. Ma kartsin kogu aeg mõnda õnnetust, sest olin vanamehesse väga kiindunud ja teadsin, et ta süda oli nõrk.»
«Kust te seda teadsite?»
«Mu sõber Mortimer rääkis mulle.»
«Tähendab te arvate, et mingisugune koer ajas söör Charlesi taga ja et mees seetõttu suri hirmust?»
170
«On teil mõni parem seletus?»

«Ma ei ole veel mingile järeldusele jõudnud.»
«Aga mister Sherlock Holmes?»
Mul jäi ootamatusest hing kinni, kuid pilk kaaslase rahulikule näole ja kindlale vaatele veenis mind, et ta ei kavatsenud mind üllatada.
«Mul on mõttetu teeselda, nagu ma teid ei teaks, doktor Watson,» ütles ta. «Lood teie detektiivist on ulatunud siiagi ja te ei saanud teda kuulsaks tehes ise tundmatuks jääda. Kui Mortimer mulle teie nime ütles, ei saanud ta salata, et oletegi just seesama doktor Watson. Kui te siin olete, siis järelikult tunneb mister Sherlock Holmes selle loo vastu huvi ja ma olen loomulikult uudishimulik, millise seisukoha ta võtab.»
«Kardan, et ma ei saa sellele küsimusele vastata.»
«Tohin ma küsida, kas ta ka ise kavatseb meid oma küllasõiduga austada?»
«Ta ei saa praegu linnast lahkuda. Tema tähelepanu on pühendatud teistele asjadele.»
«Kui kahju! Ta võiks selgitada asju, mis on meile nii arusaamatud. Aga mis puutub teie uurimistesse, siis ma loodan, et kasutate minu teeneid, kui saan mingil viisil abiks olla. Kui mul pisutki aimu oleks teie kahtlustuste iseloomust või sellest, kuidas kavatsete seda juhtumit uurida, võiksin vahest juba praegu teid aidata või teile mõningat nõu anda.»
«Ma kinnitan teile, et olen siin lihtsalt külastamas oma sõpra söör Henryt ja et ma ei vaja mitte mingisugust abi.»
«Suurepärane!» ütles Stapleton. «Talitate täiesti õigesti, kui olete ettevaatlik ja diskreetne. Ma tunnen, et sain õigusega laita kohatu pealetükkivuse eest, ja luban teile, et ma enam seda lugu ei puuduta.»
Me jõudsime kohale, kus kitsas rohune jalgrada teelt ära pööras ja üle nõmme eemale lookles. Paremal oli kivirahnudega kaetud järsk mäeküngas, millest möödunud aegadel oli murtud graniiti. Künka meiepoolne külg kujutas endast tumedat kaljuseina, mille õnarustes kasvasid sõnajalad ja põldmarjapõõsad. Ühe kaugema kõrgendiku tagant heljus hall suitsupilveke.
«Paras jalutuskäik sellel nõmmerajal viib meid Rõõmu-orule,» ütles ta. «Vahest leiate tunnikese aega — mul oleks hea meel teid oma õele tutvustada.»
Mu esimene mõte oli, et minu kohus on olla söör Henry kõrval. Kuid siis meenus mulle paberite ja arvete kuhi,
171
mis tema kirjutuslauda oli katnud. Päris kindlasti ei saanud ma teda nende juures abistada. Ja Holmes oli selge sõnaga öelnud, et pean uurima nõmmel elavaid naabreid. Võtsin Stapletoni küllakutse vastu ja me pöördusime koos teerajale.
«See nõmm on imetlusväärne paik,» ütles ta, vaadates ümberringi voogavaile kõrgendikele, pikkadele rohelistele lainetele, millel fantastilise vahuna kobrutasid sakilised graniitharjad. «Nõmmest ei tüdine iial. Te ei või arvatagi, milliseid hämmastavaid saladusi ta varjab. Ta on nii määratu lai, tühi ja salapärane.»
«Kas tunnete nõmme siis hästi?»
«Ma olen alles kaks aastat siin elanud. Põliselanikud nimetaksid mind uustulnukaks. Me asusime siia varsti pärast söör Charlesi. Kuid minu huvid sundisid mind ümberkaudse maastiku iga nurgakest läbi uurima ja ma usun, et siin on vähe inimesi, kes seda minust paremini tunneksid.»
«Kas seda on nii raske tundma õppida?»
«Väga raske. Põhja pool näete näiteks seda suurt tasandikku, millelt tõusevad nood veidrad künkad. Kas te märkate seal midagi tähelepanuväärset?»

«See näib olevat haruldaselt hea koht ratsutamiseks.»
«Igaüks mõtleks nii, aga selline arvamine on maksnud juba mitme inimese elu. Kas märkate neid ererohelisi laike, millega tasandik on kaetud?»
«Jah, need näivad muust osast viljakamad olevat.»
Stapieton hakkas naerma. «See on suur Grimpeni mädasoo,» ütles ta. «Üks vale samm seal tähendab inimesele või loomale surma. Nägin alles eile, kuidas üks nõmmel toitu otsiv poni sinna hulkuma läks. Ta ei tulnud enam tagasi. Nägin tema pead hulk aega laukast välja sirutuvat, kuid lõpuks imes soo ta endasse. Soost üleminek on hädaohtlik isegi kuival ajal, kuid viimaste sügisvihmade järel on see kohutav paik. Ometi leian mina tee otse soo keskpaika ja tulen elusalt tagasi. Jumala eest, seal on jälle üks õnnetu poni!»
Midagi pruuni väherdas ja viskles rohelise tarnheina vahel. Äkki kerkis pikk, kramplikult pingutav ja väänlev kael ning üle soo kajas meeleheitlik hirnumine. Ma jäigastusin jubedustundest, kuid mu kaaslase närvid näisid minu omadest tugevamad olevat.
«Läinud,» ütles ta. «Soo sai ta endale. Kahe päevaga kaks ja võib-olla rohkemgi, sest nad harjusid kuivaga seal
172
käima ega oska nüüd vahet teha, enne kui mõni laugas nad oma haardesse saab. See Grimpeni mädasoo on halb koht!»
«Ja te ütlete, et suudate tast üle minna?»
«Jah, seal on paar rada, mida osav mees võib kasutada. Mina avastasin need.»
«Aga mis lusti teil peaks olema nii hirmsasse kohta minna?»
«Kas näete neid künkaid seal kaugel? Need on tõelised saared keset läbipääsmatut mädasood, mis paljude aastate vältel nende ümber on tekkinud. Seal leidub haruldasi taimi ja liblikaid, kui te ainult oskate sinna pääseda.»
«Ma katsun mõni päev õnne.»
Ta vaatas mulle üllatunult otsa. «Jumala pärast, see mõte visake küll peast,» ütles ta. «Teie surm jääks minu südametunnistusele. Ma kinnitan teile, et teil poleks vähimatki väljavaadet sealt elusana tagasi tulla. Minulgi on see võimalik ainult teatud keerukat teemärkide süsteemi meeles pidades.»
«Kuulake!» hüüdsin ma. «Mis see on?»
Üle nõmme kostis pikalt madal, kirjeldamatult kurb oigamine. See täitis kogu õhu, kuid võimatu oli öelda, kust see tuli. Hääl paisus tumedast üminast sügava möirgeni ja vaibus siis uuesti melanhoolseks võbisevaks üminaks. Stapieton vaatas mulle veidral ilmel otsa.
«Kummaline paik see nõmm,» ütles ta.
«Aga mis see oli?»
«Talunikud ütlevad, et see on Baskerville'ide koer, kes nõuab oma saaki. Ma olen seda paar korda varemgi kuulnud, ent mitte kunagi nii valjusti.»
Südames hirmuvõbin, lasksin pilgul libiseda üle tohutu, keskelt paisunud tasandiku, mida katsid lugadest rohelised laigud. Miski ei liikunud sel määratu suurel lagendikul, välja arvatud paar ronka, kes kraaksusid meie taga kalju-tipul.
«Te olete haritud inimene. Ega te ometi usu säärast rumalust?» ütlesin ma. «Mis võis teie arvates seda imelikku häält tekitada?»
«Laukad teevad mõnikord veidrat häält. Seda võib põhjustada kas muda settimine, veetaseme tõus või midagi muud säärast.»
«Ei, ei, see oli elava olendi hääl.»
«Võib-olla. Kas te ei ole kunagi kuulnud, kuidas karjub hüüp?»

«Ei, ei ole.»
«Ta on Inglismaal praegu väga haruldane, peaaegu väljasurnud lind, aga siin nõmmel on kõik võimalik. Jah, mind ei üllataks, kui saaksin teada, et me kuulsime viimase hüübi hüüdu.»
«See oli kõige veidram ja kummalisem hääl, mida ma elu sees olen kuulnud.»
«Jah, siin paigas tekib üldse üsna kõhe tunne. Vaadake toda mäekülge. Mida te nondest seal arvate?»
Kogu järsk nõlvak oli kaetud vähemalt paarikümne hallidest kividest sõõriga.
«Mis need on? Lambatarandikud?»
«Ei, need on meie auväärsete esivanemate kodud. Eelajalooline inimene asustas seda nõmme tihedalt ja me leiame kogu tema lihtsa majapidamise täpselt nii, nagu ta selle jättis, sest hiljem ei ole seal enam keegi elanud. Need on tema katuseta jäänud vigvamid. Te võite isegi tema kollet ja magamisaset näha, kui teil on küllalt uudishimu, et sisse minna.»
«Aga see on ju päris linn! Millal siin elati?»
«See oli uuema kiviaja inimene — täpne aeg teadmata.»
«Ja millega ta tegeles?»
«Karjatas neil nõlvakutel oma karja ning õppis kaevandama tina, kui pronksmõõk hakkas kivikirvest välja tõrjuma. Vaadake toda suurt lõhet vastasskünkal. See on tema töö jälg. Jah, doktor Watson, te leiate siin nõmmel mõndagi ainulaadset. Oh, vabandage mind silmapilguks! See on kindlasti Cyclopides.»
Mingi väike kärbes või koilane oli üle meie raja lennelnud ning Stapleton tormas kohe erakordse tarmu ja kiirusega teda jälitama. Putukas lendas minu kohkumuseks otse suure mädasoo suunas, aga minu uus tuttav ei peatunud hetkekski, vaid aina hüppas tema järel mättalt mättale ja viibutas õhus oma rohelist võrku. Hall ülikond ja siksakiline, korrapäratu edasiliikumine tegid teda ennastki suure koiliblika sarnaseks. Ma seisin ja jälgisin teda, imetledes tema ebatavalist agarust ja samaaegselt olles hirmul, et ta kaotab reetlikul sool kindla jalgealuse. Korraga kuulsin samme, ja ümber pöördudes nägin rajal enda lähedal üht naisterahvast. Ta oli tulnud sealtpoolt, kus suitsupilveke Rõõmuoru asukohta tähistas, kuid maapinna järsk langus oli teda varjanud, seni kui ta päris lähedale jõudis.
Ma ei kahelnud, et see oligi miss Stapleton, kellest mulle oli räägitud, sest daame oli nõmmel üldse vähe ning' mulle
174
meenus, et keegi oli teda kirjeldanud iludusena. Minule liginev naine oli seda kindlasti, ja seejuures kõige haruldasemat tüüpi. Võimatu oli kujutleda veel suuremat erinevust venna ja õe vahel, sest Stapleton oli kahvatu, heledate juuste ja hallide silmadega, tema õde aga tumedam kui ükski brünett, keda ma Inglismaal olen näinud, lisaks sihvakas ja elegantne. Tema uhke peenejooneline nägu oli niivõrd korrapärane, et oleks võinud mõjuda igavana, kui poleks olnud tundlikku suud ja ilusaid, tumedaid ning väljendusrikkaid silmi. Oma täiusliku kehakuju ja elegantse riietusega oli ta sel üksildasel nõmmerajal tõepoolest ootamatu ilming. Kui ma ümber pöördusin, oli ta pilk suunatud vennale, kuid siis astus ta kiirustades mulle lähemale. Ma kergitasin kübarat ja pidin parajasti hakkama oma isiku kohta seletust andn^a, kui tema sõnad mu mõtetele sootuks uue suuna andsid.
«Sõitke siit ära!» ütles ta. «Sõitke otsekohe tagasi Londonisse!»

Ma võisin ainult rumala näoga talle otsa vahtida. Ta väl-gutas silmi ja lõi kannatamatult jalaga vastu maad.
«Miks peaksin ma tagasi sõitma?» küsisin ma.
«Ma ei saa teile seletada.» Ta kõneles tasa ja innukalt, omapärase pehme hääldusega.
«Kuid jumala pärast, tehke, nagu ma teid palun. Minge tagasi ja ärge enam kunagi oma jalga siia nõmmele tõstke!»
«Aga ma ju alles tulin.»
«Oh, inimene!» hüüdis ta. «Kas te tõesti ei taipa, kui teile head soovitakse? Minge Londonisse tagasi! Veel täna! Sõitke siit iga hinna eest minema! Tasa, mu vend tuleb! Mitte sõnagi sellest, mida ütlesin! Kas oleksite nii lahke ja tooksite mulle tolle orhidee sealt nende kuuskheinte keskelt? Meie nõmm on rikas orhideedest, kuigi te kahjuks jäite liiga hiljaks, et näha kogu siinset ilu.»
Stapleton oli jälitamise katkestanud ning pöördus pingutusest hingeldades ja õhetades tagasi meie juurde.
«Halloo, Beryl!» ütles ta, ja mulle näis, et tema toon polnud just eriti südamlik.
«Sul on palav, Jack?»
«Jah, ajasin taga Cyclopides't. Ta on väga haruldane ja sügisel eriti harva esinev. Küll on kahju, et ma teda kätte ei saanud!»
Ta rääkis ükskõikselt, kuid tema väikesed heledad silmad vilksasid kogu aeg neiult minu poole.
175
«Ma märkan, et olete juba tuttavaks saanud.»
«Jah. Ma ütlesin söör Henryle, et ta on hiljaks jäänud nõmme tõelist ilu nägema.»
«Kuidas? Kelleks sa teda pead?»
«Ma arvan, et ta peab olema söör Henry Baskerville.»
«Oh ei,» ütlesin ma. «Olen ainult tavaline lihtsurelik, kuid tema sõber. Minu nimi on doktor Watson.»
Daami väljendusrikkal näol lõi korraks hõõguma paha-meelepuna.
«Siis rääkisime teineteisest mööda,» ütles ta.
«Teil polnudki ju palju aega rääkimiseks,» tähendas tema vend, vaadates ikka õele uurivalt otsa.
«Ma kõnelesin doktor Watsoniga kui uusasukaga ja mitte kui juhusliku külalisega,» ütles õde. «Temale on kindlasti ükskõik, kas orhideede õitsemiseks on aeg varane või hiline. Aga te tulete muidugi edasi ja vaatate meie Rõõmuoru üle?»
Pärast väikest jalutuskäiku jõudsime kõleda nõmmemaja juurde, mis vanul jõukail päevil võis olla mõne karjakasvataja taluhoone, kuid oli nüüd ümber ehitatud ja kaasaegseks elamuks kohandatud. Maja ümbritses viljapuuaed, kuid puud olid, nagu nõmmel ikka, kidurad ja madalad ning kogu paik mõjus armetu ja nukrana. Meid laskis sisse veider, kortsulise näo ja roostekarva kuuega vana teener, kes näis majaga hästi ühte sobivat. Kuid avarad toad olid sisustatud peene maitsega, milles arvasin perenaise mõju ära tundvat. Kui mu pilk aknast välja vaadates langes lõputule, kuni kauge silmapiirini rulluvale ja graniidirahnudega kaetud nõmmele, pidin paratamatult imestama, mis vägi võis küll seda haritud meest ja tema ilusat õde sellisesse paika elama tuua.
«Eks ole veider koht, mille endale elamiseks valisime,» ütles Stapleton nagu vastuseks minu mõtetele. «Kuid siiski tunneme ennast siin üsna hästi, eks ju, Beryl?»
«Jah, päris hästi,» vastas õde, kuid tema sõnadest ei kõlanud veendumust.

«Mul oli ühes põhjapoolses maakohas kool,» jätkas Stapleton. «Minu meelelaadiga inimesele oli töö seal mehaaniline ja ebahuvitav, kuid ma pidasin kalliks võimalust elada koos noortega, aidata kaasa nende vaimsele arengule ja mõjutada neid oma iseloomu ning ideaalidega. Paraku oli saatus meie vastu. Koolis puhkes tõsine epideemia ja kolm poissi surid. See oli koolile raske löök ja suur osa minu kapitalist kadus jäädavalt. Ja siiski — kui mitte arvestada
176
poiste meeldiva seltskonna puudumist, peaksin ma oma õnnetuse üle rõõmu tundma, sest oma tugeva kirega botaanika ja zooloogia vastu leidsin ma siin piiramatu töövälja ning mu õde on niisama suur loodusesõber nagu minagi. Kogu selle pihtimuse, doktor Watson, põhjustas teie ilme, kui silmitsesite meie aknast nõmme.»
«Mul vilksatas tõepoolest mõte, et siin võib olla igavavõitu — kui mitte teil, siis vähemalt teie õel.»
«Ei, ei, mul ei ole kunagi igav,» ütles õde kiiresti.
«Meil on raamatud, omad uurimused ja huvitavad naabrid. Doktor Mortimer on omal alal kõrge eruditsiooniga mees. Vaene söör Charles oli samuti oivaline kaaslane. Ta oli meie hea tuttav ja me tunneme temast rohkem puudust, kui oskan öelda. Mis te arvate, kas oleks minust väga pealetükkiv, kui ma täna õhtupoolikul külastaksin söör Henryt ja teeksin temaga tutvust?»
«Olen kindel, et see teda rõõmustaks.»
«Siis vahest teataksite talle minu kavatsusest. Meil on ehk võimalik üht-teist ära teha, et tal uue ümbrusega harjumine hõlpsamini läheks. Kas te ei tahaks üles tulla, doktor Watson, ja tutvuda minu liblikakoguga? Arvan, et see on Edela-Inglismaal kõige täielikum kollektsioon: Kuni te selle läbi vaatate, on ka eine valmis.»
Mina aga tahtsin oma hoolealuse juurde tagasi pöörduda. Nõmme, nukrus, õnnetu poni surm, imelik hääl, mida ühendati Baskerville'ide sünge legendiga, — kõik see rõhus mind. Nende enam-vähem ebamääraste muljete krooniks oli tulnud miss Stapletoni selgesõnaline hoiatus, mis öeldi sellise kindla veendumusega, et ma ei saanud kahelda selle tõsiduses ja põhjendatuses. Ehkki mulle visalt peale käidi, loobusin ma pakutud einest ja asusin viivitamatult tagasiteele, valides sellesama rohtunud teeraja, mida mööda olime tulnud.
Nähtavasti oli siiski olemas mingi lühem tee, sest enne maanteele jõudmist leidsin oma suurimaks hämmastuseks miss Stapletoni istumas rajaäärsel kivil. Ta põsed õhetasid kenasti kiirest käigust ja ta surus kätt rinnale.
«Ma jooksin kogu tee, et teist ette jõuda, doktor Watson,» ütles ta. «Mul ei olnud aega isegi kübarat pähe panna. Ma ei või kauemaks jääda, muidu märkab vend minu puudumist. Ma tahtsin teie ees vabandada rumala vea pärast, mida tegin teid söör Henryks pidades. Palun unustage kõik. mis ma ütlesin, sest see ei puuduta mingil määral teid.»
177
«Ma ei saa seda kuidagi unustada, miss Stapleton,» ütlesin ma. «Olen söör Henry sõber ja tema heaolu on mulle väga südamelähedane, öelge, miks te nii tungivalt soovisite, et söör Henry Londonisse tagasi pöörduks?»
«Naise tuju, doktor Watson! Kui te mind paremini tundma õpite, siis saate aru, et ma ei ole alati võimeline oma ütlemisi ja tegusid põhjendama.»

«Ei, ei! Mäletan hästi erutust teie hääles. Mäletan ka teie pilku. Olge minuga avameelne, miss Stapleton, palun teid, sest siia saabumisest alates tunnen ma kogu aeg enda ümber nagu mingeid varje. Elu on muutunud tolle suure Grimpeni mädasoo taoliseks: igal pool on justkui väikesed rohelised laukad, millesse võib vajuda, ja ei ole mitte kedagi, kes teed juhataks, öelge mulle seepärast, mida te mõtlesite, ja ma luban, et annan teie hoiatuse söör Henryle edasi.»
Ta näole tuli hetkeks kõhklev ilme, aga kui ta mulle vastas, oli tema pilk jälle vali.
«Te teete sellest liiga suure numbri, doktor Watson,» ütles ta. «Söör Charlesi surm vapustas meid vennaga sügavasti. Me tundsime teda hästi, sest tema armastatuim jalutuskäik oli üle nõmme meie majani. Teda rõhus väga tema perekonnal lasuv needus, ja kui juhtus see tragöödia, arvasin ma loomulikult, et tema hirm pidi mingil määral põhjendatud olema. Seepärast olin mures, kui perekonna teine liige siia elama asus, ja tundsin, et teda tuleb ähvardava hädaohu eest hoiatada. See ongi kõik, mida tahtsin edasi anda.»
«Aga milles see hädaoht seisneb?»
«Kas te teate lugu koerast?»
«Ma ei usu sellist rumalust.»
«Aga mina usun. Kui teil söör Henryle mingit mõju on, siis viige ta ära sellest kohast, mis tema perekonnale alati saatuslik on olnud. Maailm on lai. Miks peaks ta soovima elada paigas, kus teda ähvardab hädaoht?»
«Just sellepärast, et see koht on hädaohtlik. Selline on söör Henry iseloom. Kardan, et kui te ei saa mulle anda täpsemaid seletusi, siis on võimatu teda paigast liigutada.»
«Ma ei saa midagi täpsemat öelda, sest ma ei tea midagi täpsemat.»
«Mul oleks veel üks küsimus, miss Stapleton. Kui see on kõik, mida te mind esimest korda kõnetades tahtsite öelda, miks te siis ei soovinud, et teie vend seda kuuleks? Mis võiks temal või kellelgi teisel selle vastu olla?»
178
«Minu vend soovib väga, et mõisas oleks peremees, sest tema arvates oleks see nõmme vaesele rahvale kasuks. Ta vihastaks väga, kui ta teada saaks, et ma ütlesin midagi, mis võiks põhjustada söör Henry ärasõidu. Nüüd aga olen oma kohuse täitnud ja enam ei ütle ma midagi. Pean tagasi minema, muidu märkab vend minu puudumist ja hakkab kahtlustama, et ma teiega kohtusin. Head aega!»
Ta pöördus ja oli mõne hetke pärast kivirahnude vahele kadunud, kuna mina jätkasin teed Baskerville Halli poole, südames ebamäärane hirm.

8. DOKTOR WATSONI ESIMENE ARUANNE

Nüüdsest peale esitan sündmuste käiku oma kirjade järgi, mis.ma Sherlock Holmesile saatsin; need lebavad minu ees laual. Üks leht puudub, muidu aga on nad kõik täht-tähelt säilinud ning annavad minu tolleaegseid tundeid ja kahtlustusi edasi täpsemalt, kui seda võiks teha mu mälu, nii selgelt kui mul need traagilised sündmused meeles ongi.
Baskerville Hall, 13, oktoobril
Kallis Holmes!
Minu eelmised kirjad ja telegrammid on Teile võrdlemisi hea ülevaate andnud kõigest, mis selles maailma kõige mahajäetumas kolkas on juhtunud. Mida kauem siin viibida,

seda enam valdab hinge siinse nõmme nukrus, lõpmatu avarus, kuid ka selle karm võlu. Kui te juba kord siin sellel pinnal olete, on moodne Inglismaa teist kõige täiega sinnapaika jäänud, see-eest aga märkate kõikjal eelajaloolise inimese asumise ning töö jälgi. Kus te ka ei kõnniks, igal pool ümberringi leidub selle unustatud rahva eluasemeid, haudu ja suuri püstiaetud kaljurahne, mis on arvatavasti märkinud tema pühapaiku. Nähes noid halle kivionne rahnulistel künkanõlvadel, unustate te oma ajastu ja leiate, et kui äkki mõni nahkadesse riietatud karvane mees onni madalast uksest välja roniks ja oma vibule ränikivist otsaga noolt sätiks, oleks tema siinviibimine loomulikum kui teie oma. On kummaline, et need inimesed asustasid nii tihedalt seda paika, kus maapind küll vist alati on üpris viljatu olnud. Ma ei ole muinasteadlane, kuid võin siiski kujutleda, et see oli mõni rahuarmastav
179

laastatud suguharu, kes pidi leppima maaga, mida keegi teine poleks asustanud.
Kuid sellel kõigel ei ole siiski midagi ühist ülesandega, mille Te mulle andsite, ja küllap see on Teie rangelt praktilisele mõistusele ka üsna ebahuvitav. Ma mäletan ikka veel Teie täielikku ükskõiksust selle suhtes, kas tiirleb Päike ümber Maa või Maa ümber Päikese. Pöördugem siis faktide juurde, mis puudutavad söör Henry Baskerville'i.
Kui Te paaril viimasel päeval minult ühtki aruannet ei saanud, siis seda seetõttu, et kuni tänaseni ei olnudki midagi tähtsat teatada. Nüüd aga kerkis esile väga üllatav asjaolu, millest kohe varsti jutustan. Kõigepealt pean Teid kurssi viima mõningate teiste teguritega siinses olukorras.
Üks neist, mida olen seni vähe puudutanud, on nõmmele põgenenud sunnitööline. On küllalt põhjust uskuda, et ta siit nüüd lõplikult on lahkunud, mis oleks ümbruskonna üksildastele peredele suureks kergenduseks. Tema põgenemisest on möödas juba kaks nädalat, mille kestel teda pole nähtud ega temast kuuldud. On täiesti mõeldamatu, et ta oleks suutnud kogu selle aja nõmmel vastu pidada. Tõsi küll, seal ei ole sugugi raske ennast peita. Iga kivi-onn võiks talle varjupaika anda. Ent kui ta just lambaid ei püüa ega tapa, ei ole tal midagi süüa. Seepärast me arvamegi, et ta on läinud, ja seetõttu magavad kaugemal asuvad talunikud nüüd rahulikumalt.
Meid on majas neli tugevat meest, nii et suudame end väga hästi kaitsta, kuid tunnistan, et olen Stapletonidele mõeldes mitmelgi korral rahutust tundnud. Nad elavad miile eemal igasugusest abist. Seal on toatüdruk, üks vana teener, õde ja vend, viimane aga ei ole eriti tugev mees. Nad oleksid täiesti abitud sellise kõigeks võimelise mehe ees, nagu on see Notting Hiili roimar, kui too kord majja pääseb. Me mõlemad söör Henryga tundsime nende pärast muret ja tegime isegi ettepaneku, et tallipoiss Perkins nende juures ööbiks, kuid Stapleton ei taha sellest kuuldagi.
Asi on nii, et meie baronetist sõber hakkab kena naabrinna vastu märgatavat huvi ilmutama. Seda ei saagi imeks panna, sest temataolisel teotahtelisel mehel läheb aeg siinses üksildases paigas arusaadavalt igavaks, miss Stapleton aga on võluv ja ilus naine. Kummaliseks kontrastiks tema külmaverelisele ja kiretule vennale on temas midagi tulist ja eksootilist. Kuid ka vennas tundub olevat varjatud kirgi. Tal on oma õele kindlasti suur mõju, sest ma
180
olen märganud, et õde vaatab rääkides ühtelugu tema poole, nagu oodates öeldu heakskiitmist. Loodan, et ta on õe vastu kena. Tema silmis on mingi kuiv sädelus ja õhu-

kesed huuled on kokku surutud, nagu see sobib kindla ja arvatavasti karmi iseloomuga. Te leiaksite temas huvitava uurimisobjekti.
Ta tuli kohe esimesel päeval Baskerville'ile külla, ja järgmisel hommikul võttis meid mõlemaid kaasa, et meile näidata paika, kus arvatakse olevat alguse saanud legend õelast Hugost. Mõnemiiline rännak üle nõmme viis meid kohta, mis oli niivõrd sünge, et võis tõepoolest põhjustada sellise legendi tekkimise. Me leidsime sakiliste kaljurün-gaste vahel kitsa oru, mis viis avarale, jänesevillast valge-tipulisele platsile. Selle keskel seisid kaks suurt,, teravaotsalist ja kulunud kivisammast, mis nägid välja nagu mingi koletise päratud lagunevad kihvad. Kõik vastas siin muistse tragöödia tegevuspaigale. Söör Henry oli väga huvitatud ja küsis Stapletonilt enam kui kord, kas viimane tõesti usub, et üleloomulikud jõud võivad inimeste tegevusse vahele segada. Ta rääkis kergel toonil, aga oli ilmne, et ta suhtub asjasse vägagi tõsiselt. Stapleton oli vastamisel ettevaatlik, kuid võis kergesti märgata, et ta ütles vähem, kui oleks võinud öelda, ja et ta soovist baroneti tundeid säästa ei avaldanud oma arvamust täie avameelsusega. Ta jutustas meile juhtumitest, kus suguvõsad olid samuti kannatanud mingi kurja jõu tagakiusamise all, ning jättis mulje, et ses asjas jagab ta üldist arvamust.
Tagasiteel astusime sisse Rõõmuorule, kus meile pakuti einet, ja siis tutvuski söör Henry miss Stapletoniga. Baronet näis juba esimesest hetkest peale olevat neiust kõvasti sisse võetud, ja vaevalt ma eksin, kui ütlen, et see tundmus oli vastastikune. Koduteel viis ta jutu ikka ja jälle neiule ning sellest alates ei möödu päevagi, mil me venna ja õega kokku ei puutuks. Täna tulevad nad meile lõunale ja on olnud juttu, et järgmisel nädalal külastame meie neid.
Võiks arvata, et selline partii oleks Stapletonile vägagi vastuvõetav, ent ometi olen mitmel korral märganud tema näpi tugevat pahameelt, kui söör Henry tema õele erilist tähelepanu on osutanud. Kahtlemata on ta väga oma õesse kiindunud ja tunneks end ilma temata üksildasena, kuid oleks ju isekuse ülim tipp, kui ta oma õde nii hiilgavast abielust eemale katsuks hoida. Ja ometi olen kindel, et ta ei soovi nende sõpruse küpsemist armastuseks, ning olen
181
korduvalt tähele pannud, et ta püüab suure hoolega neid takistada jäämast tète-à-tête[33]. Muide, Teie juhend mulle — mitte kunagi lubada söör Henryt üksinda välja minna — muutub peaaegu võimatuks, kui meie muudele raskustele peaks veel lisanduma armulugu. Minu populaarsus kannataks õige pea, kui ma Teie korraldust täht-tähelt täidaksin.
Neil päevil, täpsemalt neljapäeval, oli meie pool einel doktor Mortimer. Ta oli Suurseljakul ühe kääpa lahti kaevanud ja leidnud sealt eelajaloolise kolju, mis teeb talle suurt rõõmu. Sellist sihikindlat entusiasti kui tema pole maa peal veel olnud! Pärastpoole astusid sisse ka Stapletonid, ja söör Henry palvel viis lahke arst meid kõiki juga-puualleele, et täpselt näidata, kuidas kõik tol saatuslikul ööl oli juhtunud. See jalgtee on pikk ja nukker, kummalgi pool kõrval pöetud heki kõrge sein ja kitsas mururiba. Kaugemas otsas seisab vana lagunenud aiamajake. Poolel teel on nõmmevärav, mille juurde vanahärra oli puistanud sigarituhka. See on valge, lingiga puuvärav. Värava taga laiub nõmm. Mulle tuli meelde Teie teooria juhtumi kohta ja ma püüdsin kujutleda, kuidas tookord kõik toimus. Kui vanahärra seal seisis, nägi ta midagi üle nõmme tulemas, midagi, mis teda nii kohutas, et ta kaotas aru ja pistis jooksma ning jooksis, kuni suri

[33] **Nelja silma alla (pr. k.).**

lihtsalt hirmust ja ülepingutusest. Ta põgenes mööda seda pikka sünget puiesteed. Kuid mille eest? Mõne lambakoera eest, kes nõmmel ringi luusis? Või oli see viirastuslik koer — must, vaikiv ja võigas? Või oli mängus inimkäsi? Kas teadis kahvatu valvas Barrymore rohkem, kui ta rääkida tahtis? Kõik on ähmane ja ebamäärane, kuid siiski langeb kõigele roima tume vari.

Pärast viimast kirja tutvusin ma veel ühe naabriga. See on mister Frankland Latter Hallist, kes elab umbes neli miili meist lõuna pool. Ta on punase näo, valgete juuste ja äkilise loomuga vanem mees. Tema kireks on Briti seadus ja ta on kulutanud terve varanduse kohtuprotsessidele. Ta protsessib ainult protsessimise lõbu pärast ja on võrd-selt valmis esinema "igas küsimuses nii poolt kui vastu, mistõttu pole mingi ime, et see lõbu läheb tal. kalliks maksma. Mõnikord suleb ta tee ja keeldub seda avamast ka kogu kihelkonna nõudmisel. Teinekord rebib ta omaenda kätega mõne teise mehe värava maha ja teatab, et seal on igivanast ajast olnud vaba läbikäik, ässitades

182

omanikku teda kohtusse kaebama võõrale maa-alale tungimise pärast. Ta tunneb hästi vana mõisa- ja kogukonna-õigust ning rakendab oma teadmisi vahel Fernworthy külaelanike kasuks, vahel aga nende vastu, nii et kord kantakse teda pidulikult mööda külatänavat, kord jälle põletatakse teda kujutavat nukku, vastavalt tema viimasele vägitükile. Räägitakse, et tal olevat momendil käsil umbes seitse kohtuasja, mis arvatavasti neelavad kogu tema järelejäänud varanduse ja sel kombel tõmbavad tal astla välja ning muudavad ta tulevikus ohutuks. Kui kohtuskäimised maha arvata, näib ta olevat lahke ja vastutulelik, ning ma nimetan teda ainult Teie erilise nõudmise tõttu kirjeldada kõiki meid ümbritsevaid inimesi. Neil päevil leidis ta endale veidra tegevuse: asjaarmastaja-asfronoo-mina on ta endale muretsenud suurepärase pikksilma, ja sellega lamab ta nüüd oma maja katusel ning jälgib kogu päeva nõmme, lootes märgata põgenenud sunnitöölist. Kõik oleks korras, kui ta oma energia ainult sellele pühendaks, aga on kuulda, et ta kavatseb doktor Mortimeri vastutusele võtta haua lahtikaevamise pärast ilma lähemate sugulaste nõusolekuta, sest teatavasti kaevas arst Suurseljakul kääpast välja kiviaegse kolju. Mister Frankland ei lase meie elu üksluiseks minna ja toob sellesse pisut koomilist vaheldust, mida me praegu eriti vajame.

Nüüd aga, olles Teile teatanud viimased uudised põgenenud sunnitöölisest, Stapletonidest, doktor Mortimerist ja Lafter Halli Franklandist, lõpetan sellega, mis on kõige tähtsam, ja jutustan veidi Barrymore'idest ning eriti möödunud öö üllatavatest sündmustest.

Kõigepealt katsetelegrammist, mille saatsite Londonist, et kindlaks teha, kas Barrymore oli tõesti siin. Olen Teile juba seletanud, et postkontori ülema tunnistus näitas selle katse väärtusetust ja et meil ei ole ühtki tõendit ei poolt ega vastu. Ma teatasin söör Henryle, kuidas lood on, ja talle omase otsekohesusega kutsus ta kohe Barrymore'i ning küsis, kas too telegrammi kätte sai. Barrymore jaatas.

«Kas poiss andis telegrammi teie enda kätte?» küsis söör Henry.

Barrymore näis üllatuvat ja mõtles veidi järele. «Ei,» ütles ta. «Ma olin sel ajal pööningul ja mu naine tõi telegrammi mulle üles.» «Kas kirjutasite vastuse ise?»

«Ei. Ma ütlesin oma naisele, mida vastata, ja ta läks alla, et seda kirjutada.»

183

Õhtul pöördus ta omal algatusel sama küsimuse juurde tagasi.

«Söör Henry, ma ei saanud päris hästi aru, mis mõttega te mind täna hommikul küsitlesite,» ütles ta. «Ega ma ometi ole teinud midagi niisugust, millega oleksin kao-tanud teie usalduse?»
Söör Henry pidi talle kinnitama, et see nii ei ole, ja tema rahustamiseks kinkis talle suurema osa oma vanadest riietest, sest Londonis tehtud ostud olid nüüd kõik saabunud.
Mind huvitab missis Barrymore. Ta on tõsine tüse naine, üsna piiratud, ääretult auväärne ja puritaanlusele kalduv. Vaevalt võiks kujutleda veel tundetumat inimest. Kuid ometi, nagu ma Teile jutustasin, kuulsin esimesel ööl teda kibedasti nutvat, ja pärast seda olen mitmel korral märganud ta näol pisarate jälgi. Tema südant närib pidevalt mingi sügav mure. Mõnikord mõtlen, et teda piinab must südametunnistus, teinekord aga kahtlustan, et Barrymore on ehk kodune türann. Olen alati tundnud, et selles mehes on midagi iseäralikku ja kahtlast, aga möödunud öö sündmused kinnitavad lõplikult minu kahtlustusi.
Ja ometi võib see lugu iseenesest üsna tühine näida. Te ju teate, et ma ei maga eriti raskelt, ja kuna olen siin majas valvel, siis on mu uni ergem kui kunagi varem. Möödunud ööl umbes kella kahe paiku äratasid mind hiilivad sammud ukse taga. Ma tõusin, paotasin toaukse ja piilusin välja. Koridori mööda libises pikk must vari. Varju heitis mees, kes astus seal vaikselt, küünal käes. Ta oli särgiväel, pükstes ja paljajalu. Ma nägin ainult tema piirjooni, kuid ta pikkus ütles mulle, et see on Barrymore. Ta astus edasi väga aeglaselt ja ettevaatlikult ning kõigis tema liigutustes oli midagi kirjeldamatult süüdlaslikku ja vargset.
Olen Teile juba jutustanud, et koridor katkeb halli ümbritseva rõduga ning jätkub sealt teise majatiiba. Ma ootasin, kuni Barrymore mu silmist kadus, ja siis järgnesin talle. Kui rõdule jõudsin, oli tema juba teispoolse kori-doriosa lõpus ja ma märkasin valguskumast avatud uksel, et ta oli astunud ühte tuppa. Kõik need ruumid seisavad tühjalt ja kasutamata, mistõttu Barrymore'i retk muutus veelgi salapärasemaks. Valgus paistis ühtlaselt, nagu seisaks Barrymore liikumatult paigal. Ma hiilisin mööda käiku edasi nii kääratult kui suutsin, ja piilusin uksepiida tagant tuppa.
184
Barrymore küürutas akna juures ja hoidis küünalt aknaklaasi ligidal. Ta seisis küljega pooleldi minu poole, vahtides üksisilmi pimedale nõmmele, ja ta nägu näis olevat ootusest jäik. Mitu minutit seisis ta pinevalt valvates. Siis oigas ta tasa ja kustutas kannatamatu liigutusega küünla. Ma läksin silmapilk tagasi oma tuppa ja üsna pea kuulsin neidsamu hiilivaid samme tagasiteel. Tükk aega hiljem, kui olin juba uinumas, kuulsin kusagil võtme pööramist lukus, kuid ei saanud aru, kust see täpselt kostis. Ma ei oska arvata, mida see kõik tähendab, aga selles sünges majas toimuvad mingid kahtlased lood, mille jälile me varem või hiljem jõuame. Ma ei hakka Teid tülitama oma teooriatega, sest Te palusite ennast ainult faktidega varustada. Mul oli söör Henryga täna hommikul pikem kõnelus ja me koostasime minu eelmise öö tähelepanekute alusel väikese sõjaplaani. Praegu ma sellest rääkima ei hakka, kuid minu järgmise aruande peaks see tegema üsna huvitavaks.

9. DOKTOR WATSONI TEINE ARUANNE

Baskerville Hall, 15. oktoobril

Kallis Holmes!
Kui mul oma lähetuse algpäevil ei olnud Teile mingeid erilisi uudiseid teatada, siis nüüd peate tunnistama, et teen kaotatud aja tasa ning et sündmusi praegu lausa kuhjub üksteise otsa. Ma lõpetasin oma eelmise aruande dramaatilise kirjeldusega Barrymore'ist akna juures, nüüd aga on mul juba terve patakas uudiseid, mis Teid kahtlemata suuresti üllatavad. Asjad on võtnud sellise pöörde, mida ma ei võinud aimatagi.' Mõnes suhtes on nad viimase neljakümne kaheksa, tunni jooksul palju selgemaks muutunud, teiselt poolt aga läinud keerukamaks. Kuid ma jutustan Teile kõik järjekorras, et saaksite ise otsustada.
Järgmisel hommikul pärast oma öist seiklust läksin ma enne einet läbi koridori ja uurisin tuba, kus Barrymore oli olnud. Ma märkasin, et läänepoolsel aknal, millest Barrymore nii pinevil välja oli vaadanud, oli maja kõigi teiste akendega võrreldes üks erinevus: sellest avanes parim vaade nõmmele. Vahemik p'uude vahel võimaldab sealt näha kogu nõmme tervikuna, kuna kõigist teistest akendest võib silmata ainult selle kaugemat osa. Järelikult valis Barrymore selle akna kui ainukese sobiva, et midagi või
185

kedagi nõmmel näha. Siiski ei suuda ma kujutleda, keda ta näha lootis, sest öö oli pime. Mul tekkis ka mõte, et võib-olla on teoksil mingi armuintriig. See seletaks nii mehe vargset tegutsemist kui ka tema naise murelikkust. Mehel on silmapaistev välimus, mis võib kindlasti võluda mõne maatüdruku südame, nii et selline seletus oleks küllaltki põhjendatud. Ukse avamine, mida ma pärast oma tuppa tagasipöördumist kuulsin, võis tähendada seda, et ta läks välja salajasele kohtamisele. Nii ma hommikul endamisi arutasin ja andsin teile nüüd lihtsalt oma kahtlustused edasi, kuigi sündmuste edasine areng näitab, et need olid täiesti põhjendamatud.
Tundsin, et milline ka poleks Barrymore'i tegevuse õige seletus, võtaksin ma endale liiga suure vastutuse, kui ma selle seletuse leidmiseni jätaksin asja ainult enda teada. Pärast einet oli mul baronetiga tema kabinetis jutuajamine ja ma rääkisin talle kõik ära. Ta oli vähem üllatatud, kui ma ootasin.
«Ma tean, et Barrymore öösel ringi kõnnib, ja kavatsesin temaga selle üle rääkida,» ütles ta. «Ma olen ise kaks või kolm korda koridoris tema samme kuulnud, just selle aja ringis, mida te nimetasite.»
«Võib-olla külastab ta igal ööl just seda akent?» oletasin mina.
«Võib-olla. Kui nii, siis võime talle järele hiilida ja selgitada, milles asi seisab. Huvitav, mida teeks teie sõber Hol-mes, kui ta siin oleks?»
«Ma usun, et ta talitaks täpselt nii, nagu te praegu soovitasite,» ütlesin ma. «Ta järgneks Barrymore'ile ja vaataks, millega too tegeleb.»
«Siis teeme seda koos.»
«Aga eks ta ju vist kuuleks meid.»
«Mees on võrdlemisi kõva kuulmisega, ja seda asjaolu peame igal juhul kasutama. Täna õhtul istume minu toas ja ootame, kuni ta möödub.» Söör Henry hõõrus rõõmsalt käsi ja oli ilmne, et ta tervitas seda seiklust kui vaheldust oma mõnevõrra üksluises elus siin nõmmel.
Baronet on juba ühendusse astunud arhitektiga, kes söör Charlesile ümberehituse plaane valmistas, ja ka ühe Londoni ehitusettevõtjaga, nii et võime siin peatselt suuri muudatusi oodata. Kohal on käinud sisekujundajad ja möb-leerijad Plymouthist ning on ilmne, et

meie sõbral on suured plaanid ja et ta ei kavatse säästa vaeva ega raha Bas-kerville'ide endise hiilguse taastamiseks. Kui maja on
186
korda seatud ja uuesti sisustatud, siis ainus, mis tal veel täiuslikust kodust puuduks, on naine. Omavahel rääkides — on võrdlemisi selge, et selle taha asi seisma ei jää, kui vaid daam nõus on, sest ma olen harva näinud meest nii kõrvuni armunud olevat, kui on tema meie kaunisse naabritarisse miss Stapletonisse. Ja siiski ei ole ustava armastuse tee nii sile, kui antud olukorras võiks oodata. Täna näiteks tuli selle pinnal ootamatult ette konarus, mis meie sõpra suuresti hämmeldas ja pahandas.
Pärast jutuajamist Barrymore' üle, millest ma kirjutasin, pani söör Henry mütsi pähe ja valmistus välja minema. Enesestmõistetavalt tegin ma sedasama.
«Mis, te tulete ka, Watson?» küsis ta mulle veidralt otsa vaadates.
«Oleneb sellest, kas kavatsete minna nõmmele,» ütlesin mina.
«Jah, nõmmele.»
«Te ju teate, millised juhtnöörid mulle on antud. Ma ei tahaks teid segada, kuid te kuulsite ise, kui tõsiselt Holmes nõudis, et ma teid üksi ei jätaks, eriti kui lähete nõmmele.»
Söör Henry pani meeldiva naeratusega käe mulle õlale.
«Kulla mees,» ütles ta, «kogu oma tarkuse juures ei saanud Holmes ette näha mõningaid asju, mis minu siia jõudmisest saadik on juhtunud. Te saate ju aru? Ma olen kindel, et teie olete viimane mees, kes tahaks mängurikkujaks hakata. Ma pean üksi välja minema.»
See pani mind äärmiselt täbarasse olukorda. Ma olin kimbatuses, mida öelda või mida teha, ja enne kui jõudsin midagi otsustada, võttis ta oma jalutuskepi ning oli läinud.
Ent kui ma asja üle järele mõtlesin, tegi mu südametunnistus mulle kibedaid etteheiteid, et ma söör Henry ükskõik millisel ettekäändel silmist lasksin. Ma kujutlesin, milline oleks minu enesetunne, kui peaksin Teie juurde tagasi pöörduma ja tunnistama, et mingi õnnetus on juhtunud Teie juhendite täitmata jätmise pärast. Kinnitan Teile, et paljast mõttest sellele läksin ma üleni kuumaks. Vahest ei olnud veel liiga hilja, et talle järele jõuda, ja seepärast asusin kohe teele Rõõmuoru suunas.
Ruttasin mööda teed nii kiiresti kui suutsin, märkamata kusagil söör Henryt, kuni jõudsin nõmmerajani. Kartes, et olin võib-olla siiski vales suunas tulnud, tõusin ma siin künkale, millelt avanes avar vaade, — samale künkale, kus on tume kivimurd. Sealt nägingi kohe baronetti. Ta oli umbes veerand miili eemal nõmmerajal ja tema kõrval sei-
187
sev daam võis olla ainult miss Stapleton. Oli selge, et nende vahel valitses juba arusaamine ja et nad kohtusid kokkuräägitult. Nad jalutasid aeglaselt edasi, süvenenud jutuajamisse, ja ma nägin, kuidas neiu kätega kiireid lühidaid liigutusi tegi, nagu rõhutades selle tõsidust, millest ta kõneleb, kuna söör Henry teda tähelepanelikult kuulas ja paar korda eitavalt pead raputas. Ma seisin keset kaljurahne, vaatlesin neid ja murdsin pead, mida edasi teha. Neile järgneda ning nende omavahelist vestlust segada oleks olnud jäme ebaviisakus, ja siiski oli minu selgelt väljendatud ülesandeks baronetti mitte hetkekski silmist lasta. Sõbra järele luurata oli vastik ülesanne. Ometi ei osanud ma välja mõelda midagi paremat kui teda künkalt jälgida ja hiljem kergendada oma südametunnistust avameelse ülestunnistusega. On tõsi, et kui teda oleks ähvardanud mõni äkiline hädaoht, siis olin tema abistamiseks liiga kaugel, aga siiski nõustute ka Teie kindlasti minuga, et olukord oli väga täbar ja ma ei saanud midagi muud teha.

Meie sõber söör Henry ja neiu olid rajal peatunud ja seisid oma vestlusse süvenenult, kui ma äkki märkasin, et mina ei ole nende kõneluse ainuke tunnistaja. Mu pilku köitis miski roheline, mis õhus liikus, ja täpsemal silmitsemisel nägin, et seda kandis kepi otsas mees, kes kõndis mööda konarlikku maapinda. See oli Stapleton oma liblikavõrguga. Ta oli paarile palju ligemal kui mina ja näis liikuvat otse nende suunas. Just nüüd tõmbas söör Henry äkki miss Stapletoni enda vastu. Ta võttis neiu ümbert kinni, kuid mulle paistis, et neiu pani vastu ja pööras näo kõrvale. Söör Henry kallutas pea tema poole, aga miss Stapleton tõstis nagu protestiks käe. Järgmisel hetkel nägin neid teineteisest eemale tõmbuvat ja kiiresti ümber pöörduvat. Vahelesegajaks oli Stapleton, kes jooksis ägedalt nende poole, võrk kõikumas mõttetult taga. Ta vehMs kätega ja peaaegu hüples ärritusest armastajate ees. Ma ei osanud arvata, mida see stseen tähendas, kuid mulle näis, et Stapleton sõimas söör Henryt; viimane püüdis talle midagi seletada ja läks seejuures vihaseks, sest teine keeldus teda kuulamast. Neiu seisis kõrval ja vaikis kõrgilt. Lõpuks keeras Stapleton kannäpealt ringi ja viipas käskivalt oma õele, kes pärast kõhklevat pilku söör Henryle läks koos vennaga minema. Looduseuurija vihased žestid näitasid, et ka neiu sai osa tema pahameelest, Baronet seisis veidi aega neile järele vaadates ja pöördus siis aegla
188
selt tuldud teed tagasi, pea norus, nagu kehastunud masendus.

Mul ei olnud selget ettekujutust, mida see kõik tähendas, kuid mul oli väga piinlik, et olin nii intiimset stseeni ilma oma sõbra teadmata pealt näinud. Jooksin seepärast alla ja kohtasin baronetti künka jalamil. Ta nägu punetas ärritusest ja kulm oli kipras nagu inimesel, kes on täiesti nõutu ega oska enam midagi peale hakata.

«Halloo, Watson! Kust teie siia sattusite?» ütles ta. «Te ei taha ometi öelda, et tulite mulle kõigest hoolimata järele?»

Ma seletasin talle kõik: kuidas leidsin, et on võimatu maha >ääda, kuidas ma talle järgnesin ja kuidas sain tunnistajaks sellele, mis oli juhtunud. Hetkeks välgatasid ta silmad raevukalt, kuid minu avameelsus leevendas tema viha ja lõpuks puhkes ta õige nukralt naerma.

«Võiks arvata, et inimene saab keset seda preeriat täiesti omaette olla,» ütles ta, «kuid, tont võtaks, kogu ümbruskonna rahvas näib väljas olevat, et pealt vaadata minu kosimist — ja väga viletsat kosimist pealegi. Kuhu te siis oma platsi valisite?»

«Ma olin tollel künkal.»

«Üsna tagareas, mis? Tema vend aga oli päris ees. Kas nägite, kuidas ta meile kallale tormas?»

«Jah, nägin.»

«Kas ta pole teile kunagi jätnud muljet, nagu oleks ta hull, see vend?»

«Ei, seda küll mitte.»

«Jah, muidugi mitte. Pidasin teda ka ise tänaseni küllaltki terve mõistusega meheks, kuid võite mind uskuda, et üks meist peaks olema hullusärgis. Aga ütelge siiski, mis mul viga on. Te olete nüüd mõned nädalad minuga koos elanud, Watson. Olge siis avameelne. Mis võiks mind takistada olemast hea abikaasa naisele, keda armastan?»

«Minu arvates mitte miski.»

«Ta ei saa ometi pahaks panna minu seltskondlikku positsiooni, järelikult olen ma ise talle vastumeelt. Aga mis on tal minu vastu? Niipalju kui tean, ei ole ma eladeski ühtki meest ega naist solvanud. Kuid tema ei luba mul isegi oma õe sõrmeotsi puudutada.»

«Kas ta seda ütleski?»
«Seda ja veel rohkem. Teate, Watson, me oleme tema õega tuttavad kõigest mõned nädalad, aga juba esimesest silmapilgust tundsin, et ta on minu jaoks loodud, ning tema
189
tundis minu suhtes sama: ta oli minuga koos olles õnnelik, seda ma võin vanduda. Naise silmad kõnelevad sõnadest selgemini! Kuid ta vend pole meil kunagi lasknud kahekesi olla ja alles täna avanes mul esimest korda võimalus temaga paar sõna omavahel rääkida. Ta rõõmustas minuga kohtumise üle, aga ei tahtnud rääkida armastusest ega oleks ka minul lasknud sel teemal rääkida, kui ta ainult oleks saanud mind takistada. Ta kordas ikka ja jälle, et siin on hädaohtlik ja et ta ei rahune enne, kui ma siit lahkun. Ma ütlesin talle, et sestsaadik kui ma teda nägin, ei ole mul siit lahkumisega põrmugi kiiret, ja et kui ta tõesti soovib minu äraminekut,. siis ainus võimalus mind seda tegema panna on tal minuga kaasa sõita. Nende sõnadega tegin ma talle niisama hästi kui abieluettepaneku, aga enne kui ta sai vastata, tuli tema vend ja tormas meile kallale nagu hullumeelne. Ta oli vihast valge ja ta heledad silmad otse lõõmasid raevust. Mis ma endale lubavat! Kui-das ma julgevat tema õde tülitada oma tähelepanuga, mis on daamile vastumeelt! Kas ma arvavat, et kuna olen baronet, siis võin endale kõike lubada, mis mulle meeldib? Kui ta ei oleks neiu vend, küllap ma siis oleksin teadnud, kuidas talle vastata! Nüüd aga ütlesin talle, et minu tunnetes tema õe vastu ei ole midagi häbiväärset ja ma loodan, et ta õde teeb mulle seda au ning saab minu naiseks. See ei teinud asja paremaks, ja siis kaotasin ka mina enesevalitsuse ning vastasin talle võrdlemisi teravalt, mida ma poleks võib-olla pidanud tegema, arvestades, et ta õde samas kõrval seisis. Nii see lõppeski; ta läks õega minema, nagu te nägite-, ja mina olen praegu hullemas segaduses kui ükski inimene siin krahvkonnas. Seletage mulle, Watson, mida see kõik tähendab, ja ma olen teile rohkem tänu võlgu, kui iial suudaksin tasuda.»
Katsusin leida üht või teist seletust, kuid olin ka ise tõepoolest täiesti hämmeldunud. Meie sõbra seisus, varandus, vanus, iseloom, välimus — kõik rääkis tema kasuks, ja ma ei tea tema juures midagi laiduväärset, kui mitte arvestada tema perekonda jälitavat sünget saatust. On lausa hämmastav, et tema lähenemiskatsed nii järsult tagasi lükatakse, arvestamata neiu enda soove, ja et neiu siiski vastu vaidlemata sellega lepib. Kuid meie mõistata-mised lõpetas Stapleton ise, kes külastas meid sama päeva pärastlõunal. Ta tuli oma hommikuse jämeduse pärast vabandust paluma, ja pikk kõnelus söör Henryga viimase kabinetis andis sellise tulemuse, et lõhe on täiesti parandatud;
190
leppimise märgiks peame järgmisel reedel Rõõmu-orul lõunastama.
«Ma ei tagane nüüdki arvamusest, et ta on ebanormaalne,» ütles söör Henry, «sest ma ei saa unustada, missuguse pilguga ta hommikul minu poole tormas; kuid pean tunnistama, et ükski inimene ei oska kenamini vabandada kui tema.»
«Kuidas ta oma käitumist seletas?»
«Ta ütles, et õde on tema elus kõik. See on küllaltki arusaadav ja mul on hea meel, et ta õe väärtusest aru saab. Nad on alati koos elanud ja tema jutu järgi on ta ikka olnud väga üksildane inimene, kelle ainukeseks kaaslaseks on õde, nii et mõte teda kaotada on talle tõesti, lausa kohutav. Ta ei olnud aru saanud, ütles ta, et ma tema õesse kiindusin, aga kui ta oma silmaga nägi, et see tõesti nii on ja et ta õde võidakse temalt võtta, siis vapustas see teda niivõrd, et ta ei suutnud esiotsa tükil ajal oma sõnade ega tegude eest vastutada. Ta kahetses väga kõike, mis oli juhtunud, ja sai aru, kui rumal ja isekas temast oli kujut-

leda, nagu võiks ta oma õe taolist ilusat naist kogu elu enda juures hoida. Kui õde peab temast lahkuma, siis mingu ta muidugi juba sellise naabri juurde nagu mina, mitte aga mõne teise juurde. Kuid igal juhul olevat see talle suureks löögiks, ja minevat- aega, enne kui ta selle mõttega harjub. Tema omalt poolt loobuvat igasugusest vastuseisust, kui ma luban kolme kuu jooksul lasta asjadel selgineda ja rahuldun selle aja kestel ainult õe sõprusega, taotlemata tema armastust. Ma andsin oma sõna ja sellega jutt lõppeski.»
Nii lahenes siis üks meie väikesi saladusi. On siiski hea kas või korraks mingit põhja tunda selles soos, milles rabeleme. Me teame nüüd, miks Stapleton suhtus nii vastumeelselt oma õe kosilasesse, isegi kui see kosilane on nii kõlvuline nagu söör Henry. Nüüd aga võtan käsile teise niidiotsa, mille ma siinsest sassis vihist välja noppisin, — mõistatuse, mille osadeks on öised nuuksed, missis Barrymore'i nutetud nägu ning teenri salajased käigud läänepoolse võreakna juurde. Onnitlege mind, kallis Holmes, ja öelge mulle, et ma ei valmistanud Teile agendina pettumust ega anna Teile põhjust kahetseda, et usaldasite mind siia saata. Üheainsa ööga saime kõik need asjad põhjani selgeks.
Ma ütlesin «üheainsa ööga», kuid tegelikult kulus selleks siiski kaks ööd, sest esimene öö jooksis meil tühja.
191
Istusime söör Henryga tema toas peaaegu kella kolmeni hommikul, kuid peale kellalöökide trepi kohal ei kuulnud me ühtki muud häält. See oli väga nukker öövalve ja lõppes sellega, et me mõlemad jäime tugitoolis magama. Õnneks ei kaotanud me julgust ja otsustasime katsetada veel kord. Järgmisel ööl keerasime lambitahi hästi madalaks ja istusime hiirvaikselt, suitsetades sigarette. Aeg venis uskumatult aeglaselt, kuid meid hoidis virgena samasugune huvi nagu see, mis aitab kütil kannatlikult püünise juures valvata. Kell lõi üks, siis kaks, ning me oleksime peaaegu juba teistkordselt asjale lootusetult käega löönud, kui me mõlemad korraga oma toolides sirgusime, kõik väsinud meeled uuesti pinevil. Me kuulsime koridoris sammude naginat.
Kuulsime, kuidas hiilivad sammud möödusid ja eemal vaibusid. Siis avas baronet tasakesi ukse ja me asusime jälitama. Mees oli juba rõdule pööranud ja koridor oli täiesti pime. Hiilisime tasa edasi, kuni jõudsime teise tiiba. Seal nägime veel parajasti pikka, längus õlgade ja musta habemega kogu kikivarvul mööda koridori edasi liikumas ning siis tuttavast uksest sisse astumas. Küünlavalgus joonistas ukseava selgesti välja, heites pimedasse koridori kollase valgusvihu. Me kobasime ettevaatlikult selle poole, proovides iga põrandalauda, enne kui julgesime sellele täie raskusega peale astuda. Igaks juhuks olime sokkide väel, kuid isegi nii naksusid ja kriuksusid vanad plangud meie astumisel. Mõnikord _tundus võimatu olevat, et ta meie lähenemist ei kuule. Õnneks on ta siiski kõva kuulmisega ja pealegi oli täielikult oma tegevusse süvenenud. Kui me lõpuks ukseni jõudsime ja sisse piilusime, nägime teda kummargil akna juures, küünal käes, kahvatu pinevil nägu vastu klaasi — täpselt nii, nagu olin teda näinud kaks ööd tagasi.
Meil ei olnud eelnevalt koostatud mingit tegevuskava, kuid baronet on selline mees, kellele kõige otsesem tee on alati kõige loomulikum. Ta astus tuppa — ja Barrymore hüppas kohkunult õhku ahmides akna juurest eemale ning jäi meie ette kaamena ja värisevana seisma. Tema tumedad silmad valges maskitaolises näos olid hirmust ja hämmastusest jollis, kui ta kordamööda söör Henryle ja minule otsa vahtis.
«Mida te siin teete, Barrymore?»
«Ei midagi, söör.» Ta suutis vaevu rääkida suurest erutusest ning küünal ta värisevas käes heitis hüplevaid varje.

192
«Akent tulin vaatama, söör. Ma käin öösel kõik ruumid läbi ja vaatan järele, kas aknad on suletud.»
«Isegi teisel korrusel?»
«Jah, söör. Kõik aknad.»
«Vaadake, Barrymore,» ütles söör Henry rangelt, «me oleme otsustanud teie käest tõtt kuulda, nii et mida rutem te seda ütlete, seda parem. Noh! Ja ärge valetage! Mida te selle akna juures tegite?»
Mees vaatas abitult meile otsa ning surus käsi vastamisi nagu inimene, kes on nõutuse ja meeleheite viimasel piiril.
«Ma ei teinud midagi halba, söör. Ma hoidsin küünalt akna juures.»
«Ja miks te hoidsite küünalt akna juures?» _«Ärge küsige, söör Henry, «rge küsige! Ma annan oma sõna, söör, et see ei ole minu saladus, ja ma ei saa seda avaldada. Kui see puudutaks ainult mind, ei varjaks ma teie eest midagi.»
193
Mul vilksatas äkiline mõte läbi pea ning ma võtsin küünla aknalaualt, kuhu teener selle oli pannud.
«Ta hoidis küünalt kindlasti märguandeks,» ütlesin ma. «Vaatame, kas saame mingi vastuse.»
Ma hoidsin küünalt, nagu seda oli hoidnud teener, ning vaatasin välja pimedasse öhe. Suutsin vaid ähmaselt eraldada puude tumedat seina ja nõmme heledamat välja, sest kuu oli pilvede taga. Siis aga hüüatasin võidurõõmsalt, sest äkki läbistas pimeduseloori tilluke, nõelaotsataoline kollane valgustäpp, mis jäi püsivalt hiilgama akna tumeda ruudu keskel.
«Seal ta on!» hüüdsin ma.
«Ei, ei, söör! See ei ole midagi. .. mitte midagi!» segas teener vahele. «Ma kinnitan teile, söör .. .»
«Liigutage küünalt risti üle akna, Watson!» hüüdis baronet. «Vaadake, too liigub ka! Noh, närukael, kas te veel salgate, et see on märguanne? Vastake! Kes on see teie liitlane seal väljas ja mis salasepitsus teil käimas on?»
Mehe nägu muutus avalikult trotsivaks. «See on minu asi ja teisse see ei puutu. Ma ei ütle midagi.»
«Siis lahkute otsekohe minu teenistusest.»
«Väga hea, söör. Kui peab, siis peab.»
«Ja te lähete häbistatult. Tont võtaks, te peaksite tõesti häbenema! Teie perekond on üle saja aasta koos meiega selle katuse all elanud ja nüüd taban ma teid mingisuguselt tumedalt vandenõult minu vastu.»
«Ei, ei, söör! Mitte teie vastu!»
See oli naise hääl: uksel seisis missis Barrymore, veel kahvatum ja hirmunum kui tema mees. Tema kogukas kuju suures sallis ja seelikus oleks mõjunud koomiliselt, kui ta näos poleks peegeldunud nii tugevat tunnet.
«Me peame lahkuma, Eliza. Sellega see kõik lõppes. Sa võid meie asjad kokku pakkida,» ütles teener.
«Oh, John, John! Kas ma tõesti viisin su niikaugele? See on minu, ainult minu süü, söör Henry. Ta tegi seda ainult minu pärast ja minu palvel!»
«Rääkige siis! Mida see kõik tähendab?»

«Minu õnnetu vend kannatab nõmmel nälga. Me ei või ju lasta tal hukkuda otse meie ukse all. Küünal on talle märgiks, et meil on toit tema jaoks valmis pandud, ning tema valgus seal väljas peab näitama, kuhu toit tuleb viia.»
«Siis on teie vend ...»
«Põgenenud sunnitööline, söör, — kurjategija Selden.»
194
«See oh tõsi, söör,» ütles Barrymore. «Ma ütlesin, et see pole minu saladus ja et ma ei või seda teile avaldada. Aga nüüd olete seda kuulnud ja mõistate, et kui oligi mingi salasepitsus, siis mitte teie vastu.»
Selline oligi siis salajaste öiste retkede ja akna valgustamise seletus. Nii söör Henry kui ka mina vahtisime naist hämmastusega. Kas võis olla võimalik, et see tuimavõitu ja auväärne naine oli meie maa kurikuulsaima roimari veresugulane?
«Jah, söör, minu nimi oli Selden ja tema on minu noorem vend. Me hellitasime teda väikesest peast liiga palju ja andsime talle alati kõiges õiguse, kuni ta hakkas arvama, et maailm on loodud tema lõbuks ja ta võib teha kõike, mida soovib. Suuremaks kasvades sattus ta halba seltskonda ja läks päris käest ära, kuni purustas ema südame ning tallas meie nime porri. Ta langes oma kuritegelikul teel ikka madalamale ja madalamale, kuni ainult jumala halastus teda tapalavalt päästis. Aga mulle, söör, jäi ta alati lokkis peaga poisikeseks, kelle eest mina, nagu vanem õde kunagi, olin hoolitsenud ja kellega mänginud. Sellepärast ta põgeneski vanglast, söör. Ta teadis, et ma olen siin ja et me ei suuda keelduda teda abistamast. Kui ta ühel ööl ennast väsinuna ja näljasena siia lohistas, vängivahid tihedalt kannul, mida saime me teha? Lasksime ta sisse, andsime talle süüa ja hoolitsesime tema eest. Siis tulite teie, söör, ja mu vend mõtles, et kuni tagaajamise kära vaibub, on tal nõmmel kindlam olla kui kusagil mujal, ning sellest ajast saadik varjabki ta ennast seal. Igal teisel ööl tegime kindlaks, kas ta on veel seal, pannes küünla aknale, ja kui tuli vastus, siis viis minu abikaasa talle pisut leiba ja liha. Iga kord lootsime, et ta on läinud, aga niikaua kui ta seal viibib, ei või me teda hüljata. See on kogu tõde, nii nagu ma olen aus kristlik naine, ja te näete, et kui kedagi kogu selles loos süüdistada, siis mitte minu abikaasat, vaid ainult mind, kelle pärast ta on kõike seda teinud.»
Naine kõneles sellise sügava tõsidusega, et tuli teda uskuda.
«Kas see on tõsi, Barrymore?»
«Jah, söör Henry. Iga sõna.»
«Hästi! Ma ei saa teid sellepärast süüdistada, et aitasite oma naist. Unustage ära, mis ma teile ennist ütlesin. Minge nüüd oma tuppa, teie mõlemad, ja hommikul räägime edasi.»
195
Kui nad olid lahkunud, vaatasime uuesti aknast välja. Söör Henry oli selle avanud ja külm öötuul puhus meile näkku. Kaugel eemal pimeduses hõõgus ikka veel pisike kollane valgustäpp.
«Ma imestan, kuidas ta julgeb,» ütles söör Henry.
«See võib olla asetatud nii, et on nähtav ainult siit.»
«Väga võimalik. Mis te arvate, kui kaugel ta on?»
«Arvatavasti Lõhkise kalju juures.»
«Mitte rohkem kui paar miili eemal?»
«Vaevalt sedagi.»
«Jah, kaugel ei saa see olla, sest Barrymore pidi sinna toitu viima. Ja ta ootab, see kaabakas, oma küünla juures. Pagana pihta, Watson, ma lähen ja võtan selle mehe kinni!»

Sama mõte oli ka mulle pähe turgatanud. Barrymore'id ei usaldanud meile oma saladust ju vabatahtlikult, vaid sunnitult. Too mees oli ühiskonnale hädaohtlik, parandamatu kurjategija, kelle jaoks ei võinud olla halastust ega andestust. Me täidaksime ainult oma kohust, kui saaksime ta praegust juhust kasutades toimetada tagasi sinna, kus ta ei saa kurja teha. Kui me oma käed sellest puhtaks peseksime, tuleks mõnel teisel selle eest kallilt maksta, arvestades tema jõhkrat ja vägivaldset iseloomu. Nii võiks ta näiteks ükskõik millisel ööl tungida kallale meie naabritele Stapletonidele, ning arvatavasti see mõte ajaski söör Henryt nii innukalt tegutsema.
«Ma tulen kaasa,» ütlesin ma.
«Siis võtke oma revolver ja pange saapad jalga. Mida rutem teele asume, seda parem, sest ta võib tule kustutada ja kaduda.»
Viie minuti pärast olime uksest väljas ja asusime teele. Me kiirustasime läbi pimeda põõsastiku sügisese tuule ühetoonilise oigamise ja langevate lehtede sahina saatel, öine õhk oli niiske mulla ja kõdunemise lõhnadest raske. Üle taeva tormavate pilvede vahelt piilus aeg-ajalt kuu, aga just siis, kui me nõmmele jõudsime, hakkas tibama peenikest vihma. Eespool põles ikka veel ühtlaselt valgus.
«Kas olete relvastatud?» küsisin ma. «Mul on jahipiits kaasas.»
«Me peame talle kiiresti kallale tormama, sest ta olevat üpris hulljulge mees. Teda tuleb tabada ootamatult, enne kui ta saab vastu hakata.»
«Ei tea, Watson,» sõnas baronet, «mida küll Holmes
196
selle kohta ütleks? Kuidas oli lugu nendeöötundldega, mil kurjuse jõud on valitsemas?»
Otsekui vastuseks tema sõnadele kostis äkki raba ääretust pimedusest too imelik hääl, mida ma olin juba kuulnud suure Grimpeni mädasoo ääres. Tuul kandis läbi öövaikuse meieni algul pika madala urina, siis tõusva ulgumise ja seejärel aegamööda vaibuva kurva oige. See kostis ikka ja jälle kimedana, metsikuna ja ähvardavana, pannes kogu õhu värisema. Baronet haaras mul varrukast ja ta nägu paistis pimeduses valge laiguna.
«Püha taevas! Mis see on, Watson?»
«Ma ei tea. See on siinse raba hääl. Ma kuulsin seda juba kord varem.»
Hääl vaibus ja meie ümber sugenes täielik vaikus. Seisime paigal ja pingutasime kõrvu, kuid enam ei kostnud midagi.
«Watson,» ütles baronet, «see oli koera ulgumine.» Mul lõi südame alt külmaks, sest tema hääle värinast märkasin ma, milline kohutav hirm teda äkki valdas. «Kuidas nad seda häält seletavad?» küsis ta. «Kes?»
«Ümbruskonna rahvas.»
«Oh, need on harimatud inimesed. Miks peaksite hoolima sellest, mida nemad asjast arvavad.»
«öelge siiski, Watson. Mida nad räägivad?»
Ma kõhklesin, kuid ei saanud küsimust vastamata jätta.
«Nad ütlevad, et see on Baskerville'ide koera ulgumine.»
Ta oigas ja vaikis mõne hetke.
«Koer oli see küll,» ütles ta lõpuks, «kuid tundus, nagu oleks hääl kostnud miilide kauguselt — sealtpoolt, ma arvan.»
«Raske on öelda, kust see tuli.»
«See kõvenes ja vaibus koos tuulega. Kas pole sealpool suur Grimpeni mädasoo?» «On küll.»

«Sealt see kostiski. Olge nüüd otsekohene, Watson! Te arvate ju isegi, et see oli koera ulgumine? Ma pole laps. Ärge kartke tõtt öelda.»
«Kui ma seda eelmine kord kuulsin, oli minuga koos Stapleton. Tema ütles, et see võiks olla mingi isemoodi linnu hüüe.»
«Ei, ei, see oli koer. Mu jumal, kas tõesti võib kõigil neil juttudel tõepõhja olla? Kas võib olla võimalik, et mind
197
ähvardab niisugune salapärane oht? Ega te ometi seda usu, Watson?» «Oh ei!»
«Ometi on kaks ise asja, kas naerda selle üle Londonis või seista siin pimedal nõmmel ja kuulda sellist ulgumist. Ja mu onu! Tema laiba kõrval olid ju koera jäljed. Kõik sobib. Ma ei pea ennast argpüksiks, aga sellest häälest mul veri otsekui tardus soontes. Katsuge mu kätt.»
See oli külm nagu marmor.
«Homme on teil kõik jälle korras.»
«Ma ei usu, et saan seda häält kunagi unustada. Mida soovitate nüüd teha?» «Pöördume ehk tagasi?»
«Ei, tulise pihta! Me tulime välja, et seda meest tabada, ja nii me teemegi. Me jälitame sunnitöölist, ja väga võimalik, et põrgukoer jälitab meid. Lähme! Viime asja lõpuni, kui ka kõik põrgu paharetid oleksid nõmmel valla päästetud!»
Me komberdasime pimeduses aeglaselt edasi, meie ümber kaljuste küngaste ähmased varjud ja meie ees ühtlaselt põleva tulukese kollane valgustäpp. Ei ole midagi petlikumat kui näiv vahemaa valguseni pilkaselt pimedas öös: tuluke näis mõnikord olevat väga kaugel eemal, teinekord aga ainult mõne sammu kaugusel. Kuid lõpuks nägime, kust see paistis, ja taipasime, et oleme tõesti väga lähedal. Tilkvel küünal oli torgatud kaljulõhesse, mis teda mõlemalt küljelt tuule eest varjas ning laskis tal paista ainult Baskerville Halli suunas. Graniidipank varjas meie lähenemist, ja selle taha kükitades piilusime märgutule poole. Oli nii imelik näha seda üksikut küünalt põlemas keset nõmme, ilma vähimagi elumärgita ümberringi, — ainult sirge kollane leegike ja valguskuma mõlemal pool kaljuseinal.
«Mida me nüüd teeme?» sosistas söör Henry.
«Ootame siin. Ta peab oma tule lähedal olema. Vaatame ringi, võib-olla märkame teda.»
Vaevalt sain need sõnad suust, kui me mõlemad nägi-megi teda. Kaljulõhe kohale, milles küünal põles, ilmus õel kollane nägu, hirmus ning loomastunud, nägu, millele pahelised kired olid vajutanud sügavad jäljed. Räpane, porine, habemesse kasvanud, silmil pulstunud juuksed — sellisena nägi ta välja nagu nood muistsed metslased, kes omal ajal elutsesid nõlvakutesse kaevatud urgudes. Küünlavalgus peegeldus tema väikestes salalikes silmades,
198
mis luurasid tigedalt paremale ja pahemale nagu kavalal metsloomal, kes kuuleb pimeduses küttide samme.
Nähtavasti oli miski äratanud temas kahtluse. Vahest ehk oli Barrymore'il mingi eriline märguanne, mida me ei teadnud, või oli sel mehel muid põhjusi arvata, et midagi on korrast ära, igatahes märkasin ma tema õelal näol hirmu. Iga silmapilk võis ta küünla kustutada ja pimedusse kaduda. Seepärast sööstsin ma välja ning söör Henry tegi samuti. Samal hetkel vandus sunnitööline kriiskavalt ja virutas meie poole kaljutükiga, mis purunes kildudeks meid varjanud kaljupanga vastu. Kui ta püsti kargas ja jooksu pisüs,

jõudsin veel näha, et ta on lühike, jässakas ja tugev. Õnneks ilmus sel silmapilgul kuu pilvede tagant välja. Me tormasime üle künkaharja, kuid too mees kihutas juba teisel pool nõlvakust alla, hüpates mägikitse osavusega üle teel olevate kivide. Tabav lask minu revolvrist oleks võinud teda haavata, kuid ma olin selle kaasa võtnud enesekaitseks kallaletungi korral, mitte aga selleks, et relvastamata meest põgenemisel selja tagant tulistada.
Me olime mõlemad tublid jooksjad ja heas vormis, kuid varsti taipasime, et me ei jõua talle järele. Nägime teda kuuvalgel kaua, seni kui ta oli veel ainult pisike täpp, mis liikus kiiresti kivirahnude vahel ühe kauge künka nõlval.
Me jooksime ja jooksime, kuni olime täiesti hingetud, kuid vahemaa suurenes järjest. Lõpuks jäime seisma, istusime hingeldades kahele kivile ja vaatasime, kuidas ta kaugusse kadus.
Ja nüüd juhtus midagi väga veidrat ning ootamatut. Me olime püsti tõusnud, et pöörduda koduteele, sest jälitamine oli juba lootusetu. Meist paremal oli madalal taevas kuu, ja graniitkalju sakiline tipp puudutas selle hõbedase ketta alumist äärt. Kuu hiilgaval taustal nägin ma kalju otsas teravalt piiritletud, musta, nagu eebenipuust nikerdatud mehekuju. Ärge arvake, Holmes, et see oli pettekujutlus. Kinnitan Teile, et ma ei ole eladeski midagi selgemalt näinud. Niipalju kui võisin kuju järgi otsustada, oli see pikk kõhetu mees. Ta seisis, jalad pisut harkis, käed rinnal vaheliti, pea langetatud, just nagu mõtiskledes tema ees laiuva määratu turba- ja graniidikõrbe üle. Ta võinuks olla lausa selle kohutava paiga kaitsevaim. See ei olnud sunnitööline; ta oli kaugel eemal kohast, kuhu viimane oli kadunud. Pealegi oli ta palju pikem. Hüüatasin üllatusest ja tahtsin teda näidata ka baronetile, kuid selle hetke vältel, mil ma pöördusin baroneti kätt haarama, oli mees kadunud. Graniit-
199

kalju terav tipp lõikas endiselt kuu alumist äärt, kuid seal ei olnud enam jälgegi tollest vaikivast liikumatust kujust.
Ma tahtsin minna ja kalju ümbruse läbi otsida, kuid see oli siiski tüki maa taga. Baroneti närvid olid ikka veel pingul kuuldud ulgumisest, mis tuletas talle meelde perekonna sünget pärimust, ning tal puudus tuju uuteks seiklusteks. Ta polnud kaljul seisvat üksildast meest näinud ega võinud muidugi tunda seda ärevust, mida minus tekitas tema salapärane kohalolek ja käskiv hoiak. «Kahtlemata mõni valvur,» ütles ta. «Nõmm ju otse kihab neist pärast tolle vangi põgenemist.» Väga võimalik, et tema seletus oli õige, aga mina sooviksin selle kohta kindlamaid tõendeid. Täna kavatseme teatada Princetowni võimudele, kust nad peavad kadunud meest otsima, kuid siiski on väga kahju, et me ei saanud teda omaenese vangina võidukalt tagasi tuua.
Niisugused olid siis möödunud öö seiklused, ja Te peate tunnistama, kallis Holmes, et mu aruanne on toredasti tehtud. Kahtlemata on paljugi minu jutustusest üsna ebaoluline, kuid arvan siiski, et kõige parem on esitada Teile kõik faktid ning jätta Teie hooleks otsustamine, missugused neist aitavad Teil kõige paremini oma järeldusi teha. Mõningaid edusamme oleme kindlasti teinud. Mis puutub Barrymore'idesse, siis oleme avastanud nende käitumise põhjused ja see on kogu olukorda palju selgitanud. Kuid nõmm oma saladuste ja kummaliste asukatega jääb niisama salapäraseks nagu ennegi. Võib-olla saan oma järgmises aruandes heita pisut valgust ka sellele. Kuid kõige parem oleks, kui saaksite ise meie juurde sõita.

10. VÄLJAVÕTTED DOKTOR WATSONI PÄEVIKUST

Siiani võisin kasutada aruandeid, mida ma noil algpäevil Sherlock Holmesile saatsin. Nüüd aga olen oma jutustuses jõudnud kohani, kus olen sunnitud sellest meetodist loobuma ja uuesti usaldama oma mälu, toetades seda päevikuga, mida ma tol ajal pidasin. Paar väljavõtet päevikust toovad lähemale need sündmused, mis on mul kõigi üksikasjadeni kustumatult' meeles. Niisiis jätkan alates hommikust, mis järgnes meie nurjunud katsele sunnitöölist tabada ja muudele kummalistele elamustele nõmmel.

16. oktoober. Hall ja udune päev, tibab vihma. Maja kohal rulluvad madalad pilved, mis aeg-ajalt hõrenevad,

200

et näidata morni lainjat nõmme, kus künkanõlvadel looklevad peenikesed hõbejad veenired ja läigivad kauged kaljupangad, kui valgus nende märjale pinnale langeb. On nukker nii väljas kui sees. Pärast öiseid elamusi on baro-net õige mustas meeleolus. Ka minu südant rõhub mingi raskus ja ähvardava, pidevalt ligineva hädaohu tunne, hädaohu, mis on seda hirmsam, et olen võimetu seda määratlema.

Ja kas mul pole siis põhjust rahutust tunda? Tarvitseb vaid meenutada pikka rida sündmusi, mis kõik vihjavad mingile tumedale jõule, mis meie ümber tegutseb: mõisa eelmise peremehe surm, mis nii täpselt vastas perekonna pärimusele, samuti talunike korduvad jutud kummalisest elukast, keda nõmmel nähtud. Ma ise olen kaks korda kuul-nud koera kauge ulgumise sarnast häält. On uskumatu, võimatu, et see tõesti oleks väljaspool tuntud loodusseadusi! Ei saa kuidagi kujutleda viirastuslikku koera, kes jätab maapinnale jälgi ja täidab õhku oma ulgumisega. Stapleton võib ju sellise ebausuni laskuda, Mortimer samuti, ent kui minul üldse on mõni hea omadus, siis on see terve mõistus, ja mitte miski ei pane mind niisugust asja uskuma. See tähendaks laskumist nende vaeste talunike tasemele, kes ei rahuldu mitte lihtsalt põrgukoeraga, vaid peavad tema kirjeldusele tingimata lisama ka veel põrgutule, mida purskuvat koera suust ja silmist. Holmes ei hakkaks kuulamagi selliseid muinasjutte, mina aga olen tema esindaja. Ent faktid jäävad faktideks: ma olen seda häält kaks korda nõmmel kuulnud. Oletagem, et nõmmel hulgub tõepoolest ringi mõni määratu suur koer — see aitaks paljutki seletada! Aga kus ta end varjab, kust saab toitu, kust ta tuli ning miks keegi teda päeval ei näe? Tuleb tunnistada, et loomulik seletus toob kaasa peaaegu niisama palju raskusi kui üleloomulik. Ning koera mitte arvestades jääb ikkagi järele inimese tegutsemine Londonis: mees voori-mehetõllas ja kiri, mis hoiatas söör Henryt nõmme eest. See oli igatahes reaalne, kuid võis olla niisama hästi kaitsva sõbra kui ka vaenlase tegu. Ja kus on too sõber või vaenlane praegu? Jäi ta maha Londonisse või järgnes meile siia? Või ehk ... võib ta ehk olla see tundmatu, keda olin näinud kaljul?

On tõsi, et nägin teda ainult hetkeks, kuid mõningaid asju võiksin lausa vande all kinnitada. Ta ei ole keegi siinsetest naabritest, sest olen neid kõiki näinud. Ta oli Stapletonist palju pikem ja Franklandist palju kõhnem.

201

Teda võinuks pidada Barrymore'iks, kuid viimane jäi meist maha ning ma olen kindel, et ta meile ei järgnenud. Niisiis jälitab meid ikka veel keegi tundmatu, täpselt nagu keegi tundmatu jälitas meid Londonis. Me ei olegi temast lahti saanud. Kui võiksin selle

inimese tabada, siis lõpeksid viimaks kõik meie raskused. Sellele ainsale eesmärgile pean ma nüüd suunama kogu oma energia.
Minu esimene aje oli söör Henry oma plaanidesse pühendada. Kuid teine ja targem mõte oli mängida iseseisvalt ja rääkida võimalikult vähem ükskõik kellele. Baronet vaikib ja on hajameelne. See hääl nõmmel on tema närve imelikult vapustanud. Et mitte tema rahutust suurendada, ei ütle ma talle midagi, vaid tegutsen oma eesmärgi saavutamiseks omaette.
Meil oli täna hommikul pärast einet väike stseen. Barry-more palus luba söör Henryga rääkida ning nad olid veidi aega omavahel baroneti kabinetis. Istudes piljarditoas, kuulsin ma mitu korda kõrgendatud hääli ja aimasin õige hästi, mis küsimust nad arutavad. Varsti avas baronet ukse ja kutsus mind sisse.
«Barrymore arvab, et tal on põhjust nurisemiseks,» ütles ta. «Ta leiab, et meie poolt ei olnud aus tema naisevenda jälitada, kui ta ise oma vabal tahtel oli saladuse meile avaldanud.»
Teener seisis meie ees väga kahvatuna, kuid rahulikuna.
«Ma rääkisin võib-olla liiga ägedalt, söör,» ütles ta, «ja sel juhul palun muidugi vabandust. Kuid siiski olin ma väga üllatatud, kui kuulsin teid vastu hommikut koju tulevat ja sain teada, et olite Seldenit taga ajanud. Tal vaesel on niigi küllalt võitlemist, ilma et mul tarvitseks veel rohkem inimesi tema jälile juhtida.»
«Kui te oleksite meile rääkinud tõepoolest vabatahtlikult, siis oleks olnud hoopis teine asi,» ütles baronet. «Kuid teie, või õigemini teie abikaasa, tunnistasite meile üles alles siis, kui teid selleks sunniti ja teil muud üle ei jäänud.»
«Ma ei arvanud, et te seda ära kasutate, söör Henry, — tõesti ei arvanud.»
«Too mees on ühiskonnale ohtlik. Nõmmel on mitmeid üksildasi maju ja temasugune inimene ei kohku millestki tagasi. Ainus pilk tema näole tõendab seda. Mõelge näiteks mister Stapletoni majale, mida keegi pole kaitsmas peale tema enda. Kuni too mees ei ole luku ja riivi taga, ei saa keegi siin ümbruskonnas julge olla.»
202
«Ta ei lähe ühtegi majja sisse murdma, söör. Ma tõotan teile seda pühalikult. Ja ta ei tülita enam kedagi siin maal. Ma kinnitan teile, söör Henry, et paari päeva pärast on vajalikud asjad korraldatud ja ta asub teele Lõuna-Ameerikasse. Jumala pärast, söör, ma palun teid, ärge teatage politseile, et ta ikka veel nõmmel on. Nad on siin otsimise lõpetanud ja ta võib end rahus varjata, kuni tema laev on minekuvalmis. Te ei saa teda üles anda ilma minu abikaasat ja mind sellesse segamata. Ma palun teid, söör, ärge öelge midagi politseile.»
«Mida teie selle kohta ütlete, Watson?»
Ma kehitasin õlgu. «Kui ta siit maalt ilma tüli ja pahanduseta minema saaks, siis oleks see igatahes maksumaksjatele kergenduseks.»
«Aga kuidas jääb võimalusega, et ta enne minekut kellelegi kallale tungib?»
«Ta ei tee midagi nii meeletut, söör! Me oleme teda varustanud kõigega, mida ta vajab. Mõnd kuritegu toime pannes paljastaks ta ju oma peidukoha.»
«See on õige,» ütles söör Henry. «Hästi, Barrymore. . .»
«Jumal õnnistagu teid, söör! Ma tänan teid kogu südamest! See oleks mu vaese abikaasa lihtsalt tapnud, kui ta vend oleks uuesti tabatud.»

«Paistab, et me aitame kuriteole kaasa, Watson. Aga kõige kuuldu järel on mul tunne, et ma ei saa seda meest üles anda, nii et lõpetame sellega. Olgu nii, Barrymore, te võite minna.»
Teener pöördus paari katkendliku tänusõnaga minema, kuid jäi siis kõheldes seisma ja tuli tagasi.
«Te olete meie vastu nii lahke, söör, et tahaksin vastutasuks anda oma parima. Ma tean midagi, söör Henry, ja võib-olla oleksin pidanud seda~ varem ütlema, kuid ma avastasin selle alles tükk aega pärast esialgset üürimist. Ma ei ole sellest ühelegi surelikule sõnakestki hinganud. See puudutab vaese söör Charlesi surma.»
Baronet ja mina hüppasime korraga püsti.
«Kas te teate, kuidas ta suri?»
«Ei, söör, seda ma ei tea.»
«Mida te siis teate?»
«Ainult seda, miks ta tol tunnil värava juures oli. Ta pidi ühe naisega kohtuma.»
«Naisega kohtuma! Tema?»
«Jah, söör.»
«Ja naise nimi?»
203
«Ma ei tea öelda nime, söör, aga võin teile anda nime-tähed. Need olid L. L.»
«Kuidas te seda teate, Barrymore?»
«Teie onu, söör Henry, sai tollel hommikul kirja. Harilikult tuli talle väga palju kirju, sest ta võttis elavalt osa avalikust elust ja oli kuulus oma hea südame poolest, nii et igaüks pöördus hädas meelsasti tema poole. Tol hommikul aga oli juhuslikult ainult see üks kiri, mispärast see jäigi mulle meelde. See oli saadetud Coombe Tracey'st ja aadress oli kirjutatud naise käega.»
«Ja edasi?»
«Ma ei mõelnud sellest asjast pikemalt, söör, ega oleks seda ka edaspidi teinud, kui poleks olnud minu abikaasat. Mõni nädal tagasi koristas ta söör Charlesi kabinetti — seda polnud pärast tema surma üldse puudutatud — ja leidis kaminavõre tagant põletatud kirja. Suurem osa sellest oli söestunud ja tükkideks lagunenud, aga üks väike riba — kirjalehe alumine serv — püsis koos ja sellelt võis veel kirjutust lugeda, ehkki tähed olid hallid mustal põhjal. See näis olevat järelkiri kirja lõpus ja kõlas järgmiselt: «Palun, palun Teid kui- aumeest, põletage see kiri ja olge kella kümne paiku värava juures.» Selle all seisid nime-tähed L. L.»
«On teil see riba alles?»
«Ei, söör! See pudenes laiali, niipea kui seda liigutasime.»
«Kas söör Charles oli ka varem saanud sama käega kirjutatud kirju?»
«Ma ei pööranud tema kirjadele erilist tähelepanu, söör. Ma ei oleks sedagi märganud, kui see poleks juhtunud olema ainuke.»
«Ja te ei oska aimata, kes see L. L. võiks olla?»
«Ei, söör, mitte rohkem kui teie. Aga ma arvan, et kui leiaksime selle daami kätte, siis saaksime söör Charlesi surma kohta rohkem teada.»
«Ma ei saa aru, Barrymore, kuidas te ometi võisite varjata nii tähtsaid andmeid!»
«See juhtus kohe pärast seda, söör, kui meile endile mure kaela tuli. Teiselt poolt, söör, me olime mõlemad söör Charlesisse väga kiindunud, milleks meil ka tõesti põhjust oli, arvestades kõike head, mis ta meile oli teinud. Asja üleskeerutamine poleks meie vaest

peremeest ju enam aidanud ja pealegi tuleb talitada ettevaatlikult, kui mängus on daam. Isegi parimad meie hulgast.. .»
204
«Kas mõtlesite, et see võiks tema head nime kahjustada?»
«Ma mõtlesin, söör, et sellest ei saa midagi head tulla. Aga te olite meie vastu nii hea, et ma tunneksin end ebaausana, kui ei jutustaks teile kõike, mida asjast tean.»
«Väga hea, Barrymore, võite minna.»
Kui teener oli lahkunud, pöördus söör Henry minu poole. «Noh, Watson, mida te sellest uuest valguskiirekesest arvate?»
«See näib tumeda loo veelgi tumedamaks tegevat.»
«Nii mõtlen minagi. Aga kui me L. L-ile jälile saaksime, küllap siis selguks kõik. Niipalju oleme siiski võitnud. Me teame, et on keegi, kelle käes on kõik faktid. Kui me ta ainult leiaksime. Mida peaksime teie arvates tegema?»
«Andke Holmesile kõigest kohe teada. See annab talle võib-olla jälje, mida ta on otsinud. Olen üsna kindel, et see toob ta siia.»
Läksin kohe oma tuppa ja kirjutasin Holmesile hommikusest jutuajamisest aruande. Ilmselt oli ta viimasel ajal väga koormatud, sest ma sain Baker Streetilt ainult harva lühidaid kirju, milles ei olnud mingisuguseid märkusi minu poolt saadetud informatsiooni kohta ja vaevalt üldse vihjetki minu ülesandele. Kahtlemata neelab kogu tema jõu too väljapressimise juhtum. Kuid see uus tegur peab kindlasti tema tähelepanu äratama ja huvi uuendama. Soovin, et ta oleks siin.
17. oktoober. Kogu päeva valas vihma, sahisedes luude-rohul ja tilkudes räästailt. Mõtlesin sunnitöölisele kõledal, külmal ja ulualuseta nõmmel. Vaene mees! Millised ka polnud ta roimad, tema kannatused on need teataval määral lunastanud. Ja siis mõtlesin tollele teisele — näole tõllas, kujule kuuvalguses. Kas on ka tema, see nähtamatu jälitaja, see pimedusemees seal selle vihmavalingu all? Õhtul panin vihmamantli selga ning jalutasin kaugele läbiligu-nenud nõmmele, pea täis süngeid kujutlusi. Vihm peksis mulle näkku ja tuul vilistas kõrvus. Jumal aidaku neid, kes peaksid praegu sattuma suurde mädasohu, sest isegi kindel kõrgmaa kipub mülkaks muutuma. Leidsin musta kalju, mille otsas olin näinud üksildast vaatlejat, ja selle sakiliselt harjalt vaatasin nüüd ise üle nukrate kõrgendikkude. Vihmaiilingud ajusid üle nende ruske rinna, rasked tumehallid pilved rippusid madala] maa kohal, roomates keerdudena mööda fantastiliste kinkude nõlvu. Kauges nõos vasakul kõrgusid puulatvade kohal pooleldi udust
205
varjatuna Baskerville Halli kaks sihvakat torni. Need olid ainsad inimelu tundemärgid, mida võisin näha, välja arvatud eelajaloolised hütid, mis tihedalt küngaste nõlvu katsid. Mitte kuskil polnud jälge tollest üksildasest mehest, keda olin näinud siinsamas kaks ööd tagasi.
Tagasiteel jõudis mulle järele doktor Mortimer, kes sõitis oma jahikaarikuga konarlikul nõmmeteel tükk maad eemal asuva Rabaveere talu poolt. Ta on meie vastu väga tähelepanelik olnud, ja harva on mööda läinud päeva, mil ta mõisa sisse poleks astunud, et vaadata, kuidas meil läheb. Arst käis peale, et ma tema kaarikusse roniksin ja laseksin end koju sõidutada. Ta oli väga mures oma väikese spanjeli kadumise üle. See oli nõmmele hulkuma läinud ja sealt mitte enam tagasi tulnud. Ma lohutasin teda kuidas oskasin, kuid mõtlesin ise ponile Grimpeni mädasoos ja kardan, et ta oma koerakest enam kunagi ei näe.

«Muuseas, Mortimer,» ütlesin ma, kui rappusime konarlikul teel, «arvatavasti elab lähemas ümbruses väga vähe inimesi, keda te ei tunne?»
«Küllap vist mitte ühtki.»
«Kas teate siis nimetada mõnda naist, kelle nimetähed on L. L.?»
Ta jäi hetkeks mõttesse. «Ei,» ütles ta. «Siin on küll mõningaid mustlasi ja töölisi, keda ma ei tunne, kuid talunike ja maa-aadli hulgas ei ole ühtegi, kelle nimetähed oleksid sellised. Kuid oodake, siiski,» lisas ta väikese pausi järel, «on olemas Laura Lyons, tema nimetähed ongi L. L., aga tema elab Coombe Tracy's.»
«Kes ta on?» küsisin mina.
«Ta on Franklandi tütar.»
«Mis! Selle vana veidriku Franklandi tütar?»
«Täpselt. Ta abiellus Lyonsi-nimelise kunstnikuga, kes käis siin nõmmel joonistamas. See osutus närukaelaks ja jättis ta maha. Kuid nagu võib järeldada sellest, mida olen kuulnud, ei tarvitsenud süü olla ühepoolne. Isa keeldus tütrega läbi käimast, sest et see oli abiellunud tema nõusolekuta, aga võib-olla ka veel mõnel muul põhjusel. Nii et tüdrukul on vana ja noore patukoti vahel üsna raske elu olnud.»
«Millest ta elab?»
«Ma arvan, et vana Frankland annab talle väikest elatisraha, aga see saab tõesti ainult õige väike olla, sest tema enda rahaasjad on võrdlemisi segased. Mida tütar ka poleks pälvinud, ei tohiks siiski lasta tal lootusetult alla
206
käia. Tema lugu sai teatavaks ja mitmed siinsed inimesed katsusid midagi ette võtta, et võimaldada talle ausat äraelamist. Stapleton oli üks neist ja söör Charles teine. Ka mina ise aitasin pisut. Tahtsime teda masinakirja alal ametisse seada.»
Mortimeri huvitas minu järelepärimiste eesmärk, kuid ma suutsin tema uudishimu rahuldada, ilma et oleksin öelnud liiga palju, sest pole mingit põhjust kedagi oma usal-dusaluseks teha. Homme hommikul sõidan Coombe Tracey'sse, ja kui peaksin tolle kahtlase kuulsusega missis Laura Lyonsi üles leidma, siis oleme astunud suure sammu ühe seiga selgitamiseks selles pikas saladuste reas. Ma omandan varsti lausa mao tarkuse, sest kui Mortimer oma küsitlemisega liiga tülikaks muutus, küsisin ma temalt nagu muu seas, millisesse tüüpi kuulub Franklandi kol^u, ja siis ei kuulnud ma kogu meie ülejäänud sõidu kestel midagi muud kui kranioloogiat34. Ei ole ma asjata elanud aastaid koos Sherlock Holmesiga!
Mul on veel jutustada ainult ühest vahejuhtumist sel tormisel ja nukral päeval. See oli minu jutuajamine Barry-more'iga just praegu, mis annab mulle veel ühe trumbi, mille võin parajal ajal välja mängida.
Mortimer oli lõunale jäänud ja pärastpoole mängisid nad koos baronetiga ekarteed35. Teener tõi mulle raamatu-kogutuppa kohvi ja ma kasutasin juhust, et esitada talle paar küsimust.
«Noh,» ütlesin ma, «kas see teie kallis sugulane on lahkunud või varitseb ikka veel seal väljas?»
«Ma ei tea, söör. Annaks taevas, et ta läinud oleks, sest ta pole meile muud toonud kui pahandust! Ma ei ole temast pärast seda kuulnud, kui talle viimati toitu jätsin — see oli kolm päeva tagasi.»

---

[34] K r a n i o l o o g i a — koljuteadus.
[35] E k a r t e e — teatud kaardimäng kahele isikule.

«Kas te teda siis nägite?»
«Ei, söör. Aga toit oli kadunud, kui ma kord hiljem seda teed läksin.»
«Siis oli ta ju kindlasti seal.»
«Nii võiks arvata, söör, kui toitu ei võtnud ära teine mees.»
Kohvitass peatus mul poolel teel suu juurde ja ma jäin ainiti Barrymore'ile otsa vaatama.
«Te teate, tähendab, et seal on veel teine mees?»
207
«Jah, söör, nõmmel on veel üks teine mees,» «Kas olete teda näinud?» «Ei, söör.»
«Kuidas te siis teate, et ta seal on?»
«Selden rääkis mulle temast, söör, nädal või rohkem tagasi. Tema varjab ennast samuti, aga ta ei ole sunnitööline, nagu ma aru saan. See ei meeldi mulle, doktor Watson, ütlen teile otse, söör, see, ei meeldi mulle sugugi!» Ta rääkis ootamatu ning ägeda tõsidusega.
«Kuulge, Barrymore! Selles asjas ei pea ma muud silmas kui ainult teie peremehe huve. Ma olen siia tulnud ainsa eesmärgiga — teda aidata, öelge mulle seepärast avameelselt, mis teile ei meeldi.»
Barrymore kõhkles hetke, nagu kahetsedes oma purset või nagu oleks tal raske oma tundeid sõnades väljendada.
«Kõik, mis siin toimub, söör,.» hüüdis ta lõpuks, viibates käega vihmast piitsutatud akna poole, mis vaatas nõmmele. «Kuskil on teoksil alatu mäng ja sepitsetakse mingit nurjatust — võin selle eest pea anda! Oleksin väga õnnelik, söör, kui näeksin söör Henryt Londonisse tagasi pöörduvat.»
«Aga mis teid siis nimelt erutab?»
«Mõelge söör Charlesi surmale! See oli küllaltki halb, vaatamata kõigele, mida kohtuarst rääkis. Tuletage meelde öiseid hääli nõmmel! Mitte keegi ei läheks pärast päikeseloojakut üle nõmme, isegi siis, kui talle selle eest makstaks. Mõelge tollele tundmatule, kes end seal varjab, valvates ja oodates! Mida ta ootab? Mis see tähendab? Head see ei tähenda ühelegi Baskerville'i nime kandjale, ja suur on mu rõõm, kui ma selsamal päeval, mil söör Henry uued teenijad on valmis mõisat üle võtma, sellest kõigest vabanen.»
«Mis puutub tollesse tundmatusse,» ütlesin ma, «kas teate mulle temast midagi rääkida? Mida Selden ütles? Kas ta avastas, kus too ennast varjab või millega tegeleb?»
«Ta oli tundmatut näinud paaril korral, kuid too olevat kaval ega reetvat midagi. Algul arvas Selden, et ta on politseist, aga märkas peagi, et tal on käsil mingid isiklikud asjad. Niipalju kui ta taipas, on ta härrasmehe moodi, ent miš asju ta ajab, sellest Selden küll aru ei saanud.»
«Ja kus ta ütles teda elutsevat?»
«Kuskil nois vanades majades mäenõlvakul, kivihütti-des, kus vanaaja inimesed elasid.»
«Aga toit?»
208
«Selden märkas, et ta on tööle rakendanud ühe poisi, kes toob talle kõike vajalikku. Küllap too vist käib Coombe Tracey's sisseoste tegemas.»
«Väga hea, Barrymore. Me kõneleme sellest edasi mõni teine kord.»
Kui teener oli läinud, astusin ma pimeda akna juurde ja vaatasin läbi ähmase ruudu kihutavaid pilvi ning tuule käes visklevate puude piirjooni. Kui niisugune öö on eba-mugav isegi toas, kuidas peab see siis veel tunduma kivi-hütis nõmmel! Mis kirglik vihkamine võib küll inimest ajada sellisel ööl sellisesse kohta varitsema? Või mis sala-pärane ja suur eesmärk võib tal olla, mis nõuab säherdust katsumust? Tolles nõmmehütis

näib peituvat kogu mulle nii palju tuska teinud probleemi sõlmpunkt. Tõotan, et enne kui homne päev möödub, teen ma kõik inimlike võimete piires, et saladuse jälile jõuda!

11. MEES KALJUL

Väljavõtted minu päevikust, mis moodustasid eelmise peatüki, viisid mu jutustuse kuni 18. oktoobrini, see on ajani, mil need kummalised sündmused hakkasid kiiresti arenema oma kohutava lõpu poole. Järgmise paari päeva sündmused on mulle kustumatult mällu sööbinud ja ma võin neid jutustada ilma tol ajal tehtud märkmete abita. Niisiis alustan päevast, mis järgnes kahe väga tähtsa fakti kindlakstegemisele; esimene oli see, et proua Laura Lyons Coombe Tracey'st oli kirjutanud söör Charlesile ja määranud temaga kohtamise just samas kohas ja samal ajal, mil teda tabas surm, ning teine, et varitsevat mees võib leida kivihüttidest künkanõlval. Need kaks fakti teada, tundsin ma, et ainult taibukuse või julguse puudus võiks mind takistada neid tumedaid seiku selgitamast.
Mul polnud võimalust eelmisel õhtul baronetile jutustada, mida ma proua Lyonsi kohta teada sain, sest doktor Mortimer jäi temaga hilise õhtuni kaarte mängima. Hommikueinel aga teatasin ma talle oma avastusest ja küsisin, kas ta soovib minuga Coombe Tracey'sse kaasa tulla. Algul oli ta innukalt nõus, kuid järele mõeldes näis meile mõlemale, et tulemused oleksid, paremad, kui läheksin üksi. Mida ametlikum oleks külaskäik, seda vähem võiksime teada saada. Jätsin niisiis söör Henry koju, ehkki süda sellepärast natuke kripeldas, ja sõitsin uuele otsingule.
209

Kui ma Coombe Tracey'sse jõudsin, käskisin Perkinsil hobused varju alla viia ja pärisin daami järele, keda olin tulnud küsitlema. Mul ei olnud erilisi raskusi tema elukoha leidmisega, sest see asus keskuses ja oli hõlpsasti äratuntav. Teenijatüdruk juhatas mind ilma suurema tseremooniata sisse, ja kui astusin elutuppa, tõusis «Remingtoni» kirjutusmasina taga istuv daam meeldiva rõõmsa naeratusega püsti, et külalist tervitada. Tema nägu aga tõsines, kui ta nägi, et olen võõras, ja ta istus uuesti oma kohale ning päris minu külastuse eesmärgi järele.
Esimese mulje järgi oli proua Lyons erakordselt ilus naine. Ta silmad ja juuksed olid sügavat pähkelpruuni värvi ning tema põskedel, mis olid küll märgatavalt tedre-tähnilised, hõõgus brünetile omane peen puna, see hõrk õhetus, mis peitub õrnkollase roosi südames. Ma kordan: minu esimene tunne oli imetlus. Kuid tähelepanelikumal silmitsemisel muutusin ma kriitilisemaks. Näos oli midagi vaevu tajutavalt ebameeldivat, mingit labasust ilmes, võibolla teatavat kalkust silmades, mingit lõtvust suunurkades, mis rikkus seda täiuslikku ilu. Kuid muidugi tulid need mõtted hiljem. Momendil olin lihtsalt teadlik, et viibin väga ilusa naise seltskonnas, kes soovib minult teada mu külastuse eesmärki. Kuni selle hetkeni ei olnud ma päriselt aru saanud, kui delikaatne mu ülesanne on.
«Mul on rõõm tunda teie isa,» alustasin ma.
See oli kohmakas sissejuhatus ja daam andis seda mulle kohe mõista.
«Minu isa ja minu vahel ei ole midagi ühist,» ütles ta. «Ma ei võlgne talle midagi ja tema sõbrad ei ole minu sõbrad. Kui kadunud söör Charles ja mõned teised hea südamega irfimesed poleks mind aidanud, oleksin tema pärast võinud nälga surra.»
«Kadunud söör Charles Baskerville'i pärast ma soovisingi teid näha.»

Tedretähnid daami näol tulid äkki selgesti nähtavale.
«Mida võin ma teile temast öelda?» küsis ta ja tema sõrmed mängisid närviliselt kirjutusmasina klahvidel.
«Te tundsite teda, eks ole?»
«Ma ütlesin juba, et võlgnen palju tema lahkusele. Kui ma suudan endale elatist teenida, siis seda suurel määral tänu tema osavõtlikkusele minu õnnetu olukorra suhtes.»
«Kas te olete temaga kirjavahetuses olnud?»
Daam heitis mulle kiire pilgu, pähkelpruunides silmades välgatamas vihatuluke.
210
«Milleks kõik need küsimused?» küsis ta teravalt.
«Selleks et ära hoida avalikku skandaali. On parem, et ma esitan need küsimused teile siin, kui et kogu asi meie kontrolli alt välja libiseb.»
Ta vaikis ja ta nägu oli väga kahvatu. Lõpuks tõstis ta silmad, olekus midagi hoolimatut ja trotslikku.
«Hästi, ma vastan,» ütles ta. «Mida tahate teada?»
«Kas te kirjutasite söör Charlesile?»
«Muidugi kirjutasin talle paar korda, et teda peenetundelisuse ja suuremeelsuse eest tänada.»
«On teil meeles nende kirjade kuupäevad?»
«Ei.»
«Kas te saite temaga kunagi kokku?»
«Jah, paaril korral, kui ta Coombe Tracey'sse tuli. Ta oli väga tagasihoidlik inimene ja eelistas head teha salaja.»
«Aga kui te teda nii vähe nägite ja nii harva talle kirjutasite, kuidas ta siis küllalt hästi teie olukorda tundis, et teid aidata, nagu ütlete?»
Ta pareeris minu kavaluse äärmise valmisolekuga.
«Oli mitu härrat, kes minu kurba lugu teadsid ja minu abistamiseks ühinesid. Uks oli mister Stapleton, söör Charlesi naaber ja lähedane sõber. Ta oli äärmiselt lahke ja tema kaudu saigi söör Charles minu olukorrast teada.»
Ma teadsin juba varem, et söör Charles Baskerville oli mitmel korral oma toetuste jagamise Stapletonile usaldanud, nii et daami seletus kõlas tõepäraselt.
«Kas te kirjutasite kunagi söör Charlesile, et temalt kokkusaamist paluda?» jätkasin ma.
Missis Lyons punastas uuesti vihast.
«Tõepoolest, söör, see on väga imelik küsimus!»
«Mul on kahju, armuline proua, kuid ma pean seda kordama.»
«Siis ma vastan: kindlasti mitte!»
«Ka mitte söör Charlesi surmapäeval?»
Silmapilk kadus puna tema põskedelt ja mulle vaatas otsa surnukahvatu nägu. Tema kuivad huuled ei suutnud välja öelda sõna «ei», mida ma rohkem nägin kui kuulsin.
«Ilmselt teiemiälu petab teid,» ütlesin ma. «Võiksin teile isegi tsiteerida ühe lause teie kirjast. See kõlas: «Palun, palun Teid kui aumeest, põletage see kiri ja olge kella kümne paiku värava juures.»»
Ma arvasin, et ta minestab, kuid ta suutis ennast ülima pingutusega koguda.
211
«Nii et aumehi polegi olemas!» ütles ta erutusest väriseva häälega.

«Te teete söör Charlesile ülekohut. Ta põletas kirja. Kuid mõnikord võib isegi põlenud kiri loetav olla. Te siis tunnistate, et kirjutasite selle?»
«Jah, ma kirjutasin selle,» hüüdis ta, paisates oma erutuse välja sõnavalingus. «Ma kirjutasin selle. Miks ma peaksin salgama? Mul pole mingit põhjust seda häbeneda. Ma soovisin, et ta mind aitaks. Ma lootsin, et kui räägin temaga isiklikult, siis saan temalt toetust, ja seepärast palusin teda minuga kohtuda.»
«Aga miks säärasel kellaajal?»
«Sest ma sain parajasti teada, et ta pidi järgmisel päeval Londonisse sõitma ja võib-olla mitmeks kuuks ära jääma. Mul oli põhjusi, miks ma ei saanud sinna varem minna.»
«Kuid miks määrasite kohtumise aias, selle asemel et teha külaskäik majja?»
«Kas arvate, et naisterahvas võib sel kellaajal üksinda poissmehe majja minna?»
«Hüva! Mis juhtus, kui te sinna läksite?»
«Ma ei läinudki.»
«Missis Lyons!»
«See on tõsi! Ma vannun teile kõige nimel, mis mulle püha! Ma ei läinud. Midagi tuli vahele, mis mind takistas.»
«Mis see oli?»
«See on eraasi. Ma ei saa seda öelda.»
«Niisiis tunnistate, et määrasite kohtumise söör Charlesiga just selleks kellaajaks ja sellesse kohta, kus teda tabas surm, kuid eitate, et te sinna läksite?»
«See on tõsi.»
Ma ristküsitlesin teda korduvalt, kuid ei jõudnud kaugemale.
«Missis Lyons,» ütlesin ma, tõustes pärast seda pikka ja tulemusteta kõnelust, «te võtate endale suure vastutuse ja asetate ennast väga rumalasse olukorda, kui te puhtsüdamlikult kõike ära ei räägi, mida teate. Kui olen sunnitud appi kutsuma politsei, siis saate aru, kui tõsiselt olete kompromiteeritud. Kui te süütu olete, miks te siis algul eitasite, et saatsite tol päeval söör Charlesile kirja?»
«Sest kartsin, et sellest tehakse valed järeldused ja mind võidakse segada skandaali.»
«Ja miks nõudsite nii tungivalt, et söör Charles teie kirja hävitaks?»
«Kui te kirja lugesite, siis teate.»
212
«Ma ei öelnud, et olen lugenud kogu kirja.»
«Te tsiteerisite seda.»
«Ma tsiteerisin järelkirja. Nagu ütlesin, oli kiri põletatud ja mitte kõik ei olnud loetav. Ma küsin teilt veel kord, miks te nii tungivalt nõudsite, et söör Charles hävitaks kirja, mille ta sai oma surmapäeval?»
«Asi on täiesti isiklik.»
«Seda enam on põhjust, et püüaksite hoiduda avalikust uurimisest.»
«Ma ütlen teile siis. Kui olete midagi minu õnnetust loost kuulnud, siis peaksite teadma, et abiellusin järelemõtlematult ja mul oli põhjust seda kahetseda.»
«Jah, olen kuulnud.»
«Minu elu on olnud lakkamatu tagakiusamine abikaasa poolt, keda ma jälestan. Seadus on tema poolt ja ma seisan iga päev võimaluse ees, et ta sunnib mind endaga koos elama. Ajal, mil ma söör Charlesile selle kirja kirjutasin, olin teada saanud, et mul oleks teatav väljavaade vabadust saavutada, kui suudaksin tasuda mõnesugused kulud. See tähendas

mulle kõike: südamerahu, õnne, enesest lugupidamist — kõike! Ma tundsin söör Charlesi heldust ja mõtlesin, et kui ta kuuleks minu lugu mu enda suust, ta aitaks mind.»
«Aga miks te siis ei läinud?»
«Sest et vahepeal sain abi teisest allikast.»
«Miks te siis ei kirjutanud söör Charlesile ega seletanud talle?»
«Seda ma oleksingi teinud, kui ma järgmisel hommikul poleks ajalehes näinud teadet tema surma kohta.»
Naise jutt oli loogiline ja minu küsimused ei suutnud teda kõigutada. Mul oli ainult võimalik kontrollida, kas ta tõesti oli kurbmängu ajal või varsti pärast seda oma abikaasa vastu lahutusprotsessi alustanud.
Ma ei usu, et ta oleks julgenud eitada oma külaskäiku Baskerville Halli, kui ta seal tegelikult oli olnud. Sinna minemiseks pidi ta kasutama sõidukit ega oleks Coombe Tracey'sse tagasi jõudnud enne varajasi hommikutunde. Niisugust retke aga ei oleks saanud salajas hoida. Seega on tõenäoline, et ta rääkis tõtt või vähemalt osaliselt tõtt. Ma lahkusin segaduses ja pettunult. Juba jälle põrkasin vastu müüri, mis näib olevat ehitatud igale rajale, mille kaudu ma püüan oma ülesande lahendamisel eesmärgile jõuda. Kuid mida enam ma meenutasin daami nägu ja tema käitumist, seda enam veendusin, et minu eest midagi
213
varjati. Miks muutus ta nii kahvatuks? Miks tuli temalt iga möönduust välja pressida? Miks oli ta tolle kurbmängu ajal nii tagasi tõmbunud? Kindlasti ei olnud selle kõige seletus nii süütu, nagu ta soovis mind uskuma panna. Momendil ei saanud ma selles suunas kaugemale edasi minna, vaid pidin pöörduma teiste jälgede juurde, mida tuli otsida nõmmelt kivihüttide keskelt.
See suund oli aga väga ebamäärane. Ma veendusin selles, kui tagasisõidul märkasin, kuidas küngas künka järel eelajalooliste inimeste jälgi kandis. Barrymore'i ainus näpunäide oli, et tundmatu elab ühes neist mahajäetud hüttidest, aga neid oli ju mitmeid sadasid laiali üle kogu nõmme. Siiski juhatas mind ka mu enda kogemus, sest ma olin näinud meest ennast seismas musta kalju harjal. See koht pidi niisiis saama minu otsingute lähtepunktiks. Sealt alates pean läbi uurima iga hüti nõmmel, kuni satun õigele. Kui mees on hütis, siis pean ta enda käest kuulma — vajaduse korral revolvri ähvardusel —, kes ta on ja miks ta meid nii kaua on jälitanud. Regent Streeti rahvamurrus võis ta meil käest libiseda, kuid siin, lagedal nõmmel, osutuks see tal raskeks. Juhul aga, kui ma leiaksin hüti, ilma et elanik kohal oleks, pean ma sinna jääma ja teda ootama, ükskõik kui kaua mu valvamine ka ei kestaks. Holmes oli mehe Londonis käest lasknud. Mulle oleks tõesti hiilgavaks triumfiks, kui suudaksin sellega toime tulla, mis mu õpetajal ebaõnnestus.
Meie uurimiste käigus oli õnn ikka ja jälle meie vastu olnud, kuid nüüd lõpuks pöördus ta minu poole. Ja õnne saadikuks ei osutunud mitte keegi muu kui hallivurruline ja punapõseline mister Frankland, kes minu mööda sõites seisis oma aia väraval, mis avanes maanteele.
«Tere päevast, doktor Watson!» hüüdis ta ebahariliku lahkusega. «Te peate tõesti hobustele väheke puhkust andma ja sisse tulema, et juua klaas veini ja mind õnnitleda.»
Minu tunded tema vastu ei olnud kaugejtki sõbralikud pärast seda, kui sain teada, kuidas ta oma tütart oli kohelnud, kuid tahtsin väga Perkinsit koos sõidukiga koju saata ja nüüd

oli selleks sobiv võimalus. Ma astusin maha ja saatsin söör Henryle sõna, et jõuan lõunaks koju. Siis järgnesin Franklandile tema söögituppa.
«Täna on minu suurpäev, söör, päris püha minu elus!» hüüdis ta naeru pugistades. «Sain kahekordse võidu. Ma kavatsen neile siin õpetada, et seadus on seadus ja et mina
214
olen mees, kes ei karda selle abi kasutada. Ma tõestasin, et vana Middletoni pargist on kõigil õigus vabalt läbi käia, otse keskelt läbi, söör, saja jardi kauguselt tema maja eesuksest! Mida te sellest arvate? Me veel õpetame neid suurnikke lihtkodanike õigusi jalge alla tallama, pagan neid võtaks! Ja teiseks — ma sulgesin pääsu metsa, kuhu Fernworthy rahvas tavatses väljasõite korraldada. Need igavesed tüütused näivat arvavat, et omandiõigust pole olemaski ja et nad võivad oma paberite ja pudelitega igal pool tungelda. Mõlemad asjad on lõpetatud, doktor Watson, ja mõlemad minu kasuks. Mul pole niisugust päeva olnud sellest saadik, kui ma söör John Morlandi seaduserikkumise pärast vastutusele võtsin — selle eest, et ta omaenda kaitsealal küülikutele jahti pidas.»
«Kuidas pagan te sellega ometi hakkama saite?»
«Vaadake kohturegistritest järele, söör. Seda tasub lugeda: Frankland Morlandi vastu, Kuninganna Kõrgemas Kohtukojas. See läks mul maksma kakssada naelsterlingit, aga ma võitsin.»
«Mida see teile andis?»
«Mitte midagi, söör. Võin uhkusega öelda, et mul ei ole neis asjus mingit isiklikku huvi. Ma täidan ainult oma kodanikukohust. Ma näiteks ei kahtlegi, et Fernworthy inimesed põletavad täna õhtul mind kujutavat nukku. Viimati, kui nad seda tegid, ütlesin politseile, et sellistele häbiväärsetele lavastustele tuleb lõpp teha. Krahvkonna politsei on skandaalses seisukorras, söör, sest ta pole mulle osutanud kaitset, millele mul on õigus. Protsess Frankland politsei vastu toob selle asja igatahes avalikkuse ette. Ma ütlesin neile, et nad veel kahetsevad oma suhtumist minusse, ja minu sõnad ongi juba täide läinud.»
«Kuidas nii?» küsisin mina.
Vanamehe nägu võttis paljuteadva ilme.
«Ma võiksin neile öelda seda, mida nad kõigest hingest tahaksid teada saada, aga mitte mingi vägi ei pane mind millegagi neid kaabakaid aitama.»
Ma otsisin juba mõnda aega mingit ettekäänet tema keelepeksust pääsemiseks, kuid nüüd tahtsin seda rohkem kuulda. Tundsin juba küllalt hästi vana patuse vastuolulist iseloomu ja taipasin, et vähimgi huviavaldus asja vastu peletaks kohe tema usalduse.
«Kahtlemata mõni salaküttimise juhtum?» ütlesin seepärast ükskõiksel toonil.
215
«Ha-haa, mu poiss, palju tähtsam asi kui see! Kuidas oleks sunnitöölisega nõmmel?»
Ma võpatasin. «Te ei taha ometi öelda, et teate, kus ta on?» ütlesin ma.
«Tema täpset asukohta ma võib-olla ei tea, aga olen kindel, et võiksin aidata politseil teda tabada. Kas teile pole kunagi pähe tulnud, et kõige kindlam viis tolle mehe püüdmiseks on leida tema toidusaamise allikas ja selle kaudu temani jõuda?»
Näis tõesti, et ta hakkab tõele ebameeldivalt lähedale jõudma. «Kahtlemata,» ütlesin ma. «Aga kuidas te teate, et ta kuskil nõmmel on?»
«Ma tean seda sellest, et olen ise oma silmaga näinud käskjalga, kes talle toitu viib.»
Mu süda tõmbus kokku Barrymore'i pärast. Oli siiski päris tõsine asi selle vana kiusliku sekeldaja ning vahele-segaja võimusesse sattuda. Kuid tema järgnev märkus võttis mul kivi südamelt.

«Te üllatute kuuldes, et toitu toob talle laps. Ma näen teda iga päev pikksilmaga oma katuselt. Ta läheb üht ja sama teed ikka samal kellaajal, ja kelle muu juurde peaks ta minema kui mitte sunnitöölise juurde!»
See oli tõesti õnn! Kuid ma surusin igasuguse huvi väljenduse maha. Laps! Barrymore ju ütles, et meie tundmatut varustab poiss. Siis tolle tundmatu, aga hoopiski mitte sunnitöölise jälgede otsa oli Frankland komistanud! Kui saaksin temalt välja meelitada, mida ta teab, siis säästaks see mulle pika ja väsitava jahi. Kuid ilmselt olid minu tugevamateks trumpideks ükskõiksus ja uskmatus.
«Mina ütleksin, et tõenäolisemalt on see mõne karjuse poeg, kes oma isale nõmmele lõunat viib.»
Vähimgi vasturääkimine lõi vana isevalitseja põlema. Ta silmad vaatasid mulle õelalt otsa ja hallid vurrud läksid turri nagu vihasel kassil.
«Kas tõesti, söör!» hüüdis ta, näidates käega üle kaugele laiuva nõmme. «Kas te näete toda musta kaljurüngast seal eemal? Ja kas näete selle taga astelpõõsastega kaetud madalat kinku? See on kõige kivisem koht kogu nõmmel. Kas on siis tõenäoline, et karjus endale niisuguse peatuspaiga valiks? Teie oletus, söör, on lihtsalt naeruväärne.»
Ma vastasin alandlikult, et olin kõnelnud ilma kõiki asjaolusid tundmata. Minu alandlikkus meeldis talle ja meelitas teda edasisele avameelsusele.
216
«Võite kindel olla, söör, et ma teen oma järeldused ainult täiesti kindlate andmete põhjal. Olen poissi korduvalt kompsuga näinud. Iga päev, mõnikord isegi kaks korda päevas olen ma võinud ... Aga oodake üks hetk, doktor Watson. Kas mu silmad petavad mind või liigub praegu tõesti midagi tolle künka nõlval?»
See oli mitme miili kaugusel, kuid ma nägin tuhmrohelisel ja hallil taustal selgesti väikest tumedat täppi.
«Tulge, söör, tulge!» hüüdis Frankland ja sööstis trepist üles. «Te näete oma silmaga ja võite ise otsustada!»
Maja lamedal plekk-katusel seisis aukartustäratavalt suur statiivile kinnitatud pikksilm. Frankland heitis sellesse pilgu ja hüüatas rahuldustundest.
«Kähku, doktor Watson, kähku, enne kui ta üle künka jõuab!»
Tõepoolest, seal ta oligi — poisijõmpsikas, väike pamp õlal, rühkimas vaevaliselt ülesmäge. Kui ta künka harjale jõudis, nägin hetkeks vastu külma sinist taevast tema kohmakat närust kogu. Ta piilus vargsi enda ümber, nagu kardaks jälitamist. Siis kadus ta künka taha.
«Noh! Kas mul oli õigus?»
«Kindlasti! Sel poisil näib olevat mingi salajane ülesanne.»
«Ja mis ülesanne see on, seda taipaks isegi krahvkonna politsei. Aga minu käest ei kuule nad ainsatki sõna ja ma kohustan ka teid vaikima, doktor Watson. Mitte sõnakestki ükskõik kellele! Saate aru?»
«Nagu soovite.»
«Nad on mind kohelnud häbematult. .. häbematult. Kui protsessi käigus Frankland politsei vastu avaldatakse kõik faktid, siis julgen arvata, et kogu maad haarab pahameeletorm. Mitte miski ei sunni mind mingil kombel politseid aitama. Nende pärast võiksin see olla mina ise ja mitte nukk, keda need kaabakad tuleriidal põletavad. Ega te ometi veel minema hakka? Aidake mul tühjendada pudel selle suursündmuse auks!»

Kuid ma keeldusin, hoolimata kõigest tema pealekäimisest, ja suutsin teda veenda, et ta loobuks oma kavatsusest mind koju saata. Niikaua kui ma tema silma all olin, läksin mööda teed, siis aga pöördusin nõmmele ja võtsin suuna kivise künka poole, mille taha poiss oli kadunud. Kõik kujunes mulle soodsalt ja ma- tõotasin endamisi, et kui peaksin juhuse, mille saatus minu teele heitis, mööda laskma, siis ei sünni see igatahes mitte tarmu või püsivuse puudumise tõttu.
217
Päike oli loojumas, kui ma künka harjale jõudsin, ning pikad nõlvakud allpool olid ühelt poolt kuldrohelised, teiselt poolt aga juba hallis varjus. Madalal kauge silmapiiri kohal hõljus uduvine, millest ulatusid välja Belliveri ja Rebase kalju fantastilised siluetid. Ümberringi oli kõik vaikne ja liikumatu. Üks suur hall lind, kajakas või koovitaja, liugles kõrgel sinises taevas. Lind ja mina näisime olevat ainukesed elusolendid taeva määratu kupli ja selle all laiuva kõnnu vahel. Lage ümbrus, täielik üksindus ja minu salapärane ning pakiline ülesanne — see kõik sisendas kõhedust. Poissi ei olnud kuskil näha. Minust allpool aga, küngaste vahel orukäärus, oli vanade kivihüttide ring ja nende keskel üks, millel katus oli küllaldaselt säilinud, et halva ilma puhul varju pakkuda. Mu süda võpatas, kui ma seda nägin. See pidigi olema urgas, kus tundmatu varitseb. Lõpuks ometi seisin tema peidukoha künnisel — tema saladus oli mul niisama hästi kui käes.
Kui ma hütile lähenesin, liikudes niisama ettevaatlikult, nagu liiguks Stapleton puhkava liblika kohale sirutatud võrguga, veendusin, et seda kohta kasutati tõepoolest elamiseks. Vaevalt märgatav rada kivipankade vahel viis lagunenud avause juurde, mis asendas ust. Hütis oli kõik vaikne. Tundmatu võis varitseda seal sees või hiilida ringi nõmmel. Mu närvid olid eelseisva seikluse ootusest pingul. Visanud sigaretiotsa kõrvale, haarasin tugevasti pihku revolvripära, lähenesin ukseavale ja vaatasin sisse. Hütt oli tühi.
Kuid rohked tundemärgid tõendasid, et ma ei olnud sattunud valedele jälgedele. Siin see mees kindlasti elas. Mõned veekindlasse riidesse mähitud tekid lebasid samal kiviplaadil, millel kunagi oli maganud kiviaegne inimene. Algelises koldes oli tuhahunnik. Kolde kõrval olid mõned köögiriistad ja pooleldi täidetud veeämber. Tühjade konservikarpide kuhi tõendas, et siin oli elatud pikemat aega, ja kui mu silmad hämarusega harjusid, nägin nurgas topsikut ning pooltühja viinapudelit. Lame kivi hüti keskel täitis laua aset ja sellel seisis väike riidest komps, kahtlemata sama, mida olin näinud läbi pikksilma poisi õlal. Kompsus oli leivapäts, keelekonserv ja kaks purki virsiku-kompotti. Kui ma kompsu pärast selle sisu uurimist tagasi asetasin, märkasin südame põksuma lüües selle all paberi-lehte, kuhu oli midagi kirjutatud. Võtsin lehe kätte, ja ennäe, mis sõnad sinna pliiatsiga olid kritseldatud: Doktor Watson läks Coombe Tracey'sse,
218
Ma seisin tükk aega, paber käes, püüdes taibata selle lühikese teate mõtet. Niisiis jälitas see saladuslik mees mind ja mitte söör Henryt. Ta ei ole mul ise kannul käinud, vaid on pannud mind valvama oma agendi — võibolla sellesama poisi —, kelle aruanne see oligi. Väga võimalik, et minu siiamaile saabumisest saadik on iga mu sammu jälgitud ja sellest ette kantud. Olin ju alati tajunud mingit nähtamatut jõudu, mis suure osavuse ja ettevaatu-sega meie ümber nii peent võrku punus, et selle puudutust võis tunda ainult mõnel erakordsel hetkel.
Kus oli olemas üks teade, seal võis olla ka teisi, seepärast vaatasin otsides ringi. Kuid millestki selletaolisest polnud jälgegi. Samuti ei suutnud ma avastada ühtki märki, mis oleks viidanud nii eriskummalises kohas elutseva inimese olemusele või kavatsustele,

välja arvatud see, et ta pidi olema spartalike harjumustega ja hoolis vähe mugavusest. Mõeldes vihmavalingutele ja vaadates haigutavat katust, sain ma aru, kui tungiv ja tähtis pidi olema põhjus, mis sundis seda meest nii ebamugavas peidupaigas viibima. Oli ta meie õel vaenlane või juhtumisi hoopis kaitseingel? Ma tõotasin, et ei lahku hütist enne, kui olen selles selgusele jõudnud.
Väljas oli päike madalale vajunud ning läänetaevas lõõmas erepunases ja kullas. Kauged laukad suures Grimpeni mädasoos peegeldasid loojangut hõõguvate laikudena. Seal, näe, paistsid Baskerville Halli kaks torni ja taamal märkis suitsuvine Grimpeni küla asukohta. Nende vahel künka taga asus Stapletonide maja. Kuldses õhtuvalguses oli kõik mahe, sulnis ja rahulik, välja arvatud minu enesetunne. Mu süda peksis ärevalt teadmatusest ja hirmust eelseisva kohtumise ees, mis lähenes iga hetkega. Ma istusin hüti pimedas sopis pingul närvidega, kuid otsusekindlalt, ja ootasin sünge kannatlikkusega selle elaniku tulekut.
Lõpuks kuulsingi teda. Kaugelt eemalt kostis saapa terav krigin vastu kivi, siis veel . . . veel kord, ikka lähemal ja lähemal. Ma taandusin kõige pimedamasse nurka ja tõmbasin püstolikuke taskus vinna, otsustades ennast seni varjata, kuni mul avaneb võimalus võõrast näha. Väljas jäi pikemaks ajaks kõik vaikseks, mis näitas, et ta oli jäänud seisma. Siis lähenesid sammud uuesti ja hüti avausele langes vari.
«Ilus õhtu täna, mu armas Watson,» ütles mulle hästi tuntud hääl. «Ma arvan päris tõsiselt, et teil oleks väljas mugavam kui sees.»
219

12. SURM NÕMMEL

Ma istusin mõned hetked hingetult, vaevalt uskudes oma kõrvu. Siis sain kõnevõime tagasi ja samal silmapilgul langes mu hingelt vastutuse ränk koorem. See külm, terav ja pilkav hääl võis kuuluda ainult ühele mehele kogu maailmas.
«Holmes!» hüüdsin ma. «Holmes!»
«Tulge välja,» ütles ta, «ja palun olge oma revolvriga ettevaatlik.»
Ma astusin küürakil tahumata uksepealise alt välja, ning seal ta istuski kivil, hallid silmad minu hämmastunud ilmet nähes lõbusalt välgatlemas. Ta oli kõhn ja kurnatud, kuid selge ja erksa ilmega, terane nägu päevitunud ja tuulest karestunud. Oma tviidülikonna ja soniga nägi ta välja nagu tavaline turist nõmmel, ja talle omases kassilikus puhtusearmastuses oli ta toime tulnud sellega, et ta lõug oli nii sile ja särk nii laitmatu, nagu oleks ta elanud Baker Streetil.
«Ma ei ole elu sees kedagi nähes rohkem rõõmustanud,» ütlesin ma, surudes tugevasti tema kätt. «Ega ka rohkem üllatunud, mis?» «Nojah, mis seal salata.»
«Pean ütlema, et üllatus ei olnud ühepoolne. Mul polnud aimugi, et olete minu juhusliku peidukoha avastanud, ja veel vähem teadsin arvata, et olete seal sees, enne kui mind uksest lahutas veel umbes paarkümmend sammu.»
«Minu jalajäljed arvatavasti?»
«Ei, Watson. Kardan, et ma küll kuidagi ei suudaks teie jalajälgi kogu maailma jälgede hulgast ära tunda. Kui teil on tõsine soov mind tüssata, siis peate oma tubakakauplust vahetama, sest kui ma näen sigaretiotsa märgiga «Bradley, Oxford Street», siis tean, et mu sõber Watson on läheduses. Te võite seda otsa näha seal teeraja kõrval. Kahtlemata viskasite selle maha tol üleval hetkel, kui tormasite tühja hütti.»
«Täpselt!»

«Seda ma arvasin, ning tundes teie imetlusväärset visadust, olin kindel, et ootate varitsedes, relv käes, hüti elaniku tagasitulekut. Te arvasite siis tõesti, et olen kurja-tegija?»
«Ma ei teadnud, kes te olete, aga kavatsesin selle välja uurida.»
«Suurepärane, Watson! Aga kuidas te mu asukoha kindlaks
220

tegite? Arvatavasti nägite mind tol ööl, kui te sunnitöölist jälitasite ja kui ma olin küllalt mõtlematu, et lasta kuul paista oma selja tagant?»
«Jah, ma nägin teid siis.»
«Ning kahtlemata otsisite kõik hütid läbi, kuni jõudsite selleni siin?»
«Ei! Teie poissi oli tähele pandud ja see andis mulle suuna kätte, kust otsida.»
«Kahtlemata too vanahärra pikksilmaga. Ma ei saanud algul aru, mis see on, kui nägin päikese vastuhelki välga-tamas läätseklaasil.» Ta tõusis ja vaatas hütti. «Ahaa, ma näen, et Cartwright on toonud pisut toidupoolist. Mis paber see on? Nii et käisite Coombe Tracey's, mis?»
«Jah.»
«Et missis Laura Lyonsiga kokku saada?»
«Täpselt!»
«Väga hea! Nähtavasti on meie uurimised toimunud paralleelselt, ja kui me tulemused ühendame, saame asjast loodetavasti üsna täieliku ülevaate.»
«Ma olen südamest rõõmus, et te siin olete, sest vastutus ja kogu selle loo salapärasus pingutasid tõepoolest juba liialt mu närve. Aga kuidas, kõigi pühade nimel, te siia sattusite 'ja mida siin teete? Ma arvasin, et olete Baker Streetil ja töötate tolle väljapressimisjuhtumi kallal.»
«Ma tahtsingi, et te seda arvaksite.»
«Tähendab te kasutate mind, ja ometi ei usalda!» hüüdsin ma mõninga kibedusega. «Seda ei ole ma ära teeninud, Holmes.»
«Kulla mees, te olete mulle selle juhtumi puhul — samuti nagu paljude teistegi puhul — lihtsalt asendamatu olnud, ja kui teile näib, nagu oleksin teid ninapidi vedanud, siis palun teilt andestust. Tõtt öelda tegin ma seda osalt teie enda huvides, sest tulin asja isiklikult uurima just sellepärast, et mõistsin teid ähvardava ohu suurust. On ju ilmne, et kui oleksin olnud ühes söör Henry ja teiega, siis oleksid meie vaatenurgad ühte langenud ja samuti oleks minu kohalviibimine sundinud meie kohutavaid vastaseid valve] olema. Nüüd aga võisin ma vabalt ringi liikuda, mis mõisas elades poleks kindlasti võimalik olnud, ning pealegi jään ma tundmatuks teguriks, valmis kõige kriitilisemal hetkel täie jõuga sekka lööma.»
«Aga miks siis oli vaja mind teadmatuses hoida?»
«Teie pühendamine asjasse ei oleks meid aidanud ja oleks arvatavasti lõppenud minu avastamisega. Te oleksite
221
tahtnud mulle midagi rääkida või oleksite oma headuses katsunud minu elu mõningate esemete siiatoomisega mugavamaks teha, see aga oleks olnud tarbetu risk. Ma tõin endaga kaasa Cartwrighti — te ju mäletate toda poissi käskjalgade büroost — ning tema on hoolitsenud minu tagasihoidlike vajaduste eest: päts leiba ja puhas krae. Ja mida siis

inimesele veel vaja on! Tema isikus on mul paar lisasilmi paaril väga vilkal jalal ning mõlemad on osutunud hindamatuks.»
«Siis olid kõik minu aruanded tühi töö!» Mu hääl värises, kui ma meenutasin, millise vaeva ja uhkusega olin neid koostanud.
Holmes võttis taskust paki kirju.
«Teie aruanded on siin, kulla mees, ja ma kinnitan teile, et olen neid palju kordi lehitsenud. Ma korraldasin asja nii hästi, et teie aruanded hilinesid järelesaatmise tõttu ainult ühe päeva võrra. Pean teid kogu südamest kiitma teie innu ja arukuse pärast, mida olete selle erakordselt raske juhtumi uurimisel üles näidanud.»
Ma olin ninapidivedamisest üsna valusasti puudutatud, kuid soojus, millega Holmes mind kiitis, hajutas mu pahameele. Ka tundsin oma südames, et tal on õigus ja et meie eesmärgi huvides oli tõesti parem, kui ma tema siinviibimisest midagi ei teadnud.
«Noh, nii juba läheb,» ütles ta, nähes minu nägu selginevat. «Nüüd aga jutustage mulle, mis tulemusi andis teie külaskäik missis Laura Lyonsi juurde — mul ei olnud raske taibata, et käisite just temaga kokku saamas, sest ma tean juba, et Coombe Tracey's on tema ainus, kes võiks meile antud juhul kasulik olla. Avameelselt rääkides, kui teie poleks täna tema juures käinud, siis oleksin üsna tõenäoliselt läinud homme ise.»
Päike oli loojunud ja nõmme kohal tihenes videvik. Õhk muutus jahedaks ja me pugesime hütti varjule. Seal istusime siis hämaruses kõrvuti ning ma andsin oma kõne-luse daamiga Holmesile edasi. Ta oli sellest nii huvitatud, et mul tuli mõnda kohta korrata, enne kui ta rahule jäi.
«See kõik on väga tähtis,» ütles ta, kui olin lõpetanud, «sest täidab selles äärmiselt komplitseeritud loos ühe lünga, millest ma ise pole seni suutnud üle pääseda. Te võib-olla teate, et see daam on Stapletoniga väga lähedases vahekorras?»
«Ei, lähedasest vahekorrast ei tea ma midagi,»
222
«Selles suhtes ei saa olla mingit kahtlust. Nad kohtuvad, on kirjavahetuses ja nende vahel valitseb täielik arusaamine. See annab meie kätte väga võimsa relva. Kui ma ainult saaksin seda kasutada selleks, et Stapletonide abielupaarile kiilu vahele ajada...»
«Abielupaarile?»
«Annan teile nüüd omalt poolt mõningat informatsiooni — vastutasuks kõige eest, mida olete mulle teatanud. Daam, keda siin peetakse Stapletoni õeks, on tegelikult tema naine.»
«Püha taevas, Holmes! Kas olete kindel selles, mida räägite? Kuidas võis ta lubada söör Henryl oma naisesse armuda?»
«Söör Henry armumine ei saanud kahju teha kellelegi muule kui söör Henryle endale. Stapleton valvas erilise hoolega, et söör Henry ei saaks tema naisega armatseda, nagu te seda ise tähele panite. Ma kordan: see daam on tema naine ja mitte õde.»
«Aga milleks selline salakaval pettus?»
«Sest ta nägi ette, et tema naine on talle vallalise naise osas palju kasulikum.»
Kõik minu sõnulseletamatud, kuid vaistlikult tajutud ähmased kahtlustused omandasid äkki selge kuju ja koondusid looduseuurija ümber. Selles tuimas, värvitus, õlgkübara ja liblikavõrguga mehes näis peituvat midagi kohutavat; see näis olevat ääretult kannatlik ja salakaval inimene, nägu naeratav, südames aga tapahimu.
«Tähendab tema ongi meie vaenlane! Tema siis jälitas meid Londonis?»
«Jah, nii ma arvan.»

«Ning hoiatus — selle saatis tema naine!» «Täpselt.»
Läbi mind kaua ümbritsenud pimeduse hakkas pooleldi aimatavalt paistma koletu kuritegu.
«Kas olete aga selles kindel, Holmes? Kust te teate, et see naine on tema abikaasa?»
«Oma esimesel kohtumisel teiega unustas ta end sedavõrd, et jutustas teile väikese osa oma tõelisest eluloost, ja ma julgeksin öelda, et ta on seda hiljem korduvalt kahetsenud. Ta on tõesti kord Põhja-Inglismaal kooli pidanud. Kuid kedagi ei ole kergem leida kui kooliõpetajat. On olemas koolide vahetalitusbürood, mille kaudu võib kindlaks teha iga isiku, kes sel alal on töötanud. Väike järelepärimine näitas, et üks kool oli mingitel kohutavatel
223
asjaoludel raskustesse sattunud ja selle omanik — nimi oli küll teine — kadunud koos naisega. Kõik tundemärgid langesid ühte. Kui sain veel teada, et tolle mehe eriharrastuseks oli olnud entomoloogia, siis oli asi täiesti kindel.»
Pimedus hakkas hajuma, kuid palju oli siiski veel selgusetut.
«Kui see naine on tõepoolest tema abikaasa, kuidas siis tuleb mängu missis Laura Lyons?»
«See on üks neid punkte, millele teie enda uurimine on valgust heitnud. Teie kõnelus daamiga on olukorda väga palju selgitanud. Mina ei teadnud, et ta kavatseb lasta end mehest lahutada. Kahtlemata arvestab daam, pidades Stapletoni vallaliseks, et abiellub temaga.»
«Aga kui ta tõe teada saab?»
«Noh, siis võib ta meile kasulikuks osutuda. Meie mõlema esimene ülesanne on teda homme külastada. Aga kas te ei arva, Watson, et olete oma hoolealuse juurest liiga kaua ära? Teie koht on Baskerville Hallis.»
Läänetaevas olid viimased punased vöödid kustunud ja nõmmele oli laskunud öö. Violetses taevas vilkusid nõrgalt üksikud tähed.
«Veel viimane küsimus,» ütlesin ma tõustes. «Kindlasti ei ole meil omavahel vaja salatseda. Mida see kõik tähendab? Mis on tema eesmärk?»
Holmesi hääl alanes, kui ta vastas: «Mõrv, Watson, rafineeritud, külmavereline, kaalutletud mõrv. Ärge pärige minult üksikasju. Minu võrk on tema ümber sulgumas niisamuti nagu tema võrk söör Henry ümber, ja teie abiga on ta mul peaaegu juba käes. Ainult üks oht võib meid ähvardada — nimelt see, et tema ründab enne, kui meie löögivalmis oleme. Päeva, kõige rohkem paari pärast on mul kohtuasja alustamiseks kõik vajalik koos, seni aga peate oma hoolealust nii hoolikalt valvama, nagu armastav ema valvab oma haiget last. Teie tänane äraolek küll õigustas ennast, aga ometi ma peaaegu sooviksin, et te poleks tema juurest lahkunud . . . Kuulake!»
Nõmme vaikuse lõhestas pikk kohutav kisendus, täis hirmu ja ahastust. See õudne karje pani vere mu soontes tarduma.
«Jumal küll!» hüüatasin ma ärevalt. «Mis see on? Mida see tähendab?»
Holmes oli püsti hüpanud ja ma nägin tema tumedat atleetlikku siluetti hüti ukseaval, õlad kummargil, pea ette sirutatud, vaade suunatud pimedusse.
224
«Tasa!» sosistas ta. «Tasa!»

Kisa oli meid ehmatanud oma ägedusega, kuid oli kostnud kuskilt kaugelt, pimeda nõmme sügavusest. Nüüd tungis uus karje meie kõrvu juba lähemalt, selgemini ja veel tungivamalt kui enne.
«Kus see on?» sosistas Holmes, ja sellest, kuidas ta hääl värises, sain ma aru, et see raudne inimene on hinge põhjani vapustatud. «Kus see on, Watson?»
«Ma arvan, et seal,» näitasin ma pimedusse.
«Ei, seal!»
Uuesti kostis läbi vaikse öö ahastuskisa, valjemini ja palju lähemal kui enne. Ja sellega segunes uus hääl — sügav, tume, ühtaegu meloodiline ja ähvardav urin, mis tõusis ja vajus nagu lakkamatu tasane merekohin.
«Koer!» hüüdis Holmes. «Tulge, Watson, lähme! Annaks taevas, et me ei hilineks!»
Ta hakkas kiiresti üle nõmme jooksma, mina tema kannul. Siis aga kostis kuskilt küngaste vahelt otse meie ees viimane meeleheitlik karje ja seejärel tume raske mütsatus. Me peatusime ja kuulatasime. Tuuletu öö rõhuvat vaikust ei katkestanud enam ainuski heli.
Ma nägin, kuidas Holmes nagu hullumeelne käe laubale surus ja jalgu vastu maad trampis.
«Ta jõudis meist ette, Watson! Me jäime hiljaks!»
«Ei, ei, kindlasti mitte!»
«Mina idioot! Miks ma ometi viivitasin! Ja teie ka, Watson! Te jätsite oma hoolealuse üksi, ja näete nüüd, mis sellest tuli! Aga kui on juhtunud kõige halvem, siis, taeva nimel, me maksame talle kätte!»
Me jooksime teed valimata läbi pimeduse, komistades kaljurahnude otsa ja tungides läbi astelhernepõõsaste, rühkisime hingeldades künkaist üles ja tormasime nõlvakuist alla, liikudes pidevalt sinnapoole, kust see kohutav karjatus oli kostnud. Holmes vaatas igal kõrgendikul silmi pingutades ringi, aga öövarjud olid juba tihedad ja süngel nõmmel ei paistnud midagi liikumas.
«Kas näete midagi?»
«Mitte midagi.»
«Aga kuulake — mis see on?»
Meie kõrvu oli kostnud tasane oigamine. Nüüd kuulsime seda veel kord — see tuli meist pahemalt. Sealpool katkes kaljuahelik järsaku ning rusukaldega, ja seal all, kiviklibusel nõlval, lamas mingi tume ebamäärane kogu. Meie lähemale joostes võtsid selle ähmased piirjooned selgema
225
kuju. See osutus otseti maas lamavaks meheks, kelle pea oli ebaloomulikult tema alla painutatud, õlad kumerdatud ja keha kägaras, nagu hakkaks ta kukerpalli laskma. Keha asend oli niivõrd kentsakas, et ma ei suutnud algul kuidagi taibata, et kuuldud oigega oli mees hinge heitnud. Tumeda kogu kohale kummardudes ei kuulnud me nüüd enam ei korinat ega kahinat. Holmes puudutas keha ja tõmbas käe kohkunult tagasi. Tuletikk, mille süütasime, valgustas verd tema sõrmedel ja õudset lõiku, mis ohvri purustatud kolba juures aeglaselt suurenes. Tikk valgustas veel midagi, mille nägemisest meil süda tardus: surnu oli söör Henry Baskerville!
Me ei olnud kumbki unustanud seda omapärast pruunikat tviidülikonda — sedasama, mida ta oli kandnud tol hommikul, kui me teda Baker Streetil esmakordselt nägime. Me saime talle heita ainult ühe kiire pilgu, siis lõi tuletikk vubisema ja kustus, samuti nagu

kustus meiski viimane lootus. Holmes oigas ja tema nägu kumas pimeduses valge laiguna.
«Elajas! Elajas!» hüüdsin ma, käed rusikas. «Oh, Holmes, ma ei andesta endale iialgi, et jätsin ta saatuse hoolde!»
«Mina olen rohkem süüdi kui teie, Watson. Selle nimel, et piisavalt süütõendeid koguda, ohverdasin oma kliendi elu. See on suurim löök, mis mind mu praktikas on tabanud. Aga kuidas võisin ma teada, kuidas võisin ma teada, et ta kõigist mu hoiatustest hoolimata üksipäini nõmmele läheb ja oma elu kaalule paneb!»
«Ja et me ka pidime kuulma tema karjeid — issand jumal, milliseid karjeid! — ega suutnud teda ometi päästa! Aga kus on siis see koerast elajas, kes ta surma aj aj? Ta võib veel praegu nende kaljude vahel varitseda. Ja Stap-leton, kus on tema? Ta veel vastutab selle eest!»
«Jah, seda ta teeb. Küll mina selle eest hoolitsen! Nii onu kui ka vennapoeg on mõrvatud: üks hirmutatud surnuks elukaga, keda ta pidas üleloomulikuks, teine aetud selle eest meeletult põgenema ja end surnuks kukkuma. Aga meil tuleb veel tõestada, et selle inimese ja eluka vahel on seos. Me ei saa ju vande all kinnitada isegi mitte viimase olemasolu, kuigi kuulsime tema häält, sest ilmselt sai söör Henry surma kukkumisel. Kuid jumala eest, ei möödu päevagi, kui see sell on mul käes, nii kaval kui ta ka pole!»
Südamed täis kibedat valu, seisime moonutatud laiba juures ja tundsime sügavaimat masendust sellest äkilisest
226
ja parandamatust õnnetusest, mis oli kogu meie pikale ja, väsitavale tööle nii haleda lõpu teinud. Kuu tõusis ja me ronisime kaljude otsa, kust meie vaene sõber oli alla kukkunud, ning vaatasime sealt üle pooleldi hõbedase, pooleldi varjudega kaetud nõmme. Miile meist eemal Grinu peni suunas säras üksainus kollane valgustäpp. See võis tulla ainult Stapletonide üksildasest elamust. Kibedusega vandudes raputasin selle poole rusikat.
«Miks ei võiks me teda otsekohe kinni võtta?»
«Meie süüdistusmaterjal pole veel koos. See sell on äärmiselt ettevaatlik ja kaval. Ei loe ju, mida me teame, vaid see, mida suudame tõestada. Kui astume mõne vale sammu, võib lurjus meie käest veel minema lipsata.»
«Mida me saame teha?»
«Homme on meil küllalt tegemist. Täna aga võime ainult täita oma viimset kohust meie vaese sõbra vastu.»
Me laskusime koos järsust nõlvakust ja lähenesime laibale, mis eraldus tumedana ja selgena kuupaistest hõbetatud kividel. Nähes neid agoonias moonutatud liikmeid, tõmbus mul süda valust kokku ja silmisse valgusid pisarad.
«Peame kedagi appi kutsuma, Holmes. Meie üksi ei jõua teda mõisani kanda; Püha taevas, kas olete hulluks läinud?»
Holmes oli laiba kohale kummardunud ja hüüatanud. Nüüd aga keksis ta jalalt jalale, ise naerdes ja kõigest jõust mu kätt raputades. Kas tõesti võis see olla minu karm ja kinnine sõber? Ennäe, missugune varjatud tuli temas peitus!
«Habe! Habe! Sel mehel on habe!»
«Habe?»
«See ei ole baronet. . . see on ... no muidugi, see on ju minu sunnitöölisest naaber!»
Palavikulise kiiruga pöörasime laiba ümber ning verine habe osutas nüüd külma selge kuu poole. Selle madala otsaesise ja ahvi meenutavate, sügaval asetsevate silmade suhtes

ei saanud olla kahtlust. See oli tõepoolest sama nägu, mis mulle küünla valgusel kalju tagant vastu oli jõllitanud, — kurjategija Seldeni nägu.
Kõik oli mulle otsekohe selge. Mulle meenus baroneti jutt, et ta oli oma vanad riided Barrymore'ile andnud. Barrymore oli need omakorda" edasi toimetanud Seldenile, et kergendada tema põgenemist. Saapad, särk, müts — kõik olid söör Henry omad. Tõsi küll, ka see oli sünge kurbmäng, kuid vähemalt oli roimar meie maa seaduste
227
järgi surma ära teeninud. Jutustasin Holmesile, kuidas lood olid, endal süda tänutundest ja rõõmust üle voolamas.
«Tähendab riided olidki vaesekese surma põhjuseks,» ütles ta. «On täiesti selge, et koer juhiti jälgedele mõne söör Henry eseme abil — kõige tõenäolisemalt saapa abil, mis hotellis varastati —, ja nii ta tabaski selle mehe. Üks asi on siiski veider: kuidas võis Selden pimedas teada, et koer teda jälitab?»
«Arvatavasti kuulis.»
«Koera hääle kuulmine nõmmel ei oleks selle sunnitöölise taolisele kalgile mehele säärast kohutavat hirmu peale ajanud, et ta meeletult appi karjudes riskis uue vangistusega. Tema karjumise järgi otsustades pidi ta maha jooksma pika maa pärast seda, kui ta teadlikuks sai, et koer teda jälitab. Kuidas ta seda teadis?»
«Minule on veel suuremaks mõistatuseks, miks see koer, eeldades, et kõik meie oletused on õiged —»
«Mina ei oleta midagi.»
«Noh, hästi! Miks lasti see koer just täna nõmmele lahti? Arvatavasti ei jookse ta sugugi alati siin vabalt ringi. Stapleton ei oleks teda lahti lasknud, kui tal poleks olnud põhjust arvata, et söör Henry on nõmmel.»
«Minu küsimus on neist kahest raskem, sest arvatavasti saame teie omale varsti vastuse, minu oma aga võib igavesti mõistatuseks jääda. Nüüd aga peame otsustama, mida teha selle õnnetu mehe laibaga? Me ei või seda ometi siia rebaste ja kaarnate saagiks jätta.»
«Arvan, et võiksime ta panna ühte hütti, kuni saame teatada politseile.»
«Õige. Ma ei kahtlegi, et jõuame teda kahekesi nii kaugele kanda. Pidage, mis see's on, Watson? Kõigi pühakute nimel, see on -ju mees ise kogu oma jultumuses! Arge reetke ühegi sõnaga oma kahtlustusi, mitte ühegi sõnaga, või muidu varisevad kõik mu plaanid kokku!»
Üle nõmme lähenes meile üks kogu ja ma nägin sigari tuhmpunast hõõgumist. Kuuvalguses tundsin selgesti ära looduseuurija kabeda kuju ja reipa kõnnaku. Meid märgates peatus ta korraks, kuid tuli siis uuesti edasi.
«Kas see olete tõesti teie, doktor Watson? Te olete küll viimane inimene, keda oleksin lootnud niisugusel hilisel ajal nõmmel näha. Aga armas aeg, mis see siis on? Kas keegi on viga saanud? Ei.. . ärge öelge, et see on meie sõber söör Henry!»
228
Ta tõttas minust mööda ja kummardus surnu kohale. Ma kuulsin, kuidas ta jahmunult õhku ahmis, ja sigar kukkus tal sõrmede vahelt.
«Kes .. . kes see on?» kogeles ta.
«See on Selden, mees, kes Princetowni vanglast põgenes.»
Stapleton pööras meie poole surnukahvatu näo, kuid oma hämmastuse ja pettumuse oli ta ülima jõupingutusega maha surunud. Ta vaatas meid kordamööda uurival pilgul.
«Mu jumal, milline kohutav lugu! Kuidas ta suri?»

229
«Näib, et ta murdis nendelt kaljudelt kukkudes kaela. Meie sõbraga jalutasime nõmmel, kui kuulsime kisa.»
«Mina kuulsin samuti kisa. Selle peale tulingi kodunt välja. Ma olin rahutu söör Henry pärast.»
«Miks just söör Henry pärast?» ei suutnud ma jätta küsimata.
«Sest ma ootasin teda enda poole. Kui ta ei tulnud, pani see mind imestama, ja nõmmel karjumist kuuldes sattusin muidugi ärevusse tema julgeoleku pärast. Muuseas,» — tema silmad pöördusid minu näolt Holmesile — «kas te peale kisa midagi muud ei kuulnud?»
«Ei,» ütles Holmes. «Aga teie?»
«Ka mitte.»
«Milleks te siis küsite?»
«Oh, te olete ju kuulnud lugusid, mida talunikud jutustavad viirastuslikust koerast ja nii edasi. Räägitakse, et teda olevat öösiti nõmmel kuuldud. Mind huvitas, kas ka täna öösel niisugust häält kuulda oli.»
«Meie küll ei kuulnud midagi selletaolist,» ütlesin mina.
«Kuidas te selle vaese mehe surma seletate?»
«Olen kindel, et ta läks murest ja kannatustest hulluks. Meeltesegaduses tormas ta üle nõmme ja kukkus lõpuks siit alla ning murdis kaela.»
«See näib olevat väga mõistlik seletus,» ütles Stapleton ja laskis kuuldavale ohke, mis minu arvates väljendas kergendust. «Mida teie sellest arvate, mister Sherlock Holmes?»
Mu sõber kummardas tervituseks.
«Te olete kiire ära tundma,» ütles ta.
«Me ootasime teid siia kanti sest ajast peale, kui doktor Watson saabus. Te jõudsite parajasti kurbmängu ajaks kohale.»
«Jah, tõepoolest. Olen veendunud, et minu sõbra seletus on õige. Viin homme endaga Londonisse kaasa ebameeldiva mälestuse.»
«Oo, te sõidate homme tagasi?»
«Nii ma kavatsen.»
«Loodetavasti on teie siiasõit aidanud mõningat selgust tuua neisse seikadesse, mis meid nii nõutuks tegid?»
Holmes kehitas õlgu. «Alati ei saavutata loodetud edu. Uurija vajab fakte, mitte aga legende või kuulujutte. See juhtum pole leidnud rahuldavat lahendust.»
230
Mu sõber kõneles oma kõige avameelsema ja rahulikuma tooniga. Stapleton silmitses teda ikka veel teraselt. Siis pöördus ta minu poole.
«Viiksin selle õnnetu mehe meeleldi oma majja, aga see ehmataks väga mu õde, nii et vist on siiski õigem seda mitte teha. Ma mõtlen, et kui tema nägu millegagi kinni katta, siis hommikuni ei juhtu temaga midagi.»
Nii ka tegime. Lükanud tagasi Stapletoni küllakutse, asusime Holmesiga teele Baskerville Halli poole, lastes looduseuurijal üksinda koju minna. Tagasi vaadates nägime teda aeglaselt üle nõmme sammuvat ja tema selja taha jäi kuust hõbetatud nõlvakule lamama tume kogu — mees, kes nii kohutaval kombel surma oli saanud.
«Viimaks ometi oleme käsitsi koos,» ütles Holmes, kui kõndisime kahekesi üle nõmme. «Küll on aga kõvad närvid sel sellil! Kuidas ta ennast valitses selle halvava vapustuse juures, mis pidi teda tabama, kui ta nägi, et tema salasepitsuse ohvriks on langenud vale

mees. Ma ütlesin teile juba Londonis, Watson, ja kordan praegu uuesti, et meil pole varem olnud väärilisemat vastast.»
«On siiski kahju, et ta teid nägi.»
«Minagi mõtlesin alguses samuti, aga polnud ju midagi parata.»
«Mis te arvate, kuidas mõjutab tema plaane teadmine, et teie siin olete?»
«See võib teda ettevaatlikumaks teha, või siis panna otsekohe hulljulgelt tegutsema. Nagu enamik kavalaid roimareid, võib ta olla liiga enesekindel ja arvata, et on meid lõplikult ninapidi vedanud.»
«Miks me ei võiks teda kohe vahistada?»
«Mu kallis Watson, te olete sündinud teoinimene! Teie vaist nõuab alati tarmukat tegutsemist. Noh, hästi, oletame, et me ta täna arreteeriksime — mis paremuse see meile annaks? Me ei saaks tema vastu mitte kui midagi tõestada. Selles seisnebki kogu tema salasepitsuse kuratlik kavalus! Kui ta tegutseks mõne inimese vahendusel, võiksime leida mingi süütõendi, kuid selle suure koera päevavalgele tirimine ei aitaks meid põrmugi tema peremehele silmust kaela panna.»
«Kuid mingid süütõendid meil ju ikkagi on.»
«Mitte sinnapoolegi — üksnes arvamised ja oletused. Meid naerdaks kohtus välja, kui tuleksime sellise jutuga ja sääraste tõenditega.»
«Aga söör Charlesi surm?»
231
«Ta leiti surnult ilma vähimagi vägivallamärgita. Teie ja mina teame, et ta suri selgest hirmust, ja me teame ka, mis teda hirmutas. Aga kuidas saaksime seda kaheteistkümnele tuimale vandekohtunikule selgeks teha? Millised märgid vihjavad koerale? Kus on tema kihvade jäljed? Muidugi, me teame, et koer surnut ei hammusta ja et söör Charles oli surnud juba enne, kui elukas üldse temani jõudis. Kuid me peame kõike tõestama, ja seda me ei saa.»
«Noh, aga tänane õhtu?»
«Tänane õhtu ei teinud meid targemaks. Jällegi puudub otsene seos mehe surma ja koera vahel. Me ei näinudki koera. Me kuulsime teda, kuid ei saa tõestada, et ta meest taga ajas. Ka puudub täielikult motiiv. Ei, kulla mees, peame leppima sellega, et praegu meil süütõendeid pole, aga nende leidmiseks tasub riskida ükskõik millega.»
«Mida kavatsete selleks siis ette võtta?»
«Ma panen suured lootused sellele, mida missis Laura Lyons võib meie heaks teha, kui talle on olukord selgitatud. Ja oma tegevuskava on mul ka. Siiski — igal päeval oma mure. Igatahes loodan, et enne kui järgmine päev möödub, on meil lõpuks võit käes.»
Rohkem ei saanud ma temalt midagi teada ja ta jalutas sügavais mõtteis kuni Baskerville Halli väravani.
«Kas tulete sisse?»
«Jah! Ma ei näe mingit vajadust edasiseks varjamiseks. Kuid veel viimane sõna, Watson. Ärge rääkige söör Henryle midagi koerast. Las ta mõtleb Seldeni surmast nii, nagu on Stapletonile meelepärane. Ta kannatab siis paremini välja katsumuse, mis teda homme ootab, kui ta, nagu ma teie aruandest mäletan, nende inimeste juurde lõunale läheb.»
«Mina olen samuti kutsutud.»
«Siis peate end vabandama ja laskma tal üksinda minna. Seda on lihtne korraldada. Ja nüüd ma arvan, et kuigi me lõunale hiljaks oleme jäänud, siis õhtusöögiks oleme mõlemad parajasti kohal.»

13. PÜÜNISED PANNAKSE VÄLJA

Sherlock Holmesi tulek rõõmustas söör Henryt rohkem kui üllatas, sest ta oli juba mitu päeva mõelnud, et viimased sündmused toovad Holmesi Londonist kohale." Kuid
232
siiski kergitas ta imestunult kulme, kui märkas, et mu sõbral pole kohvrit kaasas ja et ta isegi ei vaevu selle puudumist seletama. Kahe peale rahuldasime varsti kõik Holmesi vajadused ning hilinenud õhtusöögi ajal jutustasime baronetile oma seiklustest just nii palju, kui palju pidasime soovitavaks tal teada. Kuid kõigepealt pidin täitma ebameeldiva kohustuse ning teatama Seldeni surmast Barrymore'ile ja tema naisele. Mehele võis see olla lausa kergenduseks, naine aga nuttis kibedasti oma põlle sisse. Kogu maailmale oli Selden roimar, pooleldi loom ja
pooleldi saatan, kuid sellele naisele jäi ta alati väikeseks isemeelseks poisiks, kes lapsepõlves tema käe otsas rippus. Tõesti õel peab olema mees, keda ei jää leinama ükski naine!

«Ma norutasin kogu päeva kodus pärast seda, kui Watson hommikul välja läks,» ütles baronet. «Peaksin otse hüvitust saama selle eest, et sõna pidasin. Kui ma poleks tõotanud, et ma üksi välja ei lähe, oleks mul arvatavasti olnud elavam õhtu, sest Stapleton saatis mulle sõna nende poole tulla.»

«Kahtlemata oleks teil olnud elavam õhtu,» ütles Holmes kuivalt. «Muide, ega te vist eriti ei hinda seda, et nutsime teid taga, arvates, et olete kaela murdnud?»

Söör Henry ajas silmad pärani. «Kuidas nii?»

«Tol õnnetul olid seljas teie riided. Ma kardan, et teie teenril, kes need talle andis, võib veel politseiga sekeldusi tulla.»

«Seda vaevalt. Niipalju kui mäletan, ei olnud neil ühelgi mingit eraldusmärki.»

«Siis on see tema õnn — ja õieti ka teie mõlema õnn, sest selles asjas olete kõik toiminud ebaseaduslikult. Ma mõtlen, kas pole mitte minu kui kohusetruu detektiivi esmane ülesanne teid kõiki arreteerida. Watsoni aruanded on äärmiselt paljastavad dokumendid.»

«Aga kuidas on olukord meie looga?» küsis baronet. «Kas olete sellest sasipuntrast midagi aru saanud? Minu meelest oleme Watsoniga praegu just niisama targad kui siia tulles.»

«Loodan, et mul avaneb juba lähemal ajal võimalus asja teile tublisti selgemaks teha. See juhtum on olnud erakordselt raske ja väga keerukas. Mõned asjaolud nõuavad veel selgitamist, kuid asi liigub igal juhul lahenduse poole.»

«Watson arvatavasti jutustas teile ühest elamusest, mis
233
meil siin oli. Me kuulsime nõmmel koera ja niisiis võin vanduda, et see kõik pole sugugi ainult tühi ebausk. Läänes elades oli mul koertega tegemist, ja kui ma koera kuulen, siis tean, et see on koer. Kui te suudate tollele koerale suukorvi pähe panna ja ta ketti siduda, olen valmis vandega kinnitama, et olete kõigi aegade suurim detektiiv.»

«Küllap ta juba saab nii suukorvi kui ka keti, kui te mind aitate.»

«Ma teen kõik, mida käsite.»

«Hästi! Kuid ma nõuan käsutäitmist pimesi, ilma et te alati põhjusi päriksite.» «Nagu soovite.»

«Kui te sellega nõus olete, siis arvan, et meie probleemikene laheneb tõenäoliselt üsna pea. Ma ei kahtle .. .»
Ta peatus järsku ning jäi üle minu pea õhku vahtima. Valgus langes tema näole, mis oli nii pinevil ja liikumatu, et seda oleks võinud pidada selgejooneliseks klassikaliseks raidkujuks, mis kehastab erksust ja ootust.
«Mis on?» hüüdsime mõlemad korraga.
Holmes laskis pilgul langeda ja ma panin tähele, et ta püüab alla suruda mingit sisemist erutust. Tema näojooned jäid endiselt rahulikuks, kuid ta silmad särasid lõbusas võidurõõmus.
«Vabandage asjaarmastaja imetlust,» ütles ta ning viipas käega vastasseina katvate portreede reale. «Watson ei taha küll tunnistada, et ma kunstist midagi tean, aga see on tal puhas kadedus, sest meil on kunstist erinevad arusaamised. Kuid see on tõepoolest haruldane portreede kogu.»
«Seda on meeldiv kuulda,» ütles söör Henry, vaadates mu sõpra mõninga üllatusega. «Ei saa öelda, et ma kunsti-asjandusest palju teaksin, ja kindlasti oskaksin paremini otsustada hobuse või nuumhärja kui pildi üle. Ma ei teadnudki, et teil jätkub aega ka sellisteks asjadeks.»
«Ma tean, mis on hea, kui seda näen, ja praegu ma näen seda. See on Kneller, võin pea anda, — too daam sinises siidis seal eemal, ning tüse parukaga härrasmees peaks olema Reynolds. Arvatavasti on need kõik teie suguvõsa liikmete portreed?»
«Jah, kõik.»
«Kas teate ka nende nimesid?»
«Barrymore on mind hoolega õpetanud ja ma arvan, et võin oma tunni võrdlemisi hästi üles öelda.»
234
«Kes on see pikksilmaga härra?»
«See on kontradmiral Baskerville, kes teenis Lääne-Indias Rodney all. Mees sinise kuue ja paberirulliga on söör William Baskerville, kes oli Pitti ajal alamkoja komiteede esimees.»
«Ja see rüütel minu vastas, mustas sametis ja pitsides?»
«Oo, temaga peate tutvuma. See on kõige kurja juur, paheline Hugo, kellest Baskerville'ide koera legend alguse sai. Paistab, et me teda nii pea ei unusta.»
Ma vaatlesin portreed huviga ja teatava üllatusega.
«Armas aeg,» ütles Holmes, «ta näib olevat üsna tasane ja vagur mees, aga küllap luuras tal saatan silmis. Mina kujutlesin teda jõulisema ja jõhkrama tüübina.»
«Ei saa olla kahtlust, et see ta nimelt on, sest lõuendi tagaküljel on nimi ja aastaarv 1647.»
Holmes ei rääkinud enam palju, kuid vana mürgeldaja portree näis teda paeluvat ja ta pilk oli õhtusöögi ajal pidevalt selle küljes kinni. Alles hiljem, kui söör Henry oli läinud oma tuppa, selgus mulle Holmesi mõttekäik. Ta viis mind tagasi banketisaali, kaasas oma magamistoa küünal, ja selle tõstis ta nüüd ajast tuhmunud portree juurde seinal.
«Kas märkate midagi erilist?»
Ma vaatasin laiaäärelist sulgedega kübarat, käharat otsmikulokki, valget pitskraed ja sellest kõigest raamistatud ranget otsevaates nägu. Selle ilme ei olnud toores, vaid pirtsakas, kalk ja vali, kitsaste kokkusurutud huulte ja külmade sallimatute silmadega.
«Kas ei meenuta see teile kedagi?»

«Näo alumine osa meenutab pisut söör Henryt.»
«Vist küll ainult üsna pisut. Aga oodake!»
Ta astus toolile, ning küünalt vasakus käes hoides asetas parema käe kaares üle laia kübara ja pikkade kiharate.
«Püha taevas!» hüüatasin ma hämmastunult.
Lõuendilt vaatas mulle vastu Stapletoni nägu.
«Ahaa, nüüd nägite! Minu silmad on treenitud nägude ja mitte nende raamistike uurimiseks. Kriminalisti peaomaduseks peab olema oskus maskeeringust läbi näha.»
«Aga see on ju hämmastav! Nagu tema portree!»
«Jah, huvitav näide atavismist, mis näib olevat nii füüsiline kui vaimne. Suguvõsaportreede uurimisest jätkuks, et panna uskuma inimese taassündimisse. Ta on Baskerville — see on selge.»
«Ja kavatsusega saada pärijaks.»
235
«Täpselt. See juhuslikult silma alla sattunud pilt aitas meil täita üht kõige suuremat lünka. Ta on meil käes, Watson, ta on meil käes, ja ma vannun, et veel enne homset õhtut sipleb ta meie võrgus niisama abitult nagu temal mõni ta liblikas. Nõel, kork ja lipik, ning me lisame ta oma Baker Streeti kollektsioonile!»
Portreest ära pöördudes puhkes ta südamest naerma. Ma olen teda üldse harva naermas kuulnud ja iga kord on see naer kellelegi halba ennustanud.
Ma tõusin hommikul varakult, kuid Holmes oli veel varajasem, sest riietudes nägin teda juba mööda sõiduteed kuskilt tulevat.
«Jaa, täna on meil tihe päev,» tähendas ta ning hõõrus tegutsemisrõõmust käsi. «Võrgud on väljas ja varsti hakkame neid koomale tõmbama. Veel enne õhtut saame teada, kas oleme oma suure kitsalõualise havi kinni püüdnud või on ta läbi võrgusilmade minema pääsenud.»
«Kas käisite nõmmel?»
«Saatsin Grimpenist Princetowni teate Seldeni surma kohta. Usun, et mitte kedagi teie hulgast selles asjas ei tülitata. Astusin ka ühendusse oma ustava Cartwrightiga, kes oleks kindlasti mu hüti lävel ennast surnuks kurvastanud nagu koer oma peremehe haual, kui ma poleks teda oma julgeoleku suhtes rahustanud.»
«Mis on meie järgmine samm?»
«Rääkida söör Henryga. Aga siin ta ongi!»
«Tere hommikust, Holmes!» ütles baronet. «Te näete välja nagu kindral, kes oma staabiülemaga lahingukava arutab.»
«Nii see just ongi. Watson ootab käske.»
«Ja mina samuti.»
«Väga hea! Nagu ma aru sain, olete te täna õhtul meie sõprade Stapletonide poole lõunale palutud?»
«Ma loodan, et teie tulete kaasa. Nad on väga külalislahked ja ma olen kindel, et neil oleks hea meel teid näha.»
«Kahjuks peame Watsoniga Londonisse sõitma.»
«Londonisse?»
«Jah! Ma arvan, et praegusel silmapilgul oleks meist seal rohkem kasu.»
Baroneti nägu venis pikaks.

«Ma lootsin, et aitate mind selles loos lõpuni. Mõisamaja ja nõmm ei ole eriti meeldivad paigad üksiolemiseks.»
«Kulla mees, te peate mind täielikult usaldama ja
236
tegema kõik, mida käsin. Te võite oma sõpradele öelda, et oleksime meeleldi teiega koos tulnud, aga kiireloomulised asjad nõuavad meie viibimist linnas. Me loodame siiski õige varsti Devonshire'i tagasi pöörduda. Te ei unusta seda teadet edasi anda?»
«Kui nõuate.»
«Kinnitan teile: teist võimalust ei ole.»
Märkasin baroneti pilves näost, et ta oli sügavalt haavunud sellest, mida ta pidas meie deserteerimiseks.
«Kunas te soovite minna?» küsis ta külmalt.
«Kohe pärast hommikueinet. Me sõidame Coombe Tracey'sse, kuid Watson jätab oma asjad siia pandiks, et ta teie juurde tagasi tuleb. Watson, te saatke Stapletonile kirjake vabandusega oma ärajäämise pärast.»
«Mul on suur tahtmine teiega koos Londonisse sõita,» ütles baronet. «Miks peaksin üksi siia jääma?»
«Sest teie kohus on oma postil seista, ja see on siin. Pealegi andsite mulle sõna, et teete, mida käsin, ning ma käsin teid siia jääda.»
«Hüva, eks ma siis jää.»
«Veel üks näpunäide. Ma soovin, et sõidaksite Rõõmuorule. Oma sõiduk aga saatke tagasi ja andke neile mõista, et kavatsete koju minna jalgsi.»
«Jalgsi üle nõmme?»
«Jah.»
«Aga just selle eest olete ju ise mind nii sageli hoiatanud!»
«Seekord võite seda julgesti teha. Ma ei nõuaks seda, kui mul puuduks usk teie meelekindlusse ja vaprusse, kuid on oluline, et te seda teeksite.»
«Eks ma siis tee.»
«Ja kui teile elu armas on, siis ärge üle nõmme tulles kuskile kõrvale pöörduge sirgelt rajalt, mis viib Rõõmu-orult Grimpeni maanteeni ja on teie kõige loomulikum kodutee.»
«Ma teen täpselt nii, nagu te ütlete.»
«Väga hea! Oleksin rõõmus, kui saaksin pärast hommikueinet nii ruttu kui võimalik teele minna, sest pean õhtupoolikuks Londonisse jõudma.»
Ma panin seda tegevuskava väga imeks, kuigi mäletasin Holmesi eelmisel õhtul Stapletonile öelnud olevat, et tema külaskäik piirdub ainult ühe päevaga. Mulle polnud tõesti pähegi tulnud, et ta soovib mind endaga kaasa võtta, ega saanud ma ka aru, kuidas võisime mõlemad sel
237
silmapilgul ära olla, mida ta ise tunnistas kriitiliseks. Ometi ei jäänud mul muud üle kui pimesi kuuletuda. Niisiis jätsime oma nukra sõbraga hüvasti ja paar tundi hiljem olime juba Coombe Tracey jaamas, kust saatsime sõiduki tagasi koju. Jaamaesisel ootas üks poiss. «Mida käsite, söör?»
«Sa sõidad selle rongiga linna, Cartwright. Kohe, kui kohale jõuad, saada minu nimel söör Henry Baskerville'ile telegramm: palu teda, kui ta juhtub leidma minu kaotatud märkmiku, see tähitult Baker Streetile saata.»
«Kuulen, söör.»

«Nüüd aga küsi jaama postkontorist järele, kas mulle on mõni teade.»
Poiss tuli tagasi telegrammiga, mille Holmes ulatas mulle. See kõlas järgmiselt:
Telegramm käes. Sõidan vangistuskäsuga. Saabun viis nelikümmend. Lestrade.
«See on vastus minu hommikusele telegrammile. Ma arvan, et tema on elukutselistest kriminalistidest parim, ja meil võib tema abi vaja minna. Nüüd aga, Watson, ma mõtlen, et kasutaksime aega kõige paremini, kui külastaksime teie tuttavat missis Laura Lyonsit.»
Tema sõjaplaan hakkas mulle selguma. Ta kasutab baronetti Stapletonide veenmiseks, et oleme tõesti lahkunud, kuna tegelikult tuleksime tagasi just sel hetkel, kui meie abi tõenäoliselt kõige vajalikum on. Too telegramm Londonist — kui söör Henry juhtuks seda Stapletonidele nimetama — pidi hajutama nende viimased kahtlused. Ma nägin juba, kuidas meie võrk selle kitsalõualise havi ümber aina koomale tõmbus.
Missis Laura Lyons oli oma kontoris ja Sherlock Holmes alustas kõnelust sellise avameelsuse ja otsekohesusega, mis daami lausa hämmastas.
«Mina uurin asjaolusid seoses kadunud söör Charles Baskerville'i surmaga,» ütles ta. «Minu sõber siin, doktor Watson, jutustas mulle, mida te talle ühenduses selle asjaga avaldasite, ja ka seda, mida varjasite.»
«Mida ma siis varjasin?» küsis daam väljakutsuvalt.
«Teie tunnistuse kohaselt te palusite söör Charlesi olla kella kümne paiku värava juures. Me teame, et see oli tema surma aeg ja koht. Te varjasite, milline seos on nende kahe seiga vahel.»
«Nende vahel ei ole mingit seost.»
238
«Sel juhul on kokkusattumus tõepoolest erakordne. Kuid ma arvan, et meil siiski lõpuks õnnestub neid seosesse viia. Ma tahan teiega täiesti avameelne olla, missis Lyons. Meie käsitleme seda kui mõrvajuhtumit ja tõendusmaterjal võib näidata, et asjasse pole segatud mitte üksnes teie sõber mister Stapleton, vaid ka tema naine.»
Daam hüppas toolilt püsti.
«Tema naine?!» hüüdis ta.
«See ei ole enam saladus. Isik, keda siin tuntakse kui tema õde, on tegelikult tema naine.»
Missis Lyons oli uuesti istet võtnud. Ta sõrmed pigistasid tooli käetugesid ja ma märkasin, kuidas küüned kramplikust haardest valgeks muutusid.
«Tema naine!» kordas ta. «Tema naine! Ta ei olnud ju abielus!»
Sherlock Holmes kehitas õlgu.
«Tõestage seda! Tõestage seda! Ja kui saate tõestada...!» Tema silmades välgatav raev rääkis sõnadest enam.
«Ma olen igati valmis seda tegema,» ütles Holmes ja võttis taskust välja mitmed paberid. «Siin on selle abielupaari foto — võetud Yorkis neli aastat tagasi. Tagaküljel on märge «Mister ja missis Vandeleur», kuid teil pole kindlasti raske meest ära tunda, samuti ka naist, kui olete viimast näinud. Siin on kolme usaldusväärse tunnistaja poolt antud kirjeldused mister ja missis Vandeleuri kohta? kes tol ajal pidasid St. Oliveri erakooli. Lugege neid, ja te ei kahtle, et need on samad inimesed.»
Missis Lyons laskis silmad paberitest üle käia ja vaatas siis meeleheitel oleva naise tardunud, jäiga ilmega meile otsa.
«Mister Holmes,» ütles ta, «see mees lubas minuga abielluda, juhul kui saan oma mehelt lahutuse. Ta.on mulle valetanud igal mõeldaval viisil, see lurjus! Mitte sõnakestki pole ta mulle iial tõtt rääkinud! Ja miks, miks? Ma arvasin, et ta tegi kõike minu pärast. Nüüd

aga mõistan, et olin talle ainult tööriistaks. Miks peaksin veel sellele ustav olema, kes pole minu vastu kunagi aus olnud! Miks peaksin teda kaitsma tema kuriteo tagajärgede eest! Küsige, mida soovite, ma ei varja midagi. Ühte ma igatahes vannun: kui kirjutasin tolle kirja, ei näinud ma undki mingist halvast kavatsusest vanahärra vastu, kes oli minu vastu alati äärmiselt lahke olnud.»

«Ma usun teid täiesti, armuline proua,» ütles Sherlock

239

Holmes. «Nende sündmuste jutustamine on teile kindlasti väga valus, nii et võib-olla on parem, kui ma jutustan ise, mis juhtus, ja teie parandate mind, kui ma oluliselt eksin. Tolle kirja saatmist soovitas teile Stapleton?» «Ta dikteeris selle.»

«Arvatavasti põhjendas ta seda sellega, et saaksite söör Charlesilt toetust kohtukulude katteks seoses teie lahutusega?»

«Täpselt.»

«Ja pärast kirja ärasaatmist veenis ta teid kohtumisest loobuma?»

«Ta ütles mulle, et tema eneseuhkus oleks puudutatud, kui sääraseks otstarbeks annaks raha mõni teine mees, ja et kuigi ta on ise vaene, on ta valmis ohverdama oma viimase penni takistuste kõrvaldamiseks, mis meid lahutavad.»

«Üpris järjekindel mees, nagu näha. Ja pärast seda ei teadnud te midagi, enne kui lugesite ajalehest surmateadet?»

«Jah.»

«Ning ta sundis teid vandega kinnitama, et te ei räägi kellelegi oma kavatsetud kohtumisest söör Charlesiga?»

«Jah. Ta ütles, et surm oli väga mõistatuslik ja et kui kõik asjaolud teatavaks saaksid, satuksin ma kindlasti kahtluse alla. Niiviisi hirmutas ta mind vaikima.»

«Selge. Kuid teil tekkisid siiski kahtlused?»

Naine langetas kõheldes silmad. «Ma tundsin teda,» ütles ta. «Aga kui ta oleks minu vastu aus olnud, siis oleksin tema suhtes samuti talitanud.»

«Arvan, et kokkuvõttes olete õnnelikult pääsenud,» ütles Sherlock Holmes. «Ta oli teie võimuses ja ta teadis seda, kuid siiski olete veel elus. Te olete paar kuud käinud üsna kuristiku serval. Nüüd aga peame teiega hüvasti jätma, missis Lyons. Võimalik, et õige varsti näete meid jälle.»

«Asi muutub aina selgemaks ja meie teelt kaob takistus takistuse järel,» ütles Holmes, kui seisime jälle jaamas ja ootasime Londoni poolt tulevat kiirrongi. «Varsti olen niikaugel, et võin üksikasjalikult jutustada kaasaja kõige erakordsemast ja sensatsioonilisemast roimast. Krimino-loogia uurijatele meenuvad kahtlemata analoogilised Andersoni mõrvad Põhja-Cärolinas, kuid käesoleval juhtumil on siiski mõned täiesti eripärased jooned. _ Isegi praegu veel pole meil selle äärmiselt kavala mehe vastu

240

selgeid süütõendeid. Aga mind üllataks väga, kui me neid täna õhtul piisavalt ei saaks.»

Londoni kiirrong sõitis mürinal jaama ja esimese klassi vagunist hüppas välja väike, sitke, buldogisarnane mees. Tervitasime kättpidi ja ma märkasin Lestrade'i aupaklikust pilgust, millega ta minu kaaslast silmitses, et ta on palju õppinud sellest ajast saadik, kui nad esimest korda koos töötasid. Ma mäletasin väga hästi põlgust, mida meie mõtleja teooriad tol ajal selles teoinimeses äratasid.

«Kas on midagi head?» küsis Lestrade.

«Mitmete aastate suurim asi,» ütles Holmes. «Meil on kaks tundi aega, enne kui peame mõtlema minekule. Arvan, et võiksime seda kasutada lõunastamiseks, ja siis, Lestrade, puhastame teie kopsud Londoni udust Dartmoori puhta ööõhuga. Te pole seal kunagi käinud? Noh, igatahes on põhjust arvata, et te oma esimest külastust nii pea ei unusta.»

14. BASKERVILLE’IDE KOER

Üks Sherlock Holmesi puudusi — kui seda üldse puuduseks võib nimetada — oli see, et ta kuidagi ei tahtnud kellelegi oma plaane avaldada, enne kui saabus hetk neid tegelikult ellu viia. Osalt oli see kahtlemata tingitud tema isandlikust loomusest, tema soovist teisi valitseda ja üllatada, osalt ka kutsealasest ettevaatusest, mis ei lubanud tal asjatult riskeerida. Kuid oli see siis tingitud millest tahes, igatahes pani ta oma agentide ja abiliste kannatuse kõvasti proovile. Olin sellepärast sageli piinelnud, mitte kunagi aga nii väga kui sellel pikal sõidul läbi pimeduse. Meid ootas raske katsumus, me valmistusime oma viimaseks pingutuseks, kuid Holmes ei lausunud meile ühtki selgitavat sõna ja ma võisin tema tegevuskava ainult oletada. Mu närvid tõmbusid ootusärevusest pingule, kui külm tuulehingus ja tume lage avarus mõlemal pool kitsast teed mulle teatasid, et oleme jälle tagasi nõmmel. Hobuse iga samm ja vankri iga rattapööre viisid meid lähemale meie suurele seiklusele.

Meid segas üürisõiduki juhi juuresolek, mis sundis meid rääkima tähtsusetuist asjust,' samal ajal kui meie närvid erutusest ja ootusest võbisesid. Sellise ülima pingutuse järel tundsin kergendust, kui me lõpuks möödusime Franklandi majast ning teadsime,et jõuame varsti mõisa ja tege-

241

vuspaiga lähedale. Me ei sõitnud ukse ette, vaid tulime enne puiesteed värava juures maha. Õiendanud sõidukijuhiga arve, andsime talle korralduse kohe Coombe Tra-cey'sse tagasi pöörduda, ise aga asusime teele Rõõmuoru poole. "

«Kas olete relvastatud, Lestrade?»

Väike detektiiv naeratas. «Kui mul on jalas püksid, siis on neil ka tagatasku, ja kui on tagatasku, siis on ka midagi selle sees.»

«Hästi! Mina ja mu sõber oleme samuti üllatusteks valmis.»

«Te olete selles loos hirmus kinnine, mister Holmes. Mis mängu me mängime?»

«Ootamise mängu.»

«Ausõna, see ei näi eriti meeltülendav paik olevat,» ütles salapolitseinik õlgu väristades, kui ta laskis pilgul libiseda üle mornide künkanõlvade ning määratu suure udujärve, mis Grimpeni mädasood kattis. «Ma näen ees ühe maja tulesid.»

«See on Rõõmuoru — meie teekonna lõppeesmärk. Ma palun teid kõndida kikivarvul ja rääkida ainult sosinal.»

Me liikusime ettevaatlikult mööda rada, nagu suunduksime otse majja, kuid Holmes peatas meid, kui olime sellest umbes paarisaja jardi kaugusel.

«Aitab,» ütles ta. «Need kaljud paremal varjavad meid suurepäraselt.»

«Kas peame siin ootama?»

«Jah, me seame oma varitsussalgakese siin üles. Astuge siia õõnsusse, Lestrade. Teie, Watson, olete ju majas käinud, eks? Kas võite mulle seletada ruumide asetust? Mis võretatud aknad need siinpool otsas on?»

«Arvan, et köögiaknad.»

«Aga see seal kaugemal, mis on heledasti valgustatud?»

«See on kindlasti söögituba.»
«Katted on üleval. Teie tunnete ümbrust kõige paremini. Hiilige vaikselt lähemale ja vaadake, mis nad teevad.. Ainult ärge jumala pärast laske neil aimata, et neid valvatakse!»
Ma läksin kikivarvul mööda rada edasi ja küürutasin madala müüri taha, mis kidurat viljapuuaeda ümbritses. Selle varjus edasi hiilides jõudsin kohale, kust võisin otse katmata aknasse vaadata.
Toas olid ainult kaks meest — söör Henry ja Stapleton. Nad istusid teineteise vastas ümmarguse laua taga, küljega
242
minu poole. Mõlemad suitsetasid sigarit, nende ees oli kohv ja vein. Stapleton kõneles elavalt, kuid baronet oli kahvatu ja hajameelne. Võib-olla rõhus teda mõte üksildasest jalutuskäigust üle pahaendelise nõmme.
Kui ma neid vaatlesin, tõusis Stapleton püsti ja lahkus toast, kuna söör Henry täitis uuesti oma klaasi, nõjatus toolileenile ja pahvis sigarit. Ma kuulsin ukse kääksumist ja sammude krudinat kruusal. Need möödusid minust piki rada teisel pool müüri, mille taga ma küürutasin. üle müüri piiludes nägin looduseuurijat peatuvat viljapuuaia nurgas asuva kõrvalhoone ukse juures. Võtit keerati lukus, ja kui ta sisse astus, kuuldus sealt mingit rabelemist. Ta jäi sinna ainult umbes minutiks, siis kuulsin jälle, võtme keeramist ja mees möödus minust uuesti ning sisenes majja. Ma nägin, kuidas ta oma külalise juurde tagasi läks, ja hiilisin vaikselt oma ootavate kaaslaste juurde, et neile kõigest nähtust jutustada.
«Tähendab, Watson, daami ei olegi nendega?» küsis Holmes, kui olin jutustuse lõpetanud.
«Ei.»
«Kus võiks ta siis olla, sest ükski teine ruum peale köögi pole valgustatud?»
«Ei oska tõesti arvata, kus ta on.»
Nagu eelnevalt juba tähendasin, hõljus suure Grimpeni mädasoo kohal tihe valge udu. See ajus aeglaselt meie poole ja kuhjus lähenedes madalaks, kuid tihedaks ja selgesti piiritletud valliks. Kuupaistel sarnanes udumass suure valendava jääväljaga ja kauged kaljurahnud tõusid nagu selle pinnalt. Holmesi nägu oli pööratud udu poole ja ta pomises kärsitult, kui ta selle pikaldast triivimist jälgis.
«See liigub meie suunas, Watson.»
«Kas see on halb?»
«Väga halb! Ainus asi maailmas, mis võib mu plaanid segi paisata. Aga söör Henry ei tohiks enam kauaks jääda. Kell on juba kümme. Meie kordaminek ja isegi tema elu võib oleneda sellest, et ta tuleb välja enne, kui udu teeraja katab.»
Öine taevas oli selge ja pilvitu. Tähed särasid külmalt ja eredalt, kuna poolkuu kallas kogu ümbrusele nõrka petlikku valgust. Meie ees oli maja tume kogu, hambuline katusehari ja turritavad korstnad vastu hõbelitrilist taevast selgelt piiritletud. Alumistest akendest langesid kullaka valguse laiad triibud viljapuuaiale ja nõmmele. Üks aken pimenes järsku. Teenijad olid köögist lahkunud. Jäi
243
põlema ainult lamp söögitoas, kus kaks meest — mõrvarist peremees ja tema pahaaimamatu külaline — ikka veel oma sigarite juures jutlesid.
Iga minutiga ajus valge villataoline mass, mis kattis poolt nõmme, majale ikka lähemale ja lähemale. Selle esimesed hõredad viirud keerlesid juba valgustatud akna kuldse

nelinurga juures. Puuviljaaeda piirava müüri kaugem osa ei paistnudki enam ja puude ladvad kerkisid valgest hõljuvast uduvinest. Juba roomasid ka majanurkade tagant välja udujoomed ning kogunesid aegamisi tihedaks valliks, mille kohal maja ülemine korrus ja katus näisid ujuvat nagu veider laev viirastuslikul merel. Holmes lõi vihaselt rusikaga vastu kaljut meie ees ja trampis kannatamatult jalgu.

«Kui ta veerand tunni jooksul välja ei tule, siis kattub rada uduga. Poole tunni pärast aga ei suuda me enam isegi oma kätt näha.»

«Kas me ei peaks minema pisut tahapoole, kõrgendikule?»

«Jah, nii on arvatavasti parem.»

Sedamööda kuidas udusein edasi voogas, taandusime järjest, kuni olime juba poole miili kaugusel majast; kuid see tihe, valge, kuust hõbetatud meri veeres aeglaselt ja püsivalt ikka edasi.

«Me läheme liiga kaugele,» ütles Holmes. «Me ei tohi riskida sellega, et ta tabatakse enne, kui ta meieni jõuab. Peame iga hinnakeest siiasamasse jääma.» Ta laskus põlvili ja surus kõrva vastu maad. «Tänu taevale! Näib, et ta tuleb!»

Nõmme vaikuse katkestas ruttavate sammude kaja. Kivide vahel küürutades vahtisime pinevalt meie ees voogava hõbetatud harjaga udumüüri poole. Sammud kostsid järjest lähemalt, ja udust astus nagu eesriide tagant välja mees, keda ootasime. Sattudes äkki selge tähistaeva alla, vaatas ta üllatunult ringi. Siis tuli ta piki rada kiiresti edasi, möödus lähedalt kohast, kus me end varjasime, ja sammus meie taga tõusvast pikast nõlvast üles. Minnes vaatas ta ühtelugu üle õla tagasi nagu inimene, kes on millegi pärast rahutu.

«Pst!» tegi Holmes ja ma kuulsin püstolikuke klõpsatust.

«Ettevaatust! Tuleb!»

Kuskilt roomava udupanga seest kostis kerget, kiiret ja pidevat jooksumüdinat. Udumüür oli meist umbes viiskümmend jardi eemal ja me kolmekesi vahtisime seda pingsalt,
244
teadmata, milline õudus sealt välja ilmub. Ma seisin Holmesi kõrval ja heitsin kiire pilgu ta näole. See oli kahvatu ja võidurõõmus ning silmad särasid kirkalt kuupaistel. Järsku aga võpatas ta ning jäi üksisilmi, liikumatult vaatama, suu üllatusest lahti. Samal silmapilgul röögatas Lestrade kabuhirmus ja viskus silmili maha. Mina hüppasin püsti, mu lõtvunud käsi kobas püstolit, teadvus aga oli halvatud kohutavast ilmutisest, mis udust välja sööstis. See oli koer, tohutu suur süsimust koer, kuid niisugune koer, millist sureliku silm veel iial polnud näinud. Tema ammuli suust purskus tuld, ta silmad hõõgusid ja tema koonu, turja ning rinda katsid loitlevad leegid. Isegi hullumeelse aju poleks oma jampslikes nägemustes suutnud kujutleda midagi pöörasemat, kohutavamat või- tont-likumat kui see tume kogu ja metsik lõust, mis uduvallist meie poole välja hüppas.

Tohutu suur must elukas tormas pikkade hüpetega piki rada, ajades kindlalt meie sõbra jälgi. Me olime sellest ilmutisest niivõrd halvatud, et lasksime tal mööduda, enne kui meelekindluse tagasi saime. Siis tulistasime, Holmes ja mina, korraga ja elajas röögatas võikalt, mis tõendas, et vähemalt üks kuul oli teda tabanud. Ometi ei peatanud see teda ning ta tormas edasi. Tükk maad eemal nägime söör Henryt ümber pöörduvat ja, käed kohkumusest püsti ning nägu kuupaistel lubivalge, abitult vahtivat koletist, kes talle lähenes.

Kuid koera valuröögatus oli kogu meie hirmu hajutanud. Kui ta oli haavatav, siis oli ta surelik, ja kui võisime teda haavata, siis võisime teda ka tappa. Ma ei ole kunagi varem

näinud ühtki inimest nii jooksvat, nagu Holmes tol õhtul jooksis. Mind peetakse heaks jooksjaks, kuid tema jättis minu niisama kaugele maha, nagu mina jätsin väikese elukutselise detektiivi. Rada mööda ülespoole kihutades kuulsime ees söör Henry kisendamist ja koera tumedat urinat. Ma jõudsin parajasti kohale, et näha, kuidas elukas oma ohvrile peale hüppas, ta maha paiskas ja tema kõri kallale asus. Kuid samal hetkel tulistas Holmes viis padrunit elaja küljesse. Viimse surmaeelse ulgumisega ja hammaste tigedalt õhku napsates veeres loom selili, tema neli jalga tõmblesid metsikult ning lõpuks vajus ta lõdvalt küljele. Ma kummardusin hingeldades ja surusin püstoli vastu kohutavat helkivat pead, kuid päästikule vajutada oli juba asjatu. Hiiglaslik koer oli surnud. Söör Henry lamas meelemärkuseta seal, kus koer teda
245
oli tabanud. Me rebisime tal krae kaelast, ning Holmes ohkas kergendatult, kui me ei leidnud kihvade jälgi ja saime aru, et meie abi oli olnud õigeaegne. Juba võbise-sidki meie sõbra silmalaud ja ta tegi jõuetu katse end liigutada. Lestrade kallutas oma konjakipudeli baroneti hammaste vahele, ja siis vaatas meile otsa kaks hirmunud silma.
«Mu jumal!» sosistas ta. «Mis see oli? Taeva nimel, mis see oli?»
«Oli ta mis ta oli, igatahes on ta nüüd surnud,» ütles Holmes. «Me oleme teie perekonna kummitusele igaveseks lõpu teinud.»
Meie ees lamas siruli juba oma mõõtmetelt ja tugevuselt kohutav elukas. Ta ei olnud puhas verekoer ega puhas mastif, vaid tõenäoliselt mõlema segu — kuivetu, metsik ja väikese emalõvi suurune. Isegi surmatardumuses näis veel, nagu tilguks tema päratu suurte lõugade vahelt sinakalt leegitsevat vahtu, ja tema väikesi, õelaid, sügaval asetsevaid silmi piirasid tulerõngad. Ma puudutasin seda hiilgavat koonu, ja kui käe tagasi tõmbasin, hõõgusid ja särasid ka minu sõrmed pimeduses.
«Fosfor;» ütlesin ma.
«Mingi kaval preparaat sellest,» ütles Holmes surnud looma nuusutades. «Ei ole tunda mingit lõhna, mis võiks koera haistmist segada. Peame teilt väga vabandust paluma, söör Henry, et lasksime teid sellist hirmu tunda. Ma ootasin küll koera, aga mitte säherdust elukat. Ja udu jättis meile liiga vähe aega, et teda väärikalt vastu võtta.»
«Te päästsite mu elu.»
246
«Olles selle eelnevalt ohtu seadnud. Kas olete küllalt tugev, et püsti tõusta?»
«Andke mulle veel üks lonks konjakit, ja ma olen kõigeks valmis. Nii! Kui aitaksite mind nüüd üles. Mida kavatsete ette võtta?»
«Teid siia jätta. Täna õhtul ei ole teist enam asja uuteks seiklusteks. Oodake siin, ja keegi meist läheb pärast teiega koos mõisa.»
Söör Henry katsus tõusta, kuid oli ikka veel kahvatu ja värises kogu kehast. Me aitasime ta ühe kivini, kus ta istet võttis ja näo kätesse peitis, ise üleni võbisedes.
«Me peame teid nüüd üksi jätma,» ütles Holmes. «Alustatud töö tuleb lõpule viia ja iga hetk on kallis. Süütõendid on olemas, nüüd on veel ainult vaja kurjategija tabada.»
«Vean kihla tuhat ühe vastu, et me teda majast ei leia,» ütles ta, kui kiirustasime tuldud teed tagasi. «Need lasud pidid talle tõendama, et mäng on läbi.»
«Me olime kaugel ja udu võis paugud summutada.»
«Olge kindel — ta järgnes koerale, et seda tagasi kutsuda. Ei, ei, selle aja peale on -ta juba läinud! Aga otsime siiski maja läbi ja teeme kindlaks.»

Välisuks oli lahti, niisiis tormasime sisse ja läbisime kiirustades ühe toa teise järel, ehmatades vana tudisevat
247
meesteenrit, kes meile eeskojas vastu tuli. Kõikjal, välja arvatud söögitoas, valitses pimedus, kuid Holmes haaras laualambi ega jätnud ühtki nurka majast läbi uurimata. Tagaotsitavast mehest ei leidnud me jälgegi. Siiski, ülemisel korrusel oli üks tuba lukustatud.
«Keegi on siin sees!» hüüdis Lestrade. «Ma kuulen liikumist. Avage uks!»
Seest kostis nõrka oigamist ja kahinat. Holmes lõi ust pisut ülalpool lukku jalaga ja uks paiskus lahti. Püstolid käes, tormasime kolmekesi tuppa.
Sees aga ei olnud jälgegi hulljulgest jultunud kelmist, keda lootsime leida. Selle asemel nägime midagi nii imelikku ja ootamatut, et jäime hetkeks hämmastunult vahtima.
Tuba oli sisustatud väikese muuseumina ja selle seinu katsid tihedalt paljud klaaskaantega kastid — mitmesuguste liblikate kollektsioon, mille kokkuseadmine oli olnud selle mõistatusliku ja hädaohtliku mehe meelelahutuseks. Toa keskel oli püsttala, mis oli kunagi vanale, pehastanud aampalgile toeks pandud. Selle posti külge oli köidetud inimkogu, kes oli sidumiseks kasutatud linadega niivõrd sisse mähitud ja kaetud, et oli võimatu kohe öelda, kas see on mees või naine. Ühe käterätiga oli ta kaelapidi posti külge seotud, teine kattis näo alumist osa, ning selle kohalt vaatas meid kaks tumedat silma, täis ahastust, häbi ja piinavat teadmatust. Mõne hetkega eemaldasime suu-tropi, harutasime köidikud lahti ning missis Stapleton vajus meie ette põrandale. Kui tema ilus pea rinnale vajus, nägin ta kaelal piitsalöögist tekkinud värsket punast vorpi.
«See elajas!» hüüdis Holmes. «Lestrade, teie konjakipudel! Asetage ta tugitooli! Ta on julmast kohtlemisest ja väsimusest nõrkenud.»
Naine avas uuesti silmad. «On ta terve?» küsis ta. «Kas ta pääses?»
«Ta ei pääse meie käest, armuline proua.»
«Ei, ei, ma ei mõelnud oma abikaasat. Söör Henry? Kas ta on terve?»
«Jah.»
«Aga kcer?»
«Surnud.»
Ta huulilt pääses pikk kergendusohe. «Jumal tänatud! Jumal tänatud! Oh, see lurjus! Vaadake, mis ta on minuga teinud!» Ta kääris varrukad üles ja me nägime kohkumusega, et tema käsivarred olid üleni täis siniseid plekke.
248
«Aga see pole veel midagi, mitte midagi! Minu mõistust ja hinge on ta piinanud ja rüvetanud. Ma olin valmis kannatama kõike — halba kohtlemist, üksindust, pettusega täidetud elu, kõike, seni kui võisin veel loota, et ta mind armastab, aga nüüd ma mõistan, et ka selles olin temale ainult söödaks ja tööriistaks.» Rääkides puhkes ta ägedasti nutma.
«Teil ei ole põhjust tema vastu heatahtlik olla, armuline proua,» ütles Holmes. «öelge meile seepärast, kust võiksime teda leida. Kui olete teda kunagi aidanud kurjas, siis katsuge seda heaks teha ja aidake nüüd meid.»
«Ta võis põgeneda ainult ühte kohta,» vastas naine. «Ühel saarel keset sood on vana tinakaevandus. Seal ta hoidiski oma koera ja sinna valmistas ta ka endale igaks juhuks varjupaiga. Sinna ta põgenes.»
Udupank liibus valge vatina vastu akent. Holmes valgustas seda lambiga.
«Vaadake,» ütles ta. «Täna öösel ei leiaks küll keegi teed Grimpeni mädasoos.»

Naine naeris ja plaksutas käsi. Tema silmad ja hambad särasid metsikus rõõmus.

«Sohu võib ta tee leida, aga sealt välja ta enam ei pääse,» hüüdis ta. «Kuidas saaks ta sellisel ööl näha teetähiseid! Me panime neid koos, tema ja mina, et märkida rada läbi mädasoo. Oh, kui ma ainult oleksin saanud need täna kõrvaldada! Siis oleks ta kindlasti olnud teie võimuses.»

Oli selge, et me ei saa mõeldagi jälitamisele, enne kui udu on hajunud. Vahepeal jätsime maja Lestrade'i hoolde, kuna Holmes ja mina läksime koos baronetiga tagasi Baskerville Halli. Me ei saanud Stapletonide lugu tema eest enam varjata, kuid ta võttis mehiselt vastu löögi, mille ta sai armastatud naise kohta tõtt kuuldes, öised seiklused olid aga tema närve niivõrd vapustanud, et ta juba vastu hommikut lamas voodis doktor Mortimeri hoole all, sonides kõrges palavikus. Neil tuli üheskoos reisida ümber maailma, enne kui söör Henry jälle niisuguseks terveks ja hakkajaks meheks sai, nagu ta oli enne selle kurikuulsa mõisa pärimist.

Ja nüüd läheneb kiiresti lõpule see omapärane jutustus, milles olen püüdnud lugejat panna jagama meie tumedat hirmu ja ähmaseid aimusi, mis nii kaua meie elu tumestasid ja nii traagilisel viisil lõppesid. Järgmisel hommikul

249

pärast koera surma oli udu hajunud ja missis Stapleton juhtis meid teerajale, mille nad olid leidnud läbi soo. Nähes, millise valmisoleku ja rõõmuga ta meid oma mehe jälgedele juhtis, saime aru, missuguse kohutava hirmu all see naine oli elanud. Me jätsime tema seisma kindla turba-pinnasega kitsale poolsaarele, mis otsekui kiil laiuvasse sohu tungis. Sinna-tänna torgatud kepikesed tähistasid mättalt mättale vingerdavat teerada rohelise kõntsaga kaetud laugaste ja haisvate mülgaste vahel, mis tõkestasid teed igale võõrale. Roiskunud roost ja lopsakatest limastest veetaimedest tõusis kõdunemise lehka ja raskeid mürgiseid aurusid, ning mitu korda vajusime vale sammu tõttu reieni musta õõtsuvasse mülkasse, mis mitme jardi ulatuses meie jalgade ümber lõtvades lainetes loksus. Kõndimisel haaras soo sitkelt meie kandu, ja kui me sisse vajusime, pii haare nii tugev ja sihikindel, nagu siku taks meid mõni õel käsi neisse ilgetesse sügavustesse. Ainult kord juhtusime nägema märki, mis tõendas, et keegi oli enne meid seda hädaohtlikku teed käinud. Mudasel pinnal kasvava šoovillamätta keskelt paistis mingi tume ese. Holmes vajus vööni sisse, kui ta kõrvale astus, et seda haarata, ning kui meid poleks seal olnud teda välja tirimas, ei oleks ta enam kunagi oma jalga kindlale pinnale saanud. Ta viibutas õhus vana musta saabast. Selle voodrile oli trükitud «Meyers, Toronto».

«Mudavann tasus end ära,» ütles ta. «See on meie sõbra söör Henry kadunud saabas.»

«Nähtavasti Stapletoni poolt põgenemisel sinna visatud.»

«Just nii. Saabas jäi talle kätte, kui ta koera selle abil jälgedele oli juhtinud. Mõistes, et mäng on läbi, ta põgenes, saabas ikka veel käes. Ja sellele kohale jõudes viskas ta saapa ära. Vähemalt teame nüüd, et ta jõudis tervena siiani.»

Kuid rohkem ei olnud meile määratud kunagi teada saada, ehkki võisime palju oletada. Soos oli võimatu jälgi leida, sest muda nõrgus viibimata neisse tagasi, aga kui me lõpuks soosaare kindlale piimale jõudsime, hakkasime neid uuesti innukalt otsima. Kuid ka seal ei märganud me vähimatki jälge. Kui maapind tõtt kõneles, siis ei olnud Stapleton jõudnudki oma pelgupaigani saarel, mille poole
ta eelmisel ööl läbi udu püüdles. See külm ning julma südamega mees on igaveseks maetud kuskile suure Grimpeni mädasoo mülkasse, ilge mudajärve põhjatusse, mis ta enda sisse imes.

250
Me leidsime temast mitmeid märke soosaarel, kus ta oli varjanud oma metsikut liitlast. Määratu suur ajamiratas ja poolest saadik rämpsuga täidetud šaht tähistasid mahajäetud kaevanduse asukohta. Selle lähedal nägime lagunenud ja osalt kokkuvarisenud osmikuid, kus olid elanud kaevurid, keda kahtlemata ümbritseva soo haisvad aurud olid minema peletanud. Obadus, kett ja näritud kontide kuhi ühes onnis näitasid kohta, kus koera oli hoitud. Rämpsu keskel lebas luukere, mille kolba külge oli jäänud pruune karvu.
«Koer!» ütles Holmes. «Püha taevas — lokkiskarvaline spanjel! Vaene Mortimer ei näe enam kunagi oma lemmikut. Noh, arvan, et siin ei ole nüüd enam ühtki saladust, mida me poleks avastanud. Too mees võis oma koera varjata, kuid ei saanud summutada tema häält, ja siit see kos-tiski — hääl, mida ei olnud meeldiv kuulda isegi päevavalgel. Vajaduse korral võis ta koera hoida ka Rõõmuoru kõrvalhoones, aga see oli ikka seotud riskiga ning ta julges seda teha ainult kõige viimasel päeval, mil ta lootis oma pingutused edukalt lõpule viia. Määre selles toosis on kahtlemata helendav segu, millega ta elukat võõpas. Ta tuli sellele mõttele muidugi suguvõsa kummitava põrgu-koera loo mõjul ja soovist vana söör Charlesi surnuks ehmatada. Pole ime, et too vaene sunnitööline jooksis ja kisendas nagu meie sõbergi — ja nagu me ka ise oleksime teinud —, kui ta nägi säärast elukat pimedal nõmmel suurte hüpetega endale järele tormavat. See oli kaval sepitsus, sest arvestamata juba võimalust ohvrit surma ajada — missugune talunik oleks söandanud säherdust elukat lähemalt uurida, kui ta oleks juhtunud seda nõmmel nägema, nagu paljud tegelikult nägidki! Ma ütlesin seda Londonis, Watson, ja kordan uuesti, et veel kunagi varem pole me aidanud tabada hädaohtlikumat meest kui see, kes lamab nüüd seal kuskil...» Ta viipas oma pika käega määratu suure, rohelistest laugastest kirendava soo poole, mis laius kaugele eemale, kuni sulas ühte nõmme ruskete nõlvakutega.

15. TAGASIVAADE

Oli novembri lõpp. Ühel niiskel udusel õhtul istusime Holmesiga leegitseva kamina ees oma elutoas Baker Streetil. Pärast Devonshire'i külastamise traagilist lõpptule
251 must oli Holmes tegelnud kahe väga tähelepandava looga: esimeses neist paljastas ta kolonel Upwoodi häbiväärse teguviisi seoses «Võrratu Klubi» kuulsa kaardimänguskandaaliga, teises aga kaitses õnnetut madame Montpensier'd mõrvasüüdistuse vastu ühenduses tema kasutütre made-moiselle Carerel oletatava surmaga — mäletatavasti leiti too noor daam kuus kuud hiljem elusana ja abiellunult New Yorgist. Nende keerukate ja tähtsate juhtumite eduka lõpetamise puhul oli mu sõber suurepärases meeleolus, mistõttu suutsin teda meelitada Baskerville'i saladuse üksikasjade arutamisele. Olin seda võimalust kannatlikult oodanud, sest teadsin, et ta ei lase kunagi eri juhtumitel seguneda ega oma selgel, loogilisel mõistusel parajasti käsilolevalt asjalt minevikumälestuste heietamiseks kõrvale kalduda. Kuid söör Henry ja doktor Mortimer olid just Londonis, et alustada oma pikka reisi, mida baronetile tema vapustatud närvide kosutamiseks soovitati, ja nad olid meid selsamal õhtupoolikul külastanud, nii et see kõneaine kerkis üles üsna loomulikult.
«Mehe seisukohalt, kes ennast Stapletoniks nimetas,» ütles Holmes, «arenes kogu sündmustik lihtsalt ja selgelt, kuigi meile, kes me algul ei teadnud tema tegevuse motiive ja võisime välja uurida ainult üksikuid fakte, näis kõik äärmiselt keerukas. Mul on kahel korral võimalus olnud rääkida missis Stapletoniga, ja see juhtum on nüüd niivõrd

täielikult selgitatud, et siin ei tohiks enam ühtki lünka olla. Te Võite leida minu märkmed selle loo kohta meie juurdluste kartoteegist tähe «B» all.»
«Võib-olla annaksite mulle lahkelt ülevaate sündmuste käigust mälu järgi.»
«Meeleldi, kuigi ma ei ole kindel, kas mul on kõik üksikasjad meeles. Pingsal vaimsel keskendumisel on imelik omadus — kustutada mälust asjad, mis juba möödas. Advokaat, kes tunneb järjekordset juhtumit kõigis üksikasjus ja on võimeline iga asjatundjaga selle üle vaidlema, avastab pärast paarinädalast kohtutegevust, et ta on selle täiesti unustanud. Samuti tõrjub minul iga uus juhtum eelmise tagaplaanile ja mademoiselle Carere on ähmastanud mu mälestused Baskerville Hallist. Homme aga võib minu ette kerkida mõni uus probleemike, mis omakorda tõukab . troonilt kena prantsuse daami ja nurjatu Upwoodi. Siiski, mis puutub koeraloosse, siis esitan teile sündmuste käigu nii täpselt kui suudan, ja te võite mind täiendada, kui ma peaksin midagi unustama.
252
Minu järelepärimised kinnitasid vaieldamatult, et too vana portree ei valetanud ja et see sell oli tõepoolest üks Baskerville'idest. Ta oli söör Charlesi noorema venna, tolle kurikuulsa Rodger Baskerville'i poeg, kes oli põgenenud Lõuna-Ameerikasse ja seal kuulu järgi poissmehena surnud. Tegelikult oli ta seal abiellunud ja tal oli üks laps — seesama mees —, kes kandis isa nime. See abiellus Beryl Garciaga, ühe Kostariika iludusega, ja raisanud suurema summa riigi raha, muutis oma nime Vandeleuriks ning põgenes Inglismaale, kus asutas Ida-Yorkshire'is kooli. Selle erialaga katsetamiseks andis talle tõuke tutvumine laeval tiisikushaige õpetajaga, kelle võimeid ära kasutades ta rajas menuka kooli. Kuid õpetaja Fraser suri ja kool, mis nii hästi alustas, minetas oma hea nime ning langes peagi halba kuulsusse. Vandeleurid muutsid oma nime ilma raskusteta Stapletoniks ning mees tõi oma järelejäänud varanduse, tulevikuplaanid ja kire entomoloogia vastu Lõuna-Inglismaale. Ma sain Briti Muuseumist teada, et ta oli entomoloogia alal tunnustatud autoriteet ja et Vandeleuri nimi on antud ühele ööliblikale, keda ta oma Yorkshire'i-päevil esimesena on kirjeldanud.
Me jõuame nüüd tema elu selle lõigu juurde, mis osutus meile nii huvipakkuvaks. Mees oli ilmselt teinud järelepärimisi ja avastanud, et tema ja väärtusliku pärandi vahel seisis ainult kaks inimelu. Usun, et kui ta Devonshire'i tuli, olid tema kavatsused veel väga ebamäärased. Kuid et ta kohe algusest peale kurja plaanitses, selgub sellest, et ta oma naist õena esitles. Naist söödana kasutada oli tal kindlasti juba kohe mõttes, kuigi tal salasepitsuse üksikasjad võib-olla veel selged ei olnud. Tema eesmärk oli pärand kätte saada, ja selleks oli ta valmis kasutama ükskõik milliseid abinõusid ning kõigega riskima. Tema esimeseks sammuks oli valida elukoht .oma esivanemate majale nii lähedale kui võimalik, teiseks — luua sõbralikud sidemed söör Charles Baskerville'iga ja naabritega. Baronet ise jutustas talle legendi koerast ja valmistas sellega ette viisi, kuidas ta pidi surema. Stapleton, nagu ma teda ka edaspidi nimetan, teadis, et vanamehe süda on haige ning et närvivapustus tema tapaks. Seda sai ta teada doktor Mortimerilt. Samuti oli ta kuulnud, et söör Charles on ebausklik ja võtab sünget legendi väga tõsiselt. Tema leidlik mõistus kavandas kohe baroneti tapmise viisi, mis pidi tõelise mõrvari avastamise niisama hästi kui võimatuks tegema.
253
Tegevuskava üldjoontes välja mõeldud, hakkas ta seda suure osavusega ellu viima. Harilik roimar oleks leppinud lihtsalt metsiku koeraga. Kunstlike vahendite kasutamine selleks, et muuta elukas saatanlikuks, oli Stapletoni enda geniaalne mõttesähvatus. Koera

ostis ta «Rossi ja Mangelsi» juurest, koerakauplejatelt Fulham Roadil Londonis. Too oli olnud neil olemasolevatest koertest kõige suurem ja metsikum. Ta tõi selle kohale Põhja-Devoni raudteed kaudu ja käis pika maa jalgsi üle nõmme, et koeraga tähelepandamatult koju jõuda. Oma putukajahtidel oli ta juba leidnud tee läbi Grimpeni mädasoo ja seega oli tal eluka jaoks kindel varjupaik olemas. Siin pani ta koera ketti ja hakkas soodsat juhust ootama.

Kuid seda juhust tuli tal kaua oodata. Vanahärrat polnud kuidagi võimalik meelitada õhtusel ajal väljapoole tema maa-ala. Stapleton varitses seal ümbruses mitu korda oma koeraga, kuid tulemusteta. Nende viljatute katsete ajal nägidki talumehed teda — või õigemini tema liitlast — ning deemonliku koera legend sai uut kinnitust. Stapleton lootis, et tema naine võiks ehk söör Charlesi hukatusse ahvatleda, kuid siin osutus naine ootamatult iseseisvaks. Ta ei tahtnud katsetki teha vanahärrat selleks võrgutada, et too vaenlase võimusesse satuks. Ei ähvardused ega isegi — hirmus öelda! — peksmine suutnud tema meelt muuta. Ta ei tahtnud sellega vähimatki tegemist teha ja mõnda aega oli Stapleton ummikus.

Väljapääsu oma raskustest leidis ta juhuse läbi: söör Charles, pidades teda sõbraks, tegi ta tolle õnnetu naise, missis Laura Lyonsi loos oma heategevuse vahemeheks. Esinedes vallalisena, saavutas Stapleton naise üle täieliku mõju ja andis viimasele mõista, et ta temaga abiellub, juhul kui naine oma mehest lahutuse saab. Tema plaan jõudis äkki otsustavasse järku, kui ta kuulis, et söör Charles peatselt mõisast lahkub — seda nõu oli andnud doktor Mortimer, kelle arvamusega Stapleton teeskles igati päri olevat. Nüüd pidi ta kähku tegutsema, kui ta ei tahtnud, et ohver tal käest libiseb. Niisiis sundis ta missis Lyonsit toda kirja kirjutama ja vanamehelt just Londonisse sõidu eelõhtul kokkusaamist paluma. Pärast aga, tuues esile veenvalt kõlavaid põhjendusi, takistas ta naist kohtamisele minemast ning sai niiviisi kätte kauaoodatud võimaluse.

Kui ta õhtul Coombe Tracey'st tagasi sõitis, oli tal parajasti aega võtta koer, määrida see kokku oma põrguliku

254

seguga ja tuua elukas värava juurde, kus ta õigusega lootis leida vanahärra ootamas. Peremehe ässitamise peale hüppas koer üle jalgvärava ja hakkas õnnetut baronetti, kes põgenes karjudes piki jugapuualleed, taga ajama. Selles sünges tunnelisarnases käigus pidi tõepoolest õudne olema näha seda määratu suurt, musta, lõõmavate lõugade ja leekivate silmadega koletist, kes suurte hüpetega oma ohvrile ligines. Südamehäire'ja hirmu tõttu langes baronet puiestee lõpul surnult maha. Koer oli hoidunud muruga kaetud teeservale, kuna baronet oli jooksnud keset teed, mispärast võis näha ainult inimese jälgi. Nähes teda liikumatult lamamas, elukas arvatavasti lähenes talle, et teda nuusutada, kuid leidnud ta surnult, läks minema. Siis ta jättiski sinna oma jäljed, mida doktor Mortimer oli märganud. Koer kutsuti ära ja viidi kiiresti tagasi tema urkasse Grimpeni mädasoos, ja maha jäi saladus, mis hämmeldas võimusid, erutas ümbruskonda ja sattus lõpuks meie vaateringi.

Niipalju söör Charles Baskerville'i surmast. Te näete, missugune kuratlik kavalus, sest tõesti oleks peaaegu võimatu olnud tõelise mõrvari süüd kindlaks teha. Tema ainuke liitlane selles roimas oli koer, kes teda iial poleks saanud reeta, ning kogu sepitsuse veider ja käsitamatu olemus tegid selle vaid mõjuvamaks. Mõlemad asjasse segatud naised, missis Stapleton ja missis Laura Lyons, kahtlustasid Stapletoni üsna tugevasti. Missis Stapleton teadis, et tema mees midagi vanamehe vastu plaanitseb, ‚ja koerast

teadis ta samuti. Missis Lyons ei teadnud ei ühest ega teisest, kuid teda hämmastas, et söör Charles suri just tühistamata jäänud kohtumise ajal, mis oli teada ainult Stap-letonile. Mõlemad naised olid aga Stapletoni mõju all ja tal ei olnud nende poolt midagi karta. Ülesande esimene osa oli seega edukalt täidetud, kuid sooritada jäi veel teine, raskem osa.
On võimalik, et Stapleton ei teadnud midagi Kanadas olevast pärijast. Igal juhul sai ta temast aga varsti teada oma sõbra doktor Mortimeri kaudu, kes jutustas talle ka kõik üksikasjad seoses Henry Baskerville'i saabumisega. Stapletoni esimene mõte oli, et seda noort pärijat saaks ehk kõrvaldada, juba Londonis, ilma et ta Devonshire'i üldse jõuakski. Pärast seda, kui ta naine oli keeldunud teda abistamast vanahärra lõksuahvatlemisel, ei usaldanud ta teda enam hästi ega julgenud teda ka kauaks üksinda jätta, kartes, et kaotab lõplikult oma mõju tema
256
üle. Seepärast võttis ta naise endaga Londonisse kaasa. Nagu ma kindlaks tegin, peatusid nad Craven Streetil asuvas Mexborough' erahotellis, mida muide külastas tõen-dusmaterjali otsimisel ka minu agent. Seal hoidis Staple-ton oma naist luku taga, kuna ta ise, maskeerinud end võltshabemega, jälitas doktor Mortimeri Baker Streetini, sealt jaamani ja edasi «Northumberlandi» hotellini. Ta naine aimas mingil määral tema kavatsusi, kuid tundis oma mehe ees sellist hirmu — hirmu, mille oli tekitanud elajalik kohtlemine —, et ta ei julgenud söör Henryle teda ähvardavast ohust kirjutada. Kui kiri oleks sattunud Stap-letoni kätte, poleks naise enda elu enam kindel olnud. Lõpuks, nagu teame, leidis ta väljapääsu sel teel, et koostas oma läkituse ajalehest väljalõigatud sõnadest ja kirjutas aadressi moonutatud käekirjaga. Teade jõudis baronetini ja oli talle esimeseks hoiatuseks ohu eest.
Stapletonile oli väga oluline kätte saada mõni söör Henryle kuuluv rõivastusese, mis oleks tal võimaldanud vajaduse korral koera baroneti jälile juhtida. Talle omase teo-valmiduse ning jultumusega hakkas ta viivitamatult oma plaani täide viima, ja ei ole põhjust kahelda, et hotelli saapapuhastaja või teenijatüdruk sai tema abistamise eest head altkäemaksu. Kuid juhuslikult osutus esimene tema kätte sattunud saabas uhiuueks ja seetõttu temale kasutuks. Ta laskis selle tagasi panna ja hankis teise — äärmiselt tähelepanuväärne seik, mis mulle lõplikult kinnitas, et tegemist on tõelise koeraga, sest ükski muu oletus ei seletaks säärast iha vana saapa järele ja ükskõiksust uue vastu. Mida imelikum ja eriskummalisem on mingi vahejuhtum, seda põhjalikumalt tasub seda uurida, ja mõni asjaolu, mis kogu juhtumi näiliselt keerukamaks muudab, aitab üsna tõenäoliselt seda just selgitada, kui teda vaid tähelepanelikult uurida ja teaduslikult käsitleda.
Järgmisel hommikul külastasid meid meie sõbrad, keda Stapleton kogu aeg oma üüritõllas jälitas. Sellest, et Stapleton teadis meie elukohta ja tundis mind välimuse järgi, samuti kogu tema käitumisest kaldun ma arvama, et tema kurjategijakarjäär ei piirdu sugugi üksnes Baskerville'i looga. On paljuütlev, et viimase kolme aasta jooksul on edelakrahvkondades toime pandud neli suuremat murdvargust, ühtki kurjategijat aga pole nende eest arreteeritud. Viimane neist, mis pandi toime maikuus Folkestone Courtis, äratas tähelepanu sellega, et üksik maskiga murdvaras
256
talle pealesattunud jooksupoissi külmavereliselt tulistas. Ma ei kahtlegi, et Stapleton sellisel viisil oma kokkukui-vavaid rahalisi ressursse täiendas ning et ta juba aastaid oli abinõusid mittevaliv ja hädaohtlik inimene. Tema otsustavusest saime ettekujutuse tol

hommikul, kui ta meie käest nii edukalt pääses, ja samuti tema jultumusest, kui ta end mulle voorimehe kaudu minu enda nimega esitles. Ta taipas kohe, et olen asja enda kätte võtnud ja et tal seepärast ei ole Londonis enam mingit väljavaadet edule. Ta pöördus tagasi Dartmoori ning jäi ootama baroneti päralejõudmist.»
«Üks silmapilk!» ütlesin ma. «Kahtlemata kirjeldasite sündmuste käiku õigesti, aga ühe punkti jätsite seletamata. Mis sai koerast, kui tema peremees Londonis oli?»
«Küsimus on kahtlemata oluline ja ma pöörasin sellele ajalikku tähelepanu. Stapletonil oli kindlasti mõni usaldusmees, kuigi ta sellega tõenäoliselt kunagi oma plaane i jaganud, kartusest sattuda tema võimusesse. Rõõmuorul li üks vana meesteener, kelle nimi oli Anthony. Tema ühendust Stapletoniga võib jälgida mitmete aastate jooksul, alates juba koolipidamise ajast — seega pidi ta tead-'k olema, et tema peremees ja perenaine on tegelikult abielus. See mees on kadunud ja maalt põgenenud. On õige paljuütlev, et Anthony ei ole Inglismaal tavaline nimi, küll ga esineb Antonio sageli kõigis Hispaania ja Ladina-meerika maades. See mees, samuti nagu missis Stapleton, kõneles head inglise keelt, kuid omapärase pehme hääldusega. Ma nägin ise kord, kui see vanamees läks Stapletoni poolt märgistatud rada mööda üle Grimpeni mädasoo. Seepärast on tõenäoline, et tema hoolitses peremehe äraolekul koera eest, kusjuures ta ei tarvitsenudki teada, mis otstarbeks seda koera peeti.
Niisiis läksid Stapletonid tagasi Devonshire'i, kuhu varsti järgnesite teie ja söör Henry. Nüüd veel paar sõna minu enda kohta. Teile arvatavasti meenub, et uurides paberit, millele läkituse tekst oli kleebitud, otsisin ma noolega vesimärki. Seejuures hoidsin paberit paari tolli kaugusel silmadest ja tundsin «Valge jasmiini» nime all tuntud õhnaõli nõrka aroomi. Üldse on olemas seitsekümmend 'is lõhnaõlimarki, mida iga kriminalist peaks tingimata utma omavahel eristada, sest minu endagi praktikas on uurdluse edu mitmel puhul olenenud lõhnade kiirest ära-undmisest. Parfüüm laskis arvata, et asjasse on segatud 'aam, ja ma hakkasin kohe mõtlema Stapletonidele. Nõnda
257
siis olin kindlaks teinud koera olemasolu ja arvatava roimari juba enne, kui sõitsime Devonshire'i.
Mul oli tingimata vaja jälgida Stapletoni. Oli aga selge, et teiega koos viibides ei oleks ma saanud seda teha, sest ta oleks äärmise valvsusega hoidunud end reetmast. Seepärast petsin ma kõiki, kaasa arvatud ka teid, ja läksin sinna salaja, jättes mulje, nagu oleksin Londonis. Minu ebamugavused polnud sugugi nii suured, nagu te kujutlesite, pealegi ei tohi sellised pisiasjad kunagi juurdluse käiku segada. Ma peatusin enamasti Coombe Tracey's, kasutades hütti nõmmel ainult siis, kui oli tarvis tegevuspaiga ligidal olla. Cartwright sõitis sinna minuga koos ja oli oma maapoisiriietuses mulle suureks abiks. Ta varustas mind ka toidu ja puhta pesuga. Kui mina jälgisin Stapletoni, jälgis Cartwright sageli teid, nii et mul oli võimalik kõiki niite oma peos hoida.
Ma olen teile juba rääkinud, et teie aruanded jõudsid kiiresti minuni, sest need saadeti Baker Streetilt sedamaid edasi Coombe Tracey'sse. Need olid mulle suureks abiks, eriti too juhuslikult õige osa Stapletoni eluloost. Mul oli võimalik mehe ja naise isikud kindlaks teha ning ma teadsin nüüd lõpuks täpselt, kuidas lood on. Asja tegid aga tunduvalt keerukamaks põgenenud sunnitööline ja tema ning Barrymore'ide vahelised suhted. Teie lahendasite ka selle asja üpris tähelepanuväärsel viisil, kuigi ma olin juba jõudnud samale järeldusele omaenese tähelepanekute alusel.

Selleks ajaks, kui te mu nõmmel avastasite, oli mul kogu asjast täielik ülevaade, kuid süütõendite puudumise tõttu polnud võimalik asja kohtuni viia. Isegi Stapletoni katse tappa söör Henryt tol ööl, kui lugu lõppes õnnetu sunnitöölise surmaga, ei aidanud meil tema kui mõrvari süüd tõestada. Polnud muud võimalust kui teda teolt tabada, ning selleks olime sunnitud kasutama söödana söör Henryt, kes näiliselt jäi üksi ja kaitseta. Nii me siis tegimegi, ja meie kliendi tõsise närvivapustuse hinnaga õnnestus meil selles loos otsad kokku viia ning Stapleton hukatusse saata. Pean tunnistama, et söör Henry hädaohtu asetamine on minule etteheiteks, aga me ei võinud ju uneski aimata seda kohutavat ja halvavat vaatepilti, mida koer pakkus, ega ette näha udu, millest koer nii ootamatult välja tormas. Me saavutasime oma eesmärgi kalli hinnaga, kuid nii närvihaiguste spetsialist kui ka doktor Mortimer annavad kindlat lootust söör Henry peatseks paranemiseks. Pikem
258
reis aitab kahtlemata terveks ravida nii meie sõbra vapustatud närvid kui ka südamehaavad. Tema armastus missis Stapletoni vastu oli sügav ja siiras ning kõige raskemaks hoobiks talle selles mustas loos oli see, et daam teda pettis.

Jääb veel jutustada osast, mida etendas kogu loos see naine. On väljaspool kahtlust, et ta oli Stapletoni mõju all kas armastusest või hirmust, või ka nii ühest kui teisest, sest need ei ole sugugi kokkusobimatud tunded. Igal juhul oli Stapletoni mõju suur. Naine nõustus tema käsul esinema ta õena, ent kui Stapleton asjatult püüdis teda mõrva otseseks kaasosaliseks teha, sai mees aru, et tema mõjul naise üle on piirid. Naine oli valmis söör Henryt .hoiatama, niivõrd kui see ilma oma meest paljastamata võimalik oli, ja ta üritas seda õige mitmel korral. Nähtavasti oli Stapleton ise üsna armukade, sest nähes, kuidas baronet tema naisega kurameeris — kuigi see oli osa tema enda plaanist —, ei suutnud ta ennast valitseda ja segas vahele kirgliku vihapuhanguga, mis paljastas tema nii kavalalt kinnisuse taha varjatud ägeda iseloomu. Nende lähedast sõprust siiski ergutades kindlustas ta söör Henry sagedasi külaskäike Rõõmuorule, mis pidid talle varem või hiljem andma soovitud võimaluse kuriteoks. Kuid kriitilisel päeval hakkas tema naine talle ootamatult vastu. Naine oli midagi teada saanud sunnitöölise surmast, samuti teadis ta, et tol õhtul, kui söör Henry pidi neid külastama, hoiti koera kõrvalhoones. Ta süüdistas oma meest kavatsetavas kuriteos; järgnes tormiline sõnavahetus, mille käigus ta mehelt esimest korda kuulis oma võistleja olemasolust. Naise truudus muutus sedamaid kibedaks vihkamiseks ja Stapleton sai aru, et ta on võimeline teda reetma. Niisiis sidus ta naise kinni, et sellel poleks võimalik söör Henryt hoiatada. Kahtlemata lootis ta, et kui hiljem kogu ümbruskond peab baroneti surma põhjuseks suguvõsal lasuvat needust, nagu kahtlemata olekski arvatud, suudab ta naise uuesti enda poole võita, sundida teda vaikima ja toimunuga leppima. Arvan, et siin Stapleton siiski eksis, ja et kui ka meid poleks kohal olnud, oli tema saatus igal juhul juba otsustatud. Naine, kelle soontes voolab hispaania veri, ei andesta nii kergesti sellist solvamist.

See on kõik, kallis Watson. Et selle kummalise juhtumi kohta veel täpsemaid üksikasju esitada, peaksin vaatama oma märkmeid, kuid arvan, et ma ei jätnud midagi olulist selgitamata.»

HIRMU ORG

59

«Stapleton ei võinud ometi loota, et saab söör Henri oma hirmutisest koeraga samuti surnuks ehmatada nagu tema onu.»

«Elukas oli metsik ja pooleldi nälginud. Kui tema välimus poleks ohvrit just surnuks ehmatanud, siis oleks see vähemalt tema võimalikku vastupanu halvanud.»

«Seda küll. Kuid jääb veel üks küsimus. Kui Stapleton oleks pärijaks saanud, kuidas ta oleks seletanud seda fakti, et tema, pärija, oli elanud võõra nime all nii lähedal mõisale?

Kuidas ta oleks saanud pärandit nõuelda ilma kahtlust äratamata ja järeleuurimist põhjustamata?»
«See on äärmiselt raske probleem ja ma kardan, et nõuate minult liiga palju, kui loodate, et suudan seda lahendada. Mina tegelen oleviku ja minevikuga, mida aga inimene võiks teha tulevikus, sellele küsimusele on hirmus raske vastata. Missis Stapleton oli oma meest mitmel korral kuulnud seda probleemi arutavat. Oli kolm võimalust. Ta võis nõuelda pärandit Lõuna-Ameerikas, tõestada oma isiku sealsetele Briti võimu esindajatele ja saada varanduse kätte Inglismaale tulemata. Teiseks võis ta ennast tundmatuseni maskeerida selleks lühikeseks ajaks, mis tal oli vaja Londonis viibida. Kolmandaks võis ta varustada mõne kaasleadja tõendite ja dokumentidega, esitada teda pärijana ja kindlustada endale teatud osa tema sissetulekust. Niipalju kui meie seda meest tunneme, pole kahtlust, et ta oleks leidnud sellest raskusest mõne väljapääsu.
Nüüd aga, kallis Watson, kuna oleme mitu nädalat pingsalt töötanud, siis võiksime minu arvates pöörata mõtted üheks õhtuks meeldivamatele radadele. Mul on võetud loož «Hugenottidele». Kas olete kuulnud de Reszket36? Palun olge siis poole tunni pärast valmis, et võiksime vahepeal Marcini juures peatuda ja kergelt lõunastada.»

HIRMU ORG

I osa BIRLSTONE'I TRAGÖÖDIA

1. HOIATUS

«Mina kaldun arvama, et.. .» alustasin kõnelust.
«Muidugi, muidugi!» sähvas Sherlock Holmes kärsitult.
Usun, et olen üks pikameelsemaid surelikke, aga pean tunnistama, et see pilkav märkus mind pahandas.
«Tõepoolest, Holmes,» ägestusin, «vahel panete mu kannatuse proovile.»
Holmes oli oma mõtetega liiga ametis, et mu tõrelemisele kohe vastata. Ta istus käsipõsakil, puutumata hommikueine ees, ning vahtis üksisilmi paberilehte, mille ta äsja ümbrikust välja oli tõmmanud. Siis võttis ta ümbriku, hoidis seda vastu valgust ning uuris väga hoolikalt nii selle esi- kui ka tagakülge.
«See on Porlocki käekiri,» lausus ta mõtlikult. «Kuigi olen ta käekirja ainult kaks korda näinud, pole mul kahtlustki, et see on Porlocki kirjutatud. See kreekapärane e oma iseäraliku kõverikuga tipus on nii iseloomulik. Ja kui kiri on Porlockilt, peab ta sisu olema äärmiselt tähtis.»
Holmes kõneles pigemini enese kui minuga, ent ta sõnad tegid mu nii uudishimulikuks, et mu pahameel hajus.
«Kes see Porlock siis on?» pärisin.
«Porlock on varjunimi, Watson, lihtsalt nom de plumed ent selle taga seisab leidlik ning tabamatu isik. Ühes varasemas kirjas teatas ta mulle avameelselt, et see pole ta õige nimi

---

[36] **R e s z k e , Jean de (1850—1925) — poola rahvusest kuulus ooperilaulja, tenor.**

Kirjanikunimi (pr. k.).

ning et mul pole mõtet selles mitmemiljonilises suurlinnas tema jälgi ajama hakata. Porlock pole tähtis mitte tema enese pärast, vaid mehe pärast, kellega ta ühenduses on. Kujutlege lootskala ja haid, šaakalit ning lõvi — ükskõik millist tähtsusetut olendit ühenduses kohutavaga. Mitte ainult kohutavaga, Watson, vaid võikaga, ülimal

263

määral võikaga. Sellepärast ta mu silma alla jäänud ongi. Kas olete mind vahel kuulnud rääkivat professor Moriartyst?»

«Kuulsast teaduslikel alustel tegutsevast roimarist, kes on sulide seas niisama kuulus, kui. ..»

«Panete mind punastama, Watson,» pomises Holmes tõrjuvalt.

«Tahtsin öelda, et niisama kuulus, kui ta on avalikkusele tundmatu.»

«Peenelt tõmbasite, väga peenelt!» hüüatas Holmes. «Teil on hakanud arenema ootamatult terav huumorimeel, Watson, pean selle vastu kaitset otsima. Ent Moriartyt roimariks nimetades levitate te seaduse silmis pahatahtlikku laimu ning selles ongi asja konks. Kõigi aegade suurim kurjasepitseja, kõigi kuratlike ettevõtete organiseerija, allilma juhtiv aju — aju, mis oleks võinud kujundada tervete rahvaste saatust. Niisugune mees on ta. Ent teda ei tea keegi kahtlustadagi, nii immuunne on ta kriitika suhtes, nii imetlusväärne oma juhtimises ja nii osav oma jälgi varjama, et nendesamade sõnade pärast, mis te äsja ütlesite, tirib ta teid veel kohtusse ning võtab teilt auhaavamise eest hüvituseks terve aasta pajuki. Kas pole tema kirjutanud kuulsa «Asteroidi dünaamika» — raamatu, mis tõuseb sellistele harva kohatavatele puhta matemaatika kõrgustele, et teaduslikus ajakirjanduses polevat kuuldavasti kedagi, kes oleks võimeline seda arvustama. Kas niisugust meest tohib siis mustata! Teie esineksite sel juhul kasimata suuga arsti, tema aga laimatud professori osas. Ta on geenius, Watson. Ent kui väiksemad vennad mulle mahti annavad, saame ükskord kindlasti ka tema käsile võtta.»

«Oh, et minu silmad seda näeksid!» ohkasin siiralt. «Aga te ei lõpetanud veel selle Porlocki lugu.»

«Nojah — see nõndanimetatud Porlock moodustab ahelas lüli, mis asub võimsast kinnituskohast'natuke eemal. Omavahel öeldud, päris terve lüli see Porlock ei ole. Nii-palju kui minul võimalust on olnud kontrollida, on ta selles ahelas ainus mõrane koht.»

«Ükski ahel pole tugevam kui ta kõige nõrgem lüli.»

«Täpselt nii, kulla Watson. Sellepärast ongi Porlock mulle nii tähtis. Juhituna mingist algelisest õiglusepüüdest ning ergutatuna mõistlikust stiimulist — mõnest kõveraid teid kaudu saadetud kümnenaelalisest — on ta korra vqj paar andnud mulle õigeaegset informatsiooni, mis coi osutunud väga väärtuslikuks — seda väärtuslikumaks, et on

264

aidanud mitte niivõrd kuriteo eest karistada kuivõrd seda just ette näha ja ära hoida. Ma ei kahtle, et kui meil oleks šiffer, leiaksime, et seegi teade on sama iseloomuga.»

Uuesti laotas Holmes paberilehe oma tarvitamata taldrikule. Tõusin püsti ning nägin tema kohale kummardudes kummalist kirjutist:

534 C_2 13 127 36 31 4 17 21 41
Douglas 109 293 5 37 Birlstone'i
26 Birlstone 9 127 171

«Mis te sellest arvate, Holmes?»

«See näib olevat katse edasi anda salajast teadet.» «Aga mis kasu on šifreeritud sõnumist, kui siffer puudub?»
«Antud juhul mitte mingisugust.»
«Miks te ütlesite «antud juhul»?»
«Seepärast et on olemas palju salakirju, mida ma võin lugeda niisama lihtsalt kui seda, mis peitub abipalvekuulutuste taga. Niisugused algelised väljamõeldised on lihtsalt meelelahutuseks ega väsita pead. See siin on aga teistsugune. Ilmselt vihjab see mõne raamatu teatud lehekülje sõnadele. Kuni ma ei tea, missuguse raamatu ja millise leheküljega on tegemist, olen ma võimetu.»
«Aga miks on Douglas ja Birlstone välja kirjutatud?»
«Ilmselt sellepärast, et neid kõne all oleval leheküljel ei esinenud.»
«Miks ta siis ei nimetanud seda raamatut?»
«Teie loomulik nutikus, kallis Watson, see sünnipärane arukus, mis teie sõpradele nii väga rõõmu valmistab, poleks teilgi lasknud šifrit ning sõnumit ühte ümbrikusse panna. Kui kiri ei lähe õigele adressaadile, olete omadega läbi. Praegusel juhul aga peavad mõlemad, nii šiffer kui ka sõnum, vale teed minema, enne kui sellest pahandust võiks tulla. Meie järgmine post on juba pisut hiljaks jäänud, ja mind üllataks väga, kui ta ei tooks meile kas täpsemat seletuskirja või, mis veel tõenäolisem, raamatut ennast, millele need arvud vihjavad.»
Holmesi oletus läks paari minuti pärast täide: ilmus jooksupoiss Billy, kes tõigi kirja, mida ootasime.
265
«Käekiri on sama,» tähendas Holmes, avanud ümbriku, ning lisas kirjälehte laiali laotades võidurõõmsalt: «Isegi allkiri on olemas. Noh, asi hakkab edenema, Watson.» Ent kui ta pilgu üle kirja libistas, läks tal nägu pilve.
«Pagan võtaks, vaat kus pettumus! Kardan, Watson, et kõik meie lootused jooksevad tühja. Loodan vähemalt, et sellele Porlockile midagi halba ei juhtu.
Ta kirjutab: «Lugupeetud mister Holmes, selles asjas ma enam kaugemale ei lähe — on liiga ohtlik. Ta kahtlustab mind. Saan aru, et ta mind kahtlustab. Kui ma ümbrikule aadressi kirjutasin, et teile šifrit saata, astus ta ootamatult sisse. Jõudsin kirja ära peita. Kui ta seda oleks näinud, oleks mul läinud haprasti. Aga ma lugesin ta pilgust siiski kahtlustust. Palun põletage salakiri ära, sest kasu teil sellest nüüd nagunii pole. Fred Porlock.»»
Holmes istus veidi aega kirja näppides ning morni näoga tulle põrnitsedes.
«Lõppude lõpuks ei tarvitse veel midagi viltu olla,» ütles ta viimaks. «Tal polnud lihtsalt südametunnistus puhas. Teades ise, et ta on reetur, võis talle teise pilk muidugi kohe süüdistav näida.»
«See teine oli arvatavasti professor Moriarty?»
«Ei keegi muu. Kui mõni nende meestest kõneleb «temast», on teada, keda ta sellega mõtleb. On ainult üks «tema», kes kõigi nende üle valitseb.»
«Aga mis ta's ikka teha võib?»
.«Hm. Sellele pole nii lihtne vastata. Kui teie vastaseks on üks võimsamaid ajusid kogu Euroopas, mees, kelle selja taga seisavad kõik pimedusejõud, on võimalused piiramatud. Sõber Porlock on igatahes hirmu pärast meelest ära. Palun võrrelge käekirja sellel paberipoognal aadressiga ümbrikul, mille ta kirjutas, nagu ta ise ütleb, enne seda

halvaendelist külastust. Aadress on kirjutatud selgesti ja kindla käega, kiri on aga vaevalt loetav.»
«Miks ta üldse hakkaski kirjutama? Miks ei jätnud ta asja lihtsalt niisama?»
«Kartusest, et sel juhul võiksin ma teda ehk otsima hakata ja talle sekeldusi tuua.»
«Kahtlemata,» nõustusin mina. «Muidugi on kaunis hull mõelda,» võtsin kortsus kulmul kätte šifreeritud sõnumi, «et sellel paberilipakal võib peituda mingi tähtis saladus ning inimesel käib üle jõu seda välja lugeda.»
Sherlock Holmes oli oma hommikueine puutumatult eemale lükanud ning süüdanud vastiku piibu, mis oli ta
266
lahutamatuks kaaslaseks, kui ta millegi üle sügavasti järele mõtles.
«Ega tea,» lausus ta tahapoole nõjatudes ning lakke vahtides. «Vahest on teil kõigest teie erakordsest nutikusest hoolimata siiski midagi kahe silma vahele jäänud. Vaadelgem seda asja puhta mõistuse seisukohast. Kirja saatja vihjab mingile raamatule. See on meie lähtepunkt.»
«Pisut ebamäärane lähtepunkt.»
«Vaatame, ehk saame seda veidi kindlapiirilisemaks teha. Kui ma hoolega järele mõtlen, näib asi märksa vähem lootusetu. Mida me selle raamatu kohta teame?»
«Mitte midagi.»
«Nonoh, nii hull see lugu nüüd kah ei ole. Sõnum algab ju suurelt kirjutatud arvuga 534, kas pole nii? Võime võtta tööhüpoteesiks, et 534 ongi see lehekülg, millele šiffer vihjab. Nii et meie raamatust on saanud juba paks raamat ja sellega olemegi sammukese edasi jõudnud. Mis viiteid meil veel on selle paksu raamatu kohta? Järgmine märk on C2. Mis te sellest arvate, Watson?»
«Kahtlemata tähendab see teist peatükki.»
«Vaevalt küll, Watson. Kindlasti olete minuga nõus, et kui lehekülje number on antud, pole peatüki oma enam oluline. Ja kui 534. leheküljel on alles teine peatükk, siis peab esimene tõesti kohutavalt pikk olema.»
«Veerg[37]!» hüüatasin mina.
«Suurepärane, Watson. Täna te otse sädelete vaimukusest. Oleksin väga pettunud, kui see C veergu ei tähendaks. Näete siis, hakkame juba ettekujutust saama, et tegemist on paksu raamatuga, mille leheküljed on trükitud kahes veerus, pealegi kahes üsna pikas veerus, sest üks sedelil märgitud sõnadest kannab numbrit 293. On meie taibukuse tagavarad sellega ammendatud?»
«Kardetavasti küll.»
«Teete endale kindlasti ülekohut. Pange veel korraks ajud tööle, kulla Watson. Muide, mulle sähvas midagi pähe: kui see oleks olnud väga ebatavaline raamat, oleks ta selle mulle saatnud. Tema aga kavatses — enne kui ta plaanidesse vahele segati — saata mulle selles ümbrikus šifri. Nii ta ju kirjutab. See näib olevat vihjeks, et tema arvates ei valmista selle raamatu leidmine mulle raskusi. Temal oli see olemas ja ta arvab, et minul on ka. Lühi-
287
dalt öeldes, Watson, see on väga laialdaselt kasutatav raamat.»
«Teie jutt kõlab tõesti usutavana.»

[37] **Inglise keeles on nii sõnal «peatükk» *(chaptei)* kui ka «veerg» *{column)* algustäheks c.**

«Ja nii olemegi oma otsingute piire tublisti koomale tõmmanud: teame, et raamat on paks, trükitud kaheveerulisena, ning üldiselt kasutatav.»
«Piibel!» hüüdsin võiduröõmsalt.
«Tubli, Watson, tubli! Aga kui ma tohiksin täiendada, siis ometi mitte küllalt tubli. Mina ise näiteks suudaksin vaevalt nimetada teost, mida oleks veel raskem leida Moriarty liitlase laualt. Pealegi on pühakirja väljaandeid nii palju, et vaevalt leidub kaht eksemplari, mille lehekülgede numeratsioon sama oleks. Kahtlemata on see mõni standardne raamat. Porlock on ju kindel, et viiesaja kolmekümne neljas lehekülg tema raamatus vastab täpselt viiesaja kolmekümne neljandale minu omas.»
«Aga niisuguseid raamatuid on ju väga vähe.»
«Täpselt nii. Selles meie pääsemine seisnebki. Meie otsingud piirduvad ainult standardsete väljaannetega, mis võiksid leiduda igas kodus.»
«Bradshaw38!»
«Sellega on veidi raskusi, Watson. Bradshaw' sõnavara on täpne ja tihe, kuid kitsapiiriline. See laseb end vaevalt kasutada üldist laadi läkituste jaoks. Ei, Bradshaw' jätame välja. Kardan, et sõnastik ei sobi samal põhjusel. Mis on veel jäänud?»
«Mõni kalenderteatmik.»
«Suurepärane, Watson! Oleksin väga pettunud, kui te otse naelapead ei tabanud. Kalender! Võtame vaatluse alla Whitakeri kalendri. See on üldiselt kasutatav, tal on vaja-lik arv lehekülgi, ning trükitud on ta kahes veerus. Kuigi ta alguses on üsna napisõnaline, muutuvad seletused, kui ma õigesti mäletan, lõpupoole päris pikaks.» Ta võttis kir-jutuslaualt kalendri. «Siin on lehekülg viissada kolmkümmend neli, teine veerg — tervenisti üksainus tihe lõik, mis käsitleb nähtavasti Briti-India kaubandust ning maapõuevarasid. Märkige sõnad üles, Watson. Number kolmteist on «mahrati»39. Mitte just liiga soodne algus, ma kardan. Number ükssada kakskümmend seitse on «valitsus», millel on vähemalt mingi mõte, kuigi ta meile ja professor
268
Moriartyle suurt korda ei peaks minema. Proovime edasi. Mida see mahrati valitsus siis teeb? Oh õnnetust, järgmine sõna on «seaharjased». Meie laul on lauldud, kallis Watson! Lõpp!»
Holmes kõneles küll naljatoonil, ent ta kokkutõmbunud kuimupuhmad andsid tunnistust pettumusest ja tusast. Istusin nõutult ja õnnetuna ning vahtisin tulle. Vaikisime tükk aega, siis aga äkki hüüatas Holmes midagi, tormas kapi juurde ning tuli tagasi, teine kollases köites raamat käes.
«Maksame lõivu selle eest, et sammume liiga püüdlikult ajaga kaasa,» hüüdis ta. «Oleme oma ajast ette jõudnud ja kanname sellepärast teenitud karistust. Et täna on seitsmes jaanuar, otsisime täie õigusega välja uue kalendri. On aga enam kui tõenäoline, et Porlock kasutas oma sõnumi jaoks vana. Kahtlemata oleks ta meile sellest seletuskirjas teatanud. Vaatame siis järele, mida lehekülg viissada kolmkümmend neli meile pakub. Number kolmteist on «on» — üsna paljutõotav. Number ükssada kakskümmend seitse on «olemas». «On olemas» ...» Holmesi silmad sädelesid erutusest ning ta kõhnad tundlikud sõrmed värisesid, kui ta sõnu loendas, ««hädaoht». Ohoo! Suurepärane! Kirjutage üles, Watson. «On olemas hädaoht. .. võib . .. väga . . . varsti. .. saada ... tegelikkus». Siis tuleb nimi «Douglas», edasi «rikas ... on .. . praegu .. . maal. . . Birlstone'i... maja . .. Birlstone

---

[38] **B r a d s h a w (=** ***«Bradshaw's Monthly Railway Guide»)*** **— inglise trükkali ja kirjastaja George Bradshaw' algatusel perioodiliselt väljaantav Briti raudteede sõiduplaan.**
[39] **M a h r a t t — Loode-Indias elava rahva liige.**

... kindel... on .. . pakiline.» Noh, Watson, näete nüüd, kui suur kasu on puhtast mõistusest! Kui köögiviljakaupmehel oleks niisugust kaupa nagu loorberipärjad, saadaksin kohe Billy poodi.»
Vahtisin pärani silmi kummalist sõnumit, mille ma Holmesi dešifreerimise järgi olin kritseldanud kantselei-poognale.
«Väga imelik ja segane viis oma mõtte väljendamiseks!» tähendasin.
«Vastuoksa, see on tal päris hästi tehtud,» lausus Holmes. «Kui te oma mõtete väljendamiseks otsite sõnu ühestainsast veerust, leiate sealt vaevalt kõike, mida teil vaja läheb. Olete lihtsalt sunnitud jätma muist adressaadi intelligentsuse hooleks. Sõnumi tähendus on täiesti selge. Kavatsetakse midagi halba kellegi Douglase vastu, kes on, nagu kirjas väidetakse, rikas maal elunev härrasmees. Porlock teab Kindlasti — «kindel» oli selles veerus tähenduselt kõige lähem sõna «kindlasti» jaoks —, et asi on pakiline. Ongi meil lahendus käes, ja pean ütlema, et analüüs oli tõesti meisterlik.»
269
Kordaläinud töö puhul tundis Holmes isetut rõõmu nagu tõeline kunstnik, samuti nagu ta kibedasti kurvastas, kui see ei küündinud tasemeni, mille poole ta püüdles. Ta kõhistas ikka veel rõõmsalt naerda,- kui Billy ukse lahti lükkas ning Scotland Yardi inspektori MacDonaldi sisse juhatas.
Tookord, kaheksakümnendate aastate lõpul, polnud Alec MacDonaldil veel kaugeltki seda ülemaalist kuulsust mis praegu. Ta oli tollal kriminaalpolitseis noor, kuid lootust-andev töötaja, kes oli juba mitme talle lahendada antud juhtumi puhul silma paistnud. Pikk, suure kondiga kogu laskis aimata erakordset füüsilist jõudu ja suur kolp ning sügaval paksude kulmude all säravad silmad kõnelesid niisama selgesti teravast mõistusest. Ta oli vaikne ja täpne mees, iseloomu poolest kangekaelne, ning kõneles tugeva šoti hääldusega. Juba kaks korda tema teenistusaja jooksul oli Holmes aidanud tal edu saavutada, kusjuures Holmesile endale oli jäänud tasuks ainult vaimne rahuldus probleemi lahendamisest. Sel põhjusel tundis šotlane oma asjaarmastajast kolleegi vastu sügavat kiindumust ning austust, ilmutades seda siiruses, millega ta iga raskuse puhul Holmesi poole pöördus. Keskpärane inimene ei tunnista kedagi endast kõrgemaks, andekas aga tunneb otsekohe ära geeniuse, ning MacDonaldil oli küllaldaselt annet taipamaks, et pole sugugi alandav otsida abi sellelt, kes oli nii oma võimete kui ka kogemuste poolest parim kogu Euroopas. Holmes ei sõlminud eriti kergesti sõprussidemeid, pikka šotlast ta aga sallis ning teda nähes tõmbus tal nägu naerule.
«Olete teie vast varane linnuke, mister Mac,» naeratas ta. «Et teil ussikese leidmisel õnne oleks! Kardetavasti tähendab teie tulek, et midagi kurja on teoksil.»
«Ma arvan, mister Holmes, et oleks õigem, kui te «kardetavasti» asemel ütleksite «loodetavasti»,» vastas inspektor mõistvalt muiates. «Aitüma, pisike pitsike aitaks ehk tõesti selle hommikuse kõheduse vastu. Ei, tänan väga, ma ei suitseta. Lähen kohe oma teed — teate ju isegi, et kõige esimesed tunnid pärast kuritööd on kõige väärtuslikumad. Aga ... aga . ..»
Inspektor peatus äkitselt ning vaatas juhmi näoga paberit laual. See oli leht, millele ma salapärase sõnumi olin kritseldanud.
«Douglas!» kogeles ta. «Birlstone! Mida see's tähendab, mister Holmes? Inimene, see on ju nõidus! Kust pagana kohast te need nimed saite?»
270

«See on šifreeritud sõnum, mida meil doktor Watsoniga oli juhus lahendada. Aga mis .. . mis nende nimedega lahti on?»
Inspektor vaatas hämmastunult ühe otsast teise otsa.
«Lahti on see,» ütles ta, «et mister Douglas langes täna hommikul Birlstone'i härrastemajas kohutava mõrva ohvriks.»

2. SHERLOCK HOLMES ARUTLEB

See oli üks neid dramaatilisi hetki, millele mu sõber elas. Oleks liialdus öelda, et see hämmastav teade teda vapustas või isegi erutas. Kuigi ta iseloomus polnud kübetki julmust, oli ta alatistest ärritustest aja jooksul kahtlemata juba tuimaks muutunud. Ent kui ta emotsioonid ehk olidki tuhmunud, siis vaimne vastuvõtuvõime oli tal äärmiselt erk. Holmesi näol polnud jälgegi õudusest, mida mina seda nappi teadet kuuldes tundsin, seal peegeldus pigemini huviga asja juures oleva keemiku meelerahu, kes jälgib kristallide kujunemist üleküllastatud lahuses.
«Huvitav,» lausus ta. «Huvitav.»
«Teid see ei üllatagi?»
«Huvitab, mister Mac, aga ei üllata. Miks peaks see mind üllatama? Saan anonüümse kirja allikast, kust mulle ainult tähtsaid teateid saadetakse, ja selles hoiatatakse, et teatud -inimest ähvardab hädaoht. Tund aega hiljem kuulen, et hädaoht ongi tegelikkuseks saanud ning see isik surnud. Olen muidugi huvitatud, aga, nagu näete, sugugi mitte üllatatud.»
Mõne lausega seletas Holmes inspektorile kirja ning šifri loo ara. MacDonald istus käsipõsakil ning ta paksud liivakarva kulmud tõmbusid üheksainsaks kollakaks puhmaks.
«Pidin täna hommikul Birlstone'i minema,» ütles ta. «Tulin küsima, et vahest oleksite ehk tahtnud kaasa tulla — koos oma sõbraga. Aga selle järgi otsustades, mis teie siin räägite, oleks meil vist õigem Londonisse jääda.»
«Minu arvates mitte,» arvas Holmes.
«Pagan võtaks, mister Holmes!» hüüdis inspektor. «Päeva või kahe pärast kisavad kõik ajalehed Birlstonel saladusest, aga kus siin see saladus on, kui Londonis elab inimene, kes roima ette kuulutas, enne kui see üldse toi-
271
mus! Meil on vaja ainult see mees kinni võtta, ja muu tuleb juba iseenesest.»
«Kindlasti, mister Mac. Aga kuidas te mõtlete selle nõndanimetatud Porlocki kinni võtta?»
MacDonald pööras Holmesi antud kirjal teise külje.
«Posti pandud Camberwellis — sellest suurt abi pole. Nagu te ütlete, ei ole Porlock ta õige nimi. Tõepoolest, ega olegi suurt midagi, millest kinni hakata. Te vist ütlesite, et olete talle raha saatnud?»
«Kaks korda.»
«Aga kuidas?»
«Camberwelli postkontorisse.»
«Ja te ei võtnud siis vaevaks järele uurida, kes raha järel käis?»
«Ei.»
Inspektor paistis olevat üllatunud ning isegi pisut pahane.

«Miks siis mitte?»
«Sellepärast et ma alati sõna pean. Kui ta mulle esimest korda kirjutas, lubasin, et ma ei tee katset ta jälgi ajama hakata.»
«Te arvate, et tema taga on keegi teine?»
«T e a n, et on.»
«See professor, kellest te kunagi kõnelesite?»
«Täpselt.»
Inspektor MacDonald naeratas ja ta silmalaug väreles veidi, kui ta minu poole vaatas.
«Ma ei hakka teie eest varjama, mister Holmes: meie Scotland Yardis arvame, et teid on selle professori suhtes küll mingi kärbes hammustanud. Uurisin ise veidike seda asja. Ta näib olevat väga lugupeetud, õpetatud ja andekas inimene.»
«Väga rõõmustav, et te vähemalt juba tema andekust tunnustate.»
«Inimene, seda tuleb ju tunnustada! Kui olin kuulnud teie arvamust tema kohta, võtsin kohustuseks teda külastada. Vestlesime temaga päikesevarjutustest — ei oska öelda, kuidas jutt just sinna kanti läks, aga ta otsis sedamaid välja lambi ja gloobuse ning tegi asja mulle ainsa hetkega selgeks. Veel laenas ta mulle ühe raamatu, aga ma pean kahjuks ütlema, et see käis mul veidi üle jõu, kuigi ma Aberdeenis korraliku hariduse olen saanud. Oma kitsa näo ja hallide juuste ning pühaliku häälega oleks ta võinud suureks jutlustajaks saada. Kui ma minekule
272
asutasin, pani ta mulle käe õlale ja mul oli niisugune tunne, nagu õnnistaks isa oma poega, enne kui ta selle välja kalki ja kurja maailma saadab.»
Holmes kõhistas naerda ning hõõrus käsi.
«Suurepärane,» sõnas ta, «suurepärane! öelge mulle, sõber MacDonald, — see meeldiv ning liigutav jutuajamine toimus arvatavasti professori kabinetis?»
«Seda küll.»
«Kena ruum, kas pole?»
«Jah, tõesti väga ilus ruum, mister Holmes.» «Ja teie istusite tema kirjutuslaua ees?»
«Täpselt nii.»
«Teile paistis päike silma, tema nägu oli aga varjus?»
«Noh, see oli õhtune aeg, aga mul on meeles, et lambi-valgus langes tõesti mulle näkku.»
«Nii see kindlasti oli. Ega te juhtumisi märganud professori pea kohal seinal üht pilti?»
«Ma ei jäta naljalt midagi kahe silma vahele — olen seda vist teilt õppinud. Nägin küll maali — see kujutas noort naist, kes istub, lõug käte najal, ning piilub vaatajat silmanurgast.»
«See on Jean Baptiste Greuze'i maal.»
Inspektor püüdis ilmutada huvi.
«Jean Baptiste Greuze,» jätkas Holmes, pannes sõrmeotsad vastamisi ning nõjatudes mugavasti seljatoele, «oli prantsuse kunstnik, kelle õitseaeg oli ajavahemikus 1750 kuni 1800. Mõtlen muidugi ta loomingulist õitsengut. Tänapäeva kriitika mitte ainult ei nõustu kunstniku kaasaegsete kõrge hinnanguga tema kohta, vaid on sellele omalt poolt palju juurde lisanud.»
Inspektori pilk muutus hajameelseks.
«Kas poleks parem, kui me .. .» alustas ta.

«Seda me just teemegi,» katkestas teda Holmes. «Kõik, millest ma räägin, on väga otseselt ning oluliselt ühenduses sellega, mida te Birlstone'i mõistatuseks nimetasite. Õieti võiks seda teatavas mõttes isegi Birlstone'i mõistatuse keskpunktiks nimetada.»
MacDonald naeratas nõrgalt ning vaatas abiotsivalt minu poole.
«Teie mõttekäik on minu jaoks pisut kiire, mister Holmes. Jätate lülikese või paar vahele ja ma ei jaga enam tuhkagi. Mida paganat võib sellel surnud maalijal pistmist olla Birlstone'i mõrvaga?»
«Kõik teadmised tulevad detektiivile kasuks,» tähendas
273
Holmes. «Isegi see tühine seigake, et 1865. aastal hinnati Greuze'i maali «La Jeune Fille a 1'agneau»[40] väärtust Portalise oksjonil mitte vähem kui neljale tuhandele naelale, võib teile järelemõtlemiseks ainet anda.»
Oli selge, et andiski. Inspektor oli tõsiselt huvitatud.
«Võin teile meelde tuletada,» jätkas Holmes, «et professori palga suuruse võib mitme usaldusväärse teatmeteose järgi kindlaks teha. See on seitsesada aastas.»
«Kuidas ta siis sai osta ...»
«Just. Kuidas ta sai?»
«Jah . .. huvitav,» lausus inspektor mõtlikult. «Jätkake, mister Holmes. Mulle meeldib teid kuulata. Te arutlete toredasti.»
Holmes naeratas. Ehtne imetlus soojendas alati ta südant — ka selles oli tal ühist tõelise kunstnikuga.
«Kuidas siis Birlstone'i minekuga jääb?» päris ta Mac-Donaldilt.
«Veel on aega,» vastas inspektor kella vaadates. «Mul on voorimees all ootamas ja meil ei kulu Victoria jaama jõudmiseks kahtkümmend minutitki. Aga mis sellesse pildisse puutub . . . minu meelest, mister Holmes, kõnelesite te mulle kord, et te pole ise professor Moriartyt näinud.»
«Ega olegi.»
«Kuidas te siis tema tubadega nii tuttav olete?»
«Oh, see on omaette lugu. Olen kolm korda tema juures käinud. Kahel korral ootasin teda erinevail ettekäänded ning lahkusin enne ta tulekut. Ja ükskord — nojah, sellest ühest korrast ei tohiks ma ametlikule detektiivile õieti kõs-satagi. Viimasel korral võtsin endale nimelt selle vabaduse, et sorisin ta paberites — ja tulemused olid enam kui ootamatud.»
«Leidsite midagi kompromiteerivat?»
«Absoluutselt mitte midagi niisugust. See mind imestama panigi. Kuid pildi lugu on teil nüüd teada. .Sellest võib näha, et ta on väga rikas. Kust tal see rikkus tuleb? Abielus ta ei ole. Noorem vend on tal Lääne-Inglismaal jaamaülem. Õppetool annab talle seitsesada aastas. Aga ometi on tal kodus Greuze.»
«Noh, ja siis?»
«Vihje on vist selge küllalt.»
«Te mõtlete, et tal on suur sissetulek, mille ta saab mingil ebaseaduslikul teel?»
274
«Täpselt. Mul on veel teisigi põhjusi sedaviisi mõelda: kümned vaevalt nähtavad niidikesed jooksevad võrgu keskpaiga poole, kus mürgine elukas liikumatult varitseb.

[40] Neiu tallega (pr. k.).

Nimetasin teile Greuzel ainult sellepärast, et see viib asja ühendusse teie enda tähelepanekutega.»
«Nojah, mister Holmes, pean tunnistama, et see, mida te kõnelesite, on huvitav, isegi rohkem kui huvitav — lihtsalt imetlusväärne. Aga kui võite, tehke seda pisut selgemaks. On meil tegemist võltsimise, valerahategemise või murdvargusega? Kust see raha tuleb?»
«Olete te kunagi lugenud Jonathan Wildist?»
«Nimi kõlab küll tuttavalt. Tegelane ühest romaanist, kas pole? Ma ei võta neid raamatu-detektiive eriti tõsiselt: nood saadavad aga muudkui suuri asju korda, ilma et'oleks näidatud, kuidas nad seda teevad. See on kõik lihtsalt väljamõeldis, aga mitte tegelik elu.»
«Jonathan Wild ei olnud detektiiv ega ka mitte mõnest raamatust. Ta oli suur roimar ning elas läinud sajandi keskel.»
«Siis ei lähe ta mulle korda. Mina olen praktiline inimene.»
«Mister Mac, kõige praktilisem asi, mida te kogu oma elu jooksul saaksite teha, oleks see, kui paneksite enda kolmeks kuuks luku taha ja loeksite kaksteist tundi päevas kriminaalasjade kroonikaid. Kõik kordub, isegi professor Moriarty pole uus. Jonathan Wild oli Londoni roimarite varjatud jõud, kes müüs neile viieteistkümneprotsendilise komisjonitasu eest oma tarkust ning organiseerimisoskust. Ratas käib ringi ära ja jälle on sama kodar üleval. Kõike on tehtud enne meid ja tehakse ka pärast. Räägin teile Moriartyst midagi, mis peaks teid huvitama.»
«Teie jutt huvitab mind väga.»
«Mulle on juhuslikult teada, kes on esimene lüli ahelas, mille ühes otsas seisab see nurjunud Napoleon ning teises sada viletsat löömameest, taskuvarast, väljapressijat ja valemängijat, nende vahel aga igat sorti roimarid. Staabiülemaks on neil kolonel Sebastian Moran, seadusele niisama kauge, kättesaamatu ning puutumatu kui Moriarty ise. Mis te arvate, kui palju ta temale maksab?»
«Oleks huvitav teada.»
«Kuus tuhat aastas. Saate arü, see on tasu ajude eest — ameerikaliku bisnessi põhimõttel. Sain seda päris juhuslikult teada. See on ju rohkem kui peaministri palk! Nüüd on teil pisut aimu Moriarty sissetulekutest ja sellest, kui
275
suures mastaabis ta töötab. Ja veel üks asi. Võtsin endale hiljuti ülesandeks jälile saada mõnedele Moriarty tšekkidele, tavalistele ilmsüütutele pangatšekkidele, millega ta oma majapidamisarveid tasub. Tšekid olid pärit kuuest eri pangast. Avaldab see teile mingit muljet?»
«Kindlasti on see väga veider. Aga mida te sellest järeldate?»
«Ilmselt ta ei taha, et tema rikkuse üle keelt peksma hakataks. Ükski hing ei tohi teada, kui suur tema varandus on. Pole kahtlustki, et tal on oma paarkümmend pangaarvet ning et lõviosa tema varandusest asub tõenäoliselt Saksa Pangas või Credit Lyonnais's'. Kui teil kunagi juhtub aasta või paar aega olema, soovitan teil professor Moriarty asja uurida.»
Kõnelus haaras inspektor MacDonaldit üha rohkem. Ta kuulas nii suure huviga, et unustas kõik muu. Nüüd aga tõi šotlase praktiline mõistus ta äkki jälle käesoleva asja juurde tagasi.
«Ega ta kuhugi kao,» ütles MacDonald. «Te viisite meid oma huvitava jutuga peateemast kõrvale, mister Holmes. Oluline on vahest ainult teie märkus, et professor on selle

roimaga kuidagi seotud, mis järeldub tolle Porlocki poolt tulnud hoiatusest. Kas me saame praegu käsiloleva asja huvides seda niiti mööda edasi minna?»

«Võime luua teatava ettekujutuse roima motiividest. Nagu ma teie enda väljendustest aru sain, on see seletamatu või vähemalt seni seletamata mõrv. Eeldades nüüd, et roim lähtub allikast, mida me kahtlustame, võis sellel olla kaks eri motiivi. Kõigepealt pean ütlema, et Moriarty valitseb oma inimesi raudse kantsikuga. Distsipliin on tal kohutav. Tema koodeksis on üksainus karistus — surmanuhtlus. Võiksime siis oletada, et see tapetud mees — see Douglas, keda ähvardav saatus oli ühele pearoimari alluvatest teada — oli kuidagi pealikut petnud. Järgnes tema karistamine, millest kõik teada saavad, kas või ainult hirmutavaks eeskujuks.»

«Hüva, see on üks oletus, mister Holmes.»

«Teine on niisugune, et see oli Moriartyl plaanitsetud tavalise töö korras. Oli seal midagi röövitud ka?»

«Ei ole kuulnud.»

«Kui on tegemist röövimisega, siis räägiks see mu esi-

'Crédit Lyonnais — suurim Prantsuse erapank, asutatud 1853. a. Lyonis.

276

mese oletuse vastu ning teise poolt. Moriarty võidi värvata roima kavandama, lubades talle osa saagist, või maksti talle selle eest kohe puhtas rahas. Mõlemad moodused on võimalikud. Aga oli see siis nüüd üks kahest või hoopis mingi kolmas kombinatsioon, igal juhul on just Birlstone koht, kust me lahendust peame otsima. Tunnen seda meest liiga hästi ega looda, et ta siin Londonis midagi laokile oleks jätnud, mille järgi teda üles võiks leida.»

«Siis peame minema Birlstone'i!» hüüdis MacDonald ning hüppas üles. «Tuhat ja tuline, kell ongi juba palju rohkem, kui ma arvasin. Härrased, saan teile ettevalmistusteks anda ainult viis minutit.»

«Sellest on meile küllalt,» nõustus Holmes tõustes ning ruttas oma hommikukuube tänavariietuse vastu vahetama. «Tee peal, mister Mac, palun olge nii kena ja jutustage meile kogu see lugu.»

«Kogu see lugu» osutus vastu ootusi väga lühikeseks, «nt veenis meid ometi küllaldaselt selles, et Birlstone'is ootas meid juhtum, mis igati vääris eksperdi rakendamist. Nappe, kuid tähelepanuväärseid üksikasju kuulates Holmes elavnes ja hõõrus oma kõhnu käsi. Meil oli seljataga pikk rida viljatuid nädalaid ning nüüd lõpuks oli olemas sobiv objekt mu kaaslase väljapaistvate võimete jaoks, mis, nagu kõik erilised anded, muutuvad omanikule koormavaks, kui neid rakendada ei saa. Ilma tegevuseta niisugune nugaterav mõistus nürineb ning roostetab. Kui Sher-lock Holmes sai kutse tööle, lõid ta silmad särama, kahvatud põsed tõmbusid roosakaks ning kogu ta innukas nägu hakkas nagu mingist seesmisest valgusest hõõguma. Tõlla-istmel ettepoole naaldudes kuulas ta pinevalt MacDonaldi lühikest ülevaadet probleemist, mis meid Sussexis ootas. Nagu inspektor meile seletas, oli ta enesegi teadmiste aluseks ainult kritseldatud sõnum, mis talle varahommikuse piimarongiga toodi. Kohalik politseinik White Mason oli MacDonaldi isiklik sõber ja seetõttu oligi asi talle palju kiiremini teatavaks saanud kui tavaliselt provintslaste abipalved Scotland Yardis. Harilikult kutsutakse pealinna ekspert kohale alles siis, kui jäljed on juba täiesti jahtunud.

Lugupeetud inspektor MacDonald, kõlas kiri, mille ta meile ette luges, ametlik nõudmine Teie abi järele on eraldi ümbrikus. See siin on määratud ainult Teie silmale.

Telegrafeerige mulle, missuguse hommikuse rongiga Te Birlstone'i jõuate, ja ma tulen sellele vastu — või saadan
277
kellegi, kui ma ise kinni olen. Juhtum on erakordne. Ärge raisake hetkegi, vaid asuge kohe teele. Kui saate mister Holmesi kaasa tuua, palun tehke seda: ta leiaks siit midagi enese jaoks. Kui poleks laipa, võiks mõelda, et kogu asi on korraldatud ainult lavalise efekti pärast. Uskuge mind, see on tõesti erakordne juhtum!
«Teie sõber ei paista just rumal olevat,» tähendas Holmes.
«Ei, söör, niipalju kui mina otsustada suudan, on White Mason väga taibukas mees.»
«On seal kirjas veel midagi?»
«Ainult see, et kõik üksikasjad jutustab ta meile, kui kokku saame.»
«Kust te siis võtate mister Douglase ja selle, et ta on kohutava mõrva ohvriks langenud?»
«Nii oli kirjutatud ametlikus ettekandes. Seal polnud küll öeldud «kohutav» — seda ei peeta ametlikuks terminiks. Selles oli antud nimi John Douglas ja mainitud, et teda on tulistatud haavlipüssiga pähe. Oli märgitud ka mõrvast teatamise aeg — möödunud kesköö paiku. Veel oli lisatud, et see on kahtlemata mõrvajuhtum, aga et kedagi pole veel arreteeritud, ja asi ise olevat väga segane ning ebatavaline. See on absoluutselt kõik, mister Holmes, mis meil siiani teada on.»
«Siis teie loal, mister Mac, laseme asjal esialgu niisama jääda. Kiusatus puudulikel andmetel ennatlikke teooriaid luua on meie elukutse juures suurimaks komistuskiviks. Praegu on kindlad ainult kaks fakti: suur juhtiv aju Londonis ning surnud mees Sussexis. Ja vahepealset ahelat me otsima hakkamegi.»

3. BIRLSTONE'1 TRAGÖÖDIA

Nüüd aga palun hetkeks luba oma tähtsusetu isik kõrvale jätta ning kirjeldada hiljem saadud andmete põhjal sündmusi, mis toimusid enne, kui me tegevuspaigale jõudsime. Ainult niimoodi saab lugeja õige ülevaate loosse segatud inimestest ja kummalisest ümbrusest, kus nende saatus otsustati.
Birlstone'i alevi moodustab salgake väga vanu nägusaid sõrestikhooneid Sussexi krahvkonna põhjapiiril.
278
Sajandeid on alev püsinud ühesugusena, ent viimaste aastate jooksul on ta maaliline välimus ja ümbrus sinna tõmmanud hulga jõukaid uusasukaid, kelle villad piiluvad ümbritsevatest metsatukkadest. Neid metsatukki peavad kohalikud elanikud suure Wealdi metsa äärmiseks servaks, mis põhja kriidikõrgendikele lähenedes järjest hõreneb. Suurenenud elanikkonna vajaduste rahuldamiseks on sinna tekkinud mitmeid poekesi, nii et Birlstone'il näib olevat väljavaateid lähemas tulevikus vanaaegsest alevist moodsaks linnaks muutuda. Birlstone on üsna suure maa-ala keskus, sest lähim tähtsam asula — Tunbridge Wells — asetseb kümme-kaksteist miili ida suunas, teisel pool Kenti piiri. Umbes poole miili kaugusel alevist, oma tohutu suurte pöökide poolest kuulsas pargis seisab iidne Birlstone'i härrastemaja. Üks osa sellest auväärsest ehitusest pärineb juba esimese ristisõja päevilt, mil Hugo de Capus kuningalt kingiks saadud mõisa keskele väikese kindluse ehitas. 1543. aastal hävitas selle tuli, ja mõned suitsust mustunud müürikivid kasutati ära James I ajal, kui keskaegse lossi varemetele kerkis

telliskivihoone. Paljude katuseviiludega ning väikeste, rombideks jaotatud akendega härrastemaja oli veel praegugi suurelt osalt samasugune, nagu ehitusmeister ta seitsmeteistkümnenda sajandi alguses oli püstitanud. Kahest vallikraavist, mis olid kaitsnud hoone sõjakamat eelkäijat, oli välimine lastud ära kuivada ning täitis köögiviljaaia tagasihoidlikku osa. Seesmine oli veel alles, ja kuigi sügavust oli tal ainult mõni jalg, piiras ta neljakümne jala laiusena kogu maja. Vett tuli sinna ojakesest, nii et vesi kraavis oli küll sogane, ent mitte kunagi seisev ega saastunud. Alumise korruse aknad olid veepinnast üheainsa jala kõrgusel. Majja pääses ainult üle tõste-silla, mille ketid ja tõstevinn olid ammust aega roostes ning katki. Viimased elanikud olid siiski neile omase ettevõtlikkusega selle korda seadnud ning praegu polnud tõstesilda mitte üksnes võimalik tõsta, vaid see tõstetigi õhtuti üles ja lasti hommikuti alla. Selle keskaegse kombe taaselustamisega muudeti härrastemaja öösiti saareks — asjaolu, millel oli väga otsene seos mõistatusega, mis varsti kogu Inglismaa tähelepanu pidi paeluma.
Mõned aastad oli maja seisnud tühjana, ning kui Douglased ta oma valdusse võtsid, ähvardas teda juba oht lihtsalt maalilisteks varemeteks muutuda. Too perekond koosnes ainult kahest liikmest — John Douglasest ja ta nai-
279
sest. Douglas oli nii oma iseloomu kui ka välimuse poolest tähelepanuväärne mees. Aastatelt võis ta olla viiekümne ümber, tal oli nurgelise lõuaga karm nägu, hallisegused vurrud, iseäralikult terava vaatega hallid silmad ja sitke keha, mis polnud veel kaotanud oma nooruslikku jõudu ega liikuvust. Ta oli rõõmsameelne ning kõigi vastu sõbralik, kuid kommetes pisut liiga vaba, jättes mulje, et. ta on näinud elu palju madalamates ühiskonnakihtides kui Sussexi krahvkonna valitud seltskond. Ja kuigi peenemad naabrid teda mõningal määral võõrastasid ning temasse eelarvamusega suhtusid, sai ta alevielanike seas peagi väga populaarseks, sest ta toetas alati kõiki kohalikke üritusi ning külastas nende aiapidusid ja teisi koosviibimisi, kus ei keeldunud kunagi oma toreda kõlava tenoriga mõnd oivalist laulu esitamast. Tal paistis olevat küllaldaselt raha, mis oli kuulu järgi pärit Kalifornia kullaväljadelt, ja ka Douglas ise ning ta naine olid kõnelnud, et osa oma elust oli mees veetnud Ameerikas. Head muljet, mida tekitas tema heldekäelisus ning rahvamehe-lik olek, süvendas veelgi kuulsus, et ta ei kartvat mitte kui midagi. Ise üsna vilets ratsutaja, võttis ta osa igast võistlusest ning kannatas välja nii mõnegi ränga kukkumise, et ainult mitte parimatest maha jääda. Tulekahju ajal kiriklas paistis ta jälle silma oma kartmatusega: kui kohalik tuletõrjeüksus seda juba võimatuks pidas, tormas tema ikka veel põlevasse majja asju välja tooma. Nii tuligi, et härrastemajas elunev John Douglas oli Birl-stone'is viie aastaga päris kuulsaks saanud.
Ka tema naine oli võitnud nende lugupidamise, kes teda lähemalt tundma olid õppinud, kuigi inglise kombe kohaselt külastati krahvkonda elama asunud esitlemata võõrast vähe ning harva. Missis Douglasel ei olnud sellest aga sooja ega külma, seda enam et ta oli juba loomu poolest tagasihoidlik ja pühendas nähtavasti kogu oma aja abikaasale ning kodustele talitustele. Teati, et ta on inglanna ning et ta oli mister Douglasega tutvunud Londonis, kui too leseks oli jäänud. Ta oli ilus naine, pikakasvuline, tumedat verd ning sale, ja oma kakskümmend aastat mehest noorem. See vanusevahe ei paistnud aga nende perekondlikku rahulolu mingil viisil häirivat. Mõnikord olid Douglaste kõige lähemad tuttavad siiski arvamust avaldanud, et nende kahe vahel valitsev usaldus ei olnud vist päris täielik, sest naine kas lihtsalt eelistas oma .mehe minevikust vaikida või, mis tundus olevat tõenäolisem, ei

280
teadnud sellest suurt midagi. Ka olid mõned tähelepanelikud inimesed märganud ja teistelegi teatavaks teinud, et proua Douglasel olid närvid mõnikord üpris pingul ning et ta ilmutas suurt rahutust, kui ta mees vahel kojutulemisega iseäranis hilja peale jäi. Vaikses maanurgas, kus igasugune keelepeks on teretulnud, ei jäänud see härrastemaja perenaise nõrkus kahe silma vahele, ja kui toimusid sündmused, mis tema kartusele erilise tähenduse andsid, muutus see inimeste mälus palju suuremaks kui tegelikult oli olnud.
Tuleb mainida veel üht isikut, kes elas selle katuse all küll ainult ajuti, ent oli kohal ka nende kummaliste sündmuste ajal, millest kohe juttu tuleb, ning see tõi ta nime avalikkuse ette. See oli Cecil Barker Hampsteadist, Hales Lodge'ist. Cecil Barkeri pikk, nõtkelt liikuv kuju oli Birlstone'i peatänaval hästi tuntud, sest ta oli härrastemajas sagedane ning teretulnud külaline. Teda pandi tähele seda enam, et ta oli ainus sõber mister Douglase tundmatust minevikust, keda tema uues, inglise ümbruses üldse nähti. Barker ise oli kahtlemata inglane, ent tema jutust selgus, et Douglast oli ta tundma õppinud Ameerikas ja seal temaga üsna lähedaseks sõbraks saanud. Barker näis olevat õige rikas ning oli teada, et ta on poissmees. Aastatelt oli ta Douglasest noorem, kõige rohkem neljakümne viiene, pikk, sirge, laia rinnaga mees, puhtaks raseeritud poksijanäoga, paksude mustade kulmude ning käskivate mustade silmadega, mis oleksid suutnud talle isegi ta tublide käte abita vaenuliku jõugu hulgas tee vabaks teha. Ta ei harrastanud ei ratsutamist ega laskmist, vaid veetis aega niisama, piip suunurgas, alevit mööda ringi uidates või siis oma võõrustajaga või tolle äraolekul tema abikaasaga ilusas ümbruses ringi sõites. «Muretu ja heldekäeline härra,» ütles tema kohta ülemteener Ames, «aga jumala eest, ma ei tahaks olla selle nahas, kes temaga vastuollu satub.» Barkeri vahekord Douglasega oli südamlik ning lähedane, ja ka tema naisega sai ta väga hästi läbi. Viimane asjaolu paistis Douglasele mõnikord vastukarva käivat, mi et ta pahameel isegi teenijatele silma hakkas. Selline oli siis kolmas isik, kes katastroofi ajal kohal viibis. Mis puutub teistesse vana maja elanikesse, siis piisab,'kui arvukast teenijaskonnast nimetada väga nõudlikku, auväärset ja tublit Amesi ning missis Allenit — prisket elurõõmsat naist, kes osa perenaise majapidamismuredest enda õlgadele võttis. Teised
281
kuus teenijat ei olnud kuuenda jaanuari ööl asetleidnud sündmustega mingil määral seotud.
Kell oli üksteist nelikümmend viis, kui Sussexi politsei-ringkonna alluvuses olevale kohaliku politseijaoskonna ülemale seersant Wilsonile mõrvateade toodi. Mister Cecil Barker oli suure ähmiga jaoskonna juurde tormanud ning meeletult kella helistama hakanud. Mõisas olevat juhtunud kohutav tragöödia ning mister Douglas tapetud — selline oli sõnumi sisu, mille ta hingeldades edasi andis. Ta oli kohe jälle tagasi mõisa rutanud, ning mõne minuti pärast järgnes talle politseiseersant, kes jõudis kuritöö-paigale pisut üle kella kaheteistkümne — pärast seda, kui oli krahvkonna võimudele viivitamatult teatanud, et on toimunud midagi tõsist.
Härrastemajja jõudes leidis seersant tõstesilla alla lastuna, aknad valgetena ning kogu teenijaskonna väga ärevil ja hirmununa. Kahvatud teenijad olid hallis kobaras koos, kohkunud ülemteener seisis aga lävel ja murdis käsi. Üksnes Cecil Barker paistis enese ja oma tunnete peremees olevat. Ta avas ukse, mis oli kohe sissekäigu kõrval, ning andis

seersandile märku endale järgneda. Samal hetkel saabus doktor Wood, vilgas ning tubli alevis praktiseeriv arst. Kolm meest astusid koos saatuslikku ruumi ja kohe nende kannul järgnes hirmust kange ülemteener, kes sulges enda järel ukse, et kohutavat pilti naisteenijate eest varjata.
Laip lamas keset tuba selili, käed-jalad ,välja sirutatud. Seljas oli tal ainult öörõivaste peale tõmmatud roosa hommikumantel, paljaste jalgade otsas riidest toatuhvlid. Arst põlvitas lamava keha kõrvale ning valgustas teda laualt võetud lambiga. Talle jätkus ainsast pilgust: tema abi siin enam ei vajatud. Mees oli kohutavalt vigastatud. Tapetu rinnal lebas kummaline relv — haavlipüss, mille rauad olid päästikust jala kauguselt maha saetud. Ilmselt oli sellega tulistatud lähedalt ning kogu laeng tabanud Douglast näkku, sest ta pea oli üsna sodiks lastud. Et lask oleks mõjuvam, olid mõlemad päästikud traadiga kokku seotud, nii et püss tulistas korraga mõlemast rauast.
Äkitselt kaelalangenud vastutus muutis provintsipolit-seiniku otsustusvõimetuks ning murelikuks.
«Me ei«puuduta midagi, enne kui ülemused kohale jõuavad,» lausus ta summutatud häälel ning vahtis kohkunult koledat pead.
282
«Seni pole siin midagi puudutatud,» lausus Cecil Barker. «Selle eest võin vastutada. Näete kõike täpselt samas seisukorras, nagu mina eest leidsin.»
«Ja millal see oli?» Seersant tõmbas märkmiku välja.
«Kell oli parajasti pool kaksteist. Ma polnud veel riidest lahti võtma hakanud, istusin oma magamistoas kamina ees, kui kuulsin lasku. Pauk ei olnud väga kõva, kõlas kuidagi summutatult. Jooksin kohe alla. Arvan, et mul ei kulunud siiajõudmiseks kolmekümmend sekunditki.»
«Kas uks oli lahti?»
«Jah, oli küll. Vaene Douglas lamas nii, nagu te teda näete. Ta magamistoaküünal põles laual. Lambi süütasin mina mõni minut hiljem.»
«Kas te kedagi ei näinud?»
«Ei. Kuulsin, kuidas missis Douglas minu järel trepist alla tuli, ning tormasin toast välja, et takistada teda nägemast seda kohutavat pilti. Majapidajanna missis Allen tuli ja viis ta ära. Jõudis kohale ka Arnes ja me ruttasime temaga tuppa tagasi.»
«Olen nagu kuulnud, et tõstesild hoitakse öö läbi üleval.»
«Jah, üleval see oligi — alles mina lasksin ta alla.»
«Kuidas siis mõrtsukas minema pääses? See on ju täiesti võimatu. Mister Douglas pidi ise enda maha laskma.»
«Ka meie arvasime algul nii. Aga vaadake siia.» Barker tõmbas kardina kõrvale ja näitas, et kõrge, rombiliste ruutudega aken oli pärani lahti. «Ja vaadake seda.» Ta laskis lambi madalamale ning valgustas aknalaual vere-plekki, millel oli saapatalla kuju. «Keegi on siitkaudu välja roninud.»
«Te arvate, et ta sumas läbi vallikraavi?»
«Täpselt nii.»
«Aga kui te jõudsite tuppa pool minutit pärast kuritegu, siis pidi ta just parajasti vees olema.»
«Selles pole kahtlustki. Ma kahetsen väga, et ma kohe akna juurde ei sööstnud. Aga eesriie oli ilusasti ees, nagu te näete, ja mulle ei tulnud seda pähegi. Siis kuulsin missis Douglase samme ja ma ei saanud tal lasta sisse tulla — see oleks olnud liiga kohutav.»

«Vägagi kohutav,» kinnitas arst, silmitsedes purustatud pead ning hirmsaid plekke põrandal. «Niisuguseid vigastusi pole ma näinud Birlstone'i raudteeõnnetusest saadik.»
283
«Aga kuulge,» tähendas politseiseersant, kelle provintslikult aeglane mõttekäik ikka veel avatud aknaga tegeles, «olen muidugi teiega nõus, kui te ütlete, et mõrvar sumas minema läbi vallikraavi, aga ma tahaksin teilt küsida ühte: kuidas ta üldse majja sisse sai, kui sild üleval oli?»
«Jah, see on tõesti küsimus,» vastas Barker.
«Mis kellaajal sild üles tõsteti?»
«Kell oli kuue ligi,» ütles ülemteener Ames.
«Olen kuulnud, et tavaliselt tõstetakse sild üles päikeseloojakul,» märkis seersant.
«Praegusel aastaajal oleks see ennemini pool viis kui kell kuus.»
«Missis Douglasel olid külalised,» seletas Ames. «Ma ei saanud silda enne üles tõsta, kui nad ära olid läinud. Pärast seda väntasin ta ise üles.»
«Siis jõuame järeldusele,» ütles seersant, «et kui mõrvar tuli väljastpoolt — kui ta tuli väljastpoolt —, pidi ta enne kuut üle silla tulema ning siis kogu aeg majas varitsema, seni kui mister Douglas pärast ühtteist siia tuppa tuli.»
«Nii see on. Enne magama heitmist käis mister Douglas alati kogu maja läbi ja vaatas järele, et kuskil tuld põlema ei jääks. Sellepärast ta siia tuligi. See mees ootas teda ja tulistas. Siis põgenes ta läbi akna, püssi aga jättis maha, Niimoodi saan mina asjast aru — miski muu ei lähe faktidega kokku.»
Seersant tõstis üles kaardikese, mis lebas laiba kõrval põrandal. Sellele olid tindiga kriipseldatud tähed V. V. ning nende alla number 341.
«Mis see siis on?» küsis ta kaarti kõigile näidates.
Barker silmitses kaarti uudishimulikult.
«Seda ma varem ei märganudki,» tähendas ta. «Selle peab olema jätnud mõrvar.»
««V. V. 341». Mitte ei mõista, mida see võiks tähendada.» Seersant pööras kaarti oma kohmakate sõrmede vahel. «Mis see V. V. tähendab? Vist kellegi nimetähed. Mis teil seal on, doktor Wood?»
Arst oli leidnud kamina eest vaibalt suure vasara, tugeva töömehevasara. Cecil Barker osutas kastikesele kamina-simsil, milles olid vaskpeadega naelad.
«Mister Douglas paigutas eile pilte ümber,» seletas ta. «Nägin ise, kui ta toolil seisis ja seda suurt pilti kamina kohale naelutas. Sellepärast ongi vasar siin.»
«Kõige parem oleks see tagasi vaibale panna, kust me ta leidsime,» kohmas seersant, nõutult oma raske ülesandega
284
koormatud pead kratsides. «Et asjasse selgust saada, on tarvis tööle rakendada kõige targemad pead kogu politseis. Seda lugu siin ilma Londoni abita ei lõpeta.» Ta võttis lambi kätte ning tegi aeglaselt ringi ümber toa. «Ohoo!» hüüatas ta äkki erutatult, kui ta aknaeesriide kõrvale tõmbas. «Mis kell need kardinad ette tõmmati?»
«Siis, kui lambid põlema pandi,» vastas ülemteener. «Varsti pärast nelja.»
«Keegi on siin peidus olnud, see on kindel.» Ta valgustas lambiga põrandat — nurgas olid selgesti näha mudaste saabaste jäljed. «Pean ütlema, et see kinnitab teie teooriat, mister Barker. Paistab nii olevat, et mees tuli majja pärast nelja, kui kardinad olid juba ette tõmmatud, ning enne kuut, kui sild üles tõsteti. Ta lipsas siia tuppa, sest see oli esimene, mis talle ette juhtus. Et peitmiseks muud kohta polnud, puges ta siia kardina

taha. Siiani näib kõik üsna selge olevat. On tõenäoline, et ta peaeesmärgiks oli murdvargus, kuid mister Douglas sattus talle peale. Seepärast tappis ta mister Douglase ja pistis põgenema.»
«Nii saan ka mina asjast aru,» ütles Barker. «Aga kuulge, kas me ei raiska asjatult kallist aega? Kas me ei peaks kohe minema ja kogu ümbruse läbi otsima, enne kui too sell minema pääseb?»
Seersant pidas veidi aru.
«Ronge enne kuut ei lähe, nii et raudteed kaudu ta põgenema ei pääse. Kui ta aga oma veest nõretavate riietega teed mööda astuma hakkab, on väga tõenäoline, et keegi teda tähele paneb. Mina siit igatahes ära minna ei saa, enne kui ülemus tuleb ja lubab. Aga ma arvan, et ka keegi teine ei tohi minna, enne kui me veidi selgemaks teeme, kuidas meie kõigiga siin lood seisavad.»
Arst oli võtnud lambi ning uuris laipa ligemalt.
«Mis märk see on?» päris ta. «On see ka ehk kuidagi mõrvaga seoses?»
Surnu parem käsi ulatus hommikumantli varrukast välja ning oli küünarnukini paljas. Umbes keset käsivart oli imelik pruun märk — kolmnurk sõõris —, mis vahakarva nahal selgesti silma paistis.
«Tätoveering see ei ole,» lausus arst märki läbi prilliklaaside silmitsedes. «Ma pole varem midagi taolist näinud. See märk on talle kunagi siia põletatud, nagu tavaliselt loomi märgistatakse. Mida see tähendab?»
«Ma ei või öelda, et ma selle tähendust teaksin,» lausus
285
Cecil Barker, «aga viimase kümne aasta jooksul olen seda märki Douglase käsivarrel korduvalt näinud.»
«Mina samuti,» lisas ülemteener. «Kui aga härra varrukad üles kääris, nägin seda märki ja mõtlesin alati, et ei tea, mis see küll võiks olla.»
«Vähemalt pole sellel siis mõrvaga midagi pistmist,» otsustas seersant. «Aga veider siiski. Kogu see juhtum on väga veider. Noh, mis nüüd lahti on?»
Ülemteener oli lasknud kuuldavale üllatushüüde ning osutas surnu väljasirutatud käele.
«Ta laulatussõimus on ära viidud!» hingeldas ta.
«Mis!»
«Jah, tõsijutt! Härra kandis alati oma lihtsat kullast laulatussõrmust vasaku käe väikeses sõrmes. See lihvimata kullatükiga sõrmus oli tal laulatussõrmuse peal ja madu-sõrmus keskmises sõrmes. Kullatükiga sõrmus ja madu on alles, aga laulatussõrmus on läinud.»
«Õigus,» lausus Barker.
«Kas te ütlesite,» päris seersant, «et laulatussõrmus oli teise a 11?» «Alati!»
«Siis pidi mõrvar — või kes ta ka polnud — võtma esiteks ära selle, mida te kullatükiga sõrmuseks nimetate, siis laulatussõrmuse, ning pärast kullatükiga sõrmuse jälle tagasi panema.»
«Nõnda jah.»
Väärikas provintsipolitseinik raputas pead.
«Mulle paistab, et mida rutem me Londoni mehed siia saame, seda parem,» ohkas ta. «White Mason on üpris nupukas sell. Ükski kohalik ülesanne pole talle veel üle jõu käinud. Varsti on ta meil siin abiks. Mina aga arvan, et enne kui selle looga lõpule jõuame, peame ikkagi Londoni poole pöörama. Mul pole igatahes sugugi piinlik öelda, et minusugustele meestele on see lugu liiga keeruline.»

4. PIMEDUS

Birlstone'i politseiametniku seersant Wilsoni tungiva kutse peale jõudis kell kolm varahommikul peakorterist kohale Sussexi tähtsaim detektiiv, kerge kaariku ees hin-getuks aetud traavel. Viis nelikümmend rongiga saatis, ta teate Scotland Yardi ning kell kaksteist oli Birlstone'i jaamas
286
meil vastas. Mister White Mason oli siledaksaetud punetava näoga ja tüsedavõitu kehaga rahulik, mõnus mees, seljas lotendav tviidülikond ning võimsate rang-jalgade ehteks säärekatted. Ta meenutas väiketalunikku, pajukile läinud metsavahti või keda tahes, ainult mitte provintsi kriminaalpolitseiniku musternäidist.

«See on tõesti väga erakordne juhtum, mister Mac-Donald,» kordas ta järjest. «Kui lehemehed asjast kuulda saavad, tuleb neid kokku kui kärbseid. Loodan, et saame oma tööga enne valmis, kui nad siin tuhnima hakkavad ja kõik jäljed segamini ajavad. Ma ei mäleta, et kunagi varem midagi niisugust Oleks juhtunud. Mõned üksikasjad, mister Holmes, peaksid siin teile väga meeltmööda olema, kui ma ei eksi. Ja ka teile, mister Watson, leidub sobivat tööd, sest enne kui me lõpule jõuame, on oma sõna ütelda ka meedikutel. Teie tuba asub «Westville'i Vapis». Muud võimalust ei olnud, aga kuuldavasti olevat, seal puhas ja üsna õdus olemine. Poiss viib teie pakid kohale. Siitkaudu, härrased, kui tohib paluda.»

Sussexi salapolitseinik oli väga toimekas ning sõbralik inimene. Kümne minutiga olime majutatud. Järgmise kümne minuti pärast istusime võõrastemaja saalis ning meile anti põgus ülevaade sündmustest, mis on üldjoontes ära toodud eelmises peatükis. MacDonald märkis vahetevahel midagi üles, Holmes aga istus mõttesse vajunult, näol üllatus ja harras imetlus nagu botaanikul, kes silmitseb haruldast ning hinnalist õit.

«Huvitav,» ütles ta, kui jutt lõppes. «Väga huvitav! Ma ei suuda meenutada ühtki nii iseäralikku juhtumit.»

«Arvasin kohe, et te nii ütlete, mister Holmes,» lausus White Mason rõõmsalt. «Meie siin Sussexis ei jää sugugi ajast maha. Rääkisin teile praegu, kuidas oli asjade seis, kui ma nad seersant Wilsoni käest täna hommikul kolme ja nelja vahel üle võtsin. Ausõna, tegin oma vanale märale kõvasti säru. Aga pärast tuli välja, et mul polekski tarvis olnud eriti kiirustada, sest midagi nii paugupealt teha ei saanud. Seersant Wilson oli juba kõik faktid välja uurinud. Ma kontrollisin ja kaalusin neid ning lisasin võibolla mõned omalt poolt juurde.»

«Millised nimelt?» päris Holmes huviga.

«Noh, kõigepealt uurisin-vasara järele. Doktor Wood abistas mind selle juures. Me ei leidnud vasaral mingeid vägivallale vihjavaid jälgi. Lootsin nimelt, et kui mister Douglas ennast vasaraga kaitses, jättis ta ehk mõr-
287
varile märgi külge, enne kui löögiriist tal käest vaibale kukkus. Aga vasaral polnud mingeid plekke.»

«See muidugi ei tõesta veel mitte kui midagi,» väitis inspektor MacDonald. «On varemgi vasaraga tapetud, nii et sellele mingit märki pole jäänud.»

«Just nii. See ei ütle, et vasarat poleks kasutatud, aga kui vasaral oleks leidunud plekke, oleksid need meile abiks olnud. Kuid tõsi on, et vasar oli puhas. Järgmiseks uurisin ma

püssi. Tulistatud oli jämedate haavlitega, ja nagu seersant Wilson märkis, olid mõlemad päästikud traadiga kokku seotud, nii et kui vajutati tagumisele, siis tulistas püss mõlemast rauast. See, kes need kokku sidus, oli nõuks võtnud oma ohvrile igal juhul otsa peale teha. Lühikeseks saetud rauaga püss polnud pikem kui kaks jalga — seda oli kerge kuuehõlma alla peita. Tervet vab-rikumärki püssil ei olnud, raudade vahel olid ainult näha graveeritud tähed PEN, ülejäänud osa nimest oli toruots-tega koos maha saetud.»
«Suur P, üleval ehiskonksuke, E ja N aga väiksemad?»
«Täpselt nii.»
«See on Pennsylvania Käsirelvade Kompanii, kuulus Ameerika firma,» seletas Holmes.
White Mason vaatas mu sõpra, nagu väike külaarst vaatab Harley Streeti1 spetsialisti, kes ainsa sõnaga lahendab raskused, mis teisel üle mõistuse käivad.
«Sellest on palju abi, mister Holmes. Kahtlemata on teil õigus. Suurepärane, suurepärane! Kas teil on siis kõikide maailma püssimeistrite nimed peas?»
Holmes tegi tõrjuva liigutuse.
«Kindlasti ameerika haavlipüss,» jätkas White Mason. «Ma olen vist kuskilt lugenud, et mõnel pool Ameerikas tarvitataksegi lühemaks saetud raudadega haavlipüsse. Mulle torkas see pähe juba enne, kui ma vabrikumärki veel ei teadnud. Niisiis on olemas mõningaid tõendeid, et inimene, kes majja tungis ja peremehe tappis, oli ameeriklane.»
MacDonald raputas pead. «Kulla mees, te lähete natuke liiga pikkade hüpetega edasi,» lausus ta. «Mul pole siiani veel ühtegi tõendit selle kohta, et majas üldse kedagi võõrast oli.»
1 Harley Street — tänav Londonis, kuhu on koondunud tähtsa mad eriarstid.
288
«Aga avatud aken, veri aknalaual, kummaline kaart, saapajäljed nurgas, püss?»
«Kõike seda võis nimme niiviisi korraldada. Mister Douglas oli ameeriklane või vähemalt kaua Ameerikas elanud. Niisamuti mister Barker. Selleks et seletada ameerikalikke tegusid, pole tarvis ameeriklasi väljastpoolt sisse tuua.»
«Aga ülemteener Ames .. .»
«Mis temaga on? On ta üldse usaldusväärne?»
«Kümme aastat teenis ta söör Charles Chandost — ustavamat teenrit on raske leida. Douglase juures on ta sellest ajast peale, kui too viis aastat tagasi härrastemaja ära ostis. Ta polevat kunagi varem majas niisugust püssi näinud.»
«Püss oli selleks just lühemaks saetud, et teda oleks kergem varjata. See mahtus igasugusesse kasti. Kuidas võib ta vanduda, et majas niisugust püssi ei olnud?»
«Noh, igatahes polnud ta kunagi sellist näinud.»
MacDonald raputas oma jonnakat šotlasepead. «Ma pole ikka veel veendunud, et seal üldse kedagi võõrast oli. Olge hääd, kaaluge järele. ..» mehe šoti aktsent muutus märgatavamaks, kui ta argumenteerides ennast unustas, «kaaluge järele, mis järgneb oletusest, et püss toodi väljast sisse ja et kõigi nende imelike asjadega sai hakkama keegi väljastpoolt. Ei, kulla inimene, see pole üldse mõeldav! See käib tervele mõistusele risti vastu. Otsustage teie, mister Holmes, võttes arvesse kõike, mida me oleme kuulnud.»
«Hüva, kandke oma põhjendused ette, mister Mac,» lausus Holmes kõige erapooletumal viisil.
«Oletades, et üldse oli tegemist kellegi võõraga, murdvaras see igatahes ei olnud. Sõrmuselugu ja kaart vihjavad ettekavatsetud mõrvale mingil isiklikul põhjusel. Heakene küll, ütleme, et inimene lipsab majja kindla kavatsusega korda saata mõrv, Ta teab — kui

ta pea üldse midagi jagab —, et tal tuleb põgenemisega raskusi, sest maja on ümbritsetud veega. Millise relva ta valiks? Kahtlemata kõige vaiksema kogu maailmas. Siis oleks tal lootust, et ta pärast mõrva toimepanekut jõuab kähku aknast välja hüpata, läbi kraavi kahlata ja hõlpsasti minema pääseda. Sellest saaks veel aru. Kas on aga mõeldav, et ta talitab nii arutult ning võtab kaasa kõige kärarikkama relva, teades hästi, et see toob iga elusolendi majas nii kiiresti kohale kui jalad kannavad ja et teda väga tõenäo-
289
liselt nähakse, enne kui ta kraavist läbi saab? On see usutav, mister Holmes?»
«Nojah, teie põhjendused on tugevad,» vastas mu sõber mõtlikult. «Kindlasti tuleb teile mitmeski osas õigus anda. Tohin ma küsida, mister White Mason, kas te uurisite vallikraavi välimise perve järele? Oli seal ehk jälgi, nagu oleks keegi veest välja roninud?»
«Ei olnud sea] mingeid jälgi, mister Holmes. Aga kraavi kallas on kivine ja seal poleks neid nagunii näha.»
«Polnud mingeid jälgi ega märke?»
«Mitte mingisuguseid.»
«Hm! Oleks teil midagi selle vastu, mister Mason, kui me kohe praegu sinna maja juurde läheksime? Vahest leiaksime sealt midagi, millest saaks kinni hakata.»
«Kavatsesingi teile selle ettepaneku teha, mister Holmes, aga arvasin, et on ehk parem, kui te enne minekut faktidega täielikult kursis olete. Ma arvan, et kui teile midagi silma peaks hakkama .. .» White Mason heitis asjaarmastajale ebaleva pilgu.
«Olen mister Holmesiga varemgi koos töötanud,» seletas inspektor MacDonald. «Tema mängib ausat mängu.»
«Igatahes sellele vastavalt, kuidas mina ausast mängust aru saan,» naeratas Holmes. «Tegelen kuritööde uurimisega selleks, et aidata õigust jalule seada ning et politseid abistada. Ja üldse lõin ma ametlikest politseivõimudest lahku ainult seetõttu, et nemad esimestena minust lahku lõid. Mul ei ole mingit soovi nende saavutusi enda arvele kirjutada. Kuid samal ajal, mister Mason, nõuan ma, et mul lastaks töötada nii, nagu mulle meeldib, ning teatada tulemused siis, kui ise õigeks pean, — mitte järk-järgult, vaid kõik korraga.»
«Olen kindel, et teie siinviibimine on meile suureks auks, ja me näitame teile kõike, mis meile teada,» lausus White Mason südamlikult. «Tulge kaasa, doktor Watson; kui tuleb aeg, loodame kõik, et leiame koha teie raamatus.»
Kõndisime piki omapärast alevitänavat, mille mõlemas servas kasvasid kärbitud jalakad. Veidi maad tänava otsast seisid kaks vihmast ja päikesest puretud ning samblikest laigulist iidset kivisammast, kummalgi tipus midagi vormitut, mis kunagi oli olnud Birlstone'i Capuste vapilõvi. Lühike jalutuskäik mööda käänulist sissesõiduteed, mis oli palistatud sellise muru ning tammedega, mille taolisi näeb ainult Inglismaa mõisates, siis järsk käänak, ja
290
meie ees seisis pikk, madal, James I aegne ehitus, luitunud, maksakarva pruunidest tellistest hoone, mida ümbritsesid vanamoelised pöetud jugapuud. Kui me majale lähenesime, helendasid puust tõstesild ning ilus lai vallikraav külmas talvepäikeses tüünelt nagu elavhõbe. Kolm sajandit oli see vana härrastemaja siin seisnud, näinud sündimisi ja kojutulekuid, tantsupidusid ja rebaseküttide joominguid. Kole, et veel nüüd vanas eas pidi see tume lugu ta auväärsetele müüridele varju heitma'. Ent ometi olid need

vanad teravad katuseviilud ja etteulatuvad kelbad sellele süngele ja kohutavale sündmusele sobivaks raamiks. Vaatasin sügavalt müürist piiluvaid aknaid ja pikka, tuhmpruuni, veega piiratud fassaadi ning tundsin, et sobivamat paika niisuguse kurbmängu jaoks oleks raske olnud leida.
«See ongi see aken,» seletas White Mason, «toosama seal, kohe tõstesillast paremal. Ta on lahti, nagu ta möödunud ööl leiti.»
«Natuke nagu kitsas selleks, et inimene sealt läbi mahuks.»
«Noh, paks see mees igatahes olla ei saanud — seda mõistame ka ilma teie abita, mister Holmes. Teie- või minusugune aga litsuks ennast sealt päris hõlpsasti läbi.»
Holmes kõndis vallikraavi kaldani ja vaatas üle vee. Siis uuris ta kivist perve ning rohuriba selle taga.
«Ma vaatasin põhjalikult järele, mister Holmes,» tähendas White Mason. «Seal ei ole ainsatki märki, et keegi oleks veest välja roninud. Aga miks ta olekski pidanud jälgi jätma?»
«Väga õige — miks? Kas vesi on siin alati sogane?» «Umbes seda värvi jah. Oja kannab siia savi.» «Kui sügav kraav on?»
«Umbes kaks jalga servades ja keskel kolm.»
«Nii et võime rahuga kõrvale jätta võimaluse, et mõrvar siit läbi tulles ära uppus?»
«Muidugi — siia ei upu isegi laps.»
Sammusime üle tõstesilla ning meile avas ukse veider vanamehekõbi — ülemteener Ames. Vaene vana oli näost valge ning võbises üleni vapustusest. Alevi politseiseersant, pikakasvuline, nukravõitu ilmega, rangelt vorminõuetest kinnihoidev mees, pidas ikka veel saatuslikus ruumis valvet. Arst oli ära läinud.
«On midagi uut, seersant Wilson?» küsis White Mason.
«Ei, söör.»
291
«Siis võite koju minna. Olete juba küllalt valvanud. Saadame teile sõna, kui teid tarvis läheb. Oleks hea, kui ülemteener ootaks väljas. Paluge tal teatada mister Cecil Bärkerile, missis Douglasele ning majapidajannale, et me tahaksime nendega varsti mõne sõna juttu ajada. Ehk lubate, härrased, et esitan kõigepealt oma esialgsed järellaused, et teil oleks võimalik kujundada enda omi.»
Mulle jättis see provintsispetsialist sügava mulje. Ta käsitles fakte kindlalt ning tal oli rahulik selge mõistus, mis pidi teda ta elukutses veel kaugele viima. Holmes kuulas teda pingsalt, ilmutamata märkigi sellest läbema-tusest, mida ametivõimude esindajad muidu temas sageli tekitasid.
«Meie esimene küsimus, härrased, oleks järgmine: on see enesetapp või mõrv? Kui see oleks olnud enesetapp, siis peame arvama, et mees võttis kõigepealt sõrmest oma laulatussõrmuse ning peitis ära, tuli siis hommikumantlis siia tuppa, trampis mudaste jalgadega kardina taga nurgas, et jätta muljet, nagu oleks keegi teda varitsenud, avas siis akna, määris aknalaua verega . . .»
«Selle variandi võime küll vist kõrvale jätta,» lausus MacDonald.
«Mina arvan sedasama. Enesetapp ei tule kõne allagi. Järelikult pandi toime mõrv. Meil tuleb nüüd kindlaks teha, kas seda tegi mõni majas elunev inimene või keegi väljastpoolt.»
«Hüva, kuulame teie väiteid.»

«Mõlematpidi on asja raske seletada, aga ometi peab teine võimalus olema õige. Oletame esiteks, et roima saatis korda mõni või mõned majaelanikest. Nad võtsid ta käsile siin, selles toas, kui majas oli juba vaikne, aga keegi veel ei maganud. Tapariista otsisid nad säärase, mida keegi majas varem polnud näinud, ning mõrvasid ta siis selle kõige veidrama ja kärarikkama relvaga — just nagu selleks, et kõigile kuulutada, mis on juhtunud. Algus ei kõla just väga usutavana, ega ju?»
«Ei, tõepoolest mitte.»
«Ja edasi: kõik on ju nõus, et kui pauk kõlas, kulus kõige rohkem minut, kuni kõik majaelanikud — mitte mister Cecil Barker üksi, kuigi ta väidab, et tema oli esimene, vaid ka Ames ja kõik teised — kohale jõudsid. Kas te tahate öelda, et süüdlane jõudis selle ajaga teha nurka jäljed, määrida aknalaua verega, võtta surnu sõrmest laulatussõrmuse ja nii edasi? See on võimatu!»
292
«Esitasite asja väga selgesti,» lausus Holmes. «Kaldun teie arvamust jagama.»
«Noh, siis oleme sunnitud tagasi pöörduma teooria juurde, et seda tegi keegi väljastpoolt. Ka seda seletada on küllaltki raske, aga igatahes mitte enam võimatu. Mõrvar tuli majja poole viie ja kuue vahel, teiste sõnadega siis, kui juba hämarduma hakkas, aga sild polnud veel üles tõstetud. Pererahval olid külalised ja uks oli lahti, nii et takistusi teel ei olnud. Ta võis olla harilik murdvaras või siis keegi, kes mister Douglase vastu isiklikku vimma kandis. Kuna mister Douglas oli suurema osa oma elust veetnud Ameerikas ja see haavlipüss näib olevat Ameerika päritoluga, tundub, et salaviha-teooria on õigem. Mees lipsas sellesse tuppa, sest see oli esimene, mis talle ette juhtus, ning peitis enda eesriide taha. Sinna jäi ta seniks, kuni kell oli üksteist läbi. Siis astus tuppa mister Douglas. Kõnelus — kui üldse kõnelust toimus — oli lühike, sest missis Douglas väidab, et ta abikaasa lahkus tema juurest ainult mõni minut enne pauku.»
«Seda võib ka küünla järgi näha,» tähendas Holmes.
«Täpselt. Küünal oli uus ja on ainult pool tolli lühemaks põlenud. Enne kui talle kallale tungiti, pidi mister Douglas küünla lauale asetama, muidu oleks ta kukkudes selle maha pillanud. Järelikult ei tungitud talle kallale kohe samal hetkel, kui ta tuppa astus. Kui mister Barker kohale jõudis, süütas ta lambi ning kustutas küünla.»
«See kõik on üsna selge.»
«Hüva, nende piirjoonte .järgi võime nüüd juhtunut rekonstrueerida. Mister Douglas astub tuppa. Ta paneb küünla lauale. Eesriide tagant astub välja keegi mees. Tollel on püss käes. Ta nõuab laulatussõrmust — taevas üksi teab, mispärast, aga nii see pidi olema. Mister Douglas annab sõrmuse. Siis, kas ettekavatsetult või kähmluse käigus — Douglas võis ju haarata pihku vasara, mis vaibalt leiti — laseb ta Douglase sel jubedal kombel maha. Ta pillab püssi ja nähtavasti ka selle kummalise kaardi märkidega «V. V. 341» — mida need siis ka ei tähendaks — ning põgeneb läbi akna ja vallikraavi just samal hetkel, kui Cecil Barker roima avastab. Kuidas see tundub, mister Holmes?»
«Väga huvitav, ent mitte küllalt veenev.»
«Kulla inimene, see oleks täielik mõttetus, kui kõik teised seletused poleks veel hullemad,» hüüdis MacDonald. «Keegi selle mehe tappis, aga kes see mõrvar ka ei olnud,
293
ma võin kindlalt tõestada, et ta pidi seda kuidagi hoopis teisiti tegema. Mida ta õige mõtles, et laskis oma taganemistee niimoodi ära lõigata? Mida ta mõtles, kasutades

haavlipüssi, kui võimaluse pääsemiseks andis talle just vaikus? Teate, mister Holmes, kui te ütlete, et mister White Masoni teooria pole veenev, siis on teie kohus ise õige anda.»

Kogu seda pikka juttu jälgis Holmes pingsa tähelepanuga, laskmata kõrvust mööda ühtegi sõna; ta elavad silmad pöördusid paremale ja vasakule ning otsmik oli mõtlikult kipras.

«Enne kui ma mingit teooriat püstitama hakkan, tahaksin tutvuda veel mõne faktiga, mister Mac,» lausus ta laiba kõrvale põlvitades. «Armas aeg, nägu on tal tõesti kohutav. Kas te võiksite ehk ülemteenri hetkeks sisse kutsuda? .. . Nagu ma aru saan, Arnes, olete te vist sageli näinud mister Douglase käsivarrel seda väga ebatavalist märki, põletatud kolmnurka sõõris?»

«Jah, tihtipeale, söör.»

«Ja te pole kunagi kuulnud, mida see tähendab?»

«Ei, söör.»

«Pidi olema väga valus, kui seda tehti. Kahtlemata on märk käele põletatud. Praegu ma märkan, Ames, et mister Douglase lõual on väike plaastrike? Kas te panite seda tähele, kui ta veel elus oli?»

«Jah, söör, ta lõikas eile hommikul habet ajades endale sisse.»

«Kas ta ka vä.rem on habet ajades sisse lõiganud?»

«Ei ole küll kaua aega seda juhtunud, söör.»

«Väga tähendusrikas,» sõnas Holmes. «See võib ju olla lihtsalt kokkusattumus, aga võib ka näidata, et ta oli närviline — et tal oli põhjust karta hädaohtu. Kas te märkasite eile mister Douglase käitumises midagi erilist, Ames?»

«Mulle hakkas silma, et ta oli veidi rahutu ja ärevil, söör.»

«Ahaa! Siis ei tulnud kallaletung võib-olla sugugi nii ootamatult. Asi hakkab meil edenema, kas pole nii? Võibolla tahaksite ise küsimusi esitada, mister Mac?»

«Ei, mister Holmes, asi on niigi heades kätes.»

«Hüva, läheme siis edasi kaardi juurde — «V. V. 341». Karedast kartongist. Kas majas leidub seesugust?»

«Minu arvates mitte.»

Holmes astus kirjutuslaua juurde ning tilgutas mõlemast potist natuke tinti kuivatuspaberile. «Siin toas seda

294

küll ei kirjutatud,» sõnas ta, «ühes pudelis on must tint, teises lillakas. Kaardile on kirjutatud jämeda sulega, need siin on aga peened. Ei, mina arvan küll, et kaart on kir-jutatud kuskil mujal. Ütleb see kirjutus teile midagi, Ames?»

«Ei, söör, mitte kui midagi.»

«Mida teie arvate, mister Mac?»

«Mulle tundub, et. tegemist võiks olla mingi salaühinguga. Sellele viitab ka märk käsivarrel.»

«Just minu mõte,» kiitis White Mason.

«Hüva, võime selle tööhüpoteesiks võtta ja vaatame, kuivõrd see meile asja kergemaks teeb. Sellise ühingu esindaja tungib majja, varitseb mister Douglast, laseb selle püssiga tal peaaegu pea otsast ning sumab läbi vallikraavi, jätnud enne tapetu kõrvale kaardi, mis peab teistele ühingu liikmetele teatama — mõrvast kirjutatakse ju ajalehtedes —, et kättemaks on teostatud. See kõik klapib. Aga miks kõikide relvade hulgast just see püss?»

«Täpselt.»

«Ja miks puudub sõrmus?»
«Just nimelt.»
«Ja miks pole kedagi arreteeritud? Kell on praegu kaks läbi. Eeldan, et juba koidikust peale otsivad kõik politseinikud neljakümne miili raadiuses märgades riietes tundmatut.»
«Nii see on, mister Holmes.»
«Noh, kui tal kohe siin ligidal peiduurgast või teisi riideid pole, siis vaevalt ta nende käest pääseb. Ent siiski pole nad teda seni veel tabanud.» Holmes läks akna juurde ning uuris luubiga vereplekki aknalaual. «See on selgelt jalajälg. Jälg on õige lai — võiks öelda, et lampjala oma. Imelik, sest niipalju kui neist mudastest jälgedest seal nurgas välja võib lugeda, on nood veidi nägusama jala jäetud. Aga muidugi on nad väga ebaselged. Ja mis see siin laua all on?»
«Mister Douglase hantlid,» lausus Ames.
«Hantel — siin on ainult üks. Kus teine on?»
«Ma ei tea, mister Holmes. Võib-olla oligi neid ainult üks. Ma pole neid enam mitu kuud näinud.»
«Üks hantel...» algas Holmes tõsiselt, ent tema märkuse katkestas tugev koputus. Ukse vahelt vaatas sisse pikk, päevitunud, intelligentse siledaks raseeritud näoga mees. Polnud raske taibata, et see oli Cecil Barker, kellest
295
ma olin kuulnud. Ta isandlik pilk liikus kiiresti ja uurivalt ühelt teisele.
«Andestage, et segan teie nõupidamist,» vabandas ta, «aga ma arvan, et teil on oluline teada kõige värskemaid uudiseid.»
«Kas keegi on arreteeritud?»
«Nii suurt õnne küll ei olnud, aga mehe jalgratas leiti üles. Too sell on oma jalgratta maha jätnud. Tulge ja vaadake ise. See asub majast ainult saja jardi kaugusel.»
Tee ääres uurisid kolm-neli teenrit ning muud uudistajat jalgratast, mis oli leitud igihaljast puhmastikust. Tublisti tarvitatud «Rudge-Whitworth» oli poripritsmeid täis, nagu oleks temaga pikk maa maha sõidetud. Ratta küljes oii sadulatasku mutrivõtme ja õlikannuga, omaniku kohta aga mitte märkigi.
«Politseil oleks sellest palju abi,» lausus inspektor, «kui neid riistu ainult registreeritaks. Ent peame sellegi eest tanulikud olema. Kui me nüüd ka kätte ei saa, kuhu ta l<iks, peaksime vähemalt teada saama, kust ta tuli. Aga t<ievas hoia, miks ta küll ratta maha jättis? Ja kuidas, Pagana pihta, ta ilma selleta minema sai? Näib nii, mister Holmes, et me pole seda asja veel sugugi selgemaks saanud.»
«Kas tõesti?» vastas mu sõber mõtlikult. «Ei tea öelda.»

5. DRAAMA OSALISED

«Kas te nägite kabinetis kõik ära, mis tarvis?» küsis Vhite Mason, kui me majja tagasi pöördusime.
«Esialgu piisab,» vastas inspektor ning Holmes noogutas nõustuvalt.
«Võib-olla tahate siis kuulda majaelanike tunnistusi? -elleks võime kasutada söögituba, Arnes. Palun tulge ise esimesena ja kõnelge, mida te asjast teate.»
Ülemteenri jutustus oli lihtne ja selge ning jättis väga siira mulje. Ta võetud tööle viis aastat tagasi, kui mister Douglas alles Birlstone'i tuli. Arnes mõistnud, et mister Douglas on rikas härrasmees, kes Ameerikas tublisti raha on teinud. Ta olnud lahke ja hoolitsev

peremees, võib-olla mitte just päriselt Amesi arusaamadele vastav, *ga kõike head ju korraga ei saavat. Ta polevat kunagi tärganud, et mister Douglas midagi kardaks — vastupidi, Peremees olevat olnud kõige kartmatum inimene, keda ta
296
kunagi näinud. Tõstesilla lasknud ta igal õhtul üles tõsta ainult sellepärast, et see oli iidne komme ja ta tahtnud lihtsalt vanu tavasid säilitada. Londonisse või üldse alevist välja sõitnud mister Douglas harva, ent päeval enne mõrva oli ta käinud Tunbridge Wellsis sisseoste tegemas. Tema, Arnes, pannud sel päeval mister Douglase juures tähele rahutust ning ärevust: peremees olnud kannatamatu ja kergesti ärrituv, mida harilikult tema kohta sugugi öelda ei võinud. Õhtul polnud Ames veel.voodis, vaid oli lauahõbedat ära panemas, kui kuulnud ägedat kellahelinat. Pauku ta polevat kuulnud, aga see oleks ka peaaegu võimatu olnud, sest lauanõude hoiuruum ja köök asusid hoopis maja tagumises otsas, vahel olid mitmed suletud uksed ja pikk koridor. Kella ägedat helisemist kuuldes olevat ka majapidajanna oma toast välja tulnud ja nad olid koos maja etteotsa läinud. Kui nad trepist alla saanud, näinud nad ka missis Douglast ülevalt alla tulevat. Ei, too polevat sugugi rutanud — Amesile igatahes ei tundunud, et perenaine oleks eriti ärevil olnud. Just siis, kui missis Douglas trepijalale jõudnud, tormanud kabinetist välja mister Barker. Ta olevat missis Douglase kinni pidanud ja palunud teda tagasi minna.
«Jumala pärast, minge oma tuppa tagasi!» hüüdnud ta. «Vaene Jack on surnud. Te ei saa siin midagi teha. Jumala pärast, minge tagasi!»
Pärast mõningat keelitamist olevatki missis Douglas tagasi läinud. Ta polevat karjunud. Ta polevat üldsegi häält teinud. Majapidajanna missis Allen viinud ta trepist üles ning jäänud magamistoas tema juurde. Siis läinud Ames ja Barker kahekesi kabinetti tagasi, kus nad leidnud kõik täpselt nii, nagu politseinik nägi. Sellal ei põlenud laual mitte küünal, vaid lamp. Nad vaadanud aknast välja, kuid öö olnud väga pime ja mitte midagi polevat olnud näha ega kuulda. Nad tormanud siis kohe halli ning Ames hakanud väntama tõstevinna, mis silla alla laskis,. Mister Barker rutanud viivitamatult politseisse.
Üldjoontes selline oli ülemteenri tunnistus.
Mis majapidajanna missis Alleni seletusse puutub, siis kinnitas see ta kaasteenija jutustust. Majapidajanna tuba oli maja sissekäigule veidi lähemal kui lauanõude ruum, kus Ames töötas. Missis' Allen oli parajasti tahtnud magama heita, kui vali kellahelin ta tähelepanu köitis. Ta oli pisut kõva kuulmisega. Võib-olla sellepärast ta lasku ei kuulnudki, aga igal juhul asus kabinet tema toast ka
297
üpris kaugel. Ta mäletas, et oli kuulnud mingit müra ja pidanud seda ukse paugatuseks, aga see olnud tükk aega varem, vähemalt pool tundi enne helistamist. Kui mister Ames helistamise peale kohale jooksis, oli tema kaasa läinud. Ta oli näinud mister Barkerit väga kahvatuna ning ärritatuna kabinetist välja tulevat. Mister Barker oli pidanud kinni missis Douglase, kes parajasti trepist alla tuli. Mees oli palunud teda tagasi minna, aga mida perenaine selle peale vastas, seda polevat kuulda olnud.
«Viige ta üles. Jääge ise tema juurde!» oli mister Barker majapidaj annale öelnud.
Ta oligi siis missis Douglase magamistuppa tagasi viinud ning püüdnud teda rahustada. Perenaine oli olnud väga erutatud, värisenud üle kogu keha, aga ei olnud enam katsetki teinud alla minna. Ta oli lihtsalt istunud kamina ees, hommikumantel seljas ning pea käte vahel. Missis Allen jäänud tema juurde peaaegu terveks ööks. Mis teistesse teenijatesse puutub, siis need olid kõik juba magama läinud ega kuulnud asjast varem kui alles veidi

enne politsei kohalejõudmist. Nad magasid maja kõige kaugemas otsas ning polnud tõenäoliselt midagi tähele pannud.
See oli kõik, mis me majapidaj annalt kuulsime; rist-küsitlusel lisandus sellele ainult ohtrasti halinat ning õhkimist.
Missis Alleni järel tuli tunnistust andma mister Barker. Möödunud öö sündmuste kohta oli tal lisada vähe sellist, mida politsei temalt juba polnud kuulnud. Isiklikult oli ta veendunud, et mõrvar põgenes akna kaudu. Tema arvates oli vereplekk piisavaks tõendiks. Liiatigi oli sild üleval ning muud põgenemisvõimalust polnud. Ta ei osanud arvata, mis, oli mõrtsukast saanud või miks polnud too oma jalgratast kaasa võtnud, kui see tõesti temale kuulus. Inimene ei võinud ju kuidagi uppuda vallikraavi, mille sügavus ei ulatunud kuskil üle kolme jala.
Omas mõttes oli ta juba mõrva kohta väga täpse teooria kujundanud. Douglas ei olnud eriti jutukas ja ta elus oli peatükke, millest ta kunagi polnud kõnelnud. Ameerikasse oli ta rännanud üsna noore mehena Iirimaalt. Seal oli ta üpris heale järjele jõudnud ja esmakordselt oli Barker teda kohanud Kalifornias, kus nad olid hakanud osanikeks ühes edukas kaevandusettevõttes, mis asus Benito kanjonis. Neil oli asi hästi läinud, ent Douglas oli äkitselt oma osa ära müünud ja Inglismaale, sõitnud. Tollal
298
oli ta lesk olnud. Ka Barker oli hiljem oma raha välja võtnud ning asunud elama Londonisse. Seal olidki nad sõprussidemeid uuendanud. Douglas oli jätnud talle mulje, nagu ähvardanuks teda mingisugune oht, ja ta oli pidanud sellest hädaohust tingituks ka Douglase äkilist lahkumist Kaliforniast ning maja rentimist selles vaikses maanurgas Inglismaal. Ta arvas, et mingi salaühing, mingi leppimatu organisatsioon võis Douglasel jälil olla ning et nood enne ei jätnud, kui said ta tappa. Sellele mõttele olid teda viinud Douglase enda vihjed, kuigi ta polevat kunagi seletanud, mis ühing see niisugune on või milles ta selle vastu oli eksinud. Tema, Barker, võivat ainult oletada, et märge kaardil on mingi vihje sellele salaühingule.
«Kui kaua te Kalifornias Douglasega koos olite?»
«Kokku viis aastat.»
«Ütlesite, et ta oli poissmees?»
«Lesk.»
«Olete te kunagi kuulnud, kust ta esimene naine pärit oli?»
«Mäletan tema jutust, et too olnud rootsi päritoluga, ja nägin ka tema pilti. Ta oli väga ilus naine. Oli surnud tüüfusse aasta enne seda, kui me Douglasega kohtusime.»
«Te ehk teate, missuguse kohaga Ameerikas oli Douglase minevik seotud?»
«Ta kõneles sageli Chicagost. Seda linna tundis ta hästi: oli seal töötanud. Ta kõneles ka söe- ja rauarajoonidest. Omal ajal oli ta tublisti rännanud.»
«Vahest oli ta poliitikamees? Kas sel salaühingul polnud äkki tegemist poliitikaga?»
«Ei, poliitikast Douglas ei hoolinud.»
«Ja teil pole ka alust arvata, et ta oli kurjategija?»
«Vastuoksa, sirgjoonelisemat inimest pole ma eales tundnud.»
«Kas sel ajal, kui ta Kalifornias elas, ei hakanud teile tema juures silma midagi iseäralikku?»
«Kõige rohkem armastas ta viibida ja töötada meie kae-vandusosal mägedes. Ta ei hoolinud võõraste seltskonnast ning vältis seda, kui vähegi võimalik. Sellepärast mul tuligi mõte, et keegi teda jälitab. Ja kui ta siis nii äkitselt Euroopasse sõitis, veendusin, et

see tõepoolest nii oli. Ma usun, et keegi hoiatas teda. Nädal aega pärast tema lahkumist käisid kuus meest tema järele parimas.»
«Mis sorti mehed need olid?»
299
«Oh, üsna kalgi väljanägemisega rahvas. Nad tulid üles kaevanduse juurde ja tahtsid teada, kus ta on. ütlesin neile, et Douglas sõitis ära Euroopasse ja et ma ei tea, kust teda leida. Head nad talle ei soovinud, seda oli kohe näha.»
«Kas need mehed olid ameeriklased — kalifornialased?»
«Noh, kalifornialasi ma teistest eraldada ei oska. Ameeriklased olid nad küll, aga mitte kaevurid. Ma ei tea, kes nad olid, aga igatahes oli mul väga hea meel, kui nad minema läksid.»
«See juhtus kuus aastat tagasi?»
«Ligemale seitse.»
«Ja siis olite te juba viis aastat Kalifornias olnud, nii et tegemist on vähemalt üheteistkümneaastase looga?»
«Nii ta on jah.»
«Peab olema väga sügav vaen, mis nii kaua ja nii tugevana püsib. Seda ei võinud põhjustada mingi tühine asi.»
«Minu arvates tumestas see kogu ta elu ega andnud talle iialgi päriselt rahu.»
«Ent kui kedagi ähvardab oht ja ta teab, milles see seisab, kas te ei arva, et ta otsiks siis politseilt kaitset?»
«Võib-olla oli see säärane oht, mille eest teda kaitsta ei saadud. Aga ühte peaksite te veel teadma: ta kandis kogu aeg relva. Revolver oli tal alati taskus. Kuid eile õhtul oli ta õnnetuseks hommikumantlis ning revolver jäi tal magamistuppa. Kuna sild oli üleval, siis ta vist mõtles, et karta pole midagi.»
«Tahaksin neid daatumeid natuke täpsustada,» ütles MacDonald. «Douglas tuli Kaliforniast ära oma kuus aastat tagasi. Järgmisel aastal tulite teie talle järele, eks ole?»
«Just nii.»
«Ja abielus on ta olnud viis aastat. Teie tulite siis tagasi umbes tema abiellumise ajal?»
«Umbes kuu aega varem. Olin talle isameheks.»
«Kas te tundsite missis Douglast, enne kui ta abiellus?»
«Ei tundnud. Olin Inglismaalt kümme aastat ära olnud.» «Aga sellest peale olete temaga sageli kokku puutunud?»
Barker heitis salapolitseinikule pahase pilgu. «Sellest peale olen mister Douglasega sageli kokku puutunud,» vastas ta. «Kui ma olen kohanud ka missis
300
Douglast, siis ainult sellepärast, et on võimatu külastada meest, ilma et tema naine sulle hoopiski silma alla ei satuks. Kui te aga kujutlete, et see on kuidagi seotud . . .»
«Ma ei kujutle midagi, mister Barker. Olen lihtsalt sunnitud küsima kõike, mis võib juhtumiga kuidagi seoses olla. Aga solvata ma ei kavatsenud.»
«Mõned küsimused võivad olla väga solvavad,» vastas Barker vihaselt.
«Meile on vaja ainult fakte. Nende väljaüürimine on teie ja kõigi teiste huvides. Kas mister Douglas kiitis täielikult heaks teie sõpruse oma naisega?»
Barker kahvatas veidi ning surus oma suuri tugevaid kämblaid kramplikult vastamisi.
«Teil pole õigust niisuguseid küsimusi esitada!» hüüdis ta. «Mis on sellel tegemist asjaga, mida te uurite?»

«Pean oma küsimust kordama.»
«Hüva, ma keeldun vastamast.»
«Võite keelduda, aga peate teadma, et keeldumine ongi juba iseenesest vastus, sest te ei keelduks, kui teil poleks midagi varjata.»
Barker seisis hetke sünge näoga, tugevad mustad kulmud kortsus, ning mõtles pingsalt. Siis vaatas ta üles ja naeratas.
«Nojah, lõppude lõpuks täidate te, härrased, ju ainult oma kohust ja mul pole mingit õigust teid selles takistada. Oleksin ainult palunud, et te selle asjaga missis Douglast ei vaevaks, sest tal on praegu niigi küllalt raske. Võin teile öelda, et vaesel Douglasel 'oli üksainus puudus, ja see oli armukadedus. Ta hoidis mind —– ükski inimene pole oma sõpra rohkem hoidnud. Aga ta oli ka väga kiindunud oma naisesse. Talle meeldis, et ma teda siin külastasin, ja alalõpmata saatis ta mulle järele. Ent ometi, kui me tema naisega kahekesi kõnelesime või kui talle näis, et tunneme vastastikku sümpaatiat, haaras teda armukadedus: kohe oli ta endast väljas ning võis öelda kõige meeletumaid asju. Enam kui kord vandusin selle pärast, et ma enam ei tule, aga siis saatis ta mulle nii paluvaid patukahetsuskirju, et ma lihtsalt pidin jälle tulema. Aga kui see ka mu viimaseks sõnaks peaks jääma, võite mind uskuda, härrased, et armastavamat ja truumat naist pole kellelgi olnud, ja ma võin ka öelda, et ükski sõber ei saaks olla ustavam, kui mina olin.»
See oli öeldud tuliselt ja tundmusega, ent inspektor MacDonald ei saanud ikka veel sellest teemast loobuda.
301
«Te vist teate,» sõnas ta, «et surnul on laulatussõrmus sõrmest ära võetud?»
«Näib küll nii,» vastas Barker.
«Mis tähendab «näib»? Te ju teate, et see on fakt.»
Mees paistis segadusse sattuvat ning kõhklevat.
«Kui ma ütlesin «näib», siis mõtlesin sellega, et on võimalik, et ta ise sõrmuse ära võttis.»
«Juba paljas seik, et sõrmus on puudu —ükskõik kes ta siis ära võttis —, viib ju kohe mõttele, et see kurbmäng on seotud abieluga, kas pole nii?»
Barker kehitas oma laiu õlgu.
«Mina küll ei oska öelda, mis mõttele see viib,» vastas ta. «Aga kui te tahate vihjata, et see võiks daami aule varju heita ...» mehe silmis sähvas hetkeks vihatuluke, ent kohe sai ta ilmse pingutusega oma tunnetest jagu, «noh, siis olete lihtsalt valel teel, ja muud ei midagi.»
«Minul teile praegu rohkem küsimusi ei ole,» lausus MacDonald jahedalt.
«Veel üks väike asi,» tähendas Sherlock Holmes. «Kui te sinna tuppa astusite, põles laual ainult küünal, kas polnud nii?»
«Jah, oli küll.»
«Ja selle valgusel te nägite, et on juhtunud hirmus õnnetus?»
«Täpselt.»
«Kas te helistasite kohe kella, et abi tuleks?»
«Jah.»
«Ja teised jõudsid kiiresti kohale?»
«Minuti jooksul või nii.»
«Aga ometi nägid nemad kohale jõudes, et küünal oli kustutatud ja lamp põlema pandud. Väga huvitav.» Jälle näis Barker pisut kõhklevat.

«Minu meelest pole selles midagi huvitavat,» vastas ta pärast väikest pausi. «Küünal valgustas väga viletsasti. Mu esimene mõte oli paremat valgust saada. Lamp oli laual ja ma süütasin selle.»
«Ja küünla puhusite ära?»
«Just nimelt.»
Rohkem Holmes ei pärinud, Barker heitis igaühele meist kaalutud pilgu, mis tundus mulle kuidagi väljakutsuv, pöördus ringi ning lahkus toast.
Inspektor MacDonald saatis üles kirjakese, et ta tuleb missis Douglase juurde tema tuppa, too aga vastas, et kõneleb meiega meelsamini söögitoas. Nüüd astuski ta sisse:
302
pikakasvuline ilus kolmekümneaastane naine, silmatorkavalt tagasihoidlik ja rahulik — hoopiski mitte murest murtud ja meelest ära, nagu mina teda olin kujutlenud. Tõsi küll, ta nägu oli kahvatu ja murejoontes, nagu oleks ta tugeva vapustuse läbi elanud, ent ta käitus tasakaalukalt ning kaunikujuline käsi, mis lebas lauaserval, oli niisama rahulik kui mu enda oma. Ta kurvad meeldivad silmad vaatasid meid igaühte kordamööda kummaliselt küsiva pilguga. Äkki muutus pilgus kätketud küsimus kuuldavaks kõneks.
«Olete juba midagi välja uurinud?» päris ta.
Kas ma lihtsalt kujutlesin, et küsimus kõlas pigemini kartlikult kui ootusrikkalt?
l«01eme teinud kõik, mis võimalik, missis Douglas,» vastas inspektor. «Võite olla rahulik: midagi ei jäeta kahe silma vahele.»
«Ärge raha säästke,» lausus missis Douglas elutul, ilmetul toonil. «Minu soov on, et tehtaks tõesti kõik, mis teha annab.»
«Võib-olla on teil meile midagi kõnelda, mis sellele loole veidi valgust heidaks.»
«Kardan, et ei ole, aga kõike, mida ma tean, olen valmis teile edasi andma.»
«Kuulsime mister Cecil Barkerilt, et te tegelikult ei näinudki... et te ei käinudki ruumis, kus tragöödia toimus.»
«Ei, mister Barker peatas mu trepil ja palus, et ma oma tuppa tagasi läheksin.»
«Nimelt nii. Te kuulsite lasku ja tulite kohe alla?»
«Panin hommikumantli selga ja siis tulin.»
«Kui kaua aega oli lasust möödas, kui mister Barker teid trepil peatas?»
«Võis olla kulunud umbes paar minutit. Niisugusel hetkel on raske aega arvestada. Ta palus mind mitte edasi minna. Ta kinnitas mulle, et ma ei saavat enam midagi teha. Siis viis majapidajanna missis Allen mind jälle trepist üles. Kõik toimus nagu hirmsas unenäos.»
«Kas te võiksite umbkaudu öelda, kui kaua oli teie abikaasa all olnud, enne kui te lasku kuulsite?»
«Ei oska täpselt öelda. Ta läks alla oma riietusruumist ja ma ei kuulnud, millal. Mu abikaasa tegi igal õhtul majas ringkäigu, sest ta kartis tulekahju. See oli minu teada ka ainus asi, mida ta üldse kartis.»
«Just selle küsimuse juurde ma tahtsingi tulla, missis
303
Douglas. Te tutvusite oma abikaasaga alles siis, kui ta Inglismaale tuli, eks ole?»
«Jah. Olen temaga abielus olnud viis aastat.»
«Kas ta ei kõnelnud teile mõnest juhtumist Ameerikas, mille tagajärgi ta hiljem kartis?»
Missis Douglas mõtles tõsiselt, enne kui vastas.

«Jah,» lausus ta lõpuks. «Tundsin alati, et teda mingi hädaoht ähvardab. Ta keeldus sellest kõnelemast. Mitte sellepärast, et ta mind poleks usaldanud — meie vahel valitses täielik armastus ning usaldus —, aga ta lihtsalt ei tahtnud, et mind miski häiriks. Ta arvas, et kui ma kõike teaksin, hakkaksin selle pärast pead vaevama, ja nii ta parem vaikis.»
«Kuidas te seda siis üldse teadsite?»
Üle missis Douglase näo libises vaevu märgatav naeratus.
«Kas saab abielumees kogu eluaeg endaga saladust kanda, ilma et naisel, kes teda armastab, asjast aimugi oleks? Mõistsin seda sellest, et ta keeldus jutustamast mõningaid episoode oma elust Ameerikas. Mõistsin seda ettevaatusabinõudest, mis ta tarvitusele võttis. Mõistsin seda mõnest juhuslikust sõnast, mis ta mõnikord poetas. Mõistsin seda pilgust, millega ta ootamatult saabunud võõraid silmitses. Olin täiesti kindel, et tal oli vägevaid vaenlasi, et ta kartis neid endal jälil olevat ja et ta oli alati nende suhtes valvel. Olin selles nii kindel, et tundsin juba aastaid hirmu, kui ta kojutulekuga oodatust hiljemaks jäi.»
«Kas ma tohiksin küsida,» lausus Holmes, «mis sõnad need olid, mis teie tähelepanu köitsid?»
«Hirmu org,» vastas missis Douglas. «Niimoodi tavatses ta mu pärimistele vastata. «Olen olnud Hirmu orus. Ja ma pole veel praegugi sealt pääsenud.» — «Kas me siis Hirmu orust kunagi välja ei pääse?» küsisin temalt, kui nägin, et ta oli tavalisest murelikum. «Vahel ma arvan jah, et mitte kunagi,» vastas ta mulle.»
«Te muidugi küsisite, mida ta selle Hirmu oru all mõtles?»
«Küsisin küll, aga ta muutus siis ikka väga tõsiseks ja raputas pead. «On küllalt halb, et ühel meist selle varjus on tulnud viibida,» ütles ta. «Annaks jumal, et seda sulle iialgi ei juhtuks.» See oli mingi tõeline org, kus ta oli elanud ja kus talle midagi kohutavat oli juhtunud — selles olen kindel, aga rohkem ma ei tea.»
304
«Ja ta ei nimetanud kunagi mingeid nimesid?»
«Nimetas küll — kolm aastat tagasi, kui tal jahil õnnetus juhtus ja ta kõrge palaviku käes sonis. Siis, mäletan, tuli tal järjest üks nimi huultele. Seda öeldes kõlas ta häälest viha ja otsekui jubedust. See nimi oli McGinty, loožimeister McGinty. Kui ta terveks sai, küsisin talt, kes see loožimeister McGinty oli ja missuguse looži meister ta siis oli. «Mitte minu oma, tänu taevale,» vastas ta naerdes, ja rohkem ma talt välja pigistada ei saanud. Aga see loožimeister McGinty ja Hirmu org on kindlasti omavahel seotud.»
«Mul on teile veel üks küsimus,» lausus inspektor Mac-Donald. «Te kohtasite mister Douglast ühes Londoni pansionis, eks ole, ning kihlusite seal temaga? Oli teil abiellumisega seoses midagi romantilist, midagi salapärast või põnevat?»
«Romantikat muidugi oli. Niisugusel juhul on ju alati tegemist romantikaga. Aga salapärast polnud seal küll midagi.»
«Võistlejaid mister Douglasel ei olnud?»
«Ei, olin täiesti vaba.»
«Kahtlemata olete kuulnud, et ta laulatussõrmus on ära võetud. Ütleb see teile midagi? Kui oletame, et mõni vana vaenlane talle jälile sai ning selle mõrva toime pani, mis põhjus võis tal olla laulatussõrmust ära võtta?»
Oleksin võinud vanduda, et naise huultel võbeles hetkeks nõrk naeratusevine.
«Tõesti ei tea öelda,» vastas ta. «Kindlasti väga kummaline tegu.»

«Hüva, me ei pea teid kauem kinni. Andestage, et teid niisugusel ajal tüütasime,» vabandas inspektor. «Kahtlemata tuleb veel küsimusi, ent võime teie poole pöörduda siis, kui need üles kerkivad.»
Missis Douglas tõusis ja ma märkasin jälle kiiret küsivat pilku, millega ta meid silmitses: «Mis mulje mu tunnistus teile jättis?» Niisama hästi oleks ta võinud seda küsida sõnadega. Siis kummardas ta ning sammus väärikalt toast välja.
«Ilus naine, väga ilus naine,» lausus MacDonald mõtlikult, kui uks lahkuja järel kinni langes. «See Barker oli siin kindlasti üsna sagedane külaline. Ta on niisugune mees, kes naistele meeldib. Ta möönab, et surnu oli armukade, ja võib-olla teab ta ise kõige paremini, mis selle põhjuseks oli. Ja siis see laulatussõrmus. Nii lihtsalt
305
sellest mööda minna ei saa. Inimene, kes rebib laulatussõrmuse surnu sõrmest. .. Mida te selle kohta ütlete, mister Holmes?»
Mu sõber istus sügavais mõtteis, pea toetatud kätele. Nüüd tõusis ta ning helistas kella.
«Ames,» küsis ta tuppa astunud ülemteenrilt, «kus mister Cecil Barker praegu on?»
«Vaatan kohe järele.»
Hetke pärast tuli ta tagasi ja teatas, et mister Barker on aias.
«Kas te suudate meelde tuletada, Ames, mis oli mister Barkeril eile õhtul jalas, kui te temaga koos kabinetis olite?»
«Jah, mister Holmes. Tal olid jalas toatuhvlid. Tõin talle saapad, kui ta politseisse minema hakkas.»
«Kus need tuhvlid praegu on?»
«Nad on ikka veel hallis tooli all.»
«Väga hea, Ames. Meil on oluline teada, missugused jäljed kuuluvad mister Barkerile ja missugused on võõrad.»
«Jah, söör. Võin veel öelda, et märkasin tuhvlitel talla all vereplekke — aga mu enda tallad olid samuti verega koos.»
«Täiesti arusaadav, arvestades, missuguses seisukorras oli kabineti põrand. Väga hea, Ames. Me helistame, kui teid vaja läheb.»
Paari minuti pärast olime kabinetis. Holmes oli hallist toatuhvlid kaasa võtnud. Nagu Ames oli öelnud, olid mõlemad tallad verest pruunid.
«Veider,» pomises Holmes akna all seistes ning tuhvleid väga üksikasjaliselt uurides. «Tõesti väga veider.»
Kummardudes talle omase kassilikult kiire liigutusega, asetas ta tuhvli verisele jäljele aknalaual. Tuhvel sobis sellega täpselt. Holmes vaatas sõnatult naeratades ameti-vendadele otsa.
Inspektor oli erutuse tõttu justkui ümber vahetatud. Ta koristas oma kodukandi murrakut, mis kõlas, nagu vee-taks pulgaga mööda planku.
«Inimene,» hüüdis ta, «asi on ju klaarim kui klaar! Barkeri jälg see aknalaual ongi. See on hea jagu laiem kui mistahes saapa oma. Panin tähele, te arvasite selle lampjala jälje olema, ja nüüd ongi selge, miks ta nisuke on. Aga mis on selle taga, mister Holmes, mis on selle taga?»
306
«Jah, mis on selle taga?» kordas mu sõber mõtlikult.
White Mason pugistas naerda ja hõõrus professionaalset rahuldust tundes oma lihavaid käsi..

«Ma ju ütlesin, et see on erakordne juhtum!» hüüdis ta. «Ja ta on tõepoolest erakordne!»

6. HAKKAB KOITMA

Kolmel salapolitseinikul oli veel palju üksikasju järele uurida ja nii ma siis kavatsesin üksinda tagasi pöörduda meie tagasihoidlikku peatuspaika alevi võõrastemajas, enne seda aga võtsin veel ette väikese jalutuskäigu maja kõrval asuvas omapärases vanaaegses aias. Seda palistasid ümberringi ridastikku kasvavad, väga vanad ja veidra-kujuliseks kärbitud jugapuud. Keset aeda oli murulapp iidse päikesekellaga, ning kogu mulje aiast oli nii mahe ja rahustav, et see mu pisut pingule veetud närvidele marjaks kulus. Siinses segamatus rahus võis tolle hämara, põrandal lamava verise laibaga kabineti unustada või seda ainult painajalikuks unenäoks pidada. Ent kui ma seal jalutasin ja püüdsin oma hinge selle rahupalsamiga võida, toimus aias vahejuhtum, mis tõi mu jälle tragöödia juurde tagasi ning jättis õige võõriku mulje.

Ütlesin juba, et aeda piirasid jugapuud. Majast kõige kaugemas aiaservas tihenesid need pidevaks hekiks. Heki taga, maja poolt tulija silme eest varjatuna, asus kivist iste. Sellele lähenedes kuulsin hääli — sügavat mehehäält ja vastuseks naise kudrutavat naeru. Hetk hiljem jõudsin ümber hekinurga ja nägin missis Douglast ning seda Barkerit, enne kui nad mind märkasid. Missis Douglase olek otse vapustas mind. Söögitoas oli ta olnud tõsine ja tagasihoidlik. Praegu aga ei püüdnud ta enam kurbust teeseldagi. Ta silmad särasid elurõõmust ning näol võbe-les veel naer, mille ta kaaslase märkus oli esile kutsunud. Mees istus ettepoole naaldudes, küünarnukid põlvedel ning sõrmed ristamisi, ilus jultunud nägu naerul nagu teiselgi. Siis nägid nad mind, ja ainsa hetkega — ent see toimus just hetke võrra liiga hilja — tõmbusid nende näod jälle tõsiseks. Nad vahetasid kiiresti paar sõna, seejärel tõusis Barker püsti ning astus mulle vastu.

«Vabandage, söör,» alustas ta, «kas mul on au kõnelda doktor Watsoniga?»

307

Kummardusin jäigalt, mis pidi väga selgesti väljendama muljet, mille nad mulle olid jätnud.

«Arvasimegi just, et teie see olete; teie sõprus mister Holmesiga on ju hästi teada. Ehk oleksite nii lahke ja tuleksite kõneleksite paar sõna missis Douglasega?»

Järgnesin talle mõru ilmega. Mul seisis selgesti silme qes purukslastud peaga kogu kabineti põrandal. Ja siin, mõni tund pärast tragöödiat, naersid ta naine ja parim sõber temale kuulunud aias põõsa taga! Tervitasin daami jahedalt. Söögitoas olin ta südamevalule kaasa tundnud. Nüüd ei lasknud ma end enam ta paluvast pilgust liigutada.

«Kardan, et peate mind tundetuks ning kõvasüdameliseks,» lausus missis Douglas.

Kehitasin õlgu.

«Mulle ei lähe see korda,» vastasin.

«Kunagi võib-olla saate minust aru. Kui te ainult teaksite ...»

«Doktor Watsonil pole sugugi vaja seda teada,» sõnas Barker kiiresti vahele. «Nagu ta ise ütles, temale see korda ei lähe.»

«Täpselt nii,» ütlesin neile, «ja seepärast palun lubage mul oma jalutuskäiku jätkata.»

«Üks hetk, doktor Watson,» hüüdis naine paluvalt. «Mul on üks küsimus, millele teie saate täpsemalt vastata kui ükskõik kes teine, ja mulle võib see vastus olla ääretult tähtis. Teie tunnete mister Holmesi ja teate tema suhteid politseiga kõige paremini. Kui oletada, et keegi talle midagi omavahel usaldaks, kas on siis absoluutselt möödapääsematu, et ta peab selle salapolitseinikele edasi andma?»

«Jah, just nimelt,» lisas Barker õhinal. «Kas ta tegutseb iseseisvalt või täielikult nendega käsikäes?»
«Ma tõesti ei usu, et mul oleks õigust niisugust küsimust arutada.»
«Palun teid, anun teid, doktor Watson, uskuge mind, te osutaksite meile . .. mulle suure teene, kui selles asjas juhatust annaksite.»
Naise hääl kõlas nii siiralt, et unustasin hetkeks ta kergemeelsuse ning olin nõus ta soovi täitma.
«Mister Holmes on iseseisev uurija,» ütlesin ma. «Ta on omaenese peremees ja tegutseb nii, nagu ise heaks arvab. Samal ajal on ta muidugi lojaalne ametivõimudega, kes sama juhtumiga tegelevad, ega Varja nende eest
305
midagi, mis võiks neil aidata kurjategijat õiglase kohtu ette tuua. Rohkem ei või ma öelda, aga kui tahate täielikumat informatsiooni, soovitan teil pöörduda mister Holmesi enese poole.»
Nende sõnadega kergitasin kübarat ja läksin oma teed, jättes nad edasi heki varju istuma. Heki nurga taha pöördudes vaatasin tagasi ning nägin neid ikka veel väga tõsiselt vestlemas, ja kuna nad minu poole vaatasid, oli selge, et nad arutasid meie äsjast kõnelust.
«Ei ole mul mingit lusti nende usaldusaluseks saada,» lausus Holmes, kui ma talle juhtunust kõnelesin. Ta oli kogu pärastlõuna oma kahe kolleegiga härrastemajas nõu pidanud, tuli tagasi kella viie paiku ning hakkas hundiisuga hävitama rikkalikku õhtueinet, mille olin talle tellinud. «Ei mingeid usaldusavaldusi, Watson, sest need võivad väga ohtlikuks saada, kui salasepitsuse ning mõrva eest arreteerimiseks läheb.»
«Arvate, et asi võib selleni minna?»
Holmes oli väga armastusväärne ning oma parimas tujus.
«Kallis Watson, kui olen hävitanud neljanda muna, olen valmis teid kogu situatsiooniga kurssi viima. Ma ei
309
ütle, et oleksime juba asja juurteni jõudnud — kaugel sellest! —, aga kui me leiame kadunud hantli. . .»
«Hantli!»
«Armas aeg, Watson, kas te siis tõepoolest ei ole veel aru saanud, et kõik seisab puuduva hantli taga? Nonoh, ärge kurvastage, sest, omavahel öeldud, ma ei usu, et ka inspektor Mac või see suurepärane politseinik oleks selle seiga valdavat tähtsust taibanud. Üks hantel, Watson! Kujutlege sportlast ühe hantliga. Kujutage ette, missugune ühekülgne arenemine — otse selgroo kõverdumise oht. Kohutav, Watson, kohutav!»
Holmes istus, mugides röstitud leiba, ning jälgis üleannetult sädelevate silmadega mu kimbatust. Juba üksnes ta suurepärane isu oli kindlaks tõendiks, et asi edenes, sest mul olid väga selgesti meeles päevad ja ööd, mil ta mõne probleemi kallal pead murdes üldse toidust ei hoolinud ning ta kitsas innukas nägu askeetliku vaimse kontsentreerumise tõttu veelgi kõhnemaks jäi. Lõpuks süütas ta piibu, ning istunud vana alevivõõrastemaja kamina juurde, hakkas kõnelema pikkamööda ja sõnu eriliselt valimata, pigemini nagu valjusti mõeldes kui läbi-kaalutut valmis kujul esitades.
«See kõik on vale, Watson, suur, määratu, läbipaistev ja jäik vale, millega meid seal algusest peale vastu võeti. See on meie lähtepunkt. Kogu Barkeri jutt on vale. Ent missis Douglas kinnitab seda. Järelikult valetab ka tema. Nad mõlemad valetavad — ja

kokkuräägitult. Meie küsimus on nüüd selge: miks nad valetavad ja missugune on siis see tõde, mida nad nii väga püüavad varjata? Katsume, Watson, kas me ei saa kahekesi nende valest läbi tungida ja tõde jalule seada.
Kuidas ma tean, et nad valetavad? Sellepärast, et see on jäme väljamõeldis, mis lihtsalt ei saa tõele vastata. Mõelge ise! Meile räägitud jutu põhjal oli mõrvaril pärast mõrva toimepanekut vähem kui minut aega, et võtta laiba sõrmest teise sõrmuse alt sõrmus, pista teine sõrmus tagasi — mida ta küll mitte iialgi poleks teinud! — ning panna oma ohvri kõrvale see iseäralik kaart. Ütlen, et see on täiesti võimatu. Võite ju väita — teie arukuse juures ma seda küll ei usu, Watson —, et sõrmus võidi ära võtta enne tapmist. Fakt, et küünal oli põlenud väga vähe aega, näitab, et pikka juttu seal ei tehtud. Kas võib Douglasest uskuda — selle järgi otsustades, mis me tema kartmatusest oleme kuulnud —, et ta lihtsalt ähvarduse peale
310
laulatussõrmuse ära oleks andnud, või kas on mõeldav, et ta selle üldse ära oleks andnud? Ei, ei, Watson, mõrtsukas oli mõnda aega lambivalgel surnuga kahekesi. Selles ma ei kahtlegi. Ent surma põhjustas ilmselt jahipüssi lask. Järelikult pidi tulistamine toimuma varem, kui meile kõneldi. Niisuguses asjas aga ei võidud ometi eksida. Seepärast on meil tegemist kahe pauku kuulnud inimese — Barkeri ja Douglase abikaasa — teadliku salanõuga. Ja kui ma sellele lisaks võin näidata, et verepleki tegi aknale Barker, selleks et politseid valele teele juhtida, olete vist nõus, et asi võtab tema suhtes üsna halva ilme.
Nüüd esitame endale küsimuse, mis kellaajal mõrv tegelikult toimus. Kuni poole üheteistkümneni liikusid teenijad majas ringi, nii et enne seda ei tulnud see kõne alla. Kolmveerand üheteistkümneks olid nad kõik oma tubadesse läinud peale Amesi, kes lauanõusid kappi pani. Pärastlõunal, kui te ära läksite, tegin mõned katsed ja leidsin, et ükskõik kui kõva müra MacDonald kabinetis ka tegi, minuni lauanõude ruumi see ei kostnud, kui kõik uksed vahelt kinni olid. Teisiti on lugu majapidajanna toaga. See ei asu nii koridori lõpus ja väga vali hääl oli sinna ebamääraselt kuulda. Haavlipüssi pauk kõlab veidi summutatuna, kui tulistatakse vahetus läheduses asuvat objekti, nagu see antud juhul kahtlemata õli. Pauk ei tarvitsenud olla väga kõva, aga öövaikuses võis see siiski kergesti missis Alleni tuppa kosta. Nagu missis Allen meile kõneles, on ta pisut kõva kuulmisega, ent sellele vaatamata märkis ta oma tunnistuses, et pool tundi enne seda, kui kogu maja jalule aeti, kuulis ta nagu ukse prantsatust. Pool tundi enne häiret oli kell kolmveerand üksteist. Olen kindel, et see, mida ta kuulis, oli püssipauk ja et just siis mõrv toime pandigi. Kui see nii on, siis tuleb meil kindlaks teha, mida tegid mister Barker ja missis Douglas — eeldades, et nad ise tegelikult mõrvarid ei olnud — kolmveerand üheteistkümnest, mil nad paugu peale alla tulid, veerand kaheteistkümneni, mil nad kella helistasid ja teenijad kokku kutsusid? Mida nad tegid ja miks nad kohe häiret ei andnud? See on küsimus, mille ees me seisame, ja kui sellele on vastus leitud, oleme kindlasti kogu probleemi lahendamises tublisti edasi jõudnud.»
«Ka mina olen veendunud,» laususin Holmesile, «et nende kahe vahel peab olema mingi sobing. See naine Peab olema täiesti südametu olend, kui ta kõigest mõni
311
tund pärast oma abikaasa surma teise naljade peale naerda suudab.»
«Just nimelt. Ja isegi ta enda antud seletuse järgi ei saa öelda, et ta kuigi hiilgav abielunaine oleks olnud. Nagu teile teada,. Watson, pole ma just eriline naissoo imetleja, ent elukogemused on mulle näidanud, et ükski naine, kes veidikenegi oma mehest hoolib,

ei jäta kellegi keelituste pärast oma mehe laiba juurde minemata. Kui ma üldse kunagi peaksin abielluma, Watson, siis loodan, et sisendan oma naisele siiski tunde, mis temas mässu tõstab, kui majapidajanna tahab teda ära viia, laskmata näha minu laipa, mis lamab ainult paari jardi kaugusel. See oli halvasti lavastatud, sest kõige vilumatumatki uurijat oleks hämmastanud tavalise naiseliku ahastuse puudumine. Ainuüksi juba seesama asjaolu oleks mu mõtted kokkuräägitud salasepijsusele juhtinud.»

«Te olete siis kindel, et Barker ja missis Douglas ongi tapjad?»

«Teie küsimused on kohutavalt otsesed, Watson,» lausus Holmes, mind naljatlevalt piibuga ähvardades. «Nad plak-satavad mulle pihta nagu kuulid. Kui te sõnastaksite selle nii, et missis Douglas ja Barker teavad mõrvast tõtt ning varjavad seda ühel nõul, siis saaksin teile täiesti siira vastuse anda. Olen kindel, et nad seda teavad ja varjavad. Ent teie äärmuslikum variant pole sugugi nii selge. Vaatame hetkeks, mis sellele vastu räägib. Oletame, et seda paari ühendavad lubamatu armastuse sidemed ja et nad on otsustanud vabaneda mehest, kes nende vahel seisab. See on kaunis julge oletus, sest teenijate ja teiste isikute ääri-veeri küsitlemine ei ole seda millegagi kinnitanud. Otse vastupidi — tunnistused räägivad rohkem sellest, et Douglased olid teineteisesse väga kiindunud.»

«See ei saa küll kindlasti õige olla,» väitsin mina, mõeldes ilusale naerul näole aias.

«Noh, vähemalt jätsid nad niisuguse mulje. Aga ükskõik; oletame, et see on ebatavaliselt nutikas paar, kes kõiki teisi ninapidi veab ning plaanitseb salaja naise abikaasa mõrvamist. Toda abikaasat ähvardab juhuslikult mingi oht. . .»

«Seda kuulsime ainult nende suust.»

Holmes näis järele mõtlevat.

«Ma mõistan, Watson. Teie kavandate teooriat, mille järgi kõik, mis nemad ütlevad, on algusest lõpuni vale.

312

Teie variandile vastavalt pole siis üldse iial olnud mingit varjatud ohtu ega salaühingut, ei Hirmu orgu ega toda bossi Mac-mis-ta-nimi-oligi ega midagi muud niisugust. Hüva, tore laiahaardeline üldistus. Vaatame, milleni see meid viib. Nad mõtlevad mõrva seletamiseks välja selle loo. Siis hakkavad nad seda lavastama ja jätavad jalgratta parki tõendiks, et oli tegemist kellegi väljast tulnuga. Plekk aknalaual annab edasi sama ideed. Niisamuti kaart laiba kõrval, mis võidi kirjutada ka majas. See kõik sobib teie hüpoteesiga, Watson. Kuid nüüd jõuame vastikute konaruste juurde, mis ei lase end kuidagi kohale sobitada. Miks valisid nad kõikidest relvadest just selle — lühikeseks lõigatud haavlipüssi, pealegi veel Ameerika päritoluga? Kuidas võisid nad nii kindlad olla, et keegi pauku kuuldes neile peale ei satu? See oli lihtsalt juhus nagu seegi, et missis Allen ei tulnud uksepaugutamise põhjust pärima. Miks teeb teie süüdlastepaar niisuguseid asju, Watson?»

«Tunnistan, et mina seda seletada ei oska.»

«Ja veel: kui naine ja ta armuke kavatsevad naise abikaasat tappa, kas hakkavad nad siis oma süüd sellega kuulutama, et võtavad talt pärast surma laulatussõrmuse? Kas selline hooplemine tundub teile tõenäoline, Watson?»

«Ei, sugugi mitte.»

«Ja siis veel: kui teile oleks tulnud mõte jätta kuskile lähedusse peidetud jalgratas, kas te tõesti oleksite arvanud, et seda tasub teha? Isegi kõige töntsima aruga salapolitseinik ütleks kohe, et see on ainult petteks tehtud, sest jalgratas on ju esimene asi, mida kurjategijal põgenemiseks vaja läheb!»

«Mina ei oska siin küll seletust leida.».
«Aga ometi ei tohiks olla nii keerukaid sündmusi, mida inimmõistus ära seletada ei suuda. Katsetame korraks lihtsalt vaimse harjutusena, väitmata, et see peaks õige olema, minu mõttekäiku. Tunnistan, et see on mul ainult kujutlus, aga kui sageli on kujutlusest sündinud tõde!
Oletame, et selle Douglase elus oli tõesti mingi salajane süütegu, mingi tõeliselt häbistav saladus. See viib tema mõrvamiseni kellegi poolt, kes on meie oletuse kohaselt kättemaksja — keegi väljastpoolt. Mingi] põhjusel, mida — pean tunnistama — ma tõesti siiani ära arvata ei oska, võttis see kättemaksja tapetu sõrmest laulatussõrmuse. On mõeldav, et veritasu on kuidagi seoses mehe esimese abieluga ning sõrmus võidi ära võtta mõnel
313
niisugusel põhjusel. Enne kui see kättemaksja sai jalga lasta, jõudsid Barker ja Douglase naine kabinetti. Mõrtsukas veenis neid, et vähimgi katse teda arreteerida viib ainult mingi jälgi skandaali avalikukstulekuni. Mõte sellele sundiski Barkerit ja missis Douglast meelt muutma ja nad eelistasid lasta mõrtsukal põgeneda. Selleks lasksid nad arvatavasti silla alla — seda saab teha ju päris käratult — ja tõstsid hiljem jälle üles. Mõrtsukas põgenes ja arvas millegipärast, et kaduda on ohutum jalgsi kui jalgrattal. Seepärast jättis ta oma sõiduki niisugusesse kohta, kust seda ei avastata enne, kui ta on juba ohutus kauguses. Siiani on kõik ju veel võimalikkuse piirides, kas pole?»
«Nojah, kahtlemata on see võimalik,» nõustusin ilma erilise vaimustuseta.
«Meil tuleb meeles pidada, Watson, et mis ka iganes ei juhtunud, oli see kindlasti äärmiselt ebatavaline. Heakene küll. Et meie oletuslikku juhtumit nüüd edasi arendada: see paar — sugugi mitte ilmtingimata süüdlastepaar — mõistab pärast mõrvari lahkumist, et nad on end seadnud olukorda, kus võib osutuda raskeks tõestada, et nad ei sooritanud kuritegu ise ega aidanud sellele ka passiivselt kaasa. Nad püüavad kiiresti ja üpris saamatult olukorda päästa. Barker vajutab oma verise tuhvliga jälje aknalauale, et mõista anda, kustkaudu mõrvar põgenes. Nemad kaks olid ilmselt need, kes pidid pauku kuulma, ja nii nad siis tõstsid alarmi — nagu nad pididki tegema —, ainult et alles oma tubli pool tundi pärast juhtunut.»
«Ja kuidas te kavatsete seda kõike tõestada?»
«Noh, kui mõrvar oli väljastpoolt, siis on võimalik teda jälitada ja kinni võtta. See oleks kõige tõhusam tõestus. Kui ta aga ei olnud väljastpoolt — noh, teaduse ressursid pole veel kaugeltki ammendatud. Mõtlen, et oleks väga kasulik, kui veedaksin selles kabinetis ühe õhtu üksinda.»
«Ühe õhtu üksinda!»
«Kavatsengi varsti sinna minna. Korraldasin selle asja auväärse Amesiga, kes ei võta Barkerit igal juhul mitte puhta kullana. Lähen istun seal kabinetis ja vaatan, kas see ümbrus mulle äkki inspiratsiooni ei anna. Usun nimelt genius loci'sse1. Muigate, sõber Watson? Hüva, eks me näe. Muide, teil on too suur vihmavari kaasas, eks ole?»
«On küll.»
«Laenaksin seda meeleldi, kui tohib.»

Koha kaitsevaim (lad. k.).
314
«Muidugi tohib, aga relvaks on ta nigelavõitu. Kui midagi juhtub .. .»

«Ei midagi hirmsat, kallis Watson, muidu paluksin teid kindlasti kaasa. Aga vihmavarju võtan küll. Ootan veel ainult ära ametivendade tagasituleku Tunbridge Wellsist, kus nad praegu jalgratta võimaliku omaniku jälgi ajavad.»

Oli juba videvik, kui inspektor MacDonald ja White Mason oma retkelt tagasi jõudsid, ning nad tulid võidurõõmsalt, kandes ette, et meie uurimistöö on tublisti edenenud.

«Inimene, pean tunnistama, et ma esiotsa tõesti kahtlesin, kas üldse oligi tegu kellegagi väljastpoolt,» seletas MacDonald, «aga enam ma nii ei arva. Jalgratas tunti ära, ning nüüd teame ka, mismoodi tagaotsitav välja näeb — ja see on juba suur samm edasi.»

«Teie jutt kõlab nagu lõpu algus,» naeratas Holmes. «Pean teile mõlemale vist kogu südamest õnne soovima.»

«Nojah, hakkasin peale sellest, et mister Douglas olla muutunud rahutuks tollest päevast alates, kui ta Tunbridge Wellsis käis. Järelikult oli see Tunbridge Wells, kus ta ähvardavast hädaohust teadlikuks sai. Seetõttu oli ka selge, et kui keegi tuli siia jalgrattaga, siis tuli ta tõenäoliselt Tunbridge Wellsist. Võtsime jalgratta kaasa ja näitasime seda võõrastemajades. «Kuldse Kotka» peremees tundis ratta kohe ära ja ütles, et see kuuluvat kellelegi Hargrave'i-nimelisele mehele, kes kahe päeva eest tema juures toa oli üürinud. See jalgratas ja väike reisikott olnud kogu ta varandus. Sisse registreerinud ta ennast Londonist tulnuna, aadressi aga polevat andnud. Reisikott oli Londonis tehtud, ka selle sisu oli Inglise päritoluga, mees ise aga kahtlemata ameeriklane.»

«Einoh,» lausus Holmes rõõmsalt, «te olete tõesti suure tüki tööd ära teinud, sellal kui me sõbraga siin istusime ja oma teooriaid heietasime. Näitlik õppetund praktilise tegutsemise tähtsusest, mister Mac.»

«Seda on ta tõesti, mister Holmes,» kinnitas inspektor rahuldusega.

«Ent see kõik võib teie teooriaga sobida,» tähendasin mina.

«Võib sobida või ka mitte. Aga jutustage lõpuni, mister Mac. Kas ei leidunud midagi, mille järgi oleks saanud mehe isiku kindlaks teha?»

«Väga napilt — ilmselt oli ta hoolega hoidunud selleks võimalusi jätmast. Ei olnud seal mingeid pabereid ega

315

kirju ega ka märke riietel. Magamistoa laual oli krahvkonna teede kaart. Võõrastemajast oli ta lahkunud oma jalgrattal eile pärast pruukosti ja siiani polnud tast midagi kuulda.»

«See mulle peavalu teebki, mister Holmes,» lausus White Mason. «Kui see sell ei tahtnud, et tõuseks kära ning teda hakataks taga ajama, võiks ju arvata, et ta oleks tagasi tulnud ja jäänud võõrastemajja edasi nagu ilmsüütu huvi-reisija kunagi. Nüüd aga peab ta teadma, et võõrastemaja peremees teatab tema kadumisest politseisse ja et see viiakse tingimata ühendusse mõrvaga.»

«Nii võiks arvata küll. Kuid igal juhul on ta teguviis ennast õigustanud, sest vähemalt siiani pole teda ju veel kinni nabitud. Aga ta välimuse kirjeldus — kuidas see oli?»

MacDonald vaatas oma märkmikust järele.

«Siin ta on, niipalju kui nad meile teadsid rääkida. Nad ei ole tema kohta just inventuuri teinud, aga nii uksehoidja, registraator kui ka toatüdruk olid nõus, et peamine on öeldud, kui mainida, et ta oli umbes viis jalga üheksa tolli pikk, vanuselt viiskümmend või selle ümber, pisut halliseguste juustega, peaaegu hallide vurrudega, kongus ninaga, ning näo kohta ütlesid nad kõik, et see oli julm ja eemaletõukav.»

«No kuulge — näoilme välja arvatud, võiks see olla peaaegu Douglase enda kirjeldus,» ütles Holmes. «Temagi oli just üle viiekümne, hallikate juuste ja-vurrudega ning umbes niisama pikk. On teil midagi muud veel?»
«Seljas oli tal paks hall meremehe jakiga ülikond ja lühike kollane mantel ning peas sonimüts.»
«Aga haavlipüss?»
«On vähem kui kaks jalga pikk ning võis väga hästi mahtuda tema reisikotti. Ka võis ta selle kergesti mantli alla peita.»
«Ja kuidas see kõik teie arvates meie juhtumiga seoses on?»
«Noh, teate, mister Holmes,» lausus MacDonald, «kui me selle mehe kinni nabime — võtke teadmiseks, et niipea kui olin tema kirjeldust kuulnud, saatsin selle viie minuti jooksul telegraafi teel igasse suunda —, siis suudame paremini otsustada. Ent ilma selletagi oleme kindlasti hea tüki maad edasi jõudnud. Teame, et kahe päeva eest tuli Tunbridge Wellsi jalgratta ning reisikotiga ameeriklane, kes nimetas ennast Hargrave'iks. Reisikotis
316
kandis ta lühemaks saetud haavlipüssi ja tuli järelikult kindla mõrvaplaaniga. Eile hommikul asuski ta jalgrattal, püss mantlihõlma varjus, kavatsetud koha poole teele. Niipalju kui meile teada, ei näinud keegi, kuidas ta kohale jõudis, aga tal ei tarvitsenud ju pargiväravateni jõudmiseks läbi alevi sõita ja teel on jalgrattureid palju. Arvatavasti peitis ta ratta kohe loorberipõõsasse, kust see hiljem leiti, ning varitses ise sealsamas, hoides kogu aeg majal silma peal, et näha, kui mister Douglas välja tuleb. Maja sees kasutamiseks on haavlipüss õige ebatavaline relv, tema aga oli kavatsenud seda tarvitada väljas, ja siin oli püssil ilmseid eeliseid: sellega oleks olnud võimatu mööda lasta, pealegi on püssipauk Inglismaa jahipiirkondades nii tavaline, et keegi poleks seda tähelegi pannud.»
«See kõik on üpris selge,» tähendas Holmes.
«Noh, mister Douglas ei tulnud nähtavale. Mida pidi mõrvar siis tegema? Ta jättis jalgratta maha ning hiilis hämaruses majale ligemale. Seal nägi ta, et tõstesild oli all ja läheduses polnud mitte kedagi. Mees kasutas soodsat juhust, kavatsedes kahtlemata midagi ettekäändeks tuua, kui ta kellegagi oleks kokku sattunud. Ta ei kohanud kedagi, lipsas esimesse ruumi, mis ette juhtus, ning peitis enese eesriide varju. Sealt nägi ta, kuidas sild üles tõsteti, ja taipas, et põgenema pääseb ainult läbi vallikraavi. Mõrtsukas ootas veerand kaheteistkümneni, mil mister Douglas oma õhtust ringkäiku tehes kabinetti tuli. Siis laskis ta mister Douglase maha ja põgenes, nagu kavatsetud. Ta teadis, et võõrastemaja inimesed kirjeldaksid tema jalgratast ning see annaks politseile ta jäljed kätte, niisiis jättis ta ratta parem maha ning suundus kuidagi teisiti Londonisse või mõnda teise ohutusse peidupaika, mis tal juba valmis oli vaadatud. Kuidas tundub, mister Holmes?»
«Jah, mister Mac, teie seletus on kõik väga hea ja väga selge. Nii on lugu teie järgi. Minu järgi kõlab see aga teisiti: mõrv pandi toime pool tundi varem, kui meile teatati; missis Douglase ja mister Barkeri vahel on salajane sobing millegi varjamiseks; nemad aitasid mõrvaril põgeneda või vähemalt jõudsid kabinetti, enne kui too põgenes, ja lavastasid loo tema põgenemisest läbi akna, tegelikult aga lasksid väga tõenäoliselt ise silla alla ning aitasid ta minema. Nii seletan mina loo esimest poolt.»
Mõlemad detektiivid raputasid pead.

317
«Noh, mister Hoimes, kui see on õige, siis me ainult satume ühest mõistatusest teise,» sõnas Londoni inspektor.
«Ja mõnes suhtes veel hullemassegi,» lisas White Mason. «Missis Douglas pole elu seeski Ameerikasse saanud. Mis sidemed võiksid tal siis olla ameeriklasest mõrtsukaga, et ta viimast varjama peaks?»
«Möönan meeleldi, et raskusi on,» vastas Hoimes. «Ma kavatsen seda asja täna öösel omal käel natuke uurida, ja on võimalik, et sellest meie ühisele ettevõttele kasu tuleb.»
«Me saame teid ehk aidata, mister Hoimes?»
«Ei, ei! Mu soovid on väikesed: ainult pimedus ja doktor Watsoni vihmavari. Ja Ames — pole kahtlustki, et usaldusväärne Ames mulle pisut vastutulelikkust osutab. Kõik mõttekäigud viivad mind ühtemoodi tagasi põhilise probleemi juurde: miks kasutab kehakultuuri harrastav mees oma keha arendamiseks niisugust ebaloomulikku vahendit nagu üksik hantel?»

Oli juba hilisöö, kui Hoimes oma üksildaselt käigult tagasi jõudis. Magasime kahe voodiga toas — see oli parim, mida väike alevivõõrastemaja meile suutis pakkuda. Magasin juba, kui tema tulek mu pooleldi ärkvele ajas.
«Noh, Hoimes,» pomisesin, «kas avastasite midagi?»
Hoimes seisis vaikides mu voodi kõrval, küünal käes. Siis kummardus ta pikk kõhn kogu minu poole.
«Kuulge, Watson,» sosistas ta, «kas te kardaksite magada ühes toas nõdrameelsega, aju pehmenemist põdeva inimesega, idioodiga, kes on peast täiesti segi?»
«Mitte sugugi,» vastasin üllatunult.
«Noh, siis on hästi,» ütles Hoimes, ning rohkem ei lausunud ta sel ööl sõnagi.

7. LAHENDUS

Järgmisel hommikul pärast einetamist leidsime inspektor MacDonaldi ja mister White Masoni, kohaliku politsei-seersandi, väikesest võõrastetoast kinniselt nõupidamiselt. Nende ees laual lebas virn kirju ja telegramme, mida nad hoolega sorteerisid ja märgistasid. Kolm neist olid eraldi pandud.
318
«Otsite ikka veel tabamatu jalgratturi jälgi?» päris Holmes lõbusalt. «Missugused on siis kõige uuemad uudised selle lurjuse kohta?»
MacDonald osutas nukralt kirjade hunnikule.
«Tema kohta on siin teateid Leicesterist, Nottinghamist, Southamptonist, Derbyst, East Hamist, Richmondist ja veel neljateistkümnest kohast. Kolmes nendest — East Hamis, Leicesteris ning Liverpoolis — on tema süü selgeks tehtud ja ta kohe kinni võetud. Inglismaa näib kollase mantliga põgenikest kubisevat.»
«Armas aeg!» lausus.Holmes kaastundlikult. «Hüva, mister Mac ja mister White Mason, annaksin teile tõsiselt veidi nõu. Kui ma teiega koos selle juhtumi kallal tööle asusin, leppisime kokku — nagu te kahtlemata mäletate —, et ma ei esita teile poolikuid teooriaid, vaid et pean need endale ning töötan nad välja, kuni jään rahule kindlas teadmises, et nad on õiged. Sellepärast ei räägi ma teile praegusel hetkel kõike, mida

mõtlen. Teiselt poolt aga lubasin, et mängin teiega ausat mängu, ja ma arvan, et ei ole päris aus lasta teil raisata oma energiat tulutu töö peale. Täna hommikul tulingi siia selleks, et teile nõu anda, ja mu nõuanne koosneb kolmest sõnast: loobuge sellest ettevõttest.»
MacDonald ning White Mason vahtisid hämmastunult oma kuulsale ametivennale otsa.
«Peate seda lootusetuks?» hüüatas inspektor.
«Lootusetuks pean teie ettevõtet. Ma ei arva sugugi, et oleks lootusetu tõe jälile jõuda.»
«Aga see jalgrattur? Ta ei ole ju väljamõeldis. Teame, missugune ta välja näeb, meil on tema reisikott ja jalgratas. Kuskil peab see mees ometi olema. Miks ei peaks me teda kätte saama?»
«Nojah, kahtlemata on ta kuskil ja kahtlemata saame ta kätte, aga ma ei tahaks, et te raiskaksite oma energiat East Hamis või Liverpoolis. Olen kindel, et leiame lahenduseni jõudmiseks hoopis lühema tee.»
«Te varjate midagi, mister Hoimes. See küll teist aus ei ole.» Inspektor oli pahane.
«Teile on mu töömeetodid teada, mister Mac. Aga kui ma midagi varjan, siis nii lühikest aega kui vähegi võimalik. Tahan veel ainult ühel väga hõlpsal viisil mõningaid üksikasju kontrollida, siis ütlen teile hüvasti, sõidan tagasi Londonisse ja jätan oma uurimiste tulemused täielikult teie käsutusse. Teisiti ma toimida ei saaks, sest olen
319
teile liiga palju tänu võlgu: ma ei mäleta, et mul kogu mu praktika vältel oleks esinenud erakordsemat või huvitavamat juhtumit.»
«Minu mõistus seda küll ei võta, mister Holmes. Kui me eile õhtul Tunbridge Wellsist tagasi tulime, kõnelesime ju teiega ja te olite meie seletusega üldjoontes nõus. Mis on siis vahepeal juhtunud, mis teile asjast hoopis teise ettekujutuse andis?»
«Noh, kuna te just küsite — pärast meie jutuajamist veetsin, nagu ma teile sellest kavatsusest kõnelesin, möödunud ööl mõned tunnid härrastemajas.»
«Ja mis seal juhtus?»
«Oo, praegu saan sellele vastata ainult väga üldsõnaliselt. Muuseas, lugesin vahepeal selle vana ehituse kohta lühikest, kuid selget ja huvitavat kirjeldust, mida saab osta tagasihoidliku summa — üheainsa penni eest kohaliku tubakakaupmehe käest.» Nende sõnadega tõmbas Holmes vestitaskust väikese prospekti, mida kaunistas kehvake gravüür vanast härrastemajast. «Mu kallis Mac, juurdlusele lisab tublisti vürtsi, kui ollakse hästi kursis tegevuspaiga ajalooga. Ärge olge nii läbematud; kinnitan teile, et isegi niisugune napp kirjeldus nagu käesolev annab teile minevikust mõninga ettekujutuse. Lubage teile esitada üks näide. «Ehitatud James I viiendal valitsemisaastal ning püstitatud palju vanema ehituse kohale, on Birlstone'i härrastemaja üks ilusamaid säilinud näiteid James I aegsest vallikraaviga ümbritsetud eluhoonest...»»
«Te heidate meie kulul nalja, mister Holmes.»
«Nonoh, mister Mac! Näen esimest korda, et te ka ägestuda oskate. Hüva, kui te nii väga vastu olete, ei hakka ma sõna-sõnalt lugema. Ent kui ma teile ütlen, et siin on lühidalt jutustatud, kuidas üks parlamendiliikmest kolonel 1644. aastal mõisa hõivas, kuidas Charles kodusõja1 ajal mitu päeva ennast härrastemajas varjas, ja lõpuks, kuidas George II seda paika külastas, möönate isegi, et selle vana majaga on seotud üsna huvitavaid sündmusi.»
«Kahtlemata, mister Holmes, aga see ei lähe ju meile korda.»

«Kas ei lähe? Kas tõesti ei lähe? Silmaringi avarus, kallis mister Mac, on meie elukutse puhul üks olulisemaid tegureid. Sageli pakuvad ideede vastastikused mõjutused ning teadmiste kaudne rakendamine erakordset huvi. Te

Vt. märkust lk. 124.
320
ehk vabandate, et neid märkusi teeb inimene, kes on kriminalistika alal ainult asjaarmastaja; ta on siiski teist märksa vanem ja võib-olla veidi kogenumgi.»
«Olen sellega meelsasti nõus,» lausus salapolitseinik siiralt. «Asja tuuma juurde jõuate te muidugi, selles ma ei kahtle, aga alles pagana kõveraid teid kaudu.»
«Hea küll, hea küll, jätame siis kauge mineviku kõrvale ja tuleme parem käesolevate faktide juurde. Nagu ma juba ütlesin, käisin eile õhtul härrastemajas. Ma ei külastanud mister Barkerit ega missis Douglast. Ma ei pidanud vajalikuks neid tülitada, kuid mul oli hea meel kuulda, et missis Douglas polnud sugugi murest otsa lõppemas, vaid oli mõnu tundnud suurepärasest lõunasöögist. Isik, keda ma külastasin, oli hoopis hea mister Ames, ja me ütlesime teineteisele rohkesti armastusväärsusi, mille krooniks ta lubas ilma kelleltki nõusolekut küsimata mul veidi üksinda kabinetis istuda.»
«Mis! Koos sellega, mis seal põrandal.. .» kohkusin mina.
«Ei, ei, praegu on seal juba kõik korras. Nagu mulle teatati, mister Mac, olite teie selleks loa andnud. Tuba oli tavalises korras ja ma veetsin seal õpetliku veerandtunni.»
«Mida te seal tegite?»
«Noh, et mitte lihtsaid asju salapäraseks teha — otsisin puuduvat hantlit. Olen kogu aeg olnud arvamusel, et hantel mängis selles loos tähtsat osa. Ja lõpuks leidsingi ta üles.»
«Kuskohast?»
«Oo, nüüd jõuame uurimata aladeni. Las ma tungin seal veidi kaugemale, õige veidi, ja ma tõotan, et kuulete kõik, mis ma tean.»
«Nojah, oleme sunnitud teie tingimustega nõustuma,» ütles inspektor, «aga kui te hakkate jälle kõnelema, et me peaksime asja uurimisest loobuma ... Miks, pagana pihta, peaksime loobuma?»
«Sel lihtsal põhjusel, kallis mister Mac, et teile ei ole selge, mida te uurite.»
«Uurime Birlstone'i härrastemajas elanud mister John Douglase mõrva asja.»
«Jajah, seda te teete. Aga ärge nähke vaeva tolle salapärase jalgrattal sõitva härra otsimisega. Kinnitan teile, et sellest pole abi.»
«Mida te siis soovitate?»
321
«Ma ütlen teile täpselt, mida teha, kui te seda ainult tõesti teete.»
«Hea küll — pean ütlema, et olen leidnud teie kummalised meetodid alati põhjendatud olevat. Teen kõik, mis te soovitate.»
Provintsidetektiiv vaatas abitult ühe otsast teise otsa. Ta ei tundnud mister Holmesi ega tema meetodeid.
«Noh, mis sobib inspektorile, on ka mulle hea küllalt,» lausus ta lõpuks.
«Tubli!» kiitis Holmes. «Sel juhul soovitaksin teil mõlemal ette võtta kena väike jalutuskäik. Kõneldakse, et vaade Birlstone'i seljandikelt Lõuna-Inglise tasandikule olevat väga kaunis. Ja lõunat saab kindlasti mõnes teeäärses kõrtsis, kuigi ma seda paikkonda rse ei tunne ega tea ühtegi niisugust soovitada. Õhtul pöördute tagasi väsinult, kuid õnnelikena ...»

«Inimene, see läheb juba liiale!» pahvatas MacDonald ning tõusis vihaselt püsti.
«Hea küll, hea küll, veetke siis aega, kuidas soovite,» ütles Holmes, patsutades teisele heatujuliselt õlale. «Tehke, mis teile meeldib, ja käige, kus tahate, aga enne videvikku tulge kindlasti siia tagasi — kindlasti, mister Mac.»
«See kõlab juba mõistlikumalt.»
«Andsin teile head nõu, aga peale ma ei käi; olge ainult tagasi, kui mul teid vaja läheb. Nüüd aga, enne kui me lahku läheme, tahaksin, et kirjutaksite mister Barkerile kirja.»
«Jah?»
«Kui olete nõus, dikteerin teile. Olete valmis?
«Lugupeetud härra! Jõudsin veendumusele, et meie kohus on vallikraav kuivaks lasta, lootuses midagi leida —»»
«See on võimatu,» ütles inspektor. «Pärisin juba järele.»
«Nanah, kallis härra! Olge nii kena ja tehke, mida teilt palusin.»
«Hüva, jätkake siis.»
««... lootuses midagi leida, mis meile juurdluse seisukohalt huvi pakuks. Tegin juba vastavad korraldused ja homme varahommikul hakkavad töölised ojale uut sängi kaevama —»»
«Võimatu!»
««. .. ojale uut sängi kaevama. Pidasin paremaks asjast teile eelnevalt teatada.» Nüüd kirjutage sellele alla ja
322
saatke käsipostiga umbes kella nelja ajal minema. Kell neli kohtumegi jälle siinsamas. Seni võime igaüks teha, mida ise tahame, sest uskuge mind — juurdluses on meil praegu tulnud teatav seisak.»
Hakkas juba videvikuks kiskuma, kui me uuesti kokku tulime. Holmes oli väga tõsine, mina uudishimulik, detektiivid ilmselt arvustava hoiakuga ning tõredad.
«Noh, härrased,» lausus mu sõber tõsiselt. «Palun teid nüüd kõike minuga koos järele kontrollida, ja siis võite ise otsustada, kas minu tähelepanekud õigustavad järeldusi, millele ma jõudsin. Õhtu on jahe, ja kuna ma ei tea, kui kaua meie käik aega võtab, palun teid selga panna kõige soojemad riided. On äärmiselt oluline, et jõuaksime oma valvepostile enne, kui pimedaks läheb, nii et kui lubate, asume kohe teele.»
Kõndisime härrastemaja ja parki piirava tara äärt mööda kohani, kus üks varb vahelt puudus. Pugesime sealt läbi ning liikusime tihenevas hämaruses Holmesi kannul, kuni jõudsime põõsasteni, mis asusid enam-vähem peaukse ja tõstesilla vastas. Viimane ei olnud veel üles tõstetud. Holmes küürutas loorberipõõsaste varju ja meie kolmekesi järgisime tema eeskuju.
«Noh, ja mis nüüd?» päris MacDonald pisut pahuralt. «Nüüd peame end varustama kannatlikkusega ja tegema nii vähe kära kui võimalik,» vastas Holmes.
«Misjaoks me üldse siia tulime? Arvan tõesti, et võiksite meiega veidi avameelsem olla.»
Holmes naeris.
«Watson väidab, et ma olevat tegeliku elu dramatiseerija,» lausus ta. «Kunstnikuveri minus lööb välja ning nõuab tungivalt hästi lavastatud etendust. Meie elukutse oleks kindlasti väga üksluine ja närune, mister Mac, kui me mõnikord ei seaks asja nõnda, et meie saavutusi ümbritseks aupaiste. Otsene süüdistus, brutaalne koputus õlale — mida ütleks teile niisugune denouement[41]? Kuid kiire järeldamine, peen lõks, tulevaste

[41] *Keerdsõlme või jutu lahendus (pi. k,).*

sündmuste taibukas ettenägemine, julgete teooriate võidukas kaitsmine — kas ei ole see kõik meie elutöö uhkus ja õigustus? Niisugusel hetkel tunnete teie tänu lummavale olukorrale põnevust nagu varitsevad kütid. Kuhu jääks see põnevus, kui .ma oleksin selgesõnaline nagu sõiduplaan! Palun ainult pisut kannatust, mister Mac, ja kõik saab teile selgeks.»
323
«Noh, loodan, et see uhkus ja õigustus ja muu niisugune kraam tuleb enne, kui me kõik surnuks külmume,» vastas Londoni detektiiv koomilise alistuvusega.
Meil oli kõigil juba küllalt põhjust MacDonaldi sooviga ühineda, sest valvamine oli pikk ja vaevaline. Vana maja sünge fassaad' vajus aegamisi aina süvenevasse varju. Vallikraavist tõusev külm niiskus tungis üdini ja pani hambad logisema. Sissekäigu kohal rippus latern ning ühtlane valguskuma paistis ka saatuslikust kabinetist. Igal pool mujal valitses pimedus ja liikumatu vaikus.
«Kui kaua see veel peab kestma?» küsis äkki inspektor. «Ja mida me siin üldse valvame?»
«Ei ole minulgi paremini teada, kui kaua see kesta võiks,» vastas Holmes pisut karmilt. «Kui roimarid oma tegevuse nii korrapärase plaani järgi seaksid, nagu on raudteerongidel, oleks meil kõigil kindlasti palju mugavam. Mis sellesse puutub, mida me . . . noh, seal see ongi, mida me valvame.»
Sellal kui Holmes kõneles, varjas keegi kabinetis lambi ees edasi-tagasi liikudes heleda kollase valguse. Loorberid, mille varjus me olime, kasvasid otse akna vastas ja sellest mitte kaugemal kui sada jalga. Peagi lükati aken hingede kriuksudes lahti ja me võisime ähmaselt näha pimedusse vaatava mehe pea ja õlgade piirjooni. Tükike aega piilus ta vargselt välja, nagu soovides kindlaks teha,
324
et teda ei jälgita. Siis kummardus ta ettepoole ning pinevas vaikuses kuulsime liigutatava vee tasast sulinat. Nähtavast; segas ta mingi esemega vallikraavis ringi. Siis äkki tõmbas ta — otsekui kalamees kala — veest välja mingi suure ümmarguse eseme, mis varjas valguse, kui ta seda läbi avatud akna tuppa tiris.
«Nägite!» hüüdis Holmes. «Noh, nüüd!» Kohe olime kõik püsti ning komberdasime oma kangeks jäänud jalgadel talle järele; Holmes aga, haaratud tugevast energiapuhangust, mis võis temast tarviduse korral kõige teovõimsama ning tugevama mehe teha, jooksis kiiresti üle silla ja helistas ägedasti kella. Teiselt poolt kostis riivide raginat ning üllatunud Ames seisis uksel. Holmes lükkas ta sõna lausumata kõrvale ning tormas, meie kõik kannul, tuppa, kus asus mees, keda me olime valvanud.
Petrooleumilamp laual andiski valgust, mida me väljast olime näinud. Praegu oli lamp Cecil Barkeri käes, kes meie sisenedes selle meie suunas sirutas. Lambi valgusel nägime ta kindlat, otsustavat, puhtaks raseeritud nägu ning ähvardavat pilku.
«Mida kuradit see siis tähendab?» hüüdis ta. «Mida,te siit tahate?»
Holmes vaatas kiiresti toas ringi ning sööstis siis nööriga kokkuseotud, veest nõretava kompsu juurde, mis oli kirjutuslaua alla lükatud.
325
«Sedasama me tahamegi, mister Barker. Seda kompsu, millele oli raskuseks hantel sisse pandud, kompsu, mille te äsja vallikraavist välja tõmbasite.»
Barker põrnitses Holmesi, näol hämmastus.
«Kuidas pagan teie sellest teada saite?» küsis ta.

«Lihtsalt sellepärast, et panin ise ta sinna.»
«Teie panite ta sinna? Teie?»
«Võib-olla oleksin pidanud ütlema, et panin ta sinna tagasi,» seletas Holmes. «Te vist mäletate, inspektor Mac-Donald, et mind pani veidi imestama teise hantli puudumine. Juhtisin sellele teie tähelepanu, ent teil oli nii palju tegemist muude asjadega, et polnud õieti mahti selle üle järele mõelda ning vastavaid järeldusi teha. Kui ligiduses on veekogu ja mingi raske ese puudub, siis pole kuigi kaugelt vaja otsida oletust, et midagi on selle abil vee põhja lastud. Mõte oli vähemalt katsetamist väärt, ja nii ma saingi möödunud ööl tänu Amesile, kes mind kabinetti laskis, ja doktor Watsoni vihmavarju konksule selle kompsu välja õngitseda ning ta sisu järele uurida. Ent kõige tähtsam oli siiski kindlaks teha, kes selle sinna pani. Seda me tegimegi väga endastmõistetava plaani abil: teatasime, et vallikraav lastakse homme kuivaks. Oodatud tagajärg oli muidugi selline, et kes ka iganes kompsu kraavi peitis, pidi selle pimeduse saabudes kindlasti välja tõmbama. Seda, kes see oli, nägid tervelt neli tunnistajat, ja niisiis, mister Barker, on sõna nüüd teil.»
Sherlock Holmes asetas märja kompsu lauale lambi kõrvale ning sõlmis nööri lahti. Kompsust võttis ta välja hantli, mille viskas nurka paarilise juurde. Järgmiseks tõmbas ta välja paari saapaid. «Ameerika töö, nagu näete,» tähendas ta saapaninadele osutades. Siis pani ta lauale eluohtlikult pika teraga pussnoa koos tupega. Lõpuks harutas ta lahti kimbu riideid, mille hulgas oli täielik komplekt pesu, sokid, hall tviidülikond ja kollane mantel.
«Riided on tavalised,» tähendas Holmes, «peale mantli, mille juures leidub ohtrasti tähendusrikkaid märke.» Ta hoidis mantlit õrnalt vastu valgust ning libistas oma pikkade saledate sõrmedega sellest üle. «Siin, nagu näete, on voodrisse tehtud tasku, mis on küllalt suur, et sinna mahuks lühemaks lõigatud haavlipüss. Kaelusel on rätsepa märk — «Neale, valmisrõivad, Vermissa, USA». Veetsin pastori raamatukogus õpetliku pärastlõuna ning laiendasin oma teadmisi faktiga, et Vermissa on õitsev linnake, mis asub ühe oru suudmes Ühendriikide tuntumas söe- ja
326
rauakaevanduste piirkonnas. Mul oleks nagu meeles, mister Barker, et te kõnelesite söerajoonidest ühenduses mister Douglase esimese naisega, ja kindlasti ei ole vaja kaugelt otsida järeldust, et «V. V.» laiba juurest leitud kaardil võiks tähendada Vermissa Valley'![42] ning et seesama org, mille saadikuteks on mõrvarid, võibki olla too Hirmu org, millest oleme kuulnud. Nõndapalju on siis täiesti selge. Aga nüüd, mister Barker, ei taha ma teid enam segada — me kuulame teid.»
Oli omaette vaatepilt jälgida suure detektiivi seletuse kestel Cecil Barkeri väljendusrikast nägu. Kordamööda peegeldas see viha, hämmastust, kohkumust ning kõhklust. Lõpuks otsis ta väljapääsu kibeda võitu iroonias.
«Teie teate sellest asjast nii palju, mister Holmes, et oleks vist parem, kui te ise edasi jutustaksite,» pilkas ta.
«Kahtlemata võiksin teile jutustada veel tublisti rohkem, mister Barker, ent meeldivam oleks seda kuulda teie esituses.»
«Ah nii te arvate, jah? Noh, ma võin ainult öelda, et kui siin on tegemist mingi saladusega, siis pole see minu saladus ja reetma ma seda ei hakka.»
«Hüva, kui te selle joone võtate, mister Barker,» sõnas inspektor rahulikult, «siis peame teil lihtsalt silma peal hoidma, kuni saame vangistuskäsu ja võime teid kinni panna.»
«Selles suhtes, kurat võtku, võite teha, mida heaks arvate,» lausus Barker väljakutsuvalt.

---

[42] **Valley** — *org (ingl. k.).*

Tema osas paistis juurdlus olevat surnud punkti jõudnud, sest tarvitses ainult ta raudsesse näkku vaadata, kui oli selge, et kõige rängemagi karistuse ähvardus ei suuda teda iial sundida vastu tema tahtmist midagi tunnistama. Kuid sellest ummikust aitas meid välja naisehääl. Missis Douglas oli seisnud kuulatades poolavatud uksel ja astus nüüd tuppa.
«Olete meie heaks juba küllalt teinud, Cecil,» lausus ta. «Ükskõik mis sellest edaspidi ka ei tuleks — teie olete teinud küllalt.»
«Küllalt ja ülearugi,» tähendas Sherlock Holmes tõsiselt. «Tunnen teile südamest kaasa, armuline proua, ja paluksin teid tungivalt: uskuge meie kohtumõistjate arukusse ning usaldage vabatahtlikult kõik politseile. Võib-olla olen ise süüdi, et jätsin tähele panemata teie
327
märguande, mille saatsite mulle mu sõbra doktor Watsoniga, ent tollal oli mul tublisti põhjust uskuda, et olete otseselt roimaga seotud. Praegu olen ma veendunud, et see nii ei ole. Samal ajal on aga kogu loos veel palju seletamatut ja ma soovitaksin tungivalt, et te paluksite mister Douglast jutustada ise oma lugu.»
Holmesi sõnade peale laskis missis Douglas kuuldavale üllatushüüde. Meie salapolitseinikega kordasime seda vist nagu kaja, kui märkasime meest, kes äkki otsekui seina seest oli ilmunud ja nüüd pimedast nurgast lähemale astus. Missis Douglas pöördus tema poole ja järgmisel hetkel olid ta käed mehe ümber. Barker oli tulnuka väljasirutatud käe oma pihku haaranud.
«Sedaviisi ongi kõige parem, John,» kordas missis Douglas. «Olen kindel, et sedaviisi on kõige parem.»
«Tõepoolest, mister Douglas,» lausus Sherlock Holmes. «Kindlasti leiate isegi, et niimoodi on kõige parem.»
Mees seisis ja vaatas meid silmi pilgutades nagu ikka inimene, kes pimedusest valguse kätte tuleb. Tal oli meeldejääv nägu: julge vaatega hallid silmad, tugevad, hallisegused, lühikeseks lõigatud vurrud, kandiline etteulatuv lõug ja ilmekas suu. Ta silmitses meid igaühte üksikult, tuli siis mu hämmastuseks minu juurde ning ulatas mulle pataka pabereid.
«Olen teist kuulnud,» ütles ta, hääldades sõnu mitte lausa inglise-, aga ka mitte ameerikapäraselt — ta hääldus oli lihtsalt pehme ja meeldiv. «Teie olete selle kamba kroonikakirjutaja. Noh, doktor Watson, võin oma viimase dollari peale kihla vedada, et niisugust lugu pole teie käest veel läbi käinud. Jutustage see oma sõnadega ümber, aga siin on teile faktid, ja tänu nendele teil lugejatest puudust ei tule. Istusin kaks päeva selles punkris kinni ja kasutasin päevavalgust — niipalju kui seda sinna hiire-urgu üldse paistis — selle loo kirjapanemiseks. Annan ta meeleldi teile ... ja teie lugejatele. See on lugu Hirmu orust.»
«See on minevik, mister Douglas,» lausus Sherlock Holmes vaikselt. «Meie aga tahaksime praegu kuulda teie jutustust oleviku kohta.»
«Kuulete ka seda, söör,» vastas Douglas. «Tohin ma jutustamise ajal suitsetada? Tänan teid, mister Holmes; kui ma õigesti mäletan, olete ka teie ise suitsetaja ja mõistate kindlasti, mis tähendab istuda kaks päeva, tubakas taskus, ning tunda hirmu, et suitsulõhn sind ära annab.»
328
Ta nõjatus vastu kaminasimssi ja imes pikkade sõõmudega sigarit, mille Holmes talle oli andnud. «Olen teist kuulnud, mister Holmes; poleks kunagi arvanud, et kohtan teid

isiklikult. Aga veel enne, kui te selle jõuate läbi lugeda,» osutas ta peaga paberitele minu käes, «ütlete, et olen teile andnud midagi hoopis uut.»
Inspektor MacDonald oli kogu aeg silmitsenud uustulnukat suurima hämmastusega.
«Noh, teate, see lööb mu lausa tummaks!» hüüdis ta lõpuks. «Kui teie olete mister John Douglas Birlstone'i härrastemajast, kelle surmajuhtumit me siis need kaks päeva oleme uurinud ja kust pagana kohast te nüüd välja hüppasite? Mulle paistis, nagu oleksite ilmunud otse põrandast justkui vedrunukk karbist.»
«Ahah, mister Mac,» viibutas Holmes talle etteheitvalt sõrme, «kes see oli, kes ei tahtnud lugeda seda suurepärast kohalikku väljaannet, kus oli juttu kuningas Charlesi redusolekust? Tollal peitsid inimesed ennast ainult usaldusväärsetesse peidukohtadesse, ja kord kasutatud redupaika võib ju taas tarvitusele võtta. Olin täiesti veendunud, et leiame mister Douglase selle katuse alt.»
«Ja mis ajast te meid siis ninapidi vedasite, mister Holmes?» nõudis inspektor vihaselt. «Kui kaua te juba lasksite meil kulutada energiat otsinguks, mille teadsite olevat mõttetu?»
«Mitte ainsatki hetke, kallis mister Mac. Kujundasin oma seisukoha juhtumi suhtes alles möödunud ööl. Kuna seda ei saanud enne tänast õhtut kontrollida, panin teile ja teie ametivennale ette kasutada tänane päev puhkuseks. Palun öelge, mida muud ma veel oleksin saanud teha? Kui leidsin vallikraavist riided, sai mulle kohe selgeks, et laip, mida olime näinud, ei olnudki mister John Douglase, vaid hoopis Tunbridge Wellsi jalgratturi oma. ükski muu järeldus polnud võimalik. Niisiis tuli mul kindlaks teha, kus mister John Douglas ise võiks olla, ning kõige tõenäolisem oli võimalus, et ta oma naise ja sõbra kaasteadmisel varjas ennast majas, kus leidus sobivaid pelgupaiku, ning ootas ärevuse vaibumist, et lõplikult minema pääseda.»
«Ega midagi, olete kõik üsna õigesti ära arvanud,» sõnas mister Douglas heakskiitvalt.«Mõtlesin teie Inglise seaduse eest kõrvale põigelda, sest ma polnud kindel, kuidas minu tegu selle silmis paistab, pealegi nägin võimalust need verekoerad ükskord lõplikult enda kannult maha raputada.
329
Pidage silmas, et algusest kuni lõpuni pole ma teinud midagi, mille pärast peaksin häbi tundma, ja mitte midagi, mida ma poleks valmis uuesti tegema, ent küllap otsustate selle üle ise, kui kuulete mu jutustust. Ärge hakakegi mind hoiatama, inspektor, tõest ma kõrvale ei kaldu.
Päris algust ma ei jutusta. Selle leiate sealt» — ta osutas paberipatakale mu käes — «ja näete, kui väga isevärki lugu see on. Kokkuvõttes on asi nii, et leidub inimesi, kellel on küllalt põhjust mind vihata ja kes annaksid viimase dollari teadmise eest, et nad on mu kätte saanud. Niikaua kui ma elus olen ja nemad samuti, pole ma nende eest kuskil kaitstud. Nad ajasid mu jälgi Chicagost Kali-forniani, nad jahtisid mind, kuni pidin Ameerikast ära tulema; kui ma siis abiellusin ja siia vaiksesse nurgakesse elama asusin, lootsin, et vähemalt viimased eluaastad veedan rahus. Oma naisele ei kõnelnud ma kunagi, kuidas minuga lood on. Miks oleksin ma pidanud teda sellesse segama! Ta poleks siis enam silmapilkugi rahu saanud ja oleks kogu aeg aina muretsenud. Kujutlen, et ta siiski mõnest juhuslikult pillatud sõnast üht-teist taipas, ent kuni eilse päevani, ka siis veel, kui teie, härrased, temaga kõnelesite, ei teadnud ta, kuidas asjade seis tegelikult oli. Ta rääkis teile kõik, mis ta teadis, niisamuti ka Barker, sest tol õhtul, kui see lugu juhtus, oli seletamiseks aega liiga napilt. Praegu teab mu naine kõik, aga ma oleksin teinud

targemini, kui oleksin talle varem kõnelnud. Kuid see oli nii raske küsimus, kallis,» — mister Douglas võttis naise käe hetkeks oma pihku — «ja ma talitasin oma arust kõige paremini.
Niisiis, härrased, päev enne neid sündmusi käisin Tun-bridge Wellsis ja nägin tänaval vilksamisi üht meest. Nägin teda ainult väga põgusalt, ent mul on selles suhtes terane silm ja ma tundsin ta kohe eksimatult ära. See oli kõige hirmsam vaenlane neist kõigist, mees, kes oli mind jälitanud kõik need aastad nagu näljane hunt karibuud'. Teadsin, et nüüd seisab ees ebameeldivusi, tulin koju ning seadsin ennast valmis. Arvasin, et tulen kõigega ise toime. Omal ajal kõneldi kõikjal üle Ühendriikide, kuidas mul alati veab, ja ma ei uskunud, et õnn mind nüüdki maha jätab.
1 K a r i b u u — ameerika põhjapõder.
330
Olin kogu järgmise päeva valvel ega läinud korrakski parki. Ja õigesti tegin, sest ta oleks mu kohe oma haavlipüssi kirbule võtnud, enne kui ma talle lähedalegi oleksin jõudnud. Pärast seda kui sild üles tõsteti — mu süda oli alati rahulikum, kui sild juba üleval oli —, ajasin endal kõik muremõtted peast. Ma ei kujutlenudki, et ta võiks majja pääseda ja mind siin varitseda. Ent kui ma hommikumantlis oma ringkäiku tegin, nagu mul kombeks oli, sain vaevalt kabinetti astuda, kui ma juba hädaohtu haistsin. Ma arvan, et kui inimesel on tulnud elus paljude ohtudega kokku puutuda — ja minule jätkus neid omal ajal kuhjaga —, siis areneb tal mingi kuues meel, mis hädaohu korral häiret annab. Mõistsin seda märguannet kohe, kuigi ma ei oska öelda, millest. Järgmisel hetkel märkasin akna-eesriide varjust paistvat saabast ja siis oli mulle asi selge.
Mul polnud midagi muud kui ainult küünal käes, aga hallist tuli läbi avatud ukse küllalt valgust. Panin küünla lauale ja haarasin vasara, mille olin jätnud kaminasimsile. Samal silmapilgul hüppas ta mulle kallale. Nägin noa välgatust ja virutasin talle vasaraga. Hoop pidi teda tabama, sest nuga kukkus kõlinal põrandale.
Kiiresti kui angerjas põikas ta teisele poole lauda ning hetk hiljem oli tal püss mantli alt käes. Kuulsin, kuidas ta selle vinna tõmbas, aga sain püssist enne kinni, kui ta jõudis tulistada. Hoidsin püssitorust kinni ja me võitlesime selle pärast lausa elu eest terve minuti või veel rohkemgi. Seda, kes lahti oleks lasknud, ootas kindel surm. Ta ei lasknudki lahti, aga püssipära jäi tal sekundi võrra liiga kauaks alaspidi. Võib-olla vajutasin päästikule mina, võib-olla läks püss meil kahe vahel sikutades niisama lahti. Igatahes sai ta mõlemast torust laengu näkku, ja seal ma seisin ning vahtisin, silmad pärani, mis Ted Baldwinist järele oli jäänud. Olin ta ära tundnud Tunbridge Wellsis ja siis jälle, kui ta mulle kallale hüppas, aga nüüd poleks ta enese emagi teda oma pojaks osanud tunnistada. Olen vägivallategudega harjunud, ent teda nähes hakkas mul tõesti paha. Hoidsin kramplikult lauaservast kinni, kui Barker trepist alla ruttas. Kuulsin ka oma naist tulevat, sööstsin uksele ja peatasin ta. See pilt polnud naisesilmade jaoks. Seletasin Barkerile asja paari sõnaga — talle oli see küll ainsa pilgugagi selge — ning ootasime siis, millal teised majaelanikud tulevad. Nendest aga polnud kippu ega kõppu. Siis taipasime, et nad ei kuulnudki midagi ja et juhtunu oli ainult meile teada.
Ja samal silmapilgul tuli mulle hea mõte. See oli nii
331
hiilgav, et tegi mu peaaegu sõgedaks. Surnu varrukas oli üles libisenud ning ta käsivarrel paistis looži märk. Vaadake korraks siia.»

Mees, kelle me teadsime olevat Douglase, kääris oma käise üles ning näitas mejle pruuni kolmnurka sõõris, täpselt samasugust märki, nagu olime näinud laibal.
«Selle märgi nägemine andiski mulle idee. Hetke jooksul välgatas see mul täie selgusega läbi pea. Ta kasv, juuksed ning kuju olid peaaegu samasugused nagu minul. Ja nägu — vaene mees! — ta nägu nähes poleks keegi võinud vanduda, et see pole mina. Tõin endale ülevalt selle ülikonna ja veerand tunniga oli meil Barkeriga talle mu hommikumantel selga tõmmatud ning ta lamas, nagu te ta leidsite. Sidusime kõik ta asjad kimpu, lisasin neile raskuseks juurde ainsa raskema eseme, mis käepärast oli, ja viskasime pambu läbi akna välja. Kaart, mille ta oli kavatsenud minu laiba kõrvale panna, lebas nüüd ta enda juures. Sõrme panime talle minu sõrmused, aga kui järg jõudis laulatussõrmuse kätte,» — Douglas sirutas oma lihaselise käe välja — «siis, nagu isegi võite näha, jäin omadega kimpu. Sellest päevast alates, kui ma abiellusin, ei ole ma seda sõrmest võtnud, ja selleks, et teda ära saada, oleks tarvis läinud viili. Ma ei tea küll, kas mul olekski tahtmist olnud sõrmusest lahkuda, aga ka parima tahtmise juures ei oleks ma sellega toime tulnud. Nii tuli meil see detail ta enese hooleks jätta. Teiselt poolt aga ei unustanud ma toomast tükikest plaastrit ja panemast põsele, kus ma momendil ise seda kandsin. Nii kaval kui te ka pole, mister Holmes, siin te siiski vääratasite, sest kui te oleksite juhtunud plaastri ära tõmbama, poleks te selle alt mingit lõikehaava leidnud.
Nojah, niisugune oli siis situatsioon. Kui ma oleksin saanud mõnda aega peidus olla ning siis kuhugi põgeneda, kuhu ka mu abikaasa järele oleks tulnud, oleks meil ehk lõpuks võimalik olnud oma ülejäänud elupäevad rahus veeta. Nood kuradid poleks mulle rahu andnud, niikaua kui ma veel maa peal kõnnin, aga kui nad oleksid lehtedest lugenud, et Baldwin oma ohvri kätte sai, oleksid kõik mu mured murtud olnud. Mul polnud eriti mahti asja Bar-kerile ja oma naisele selgitada, kuid nad taipasid parajasti niipalju, kui minu abistamiseks vaja. See peiduurgas oli mulle hästi teada, ka Ames oli seda näinud, ent tal ei tulnud pähegi seda antud looga ühendusse viia. Peitsin enda ära ja kõik muu jäi Barkeri hooleks.
332
Küllap oskate juba ise öelda, mida Barker tegi. Ta avas akna ja vajutas aknalauale jälje, et näidata, kustkaudu mõrvar põgenes. See oleks tollele raske ülesanne olnud, aga kuna sild oli üleval, polnud muud võimalust. Kui siis kõik korras oli, helistas Barker kõigest jõust kella. Mis hiljem juhtus, seda te teate — nii et, härrased, tehke, mida heaks arvate, aga mina kõnelesin teile ainult tõtt ning kogu tõe, ja aidaku mind jumal! Tahaksin teilt nüüd küsida, kuidas suhtub minusse Inglise seadus?»
Tekkis vaikus, mille katkestas Sherlock Holmes.
«Inglise seadus on üldiselt õiglane seadus. Teil ei lähe halvemini, kui te ära olete teeninud. Mina aga tahaksin teilt pärida, kust see mees teadis, kus te elate, kuidas teie majja sisse pääseda ning kus teid varitseda?»
«Sellest kõigest ei tea ma vähimatki.»
Holmesi nägu oli kahvatu ja tõsine.
«Ma kardan, et lugu ei ole veel lõppenud,» ütles ta. «Teid võivad ähvardada hullemad asjad kui Inglise seadus või isegi teie vaenlased Ameerikas. Aiman, et teil tuleb veel edaspidigi ebameeldivusi. Võtke mu nõu kuulda ja olge ikka kogu aeg valvel.»
Aga nüüd, mu pika meelega lugejad, paluksin teid mõneks ajaks endaga kaasa, ära kaugele Birlstone'i härrastemajast Sussexis, ära kaugele ka sellest issanda aastast, mil me võtsime ette oma sündmusrikka teekonna, mis lõppes ebatavalise jutustusega mehelt,

keda tunti kui John Douglast. Teil oleks tarvis ajas oma paarkümmend aastat tagasi ning ruumis mõni tuhat miili lääne poole rännata, et saaksin teile jutustada erakordse ja kohutava loo — nii erakordse ja nii kohutava, et teil on raske uskuda, et kõik oli tõesti täpselt nii, nagu ma jutustan. Ärge arvake, et tahan teile peale suruda uue jutu, enne kui vana on lõpetatud. Kui edasi loete, selgub teile, et see nii ei ole. Ja kui ma olen teile kirjeldanud noid kaugeid sündmusi ning mineviku mõistatus on teile selgeks saanud, siis kohtume uuesti Baker Streetil, kus see lugu — nagu paljud teisedki iseäralikud juhtumused — lõpule jõuab.

II o s a VANDEVENNAD

8. UUSTULNUK

Oli neljas veebruar 1875. aastal. Talv oli olnud karm ning Gilmertoni mägedes olid kurud kaetud sügava lumega. Aurusahk oli siiski suutnud raudtee lahti hoida ning õhtune rong, mis pidas ühendust terve rea söe- ja rauakaevandusasulate vahel, ronis ägisedes üles mööda järsku kallakut, mis ulatub tasandikul asuvast Stagville'ist kuni Vermissani, Vermissa oru suudmes seisva linnakeseni. Sealt viivad rööpmed alla Bartoni ülesõidukohani, Helmdale'i ning puhtpõllumajanduslikku Mertoni piirkonda. See oli üheainsa rööpapaariga raudtee, kuid igal tagavarateel — ja neid oli siin hulgana — seisvad pikad, sütt ja rauamaaki täiskuhjatud platvormvagunid kõnelesid varjatud rikkustest, mis olid toonud sellesse Ameerika Ühendriikide kõige trööstitumasse kolkasse jämedakoelist rahvast ning pulbitsevat elu.

Trööstitu oli see paik tõepoolest. Esimene pioneer, kes siit läbi läks, võis vaevalt küll aimata, kui vähe olid väärt kõige ilusamad preeriad ja kõige lopsakama rohuga karjamaad selle nukra, mustade kaljurüngaste ning metsatihnikuga kaetud maa kõrval. Mäekülgedel kasvavate tumedate ja sageli peaaegu läbitungimatute metsade kohal kõrgusid mõlemal pool lagedad, valge lume ning sakiliste kaljurahnudega kaetud mäeharjad, jättes keskele pika käänulise oru. Seda orgu pidi väike rong praegu aegamisi roomaski.

Parajasti olid süüdatud lambid rongi,eesotsas asuvas reisijatevagunis — pikas kõledas vagunis, kus istus paar-kolmkümmend inimest. Suurem osa nendest õlid töölised, kes tulid päevatöölt oru madalamast osast. Vähemalt kümmekond paistsid määrdunud nägude ning kaasaskantavate laternate järgi olevat kaevurid. Need istusid koos,

334

suitsetasid ja jutlesid tasase häälega, vaadates vahetevahel vilksamisi kahe mehe poole vaguni teises seinas, kelle munder ja ametimärgid näitasid, et tegemist on politseinikega. Mõned naistöölised ja paar reisijat, kes võisid olla kohalikud vürtspoodnikud, moodustasid ülejäänud seltskonna, välja arvatud üks noormees, kes istus omaette nurgas. Selle mehega tulebki meil tegemist. Silmitsegem teda hoolikalt, sest ta on seda väärt.

Ta on keskmist kasvu, värske jumega noor mees, arvata mitte palju üle kolmekümne. Tema suured, hallid, terased ja naeruhimulised silmad pilguvad vahetevahel uudis-himulikult, kui ta läbi prillide enda ümber istuvaid inimesi uurib. Selgesti on näha, et ta on seltsiva ja tõenäoliselt lihtsa loomuga ning püüab kõigi inimestega hästi läbi saada.

Esimesest pilgust võiks igaüks öelda, et see on noormees, kes oskab seltskonnast lugu pidada ja armastab ka ise juttu puhuda, on sinna juurde kärme taibuga ning alati käepärase huumoriga. Ent kui teda ligemalt uurida, võib tema lõuajoones avastada kindlust ning kokkusurutud huultes karmust, mis hoiatab, et vagal veel on sügav põhi ja et see meeldiv noor pruunijuukseline iirlane võib vajutada seltskonnale, kellega ta kokku puutub, kas hea või kurja pitseri.

Teinud paar korda katset lähima kaevuriga juttu alustada ning kuulnud vastuseks ainult torinat, oli reisija sunnitud vaikima ning silmitses nüüd tusaselt maastikku, mis hakkas juba hämarusse mattuma. Tuju tõstvat seal tõesti midagi näha ei olnud. Läbi süveneva pimeduse loitles mäekülgedel sulatusahjude punast hõõgust. Igal pool ümberringi paistsid ähmaselt suured räbu- ja tuhahunnikud, mille kohal kõrgusid söekaevanduste šahtitornid. Raudteeliini ääres kössitas siin-seal rühmiti igerikke puumaju, mille seintes lõid üksteise järel helendama väikesed aknanelinurgad, ning sagedastes peatuspaikades tunglesid nende tõmmunäolised elanikud. Vermissa piirkonna raua- ja söekaevandused ei olnud logelejate ega peente sakste jaoks. Igal pool võis näha märke kõige karmimast eluvõitlusest ja mustast tööst, mida siin tehti, ning lihtsaid tugevaid töölisi, kes seda tegid.

Noor reisija silmitses seda sünget ümbrust ning ta näol peegeldus vastumeelsus ja uudishimu, mis näitas, et paikkond on talle uus. Aeg-ajalt tõmbas ta taskust paksu kirja, mida ta uuris ja mille äärtele midagi kritseldas. Korraga võttis ta sisetaskust eseme, mida poleks küll oodanud nii

335

leebe loomuga mehe juures näha. See oli kõige suurema kaliibriga mereväerevolver. Kui ta seda valguse poole kallutas, välkusid salves vasksete padrunikestade servad — revolver oli laetud. Noormees peitis laskeriista kiiresti salataskusse tagasi, ent enne jõudis seda märgata üks kõrvalpingile istunud tööline.

«Ohoo, semu!» hüüatas too. «Paistab, et olete täitsa löögivalmis.»

Noormees naeratas kimbatust tundes.

«Nojah,» vastas ta, «seal, kust ma tulen, läks sihukesi asju teinekord vaja.»

«Mis koht see niisugune võiks olla?»

«Viimati tulen Chicagost.»

«Siin kandis olete võõras?»

«Seda küll.»

«Küllap näete, et ka siin kulub ta teile ära.»

«Tõsi või?» tundis noormees huvi.

«Kas te pole siis siinsetest lugudest midagi kuulnud?»

«Ei midagi ebatavalist.»

«Noo? Ja mina arvasin, et kogu maal enam muust ei kõneldagi. Küllap varsti kuulete. Mis tuul teid siia kanti tõi?»

«Kuulsin, et siin leidub tegijale tööd.»

«Töölisühingu liige olete?»

«Olen.»

«Siis saate ehk tööd küll. Sõpru teil on?»

«Veel mitte, aga mul on võimalusi neid leida.»

«See tähendab kuidas?»

«Olen Vana Vabamüürlaste Ordu liige. Pole ühtki linna, kus selle ordu looži ei oleks, ja kus on olemas loož, sealt leian ka sõbrad eest.»
Viimane märkus avaldas ta vestluskaaslasele õige iseäralikku mõju. Ta vaatas umbuskliku pilguga vagunis ringi. Kaevurid sosistasid ikka veel omavahel. Mõlemad politseinikud tukkusid. Mees tuli istus noore reisija kõrvale pingile ning sirutas talle käe.
«Andke oma käsi,» ütles ta.
Nad surusid teineteisel kätt.
«Näen, et räägite õigust. Aga parem on selles kindel olla.»
Ta tõstis parema käe parema kulmu juurde. Otsekohe tõstis reisija oma vasaku käe vasaku kulmu juurde.
«Pimedad ööd on ebameeldivad,» ütles tööline.
«Võõrastel reisimiseks jah,» kostis seepeale teine.
336
«Nüüd on asi korras. Mina olen vend Scanlan kolmesaja neljakümne esimesest, Vermissa oru loožist. Väga rõõmustav teid meie kandis näha.»
«Tänan. Olen vend Jack McMurdo, kahekümne üheksandast, Chicago loožist. Loožimeister J. H. Scott. Mul veab, et juba nii varakult siinset venda kohtan.»
«Siin kandis on meid palju. Mitte kuskil mujal Ühendriikides pole ordu nii õitsval järjel kui siin. Aga teiesugu-seid poisse läheb ikka vaja. Ma ei mõista, kuidas niisugune tubli mees ja veel töölisühingu liige Chicagos tööd ei leia.»
«Tööd leidsin seal nii palju kui kulub,» vastas McMurdo. «Miks te siis ära tulite?»
McMurdo viipas peaga politseinike suunas ja muigas. «Arvan, et neil vendadel oleks kah hea meel seda kuulda,» lausus ta.
Scanlan ümatas mõistvalt.
«Jäite vahele?» päris ta sosinal.
«Kõvasti.»
«Paranduslikud tööd?»
«Ja muu juurdekuuluv.»
«Ega mitte tapmine?»
«Niisugustest asjadest on teiega veel vara kõnelda,» vastas McMurdo ilmel, nagu oleks ta endalegi ootamatult öelnud rohkem kui kavatses. «Chicagost lahkumiseks olid mul omad põhjused ja sellest peaks teile jätkuma. Kes te niisugune olete, et võtate endale õiguse kõike pärida?» Noormehe silmad pildusid äkki prilliklaaside tagant vihaseid välke.
«Hea küll, hea küll, semu. Ega ma midagi pahasti mõelnud. Mis te ka iganes poleks teinud, ega poisid teid sellepärast halvemaks pea. Kuhu te sõidate?»
«Vermissasse.»
«Vermissa on siit kolmas jaam. Kelle juures te seal peatute?»
McMurdo otsis välja mingi ümbriku ja sirutas selle pimedavõitu lambile ligemale.
«Aadress on siin: Jacob Shafter, Sheridan Street. See on kostikoht, mida mulle üks tuttav Chicagost soovitas.»
«Jah? Mina teda ei tea, Vermissa on väljaspool minu tegevuspiirkonda. Mina elan Hobson's Patchis — siinsamas, järgmine peatus. Aga kuulge, enne kui me lahku läheme, tahaksin teile terake nõu anda. Kui teil Vermis-sas raskusi peaks tulema, minge otsekohe ühingu majja
337

ja otsige üles boss McGinty. Ta on Vermissa oru looži-meister ja siin ümbruses ei juhtu iial midagi ilma Musta Jack McGinty teadmata. Nägemist, semu. Võib-olla kohtume veel mõnel õhtul loožis. Aga pidage mu sõnad meeles: kui teil raskusi tuleb, pöörduge boss McGinty poole.»

Scanlan läks maha ja McMurdo jäi uuesti oma mõtetega üksi. öö oli juba saabunud ning pimeduses vuhise-sid ja loitlesid paljude sulatusahjude tuled. Nende tontlikul taustal kummardusid ja sirutusid, käändusid ja pöördusid vintsi või tõstevinna lakkamatu kolina ning ragina saatel tumedad inimkujud.

«Minu arvates võiks umbes niimoodi välja näha põrgus,» lausus kellegi hääl.

McMurdo pöördus ja nägi, et üks politseinikest oli oma asendit muutnud ning silmitses akna taga lõõmavat kõndu.

«Mina aga ütlen, et küllap põrgu just niisugune ongi,» vastas teine politseinik. «Oleks ime, kui seal leiduks hullemaid kuradeid kui need, keda me siin tunneme. Teie olete vist siin kandis võõras, noormees?»

«Ja mis siis, kui olengi?» vastas McMurdo tõredalt.

«Ainult niipalju, mister[43], et soovitaksin teil sõpru hoolikamalt valida. Mike Scanlaniga või tema kambaga poleks teil küll tarvitsenud algust teha.»

«Mida paganat see teile korda läheb, kes mu sõbrad on?» möirgas McMurdo, nii et kõik vagunis olijad pead pöörasid ja sõnelejaid silmitsema jäid. «Kas ma teilt nõu küsisin, või peate mind sihukeseks kollanokaks, et ma ilma teieta sammu astuda ei oska? Rääkige siis, kui teiega räägitakse, ja jumala eest, teil tuleb kaua oodata, et mina seda teeksin!»

Ta lükkas lõua ette ning põrnitses korravalvureid nagu lõrisev peni.

Mõlemad politseinikud, heatahtlikud mehemürakad, olid jahmunud ebatavalisest ägedusest, millega nende sõbralikud nõuanded tagasi lükati.

«Ega me halba mõelnud,» seletas üks. «Hoiatasime teid ainult teie enda pärast: nägime, et olete — nagu isegi ütlesite — siin võõras.»

«Olen siin võõras jah, aga teid ja teiesuguseid tunnen küll,» karjus McMurdo raevunult. «Minu meelest olete te

338

igal pool ühesugused: topite aina ennast appi, kui keegi pole palunud.»

«Võib-olla kuuleme teist õige varsti,» irvitas üks politseinikest. «Niipalju kui mina aru saan, olete päris peenike , sell.»

«Just minu mõte,» tähendas teine. «Küllap me veel kohtume.»

«Ärge arvakegi, et ma teid kardan!» karjus McMurdo. «Mu nimi on Jack McMurdo — selge? Kui teil mind vaja on, leiate mu Vermissas Sheridan Streetilt Jacob Shafteri juurest — nii et ma ei varja ennast teie eest, eks ole! Teiešugustele ei karda ma näkku vaadata ei päeval ega öösel, kirjutage see endale kõrva taha.»

Uustulnuka kohkumatu käitumine kutsus kaevurite hulgas esile heakskiidu- ja imetluspomina, politseinikud aga kehitasid õlgu ning hakkasid jälle omavahel vestlema.

Mõni minut hiljem sõitis rong halvasti valgustatud jaama ette ja vagunid läksid peaaegu tühjaks, sest Vermissa oli selle raudteeliini ääres suurim asula. McMurdo võttis oma nahkse reisikoti ning pidi just välja pimedusse astuma, kui üks kaevur teda kõnetas.

«Oh sa poiss, kuidas te neil kuramuse võmmidel suu lukku panite!» kiitis ta, hääles aukartus. «Vahva oli teid kuulata. Las ma tassin teie kotti ja näitan teed. Lähen just Shafteri juurest mööda.»

---

[43] *Ameerika Ühendriikide vähem haritud rahvakihtides kasutatav kõnetlustiitel (inglise «sööri» asemel).*

Kui nad jaamaesiselt lahkusid, soovisid teised kaevurid neile sõbralikult head ööd. Juba enne kui mässuline McMurdo jõudis jalgagi' Vermissasse tõsta, oli ta endale seal nime teinud.
Terve see paikkond siin oli kuidagi kohutav, linn aga omamoodi veelgi masendavam. Piki orgu olid lõõmavad tuled ja siuglevad suitsupilved jätnud mingi süngelt suursuguse mulje, ning tohutute kaevandusaukude kõrvale kuhjatud künkad olid inimese jõule ja töökusele sündsaks mälestusmärgiks. Ent linnake oli üleni ühteviisi vilets, inetu ning räpane. Lai tänav oli sõidukiratastest üles küntud ja koledaks lumeseguseks mudamassiks muudetud. Kõnniteed olid kitsad ja konarlikud. Arvukad gaasilambid näitasid ainult selgemini pikka rodu puumaju, igaühel vastu tänavat veranda, kõik ühtemoodi lohakil ja räämas. Kui nad linna keskusele lähenesid, elustas pilti rida hästi valgustatud kauplusi ning veel enam terve trobikond kõrtse ja mängupõrguid, kus kaevurid oma vaevaga teenitud, kuid rikkalikku palka läbi lõid.
339
«See siin on ühingu maja,» ütles teejuht ning osutas ühele kõrtsile, mis meenutas suuruselt juba peaaegu võõrastemaja. «Peremeheks on siin Jack McGinty.»
«Mis mees ta ka on?» päris McMurdo.
«Mis! Te pole bossist kuulnudki?»
«Kuidas peaksin ma temast kuulnud olema — näete ju isegi, et olen siin täiesti võõras.»
«Noh, ma mõtlesin, et ta nimi on terves ühingus teada. Lehtedes on temast küllalt sageli juttu olnud.»
«Mispärast?»
«Eks ikka .. .» tasandas kaevur häält, «eks ikka nende lugude pärast.»
«Missuguste lugude pärast?»
«Kulla jumal, mister, olete teie aga imelik — ärge pange pahaks, et ma nõnda ütlen. Siin kandis võib kuulda ainult üht liiki lugudest ja need on alati seotud vandevendadega.»
«Mulle paistab, et vandevendadest olen ma Chicagos lugenud. Mingi mõrtsukate jõuk, eks ole?»
«Tsst, kui teile elu armas on!» hüüatas kaevur, jäi kohkunult seisma ning silmitses oma kaaslast hämmastusega. «Inimene, ei teie küll siin kauaks hinge jää, kui te avalikul tänaval niisugust juttu räägite. Nii mõnigi mees on meil hoopis vähemate asjade eest vagaseks tehtud.»
«Noh, ega ma neid tunne. Ütlesin ainult, mis ma nende kohta olen lugenud.»
«Ja mina jälle ei ütle sugugi, et see tõsi ei oleks.»
Kõneldes vaatas mees rahutult ringi ja kiikas varjusid, nagu kardaks ta, et keegi teda luurab. «Kui tapmine on mõrtsukatöö, siis jumal ise näeb, et mõrtsukatööd on siin rohkem kui küllalt. Aga ärge te sellega ühenduses McGinty nime suhu võtta söandage, võõras, sest iga sosi-nalgi öeldud sõna läheb talle kätte ja tema juba ei kingi. Vaat seal ongi maja, mida te otsite, — see, mis tänavast veidi eemal seisab. Küllap näete ise, et peremees, vana Jacob Shafter, on kõige ausam mees selles linnas.»
«Tänan väga,» ütles McMurdo, jättis uue tuttavaga kättpidi hüvasti ja kõmpis siis, reisikott käes, teed mööda elamuni, kus koputas kõvasti uksele. Uks avati kohe, ent avaja polnud hoopiski niisugune, nagu ta oli oodanud.
Uksel seisis neiu, noor ja omapäraselt ilus. Ta oli rootsi tüüpi tütarlaps, valgevereline ja heleda peaga, huvitavaks kontrastiks paar ilusaid tumedaid silmi — need vaatasid võõrast üllatunult ja meeldiva hämmeldusega ning

340
kahvatusse näkku tõusis puna. Avatud uksest hoovav valgus oli tütarlapsele otsekui raamiks ja McMurdole tundus, et ta pole kunagi näinud ilusamat pilti — pilti, mis räpase ja sünge ümbruse tõttu paistis veelgi kütkestavam. Isegi imekaunis kannike mõnel kaevanduse räbuhunnikul poleks teda rohkem üllatanud. Ta oli niivõrd võlutud, et muud-kui seisis ja vaatas ega lausunud sõnagi. Vaikuse katkestas tütarlaps.
«Arvasin, et isa tuli,» ütles ta meeldiva kerge aktsendiga. «Kas tahate isaga kõnelda? Ta on linnas, peaks iga minut tulema.»
McMurdo silmitses teda üha varjamatu imetlusega, kuni neiu segaduses isandliku külastaja ees silmad maha lõi.
«Ei, kallis preili,» lausus mees lõpuks, «mul pole sellega sugugi kiiret. Mulle soovitati lihtsalt teie majja kostiliseks tulla. Arvasin, et see oleks mulle sobiv koht, ja nüüd olen selles veendunud.»
«Otsustate väga kiiresti,» naeratas neiu.
«Viivitada võiks siin ainult pime,» vastas teine.
Tütarlaps naeris meelitatult.
«Palun astuge sisse, söör,» ütles ta. «Minu nimi on Ettie Shafter, olen mister Shafteri tütar. Ema on mul surnud ja maja pean mina. Kuni isa tuleb, võite istuda eestoas ahju juures. Oh, seal ta juba ongi — saate kohe asjad temaga joonde ajada.»
Kehakas vanem mees rühkis teerada mööda ligemale. McMurdo selgitas mõne sõnaga oma tuleku põhjuse. Aadressi oli andnud talle keegi Murphy-nimeline mees Chicagos. Too omakorda oli selle saanud kelleltki teiselt. Vana Shafter oli asjaga päri. Võõras ei tinginud hinna juures, oli kõigega nõus ning raha tal nähtavasti jätkus. Kaheteistkümne dollari eest nädalas ette pidi ta saama kosti ja korteri. Nii asuski McMurdo, kes ta enese sõnade järgi õiglase karistuse eest põgenes, elama Shafterite majja ning astus seega esimese sammu pika ja salapärase sündmusteahela poole, mis lõppes alles õige kaugel, hoopis teisel maal.

9. LOOZIMEISTER

McMurdo oli mees, kes väga kiiresti ümbrusele oma pitseri .vajutas. Kus ta ka ei viibinud, ümberkaudne rahvas sai sellest peagi teada. Ainsa nädalaga oli temast saanud
341

kõige tähtsam isik Shafteri juures. Shafteril oli kümmekond kostilist, nood olid aga lihtsad eestöölised või tavalised poesellid — hoopis teist masti mehed kui noor iirlane. Kui nad õhtuti kokku kogunesid, olid tema naljad alati kõige tabavamad, tema vestlus kõige vaimukam ja tema laulud parimad. Ta oh lausa sündinud lõbusaks kaaslaseks, kel oli võimet kõiki enda ümber hea tujuga nakatada.
Ent ikka ja jälle tuli tal nagu raudteevaguniski ette äkkvihahooge, mis panid neid, kes temaga kokku puutusid, tema ees aukartust ja koguni hirmu tundma. Ka ilmutas ta seaduse ja kõige sellega seoses oleva vastu teravat põlgust, mis ühtesid ta kaaskostilisi vaimustas, teisi aga kohutas.
Kohe algusest peale näitas ta oma varjamatu imetlemisega selgesti välja, et peretütar oli võitnud ta südame juba tollest hetkest alates, kui ta esmakordselt neiu ilu ja armsust nägi. Ta ei varjanud oma tundeid. Juba teisel päeval ütles ta tütarlapsele, et ta teda armastab, ja

kordas nüüd järjest sama juttu, hoolimata raasugi sellest, mida tütarlaps tema heidutamiseks võis kõnelda.

«Või keegi teine!» hüüdis ta iga kord. «Noh, seda halvem talle! Vaadaku ta ette! Pean ma siis kellegi teise pärast oma ainsa unistuse ja südamesoovi maha matma? Te võite ju ikka ja jälle ei öelda, Ettie, aga kord koidab päev, kus te ütlete jah, ja ma olen küllalt noor, et seda ära oodata.»

Oma libekeelse iiri kõnega ja võluvate meelitamisvõte-tega oli ta ohtlik kosilane. Temas oli ka seda kogemuste ja salapärasuse lumma, mis äratab naises huvi ja lõpuks ka armastuse. Ta võis kõnelda kaunitest orgudest Monaghani krahvkonnas, kust ta pärit oli, ilusast kaugest saarest, madalatest mäekuplitest ja rohelistest aasadest, mis tundusid veelgi kenamad seetõttu, et neid manati vaimusilma ette paigas, mis oli täis tahma ja lund. Tal jätkus ka pajatamist oma elust Põhjas, Detroitis, Michigani metsalangetajate hüttides, Buffalos ja lõpuks Chicagos, kus ta oli töötanud saeveskis. Lõpuks tuli veel vihje romantikale, mõistaandmine, et tolles suures linnas oli temaga juhtunud kummalisi asju, nii kummalisi ja salajasi, et nendest ei võinud rääkidagi. Ta kõneles nukralt äkilisest lahkumisest, vanade sidemete purustamisest, põgenemisest võõrasse maailma, saabumisest sellesse süngesse orgu, ja Ettie kuulas, tumedates silmades säramas

342

kaastunne ja poolehoid — need kaks, millest väga kiiresti ja loomulikult võib võrsuda armastus.

McMurdo oli ajutiselt raamatupidaja koha saanud, sest ta oli haritud mees. See täitis tal suurema osa päevast ja ta polnud veel leidnud võimalust teatada oma saabumisest Vana Vabamüürlaste Ordu looži peamehele. Seda lohakust tuletas talle ühel õhtul oma külaskäiguga meelde Mike Scanlan, ühingukaaslane, keda ta rongis oli kohanud. Väikesekasvuline, kõhna näo ja mustade silmadega kartlik Scanlan paistis olevat rõõmus teda uuesti nähes. Pärast klaasi-teist viskit tuli ta oma käigu eesmärgiga lagedale.

«Näete, McMurdo,» ütles ta, «pidasin teie aadressi meeles ja võtsin endale julguse külla tulla. Mind hämmastab, et te ei ole endast loožimeistrile teatanud. Miks te pole siis veel boss McGintyt üles otsinud?»

«Noh, kõigepealt pidin otsima tööd. Mul on lihtsalt tegemist olnud.»

«Tema jaoks peate ka siis aega leidma, kui seda muuks ei jätku. Kulla jumal, mees, te olete täitsa hull, et te kohe esimesel hommikul pärast saabumist ühingu majja registreerima ei läinud! Kui te tema silmis halba kirja satute — oi, seda te lihtsalt ei tohi lasta sündida, vaat mis!»

McMurdo oli pisut üllatunud.

«Olen üle kahe aasta looži liige olnud, Scanlan, aga ma pole kunagi kuulnud, et need asjad nii pakilised oleksid.»

«Chicagos võib-olla mitte.»

«Noh, ühing on siin ju sama.»

«Kas on?» Scanlan vaatas talle pika pilguga otsa. Ta silmades vaikus midagi kurjakuulutavat.

«Ei ole siis või?»

«Kuu aja pärast ütlete. Kuulsin, et olite pärast minu mahaminekut veidi politseinikega juttu puhunud.»

«Kust te seda teate?»

«Oh, oli kuulda — siin levivad igasugused jutud kiiresti.»

«Nojah, ütlesin neile verekoertele, mis ma neist arvan.»
«Jumala eest, McGintyle olete te meeltmööda mees!»
«Mis, kas tema ka vihkab politseid?»
Scanlan purskas naerma.
«Minge ja käige tema juures ära, noormees,» sõnas ta siis minekule asudes. «Kui te seda ei tee, langeb tema viha mitte politsei, vaid teie peale. Võtke sõbramehe nõu kuulda ja käige kohe ära.»
343
Juhtus nii, et veel samal õhtul oli McMurdol teine ja veel tungivam kõnelus, mis sundis teda sedasama käiku ette võtma. Võib-olla olid ta tähelepanuavaldused Ettie suhtes veel märgatavamaks muutunud või olid nad lihtsalt vähehaaval ta tubli rootslasest peremehe aeglase taibuni tunginud — mis siis ka põhjuseks polnud, igatahes palus pansionipidaja noormehe oma tuppa ja hakkas ilma pikalt keerutamata kohe asjaga pihta.
«Mulle paistab, mister,» ütles ta, «et teile on mu Ettie meeldima hakanud. On see õige või eksin ma?»
«Õige, õige,» vastas noormees.
«Nojah, pean teile kohe ära ütlema, et sel asjal pole mõtet. Keegi teine on teist ette jõudnud.» «Seda Ettie mulle ütles jah.»
«Noh, võite uskuda, et ta kõneles tõtt. Aga kas ta ütles teile, kes see on?»
«Ei, ma küsisin talt, aga ta ei tahtnud ütelda.»
«Kas sa kuule, vaata kus tüdruk! Võib-olla ei tahtnud teid ära hirmutada.»
«Mind hirmutada?» McMurdo veri lõi keema.
«Oh jaa, mu sõber. Teil ei maksaks häbi tunda, kui te teda kardaksite. Ta on Teddy Baldwin.»
«Ja kes kurat ta niisugune on?»
«Ta on üks vande vendade ninamehi.»
«Vandevennad! Olen nendest sageli kuulnud. Vande-vennad siin ja vandevennad seal, ja alati kõneldakse neist ainult sosinal. Mida te kõik kardate? Kes need vandevennad siis on?»
Pansionipidaja tasandas loomusunniliselt häält, nagu tegid kõik teisedki, kui sellest kohutavast ühingust juttu tuli.
«Vandevennad,» lausus ta, «on Vana Vabamüürlaste Ordu.»
Noormees võpatas.
«Tohoh, ma olen ju ise ka selle ordu liige.»
«Teie!? Oleksin ma seda teadnud, poleks ma ilma peal teid oma majja võtnud, ka siis mitte, kui te mulle sada dollarit nädalas oleksite pakkunud.»
«Mis selle orduga siis lahti on? Põhikirja järgi on see heategevust ja seltsimehelikkust arendav ühing.»
«Mõnes kohas võib-olla küll. Siin igatahes mitte!»
«Mis ta siin siis on?»
«Siin on ta mõrtsukate ühing, vaat mis ta on.»
McMurdo naeris uskmatult.
344
«Millega te seda tõestate?» päris ta.
«Ah millega! Kas pole viiekümnest mõrvast selle tõestamiseks küllalt? Mis te ütlete siis Milmani ja Van Shorsti ja Nicholsonide perekonna ja vana mister Hyami ja väikese Billy

Jamesi ja teiste kohta? Tõestada! Kas leidub selles orus meest või naist, kes seda ei teaks!»
«Teate mis,» ütles McMurdo tõsiselt. «Tahan, et võtaksite oma sõnad tagasi või siis näitaksite, et neil on tõepõhi all. Peate tegema üht või teist, enne kui ma sellest toast lahkun. Asetage ennast minu olukorda. Siin ma olen — võõras inimene selles linnas. Kuulun ühingusse, mille tean täiesti süütu olevat. Võite Ühendriigid risti ja põiki läbi käia ja leiate, et ordu on igal pool ühtemoodi süütu ühing. Aga nüüd, kui ma kavatsen orduga siin ühineda, ütlete teie mulle, et see on seesama mis vandevendadeks kutsutud mõrtsukate ühing. Minu arust võlgnete mulle vabanduse või siis täpsema seletuse, mister Shafter.»
«Räägin teile ainult seda, mida kogu maailm teab. Ühe seltsi ninamehed on ninameesteks ka teises. Kui ühe vastu eksite, maksab teine teile kätte. Oleme seda liigagi sageli näinud.»
«See on ainult keelepeks. Tooge mulle tõendusi!» ütles McMurdo.
«Kui te siia kauemaks jääte, küll siis saate oma tõendused kätte. Ah, ma unustasin, et te olete ju ise kah üks nendest. Varsti olete niisama hull nagu teised. Teil tuleb endale teine korter otsida. Siin ma teid enam pidada ei saa. Kas pole juba küllalt halb, et üks nendest inimestest püüab mu Ettie'ga kurameerida ja ma ei julge teda takistada. Aga et teine veel mul kostiliseks oleks? Ei, tõesõna, hommepäev otsige endale uus korter.»
Ja nii leidis McMurdo end minemaaetuna nii oma mugavast toanurgast kui ka tütarlapse juurest, keda ta armastas. Samal õhtul kohtas ta neiut üksinda elutoas ja kaebas oma häda temale.
«Teie isa ütles mulle korteri üles,» teatas ta tütarlapsele. «Mul poleks sellest midagi, kui peaksin loobuma ainult oma toast; aga tõesti, Ettie, kuigi ma tunnen teid ainult ühe nädala, olete te mulle vajalikum kui õhk, mida hingan, ja ma ei saa ilma teieta elada.»
«Oh, jätke, mister McMurdo! Ärge kõnelge nii!» ohkas tütarlaps. «Ütlesin ju teile, et olete hiljaks jäänud, eks ole? Keegi teine on juba ees, ja kui ma ka pole lubanud
345
temaga kohe abielluda, ei tohi ma vähemalt lubada sed kellelegi muule.»
«Oletame, et ma oleksin olnud esimene, Ettie, — kas mul siis oleks olnud lootust?»
Tüdruk peitis näo kätesse.
«Soovin kõigest hingest, et te oleksite esimene olnud!» nuuksus ta. Silmapilk oli McMurdo tema ees põlvili. «Jumala pärast, Ettie, las siis olla niimoodi!» hüüdis ta. «Tahad sa tõesti selle lubaduse pärast enda ja ka minu elu ära rikkuda? Kuula oma südame käsku, kallis! Õigem on toimida selle sunnil kui mingi tõotuse järgi, mis on antud enne, kui sa selle tähendust õieti taipasidki.»
Ta oli Ettie valge käe oma tugevate pruunide kämmalde vahele haaranud.
«Ütle, et saad minu omaks, ja me võidame kahekesi koos kõik raskused.» «Ometi mitte siin?» «Just siin.»
«Ei, ei, Jack!» Mehe käed olid nüüd ta ümber. «Ainult mitte siin. Kas sa ei saaks mind ära viia?»
Hetke vältel võitles McMurdo enesega, siis aga muutus ta nägu jälle kindlaks, nagu oleks see graniidist.
«Ei, siin,» ütles ta. «Kaitsen sind kogu maailma vastu, Ettie, siinsamas, kus me oleme!»
«Miks ei võiks me koos kuskile mujale minna?»
«Ei, Ettie, ma ei saa ära minna.»

«Aga miks?»
«Ma ei suudaks kunagi enam pead püsti hoida, kui tean, et mind on kuskilt välja aetud. Ja üldse, mida siin peljata ongi? Kas pole me vabad inimesed vabal maal? Kui ma sind armastan ja sina mind ka, kes julgeb siis vahele tulla?»
«Sa ei tea, Jack. Oled siin olnud liiga lühikest aega. Sa ei tunne seda Baldwinit. Sa ei tea McGintyt ega ta vandevendi.»
«Ei. ma ei tea neid, ei karda neid ega usu neisse!» kinnitas McMurdo. «Olen ennegi jõhkrate inimeste keskel elanud, kallis, ja selle asemel et ma neid oleksin kartnud, lõppes asi alati nii, et nemad kartsid mind — alati, Ettie. See on ju selge totrus! Kui need mehed, nagu su isa räägib, on siin orus tõesti roima roima järel toime pannud ja kui igaüks neid nimepidi teab, millest siis tuleb, et nad ei ole veel kohtulaua ette viidud? Vasta mulle, Ettie!»
346
«Sellepärast, et keegi ei julge nende vastu tunnistada. Ta ei elaks enam kuudki aega, kui ta seda teeks. Ja sellepärast ka, et neil on alati oma mehi, kes vannuvad, et süüdistatav oli kuriteopaigast kaugel. Aga kindlasti oled sa, Jack, sellest ise lugenud. Mul on niisugune mulje, et sellest kirjutavad kõik Ühendriikide ajalehed.»
«Nojah, midagi ma muidugi olen lugenud, aga ma arvasin, et see on väljamõeldis. Võib-olla on nendel meestel sellisteks tegudeks mingi põhjus. Võib-olla on neile ülekohut tehtud ja neil pole enda kaitsmiseks muud võimalust.»
«Oo, Jack, ära kõnele niimoodi! Tema kõneleb nii — see teine!»
«Et Baldwin kõneleb niimoodi, jah?»
«Jah, ja sellepärast ma teda nii väga jälestangi. Oo, Jack, nüüd võin kõnelda tõtt: ma jälestan teda kogu südamest, aga kardan teda ka. Kardan teda enese pärast, aga veel rohkem isa pärast. Ma tean, et meid tabaks suur õnnetus, kui ma julgeksin öelda, mis ma tegelikult tunnen. Sellepärast olengi teda poolikute lubadustega eemale tõrjunud. Õigust öelda oli see meie ainus võimalus. Aga kui sa minuga põgeneksid, Jack, võiksime isa kaasa võtta ja asuda alatiseks elama kaugele nendest hirmsatest meestest.»
Jälle peegeldas McMurdo nägu seesmist võitlust ja jälle tardus see liikumatuks kui graniit.
«Sulle ei juhtu midagi halba, Ettie, ei sulle ega su isale. Mis hirmsatesse meestesse puutub, siis küllap leiad varsti, et olen niisama halb kui kõige halvemad nende hulgast.»
«Ei, ei, Jack! Usaldan sind ikka.» McMurdo naeris kibedalt.
«Armas taevas, kui vähe sa minust tead! Su süütu hing, kullake, ei suuda aimatagi, mis minu omas toimub ... Ohoo — kes see's nüüd tuleb?»
Uks paisati äkitselt lahti ja tuppa astus uhkeldaval sammul keegi noormees, näol ilme, nagu oleks tema siin peremees. Ta oli nägus, pisut keigarlik mees, umbes niisama vana ja sama kasvu kui McMurdogi. Laiasejvalise musta viltkaabu alt, mida ta polnud vaevunud peast võtma, paistis ilus nägu, kongus kullinina ning metsikud käskivad silmad, mis põrnitsesid vihaselt ahju kõrval istuvat paari.
Ettie oli suure ähmi ja ärevusega püsti hüpanud.
347
«Mul on hea meel teid näha, mister Baldwin,» kohmas ta. «Tulite varem, kui ma oskasin oodata. Palun võtke istet.»
Baldwin seisis, käed puusas, ja põrnitses McMurdot. «Kes see on?» küsis ta järsult.

«See on üks mu sõber, mister Baldwin, — meie uus üüriline. Mister McMurdo, lubage end tutvustada mister Baldwinile.»
Noormehed noogutasid teineteisele tõredalt.
«Miss Ettie on teile ehk juba meie vahekorrast kõnelnud?» päris Baldwin.
348
«Mina küll ei taibanud, et teil mingi vahekord peaks olema.»
«Ei taibanud? Noh, siis taipate nüüd. Võite uskuda, kui ma ütlen, et see noor daam kuulub mulle, ja teile sobiks tänane ilus õhtu jalutuskäiguks.»
«Tänan teid, aga mul ei ole jalutamiseks tuju.»
«Ah või pole tuju?» Mehe metsikud silmad lõõmasid vihast. «Ehk on teil siis tuju võidelda, härra üüriline?»
«Seda küll,» hüüdis McMurdo püsti hüpates. «Sobivamat ettepanekut pole te veel elus teinud.»
349
«Jumal hoidku, Jack! Oh, jumala pärast!» ahastas vaene hirmust meeletu Ettie. «Oh, Jack, Jack, ta lööb teid maha!»
«Ohoo, või «Jack»!» hüüatas Baldwin ja laskis lendu vandesõna. «Tähendab olete siis juba niikaugele jõudnud?»
«Oh, Ted, olge mõistlik — olge hea! Minu pärast, Ted, kui te mind üldse armastate, olge suuremeelne ja andestage!»
«Ma arvan, Ettie, et kui te meid üksi jätaksite, teeksime selle asja selgeks,» lausus McMurdo rahulikult. «Või tuleksite teie, mister Baldwin, minuga korraks välja tänavale? Ohtu on ilus ja järgmisel tänavanurgal on tühi krunt.»
«Teen teiega arved klaariks, ilma et mul tarvitseks oma käsi määrida,» ähvardas ta vaenlane. «Enne kui ma teiega lõpetan, soovite veel palavalt, et te poleks jalgagi sellesse majja tõstnud.»
«Laske aga käia, kohe praegu!» hüüdis McMurdo.
«Aja määran mina, mister. Selle võite minu hooleks jätta. Vaadake siia!» Ta käänas äkki varruka üles ning näitas oma käsivarrel imelikku märki, mis paistis olevat sinna põletatud. Märk kujutas kolmnurka sõõris. «Kas teate, mida see tähendab?»
«Ei tea ega tahagi teada!»
«Noh, küll te teada saate. Tõotan teile, et saate. Ja üsna pea. Preili Ettie'gi võib teile sellest ehk üht-teist kõnelda. Mis sinusse puutub, Ettie, siis tuled sa veel põlvili mu juurde tagasi. Kas kuuled, tüdruk, — põlvili! Ja siis ma ütlen, mis karistus sind ootab. Olete külvanud tuult — ja jumala eest, küll ma hoolitsen, et te tormi lõikate!» Mees heitis mõlemale raevuse pilgu. Siis pöördus ta kannapealt ringi ning silmapilgu pärast prantsatas välisuks tema taga kinni.
Mõne hetke seisid McMurdo ja tütarlaps vaikselt. Siis heitis neiu oma käed noormehele ümber kaela.
«Oo, Jack, kui vapper sa oled! Aga sellest pole abi — sa pead põgenema! Veel täna öösel, Jack, täna öösel! See on su ainus lootus. Ta tahab sult elu võtta. Lugesin seda ta kohutavatest silmadest. Mida suudaksid sa tosina temasuguse vastu, kui nende taga seisab boss McGinty ja kogu loož?»
McMurdo võttis tütarlapse käed oma kaela ümbert, suudles teda ning lükkas ta õrnalt toolile tagasi.
350

«Nonoh, kallike, nonoh! Ära minu pärast karda ega muretse. Olen ju ise ka vabamüürlane. Kõnelesin seda ennist just su isale. Võib-olla ei ole ma teistest sugugi parem, nii et ära tee minust pühakut. Nüüd, kus sa seda tead, vihkad sa vahest ka mind.»

«Vihata sind, Jack! Seda ei suudaks ma eluilmas! Olen kuulnud, et mujal pole vabamüürluses midagi halba — miks peaksin ma siis sinust halvemini mõtlema? Aga kui sa vabamüürlane oled, Jack, miks ei võiks sa minna ja boss McGintyga sõprust sobitada? Mine, Jack, mine kiiresti! Kõnele ise temaga esimesena, või muidu on need nurjatud sul sedamaid kannul.»

«Mõtlesin just sedasama,» lausus McMurdo. «Lähengi kohe ja teen selle käigu ära. Võid oma isale öelda, et täna magan ma veel siin ja uue korteri otsin homme.»

McGinty kõrts oli nagu alati rahvast täis: linna jõhkramale elemendile oli see kõige meelepärasemaks ajaviite-kohaks. Peremees ise oli populaarne tänu oma rohmakale lõbususele — see oli küll ainult maskiks, mis varjas enda taga hoopis midagi muud. Ent ka ilma selle populaarsuseta piisas ainult hirmust, mida tema ees tunti kogu asulas ja tegelikult kogu kolmekümne miili pikkuses orus ning teisel pool orgu ümbritsevaid mägesidki, et inimesi ta kõrtsi tuua, sest keegi ei söandanud tema juures halba kirja sattuda.

Peale selle salajase võimu, mida ta, nagu üldiselt usuti, teostas üpris julmal viisil, oli tal veel ka kõrgeid ühiskondlikke ameteid: ta "'oli linnanõunik ning teedekomisjoni liige, ja valitud oli ta lurjuste häälte abil, kes lootsid vastutasuks tema soosingut. Maksud ja koormised olid tohutud, avalikud tööd olid täiesti hooletusse jäetud, revideerimiste tulemustest libisesid altkäemaksuga äraostetud revidendid kergesti üle ning korralik linnakodanik pidi hirmuga maksma avalikele väljapressijatele ning hoidma keele hammaste taga, et temaga ei juhtuks veel hullemat. Ja nii muutusidki boss McGintyl teemantidega ehitud lipsunõelad aasta-aastalt ikka silmatorkavamaks, kuldketid üha uhkematega vahetuvatel vestidel järjest raskemaks, ning ta kõrts paisus ikka suuremaks ja suuremaks, kuni ähvardas enda alla võtta terve turuplatsi serva.

McMurdo lükkas pöördukse lahti ning trügis läbi meestesumma tubakasuitsust ähmases ja viinaleitseses

351

kõrtsiruumis tahapoole. Ruum oli eredasti valgustatud ning rikkalike kuldilustustega peeglilahmakad igal seinal peegeldasid ja suurendasid räiget valgustust veelgi. Mitu särgiväel baarimeest oli kibedasti ametis jookide segamisega meestele, kes seisid mugavalt küünarnukkidele naal-dudes laia, tugevate metallkantidega leti ääres. Teises otsas, sigar viltu suunurgas, lösutas letil suur, tugev, võimsa kehaehitusega mees, kes ei võinud olla keegi muu kui kuulus McGinty ise. Ta oli musta lakaga, põsenukkideni habemesse kasvanud hiiglane; sassis ronkmust juuksepahmakas ulatus kaeluseni. Näojume oli tal tõmmu nagu itaallasel ja ta kummaliselt kalkmustadele silmadele andis kerge kõõritus eriti õela ilme. Kõik muu mehes — suurepärased proportsioonid, kenad näojooned ning vaba käitumine — sobis selle joviaalse rahvamehemaneeri juurde, mida ta teeskles. Välimuse järgi oleks igaüks öelnud, et ta on otsekohene, aus mees, kellel on hea süda, ükskõik kui jäme ta otsekohene jutt ka ei tunduks. Alles siis, kui need kalkmustad, põhjatu sügavad ja halastamatud silmad vaatajale suunati, lõi viimasel südame alt külmaks ning ta tundis, et seisab silmitsi varjatud kurjusega, mida jõud, julgus ja kavalus veel tuhat korda hirmsamaks teevad.

Vaadanud mehe korralikult üle, tegi McMurdo endale tavalise muretusega küünarnukkide abil teed ning trügis läbi võimsa bossi ümber lipitsevate meeste vahelt, kes naersid mürinal tolle vähimagi naljanatukese üle. Noore tulnuka julged hallid silmad vaatasid prilliklaaside tagant kartmatult vastu kalkide mustade vahedale pilgule, mis otsekohe temale suunati.
«Nooh, noormees? Ei tule nagu meelde, et teie nägu siin varem näha oleks olnud.»
«Olen siin uus, mister McGinty.»
«Nii uus te ometi pole, et ei oskaks härrasmeest õige tiitliga kõnetada.»
«Ta on linnanõunik McGinty, noormees,» ütles keegi meeste hulgast.
«Palun vabandust, nõunik. Siinsed kombed on mulle,veel võõrad. Mulle soovitati teie poole pöörduda.»
«Noh, ja nüüd oletegi minu pool. Mina'p see olen, täies elusuuruses. Kuidas mulje on?»
«Seda on veel vara öelda. Kui teie süda on niisama suur kui te keha ja teie hing niisama kena kui nägu, ei oskaks ma paremat soovidagi,» vastas McMurdo.
352
«Kas sa näe, kui libedasti ta iiri keel liigub!» hüüdis kõrtsmik, teadmata, kas hulljulgele külalisele järele kiita või rõhutada oma väärikust. «Nii et olete nõnda lahke ja tunnistate mu välimuse vastuvõetavaks?»
«Kindlasti,» vastas McMurdo.
«Ja teile öeldi, et te minu poole tuleksite?»
«Just nii.»
«Ja kes teile ütles?»
«Vend Scanlan kolmesaja neljakümne esimesest, Vermissa loožist. Joon teie terviseks, nõunik, ja meie lähema tutvumise terviseks.» Noormees tõstis talle antud klaasi huultele ning ajas juues väikese sõrme püsti.
McGinty, kes teda teraselt oli silmitsenud, kergitas oma pakse musti kulme.
«Ah või sedasi on lood,» sõnas ta. «Peame seda asja väheke täpsemalt uurima, mister ...»
«McMurdo.»
«Väheke täpsemalt, mister McMurdo; siin kandis ei ole meil kombeks inimesi niisama usaldada ning kõike uskuda, mida sulle puhutakse. Tulge natukeseks siia leti taha.»
Leti tagant pääses väikesesse tuppa, kus seinte ääres seisid viinavaadid. McGinty pani ukse hoolega kinni, istus, ise mõtlikult sigarit närides, ühele tünnile ning puuris kaaslast oma rahutuks tegeva pilguga. Paar minutit istus ta täielikus vaikuses.
McMurdo laskis ennast lahkelt uurida, ta seisis, üks käsi kuuetaskus, teisega keerutas oma pruune vurre. Äkitselt McGinty kummardus ning tõmbas välja ähvardava välimusega revolvri.
«Pange tähele, naljavend,» ütles ta, «kui ma näen, et kavatsete meid ninapidi vedada, on teie laul lauldud.»
«Kummaline küll, kuidas teil vabamüürlaste loožimeis-ter võõrast venda vastu võtab,» lausus McMurdo teatava väärikusega.
«See'p see on, et teil tuleb alles tõestada, mis vend te üldse olete,» seletas McGinty, «ja olgu jumal teile armuline, kui te seda ei suuda. Kus teid ordusse vastu võeti?»
«29. loožis Chicagos.»
«Millal?»
«Kahekümne neljandal juunil 1872.»

«Millise loožimeistri all?»
«Loožimeistriks oli James H. Scott.»
«Ja piirkonna ülemaks?»
353
«Bartholomew Wilson.»
«Hm! Küsimustele kostate küll nobedasti. Mida te siin teete?»
«Tööd — samuti nagu teiegi, ainult et kehvemat.» «Suu peale kukkunucLte just pole.»
«Jah, sõnadega olen alati kärmas olnud.» «Aga tegudega?» «Need, kes mind lähemalt tunnevad, ütlevad, et seda ma olevat kah.»
«Hüva, võib-olla paneme teid rutemini proovile, kui te arvate. Kas olete siinsest loožist midagi kuulnud?»
«Olen kuulnud, et vendadeks võetakse siin ainult täitsa-mehi.»
«Selles on teil õigus, mister McMurdo. Miks te Chicagost ära tulite?»
«Söögu mind susi, kui ma seda ütleksin.»
McGinty ajas silmad pärani. Ta polnud niisuguste vastustega harjunud ja see lõbustas teda.
«Miks te ei taha seda mulle öelda?»
«Sellepärast, et ükski vend ei tohi teisele vennale valetada.»
«Tähendab tõde ei kannata väljaütlemist?»
«Kui teile meeldib, võite seda ka niimoodi väljendada.»
«Vaadake, mister, te ei looda ometi, et mina kui looži-meister peaksin looži vastu võtma inimese, kelle mineviku eest ma ei saa vastutada?»
McMurdo oli ilmselt segaduses. Siis võttis ta sisetaskust kulunud ajaleheväljalõike.
«Ega te oma meest üles andma hakka?» küsis ta.
«Kui te mulle niisuguseid asju tulete ütlema, saate kohe vastu vahtimist,» ägestus McGinty.
«Teil on õigus, nõunik,» lausus McMurdo malbelt, «pean vabandust paluma. Kõnelesin mõtlematult. Noh, näen, et teie juures võin julge olla. Vaadake seda sõnumit.»
McGinty heitis pilgu teadaandele, milles oli öeldud, et 1874. aasta jaanuari esimesel nädalal oli Chicago Market Streetil asuvas «Järve» kõrtsis keegi Jonas Pinto maha lastud.
«Teie töö?» päris ta paberitükki tagasi andes.
McMurdo noogutas.
«Miks te ta maha lasksite?»
«Aitasin Onu Samil dollareid teha. Võib ju olla, et minu omad olid terake kehvemast kullast kui temal, aga nad
354
nägid niisama head välja ja tulid hinnalt palju odavamad. See Pinto aitas mul rämpsu laiali lükata.» «Mida teha?»
«Noh, see tähendab dollareid käiku lasta. Ühel heal päeval ähvardas ta, et annab mu üles. Võib-olla andiski. Ma ei jäänud ootama. Koksasin ta ära ja tegin putket söerajoonidesse.»
«Miks just söerajoonidesse?»
«Olin lehest lugenud, et siinpool ei olda eriti nõudlikud.» McGinty naeris.
«Esiteks tegite valeraha, siis tapsite, ja nüüd tulite siia lootuses, et teid kahel käel vastu võetakse?» «Umbes hü jah,» vastas McMurdo.
«Noh, minu arust jõuate veel kaugele. Kuulge, kas te enam neid dollareid teha ei saaks?»
McMurdo võttis taskust viis-kuus münti.

«Need siin pole Washingtoni rahapajast undki näinud,» lausus ta.
«Ärge rääkige!» McGinty sirutas rahad tule poole oma suurel kämblal, mis oli karvane nagu gorillal. «Mina küll vahet ei näe! Kurat võtaks, olen kindel, et teist saab väga kasulik vend. Paar teiesugust meest kulub meile ära, sõber McMurdo, sest vahel tuleb meil ka lõivu maksta. Oleksime varsti vastu seina surutud, kui me neid tagasi ei tõrjuks, kes meid rõhuvad.»
«Noh, usun, et saan selles tõrjetöös oma osa anda.»
«Teil paistavad kõvad närvid olema. Te ei võpatanudki, kui ma oma püstoli teile suunasin.»
«M i n d ei ähvardanud mingi oht.»
«Keda siis?»
«Teid, nõunik.» McMurdo tõmbas oma lühikese jaki küljetaskust vinnastatud püstoli. «Olite mul kogu aeg kirbul. Ja tulistanud oleksin ma niisama kiiresti kui teie.»
McGintyl tõusis vihapuna näkku, siis aga puhkes mees mürinal naerma.
«Pagana pihta!» hüüdis ta. «Ära ütle, niisugust võlla-rooga pole pikka aega enam ette juhtunud. Ma mõtlen, et loož õpib teie üle veel uhkust tundma. — Mida kuradit sinul jälle vaja on? Kas ma ei saa siis tõesti viit minutit härrasmehega juttu ajada, ilma et sa oma nina vahele topiksid?»
Baarimees seisis heitunult uksel.
355
«Palun vabandust, nõunik, aga mister Ted Baldwin küsib teid. Ta ütleb, et peab teiega otsekohe kokku saama.»
Viimast seletust polnud vajagi, sest üle kõrtsiteenri õla vaatas mehe enda liikumatu julm nägu. Ta lükkas baari-mehe välja ning pani ukse enda järel kinni.
«Nii-nii,» ütles ta ja heitis McMurdole maruvihase pilgu, «jõudsite esimesena pärale, jah? Pean teile selle mehe kohta midagi ütlema, nõunik.»
«Siis öelge seda siin ja kohe praegu minu juuresolekul,» nõudis McMurdo.
«Ütlen seda omal ajal ja omal viisil.»
«Nonoh!» ümatas McGinty tünnilt püsti tõustes. «See ei sobi. Siin on uus vend, Baldwin, ja meil ei kõlba teda niimoodi vastu võtta. Siruta oma käsi, mees, ja lepi temaga ära.»
«Mitte iialgi!» karjus Baldwin vihaselt.
«Ütlesin talle, et olen valmis temaga võitlema, kui ta arvab, et ma talle kuidagi ülekohut olen teinud,» lausus McMurdo. «Olen valmis võitlema rusikatega, või kui see teda ei rahulda, siis ükskõik missuguse relvaga, mille ta ise valib. Aga nüüd palun teid, nõunik, et te ütleksite meile kui loožimeister, kummal meist on õigus.»
«Milles siis asi seisab?»
«Põhjuseks on üks tütarlaps. Ta võib ometi vabalt valida, kes talle meeldib.» «Kas tõesti?» karjus Baldwin.
«Kui tal on valida looži kahe venna vahel, ütleksin tõepoolest, et võib,» lausus boss. «Ah et see on teie otsus?»
«Jah, on küll, Ted Baldwin,» kinnitas McGinty teist kurjalt põrnitsedes. «Kas sina kavatsed sellele vastu hakata?»
«Te ei hooli siis mehest, kes kõik need viis aastat on teie kõrval seisnud, ja eelistate niisugust, keda te esimest korda näete? Ei ole te eluaeg loožimeister, Jack McGinty, ja jumala eest, järgmistel valimistel ...»

Nõunik hüppas Baldwini kallale nagu tiiger. Ta haaras kätega teise kõrist ning paiskas ta tagurpidi põiki üle vaadi. Kui McMurdo poleks vahele seganud, oleks ta oma meeletus raevus noormehele otsa peale teinud.
«Pidage, nõunik! Taeva pärast, pidage!» hüüdis iirlane McGintyt eemale tirides.
McGinty vabastas oma haarde ning heidutatud ja vapustatud Baldwin, ahmides õhku ning värisedes üle kogu
356
keha nagu surma suust pääsenu, upitas end sellelesamale vaadile istuma, mille otsa teine ta oli paisanud.
«Norisid seda õppetundi juba kaua, Ted Baldwin. Nüüd said ta kätte,» möirgas McGinty ning ta tohutu rind kerkis ja vajus. «Võib-ölla arvad, et kui mind enam loožimeistriks ei valita, istud ise mu toolile. Noh, see on looži otsustada. Aga niikaua kui mina siin peamees olen, ei lase ma kellelgi häält tõsta ei minu enda ega mu otsuste vastu.»
«Teie vastu pole mul midagi,» pomises Baldwin oma kõri kobades.
«Noh, mis siis ikka,» hüüdis boss, korrapealt taas lõbusaks muutudes, «oleme aga jälle head sõbrad ja asi kombes.»
Ta võttis riiulilt šampanjapudeli ning keeras korgi pealt. «Teate mis,» jätkas ta kolme kõrget klaasi täites, «joome selle peale looži tülitoosti. Pärast seda, nagu te teate, ei tohi meie yahel enam paksu verd olla. Niisiis, vasak käsi kõrisõlmel, küsin ma teilt, Ted Baldwin, mis teile ei meeldi, söör?»
«Pilved on paksud,» vastas Baldwin.
«Aga nad lähevad jäädavalt laiali.»
«Vannun seda.»
Mehed jõid oma veini ära ning sama tseremooniat korrati Baldwini ja McMurdo vahel.
«Vaat nii,» hüüdis McGinty käsi hõõrudes, «nüüd oleme siis jälle sõbramehed. Kui teie vahel aga veel hõõrumist peaks tulema, lähete looži karistuse alla, ja silitama teid siin juba ei hakata, nagu vend Baldwin teab jä nagu vend McMurdo kohe varsti näeb, kui ta sekeldusi soovib.»
«Ausõna, seda küll mitte,» kinnitas McMurdo. Ta sirutas Baldwinile käe. «Lähen ruttu keema ja annan ruttu andeks kah. Kõneldakse, et selles olevat süüdi mu kuum iiri veri. Aga minu poolt on tülil lõpp ja viha ma pidama ei hakka.»
Hirmsa bossi hävitava pilgu all tuli Baldwinil pakutud käsi vastu võtta. Ent ta morn nägu näitas, kui vähe teise sõnad teda olid liigutanud.
McGinty patsutas mõlemale õlale.
«Õige mul asi — plikad, ikka need plikad!» hüüdis ta. «Mõelda ainult, et niisugused hilpharakad tulevad mu poiste vahele. Noh, selle küsimuse peab lahendama tüdruk ise, sest loožimeistri kohtumõistmise alla sihuke asi ei käi, jumal tänatud! Meil on siin ilma naistetagi tegemist küllalt. Teid võetakse 341. looži liikmeks, vend
357
McMurdo. Meil on siin oma kord ja kombed, teistsugused kui Chicagos. Laupäeva õhtul on meil koosolek, ja kui te tulete, siis teeme teid Vermissa orus omaks inimeseks.»

10. 341. LOOŽ VERMISSAS

Erutavate sündmustega õhtule järgnenud päeval kolis McMurdo Jacob Shafteri juurest ära ning leidis uue korteri päris linna serval lesk MacNamara pool. Scanlanil, kellega ta juba rongis oli tutvunud, avanes varsti pärast seda võimalus Vermissasse üle tulla ja

temagi asus samasse majja elama. Teisi üürilisi ei olnud ja perenaine oli muretu vana iirlanna, kes jättis nad omapead, nii et neil oli vabadus kõnelda ja teha, mis neile meeldis, — teretulnud võimalus inimestele, keda sidusid ühised saladused. Shafter oli endisele kostilisele sel määral järeleandmisi teinud, et lubas tal soovi korral enda juures söömas käia, ja nii polnud McMurdo suhtlemine Ettie'ga sugugi katkenud. Vastuoksa — mida nädal edasi, seda tihedamaks ja lähedasemaks see muutus.

Oma uue eluaseme magamistuba pidas McMurdo küllalt kindlaks kohaks, et seal müntimisvormid välja võtta, ja mitmekordsete vaikimistõotuste peale lubati mõnedel looži vendadel neid vaatama tulla. Ära minnes viis igaüks neist taskus kaasa mõned valemündid, mis olid nii osavasti järele tehtud, et nende käibelelaskmisel polnud karta vähimatki raskust ega ohtu. Miks pidi McMurdo niisugust imeväärset kunsti vallates veel üldse tööl käima, sellest ei saanud ta loožikaaslased kuidagi aru, kuigi asjaosaline kõigile järelepärijatele seletas, et kui ta ilma silmanähtava elatusallikata elaks, oleks tal varsti politsei sabas.

Ühele politseinikule ta juba hakkaski silma, ent see asjaolu tuli seiklejale õnnekombel pigemini kasuks kui kahjuks. Pärast esmakordset esitlemist oli vähe õhtuid, mil ta ei võtnud jalge alla teed McGinty kõrtsi, et teha ligemat tutvust «poistega», nagu selle ümbruskonnale nuhtluseks oleva jõugu liikmed üksteist naljatamisi kutsusid. Iirlase särtsakas olek ja kartmatu kõne tegid ta nende kõigi lemmikuks, sellega aga, kuidas ta kõrtsikakluses oma vastase kiiresti ja oskuslikult nurka surus, võitis ta tolle tahumatu seltskonna lugupidamise. Üks teine vahejuhtum tõstis meeste arvamust temast veelgi.
358

Ühel õhtul just kõige rahvarohkemal tunnil avanes kõrtsi uks ja sisse astus mees, kes kandis söe- ja raua-kompaniide politsei mahesinist mundrit ning nokkmütsi. Selle spetsiaalse korpuse olid ellu kutsunud raudteede ja kaevanduste omanikud, et kergendada regulaarse tsiviil-politsei jõupingutusi, kes oli piirkonda terroriseerivate organiseeritud löömameeste vastu täiesti võimetu. Tema sisenemisel tasandati häält ning paljud vahtisid teda uudishimulikult, ent politseinike ja kurjategijate suhted Ühendriikides on õige omapärased ning leti taga seisev McGinty ise ei kergitanud kulmugi, kui politseiinspektor ennast tema külaliste hulka poetas.

«Üks lahjendamata viski, sest väljas on kibe külm,» tellis politseinik. «Me pole teiega vist varem kohtunud, nõunik?»

«Te olete siis see uus kapten siin?» päris McGinty.

«Täpselt nii. Loodame, et teie ja teised juhtivad tegelased aitavad meil selles linnakeses seadust ja korda kaitsta. Mina olen kapten Marvin söe- ja rauakompaniide politseist.»

«Ilma teieta saaksime paremini hakkama, kapten Marvin,» lausus McGinty jahedalt. «Meil on siin olemas oma politsei, ja sisseveetud kauba järele me vajadust ei tunne. Te ei kujuta endast ju midagi muud kui kapitalistide tööriistu, kes on palgatud selleks, et kehvemaid kaaskodanikke vemmeldada või maha lasta.»

«Hea küll, hea küll, mis siin ikka vaielda,» õiendas politseinik sõbralikult. «Mina mõtlen, et eks me täida kõik oma kohust, nii nagu me sellest aru saame, ainult et aru ei saa me mitte ühtemoodi.» Ta oli oma klaasi põhjani joonud ja pöördus juba minekule, kui ta pilk langes Jack McMurdole, kes teda kõrvalt põrnitses. «Ohoo!» hüüatas ta teist pealaest jalatallani silmitsedes. «Siin saab veel vana tuttavatki näha.»

McMurdo tõmbus temast eemale.

«Ma pole eluilmas ei teie ega mõne teise neetud võmmi sõber olnud,» ütles ta.
«Tutvus ei tähenda veel sõprust,» irvitas politseikapten. «Teie olete jah just nimelt Jack McMurdo Chicagost, ja ärge püüdkegi seda salgama hakata.»
McMurdo kehitas õlgu.
«Ma ei salgagi,» seletas ta. «Kas te mõtlete, et ma oma nime häbenen?»
«Igatahes oleks teil selleks põhjust küll.»
359
«Mida kuradit te sellega tahate öelda?» karjus McMurdo, käed rusikas.
«Jätke, Jack, lärmamisega mind ei kohuta. Enne kui ma sellesse pagana söepunkrisse tulin, töötasin Chicago politseis, ja kui ma mõnda Chicago suli näen, tunnen ta kohe ära.»
McMurdo nägu venis pikaks.
«Ärge tulge ütlema, et olete Marvin Chicago keskvalitsusest!» hüüdis ta.
«Teie teenistuses — just seesama vana Teddy Marvin. Me pole seal unustanud, kuidas Jonas Pinto maha lasti.»
«Mina teda ei tapnud.»
«Kas tõesti? Väga erapooletu tunnistus, eks ole? Noh, tema surm oli teile igatahes harukordselt soodus, sest muidu oleks teid valeraha tegemise eest trellide taha pandud. Hüva, jätame vanad asjad kõrvale, ja omavahel võin öelda — võib-olla lähen seda tehes kaugemale kui tohiksin —, et nad ei saanud teie vastu kindlat süüdistust tõsta ja te võite kas või hommepäev Chicagosse tagasi minna.»
«Mul on siingi hea küllalt.»
«Noh, osutasin teile teene, teie aga põrnitsete nagu tige peni ega oska aitähki ütelda.»
«Olgu, küllap mõtlesite seda hästi ja suur tänu siis pealegi,» lausus McMurdo mitte just eriti sõbralikult.
«Niikaua kui ma näen, et te ausat elu elate, olen vait kui sukk,» lausus kapten. «Aga jumala eest, kui te mõtlete jälle pettusega peale hakata, on jutt kohe teine. Nii et head õhtut teile. Head õhtut, nõunik!»
Politseinik lahkus kõrtsist, olles teinud McMurdost kohaliku kangelase. Juba varemgi oli sosistatud McMurdo tegudest kauges Chicagos. Kõigile pärimistele oli ta aga vastanud ainult tõrjuva naeratusega nagu inimene, kes ei taha, et teda ülistama hakatakse. Ent nüüd oli asi ametlikult kinnitust leidnud. Kõrtsikülalised tunglesid tema ümber ning surusid tal südamlikult kätt. Nüüdsest peale olid talle kõik uksed avatud. McMurdo võis harilikult tublisti juua, ilma et oleks eriti purju jäänud, ent kui sel õhtul poleks olnud käepärast sõpra Scanlanit, oleks äsja kroonitud kangelane vist küll öö kõrtsileti all veetnud.
Järgmise laupäeva õhtul voeti McMurdo looži liikmeks. Noormees arvas, et kuna ta Chicagos kord juba pidulikult vastu oli võetud, siis saab ta siin ilma tseremooniata läbi, kuid Vermissas olid omad kombetalitused, millele oldi uhke, ja need tuli igal looži liikmekandidaadil läbi teha.
360
Koosolek tuli kokku ühingu majas sellisteks üritusteks ettenähtud suures saalis. Vermissa kohta kogunes umbes kuuskümmend liiget, need aga ei esindanud kaugeltki siinse organisatsiooni kogu jõudu, sest orus oli veel mitu teist looži ja neid oli ka mõlemal pool mägesid; kui oli teoksil mõni tõsine ettevõte, vahetasid loožid üksteisega liikmeid, nii et kuritöö võisid toime panna mehed, kes olid ümbruskonnas tundmatud. Kogu söerajooni peale tuli kokku mitte vähem kui viissada liiget.

Kõledas koosolekusaalis olid mehed kogunenud pika laua ümber. Selle kõrval seisis teine, mis oli täis pudeleid ning klaase ja mille poole juba nii mõnegi venna pilgud käisid. McGinty istus laua otsas, must sametmüts musta sassis juuksepahmaka otsas ja purpurpunane stoola ümber kaela, nii et ta nägi välja nagu paganlik preester, kes kuradikummardajate rituaali juhatab. Temast paremal ja vasakul istusid looži kõrgemad aukandjad, nende seas paistis ka Ted Baldwini ilus julm nägu. Igaüks neist kandis ametitunnusena kas vastavat särpi või medaljoni. Suuremalt jaolt olid need vanemad mehed, ülejäänud seltskond koosnes aga kaheksateistkümne kuni kahekümne viie aastastest noormeestest — varmastest ja võimekatest vahendajatest, kes seenioride käske täitsid. Vanemate meeste hulgas oli palju selliseid, kelle julma ja roimarlikku sisemaailma juba näojoonedki reetsid, ent lihtliikmeid vaadates oli raske uskuda, et need innukate ja avalate nägudega noorukid moodustasid tegelikult ohtliku rnõrvaritejõugu ja olid moraalselt niivõrd rikutud, et koguni veel uhkustasid oma tegevusalase vilumusega ning tundsid sügavaimat lugupidamist inimese vastu, kelle kohta kõneldi, et ta teeb alati «puhta töö». Nende moonutatud arusaamade kohaselt oli vahva ja väga rüütellik pakkuda end vabatahtlikult mõnd inimest tapma, kes neile iial midagi halba polnud teinud ja keda nad enamasti ei olnud elus varem kohanudki. Algul olid nad oma tegusid teataval määral salajas pidanud, aga tollel ajal, mida selles jutustuses kirjeldatakse, tegutsesid nad juba täiesti avalikult, sest paljud kordaläinud kohtuprotsessid olid neid veennud, et ühelt poolt ei julge keegi nende vastu tunnistada ja teiselt poolt on neil endil kuhjaga ustavaid tunnistajaid, kellele nad võivad loota, ning kuhjaga täis varanduselaegas, kust võtta kapitali Ühendriikide andekaimate juristide palkamiseks. Kümne pika vägivalla-aasta . jooksul polnud mitte kedagi süüdi mõistetud, jä ainus oht,
361
mis vandevendi üldse ähvardas, oli ohver ise, kes kallaletungijate arvulisest ülekaalust ning kallaletungi ootamatusest hoolimata võis siiski, nagu vahel juhtuski, ründajatele oma märgi külge jätta.
McMurdot oli hoiatatud, et tal seisab ees mingi katsumus, aga keegi ei seletanud talle, milles see seisneb. Kaks pidulikult tõsist venda juhtisid ta nüüd ühte kõrvalruumi. Läbi laudadest vaheseina kuulis ta saalist paljude häälte pominat. Paar korda hakkas talle kõrvu ta enda nimi ja sellest teadis ta, et seal arutatakse tema kandidatuuri. Siis tuli koosolekusaalist valvur, roheline kuldsete vöötidega särp üle rinna.
«Loožimeistri korraldusel tuleb tal käed külgedele köita, silmad kinni katta ja ta sisse tuua,» lausus too. Kolm meest võtsid McMurdo! kuue seljast, käärisid parema särgivarruka üles ning sidusid käsivarred ülalpool küü-narnukki nööriga keha külge. Järgmiseks tõmmati talle pähe tihedast riidest must kapuuts, mis kattis tal poole näost, nii et ta ej näinud mitte kui midagi. Siis viidi ta koosolekusaali.
Peakatte all oli kottpime ja väga umbne. McMurdo kuulis enda ümber kahinat ja kõnepominat ning siis kostis läbi riide, mis ta kõrvu kattis, tuhmilt ja otsekui kuskilt kaugelt McGinty hääl.
362
«Jack McMurdo,» küsis hääl, «kas olete juba Vana Vabamüürlaste Ordu liige?»
McMurdo kummardas nõustumise märgiks. «Kas teie loož kannab numbrit 29, asukohaga Chicagos?»
McMurdo kummardas uuesti.
«Pimedad ööd on ebameeldivad,» lausus hääl.

«Võõrastel reisimiseks jah,» vastas McMurdo.
«Pilved on paksud.»
«Jah, torm läheneb.»
«On vennad rahul?» päris loožimeister.
Kostis üldist nõusolekupominat.
«Teie vastustest märgusõnadele teame nüüd, vend, et olete tõesti üks meie hulgast,» sõnas McGinty. «Peame teile siiski teatavaks tegema, et meil siin ja üldse selles piirkonnas on omad kombed ning ka teatud kohustused, mis nõuavad tublisid mehi. Kas olete järelekatsumiseks valmis?»
«Olen.»
«On teil mehine süda?»
«On.»
«Astuge samm ligemale ja tõestage seda.» Kohe tundis McMurdo oma silmadel kaht teravikku, mis surusid nendele nii, et tundus olevat võimatu ette
363
poole liikuda, kui ei tahtnud nägemisest ilma jääda. Sellest hoolimata võttis ta südame rindu ning astus otsustavalt edasi — ja tundis kohe, et surve silmadelt kadus. Kuuldus tasast heakskiiduüminat.
«Tal on mehine süda,» lausus hääl. «Kas te valu talute?»
«Niisamuti nagu iga teine,» vastas McMurdo. «Pange ta proovile!»
Noormehe käsivart läbis põletav valu ja ta pidi kogu jõu kokku võtma, et mitte kõvasti kisendada. Äkiline valusööst lõi ta nõrgaks, ent ta hammustas huulde ning surus käed rusikasse, et oma piina varjata.
«Võin taluda veelgi rohkem,» ütles ta.
Sedapuhku kostsid valjud kiiduavaldused. Tublimat uustulnukat polnud loožis veel nähtud. Talle patsutati sõbralikult seljale ning kapuuts tõmmati peast. McMurdo seisis ja pilgutas silmi ning võttis naeratades vastu vendade õnnitlusi.
«Veel üks asi, vend McMurdo,» lausus McGinty. «Olete andnud vaikimise ja ustavuse vande, aga on teile teada, et selle murdmisel on koheseks ning möödapääsmatuks karistuseks surm?»
«Tean seda,» vastas McMurdo.
«Ja te täidate loožimeistri korraldusi igas olukorras?» «Täidan.»
«Siis olete 341. Vermissa looži nimel rõõmuga vastu võetud, looži eesõiguste vääriliseks arvatud ja koosolekutest täieõiguslikuks osavõtjaks kinnitatud. Pange viin lauale, vend Scanlan, ja me joome oma väärika venna terviseks.»
McMurdole toodi kuub kätte, aga enne kui ta selle selga tõmbas,, silmitses ta oma paremat käsivart, mis ikka veel tugevasti valutas. Käsivarrel oli'näha selgepiiriline kolm-nurk sõõris, sügav ja punane, nagu põletusraud selle oli jätnud. Paar lähemal seisvat meest lükkasid ka endal varruka üles ning näitasid oma loožimärke.
«Nii on meid kõiki märgitud,» seletas üks, «aga mitte kõik ei olnud sealjuures nii vaprad nagu teie.»
«Häh, pole kõne väärt,» pomises McMurdo, haav aga põles ja valutas sellest hoolimata.
Pidulikule vastuvõtutseremooniale järgnenud joomised joodud, jätkas loož oma tööd. McMurdo, kes Chicagos oli harjunud palju proosalisemate asjatoimetustega,
364
kuulas hinge kinni pidades ning tundis rohkem hämmastust, kui ta söandas välja näidata.

«Päevakorra esimeseks punktiks,» lausus McGinty, «on ette lugeda kiri osakonnameister Windle'ilt 249. loožist Mertonis. Ta kirjutab:
Lugupeetud härra, on tarvis üks asi õiendada siin Jahedal asuva Rae ja Sturmashi söekaevanduse osaniku Andrew Raega. Loodetavasti mäletate, et teie loož on meile võlgu kahe venna teened tolle politseiniku asjus möödunud sügisel. Kui saadate kaks tublit meest, võtab meie looži varahoidja Hig-gins nad enda hoolde — tema aadress on teil teada. Ta seletab neile, millal ja kus tegutseda.
Vabamüürlase tervitusega
J. W. W1NDLE, Vana Vabamüürlaste Ordu osakonnameister.
Windle pole kunagi ära ütelnud, kui oleme talt mõne mehe laenuks palunud, ja ka meie ei tohi keelduda.» McGinty pidas veidi vahet ja laskis oma kalgil kurjal pilgul ruumis ringi käia. «Kes tahab selle töö vabatahtlikult enda peale võtta?» Mitmed noormehed tõstsid käe. Loožimeister silmitses neid heakskiitva naeratusega.
«Võtaksin sinu, Tiiger Cormac. Kui sa sellega niisama hästi toime tuled nagu viimasel korral, siis poleks mu valik väär. Ja sina sobiksid ka, Wilson.»
«Mul pole püstolit,» seletas vabatahtlik, ise alles päris poisike.
«See on su esimene käik, eks ole? Noh, ükskord tuleb ka sulle verd maitsta anda. Saagu see sulle suureks alguseks. Mis püstolisse puutub, siis, kui ma ei eksi, ootab see sind kohapeal ees. Kui jõuate sinna esmaspäevaks, olete küllaltki varased. Tagasitulekul korraldatakse teile tore vastuvõtt.»
«Kas tasu seekord saab?» päris Cormac, jässakas, tõmmunäoline ja jõhkra välimusega noormees, kes tänu oma tapahimule kandis hüüdnime Tiiger.
«Tühja sest tasust — õiendage asi ära lihtsalt au pärast, mida-see teile toob. Ja kui kõik on kombes, leidub ehk varalaeka põhjas ka mõni ülearune dollar.»
«Mis too mees on teinud?» küsis noor Wilson.
«Pole sinusuguste asi pärida, mis ta teinud on. Tema
365
üle on seal juba kohut mõistetud. Meisse see ei puutu. Kõik, mis meil teha tuleb, on ainult otsus täide viia, nii nagu nemadki meie juures teevad. Et see meil jutuks tuli — Mertoni loožist tulevad järgmisel nädalal kaks venda meie poole samasugust asja õiendama.»
«Kes need tulevad?»
«Usu mind, targem on mitte pärida. Kui sa midagi ei tea, pole sul ka midagi tunnistada ja nii ei tule sekeldusi. Igatahes on nad mehed, kes teevad puhta töö, kui nad kord selle peal väljas on.»
«Ammu juba aeg!» hüüdis Ted Baldwin. «Rahvas hakkab siin käest ära minema. Alles möödunud nädalal laskis eestööline Blaker kolm meie meest töölt lahti. Ootab teine juba ammu oma osa ja saab selle ka täie mõõduga kätte.»
«Saab mille kätte?» päris McMurdo sosinal oma naabrilt.
«Jämeda haavli terava otsa,» hirnus too naerda. «Kuidas meie kombed teile tunduvad, vend?»
Paistis, et McMurdo roimarisüda oli nurjatu ühingu tõekspidamised juba omaks võtnud.
«Mulle meeldib siin hästi,» ütles ta. «Hakkajale mehele on see õige paik.»
Läheduses istuvad vennad kuulsid ta sõnu ning plaksutasid selle peale.
«Mis seal lahti on?» hüüdis musta lakaga loožimeister laua otsast.
«Meie uus vend, söör, leiab meie kombed meelepärased olevat.» McMurdo tõusis hetkeks püsti.

«Tahaksin öelda, auväärt meister, et kui veel mõnda meest vaja, loeksin endale suureks auks, kui mind valitaks looži ülesandeid täitma.»
Tema sõnade peale kõlasid ohtrad kiiduavaldused. Looživendadele tundus, nagu oleks uus päikeseketas silmapiirile kerkinud. Mõnele vanemale liikmele paistis aga selline edasijõudmine pisut liiga kiire olevat.
«Mina paneksin ette,» avaldas oma arvamust sekretär Harraway, koosoleku juhataja ligidal istuv raisakulli näo ja halli habemega vanamees, «et vend McMurdo ootaks ära, kuni loož heaks arvab teda rakendada.»
«Täpselt seda ma just mõtlesingi. Olen teie käsutuses,» lausus McMurdo.
«Küll teie aeg tuleb, vend,» lausus juhataja. «Panime teid vabatahtlikkude hulka kirja ja usume, et teete veel
366
siin kandis tublit tööd. Aga täna õhtul on meil üks väike asi ees, millest võite soovi korral osa võtta.»
«Ootaksin parema meelega, kuni tuleb midagi tõhusamat.»
«Võite igal juhul täna õhtul kaasa tulla, siis saate paremini aru, mida me endast siinses ühiskonnas kujutame. Teatavaks teen teile asja hiljem. Vahepeal aga...» McGinty vaatas paberilt päevakorda, «vahepeal pean ma koosolekule veel paarist asjast kõnelema. Kõigepealt tahan ma varahoidjalt küsida, kuidas on lood meie panga-bilansiga. Mul on nimelt südamel Jim Carnaway lese pensioni asi. Ta mees löödi looži ülesannete täitmisel maha ja meil tuleb hoolitseda, et lesk kaotajaks pooleks ei jääks.»
«Jim lasti surnuks möödunud kuul, kui ta tahtis Marley Creekis Chester Wilcoxit tappa,» informeeris McMurdot naaber.
«Tagavara on praegusel momendil tõhus,» lausus varahoidja, pangaraamat ees lahti. «Ettevõtted on viimasel ajal õige helded olnud. «Max Linder ja Kompanii» maksis viissada, et neid rahule jäetaks. «Vennad Walker» saatis sada, mina aga võtsin kätte ja läkitasin selle tagasi ning palusin saata viissada. Kui ma kolmapäevaks neilt mingeid teateid ei saa, võib neil tõstemehhanism streikima hakata. Möödunud aastal tuli meil nende söepurustaja maha põletada, enne kui nad aru pähe võtsid. Läänepiirkonna Söe-kompanii maksis oma iga-aastase kontributsiooni ära. Meil on küllalt raha, et tasuda mistahes tänuvõlga.»
«Kuidas on lugu Archie Swindoniga?» küsis keegi vendadest.
«Tema müüs oma kaevanduse ära ja sõitis siit minema. Jättis, va saatan, veel meile kirja, et on parema meelega New Yorgis tänavapühkija kui suure kaevanduse omanik, kellel väljapressijad krae vahel istuvad. Tema õnn, et ta enne jalga laskis, kui me kirja kätte saime. Olen kindel, et ta ei julge enam siin orus nägugi näidata.»
Laua teisest otsast, koosoleku juhataja vastast tõusis püsti keegi vanem, puhtaks raseeritud sõbraliku näo ning kõrge otsmikuga mees.
«Härra varahoidja,» ütles ta, «tohin ma küsida, kes ostis selle mehe varanduse, kelle me siit välja ajasime?»
«Jah, vend Morris. Selle ostis Riiklik Mertoni Piirkonna Raudteekompanii.»
«Ja kes ostis Todmani ja Lee kaevandused, mis läksid samal viisil müügile möödunud aastal?»
367
«Seesama kompanii, vend Morris.»

«Ja kes ostis Mansoni ja Shumani ja Van Deheri ning Atwoodi rauatehased, mis kõik hiljuti käest ära anti?»
«Need kõik ostis Lääne-Gilmertoni Ühendatud Kaevanduskompanii.»
«Ma ei usu, vend Morris,» lausus juhataja vahele, «et see meile karvavõrdki korda läheks, kes nad ära ostab, — siit välja viia nad neid ju ei saa.»
«Pean teist väga lugu, kõrgeauline meister, aga minu arvamus on, et see läheb meile vägagi palju korda. See protsess käib siin juba oma kümme aastat. Järk-järgult ajame kõik väiksemad mehed tööstusest välja. Ja mis on selle tagajärg? Nende asemele tulevad suured kompaniid, nagu raudtee oma ja rauakompanii, kelle direktorid asuvad New Yorgis või Philadelphias ega hooli põrmugi meie ähvardustest. Kohalikke bosse võime muidugi pitsitada, aga see viiks ainult selleni, et nende asemele saadetakse teised. Ja endale teeme asja ohtlikuks. Väikesed mehed ei saanud meile midagi teha. Neil polnud selleks lihtsalt raha ega võimu. Seni kui me neid täiesti kuivaks ei pigistanud, olid nad meil ilusasti peos. Kui aga suured kompaniid leiavad, et me nende kasumijahti takistame, ei hooli nad tülist ega kulust, et meid ainult kinni võtta ja kohtu kätte anda.»
Selle pahaendelise jutu peale valitses saalis vaikus, vahetati süngeid pilke ning näod tõmbusid pilve. Need mehed olid oma kõikvõimsuses nii kindlaks muutunud, et mõte sellest, nagu võiks neid kunagi oodata mingi karistus, oli neist kaugele eemale jäänud. Ent ometi ajas see mõte kõige kartmatumalegi kananaha ihule.
«Minu nõuanne oleks,» jätkas kõneleja, «et me väikesi mehi vähem pigistaksime. Sest samal päeval, kui nad kõik on siit välja aetud, on ka meie ühingu võimul lõpp.»
Ebameeldivat tõde ei armastata. Kui kõneleja uuesti istet võttis, kostis pahaseid hüüdeid. McGinty tõusis ja ta nägu oli morn.
«Vend Morris,» ütles ta, «teie näete alati kõike läbi mustade prillide. Niikaua kui looži liikmed kokku hoiavad, pole terves riigis jõude, kelle hammas meile peale hakkaks. Kas me pole seda kohtutes küllalt sageli järele proovinud! Minu arvates leiavad suured kompaniid samuti nagu väikesedki, et kergem on maksta kui meiega sõdida. Ja nüüd, vennad,» — McGinty võttis seda öeldes musta sametmütsi peast ning särbi ümbert — «on loož täna
368
õhtuks oma töö lõpetanud. Jääb kõnelda veel ainult ühest pisiasjast, mida saab teha ka siis, kui hakkame laiali minema. Praegu aga on vendadel paras aeg üheskoos keha kinnitada ja muusikat kuulata.»
Kummaline on tõesti inimloomus. Siin olid koos mehed, kes olid harjunud tapma, kes ikka ja jälle olid maha löönud mõne perekonnapea — mehe, kelle vastu neil isiklikult mitte midagi ei olnud —, tundmata vähimatki südametunnistuse piina ning haletsemata nutvat naist või väeteid lapsi, kuid õrn ja liigutav muusika võis neile pisarad silmi tuua. McMurdol oli ilus tenor, ja kui ta ka varem polnud looži poolehoidu võitnud, siis läks see tal kindlasti korda nüüd, kui ta haaravalt ette kandis «Ma istun aia ääres, Mary» ja «Allani kaldail». Juba esimesest õhtust peale sai uus liige vendade seas väga populaarseks ning teda arvati edaspidi kindlaks kandidaadiks kõrgele ametikohale. Selleks aga, et saada vääriliseks vabamüürlaseks, oli tarvis seltskondlikkuse kõrval veel teisi omadusi, ja neid demonstreeriti talle enne, kui õhtu lõpule jõudis. Viskipudel oli mitmed korrad ringi käinud, mehed olid õhevil ja kõige peale valmis, kui loožimeister püsti tõusis ja veel kord nende poole pöördus.

«Poisid,» ütles ta, «meie linnas on üks mees, keda tuleks väheke korrale kutsuda, ja teie asi on hoolitseda, et see tehtud saab. Räägin James Stangerist «HerakTi» juurest. Kas olete lugenud, kuidas ta jälle meie vastu suud pruugib?»
Vastuseks kostis jaatamist ning pominal lausutud vandesõnu. McGinty võttis vestitaskust paberitüki.
««Seadus ja kord». Niisugune on tal pealkiri. «Hirmuvalitsus söe- ja rauapiirkonnas. On möödunud kaksteistkümmend aastat esimestest mõrvadest, mis andsid tõendust kurjategijate organisatsiooni olemasolust meie hulgas. Sellest peale on need vägivallateod lakkamatult kestnud ning jõudnud nüüd juba niisugusele tasemele, mis teeb meile häbi kogu tsiviliseeritud maailma ees. Kas siis selleks võtabki meie suur maa rõõmuga oma rüppe võõraid, kes põgenevad Euroopa isevalitsejate vägivalla eest? Kas siis tõesti hakkavad nood põgenikud ise türanniseerima neidsamu inimesi, kes neile peavarju andsid, ja meie püha, tähtedega ehitud vabaduslipu varjus tallatakse jalge alla seadused ning pannakse maksma terror, mis täidaks meid õudusega juba siis, kui kuuleksime selle eksisteerimisest kõige mahajäänumate Ida monarhide juures. Need mehed
369
siin on teada. Organisatsioon on täiesti avalik. Kui kaua peame seda veel taluma? Kas peame igavesti...» Arvan, et sellest lorast aitab!» hüüdis juhataja ning virutas ajalehe lauale. «Vaat mis ta meie kohta ütleb. Mina küsin nüüd teilt: mis meie temale ütleme?»
«Maha lüüa!» karjus kümmekond raevust häält.
«Mina olen selle vastu,» lausus vend Morris, kõrge otsmiku ja puhtaks raseeritud lõuaga mees. «Uskuge mind, vennad, oleme siin orus liiga karmi kätt tunda andnud ja varsti jõuame sinnamaani, kus kõik inimesed ühinevad endakaitseks, et meid hävitada. James Stanger on vana mees. Temast peetakse lugu nii linnas kui kogu piirkonnas. Tema ajaleht on oru kõige soliidsema rahva häälekandja. Kui see mees maha lüüakse, tõuseb sellest lärm, mis ajab kogu osariigi ärevile ning lõpeb meie hävinguga.»
«Ja kuidas nad meid siis õige hävitaksid, härra Argpüks?» karjus McGinty. «Kas ehk politsei abil? Noh, pooled nendest on ju meie leival ja pooled kardavad meid. Või ehk kohtute ja kohtunike kaudu? Kas ei näita meie kogemused küllalt selgesti, mis sellest tuleb!»
«Asja võib enda kätte võtta lintšikohus,» lausus vend Morris.
Sellele mõtteavaldusele vastas üldine vihakisa.
«Mul tarvitseb ainult sõrmega viibata,» hüüdis McGinty, «ja siia tuleb kokku kakssada meest, kes linna otsast otsani puhtaks teevad.» Siis lausus ta äkki häält kõrgendades ning tohutuid musti kulmupuhmaid kortsutades: «Teate mis, vend Morris, ma olen teil juba mõnda aega silma peal hoidnud. Olete ise arg ja püüate ka teistel pükse püüli sõeluma panna. Pole just kiita lugu, vend Morris, kui teie enda nimi päevakorda kantakse, ja ma arvan, et seda mul vist teha tulekski.»
Morris oli surnukahvatuks muutunud ning vajus põlvede nõtkudes oma toolile tagasi. Ta tõstis väriseva käega klaasi ning jõi, enne kui suutis vastata.
«Vabandage väga, kõrgeauline meister ja kõik looži vennad, kui ütlesin rohkem kui oleksin tohtinud. Te kõik teate, et olen ustav liige, ja nii murelikke sõnu kõnelesin üksnes kartusest, et loožile võiks kahju tulla. Ent usaldan rohkem teie otsustusvõimet, kõrgeauline meister, kui enda oma, ja tõotan, et enam ma teie vastu ei eksi.»
Nende alandlike vabandussõnade peale loožimeistri nägu selgines.
370

«Väga hea, vend Morris. Mul endalgi oleks kahju, kui teile tuleks õpetust anda. Aga niikaua kui mina loožimeis-ter olen, jääme nii sõnas kui teos üksmeelseks. Teate mis, poisid,» jätkas ta, libistades pilgu üle seltskonna, «ma ütlen teile, et kui Stanger teenitud palga tervenisti kätte saaks, tuleks sellest rohkem tüli kui tarvis. Need lehemehed hoiavad omavahel kokku, ja viimane kui üks ühendriikide ajaleht tõstaks kisa, et saadetagu aga politsei ja sõjavägi appi. Ent minu meelest võiksite teda ikkagi üsna tõsiselt hoiatada. Kas võtad selle enda peale, vend Baldwin?»
«Muidugi,» nõustus too agaralt.
«Kui palju sul mehi vaja läheb?»
«Pool tosinat, ja kaks lisaks veel uksele. Sina tuled, Gower, ja sina, Mansel, ja Scanlan ja mõlemad Willabyd.»
«Lubasin uuele vennale, et tema läheb ka,» ütles juhataja.
Ted Baldwin silmitses McMurdot ja ta pilgust oli näha, et ta pole ei unustanud ega andestanud.
«Eks siis tulgu, kui tahab,» ühmas ta pahuralt. «Ja ongi kõik. Mida rutem me peale hakkame, seda parem.»
Seltskond vajus käratsedes ja laulu jorisedes laiali. Kõrts oli veel purjutajaid täis ning paljud vennad jäid sinna. Ülesande täitmiseks valitud jõuk läks välja tänavale, ja et mitte tähelepanu äratada, hakati kahe-kolme-kaupa piki kõnniteed edasi lonkima, öö oli kärekülm; jäisest, tähti täistipitud taevast puistas poolkuu heledat hiilgust. Mehed peatusid ning kogunesid ühte õue mingi kõrge hoone vastas. Maja seinal, heledasti valgustatud akende vahel seisis kuldses kirjas «Vermissa Herald». Seestpoolt kostis trükipressi kolksumist.
«Kuule,» ütles Baldwin McMurdole, «sina jääd alla ukse juurde ja vaatad, et meil tee vaba oleks. Arthur Willaby võib sinu juurde jääda. Teised tulevad minuga. Ärge muretsege, poisid, meil on oma tosin tunnistajat, kes kinnitavad, et oleme praegu just ühingu kõrtsis.»
Oli juba peaaegu kesköö ning peale paari kodu poole tuigerdava joomavenna polnud tänaval mitte kedagi. Kamp läks üle tee, ning lükanud ajalehetoimetuse ukse lahti, tormas Baldwin oma meestega trepist üles. McMurdo jäi ühe kaaslasega alla. Ülemiselt korruselt kõlas karjatus, appihüüd, siis aga jalgade müdinat ja toolide kolinat. Silmapilgu pärast tormas hallipäine mees trepimademele.
371
Enne kui ta kaugemale sai, haarati tast kinni ja ta prillid kukkusid kilinal McMurdo jalgade ette. Kostis tume müts ja oigamine. Mees lamas näoli maas ja pool tosinat keppi tantsisid üksteise vastu kolksudes tal seljas. Mees väänles valust ja ta pikad kõhnadjäsemed värisesid hoopide all. Lõpuks jätsid teised järele, ent Baldwin, näol kuratlik irve, vemmeldas teda üha vastu pead, mida mees asjatult kätega kaitsta püüdis. Vanamehe valged juuksed olid verest laigulised. Baldwin oli ikka veel oma ohvri kohal kummargil, jagades talle tigedaid nähvakuid, kui McMurdo trepist üles tormas ja ta eemale tõukas.
«Sa taod ta ju surnuks!» hüüdis ta. «Jäta järele!»
Baldwin silmitses teda hämmastunult.
«Kurat sind võtaks!» vandus ta. «Õige mul vahelesegaja väljas, ise alles uus! Käi eemale!» Ta tõstis kepi, ent McMurdo oli kahmanud tagataskust püstoli.

«Käi ise eemale!» hüüdis iirlane. «Kui sa peaksid mind puudutama, lasen sul näo sodiks. Ja mis looži puutub, siis kas ei teinud loožimeister korraldust, et meest ei tule ära tappa — aga mis sina teed?»
«Õigus küll,» tähendas üks meestest.
«Pagan võtaks, tehke parem kiiremini!» hüüdis mees alt ukselt. «Kõik aknad löövad juba valgeks ja viie minuti pärast on teil terve linn kukil.»
Tänavalt kostis tõepoolest hüüdeid ning alla kotta ilmus salgake trükiladujaid, kes kogusid vaheleastumiseks julgust. Jättes toimetaja lõdva liikumatu keha üles trepi-otsale, tormasid roimarid alla ja andsid tänavale jõudes jalgadele valu. Jõudnud ühingu majani, astusid mõned McGinty kõrtsi ning sosistasid üle leti bossile, et ülesanne on täidetud. Teised, nende seas ka McMurdo, pöördusid ära kõrvaltänavaile ja läksid kõveraid teid kaudu koju.

11. HIRMU ORG

Kui McMurdo järgmisel hommikul ärkas, oli tal tublisti põhjust oma vastuvõtmist mäletada. Pea valutas joodud jookidest ja käsivars, millele märk oli põletatud, kuumas ning oli tursunud. Kuna tal oli oma sissetulekuallikas, ei käinud ta korrapäraselt tööl. Nii võttis ta tänagi hilja pruukosti ning jäi terveks hommikuks koju ühele sõbrale õige pikka kirja kirjutama. Pärastpoole luges ta «Herald'it». Viimasel hetkel sissepandud eriveerult luges
372

ta: «Kallaletung «Herald'i» toimetuses. Toimetaja raskesti vigastatud.» Järgnes lühike; ülevaade faktidest, mis olid talle endale paremini teada kui artikli autorile. Artikkel lõppes järgmiselt:
Praegu on asi politsei uurida, ent pole vist loota, et nende jõupingutusi krooniks suurem edu kui eelmistel kordadel. Mõned kurjategijatest tunti ära ja loodetakse, et neid osutub võimalikuks süüdi mõista. Vaevalt on tarvis seletada, et selle vägivallaakti pani toime kurikuulus ühing, mis juba pikka aega kogu ümbruskonda on rõhunud ja mille vastu «Herald» nii leppimatut võitlust peab. Mister Stangeri arvukaid sõpru rõõmustab kindlasti teade, et kuigi teda halastamatult ja metsikult peksti ning ta pähe raskeid haavu sai, ei ole ta elu otseselt ohus.
Edasi kirjutati artiklis, et toimetuse kaitseks on söe- ja rauakompaniide politseilt välja nõutud vintšesterpüssidega relvastatud valve.
McMurdo pani lehe ära ning süütas parajasti möödunud öö liialdustest väriseva käega piipu, kui kostis koputus ja perenaine tõi sedelikese, mille talle keegi poiss äsja oli andnud. Allkirja sedelil ei olnud ja sisu oli sellel järgmine:
Tahaksin teiega kõnelda, aga meelsamini mitte teie pool. Leiate mu Möldrimäelt lipuvarda juurest. Kui tulete kohe, kuulete midagi, mis on oluline nii teile kui minule.
McMurdo luges kirja kaks korda läbi ja oli äärmiselt üllatunud, sest ta ei suutnud arvata, mida see tähendas või kes oli saatja. Kui kiri oleks olnud naisekäega kirjutatud, oleks ta mõelnud, et see tõotab mõnd seiklust, nagu tal neid minevikus mitmeid ette oli tulnud. Ent see oli mehe käekiri, pealegi veel haritud mehe oma. Pärast mõningat kõhklust otsustas ta asja järele uurida.

Möldrimägi oli halvasti hoolitsetud park päris linna keskel. Suvel oli see elanike armastatuim puhkepaik, talvel aga peaaegu täiesti mahajäetud. Mäe harjalt avanes vaade mitte ainult kogu tahmasele, korrapäratult hoonestatud linnale, vaid ka all looklevale orule, selle mõlemal nõlval lund määri väile kaevandustele ja tehastele ning orgu raamivaile, metsaga kaetud, valgemütsilistele mäeahelikele. McMurdo lonkis igihalja hekiga ääristatud looklevat teerada mööda ülespoole, kuni jõudis tühja restorani
372
juurde, mis suvel oli pargi keskseks lõbustuskohaks. Restorani ees seisis tühi lipuvarras ja selle kõrval mees, kübar silmil ning mantlikrae üleval. Kui ta näo tulija poole pööras, nägi McMurdo, et see oli vend Morris, seesama, kes eelmisel õhtul loožimeistri viha alla sattus. Mehed vahetasid looži tervituse.
«Tahaksin teiega paar sõna kõnelda, mister McMurdo,» lausus vanem mees kõhklevalt, mis näitas, et jutt pidi olema üsna delikaatne. «Väga kena, et tulite.»
«Miks te sedelile oma nime ei kirjutanud?»
«Peab ettevaatlik olema, sellepärast. Niisugusel ajal ei või iial teada, kuidas endale õnnetuse kaela tõmbad. Ei või teada, keda usaldada, keda mitte.»
«Looži vendi ju ometi võib usaldada?»
«Ei, ei, mitte alati,» hüüdis Morris ägedalt. «Mida me ka ei ütleks ja isegi mida me ei mõtleks — kõik näib sellele McGintyle kätte minevat.»
«No kuulge,» lausus McMurdo karmilt, «nagu te väga hästi teate, vandusin alles eile õhtul meie loožimeistrile truudust. Kas tahate, et peaksin oma vande murdma?»
«Kui te asjale niimoodi vaatate,» sõnas Morris kurvalt, «siis pean ainult vabandust paluma, et teile tüli tegin ja lasksin teil siia tulla. Lood on juba õige halvad, kui kaks vaba kodanikku ei või teineteisele oma mõtteidki avaldada.»
McMurdo, kes oma kaaslast väga teraselt oli silmitsenud, laskis ennast nüüd veidi lõdvale.
«Noh, ma rääkisin ainult enesest,» seletas ta. «Nagu te teate, olen uustulnuk ja mulle on see kõik võõras. Pole minu asi kohe arvustama hakata, mister Morris, ja kui teie arvate heaks mulle midagi kõnelda, olen meeleldi nõus seda kuulama.»
«Ja kohe bossile ette kandma,» täiendas Morris kibestunult.
«Nüüd teete mulle küll ülekohut,» hüüdis McMurdo. «Mis minusse puutub, siis ütlen teile otsekohe ära, et mina olen igatahes loožile ustav, aga ma oleksin vilets ussike, kui läheksin kellelegi teisele rääkima seda, mida teie mulle usaldate. Minu käest see edasi ei lähe, aga ma hoiatan teid, et arvatavasti ei leia te minult ei abi ega poolehoidu.»
«Olen juba loobunud otsimast nii üht kui teist,» ütles Morris. «Võib-olla annan sellega, mis ma teile kõnelen, teie kätte oma elu, ent kuigi te olete halb — ja möödunud
374
öö1 paistis mulle, et te hakkate kujunema just kõige halvemate järgi —, olete ikkagi uus ja teie südametunnistus ei saa veel olla nii paadunud nagu nendel. Sellepärast mõtlesingi teiega rääkida.»
«Ja mida teil mulle siis rääkida oli?»
«Olge te neetud, kui peaksite mu reetma!»
«Ma ju ütlesin, et ma seda ei tee.»
«Siis küsiksin teilt, et kui te Chicagos vabamüürlaste ühingusse astusite ja truudust vandusite ning tõotasite ligimest aidata, kas teil ei tulnud siis mõtet, et kord võiks see teid roimani viia?»

«Kui te seda roimaks nimetate,» vastas McMurdo.
«Või «roimaks nimetan»!» hüüdis Morris ja ta hääl värises vihast. «Olete alles vähe näinud, kui te seda teisiti nimetada saate. Kas polnud see eile õhtul siis roim, kui peksti meest, kes võiks vanuse poolest teile isaks olla, peksti seni, kuni ta valged juuksed verd tilkusid? Kas see polnud roim — või mis nime te sellele veel annaksite?»
«Mõned ütleksid, et see on sõda,» lausus McMurdo. «Kahe klassi sõda, kus kumbki peksab teist kuidas aga oskab.»
«Hüva, aga kas te niisugustele asjadele mõtlesite, kui te Chicagos vabamüürlaseks astusite?»
«Ei, pean tunnistama, et mitte.»
«Ka mina mitte, kui mind Philadelphias vastu võeti. Seal oli ordu lihtsalt vastastikuse abistamise klubi ja kooskäimise koht. Siis kuulsin sellest paigast siin — olgu neetud see tund, mil ta nimi mulle esimest korda kõrvu puutus! — ja ma tulin siia, et paremale järjele jõuda. Sa jumal, et paremale järjele jõuda! Tõin ka oma naise ja kolm last kaasa. Avasin turuplatsi ääres riide- ja pudupoe ning mu äri õitses hästi. Jutt läks laiali, et ma vabamüürlane olen, ja ma olin sunnitud siinsesse looži astuma nagu teiegi eile õhtul. Mulle põletati häbimärk käsivarrele ja veel hullem südamesse. Leidsin, et olen alatu lurjuse käsualune ning mässitud kuritööde võrku. Mida sain ma teha? Iga sõna, mida ma ütlesin selleks, et asja parandada, võeti reetmisena nagu eile õhtulgi. Ära minna ma ei saa, sest kõik, mis mul hinge taga on, on mu kauplus. Kui ma ühingust lahkuksin, tean, et see tähendaks mulle surma ning jumal teab veel mida mu naisele ja lastele. Oh, teate, see on kohutav... kohutav!» Morris peitis näo kätesse ning ta keha vappus kramplikust nuuksumisest.
McMurdo kehitas õlgu.
375
«Olete liiga õrnake selle.töö tarvis,».ütles ta. «Sähe dune töö pole teie jaoks.»
«Mul oli oma südametunnistus ja usk, nemad aga muut sid mu enda hulgas kurjategijaks. Mulle määrati ülesann Teadsin, mis oleks minuga tehtud,, kui ma ära oleksi ütelnud. Võib-olla olen ma argpüks. Võib-olla teeb min araks mõte mu vaesele väikesele naisele ja lastele. Ig tahes läksin ma teistega kaasa. Arvan, et see käik kum mitab mind eluaeg. See oli üksik maja sealpool mäg sid, siit oma kakskümmend miili. Mul kästi valvata ust samuti nagu teilgi eile õhtul. Päris tööd nad mulle ei julgenud usaldada. Teised läksid sisse. Kui nad välja tulid olid neil käed üleni verised. Kui me minema hakkasime jäi üks laps majja karjuma. Too oli viieaastane poisike kes oli pealt näinud, kuidas ta isa tapeti. See oli nii jube et ma peaaegu minestasin, pidin aga vahva näo tegema ja naeratama, sest teadsin, et kui ma seda ei tee, on see minu maja, kust nad järgmiseks veriste kätega välja, tulevad ja see on minu väike Fred, kes oma isa siis taga nutab Aga sellega olin ma juba kurjategija, mõrva kaasosaline kadunud hing nii selles ilmas kui ka tulevases. Olen hea katoliiklane, ent kui preester kuulis, et olen ühinenud vandevendadega, ei tahtnud ta mind enam nähagi nin heitis mu katoliku kirikust välja. Niisugune on minu olu kord. Ja ma näen, et teiega läheb samuti, ning küsin teilt, millega see lõpeb? Kas saab ka teist külmavereline mõrtsukas, või on meil võimalik asjale kuidagi piiri panna?
«Mida te siis kavatsete ette võtta?» päris McMurdo jär sult. «Te ei taha ometi neid üles anda?»
«Jumal hoidku!» hüüdis Morris. «Ainult mõtegi selles maksaks mu elu.»

«Siis on hästi,» lausus McMurdo. «Arvan, et olete lihtsalt nõrk inimene ning puhute asja liiga suureks.»
«Või liiga suureks! Eks elage siin natuke aega. Vaadak alla orgu. Kas. näete sadade korstnate suitsu, mis pilvena orgu varjab? Uskuge mind, hirm mõrtsukate ees ripu veel raskemini ja veel ähvardavamalt inimeste pead kohal. See on Hirmu org, Surma org. Õhtuhämarusest kuni koiduni valitseb inimeste.südameis hirm, Kannatage, noor mees, ja te saate seda ise näha.»
«Noh, eks ma siis ütle teile, mis ma asjast arvan, kui seda juba rohkem näinud olen,» sõnas McMurdo mur tult. «Aga üks on selge: see koht siin pole teie jaoks, ja mida rutem te oma poe likvideerite, seda parem teile,—
376
kui te ka iga dollari vastu ainult kümme senti saaksite. See, mis te kõnelesite, minu käest edasi ei lähe, aga jumala eest, kui ma mõtlen, et te võiksite minna üles andma...»
«Ei, ei!» hüüdis Morris haledalt.
«Hea küll, olgu pealegi. Pean meeles, mis te ütlesite, ja ühel heal päeval tuleme võib-olla selle juurde tagasi. Usun, et te mõtlesite seda hästi. Aga nüüd lähen ma koju.»
«Veel üks asi, enne kui te lähete,» ütles Morris. «Meid võidi koos näha. Võib-olla tahetakse teada, millest me kõnelesime.»
«Õige jah; hea, et te selle peale tulite.»
«Ma pakkusin teile müüjakohta oma poes.» «Ja mina ütlesin ära. Sellest me kõnelesimegi. Nojah, nägemiseni, vend Morris, ja et teil edaspidi paremini läheks!»
Samal õhtupoolikul, kui McMurdo piipu popsutades ning mõtteid mõlgutades oma elutoas ahju kõrval istus, lendas uks pärani ja ukseava täitis boss McGinty tohutu kogu. Ta tervitas toasolijat looži leppemärgiga, ning seadnud end noormehe vastu istuma, puuris teist mõnda aega läbitungiva pilguga, millele vastati niisama kindlalt.
«Ma pole just sagedane külaline, vend McMurdo,» lausus tulija viimaks. «Mulle tundub, et mul on nendegagi ülearu palju tegemist, kes minul külas käivad. Aga ma otsustasin, et teen erandi ja astun teie juurde sisse.»
«Olen uhke, et võin teid siin vastu võtta, nõunik,» vastas McMurdo siiralt ning tõi toidukapist viskipudeli. «See ön au, mida ma ei osanud oodata.»
«Mis käsi teeb?» päris boss.
McMurdo krimpsutas nägu. .
«Noh, tuletab ennast ikka meelde,» vastas ta, «aga asi on seda väärt.»
«Jah, asi on seda väärt,» lausus teine, «nendele, kes on ustavad ja ikka selleks jäävad ning looži toetavad. Millest te vend Morrisega täna hommikul Möldrimäel kõnelesite?»
Küsimus tuli ootamatult, ja oli väga hea, et McMurdol juba vastus valmis oli. Ta puhkes südamest naerma.
«Morris ei teadnud, et ma võin ka kodus endale ülalpidamist teenida. Ja ega talle seda öelda saagi, sest niisugusest asjast arusaamiseks on ta liiga hell. Aga muidu on ta hea südamega vanamees. Arvas,. et ma istun ilma
377
tööta, ja mõtles mind aidata: pakkus mulle oma pudupoes müüjakohta.»
«Ah selles oli asi.»
«Selles jah.»
«Ja teie keeldusite?»

«Muidugi. Kas ei teeni ma oma magamistoas neljatunnise tööpäevaga kümme korda rohkem!»
«Seda küll. Aga mina teie asemel selle Morrisega nii väga läbi ei käiks.» «Miks mitte?»
«Noh, kas või sellepärast, et mina seda teile ütlen. Enamikule inimestele meie pool sellest põhjusest piisab.»
«Enamikule võib sellest piisata, mulle aga mitte, nõunik,» kostis McMurdo julgelt. «Kui oskate inimesi hinnata, peaksite seda isegi taipama.»
Tõmmu hiiglane jõllitas talle otsa ning ta karvane kämmal pigistas hetke vältel klaasi, nagu tahaks ta selle oma kaaslasele näkku virutada. Siis aga hakkas ta teeseldud lõbususega mürinal naerma.
«Olete ikka üks veidrik küll,» lausus ta. «Hüva, kui tahate põhjust kuulda, võin teile ütelda. Kas Morris ei kõnelnud midagi looži vastu?»
«Ei.»
«Aga minu vastu?»
«Ei.»
«Nojah, ainult sellepärast, et ta ei julgenud teid usaldada. Aga südames pole ta sugugi ustav vend. Meile on see hästi teada, peame teda silmas ja valvame sobivat hetke, et teda hoiatada. Ma arvan, et see aeg ongi varsti juba käes. Meie taras pole kohta kärnasele lambale. Kui te aga reetliku mehega sõbrustate, võime hakata mõtlema, et ka teie ise pole parem. Selge?»
«Sõbrustamine selle mehega ei tule kõne allagi, sest ta ei meeldi mulle,» seletas McMurdo. «Ja mis puutub reetlikkusse — kui seda oleks öelnud keegi muu, siis teist korda ta seda sõna minu kohta ei pruugiks.»
«Hüva, siis on asi korras,» oli McGinty rahul ning jõi oma klaasi tühjaks. «Astusin sisse, et teile õigel ajal nõu anda, ja nüüd on see tehtud.»
«Aga mind huvitab,» päris McMurdo, «kust te üldse teada saite, et ma Morrisega kõnelesin?» McGinty naeris.
«Minu asi ongi just kõike teada, mis siin linnas toimub,» seletas ta. «Ja ma soovitan teil edaspidigi arvestada,
378
et ma kuulen kõigest, mis juhtub. Hea küll, aeg on läbi ja ma tahaksin ainult öelda .. .»
Ent ta hüvastijätt katkestati õige ootamatul kombel. Uks prahvatas pärani ning vormimütsisirmide alt põrnitses neile otsa kolm kurja pinevil nägu. McMurdo hüppas jalule ning kahmas juba revolvri järele, kuid poolel teel ta käsi peatus: ta märkas, et kaks vintšesterpüssi sihtisid talle pähe. Üks mundrimees tuli tuppa, laskevalmis revolver käes. See oli kapten Marvin, kunagine Chicago politseinik, kes nüüd teenis söe- ja rauakompaniide politseis. Kõvera muigega vangutas ta McMurdo suunas pead.
«Seda ma arvasin, et te ennast jälle sekeldustesse mässite, mister Kelm-McMurdo Chicagost,» lausus ta. «Ei saa ikka ilma selleta hakkama, mis? Võtke nüüd oma kübar ja tulge meiega kaasa.»
«See läheb teil veel kalliks maksma,» ütles McGinty. «Tahaksin teada, kes te õige olete, et niimoodi majja tungite ja ausaid, seadusest lugupidavaid kodanikke tüütate?»
«Teid see asi ei puuduta, nõunik McGinty,» ütles politseiinspektor. «Me ei tulnud mitte teie, vaid selle McMurdo järele. Teie kohus on meid aidata, aga mitte takistada.»
«Ta on minu sõber ja ma vastutan tema tegude eest,» sõnas boss.

«Kõigi andmete järgi tuleb ehk teil endal, mister McGinty, ühel ilusal päeval oma tegude eest vastust anda,» vastas politseikapten. «See McMurdo oli kelm enne, kui ta siia tuli, ja kelm on ta praegugi. Hoidke ta kirbul, kordnik, kuni ma tal relvad ära võtan.»

«Siin on mu püstol,» ütles McMurdo jahedalt. «Kui me teiega mees mehe vastu oleksime, kapten Marvin, siis te mind juba nii lihtsalt kinni ei võtaks.»

«Kus teil vangistuskäsk on?» päris McGinty. «Tohoo kurat! Kuhu me sedaviisi jõuame, kui teiesugused politsei eesotsas seisavad? See on ju jäme vägivald, ja küll te näete, et nii ma seda ei jäta.»

«Selles osas, mida te oma kohuseks peate, nõunik, talitage kuidas heaks arvate. Meie kanname hoolt oma asjade eest.»

«Milles mind süüdistatakse?» küsis McMurdo.

«Osavõtus vana toimetaja Stangeri peksmisest «Herald'i» toimetuses. Teie poolest oleks lugu võinud tapmisega lõppeda.»

«No teate, kui see on kõik, mis te talle süüks panete,»

379

hüüdis McGinty naerdes, «siis võite küll hulga vaeva kokku hoida ja asja kohe sinnapaika jätta. See mees oli minu juures kõrtsis ja mängis minuga kesköönі pokkerit — võin teile terve tosina tunnistajaid tuua.»

«See õigus teil on, ja eks te siis võite seda homme kohtus klaarida. Seniks aga tulge kaasa, McMurdo, ja täitsa rahulikult, kui te ei taha püssipäraga vastu pead saada. Teie aga astuge kõrvale, mister McGinty; hoiatan teid, et teenistuskohustuste täitmisel ma vastuseisu ei salli.»

Kapteni ilme oli nii kindel, et nii McMurdol kui ka tema bossil tuli olukorraga leppida. Viimane jõudis siiski veel vahialusega sosinal paar sõna vahetada, enne kui too ära viidi.

«Kuidas sellega on?» näitas ta pöidlaga üles magamistoa poole, kus asus müntimistöökoda.

«Korras,» sosistas McMurdo, kes oli leidnud oma tööriistadele usaldusväärse peidupaiga põranda all.

«Jääme siis nägemiseni,» sõnas boss teise kätt raputades. «Lähen advokaat Reilly poole ja võtan kaitsmise enda peale. Uskuge, mis ma teile ütlen: nad ei saa teid kinni pidada.»

«Mina selle peale kihla ei veaks. Teie mõlemad valvake meest hästi ja tulistage, kui ta vigurdama peaks hakkama. Ma ise otsin veel enne minekut maja läbi.»

Marvin tegigi seda, kuid ei leidnud peidetud valerahavabrikust ilmselt jälgegi. Tulnud alla tänavale, asusid nad McMurdoga teele politsei peakorteri poole. Väljas oli pimedaks läinud, lõikav tuul keerutas lund üles ja tänavad olid peaaegu inimtühjad, kuid nende taga tulid siiski mõned üksikud jalutajad, kes pimedusest julgustatuna hüüdsid vahialusele järele sajatusi.

«Lintsige see neetud vandevend!» hüüdsid nad. «Lintsige ta!» Nad naersid ja mõnitasid teda, kui ta politseikeskuse uksest sisse tõugati. Pärast seda kui valveinspektor noormehe lühidalt ja formaalselt üle oli kuulanud, saadeti ta ühiskongi. Siin leidis ta eest Baldwini ja kolm teist kurjategijat, kes kõik olid sama asja pärast selsamal õhtupoolikul arreteeritud ning ootasid homset kohut.

Ent isegi siia — seaduse kindlaimasse kantsi — ulatus vabamüürlaste käsi. Hilja õhtul tõi valvur neile magamiseks koo õlgi, millest tõmbas välja kaks pudelit viskit,mõned klaasid ja kaardipaki. Mehed veetsid lõbusa öö ega tundnud homse raske katsumuse pärast vähimatki muret.

380
Nagu hiljem selgus, polnud muretseda tarviski. Politsei-kohtunik poleks olemasolevate tunnistuste põhjal kuidagi saanud langetada otsust, mis asja kõrgema kohtu kätte oleks andnud. Ühelt poolt olid ladujad ja lehemehed sunnitud möönma, et valgus olnud vilets ja nad ise suures segaduses; niisiis ei saavat nad täie veendumusega kinnitada, et kallaletungijad just needsamad mehed olid, nad ainult uskuvat, et kaebealused olid nende hulgas. McGinty palgatud osava advokaadi ristküsitlusele vastamisel muutusid nende tunnistused veelgi ähmasemaks. Kannatada-saanu ise oli juba vande all tunnistanud, et ta olnud ootamatust kallaletungist äärmiselt rabatud ega saavat väita muud, kui et esimene mees, kes teda lõi, olnud vurrudega. Ta lisas veel, et tema teada olnud need vandevennad, sest keegi muu linnas tema vastu vaenu ei kandvat, ja et teda olevat juba ammu ähvardatud ta avameelsete juhtkirjade pärast. Teiselt poolt kinnitas kuue linnakodaniku ühtelangev ja vankumatu tunnistus — nende hulgas oli ka linnavalitsuse kõrge ametnik, nõunik McGinty —, et mehed olid istunud ühingu majas kaardipartii taga, mis kestnud palju hilisema tunnini kui see, mil kallaletung toimus. Pole vist tarvis lisada, et vahialu-sed lasti vabaks ning kohus palus neilt peaaegu vabandust tülitamise pärast, avaldades seega kapten Marvinile ja politseile laitust liigse teenistusalase agaruse eest.
Saalis istuvad inimesed, kelle hulgas hakkas McMur-dole silma palju tuttavaid nägusid, tervitasid otsust valju aplausiga. Looživennad naeratasid ja lehvitasid käega. Ent oli ka teisi, kes istusid kokkusurutud huulte ning süngete nägudega, kui vabastatud kaebealused üksteise järel süüpingist välja tulid. Üks sellistest pealtvaatajatest, väike, musta habeme ja otsustava ilmega mees, ütles nende möödudes enda ja oma kaaslaste mõtted otse välja.
«Neetud mõrtsukad!» sõnas ta. «Küll me teist veel jagu saame!»

12. SÜNGEIM TUND

Kui Jack McMurdo populaarsust ta kaaslaste hulgas oleks veel vaja olnud tõsta, siis oleks seda kindlasti teinud tema arreteerimine ning õigeksmõistmine. See, et kohe looži vastuvõtmise õhtul teeb uus vend midagi, mis ta politseikohtu ette viib, oli ühingu ajaloos enneolematu.

381

Juba oli ta võitnud lustliku kaaslase, rõõmsameelse pil-lerkaaritaja, aga ka ägedaloomulise mehe kuulsuse, kes ei lasknud ennast solvata isegi mitte kõikvõimsal bossil endal. Kuid sellele lisaks jättis ta oma kaaslastele mulje, et nende seas pole kedagi teist, kelle pea kavandaks paremini verist mõrvaplaani või kelle käsi oleks kindlam seda ellu viima. «Temast saab puhta töö tegija,» rääkisid vanemad mehed omavahel ning ootasid aega, mil saaks teda tööle rakendada. McGintyl oli juba küllalt käsilasi, kuid ka tema möönis, et see üks on eriliselt tubli. Talle tundus, nagu hoiaks ta rihma otsas metsikut verekoera. Tühisema töö jaoks oli tal külluses harilikke krantse, aga ühel heal päeval laseb ta oma ohvri kallale just selle. Mõned loõži liikmed, nende hulgas Ted Baldwin, panid uustulnuka kiiret tõusu pahaks ning vihkasid teda selle pärast, aga nad hoidusid tast eemale, sest niisama kärmas kui naeru lagistama oli ta ka relva haarama.

Ent kui ta oli võitnud poolehoiu oma kaaslaste seas, siis teises ja talle väga oluliseks muutunud suhtes kaotas ta selle. Ettie Shafteri isa ei tahtnud temaga enam tegemist teha ega lubanud tal jalgagi oma majja tõsta. Ettie ise oli temasse liiga armunud, et tast hoopis lahti ütelda, ent temagi terve mõistus hoiatas teda abielu eest mehega, keda peeti kurjategijaks. Ühel hommikul pärast unetult veedetud ööd otsustas ta armsamat külastada — võib-olla viimast korda — ning püüda teda lahti kiskuda nendest halbadest mõjutustest, mis teda põhja vedasid. Ettie otsis üles maja, kus McMurdo elas ja kuhu too teda korduvalt oli kutsunud, ning astus kohe ruumi, mida iirlane elutoana kasutas. Mees istus laua ääres seljaga tulija poole, kirjaleht ees. Ettie't valdas äkki plikalik üleannetuse-hoog — oli ta ju ka kõigest üheksateistkümne aastane. Mees polnud kuulnud, kui ta ukse lahti lükkas. Nüüd astus neiu kikivarvul edasi ning pani käe kergelt teise õlale.

Kui ta tahtis oma vembuga noormeest kohutada, siis see tal kindlasti õnnestus, ent ise kohkus ta veel hullemini. Mees pöördus tema poole nagu tiiger ning haaras tal parema käega kõrist. Samal silmapilgul kägardas ta teise käega paberilehe enda ees. Hetke jooksul jõllitas ta tütarlapsele otsa. Siis võttis ta näol maad üllatus ja rõõm, mis peletasid sealt näojooni moonutanud julmuse — julmuse, mis oli kohutanud tütarlast rohkem kui miski muu kunagi varem ta vaikses elus.

«Ah see oled sina!» kohmas noormees ja tõmbas käega

382

üle otsmiku. «Sa mõtle — mu kullatükike tuleb mulle külla, ja mina ei oska midagi paremat teha, kui tahan ta ära kägistada! Tule, kallike,» sirutas ta käed välja, «tule, las ma katsun seda kuidagi heaks teha.»

Kuid tütarlaps polnud veel unustanud süüdlaslikku hirmu, mida ta mehe näol hetkeks oli märganud. Kogu ta naiselik vaist ütles talle, et see polnud ainult kohkumine. Süütunne oli see, süütunne ja hirm.

«Mis sinuga juhtunud on, Jack?» hüüdis ta. «Miks sa nii väga kohkusid, kui ma tulin? Oo, Jack, kui su süda oleks puhas, poleks sa mind niisuguse näoga vaadanud.»

«Einoh, ma mõtlesin lihtsalt muudest asjadest, ja kui sa siis nii tasakesi tulid oma varbakestel tippides ...»

«Ei, ei, Jack, see polnud ainult sellest.» Tütarlast haaras äkki kahtlus. «Näita mulle seda kirja, mida sa kirjutasid.»

«Ei, Ettie, seda ma ei saa.»

Tütarlapse kahtlusest sai veendumus.

«See on ühele teisele naisele!» hüüdis ta. «Kindel. Miks sa muidu seda mulle näidata ei või? Kirjutasid sa oma naisele? Kust peaksin ma teadma, et sa abielus pole — sina, võõras, keda keegi ei tunne?»

«Ma ei ole abielus, Ettie. Kuula nüüd ometi, vannun seda. Sa oled minu jaoks ainus naine terves maailmas. Vannun seda Kristuse risti juures!»

Mees kinnitas seda nii ägedalt ja tõemeeli, et Ettie ei saanud teisiti, kui pidi teda uskuma.

«Hea küll, aga miks sa ei taha siis mulle kirja näidata?» nuuksatas tüdruk.

«Kohe kuuled, kallis,» seletas mees. «Olen vandega kinnitanud, et ma seda kellelegi ei näita, ja nagu ma ei murra sinule antud sõna, nii ei murra ma ka oma vannet. See on looži asi ja jääb isegi sinu ees saladuseks. Ja kui ma selle peale kohkusin, et mulle käsi õlale pandi, kas sa siis ei mõista — see oleks ju võinud olla detektiiv!»

Tütarlaps tundis, et iirlane kõneles tõtt. Mees embas teda ja hajutas suudlustega ta mured ning kahtlused.

«Istu nüüd siia minu juurde. See on küll vilets troon sinusuguse kuninganna jaoks, aga kõige parem, mida su vaene armsam sulle saab pakkuda. Arvan siiski, et õige pea suudab ta sinu eest ehk paremini hoolitseda. Nüüd on su süda jälle rahul, eks ole?»
«Kuidas saab ta üldse rahul olla, Jack, kui ma tean, et sa oled kurjategija kurjategijate hulgas, kui ma ei või
383
iial kindel olla, kas ma ühel heal päeval ei kuule, et sa tapmise pärast süüpingis istud. Vandevend McMurdo — nii nimetas sind eile üks meie kostiline. See lõi mulle nagu noaga südamesse.»
«Noh, laim veel ei tapa.»
«Aga tal oli õigus.»
«Kuule, kullake, asi pole sugugi nii halb, kui sa arvad. Me oleme ainult vaesed mehed, kes katsuvad omal viisil oma õigusi jalule seada.»
Ettie viskus armsamale kaela.
«Loobu sellest, Jack! Minu pärast, jumala nimel, loobu sellest! Seda tulingi sinult paluma. Oo, Jack, sa näed, ma palun sind põlvili! Siin sinu ees põlvitades anun sind, et sa sellest loobuksid.»
McMurdo tõstis tütarlapse maast, surus ta pea oma rinnale ning rahustas teda.
«Kallis, sa lihtsalt ei tea, mida sa mult palud. Kuidas saan ma loobuda, kui see tähendaks vandetootuse murdmist ja kaaslaste hülgamist. Kui sa teaksid, kuidas minuga lood on, poleks sa seda minult iial palunud. Ja muide, kui ma tahaksingi — kuidas saaksin ma seda teha? Sa ju ei arva ometi, et loož laseks niisama vabalt minema inimese, kes teab kõiki ta saladusi?»
«Olen sellele mõelnud, Jack. Mul on kõik plaanid valmis. Isal on veidi raha kõrvale pandud. Tal on sellest kohast villand, kus hirm nende meeste ees kogu aeg meie elu tumestab. Ta on nõus siit ära minema. Põgeneksime koos Philadelphiasse või New Yorki, kus oleksime nende eest kaitstud.»
McMurdo naeris.
«Loožil on pikk käsi. Arvad sa, et see Philadelphiasse või New Yorki ei ulatuks?»
«Noh, siis põgeneme Läände või Inglismaale või Rootsi, kust isa tuli. Ükskõik kuhu, ainult ära siit Hirmu orust.»
McMurdo mõtles vanale vend Morrisele.
«Kuulen juba teist korda, et seda orgu nõnda nimetatakse,» lausus ta. «Mõnda teie hulgast näib ta vari tõesti raskelt rõhuvat.»'
«See vari tumestab iga hetke meie elust. Kas sa arvad, et Ted Baldwin on meile andestanud? Kui ta sind ei kardaks, mis sa arvad, mis meiega siis juhtuks? Kui sa näeksid seda sünget aplat pilku, millega ta mind vahib!»
«Tohoo pagan! Küll ma talle paremaid kombeid õpetan, kui teda sellelt taban. Aga kuula nüüd, väike tüdruk. Ma
384
ei saa siit ära minna. Ma ei saa. Olgu see sulle teada nüüd ja igavesti. Kui sa aga laseksid mul endal veidi nuputada, leiaksin ehk võimaluse, kuidas sellest kupatusest auga pääseda.»
«Auga pole sellel midagi ühist.»
«Nonoh, oleneb sellest, kuidas asjasse suhtuda. Kui sa mulle kuus kuud aega annaksid, katsuksin asju niimoodi sättida, et mul poleks hiljem piinlik teistele otsa vaadata.»

Tütarlapse nägu läks naerule.
«Kuus kuud!» hüüatas ta. «On see lubadus?»
«Noh, võib-olla ka seitse või kaheksa. Ent hiljemalt aasta pärast oleme siit orust läinud.»
See oli kõik, mida Ettie suutis saavutada, ent seegi oli midagi. Mehe lubadus oli nagu kauge kuma, mis mahendas ka lähema tuleviku süngust. Neiu pöördus oma isa-majja tagasi kergema südamega kui kunagi varem sellest ajast peale, mil Jack McMurdo ta ellu oli astunud.
Võiks arvata, et McMurdole kui looži liikmele kõneldi kõigist ühingu ettevõtmistest, ent peagi avastas ta, et organisatsioon oli palju laialdasem ja komplitseeritum kui lihtne loož. Isegi boss McGintyle polnud paljud asjad teada, sest raudteeliini mööda edasi, Hobson's Patchis, elas aukandja, keda nimetati maakonna saadikuks. Tollele allus mitu looži, ning ta juhtis neid väga karmil ja meelevaldsel viisil. Ainult kord oli McMurdo teda näinud, väikest, hallipäist, kavala rotinäoga meest, hiiliva kõnnakuga ning kõõrdi vaatavate silmadega, mis olid täis õelust. Tema nimi oli Evans Pott ja isegi Vermissa suur boss tundis tema vastu midagi vastikuse ja hirmu vahepealset.
Ühel päeval sai Scanlan, McMurdo kaasüüriline, McGintylt kirja. Ümbrikus oli ka sedelike Evans Pottilt, kes teatas, et ta saadab Vermissasse kaks tublit meest, Lawleri ja Andrewsi, kellel tuleb täita üks ülesanne Vermissa naabruses; asjale tulevat kasuks, kui lähemad üksikasjad nende eesmärgi kohta jäävad saladusse. Kas looži-meister teeks vastavad korraldused, et meestel oleks seni mugav elamine, kuni jõuab kätte aeg tegutsemiseks, McGinty lisas oma kirjas, et kuna ühingu majas on võimatu niimoodi peatuda, et sellest keegi teada ei saaks, oleks ta tänulik, kui McMurdo ja Scanlan võtaksid võõrad mõneks ööks enda juurde öömajale.
Samal õhtul jõudsidki mõlemad mehed kohale, kummalgi reisikoti käes. Lawler oli vanapoolne, nutika ilme
385
ja vähese jutuga mees, seljas kulunud must saterkuub mis koos pehme viltkaabu ja sorakil halli habemega andi talle justkui rändjutlustaja väljanägemise. Tema kaaslane Andrews, oli elurõõmus, avameelse ilmega poisiohtu noor mees, erk ja lõbus, nagu oleks ta sõitnud puhkusele j tahaks sellest iga hetke nautida. Mõlemad olid täiskarsklased ning käitusid igati nagu eeskujulikud ühiskonnaliikmed, üksnes selle erandiga, et nad olid mõrtsukad ja pealegi sageli tõestanud, et nad on selle mõrvaühingu kõige tublimad tööriistad. Lawler oli täitnud juba neliteistkümmend sedalaadi ülesannet ning Andrews kolm.
Nagu McMurdo märkas, olid nad üsna meelsasti nõus jutustama oma mineviku tegudest, kusjuures nende toonist kõlas poolhäbelikku uhkust nagu inimestel, kes on teinud head ning osutanud ühiskonnale omakasupüüdmatu teene. Kuid eelseisvast tööst nad siiski vaikisid.
«Meid valiti sellepärast, et mitte kumbki meist — ei mina ega ka see poiss — ei joo,» seletas Lawler. «Nad võivad kindlad olla, et me ei kõnele rohkem kui tohib. Teie ärge pange seda pahaks, sest me täidame maakonna saadiku korraldusi.»
«Noh, eks me täida neid ju kõik,» lausus McMurdo kaaslane Scanlan, kui nad neljakesi õhtulauda istusid.
«Seda muidugi, ja me oleme valmis pikalt ja laialt pajatama Charlie Williamsi või Simon Birdi tapmisest või ükskõik millisest tööst, mis juba möödas on. Aga seni kui töö veel tegemata, ei ütle me sõnagi.»

«Siin ümbruskonnas on oma pool tosinat meest, kellele ka minul oleks omalt poolt sõnake ütelda,» lausus McMurdo ja vandus kurjalt. «Ega see viimati pole Jack Knox Ironhillist, kelle järele te tulite? Kõnniksin meelsasti tüki maad maha, et näha, kuidas ta oma palga kätte saab.» «Ei, mitte veel tema.» «Või Herman Strauss?» «Ei, ka tema mitte.»

«Noh, kui te ei taha meile öelda, ega me teid ju sundida saa, aga hea meel oleks mul teada küll.»

Lawler naeratas ja raputas pead. Tema käest juba saladust välja ei meelitata.

Külaliste kinnisusest hoolimata otsustasid Scanlan ja McMurdo päris kindlasti osa saada sellest, mida nende keeles naljaks kutsuti. Seepärast, kui McMurdo kord varasel tunnil kuulis külalisi tasahilju treppi mööda

386

alla minevat, äratas ta Scanlani ja nad hakkasid kiiruga rõivaid selga ajama. Saanud minekuvalmis, leidsid nad, et teised.on juba välja hiilinud ning ukse enda järel lahti jätnud. Veel ei koitnud ja tänavalampide valgel nägid nad mõlemat meest veidi maad eemal tänaval. Hääletult sügavas lumes sumbates järgnesid' nad neile ettevaatlikult.

McMurdo elupaik asus peaaegu linna serval ja varsti jõudsid nad teeristile, mis oli juba linna piiridest väljas. Siin ootasid Lawlerit ja Andrewsi kolm meest, kellega nad veidi aega elavalt vestlesid. Siis liikusid kõik koos edasi. Ilmselt oli ees mõni tähtsam töö, milleks läks vaja tervet hulka inimesi. Siin ristus mitu kaevandustesse viivat teerada. Võõrad valisid tee, mis viis Crow Hiili, hiiglasuurde, tugevais kätes olevasse ettevõttesse; tänu New Englandist tulnud energilisele ja kartmatule töödejuhatajale Josiah H. Dunnile oli seal suudetud kauaaegse hirmuvalitsuse vältel mõningalgi määral korda ja distsipliini säilitada.

Hakkas juba koitma ja mööda tahmast musta teed rüh-kisid töölised küll üksikult, küll mitmekaupa kaevanduse poole.

McMurdo ja Scanlan astusid nendega koos edasi, laskmata silmist mehi, keda nad jälitasid. Nende üle laskus tihe udu ja kuskilt selle seest kostis äkki auruvile läbilõikav hääl. See oli signaal, mida anti kümme minutit enne tõstukite allalaskmist ja tööpäeva algust.

Kui nad kohale jõudsid, ootas šahti sissepääsu ümber lageda taeva all sadakond kaevurit, kes trampisid jalgadega ja puhusid sõrmedele sooja, sest hommik oli käre-külm. Võõrad seisid väikese salgana jõujaama varjus. Scanlan ja McMurdo ronisid ühe räbuhunniku otsa, kust kogu tegevuspaik näha oli. Nad nägid kaevanduse inseneri, suurt habemega šotlast, nimega Menzies, jõujaamast välja tulevat ning tõstukite allalaskmiseks vilega märku andvat. Samal silmapilgul astus keegi pikk, nõtke, puhtaks raseeritud tõsise näoga noormees kiire] sammul šahti-suudme poole. Kui ta ligemale jõudis, langes ta pilk vaik-sele, liikumatule salgale jõujaama varjus. Et oma nägu varjata, olid mehed kaabud silmile tõmmanud ning kraed üles tõstnud. Viivuks tundis juhataja, kuidas surma eelaimus oma külma käega ta südant pigistas. Järgmisel hetkel ajas ta aga selle mõtte peast ja nägi ainult oma kohustusi sissetunginud võõraste suhtes.

387

«Kes te olete?» päris ta meestele ligemale astudes. «Miks te siin ringi kolate?»

tulistas teine mõrtsukas

Vastust ei tulnud, kuid Andrews astus teiste seast välja ja tulistas teda kõhtu. Sada kaevurit, kes ootasid töö algust, seisid nii liikumatult ja abitult, nagu oleksid nad halvatud. Juhataja surus mõlemad käed haavale ning tõmbus kössi. Siis püüdis ta minema komberdada, aga kohe tulistas teine mõrtsukas ning haavatu langes küüntega maad kraapides külili räbuhunniku otsa. Seda nähes möirgas šotlane Menzies raevuselt ning tormas, rauast mutri-võti käes, mõrvarite poole, ent sai kaks kuuli näkku ja langes otse nende jalge ette maha. Kaevurite hulgast kostis ebamääraseid kaastunde- ja vihahüüdeid ning mõned mehed astusid ettepoole, ent paar võõrast tühjendasid revolvrid õhku ja rahvahulk taandus ning pudenes laiali; mõned tormasid hirmust pöörastena tagasi koju Vermissasse. Kui üksikud julgemad uuesti kogunesid ning kaevanduse juurde tagasi pöörduti, oli mõrvarite jõuk hom-miku-uttu kadunud ja ükski juuresolnu poleks osanud öelda, kes need mehed olid, kes saja pealtnägija silme all selle kahekordse roima toime panid.
Scanlan ja McMurdo läksid tagasi, Scanlan pisut rõhutuna, sest see oli esimene tapmine, mida ta oma silmaga nägi, ja see polnud pooltki nii naljakas, nagu teda uskuma oli pandud. Kui nad linna poole ruttasid, kajasid neil veel kõrvus mõrvatud juhataja lese kohutavad karjed. McMurdo oli mõttes ning vaikne, ent polnud näha, et kaaslase nõrkus talle oleks meeldinud.
«Noh, muidugi, see on nagu sõda,» kordas ta. «Mis see muud ongi kui sõda meie ja nende vahel, ja meie virutame vastu, kus vähegi saame.»
Sellel õhtul peeti ühingu majas suurt pillerkaari, mitte ainult Crow Hilli kaevanduse juhataja ja inseneri tapmise pärast, mis pidi selle kaevandusühingu suruma ühele pulgale piirkonna teiste, väljapressimise ning terrori all kannatavate kompaniidega, vaid ka ühe kaugema võidu pärast, mille oli saavutanud loož ise. Tuli ilmsiks, et kui maakonna saadik oli läkitanud viis tublit meest hoobi andmiseks Vermissas, oli ta vastutasuks nõudnud, et Vermissast valitaks kolm meest ning saadetaks salaja Stake Royalisse tapma William Halesi, Gilmertoni piirkonna tuntuimat ja populaarseimat kaevanduseomanikku, inimest, kellest arvati, et tal pole kogu maailmas ühtki vaenlast, sest ta oli igati eeskujulik peremees. Ent ta nõudis siiski
388
korralikku tööd ning oli vallandanud mõned joodikud ja logardid, kes olid kõikvõimsa ühingu liikmed. Ta välisuksele riputatud surnupealuuga ähvarduskirjad ei olnud mehe kindlat meelt kõigutanud ja nii leidis ta end vabal ning tsiviliseeritud maal surmamõistetuna.
Ja nüüd oli surmaotsus nagu kord ja kohus täide viidud. Ted Baldwin, kes praegu loožimeistri kõrval aukohal laiutas, oli olnud salga juhiks. Ta punane nägu ja klaa-sistunud, verd täisvalgunud silmad kõnelesid magamatusest ning liigsest joomisest. Eelmise öö oli ta oma kahe kaaslasega veetnud mägedes. Nad olid sugemata ja porised. Ent isegi kõige lootusetumalt retkelt tagasipöördunud kangelastele poleks võinud osaks saada soojem vastuvõtt. Vaimustushüüete ning naerurõkatuste saatel jutustati lugu ikka ja uuesti. Nad olid oodanud oma ohvrit, kes videviku saabudes koju sõitis, järsu mäe harjal, kus tolle hobune sammu pidi käima. Külma pärast olnud mees nii paksult riides, et ta polevat püstolit kättegi saanud. Nad olid ta sadulast maha tõmmanud ning ikka ja jälle tema pihta tulistanud.
Keegi neist ei tundnud seda meest, ent tapmine pakkus neile alati põnevust ja närvipinget; pealegi näidati sellega Gilmertoni vandevendadele, et Vermissa mehi võib usaldada. Neid

oli tabanud väike ootamatus: kui nad liikumatusse kehasse ikka veel kuule kihutasid, oli teed mööda kaarikuga ligi jõudnud keegi mees oma naisega. Üks vandevendadest oli pannud ette ka nemad maha lasta, aga kuna nood olid süütud inimesed ega olnud kaevandustega kuidagiviisi seotud, siis oli neil kästud lihtsalt edasi sõita ja suu pidada, kui nad ei taha, et neil halvasti läheks. Ja nii jäeti verine laip sinnapaika — hoiatuseks kõigile kõva südamega kaevanduseomanikele — ning kolm õilsat kättemaksjat ruttasid mägedesse, kus puutumatu loodus ulatub otse sulatusahjude ning räbuhunnikuteni.
See oli vandevendade suurpäev. Vari oru kohal oli muutunud veelgi ähvardavamaks. Ent nagu tark kindral hakkab juba võidutunnil valmistuma uueks rünnakuks, et ta vaenlased ei saaks mahti ennast pärast kaotust koguda, nii oli ka boss McGinty, kes mõtlikul pilgul oma tegevusvälja üle vaatas, juba oma vastastele uue rünnaku plaanitsenud. Veel samal õhtul, kui pooljoobnud seltskond laiali läks, puudutas ta McMurdot käsivarrest ning viis ta tagaruumi, kus oli toimunud nende esimene kõnelus.
390
«Tead mis, poiss,» sõnas ta, «leidsin viimaks ometi sulle väärilise töö. Täide viid selle omal käel.»
«See on mulle suureks auks,» vastas McMurdo.
«Võid kaks meest endaga kaasa võtta — Mandersi ja Reilly. Neile on juba teatatud, et neid võib vaja minna. Me ei saa siinmail enne rahu, kui Chester Wilcox vagaseks pole tehtud, ja kõik söepiirkonna loožid on sulle tänulikud, kui sa ta kaela kahekorra käänad.»
«Teen igatahes oma parima. Kes ta on ja kust teda leida?»
McGinty võttis oma igavese, otsast äranäritud sigari-jupi suunurgast ning hakkas taskuraamatust rebitud lehele umbkaudset plaani joonistama.
«Ta on Iron Dyke'i kaevanduskompanii pea-ülevaataja. Kange mees, sõjas oli lipnikuks, üleni arme täis ja hallide juustega. Oleme juba kaks korda katsunud teda külmaks teha, aga kummalgi korral ei läinud õnneks, Jim Carnaway kaotas seal elugi. Nüüd on sinu kohus see asi joonde ajada. See on ta maja, seisab täiesti eraldi Iron Dyke'i teeristil, just nagu sa siin näed — kuuldekauguses pole ühtki teist hoonet. Päeval ei tule midagi välja. Tal on relv ja ta tulistab kiiresti ning täpselt, ilma et hakkaks pikemalt parimagi. Aga öösel... noh, seal ta elab oma naise, kolme lapse ja palgatud abilisega. Valima sealjuures ei saa hakata — pead võtma kõik või mitte kedagi. Kui sa saaksid eesukse juurde panna kotitäie lõhkeainet ja aeglaselt põleva süütenööri. . .»
«Mida see mees on teinud?»
«Kas ma ei öelnud, et ta Jim Carnaway maha laskis?»
«Ja miks ta tema maha laskis?»
«Mida kuradit see sulle korda läheb? Carnaway hiilis öösel ta maja ümber ja ta laskis tema maha. Mulle ja sulle sellest piisab. Sul tuleb see asi ära õiendada.» . «Aga need naised ja lapsed? Kas nemad ka õhku lasta?»
«Pole midagi parata — kuidas me muidu vanamehe kätte saaksime?»
«Nende suhtes paistab lugu veidi liiga ränk olevat, sest nemad pole ju midagi paha teinud.»
«Mis jutt see sihuke on? Tahad alt ära hüpata?»
«Pidagen'd, nõunik, pidage. Kas ma olen kunagi midagi öelnud või teinud, mis annaks põhjust mõelda, et jätan oma loožimeistri korralduse täitmata? On's korraldus siis õige või väär, see on teie otsustada.»
391

«Nii et teed ära?»
«Muidugi teen.»
«Millal?»
«Noh, parem oleks, kui annaksite mulle öö või paar aega, et saaksin maja üle vaadata ja oma plaane seada. Siis .. .»
«Väga hea,» ütles McGinty ning surus tal kätt. «Jätan asja sinu hooleks. See on suur päev, kui sa nende uudistega tuled. Pärast seda viimast hoopi oleksid nad kõik põlvili maas.»
McMurdo mõtles pikalt ja põhjalikult talle nii äkitselt pealepandud ülesande üle järele. Üksik maja, milles Chester Wilcox elas, asus viie miili kaugusel, ühes Vermissa oru sopis. Veel samal ööl asus iirlane üksipäini teele, et tapmiskatseks ettevalmistusi teha. Koitis juba, kui ta oma luurekäigult tagasi tuli. Järgmisel päeval kõneles ta oma alluvatega, hulljulgete noorukite Mandersi ja Reillyga, kes olid nii elevil, nagu läheksid hirvejahile. Ülejärgmisel ööl kohtusid nad linnast väljas, kõik kolm relvastatud ning ühel veel seljas kott lõhkeainega, mida kasutati kivimurdudes. Kell oli juba kaks läbi, kui nad üksiku maja juurde jõudsid, öö oli tuuline ja pilveräbalad ajusid kiiresti üle loperguse kuu. Kättemaksjaid oli hoiatatud verekoerte eest ja seepärast liikusid nad edasi ettevaatlikult, vinnastatud revolvrid käes. Ent polnud kuulda ühtki häält peale tuule ulumise ega näha muud liikumist kui okste õõtsumine ümberringi. McMurdo kuulatas üksiku maja ukse juures, kuid sees oli kõik vaikne. Siis pani ta lõhkeainekoti vastu ust, torkas sellesse noaga augu ja kinnitas sinna süütenööri. Kui nöör hästi põlema hakkas, andsid kõik kolm jalgadele valu ning olid tükk maad eemal ohutult ja mugavalt külili, kui kärgatus käis ja maja mürinal kokku langes, andes neile märku, et nende töö oli tehtud. Puhtamat tööd polnud veel terves ühingu verises kroonikas nähtud. Ent oh häda, kogu see nii hästi organiseeritud ning julgesti kavandatud ettevõte jooksis tühja! Hoiatatud mitmete teiste ohvrite saatusest ning teades, et ta ka ise oli hävitamisele määratud, oli Chester Wilcox alles eelmisel päeval kogu perekonnaga ohutumasse ning vähem tuntud kohta kolinud, kus politsei neid pidevalt kaitses. Püssirohuga oli õhku lastud ainult tühi maja, ning vana karm lipnik õpetas ikka veel Iron Dyke'i kaevureid distsipliinist lugu pidama.
«Jätke ta minu hooleks,» ütles McMurdo. «Ta on mulle
392
määratud ja ma saan ta kätte, kui selleks ka terve aasta kuluks.»
Kogu loož avaldas talle seepeale tänu ja usaldust ning sellega asi seks korraks jäi. Kui mõni nädal hiljem lehtedes kirjutati, et Wilcoxi olevat varitsetud ning tema pihta tulistatud, oli kõigil selge, et see oli McMurdo, kes oma poolelijäänud tööd lõpetada püüdis.
Niisugused olid vabamüürlaste ühingu meetodid ja sellised vandevendade teod, millega nad suurt ja rikast piirkonda oma hirmuvalitsuse kütkes hoidsid ning seal pikka aega nagu kohutavaks luupainajaks olid. Miks peaks neid lehekülgi määrima veel rohkemate kuritööde kirjeldamisega! Kas pole ma neid mehi juba niigi küllalt ilmekalt näidanud. Nende teod on kirja pandud ajaloos ja vastavatest ülestähendustest võib teada saada üksikasju. Sealt võib lugeda politseinike Hunti ja Evansi mahalaskmisest — selle eest, et nad söandasid arreteerida kaks ühingu liiget —, Vermissa looži poolt kavandatud kahekordsest külmaverelisest vägivallateost kahe abitu ja relvitu mehe vastu. Sealt võib lugeda ka missis Larbey tulistamisest sel ajal, kui ta põetas oma meest, kes boss McGinty

korraldusel poolsurnuks oli pekstud. Selsamal kohutaval talvel järgnesid veel kohe üksteise järel vanema Jenkinsi ja varsti ka tema venna tapmine, James Murdochi vigaseks peksmine, Staphouse'i perekonna õhkulaskmine ning Stendalite mõrvamine. Hirmu oru kohal lasus sünge vari. Saabus kevad vulisevate ojakeste ning õilmitsevate puudega. Kogu looduses, mis nii kaua raudses kammitsas oli olnud, võis märgata jälle elulootust, kuid vähimatki lootusekiirt ei paistnud meestele ega naistele, kes terrori ikke all ägasid. Kunagi polnud pilv nende kohal olnud süngem kui seitsmekümne viienda aasta varasuvel.

13. HÄDAOHT

Hirmuvalitsus oli haripunkti jõudnud. McMurdo, kes oli juba looži diakoniks määratud ja kellel olid kõik väljavaated ühel päeval McGinty järel loožimeistriks saada, oli oma kaaslaste nõupidamistel nüüd nii vajalik, et ilma tema abita ning nõuandeta midagi ette ei võetud. Ent mida populaarsemaks sai ta vabamüürlaste hulgas, seda süngemalt kortsutasid inimesed kulmu, kui ta Vermissa tänavail kõndis. Terrorile vaatamata olid linnakodanikud
393

südame rindu võtnud ning hakanud oma rõhujate vastu ühinema. Looži jõudsid kuuldused salajastest kogunemisr test «Herald'i» toimetuses ja relvade jagamisest seadust pooldavatele inimestele. Kuid McGintyt ega tema mehi sellised teated ei häirinud. Neid oli palju, nad olid kindla meelega ja hästi relvastatud. Nende vastased olid mööda linna laiali ning jõuetud. Oli arvata, et kõik lõpeb nagu varasematelgi kordadel lihtsalt sihitute juttude ja võibolla ka ülespuhutud arreteerimistega. Nii seletasid asja McGinty, McMurdo ning kõik julgemad pead.
Oli maikuu laupäev. Looži õhtud toimusid alati laupäeviti ja McMurdo tahtis just kodunt lahkuda, et sinna minna, kui kindlusetu meelega orduvend Morris talle külla tuli. Ta otsaesine oli murekortse täis ning lahke nägu pilves ja kurnatud.
«Võin ma teiega avameelselt kõnelda, mister McMurdo?»
«Muidugi.»
«Mul ei lähe meelest, et kõnelesin kord teile südame pealt kõik ära ja et te jätsite selle enda teada, ka siis, kui boss ise tuli ja teilt päris.»
«Mida muud võisin ma teha, kui te mind usaldasite! See ei tähenda veel, et ma teiega nõus olin.»
«Tean seda. Ent te olete ainus, kellega võib rääkida, ilma et tarvitseks midagi karta. Mul on üks saladus» — ta surus käe ohates rinnale — «ja see närib mul südame seest. Et see ka just minule kaela pidi tulema ja mitte ükskõik kellele teisele teie hulgast! Kui ma sellest räägin, tähendab see kindlasti uut mõrva. Kui ma aga vaikin, võib meid kõiki hukatus tabada. Aidaku mind jumal, aga ma olen sellepärast lausa hulluks minemas!»
McMurdo silmitses meest tõsiselt. Too värises üle kogu keha. Noormees valas klaasi veidi viskit ning ulatas selle teisele.
«See on teiesugustele arstirohu eest,» ütles ta. «Nüüd aga rääkige, mis on juhtunud.»
Morris jõi ning ta kahvatu nägu muutus veidi jumekamaks.
«Võin selle ainsa lausega ära öelda,» sõnas ta. «Üks salapolitseinik on meil jälil.»
McMurdo vahtis teist, pärani silmad täis imestust.

«Inimene, te olete tõesti arust lage!» hüüatas ta. «Terve see paikkond on ju politseinikke ja detektiive täis, ja mis nad meile on teinud?»
394
«Ei, ei, see ei ole siitkandi mehi. Nagu te ütlesite, siinsed mehed on meile teada, ja suurt midagi nad teha ei saa. Aga olete te kuulnud Pinkertoni meestest?»
«Olen niisugustest midagi lugenud küll.»
«Noh, võite mind uskuda, et kui nemad sul kord jälil on, pole enam pikka pidu. Nendele pole see kroonu köis, mida lohiseda lastakse. Nad on äärmiselt asjalikud mehed, kindlate tulemuste peal väljas, ja enne nad ei jäta, kui neil — olgu siis õiguse või kõverusega — need tulemused käes on. Kui mõni Pinkertoni meestest asja tõsiselt ette võtab, oleme kõik omadega läbi.»
«Peame ta tapma.»
«See on siis esimene mõte, mis teile pähe tuleb! Samuti arvatakse kindlasti ka loožis. Kas ma ei öelnud teile, et asi lõpeb mõrvaga?»
«No jä mis see mõrv siis nii ära ei ole! Kas pole see siin kandis küllalt tavaline.»
«Seda muidugi, ainult et mina pole harjunud kätte näitama inimest, kes tuleb ära tappa. Ma ei saaks siis enam kunagi rahu. Ja ikkagi võivad kaalul olla meie endi pead. Jumala eest, mida pean ma tegema?» Ta õõtsutas end edasi-tagasi, vaeveldes oma otsustusvõimetuse käes.
Ent ta sõnad olid McMurdole sügavat mõju avaldanud. Oli selgesti näha, et ta jagas teise arvamust hädaohu suhtes ning ka vajaduse suhtes sellele vastu astuda. Ta haaras Morrisel õlast ning raputas teist tõemeeli.
«Kuulake mind, inimene,» hüüdis ta, ärritusest peaaegu kisendades, «te ei võida sellega midagi, kui istute ja hali-sete nagu vana naine koolnu kõrval. Andke mulle faktid. Kes see mees on? Kus ta on? Kuidas te temast kuulsite? Miks te minu juurde tulite?»
«Tulin teie juurde sellepärast, et te olete ainus inimene, kes võib mulle nõu anda. Rääkisin teile, et mul oli Idas kauplus, enne kui ma siia tulin. Sinna jäi mul palju häid sõpru ja üks nendest teenib telegraafis. Siin on kiri, mille talt eile sain. Vaat siit lehekülje algusest peale. Võite ise lugeda.»
McMurdo luges:
«Mida teie pool ka vandevennad teevad? Ajalehtedes on nendest palju juttu. Omavahel öeldud, loodan teilt varsti uudiseid kuulda. Viis suurt aktsiaseltsi ja kaks raud-teekompaniid on küsimuse täie tõsidusega üles tõstnud. Nad teevad, mis vähegi võivad, ja poolele teele igatahes
395
seisma ei jää. Nad on õige otsustavalt asja kallale asunud, isegi Pinkerton on nende käsutuses, ja tolle parim mees Birdy Edwars juba tegutsevatki. Loole tahetakse otsekohe lõpp teha.»
«Lugege nüüd järelkirja.»
«Seda, mis ma kirjutasin, sain teada seoses oma tööga, sellepärast ongi seda nii vähe. Annan küll iga päev jardide kaupa edasi veidrat salakirja, aga aru sellest muidugi ei saa.»
McMurdo istus veidi aega vaikselt, kiri närviliste sõrmede vahel. Hetkeks oli udu hajunud ja ta nägi enda ees haigutavat kuristikku.
«Kas keegi veel sellest teab?» päris ta.
«Kellelegi muule ma rääkinud ei ole.»
«Aga see mees .. . teie sõber... on tal veel kedagi, kellele ta võiks kirjutada?»

«Noh, võin öelda, et ühte või kahte tunneb ta siin veel.»
«Looži mehi?»
«Võimalik küll.»
«Küsin ainult sellepärast, et ta on neile ehk veidikenegi selle mehe, selle Birdy Edwardsi välimust kirjeldanud. Siis saaksime talle vahest jälile.»
«Võib-olla küll. Aga ma ei usu, et ta teda teaks. Ta ju seletab, et kuulis nendest asjadest seoses tööga. Kust peaks ta seda Pinkertoni meest tundma.»
McMurdo hüppas äkki tormakalt püsti.
«Pagana pihta,» hüüdis ta, «käes! Olen ma aga narr, et kohe selle peale ei tulnud. Issand, küll meil on õnne! Paneme talle käpa peale, enne kui ta meile kahju teha saab. Kuulge, Morris, kas te ei jätaks seda asja minu hooleks?»
«Muidugi, kui te ainult võtaksite!»
«Võtan küll. Võite otsekohe oma käed sellest puhtaks pesta ja kõik mulle üle anda. Isegi teie nime ei ole tarvis nimetada. Võtan kõik enda peale, nagu oleks see kiri mulle tulnud. Olete rahul?»
«Seda just tahtsingi teilt paluda.»
«Siis jääge selle juurde ja pidage suu. Mina aga lähen kohe looži, ja- õige pea paneme selle vana Pinkertoni pisaraid valama.»
396
«Te ometi ei tapa seda meest?»
«Mida vähem te teate, sõber Morris, seda kergem on teie südametunnistusel ja seda rahulikumalt te magate. Ärge pärige midagi ja laske asjadel oma rada minna. Nüüd hoolitsen nende eest mina.»
Morris vangutas lahkudes kurvalt pead.
«Mul on tunne, nagu oleksid mu käed tema verega koos,» ägas ta.
«Enesekaitse ei ole igatahes veel mõrv,» lausus McMurdo rõõmutu muigega. «Küsimus on selline: kas tema või meie. Ma arvan, et see mees teeks meile kõigile lõpu, kui me ta kauaks siia orgu jätame. Ja teid, vend Morris, tuleb meil veel loožimeistriks valida, sest kindlasti olete te looži päästnud.»
Ent McMurdo tegutsemisest oli näha, et uus pealetung läks talle rohkem korda, kui ta ütles. Võib-olla oli põhjuseks ta südant rõhuv süütunne, võib-olla Pinkertoni organisatsiooni kuulsus, võib-olla teadmine, et suured aktsiaseltsid olid vandevendadega lõpparve tegemise enda peale võtnud. Mis selle põhjuseks ka polnud, igatahes tegutses ta nii, nagu ootaks kõige halvemat. Enne kui ta kodunt lahkus, hävitas ta viimase kui paberi, mida oleks võidud tema vastu kasutada. See tehtud, laskis ta kuuldavale sügava rahuldusohke, sest talle tundus, et nüüd ei, tarvitse enam midagi karta. Hädaohu aimus näis teda siiski veel rõhuvat, sest looži minnes põikas ta vana Shaf-teri juurde sisse. Tal oli küll keelatud seal käia, aga kui ta. .aknale koputas, tuli Ettie välja. Tütarlapse armsama silmades ei sädelnud enam tormakat iiri uljust. Neiu luges ta tõsisest näost ohtu.
«Midagi on juhtunud!» hüüatas ta kohe. «Oo, Jack, sind ähvardab hädaoht!»
«Noh, nii väga hull see pole, kullake. Aga ometi oleks ehk .targem, kui me vahetaksime kohta, enne kui asi halvemaks läheb.»
«Vahetaksime kohta?»
«Lubasin sulle kord, et ühel päeval lähen siit minema. Ja ma mõtlen, et aeg on selleks varsti küps. Kuulsin täna uudiseid — halbu uudiseid — ja ma tean, et tuleb pahandusi.»
«Politsei poolt?»

«Nojah, ühe Pinkertoni mehe poolt. Sina, kallike, muidugi ei tea, mis see niisugune on ja mida see minusugustele tähendab. Olen liiga kaugele läinud ja võib-olla tuleb
397
mul siit kiiresti jalga lasta. Sa ütlesid, et tuled minuga kaasa, kui ma lähen.»
«Oo, Jack, selles oleks sinu pääsemine.»
«Mõnedes asjades olen ma aus, Ettie. Mitte mingi hinna eest ei tahaks ma su armsas peakeses ühtki karva kõverdada ega sind tolli võrragi madalamale kiskuda kuldselt troonilt ülal pilvedel, kus sa minu silmis asud. Usaldad sa mind?»
Tütarlaps pani oma käe sõnatult mehe pihku.
«Hüva, siis kuula, mida ma ütlen, ja tee, nagu ma käsin, sest teist väljapääsu meil pole. Siin orus saab veel imet näha. Tunnen seda oma kontides. Meie hulgas on vist palju neid, kellel tuleb enda pärast.valvel olla. Mina olen üks niisugune. Kui ma siit minema lähen, olgu siis päeval või öösel, pead sa minuga kaasa tulema!»
«Ma tulen järele, Jack.»
«Ei, ei, sa tuled minuga koos. Kuidas saan ma su maha jätta, kui see org on minule suletud ja ma ei saa enam kunagi tagasi tulla, võib-olla pean ennast politsei eest varjama ning mul pole võimalust sulle teateidki saata? Sa pead tulema just minuga koos. Seal, kust ma tulin, tean ühte tublit naist ja selle juurde jätan su seniks, kuni abiellume. Tuled sa?»
«Jah, Jack, ma tulen.»
«Õnnistagu sind jumal selle eest, et sa mind usaldad. Olgu mu nimeks vanakurat ise, kui ma seda usaldust peaksin kurjasti tarvitama. Pane nüüd tähele, Ettie, saadan sulle ainult sõna, ja niipea kui sa selle saad, jätad sa kõik sinnapaika, tuled otsekohe jaama ooteruumi ning ootad mind seal.»
«Olgu päeval või öösel, tulen kohe, kui sa sõna saadad, Jack.»
Pisut kergendust tundes, et ta oma põgenemiseks ettevalmistustega algust oli teinud, läks McMurdo looži. Looži liikmed olid juba koos ja ainult keerukate leppemärkide ning märgusõnade peale lasti ta mitmekordsest välisest ja sisemisest valvetõkkest läbi. Kui ta sisse astus, läbis ruumi rõõmus tervitussumin. Pikk saal oli rahvast täis ja läbi suitsuvine silmas ta loožimeistri musta sassis lakka, Baldwini julmi ebasõbralikke näojooni, sekretär Harraway raisakullinägu ning veel kümmekonda meest looži juhatusest. Tal oli hea meel, et nad kõik olid kohal ja võisid kohe tema uudise läbi arutada.
«Tõesti tore, et tulid, vend!» hüüdis juhataja. «Meile
398
on just Saalomoni44 vaja, kes siin õiglaselt kohut mõistaks.»
«Lander ja Egan õiendavad omavahel,» seletas McMurdo naaber, kui ta istet võttis. «Nad nõuavad mõlemad looži poolt lubatud pearaha vana Crabbe'i eest, kelle nad Stylestownis maha kõmmutasid, aga kes ütleb, kumb õieti surmava kuuli laskis?»
McMurdo tõusis oma kohalt ja tõstis käe. Tema näoilmet nähes tardus kogu kuulajaskond surmvaiksesse ootusesse.
«Kõrgeauline meister,» ütles McMurdo tõsisel toonil, «palun tungivalt sõna.»
«Vend McMurdo palub tungivalt sõna,» lausus McGinty. «See on nõudmine, mis vastavalt looži määrustele rahuldatakse kõigepealt. Noh, vend, me kuulame.»
McMurdo võttis taskust kirja.

[44] Piiblilegendi jäigi oli iisraeli kuningas Saalomon võrratult tark valitseja ning õiglane kohtumõistja. Sellest ka kõnekäänd - Saalomoni |v. saalomonlik) otsus.

«Kõrgeauline meister ja vennad,» alustas ta, «toon teile täna halbu uudiseid, kuid on parem, et need teada saadakse ja läbi arutatakse, kui et meid tabaks ilma igasuguse hoiatuseta hoop, mis meid kõiki maatasa teeks. Sain teateid, et selle osariigi kõige võimsamad ja rikkamad organisatsioonid on ühinenud meie hävitamiseks ja et just praegu on üks Pinkertoni detektiividest, keegi Birdy Edwards, orus tõendusi kogumas, mis võiksid viia paljud meist võllasse ning kõik siinolijad vangikongi. Selline on olukord, mis vajab kaalumist ja mille pärast ma sõna palusin.»
Ruumis valitses hauavaikus. Selle katkestas koosoleku juhataja.
«Ja millega sa oma sõnu tõendad, vend McMurdo?» küsis ta.
«Selle kirjaga, mis mulle tuli,» vastas McMurdo. Ta luges vastava lõigu ette. «Olen andnud ausõna ja seepärast ei saa ma kirja kohta midagi täpsemat ütelda ega seda teie kätte anda, kuid kinnitan, et siin pole muud midagi, mis looži huve puudutaks. Esitasin teile asja nii, nagu ta minuni jõudis.»
«Lubage mul lisada, härra juhataja,» sõnas üks vanematest vendadest, «et ma olen Birdy Edwardsist kuulnud — ta olevat parim mees Pinkertoni juures.»
399

«Kas keegi tunneb teda välimuse järgi?» päris McGinty.
«Jah,» lausus McMurdo, «mina tunnen.»
Saali läbis imestuspomin.
«Usun, et ta on meil peos,» jätkas "McMurdo, ning võidurõõmus naeratus levis üle ta näo. «Kui tegutseme kiiresti ja arukalt, võime selle asja varsti lõpetada. Kui te mind usaldate ja abistate, pole meil midagi karta.»
«Aga mida meil karta ongi? Mida võib ta meie asjadest teada?»
«Seda võiksite öelda siis, kui kõik oleksid nii ustavad nagu teie, nõunik. Ent sellel mehel on selja taga kapitalistide miljonid. Kas te arvate, et kõigis meie loožides pole ühtki vähem usaldusväärset venda, keda võidaks ära osta? Too detektiiv võib meie saladused teada saada — võib-olla ongi juba saanud. Selle vastu on olemas ainult üks kindel rohi.»
«Et ta siit orust enam ei lahku,» täiendas teda Baldwin. McMurdo noogutas.
«Täiesti õige, vend Baldwin,» nõustus ta. «Meil teiega on olnud mõtete lahkuminekuid, aga täna õhtul ütlesite õige sõna.»
«Kus ta siis asub? Kuidas me ta ära tunneme?»
«Kõrgeauline meister,» lausus McMurdo tõsiselt, «ma lisaksin veel, et see ori liiga elulise tähtsusega asi, et seda loožis avalikult arutada. Jumal hoidku mind kedagi siinolijatest kahtlustamast, aga kui see mees peaks poole kõrvagagi meie kavatsusest kuulma, pole meil enam mingit lootust teda kätte saada. Paluksin loožil valida usaldusmeeste komisjon, kuhu kuuluksid — kui ma tohin ette panna — teie ise, härra juhataja, vend Baldwin ja veel viis meest. Siis võiksin kõnelda vabalt sellest, mida ma tean ja mida soovitaksin teha.»
Ettepanek võeti kohe vastu ja valiti komisjon. Juhataja ja Baldwini kõrval kuulusid sinna veel raisakullinäoga sekretär Harraway, toores noor mõrtsukas Tiiger Cormac, varahoidja Carter ning hulljulged vennad Willabyd, kes millestki tagasi ei põrganud.
Looži tavaline pillerkaar oli seekord lühike ja vähem kärarikas, sest meeste tuju tumestas hädaohu aimus ning paljud sealolijatest hakkasid esmakordselt nägema seadusliku kättemaksu pilve tõusmas selgesse taevasse, mille all nad nii kaua olid muretult elanud.

Jubedused, mida nad teistele jagasid, olid nii lahutamatult nende elukorralduse juurde kuulunud, et mõte õiglasest karistusest oli hoopis
400
kaugeks muutunud ja tundus nüüd, kus see äkki nii ähvardavalt esile kerkis, seda kohutavam. Looži liikmed läksid varakult laiali ning jätsid oma juhid nõu pidama.
«Noh, McMurdo,» ütles McGinty, kui nad omavahele jäid. Kõik seitse meest istusid tardunult oma kohtadel.
«Nimetasin ennist, et tean Birdy Edwardsit,» seletas McMurdo. «Mul ei tarvitse vist öelda, et siin ta seda nime ei kanna. Võin kihla vedada, et ta on vapper mees, aga peast põrunud ta pole. Ta liigub siin Steve Wilsoni nime all ning elab Hobson's Patchis.»
«Kust sa seda tead?»
«Sellest, et sattusin temaga kõnelema. Tookord ei osanud ma asjast midagi arvata, ja kui poleks olnud seda kirja, ei oleks ma talle uuesti mõtlema hakanudki, praegu aga olen kindel, et tema ta on. Kohtasin teda kolmapäeval rongis, kui linnast välja sõitsin — oli see vast juhus! Ta ütles enese olevat lehemehe. Tol hetkel uskusin teda. Tahtis «New York Press'i» jaoks nii palju kui võimalik teada saada vandevendadest ja, nagu tema ütles, «vägivalla-tegudest». Päris mult kõiksugu asju, justkui koguks tõesti oma ajalehele uudiseid. Võite kindlad olla, ma ei reetnud midagi. «Ma maksaksin,» ütles ta, «ja maksaksin hästi, kui saaksin materjali, mis mu toimetajale meele järele oleks.» Rääkisin siis niisuguseid asju, mida arvasin talle kõige rohkem meeldivat, ja ta andis mulle mu informatsiooni eest kahekümnedollarise rahatähe. «Saate kümme korda rohkem, kui uurite välja kõik, mida ma tahan teada.»» «Mida sa talle siis kõnelesid?» «Igasugust jama, mis aga parajasti pähe tuli.» «Kust sa tead, et ta polnud ajalehe juurest?» «Kohe räägin. Ta läks Hobson's Patchis maha, mina samuti. Astusin juhuslikult telegraafikontorisse ja tema tuli just sealt välja.
«Vaadake,» ütles mulle telegrafist, «minu meelest peaksime selle eest topelt tasu nõudma.» — «Küllap tõesti,» vastasin. Mees oli täitnud telegrammiplangi niisuguse sodiga, et meile oli see kui hiina keel. «Säärast putru saadab ta iga päev terve poogna,» kaebas ametnik. «Ta saadab oma ajalehele erakordseid uudiseid ega taha, et teised neist teada saaksid.» Sedamoodi mõtles asjast telegrafist ja nii mõtlesin tookord minagi, aga praegu on mu arvamus muutunud.»
«Jumala eest, usun, et sul on õigus!» lausus McGinty. «Aga mida meil sinu arvates siis ette võtta tuleks?»
401
«Miks mitte kohe minna ja ta vagaseks teha,» soovitas keegi.
«Just nii — mida varem, seda parem.»
«Ka mina asuksin kohe praegu teele, kui teaksin, kust teda leida,» ütles McMurdo. «Ta on Hobson's Patchis, aga täpsemalt ma ei tea. Siiski on mul tema kinnivõtmiseks plaan, kui te seda ainult kuulda võtate.»
«Hüva, lase tulla!»
«Sõidan homme hommikul Patchi. Usun, et telegrafist saab ta elukoha kindlaks teha, ja nii leian ta üles. Noh, ja siis räägin talle, et olen ise vabamüürlane. Pakun talle teatud tasu eest kõiki looži saladusi. Kindlasti läheb ta liimile. Ütlen talle, et kõik dokumendid on mul kodus, aga et see läheks mul elu maksma, kui ta tuleks siia, kui inimesed veel liikvel on. Ta mõistab isegi, et kaalutlus on täitsa asjalik. Ütlen, et ta tuleks kell kümme õhtul, et siis saab ta kõik teada. See toob ta kahtlemata kohale.»

«Ja siis?»
«Ülejäänu võite juba ise välja mõelda. Lesk MacNamara maja asub teistest eemal. Ta ise on ustav kui koer ja täiesti kurt. Majas elame ainult Scanlaniga kahekesi. Kui too mees lubab tulla — teatan teile, kui ta nõus on —, siis paluksin teid kõiki seitsmekesi olla minu juures kella üheksa ajal. Nii püüamegi ta lõksu. Ja kui ta sellest elusana välja peaks tulema — noh, siis peab ta küll ülejäänud elupäevad kõnelema, kui roppumoodi tal vedas.»
«Kui ma ei eksi, jääb Pinkertoni juures üks koht vabaks,» lausus McGinty. «Oleme siis rääkinud, McMurdo. Homme kell üheksa oleme sinu pool. Pane lihtsalt uks tema järel kinni, ja muu võid meie mureks jätta.»

14. BIRDY EDWARDSI LÕKSUPÜÜDMINE

Nagu McMurdo ütles, oli maja, kus ta elas, tõesti üksildane ja sobis väga hästi roimaks, mida nad plaanitsesid. Maja asus üsna linna serval ja tublisti teest eemal. Igal muul juhul oleksid vandeseltslased lihtsalt oma ohvri välja kutsunud ja püstolid tema pihta tühjaks lasknud, seekord aga oli tarvis välja uurida, kui palju ta teadis, kust ta seda oli kuulnud ja mida ta oma peremeestele oli teatanud. Oli võimalik, et nad olidki hiljaks jäänud ja et töö oli juba lõpule viidud. Kui see tõepoolest nii oli, siis
402
said nad vähemalt kätte maksta mehele, kes seda oli teinud. Ent nad lootsid siiski, et detektiiv polnud veel midagi olulist teada saanud, sest muidu poleks ta, nagu nad arutasid, hakanud vaeva nägema sellise tühise informatsiooni üleskirjutamise ja ärasaatmisega, mida McMurdo talle oli andnud. Igatahes kuulevad nad kõike temalt eneselt. Kui ta neil käes on, küll nad ta siis kõnelema panevad! See poleks neil esimene kord tõrksa tunnistajaga tegemist teha.
Nagu kokku räägitud, läks McMurdo Hobson's Patchi. Politsei paistis sel hommikul tema vastu erilist huvi tundvat ja kapten Marvin — toosama, kes oli öelnud, et tunneb teda juba Chicagost peale — koguni kõnetas teda, kui ta jaamas rongi ootas. McMurdo pöördus ära ning keeldus temaga rääkimast. Pärastlõunal jõudis ta oma käigult tagasi ja läks ühingu majja McGinty poole.
«Ta tuleb,» ütles ta.
«Tubli!» kiitis McGinty. Hiiglane oli särgiväel, põiki üle avara vesti särasid ketid ja pitsatid ning turris habeme-randi alt kiirgas teemant. Joovastavad joogid ja poliitika olid bossist teinud niihästi väga rikka kui ka võimuka mehe. Seda kohutavam tundus talle vangla või võllas, mis eelmisel õhtul tema vaimusilma ette oli kerkinud.
«Mis sa arvad, kas ta teab palju?» päris ta murelikult.
McMurdo vangutas süngelt pead.
«Ta on juba hea hulk aega siin olnud — oma kuus nädalat vähemalt. Olen kindel, et ta ei tulnud siia kanti ümbrust imetlema. Ja kui ta kogu selle aja on meie hulgas tööd teinud, kõik see raudteekompaniide raha peoga puistata, siis kardan küll, et ta on üht kui teist teada saanud ja edasi andnud.»
«Aga loožis pole ju ühtki ebaustavat liiget!» hüüdis McGinty. «Iga viimane kui üks on kindel kui kalju. Aga siiski — kurat võtaks, see Morrise-madu! Mis sa temast arvad? Kui

keegi meid üldse reedab, siis on see tema. Mul on tahtmine enne õhtut tema poole paar poissi saata, kes ta läbi kolgiksid ja vaataksid, mis nad talt välja pressida saavad.»
«Nojah, ega see paha teeks,» vastas McMurdo. «Ma ei salga, et Morris mulle meeldib, ja mul oleks kahju, kui talle liiga tehtaks. Ta on mulle korra või paar looži asjadest kõnelnud, ja kuigi ta suhtub neisse teisiti kui teie või mina, ei paista ta olevat niisugune, kes kaebama läheks. Aga muidugi ei hakka ma teda teie ees kaitsma.»
403
«Löön ta kuradi mättasse,» vandus McGinty. «Olen juba aasta ringi teda silmas pidanud.»
«Nojah, eks te ise tea kõige paremini,» vastas McMurdo «Aga mida te iganes temaga teha ei mõtleks, igal juhu peate selle homseks jätma, sest seni kui see Pinkertoni as joonde saab aetud, peame' õige vakka olema. Just nimel täna ei tohi me politseid ärevile ajada.»
«Täiesti õige,» nõustus McGinty. «Ja me kuuleme Birdy Edwardsilt eneselt, kust ta oma uudised sai, kui meil tuleks selleks tal ka süda seest välja lõigata. Kas sulle es tundunud, et ta haistis lõksu?»
McMurdo naeris.
«Arvatavasti leidsin ta nõrga koha üles,» ütles ta. «Ta on kõigeks valmis, et aga vandevendadele käppa peale panna. Võtsin talt vastu raha» — McMurdo tõmbas irvitades taskust pataka dollareid — «ja pean saama teist ni: palju veel, kui ta on dokumente näinud.»
«Missuguseid dokumente?»
«Pole mul mingeid dokumente. Patrasin talle niisama, põhikirjadest ja määruseraamatutest ja liikmeformularidest. Ta loodab, et enne kui ta siit lahkub, on talle asi põhjalikult selge.»
«Ausõna, selles ta ei eksi,» sõnas McGinty kurjalt. «Kas ta ei pärinud, miks sa talle dokumente kaasa ei toonud?»
«Justkui võiksin ma selliseid asju kaasas kanda, kui ma ise kahtluse all olen: kapten Marvin tahtis minuga veel tänagi jaama ooteruumis juttu teha.»
«Kuulsin sellest jah,» ühmas McGinty. «Kardan, et see lugu tuleb veel sinu kaela. Kui me temaga valmis oleme, võime ta mõnda vanasse šahti visata, aga kuidas me seda ka ei korraldaks, ei saa me olematuks teha fakti, et mees elas Hobson's Patchis ja et sina käisid seal.»
McMurdo kehitas õlgu.
«Kui me õigesti toimime, ei saa nad tapmist kindlaks teha,» ütles ta. «Keegi ei näe, kuidas ta pimedas siia tuleb, ja vean kihla, et siit välja minemas ei nähta teda kah. Pange nüüd tähele, nõunik. Seletaksin teile oma plaani ja palun, et te seda teistele tutvustaksite. Teie tulete kõik aegsasti kohale. Väga hea. Tema tuleb kell kümme. Ta koputab kolm korda ja mina avan talle ukse. Siis jään tema taha ja panen ukse kinni. Ja mees ongi meil käes.»
«Kõik on selge ja lihtne.»
«Jah, aga järgmine samm tahab kaaluda. Ta on kõva pähkel. Küllap ta on hambuni relvastatud. Vedasin teda
404
küll ninapidi, aga tõenäoliselt on ta siiski valvel. Oletame, et viin ta kohe ruumi, kus on seitse meest, tema aga lootis leida mind üksinda. Läheb laskmiseks ja mõned saavad

viga.»
«Õige küll.»
«Ja kära peale kihutab iga viimane kui võmm meile kukile.»
«Arvatavasti on sul õigus.»
«Vaat kuidas mina teeksin. Teie kõik olete suures toas — sealsamas, kus me teiega juttu ajasime. Avan talle ukse, juhatan ta kõrvale võõrastetuppa ning jätan ta seks ajaks sinna, kui lähen talle dokumente tooma. Niiviisi saan võimaluse teile teatada, kuidas asi areneb. Siis lähen mõne võltsitud paberiga tema juurde tagasi. Kui ta neid lugema hakkab, hüppan talle kallale ning haaran tal paremast käsivarrest kinni, et ta tulistada ei saaks. Teie kuulete mu hüüdu ja tormategi sisse — mida rutem, seda parem, sest ta on niisama tugev kui minagi ja ma ei tule temaga võibolla toime. Võin aga lubada, et hoian teda kinni, kuni tulete.»
«Tore plaan,» kiitis McGinty. «Loož on sulle selle eest tänu võlgu. Ma mõtlen, et kui ma juhatajaameti maha panen, võin ise nimetada mehe, kes minu järel tuleb.»
«Aga, nõunik, ma olen ju ikkagi alles uustulnuk,» ajas McMurdo vastu, ent ta näost võis lugeda, mis ta suure mehe komplimendist arvas.
Kui ta koju jõudis, tegi ta omalt poolt kõik ettevalmistused eelseisvaks süngeks õhtuks. Kõigepealt puhastas, õlitas ning laadis ta oma «Smith ja Wessoni» revolvri. Siis vaatas järele toa, kuhu detektiiv tuli lõksu püüda. See oli avar ruum, keset põrandat piklik kaardilaua ja ühes küljes suur ahi. Teistes seintes olid aknad. Luuke neil polnud, ette käisid ainult kardinad. McMurdo uuris neid hoolega. Kahtlemata pidi talle silma hakkama, et tuba oli nii salajase toimingu jaoks liiga vähe varjatud. Ent ohtu vähendas maja kaugus teest. Lõpuks arutas ta küsimust oma korterikaaslasega. Kuigi vandevend, oli Scanlan süütu mehike, liiga nõrk, et kaaslaste arusaamadele vastu seista, ent tegelikult kohutasid teda veretööd, millest ta oli vahel sunnitud osa võtma. McMurdo seletas talle lühidalt, mis neil ees seisab.
«Mina teie asemel, Mike Scanlan, hoiaksin parem eemale ja oleksin öö läbi kodunt ära, Enne hommikut läheb see lugu siin õige veriseks.»
405
«Tõsijutt, Mac,» pihtis Scanlan, «ega mul tahtmisest puudu tule, aga närv ei pea vastu. Kui ma nägin, kuidas töödejuhataja Dunn kaevanduse juures maha lasti, hakkas mul lausa paha. Ma ei ole selle jaoks loodud nagu teie või McGinty. Kui loož seda pahaks ei pane, teen küll meelsamini, nagu te soovitate, ning jätan teid hommikuni üksi.»
Nagu kokku lepitud, olid mehed aegsasti kohal. Välimuse järgi olid nad auväärsed linnakodanikud, hästi ja puhtalt riides, ent kes oskas nägudelt lugeda, võis nende karmide suude ja julmade silmade järgi öelda, et Birdy Edwardsil pole suurt lootust pääseda. Toas ei olnud ainsatki meest, kelle käed poleks olnud varem vähemalt kümnel korral verega määritud. Tapatööga olid nad tundetuks muutunud nagu lihunikud lammaste vastu. Kõige tähtsam — nii välimuse kui ka süü poolest — oli muidugi hirmuäratav boss. Sekretär Harraway oli kõhetu, sapine, pika kõhna kaela ning närviliselt tõmblevate kätega mees — äraostmatult ustav, kui asi puutus ordu rahadesse, väljaspool ordut seisvate inimeste vastu ei jätkunud tal aga õigluse- ega aususekübetki. Varahoidja Carter oli kollase, pärgamenditaolise nahaga ja tuima või pigemini tusase ilmega keskealine mees. Ta oli võimekas organiseerija ning peaaegu iga vägivallaakti üksikasjad olid tema ajude looming. Mõlemad Willabyd olid teoinimesed — pikad, nõtked ja kindlate nägudega noormehed, nende kaaslane Tiiger Cormac aga jõmakas mustaverd noormees, keda tema

tapahimu pärast peljati isegi ta enda seltsimeeste seas. Need siis olidki mehed, kes sel õhtul Pinkertoni salapolitseiniku tapmiseks McMurdo katuse alla kogunesid.

Võõrustaja oli viskipudeli lauale pannud ja mehed olid kohe hakanud end eelseisvaks tööks üles kütma. Baldwin ja1 Cormac olid juba pooleldi purjus ja viski oli vallandanud kogu nende julmuse. Cormac pani käed hetkeks ahju vastu — ahi oli köetud, sest kevadööd olid ikka veel külmad.

«Päris paras,» märkis ta ja lisas vandesõna.

«Just-just,» mõistis Baldwin, mida teine öelda tahtis. «Kui ta selle külge seotakse, küll siis tõde lagedale tuleb.»

«Ärge muretsege, küll me temast tõe välja pigistame,» kinnitas McMurdo. Sellel mehel olid küll terasest närvid, sest kuigi ettevõtte kogu raskus lasus tema õlgadel, oli ta niisama rahulik ja muretu nagu alati. Teised panid tema külmaverelisust tähele ning avaldasid talle kiitust.

406

«Sina oled tõesti õige mees teda pihtide vahele võtma,» lausus boss tunnustavalt. «Ta ei saa veel asjast arugi, kui sa tal juba kõri peos hoiad. Kahju, et akendel luuke pole.»

McMurdo käis kõik aknad läbi ja tõmbas eesriided tihedamini ette.

«Noh, nüüd ei saa meid keegi enam luurata. Kohe ongi tal aeg tulla.»

«Äkki ta ei tulegi. Võib-olla sai haisu ninna,» arvas sekretär.

«Ärge kartke, küll ta tuleb,» vastas McMurdo. «Niisama väga, kui teie teda näha igatsete, tahab tema siia tulla. Kuulake!»

Kõik tardusid paigale kui vahakujud, mõnel klaas poolel teel suu juurde. Kostis kolm tugevat koputust.

«Tsst!»

McMurdo tõstis manitsedes käe. Laua ümber istuvad mehed heitsid üksteisele võidurõõmsaid pilke ning kobasid peidetud relvi.

«Ärge jumala pärast ainult häält tehke!» sosistas McMurdo toast lahkudes ja pani ukse enda järel hoolikalt kinni.

Mõrtsukad ootasid, kõrvad kikkis. Nad lugesid oma kamraadi samme, kui see piki koridori ukseni läks. Siis kuulsid nad, kuidas ta välisukse lahti tegi. Kostis tervitussõnu. Seejärel kuulsid nad koridoris võõraid samme ja tundmatut häält. Hetk hiljem prantsatas välisuks kinni ning kuuldus võtme keeramise loksatust. Ohver oli õnnelikult lõksus. Tiiger Cormac hakkas ilget naeru kobistama, boss McGinty aga surus talle oma suure kämbla laksatades suule.

«Ole vait, va tohman!» sosistas ta. «Viid meid veel hukatusse.»

Kõrvaltoast kostis kõnepominat. Sellele ei paistnud lõppu tulevatki. Siis avanes uks ja ilmus McMurdo, sõrm suul.

Ta tuli laua juurde ning vaatas järgemööda meestele otsa. Ta oli justkui pisut muutunud. Tema olekust võis tunda meest, kellel on teha suur töö. Nägu oli tal nagu graniidist tahutud. Silmad prilliklaaside taga sädelesid suurest erutusest. Temast oli saanud ilmselt meeste juht. Nood vahtisid teda täis ootusärevust, tema aga ei lausunud sõnagi. Ikka veel silmitses ta selle eriskummalise pilguga üksteise järel kõiki mehi.

407
«Noh,» hüüdis boss McGinty lõpuks, «on ta siin? On Birdy Edwards siin?»
«Jah,» vastas McMurdo pikkamisi. «Birdy Edwaids on siin. Mina olengi Birdy Edwards!»
Kümne sekundi vältel pärast seda lühikest seletust oleks võidud arvata, et toas pole kedagi — nii sügav oli seal valitsev vaikus. Pliidil seisva katla kime sisin lõikas teravasti kõrva. Seitse kaamet nägu, kõik pööratud üles seisukorra peremehe poole, jõllitasid liikumatult, täis ääretut hirmu. Siis kostis äkki klaasi kliripat — igast aknast torgati sisse läikivad püssirauad ning rebiti eesriided eest. Seda nähes möirgas boss McGinty kui haavatud karu ja sööstis praokil ukse poole. Seal kohtas ta endale suunatud revolvrit ning selle taga söe- ja rauakompaniide politsei kapteni Marvini karme sinisilmi. Boss põrkas tagasi ning viskus uuesti oma toolile.
«Seal on teil julgem jah, nõunik,» lausus mees, keda nad olid tundnud McMurdo nime all. «Ja teie, Baldwin, kui te kätt püssi küljest ära ei võta, jätate veel timuka teie poomise lõbust ilma. Võtke püss kuue alt välja, või
408
muidu, jumala eest... Vaat niimoodi. Maja ümber on nelikümmend relvastatud meest, nii et võite ise arvata, missugused on teie põgenemisvõimalused. Võtke neilt relvad, Marvin!»
Kõigi nende püssitorude ees polnud vastupanu võimalik. Meestelt võeti relvad ära. Tusastena, juhmiks löödult ning täis hämmastust istusid nad ikka veel ümber laua.
«Enne kui me lahku läheme, tahaksin teile mõne sõna öelda,» lausus mees, kes nad lõksu oli vedanud. «Arvatavasti ei näe te mind enne kui kohtus, kus seisan tunnistajapingis. Seniks annan teile veidi mõtlemisainet. Nüüd teate, kes ma olen. Lõpuks ometi võin kaardid lauale panna. Olen Birdy Edwards Pinkertoni juurest. Mind valiti teie jõugu purustamiseks. Mul tuli mängida rasket ja ohtlikku mängu. Mitte üks hing, mitte ainuski — isegi mu kõige lähem ning armsam olend — ei teadnud, et ma seda mängin, välja

arvatud kapten Marvin ja mu ülemused. Aga täna õhtul, jumal tänatud, on see läbi, ja mina olen võitnud!»
Seitse kahvatut jäika nägu vahtisid teda alt üles. Nende
409
silmades hõõgus lepitamatu vihkamine. Ta luges sealt halastamatut ähvardust.
«Te võib-olla mõtlete, et mäng pole veel läbi. Hüva, olen nõus sellega riskima. Igatahes mõned teie hulgast edaspidi enam kaasa ei mängi, ja peale teie läheb täna öösel trellide taha veel kuuskümmend meest. Ütlen teile ausalt, et kui mulle see töö anti, ei tahtnud ma kuidagi uskuda, et selline ühing nagu teie oma üldse olemas on. Mõtlesin, et see on lihtsalt ajalehekõmu, ja sellena tahtsingi seda tõestada. Mulle kõneldi, et olevat tegemist mingit laadi vabamüürlusega, niisiis läksin Chicagosse ja lasksin enda vabamüürlaseks vastu võtta. Pärast seda uskusin veel kindlamini, et kõik on ainult lehemeeste loba, sest nägin, et ühing ei teinud kellelegi kurja, vaid hoopis head. Mul tuli siiski oma ülesanne täita ja niisiis sõitsin ma söe-piirkonda. Kui ma siia jõudsin, sain aru, et olin eksinud ja et need lood polnud lõppude lõpuks sugugi mitte mõnest odavast põnevusromaanist pärit. Jäin siis siia, et asja uurida. Ma pole Chicagos iial kedagi tapnud. Ma pole elu sees ühtki dollarit teinud. Need, mis ma teile andsin, on niisama õiged, kui dollar üldse olla saab, aga ma ei ole eales raha kasulikumalt kulutanud. Teadsin, kuidas teie soosingut saavutada, ja seepärast teesklesingi, nagu põgeneksin ma seaduse eest. Kõik läks just nii, nagu ma kavatsesin.
Nii astusingi teie põrgulikku looži ning võtsin teie istungitest osa. Võib-olla arvavad inimesed, et olin niisama halb kui teie. Nad võivad arvata, mida tahavad, peaasi et teie mul lõpuks peos olete. Kuidas aga asi tegelikult oli? Sel õhtul, kui mind looži liikmeks võeti, peksite te vana Stangerit. Ma ei jõudnud teda enam hoiatada, kuid ma hoidsin teie kätt tagasi, Baldwin, kui te tahtsite teda tappa. Kui ma teile kuritegusid kavandasin — selleks et teie keskel püsida —, siis ainult selliseid, mille kohta ma teadsin, et suudan neid ära hoida. Ma ei saanud päästa Dunni ega Menziest, sest teadsin asjast liiga vähe, aga selle eest ma juba hoolitsen, et nende tapjad võlla tõmmataks. Chester Wilcoxit ma hoiatasin, nii et siis, kui ma ta maja õhku lasksin, oli ta ise oma perega juba redus. Paljusid roimi ei suutnud ma takistada, aga kui te tagasi vaatate ja meenutate, kui tihti tuli ohver koju teist teed kaudu või oli parajasti linnas, kui te talle koju järele läksite, või jäi koju, kui te arvasite, et ta välja tuleb, siis teate nüüd, et see oli minu töö.»
410
«Sa kuradi reetur!» litsus McGinty läbi hammaste.
«Jah, Jack McGinty, võite mind nii nimetada, kui see teile kergendust toob. Teie ja teiesugused on siin kandis nii jumala kui ka inimeste vaenlasteks olnud. Keegi pidi ju ometi astuma teie ja nende vaeste meeste ning naiste vahele, keda te oma hirmu all hoidsite. Seda sai teha ainult ühtemoodi ja nii ma tegingi. Teie nimetate mind reeturiks, aga ma usun, et tuhanded inimesed nimetavad mind vabastajaks, kes laskus põrgusse, selleks et neid päästa. Kolm kuud olen ma seda elu maitsta saanud. Teist säärast kolme kuud ei tahaks ma läbi teha ka siis mitte, kui mul selle eest Washingtoni varakambrist võtta lastaks, mida süda ihaldab. Mul tuli siia jääda seniks, kuni mul kõik, iga nimi ja iga viimane kui saladus käes oli. Oleksin veel veidi oodanud, kui ma poleks teada saanud, et mu saladust ähvardab avalikukstulek. Linna oli saadetud kiri, mis oleks teil kõigil silmad avanud. Seepärast tuli mul tegutseda, ja kiiresti. Muud mul teile enam ütelda pole — või siis vahest veel seda, et kui kord mu tund tuleb, on mul kergem surra, mõeldes tööle,

mille ma selles orus ära tegin. Noh, Marvin, kauem ma teid kinni ei pea. Pange nad raudu ja lõpetage see asi ära.»

Jutustada on jäänud vähe. Scanlanile oli antud pitseeritud kiri, mille ta pidi viima miss Ettie Shafterile — ülesanne, mille saamisel ta oli silma pilgutanud ning mõistvalt muianud. Varasel hommikutunnil astusid keegi kaunis neiu ja kõrgele tõstetud kraega mees raudteekompanii saadetud erirongi ning sõitsid kiiresti ja peatumata hädaohumaalt välja. Pärast seda ei tõstnud ei Ettie ega ka ta armsam enam iial jalga Hirmu orgu. Kümme päeva hiljem abiellusid nad Chicagos ja tunnistajaks nende laulatusel oli vana Jacob Shafter.

Kohut mõisteti vandevendade üle kaugel kohast, kus nende liitlased oleksid võinud seadusekaitsjaid kohutada. Asjatud olid vandevendade pingutused. Asjatult loobiti nende päästmiseks tuulde looži raha — raha, mida oli kogu ümbruskonnalt välja pressitud. Ükski kaitsjate kavalus ei suutnud ümber lükata kiretut, selget ja rahulikku tunnistust mehelt, kes teadis viimast kui üksikasja nende elust, organisatsioonist ning roimadest. Viimaks ometi, kõigi nende pikkade aastate järel, olid nad purustatud ja laiali pekstud. Pilv oli oru kohalt igaveseks minema pühitud. McGinty sai oma osa kätte tapalaval, kus ta lömitas ning vingus hirmust, kui ta viimne tunnike kätte jõudis.

411

Kaheksa tema tähtsamat kaaslast jagasid oma juhi saatust. Umbes viiskümmend meest said mitmesuguse määraga vanglakaristuse. Birdy Edwardsi töö oli täielik.

Ent nagu ta oligi arvanud, polnud mäng veel läbi. Tuli mängida veel üks ring, siis veel ja veel üks. Esiteks pääses Ted Baldwin tapalavalt, niisamuti Willabyd ning mitmed teised jõugu kõige metsikumad mehed. Kümme aastat olid nad maailmast eraldatud, siis aga tuli päev, kus nad jälle vabad olid, — päev, mille kohta Edwards, kes neid mehi tundis, kindlalt võis öelda, et see teeb ta rahulikule elule lõpu. Mõrtsukad olid vandunud kõige nimel, mida nad üldse pühaks pidasid, et kättemaksuks oma kaaslaste eest nõuavad nad tema verd. Ja oma tõotust püüdsid nad hoolega täita. Pärast kaht tapmiskatset, mis olid olnud nii lähedal õnnestumisele, et kolmas poleks päris kindlasti enam nurjunud, oli ta sunnitud Chicagost lahkuma. Sealt läks ta muudetud nime kasutades Kaliforniasse, kus juhtuski see, et ta elust hulgaks ajaks kustus valgus, kui Ettie Edwards suri. Veel kord oleks ta äärepealt tapetud, veel kord muutis ta nime ja töötas Douglase nime all üksildases kanjonis, kus kogus koos Barkeri-nimelise inglasest kaasosanikuga ilusa varanduse. Lõpuks sai ta hoiatuse, et verekoerad on jälle tal kannul, ning jõudis veel viimasel hetkel Inglismaale põgeneda. Nii sattuski siia John Douglas, kes abiellus teist korda väärilise eluseltsilisega ning elas viis aastat Sussexis rahulikku maaelu kuni kummaliste sündmusteni, millest oleme juba kuulnud.

EPILOOG

Politseikohus andis John Douglase asja kõrgemale kohtule edasi. Selle istungil mõisteti mees õigeks, sest ta oli tapnud enesekaitseks. «Viige ta iga hinna eest Inglismaalt ära,» kirjutas Holmes Douglase abikaasale. «Siin tegutsevad jõud, mis võivad osutuda ohtlikumaks kui need, kelle käest ta pääses. Inglismaal ei ole teie abikaasa elu kaitstud.»

Möödus kaks kuud ja see juhtum hakkas juba mõningal määral ununema. Siis leidsime ühel hommikul oma kirjakastist mõistatusliku kirjakese. Selles eriskummalises läkituses seisis: «Oh taevas

412

küll, mister Holmes! Oh taevas!» Kirjal polnud ei peal- ega allkirja. Veider saadetis ajas mind naerma, Holmes aga oli ebatavaliselt tõsine.

«Kuritöö, Watson,» ütles ta ainult ning istus pikka aega kortsus kulmul.

Hilja õhtul tõi meie perenaine missis Hudson teate, et keegi härra tahtvat Holmesiga mingi äärmiselt tähtsa asja pärast kokku saada. Otse teate tooja kannul tuli sisse mister Barker, meie sõber vallikraaviga ümbritsetud härrastemajast. Ta nägu oli väsinud ning murepilves.

«Toon halbu uudiseid, mister Holmes, kohutavaid uudiseid,» ütles ta.

«Seda ma kartsin,» lausus Holmes.

«Kas saite telegrammi?»

«Sain teate kelleltki, kellele oli telegrafeeritud.»

«Vaene Douglas! Kõneldakse, et ta nimi olevat küll Edwards, aga mulle jääb ta alati John Douglaseks Benito kanjonist. Rääkisin teile, et nad asusid koos abikaasaga kolme nädala eest «Palmyral» teele Lõuna-Aafrikasse.»

«Rääkisite seda jah.»

«Eile õhtul jõudis laev Kaplinna. Täna hommikul sain missis Douglaselt telegrammi: Sealpool St. Helenat viis tugev tuul Johni üle parda. Keegi ei tea, kuidas õnnetus juhtus, lv y Douglas.»

«Hm! Või siis niimoodi,» lausus Holmes mõtlikult. «Noh, kahtlemata oli see peenelt lavastatud.»

«Te arvate siis, et ei olnudki tegemist õnnetusjuhtumiga?»

«Surmkindlasti mitte.»

«Ta tapeti?»

«Muidugi.»

«Seda arvan mina ka. Need saatana vandevennad, see neetud kättemaksuhimuline kurjategijate kamp .. .»

«Ei, ei, kallis söör,» segas Holmes vahele. «Siin on meistrikäsi mängus. Siin ei ole tegemist lühemaks saetud haavlipüsside ega kohmakate revolvritega. Vana meistrit võib tunda tema pintslitõmbest. Moriarty kavandatud roima tunnen ma kohe ära. See roim lähtub Londonist, mitte Ameerikast.»

«Kuid motiiv?»

«Selle autoriks on mees, kes ei või endale lubada ebaõnnestumisi — kelle kogu ainulaadne positsioon sõltub sellest, et kõik, mis ta ette võtab, peab korda minema. Üheainsa inimese hävitamiseks on tööle rakendatud tark pea

413

ja tohutu organisatsioon. See on pähkli purustamine sepa-vasaraga — absurdne energia pillamine, ent pähkel saab siiski väga kindlalt puruks.»

«Mis moel võis küll Moriarty selle asjaga seotud olla?»

«Muud ma ei oska öelda, kui et esimese teate kogu sellest loost sain ühelt tema mehelt. Nendele ameeriklastele oli antud head nõu. Kuna neil oli täita ülesanne Inglismaal, võtsid nad — nagu iga välismaalasest kurjategija võib teha — kompanjoniks selle suure nõuandja roimade alal. Sellest hetkest peale oli nende ohver surmale määratud. Algul rahuldus Moriarty sellega, et pani kogu oma mehhanismi käima ohvri leidmiseks. Siis näitas ta kätte, kuidas asi tuleks läbi viia. Lõpuks, lugenud lehtedest, et asja täideviija toime ei tulnud, segas ta ise vahele ning lõpetas loo meistrikäega. Te kuulsite, kuidas ma

Birlstone'i härrastemajas seda meest hoiatasin, et oht, mis tulemas, on suurem kui läbielatu. Oli mul õigus?»
Barker tagus endale võimetus vihas rusikaga vastu pead.
«Kas tahate öelda, et peame seda rahulikult taluma? Kas te ütlete, et selle kuradite kuningaga ei ole iial võimalik arveid õiendada?»
«Ei, seda ma ei ütle,» lausus Holmes ja ta pilk näis pöörduvat kaugele tulevikku. «Ma ei ütle, et ta oleks võitmatu. Aga te peate mulle aega andma ... peate mulle aega andma!»
Istusime kõik veel tükk aega sõnatult, Holmesi selgelt-nägijapilk nii pinevil, nagu püüaks see tulevikku varjavast kattest läbi tungida.

«Nelja märk»

1. JÄRELDAMISOSKUS

«Mu vaim mässab tardumuse vastu, Watson,» ütles Sherlock Holmes, pannes sõrmeotsad vastamisi ning toetades küünarnukid tooli käetugedele nagu inimene, kes vestlust naudib. «Andke mulle probleeme, andke mulle tööd, andke mulle kõige segasem salakiri, kõige keerulisem analüüs, ja ma olen oma sõiduvees. Ma põlgan olesklemise töntsi rutiini. Ihkan vaimset erutust. Seepärast valisingi endale nii iseäraliku elukutse või pigemini lõin selle, sest olen sel alal ainus kogu maailmas.»
«Ainus eradetektiiv?» pärisin ma kulme kergitades.
«Ainus nõuandev eradetektiiv,» vastas ta. «Olen oma alal viimane ja kõrgeim instants. Kui Gregson või Lestrade või Athelney Jones enam midagi peale ei oska hakata — mis on muide nende juures tavaline —, siis antakse asi minu kätte. Ma uurin andmeid kui ekspert ja langetan spetsialisti otsuse. Niisugustel juhtudel ei nõua ma mingit hüvitust. Mu nimi ei esine üheski ajalehes. Töö ise, rõõm leida oma erakordsetele võimetele tegevusvälja on mulle suurimaks tasuks. Kuid teil endalgi on ju võimalusi olnud mu töömeetodeid näha — näiteks Jefferson Hope'i juhtumi puhul.»
«Seda küll,» laususin ma siiralt. «Mitte miski pole mind kogu elu jooksul nii rabanud. Ma isegi kirjeldasin toda juhtumit raamatukeses, mis kandis pisut fantastilist pealkirja «Etüüd punases».»
Ta raputas kurvalt pead. «Sirvisin selle läbi,» sõnas ta. «Ausalt öeldes ei saa ma teile selle puhul õnne soovida. Kuriteo juhtude uurimine on — või peaks olema — täppisteadus ja seda peaks käsitletama niisama külmalt ja kiretult. Teie olete püüdnud sellele romantilist kõrvalmaiku anda, mis tekitab umbes sellise efekti, nagu oleksite põi-
417
minud Eukleidese viiendasse teoreemi mõne armuloo v jutustuse neiukese pagemisest.»
«Aga selles o 1 i romantikat,» ajasin ma vastu. «Ma ei võinud ju fakte võltsida.»
«Mõned faktid oleks tulnud surnuks vaikida või vähemalt oleks pidanud neid käsitledes ilmutama rohkem mõõdutunnet. Ainus märkimisväärne asi tolle juhtumi juures oli täpne analüütiline arutlus, mis aitas mul tagajärgedest põhjused tuletada ning sel teel kogu lugu lahendada.
Mind pahandas selline kriitika teose kohta, mille oli kavandanud just eriliselt tema meeleheaks. Tunnistan, et mind ärritas ka tema kalduvus end esile tõsta, mis näis nõudvat, et iga rida mu raamatus oleks pühendatud ainult tema erakordsetele tegudele. Nende aastate jooksul, mis ma Holmesiga koos Baker Streetil elasin, olin enam kui kord tähele pannud, et mu kaaslase rahuliku ja õpetlik kõneviisi varjus peitub väike annus

edevust. Ma ei lausunud muidugi sõnagi, istusin ainult ja silusin oma haige jalga. Mõni aeg tagasi oli sellest musketikuul läbi lastud ja kuigi see ei takistanud mind käimast, valutas jalg tüütult iga ilmamuutuse puhul.

«Mu praktika laienes hiljuti mandrile,» lausus Holmes natukese aja pärast, oma vana kanarbikujuurest piipu täites. «Mind konsulteeris möödunud nädalal Francois le Villard, kes, nagu te ehk teate, on viimasel ajal Prantsuse kriminaalpolitseis silma paistma hakanud. Tal on kelti kiire taip, kuid vajaka jääb täpsetest teadmistest, millel on oluline tähtsus kõrgemate tulemuste saavutamiseks tema kunstis. Asi puutus ühte testamenti ning pakkus teataval määral huvi. Võisin tema tähelepanu juhtida kahele samalaadsele juhtumile — üks Riias aastal 1857 ja teine St. Louisis aastal 1871 —, mis viisidki ta õigele lahendusele: Siin on kiri, milles ta mind tänab abi eest, — sain selle just täna hommikul.»

Rääkides viskas ta mulle välismaise kirjapoogna. Lasksin pilgu sellest üle käia ning mulle hakkas silma ülistavate sõnade küllus, nende hulgas niisugused nagu «hiilgav», «meisterlik» ja «peen töö», mis kõik andsid tunnistust prantslase palavast imetlusest. «Ta kirjutab nagu õpilane õpetajale,» sõnasin ma. «Oh, ta hindab mu abi liiga kõrgelt,» lausus Sherlock Holmes kergelt. «Ta on ise märkimisväärselt andekas ning valdab kaht omadust kolmest, mis ideaalsel detektiivil peavad olema. Tal on tähelepanuvõimet ja oskust järel-dusi

418

teha. Puudu jääb ainult teadmistest ja need peaksid aja jooksul tulema. Praegu tõlgib ta mu töökesi prantsuse
keelde.»

«Teie töid?»

«Ah teie ei teagi?» naeris Holmes. «Jah, olen süüdi mitme monograafia ilmumises. Need käsitlevad kõik tehnilisi küsimusi. Siin näiteks on «Mitmesuguste tubakate tuha eristamisest». Selles loetlen ma sada nelikümmend sigari-, sigareti- ja piibutubaka liiki, illustreerides värviliste klišeedega tuhkade erinevusi. See on küsimus, mis kriminaalprotsessides pidevalt üles kerkib ja mis on vahel pidepunktina väga tähtis. Kui te saate näiteks kindlalt öelda, et mingi mõrva on sooritanud mees, kes suitsetas india sigarit, vähendab see endastmõistetavalt teie otsi-misvälja. Treenitud silmale on tritšinoopoli sigari musta tuha ja linnusilmatubaka[45] valgete ebemete vahel niisama suur vahe nagu kartuli ja kapsa vahel.»

«Teil on harukordne anne pisiasjade märkamiseks,» tähendasin.

«Hindan nende tähtsust. Siin on mul monograafia jälgede uurimise kohta koos mõningate märkustega kipsi kasutamisest nende säilitamiseks. Siin on ka huvitav väike uurimus kutsetöö mõjust käe kujule, kivitrükis piltidega katusepanijate, madruste, korgilõikajate, trükiladujate, kangrute ja teemandilihvijate kätest. See on suure praktilise väärtusega asi teaduslikel alustel töötavale detektiivile, eriti tundmatute laipade puhul või roimari vara-sema tegevuse väljaselgitamisel. Aga ma vist tüütan teid oma lemmikharrastusega.»

«Sugugi mitte,» kinnitasin ma tõemeeli. «Mulle pakub see suurt huvi, eriti kuna mul on võimalust olnud jälgida selle rakendamist tegelikkuses. Aga te kõnelesite äsja tähelepanuvõimest ning järeldamisoskusest. Kindlasti sisaldab esimene teataval määral ka teist.»

---

[45] L i n n u s i l m a l u b a k a s — tubakaliik, mille valmistamisel tükel-datakse ka leherootsud tubaka sisse.

«Vaevalt küll,» vastas ta mõnulevalt tugitooli sügavusse laskudes ning piibust pakse siniseid suitsurõngaid puhudes. «Tähelepanekutest tean näiteks, et te käisite täna hommikul Wigmore Streeti postkontoris, järelduste abil aga, et läksite sinna telegrammi saatma.»
«Õige!» ütlesin ma. «Mõlemas punktis õige! Tunnistan aga, et ma ei mõista, kuidas te selleni jõudsite. Telegrammi
419
saatmise mõte tuli mulle õige äkki ja .ma.ei kõnelnud sellest kellelegi.»
«Oh, see oli üpris lihtne,» vastas ta mu hämmastuse üle naeru kõhistades, «nii lihtlabane, et seletuse andmine on vist liigne, aga siiski — võib-olla aitaks see tähelepan kuid ja järeldusi piiritleda. Ma panen tähele, et teil on kingade külge jäänud veidi punakat mulda. Just Wigmor Streeti postkontori ees on sillutis üles kistud ja muld niimoodi laiali loobitud, et postkontorisse on raske minn ilma mullahunnikusse astumata. Pinnas on seal seesugu erilise punaka värvusega, millist minu teada ümbruskonni kuskil mujal ei leidu. Nii palju oli tähelepanekuid. Ülejäänu on järeldused.»
«Kuidas te siis telegrammi saatmist järeldasite?»
«Noh, kuna istusin kogu hommiku teisel pool laud teadsin muidugi, et kirja te ei kirjutanud. Teie kirjutu laual nägin ka tervet poognat marke ja kõhukat pak postkaarte. Milleks muuks te siis veel postkontorisse võisite mmna kui mitte telegrammi saatma. Jätke kõik teis tegurid kõrvale, ja see, mis järele jääb, peab olema õige.
«Antud juhul on see tõepoolest nii,» vastasin ma, mõelnud veidi. «Nagu te ütlesite, oli küsimus muidugi väga lihtne. Aga kas te peaksite mind häbematuks, kui ma teie teaduslikud meetodid veidi raskemale proovile paneksin?
«Vastuoksa,» kostis ta, «uuriksin suurima rõõmuga ükskõik millist probleemi, mille võiksite mulle esitada.»
«Olen kuulnud teid ütlevat, et inimesel on raske kas tada igapäevast tarbeeset, jätmata sellele oma isikupära pitserit, mida vilunud vaatlejal on võimalik välja lugeda. Noh, mul on siin kell, mille ma hiljuti sain. Kas te oleksite nii lahke ja laseksite mul kuulda oma arvamust uuri endise omaniku iseloomust või harjumustest?»
Ulatasin talle kella, endal väike lõbutunne südames, sest minu arvates oli ülesanne lahendamatu ja ma olin mõelnud selle ainult õppetunniks pisut üleolevalt enesekindla tooni vastu, mida Holmes vahetevahel tarvitas. Ta kaalus kella käes, uuris üksisilmi numbrilauda, avas kapsli ning silmitses kellavärki — algul palja silmaga Ja siis tugeva luubi abil. Suutsin vaevu maha suruda muhelust, kui ta lõpuks kellakapsli klõpsatades kinni pani ja uuri nukra näoga mulle tagasi andis.
«Siin pole peaaegu mingeid märke,» tähendas ta. «Kella on hiljuti puhastatud ja sellega mind kõige väärtuslikumatest andmetest ilma jäetud.»
420
«Teil on õigus,» vastasin. «Kella puhastati, enne kui see mulle saadeti.»
Endamisi panin pahaks, et mu kaaslane oma läbikukkumise varjamiseks nii mannetu vabanduse esitas. Mis andmeid ta siis puhastamata kellalt lootis leida?
«Mu vaatlus ei andnud küll rahuldavat vastust, kuid ei olnud ka täiesti viljatu,» tähendas ta unelevate, läiketute silmadega lakke vaadates. «Mööndes vea võimalikkust, ütleksin, et kell kuulus teie vanemale vennale, kes päris selle isalt.»
«Seda järeldate kahtlemata H. W-st kella tagaküljel?»

«Täpselt. Täht W vihjab teie enda perekonnanimele. Uur on ligemale viiskümmend aastat vana ja initsiaalid on niisama vanad kui kell, järelikult graveeriti need isa jaoks. Väärisesemed pärib tavaliselt vanem poeg, ja väga tõenäoliselt kannab ta sama nime mida isagi. Teie isa, kui ma õigesti mäletan, on juba ammu surnud. Järelikult oli kell teie vanema venna käes.»
«Siiani klapib,» ütlesin. «Lisate veel midagi?»
«Ta oli lohakate harjumustega mees — väga lohakas ja hooletu. Talle pärandati korralik elujärg, tema aga raiskas oma võimalused ära, elas mõnd aega vaesuses, jõudes vahetevahel siiski jälle lühikeseks ajaks haljamale oksale, hakkas aga lõpuks jooma ja suri. See on kõik, mida ma saan järeldada.»
Hüppasin toolilt püsti ning lonkasin läbematult toas ringi, süda täis kibedust.
«See on teist alatu, Holmes,» ütlesin. «Ma poleks uskunud, et te selleni laskute. Olete mu õnnetu venna eluloo kohta järele pärinud ja teete nüüd näo, nagu tuletaksite oma teadmised mingil fantastilisel viisil. Te ei looda mind ometi uskuma panna, et lugesite seda kõike välja sellest vanast kellast! See pole sõbramehe tegu, ja kui otse välja öeldav lõhnab pettuse järele.»
«Kallis sõber,» sõnas Holmes sõbralikult, «palun vabandage mind. Suhtusin asjasse nagu abstraktsesse probleemi ning unustasin, kui isiklik ja valus see teile võib olla. Ent kinnitan ometi, et mul polnud aimu teie venna olemasolustki, enne kui te mulle selle uuri andsite.»
«Aga kust, pagana pihta, te siis need faktid võtsite? Need on absoluutselt õiged, viimase kui üksikasjani.»
«Oh, eks mul oli lihtsalt õnne. Võisin ju ainult öelda, kuidas oli lugu tõenäosuse seisukohalt. Ma ei lootnudki
421
täpne olla.»
«Ega see teil kõik paljas oletus ei olnud?»
«Ei, ei — ma ei oleta kunagi. Huupi oletamine on äärmiselt halb harjumus ja mõjub loogilisele järeldamisvõi-mele hukatuslikult. Kummaline tundub see teile ainult sellepärast, et te ei jälgi mu mõttekäiku ega märka tillukesi fakte, millest võivad tuleneda suured järeldused. Näiteks alustasin ma väitega, et teie vend oli hooletu. Kui te kellakapsli alumist poolt vaatate, siis märkate, et selles pole mitte ainult kaks täket, vaid et see on üleni kriimustusi täis, mis tuleb harjumusest pidada samas taskus teisi kõvu esemeid, nagu münte ja võtmeid. Ei ole ometi mingi vägitükk väita, et inimene, kes viiekümneginise uuriga nii muretult ümber käib, peab olema lohakas. Ka ei ole teab kui keeruline järeldada, et mehe eest, kes nii väärtusliku eseme pärib, on ka muus suhtes hästi hoolitsetud.»
Noogutasin märgiks, et saan ta mõttekäigust aru.
«Inglise pandimajapidajatel on tavaks kella hoiule võttes kviitungi number nööpnõela otsaga kapsli siseküljele kraapida. See moodus on mugavam kui lipiku kasuta-mine, sest nii pole vaja karta, et number kaoks või valele kellale satuks. Sellel kellakapslil võib luubi abil näha tervelt nelja niisugust numbrit. Järeldus: teie vend istus sageli kuival. Sekundaarne järeldus: tal oli vahetevahel ka paremaid päevi, sest muidu poleks ta saanud kella välja lunastada. Lõpuks palun teid vaadata seesmist katteplaati, milles on võtmeauk. Vaadake tuhandeid kriimustusi augu ümber — märke võtme libisemisest. Mäherduse kaine mehe võti oleks vedanud sellised kriimud. Joodiku kella ei näe te aga kunagi ilma

nendeta. Ta keerab uuri üles öösel ja ebakindel käsi jätab endast need jäljed. Mõistatuslikku pole siin midagi.»
«Kõik on selge kui päev,» kostsin mina. «Kahetsen, et tegin teile ülekohut. Oleksin pidanud teie imepäraseid võimeid rohkem usaldama. Tohin ma küsida, kas teil momendil ka mõni kutsealane probleem käsil on?»
«Mitte ühtki. See võtab mul tuju ära. Ma ei saa elada ilma vaimse pingeta. Mis mõtet on niisugusel elul. Tulge siia akna juurde. Olete te kunagi näinud nii morni, sünget ja kasutut maailma? Vaadake, kuidas kollane udu venib mööda tänavat ja ujub üle määrdunudhallide majade. Mis võiks veel lootusetumalt proosaline olla? Mis kasu on võimetest, doktor, kui neid pole kuskil rakendada? Roimad on tüütult tavalised, elugi on tüütult tavaline, ja ühelgi omadusel peale kõige tavalisemate pole maa peal kohta.»
Avasin suu, et sellele ilukõnele vastata, kui kiire koputuse peale sisenes perenaine ning tõi vaskkandikul nimekaardi.
«Teie juurde tuli keegi noor daam, söör,» ütles ta mu kaaslasele.
«Miss Mary Morstan,» luges Holmes. «Hm! Ma ei mäleta seda nime kuulnud olevat. Paluge ta sisse, missis Hudson. Ärge minge ära, doktor Watson. Mulle meeldiks, kui te siia jääksite.»

2. TUTVUMINE UUE JUHTUMIGA

Miss Morstan astus tuppa kindlal sammul ja väliselt väga rahulikuna. Ta oli blond noor daam, väikesekasvuline ja kenake, elegantsete kinnastega ning väga maitsekalt rõivastatud. Ent ta riietuse lihtsus andis tunnistust sellest, et ta võimalused olid piiratud. Seljas oli tal tume-hall villane kleit, eheteta ning kaunistusteta, ja peas kandis ta samasugust tuhmhalli värvi turbanit, mida elustas ainult väike valge suleke küljel. Neiu näojooned polnud eriti korrapärased, ka ei hiilanud ta kauni jumega, kuid ilme oli tal meeldiv ja sõbralik ning suured sinised silmad erakordselt hingelised ja sümpaatsed. Kuigi olin näinud
423
kolmel mandril õige paljudest rahvustest naisi, polnud ma veel kohanud nägu, mis oleks kõnelnud selgemat keelt peenekoelisest ja tundlikust loomusest. Märkasin, et kui ta istus toolile, mida Sherlock Holmes talle pakkus, värisesid tal huuled ja käed. Oli igati näha, et ta on seesmiselt väga erutatud.
«Pöördusin teie poole sellepärast, mister Holmes,» sõnas ta, «et ükskord aitasite mu perenaisel, missis Cecil Forresteril, üht kodust arusaamatust lahendada. Talle jättis teie lahkus ja osavus väga sügava mulje.»
«Missis Cecil Forrester,» kordas Holmes mõtlikult. «Osutasin vist jah talle väikese teene. Nagu ma mäletan, oli too juhtum üpris lihtne.»
«Missis Forresteri arvates mitte. Ent niimoodi ei saa te vähemalt öelda minu loo kohta. Ma ei usu, et võiks üldse olla midagi veel kummalisemat, veel seletamatumat kui minu praegune olukord.»
Holmes hõõrus käsi ja ta silmad lõid särama. Ta naaldus ettepoole ja tema teravate joontega kullinägu võttis äärmiselt keskendunud ilme.
«Jutustage, milles asi seisab,» lausus ta kärmesti ja asjalikult.
Tundsin end ebamugavalt.
«Kindlasti te vabandate mind,» kohmasin püsti tõustes.

Minu suureks üllatuseks tõstis aga noor daam oma kinnastatud käe, et mind peatada.
«Kui teie sõber oleks nii kena ja jääks kohale,» lausus ta, «osutaks ta mulle võib-olla hindamatu teene.»
Vajusin toolile tagasi.
«Lühidalt on faktid järgmised,» jätkas miss Morstan. «Mu isa teenis ohvitserina ühes India rügemendis ja saatis mu juba lapsena kodumaale. Ema oli mul surnud ja Inglismaal ei olnud mul ühtki sugulast. Mind pandi kenasse pansioni Edinburgh's, kus elasin kuni seitsmeteistkümnenda eluaastani. 1878. aastal sai mu isa, kes oli rügemendis kapteniks, aasta puhkust ning sõitis koju. Ta telegrafeeris mulle Londonist, et jõudis hästi pärale, ja tegi mulle korralduse kohe sinna sõita, märkides oma aadressiks Langhami hotelli. Niipalju kui ma mäletan, sisaldas tema läkitus palju häid ja õrnu sõnu. Jõudnud Londonisse, sõitsin Langhami hotelli ja kuulsin, et kapten Morstan seal tõesti peatuvat, olevat aga eelmisel õhtul välja läinud ja veel tagasi tulemata. Ootasin kogu, päeva, kuid ei saanud tema kohta mingit teadet. Samal õhtul teatasin hotelli

juhataja soovitusel asjast politseile ja järgmisel hommikul panime kuulutused kõikidesse lehtedesse. Meie järelepärimised ei kandnud vilja ning tollest päevast peale pole mu õnnetust isast enam midagi kuulda olnud. Ta sõitis koju, süda tulvil lootust, et saab veidi rahu, veidi mõnusat puhkust, ja selle asemel. ...»
Neiu surus käe kõrile ja tema lause katkestas lämmatatud nuuksatus.
«Millal see juhtus?» päris Holmes ja avas märkmiku.
«Isa jäi kadunuks kolmandal detsembril 1878. aastal — peaaegu kümme aastat tagasi.»
«Ja tema pagas?»
«Jäi hotelli. Selle hulgas polnud midagi, mis oleks aidanud saladuse jälile jõuda. Tal olid seal mõned riietusesemed ja raamatud ning suur hulk haruldusi Andamani saartelt, kus ta oli töötanud sunnitöövangla valverügemendi ohvitserina.»
«Oli tal Londonis sõpru?»
«Niipalju kui teada, ainult üks — major Sholto, tema enda rügemendist, Bombay kolmekümne neljandast jalaväerügemendist. Major oli veidi enne seda erru läinud ning elas Ülem-Norwoodis. Astusime temaga muidugi ühendusse, ent ta ei olnud kuulnudki, et ta väekaaslane Inglismaal viibib.»
«Iseäralik juhtum,» tähendas Holmes.
«Kõige kummalisemat osa sellest pole ma teile veel rääkinud. Umbes kuus aastat tagasi, täpsemalt neljandal mail 1882, ilmus «Times'is» kuulutus, kus paluti miss Mary Morstanil teatada oma aadress ja öeldi, et selle teadaand-mine tulevat kasuks talle endale. Nime ega aadressi polnud kuulutaja lisanud. Olin tollal just missis Cecil Forresteri juurde kasvatajannaks läinud. Tema soovitusel avaldasin kuulutuste veerul oma aadressi. Samal päeval toodi mulle postiga väike pappkarbike, mille seest leidsin väga suure ja sädeleva pärli. Mingit kirja karbis ei olnud. Sellest peale on iga aasta samal kuupäeval tulnud täpselt samasugune karbike samasuguse pärliga, ent ei mingit seletust saatja kohta. Ekspert väidab, et need on väga haruldased ja väärtuslikud pärlid. Võite ise veenduda, et nad on tõesti väga ilusad.»
Nende sõnadega avas ta lameda karbikese ja näitas kuut kõige toredamat pärlit, mida ma eales olin näinud.
«Teie lugu on äärmiselt huvitav,» lausus Holmes. «On teiega ehk veel midagi juhtunud?»

«Jah, on küll, ja pealegi alles täna. Sellepärast ma teie juurde tulingi. Sain täna hommikul selle kirja. Võib-olla loeksite ise.»

«Tänan,» ütles Holmes. «Ümbrik ka, palun. Postitempel — London, edelarajoori. Kuupäev — seitsmes september. Hm! Mehe pöidlajälg nurgal — arvatavasti kirjakandja oma. Parima kvaliteediga paber. Ümbrikkude hind kuus penni pakk. Kirjutusmaterjali suhtes nõudlik inimene. Aadress puudub. «Tulge täna õhtul kell seitse «Lyceum'i» teatri ette, vasakult kolmanda samba juurde. Kui te mind ei usalda, võtke paar sõpra ühes. Teile on ülekohut tehtud ja õigus tuleb jalule seada. Ärge tooge kaasa politseid. Kui toote, on kõik asjata. Teie tundmatu sõber.» Noh, on vast kenake pähkel! Mida te kavatsete teha, miss Morstan?»

«Just seda tahangi teilt küsida.»

«Siis vastan teile, et läheme kindlasti — teie ja mina ja ... muidugi, doktor Watson on just sobiv mees. Kirja saatja ütleb, et kaks sõpra. Me oleme doktor Watsoniga varemgi koos töötanud.»

«Aga kas ta ise tahab tulla?» päris neiu ning ta hääles kõlas palve.

«Oleksin uhke ja rõõmus,» soostusin innukalt, «kui saaksin teile kuidagi abiks olla.»

«Olete mõlemad väga lahked,» sõnas miss Morstan. «Olen elanud õige üksildast elu ja mul pole sõpru, kelle poole oleksin võinud pöörduda. Eks vist piisab, kui jõuan siia kella kuueks?»

«Hiljemaks jääda küll ei tohi,» lausus Holmes. «Ah jaa, üks küsimus siiski veel. Kas see käekiri on sama mis pärlikarpide aadressidel?»

«Siin nad mul on,» vastas neiu ja otsis välja pool tosinat sedelikest.

«Olete teie vast eeskujulik klient! Intuitsioon on teil laitmatu. Vaatame siis järele.» Holmes laotas lehekesed lauale ning ta pilk hüppas kiiresti ühelt teisele. «Käekiri on moonutatud, välja arvatud kirjas,» teatas ta peagi, «ent autori suhtes pole kahtlust. Vaadake, kuidas iseloomulik kreekapärane e esile tükib, ja silmitsege s-i konksu sõnade lõpul. Kahtlemata on need kirjutanud üks ja sama isik. Ma ei taha küll sisendada tühje lootusi, miss Morstan, aga vahest sarnaneb see käekiri teie isa omaga?»

«Ei, hoopiski mitte.»

«Seda ma arvasin. Ootame teid siis kell kuus. Lubage,

426

palun, et need paberid siia jäävad. Uuriksin neid pisut vahepeal. Kell on praegu alles pool neli. Niisiis, au revoir!»

«Au revoir,» sõnas meie külaline, ja heitnud meile mõlemale lahke, särava pilgu, peitis oma pärlikarbikese jälle kleidi väljalõikesse ning ruttas minema.

Seisin akna all ja vaatasin, kuidas ta kärmesti piki tänavat eemale kõndis, kuni hall turban ja valge suleke paistsid tumedast rahvamassist ainult tillukese täpina.

«Milline veetlev naine!» hüüatasin oma kaaslase poole pöördudes.

Holmes oli uuesti piibu süüdanud ning nõjatus langetatud silmi toolikorjule. «Tõesti või?» lausus ta loiult. «Ei pannud nagu tähele.»

«Olete tõepoolest ainult automaat, arvutusmasin!» hüüdsin. «Ajuti on teis midagi lausa ebainimlikku.»

Holmes naeratas leebelt.

«On ülimalt tähtis, et meie arvamust ei mõjutaks isiku välised omadused. Mulle on klient lihtsalt ühikuks, teguriks mingis probleemis. Tundmusi erutavad omadused on selge arutluse vaenlased. Uskuge mind, kõige veetlevam naine, keda ma kunagi olen kohanud,

poodi selle eest, et ta oli mürgitanud kolm väikest last, selleks et nende kindlustussummat kätte saada, ja kõige eemaletõukavam mees minu tuttavate hulgas on helde heategija, kes on kulutanud ligemale veerand miljonit Londoni vaeste aitamiseks.»
«Kuid praegusel juhul.. .»
«Ma ei tee kunagi erandeid. Erand tühistab reegli. On teil kunagi olnud võimalust käekirja järgi iseloomu uurida? Mis te selle mehe pookstavitest arvate?»
«Käekiri on loetav ja korrapärane,» vastasin. «Asjalik ning küllaltki tugeva iseloomuga inimene.»
Holmes raputas pead.
«Vaadake ta pikki tähti,» lausus ta. «Need ulatuvad vaevalt üldisest kirjareast kõrgemale. Tema d ja a peaaegu ei erinegi, samuti 1 ja e. Kindla iseloomuga inimesed, teevad siin alati selget vahet, ükskõik kui raskesti loetav nende käekiri ka muidu poleks. Tolle mehe k-dest paistab kõhklust ning suurte tähtede järgi võib oletada enesest lugupidamist. Lähen nüüd välja. Pean veel mõnda asja järele uurima. Soovitan teile seniks seda raamatut —
427
kõige silmapaistvamat teost, mis iial on kirjutatud. See on Winwood Reade'i «Inimese martüürium». Tunni aja pärast olen tagasi.»
Istusin, raamat käes, akna all, ent mu mõtted olid kirjaniku lennukatest mõlgutustest kaugel. Nad tegelesid meie äsjase külalisega — ta naeratusega, ta madala kõlava häälega, kummalise mõistatusega, mis tema elu varjutas. Kui ta oma isa kadumise ajal oli seitsmeteistkümnene, pidi ta nüüd olema kakskümmend seitse -— meeldiv iga, mil nooruse liigne eneseteadlikkus on kadunud ning kogemused veidi kainestanud. Nii ma istusin ja mõtisklesin, kuni mu mõtted muutusid nii ohtlikuks, et ruttasin kirjutuslaua taha ning süüvisin raevukalt viimasesse patoloogia-alasesse traktaati. Kes olin mina, viletsa jala ning veel viletsama pangaarvega sõjaväearst, et julgesin mõelda niisugustele asjadele! See neiu oli ühik, tegur, muud ei midagi. Kui mu tulevik pidi tume olema, siis oli kindlasti parem sellele näkku vaadata nagu mees ja mitte püüda seda helgemaks muuta tühipalja kujutluse virvatulukeste abil.

3. LAHENDUST OTSIMAS

Kell oli pool kuus, kui Holmes tagasi tuli. Ta oli rõõmus, elav ning suurepärases tujus — meeleolu, mis tema puhul kergesti kõige mustema masendusega vaheldus.
«Pole ses loos eriti mõistatuslikku midagi,» sõnas ta, võttes tassi teed, mille talle valasin. «Faktid näivad viitavat ainult ühele lahendusele.»
«Kuidas! Teil on juba lahendus käes?»
«Noh, seda oleks liiga palju öelda. Avastasin lihtsalt ühe paljuütleva tõsiasja, see on kõik. Kuid fakt on tõesti väga paljuütlev. Puuduvad veel ainult detailid. Sain nimelt «Times'i» vanu aastakäike lehitsedes teada, et Ülem-Norwoodis elanud major Sholto, kes teenis varem Bombay kolmekümne neljandas jalaväerügemendis, suri 28. aprillil 1882. aastal.»
«Võib-olla olen ma väga nürimeelne, Holmes, aga mina küll ei taipa, millele see vihjab.»
«Ei taipa? Te üllatate mind. Vaadake siis asja järgnevalt. Kapten Morstan jääb kadunuks. Ainus isik Londonis, kelle poole ta võis minna, on major Sholto. Major Sholto väidab, et ta polevat kuulnudki kapten Morstani Londonis
428
viibimisest. Neli aastat hiljem Sholto sureb. Nädal aega pärast tema surma saab kapten Morstani tütar väärtusliku kingituse, see kordub aastast aastasse ja nüüd tuleb tagatipuks

kiri, milles öeldakse, et talle olevat ülekohut tehtud. Missugust muud ülekohut selle all veel mõeldakse kui mitte ta isa kõrvaldamist? Ja miks hakkab otsekohe pärast Sholto surma kingitusi tulema; kui mitte sellepärast, et Sholto pärija teab midagi kuriteost ja tahab seda kuidagi hüvitada. On teil ehk mõni teine teooria, mis faktidega sobiks?»
«Aga mäherdune imelik hüvitus! Ja kui kummalisel viisil antud! Miks kirjutas ta kirja nüüd ja mitte kuus aastat tagasi? Ja veel — kirjas kõneldakse, et õigus tulevat jalule seada. Mis õigust selle all mõeldakse? Ei maksa vist loota, et ta isa veel elus oleks. Ja muud ülekohut ju teie teada miss Morstanile tehtud ei ole.»
«Raskusi on, raskusi muidugi on,» lausus Sherlock Holmes mõtlikult, «kuid meie tänaõhtüne käik lahendab nad kõik. Ahaa, miss Morstan sõitiski tõllaga ette. Kas olete valmis? Siis lähme parem alla, sest kell on juba kuus läbi.»
Võtsin oma kübara ja kõige jämedama jalutuskepi, märkasin aga sealjuures, et Holmes libistas revolvri taskusse. Selge: ka tema arvas, et meie õhtune töö võib ohtliku iseloomu võtta.
Miss Morstan oli ennast tumedasse mantlisse mässinud, ta tundeline nägu oli rahulik, kuid kahvatu. Ta poleks olnud naine, kui ta eesseisva iseäraliku ettevõtte puhul end pisut ebamugavalt poleks tundnud, ent ta valitses ennast suurepäraselt ning vastas meelsasti Sherlock Holmesi küsimustele.
«Major Sholto oli mu isa lähedane sõber,» kõneles neiu. «Ta nimi esines sageli isa kirjades. Major "juhtis koos mu isaga Andamani saartel väeosi ja seetõttu puutusid nad õige tihedasti kokku. Muuseas, mu isa laualaekast leiti kummaline paber, millest keegi midagi välja lugeda ei mõistnud. Ma ei usu, et sellel mingit tähtsust oleks, aga mõtlesin, et võib-olla tahaksite seda näha, ja võtsin ta kaasa. Siin ta on.»
Holmes keeras paberi ettevaatlikult lahti ja silus põlvel sirgeks. Siis uuris ta seda väga põhjalikult läbi luubi.
«Paber on India päritoluga,» tähendas ta. «Varem on ta mõnd aega nööpnõeltega kuskile kinnitatud olnud. Skeem sellel paistab olevat plaan, mis kujutab osa mingist suurest
429
hoonest, kus leidub palju saale, koridore ja käike. Ühte kohta on punase tindiga tehtud väike rist, selle kohal on luitunud pliiatsikirjas «3,37 vasakult». Vasakus nurgas on veider hieroglüüfitaoline märk — neli risti reas, harud koos. Selle kõrvale on kirjutatud väga konarlike ning kohmakate tähtedega: «Nelja märk — Jonathan Small, Mahomet Singh, Abdullah Khan, Dost Akbar». Ei, mina küll ei taipa, mis moel see meie asjasse võiks puutuda. Aga ometi on see ilmselt tähtis dokument. Teda on hoolikalt taskuraamatu vahel hoitud, sest sedeli mõlemad pooled on ühteviisi puhtad.»
«Leidsimegi ta isa taskuraamatu vahelt.»
«Hoidke seda siis hoolega, miss Morstan, sest meil võib teda veel tarvis minna. Hakkan juba arvama, et kogu see asi osutub palju salapärasemaks ning keerukamaks, kui ma algul arvasin. Pean oma esialgseid ideid veidi revideerima.»
Holmes nõjatus tõllaistme seljatoele ja ma mõistsin ta kortsus kulmust ning tühjast pilgust, et ta pingsalt mõtleb. Meie miss Morstaniga vestlesime summutatud hääli käsil-olevast retkest ning selle võimalikest tulemustest, meie kaaslane aga vaikis rangelt kuni sõidu lõpuni.
Oli septembrikuu õhtu ja kell polnud veel seitsegi, ent päev oli olnud sombune ning suur linn oli mähitud tihedasse peenepiisalisse uttu. Mudavärvi pilved rippusid nukralt mudaste tänavate kohal. Tänavalambid piki Strandi kujutasid endast ainult hajuva

valguse häguseid laike, mis heitsid ligedale sillutisele nõrgalt helendavaid sõõre. Poeakende kollane helk voogas aurusesse õhku ning vedas risti üle rahvarikka peatänava ähmaseid val-gusviirge. Minu meelest oli midagi jubedat ja tontlikku selles lõputus nägude reas, mis vilksatasid üle nende kitsaste helendavate vöötide; oli kurbi nägusid ja rõõmsaid, kurnatuid ja lustlikke. Nagu kogu inimsugu vilksatasid nad pimedusest valgusse ja jälle pimedusse tagasi. Ma ei ole muidu muljetele eriti vastuvõtlik, kuid nukker udune õhtu koos meie ebahariliku ettevõttega rõhusid mind ja tegid mu närviliseks. Nägin miss Morstani olekust, et teda valdavad samasugused tunded. Üksnes Holmes suutis kõrvalistest mõjudest üle olla. Ta hoidis põlvel avatud märkmikku ja kirjutas sinna aeg-ajalt taskulambi valgel numbreid ja märkusi.

«Lyceum'i» külguste juures tungles juba rohkesti rahvast. Troskad ja tõllad vurasid pideva vooluna ette ning

430

laadisid maha oma koorma tärgeldatud rinnaesistega mehi ja sallide ning teemantidega ehitud naisi.

Jõudsime vaevalt kolmanda sambani, mis oli meie koh-tamiskohaks, kui üks väike, mustaverd, kutsarirõivastuses ja käbeda olemisega mees meile ligi astus ning meid kõnetas.

Ta küsis:

«Kas te olete need isikud, kes tulevad ühes miss Morstaniga?»

«Mina olen miss Morstan ja need kaks härrat on mu sõbrad,» vastas neiu.

Mees silmitses meid imelikult läbitungiva ning uuriva pilguga.

«Vabandage, miss,» lausus ta kuidagi kangekaelse tooniga, «aga ma pean teil laskma vanduda, et kumbki teie kaaslastest pole politseinik.»

«Minu sõna selle peale,» vastas neiu.

Mees vilistas läbilõikavalt, mispeale üks uulitsapoiss tõlla meie poole tänavat ajas ning ukse avas. Meid kõnetanud mees ronis pukki, meie aga istusime tõlda. Vaevalt olime sellega hakkama saanud, kui kutsar juba hobust piitsaga nähvas ja me pöörase kiirusega piki uduseid tänavaid minema sööstsime.

Olukord oli pentsik. Sõitsime teadmatul eesmärgil teadmata kuhu. Meie kutsumine oli kas peen haneksvõtmine — see oli küll kujuteldamatu — või siis oli meil põhjust arvata, et meie käigul võivad olla õige tähtsad tagajärjed. Miss Morstan oli kindlameelne ja rahulik nagu alati. Püüdsin oma Afganistani-seikluste jutustamisega tema meeleolu tõsta ning ta meelt lahutada, kuid olin tõtt öelda ise meie olukorra pärast nii erutatud ja eesmärgi, suhtes nii põnevil, et läksin oma juttudega veidi segi. Tänini väidab ta, et ma olevat tookord kõnelnud liigutava lookese, kuidas kord südaööl musket mu telki vaatas ja kuidas ma teda siis kaheraudse tiigrikutsikaga tulistasin. Algul oli mul veidi aimu, kuhupoole me sõidame, ent varsti — tänu kiirele sõidule, udule ja mu piiratud tead-mistele Londoni kohta — kaotasin orientatsiooni ega taibanud muud midagi, kui et sõitsime väga pikka teed. Sherlock Holmes aga ei sattunud kordagi segadusse ja tõlla vurades üle väljakute ning mööda kõveraid kõrvaltänavaid pomises ta endamisi nende nimesid.

«Rochester Row,» lausus ta. «Siin on Vincent Square. Praegu jõuame Vauxhall Bridge Roadile. Suundume ilm-

431

selt Surrey poolele. Jah, seda ma arvasin. Nüüd oleme sillal. Näete, siinsamas on jõgi.»

Saime tõesti heita põgusa pilgu Thamesile, mille laial vaiksel veel läikisid lampide vastuhelgid; tõld kihutas aga edasi ja kadus varsti tänavate labürinti jõe teisel kaldal.
«Wandsworth Road,» sõnas mu kaaslane. «Priory Road; Larkhall Lane. Stockwell Place. Robert Street. Coldharbour Lane. Me ei paista just eriti peenesse piirkonda sõitvat.»
Olime tõepoolest jõudnud kahtlasse ning eemaletõukavasse rajooni. Ühesuguste telliskivimajade pikkadesse ridadesse tõi vaheldust ainult tänavanurkadel asuvate kõrtside labane silmilõikav valgus ja kassikullane sära.: Siis tulid kahekorruselised üksikelamud, igaühel vastu tänavat aiaruuduke, ja nende järel jälle lõputud read uusi: elutuid telliskivihooneid — peletislikud kombitsad, mida hiiglalinn maa suunas välja sirutas.
Viimaks jäi tõld ühel uuel tänaval kolmanda maja juures seisma. Need majad olid ilmselt alles tühjad; ka see, mille ees me peatusime, oli valgustamata nagu teisedki, üksnes köögiaknast kumas üksik tuluke. Meie koputamise peale lükati uks siiski otsekohe lahti. Lävel seisis hindust teener, peas kollane turban, seljas lotendavad valged riided, mida hoidis koos kollane särp. Kuidagi kummaliselt kokkusobimatu oli see hommikumaine kuju siin tavalise kolmandajärgulise agulimaja ukseaval.
«Sahib46 ootab teid,» lausus teener, ja veel enne kui ta lõpetas, kostis kuskilt seestpoolt kõrge kime hääl.
«Juhata nad minu juurde,» hüüdis hääl. «Juhata nad kohe siia.»

4. PALJASPÄISE MEHE JUTUSTUS

Järgnesime hindule mööda lihtsat räpast koridori, mis oli kehvasti valgustatud ning veel kehvemini sisustatud, kuni too paremat kätt asuva ukseni jõudis ja selle lahti lükkas. Meile pahvatas vastu kollakas valgusvoog, ja keset seda helendust seisis väikest kasvu mees; tema väga kõrget otsmikku ääristas punane juukseharjas, mille varjust kerkis läikiv pealagi nagu mäekuppel kuuskede vahelt. Seal seistes murdis ta käsi ja ta näolihased tõmblesid
432
lakkatnatult: kord ta nägu naeratas, kord põrnitses, püsimata hetkegi rahulikuna. Loodus oli talle andnud ripneva alahuule ning liiga esiletükkiva, kollase ja ebaühtlase ham-masterea, mida ta alatasa kätt üle alumise näopoole libise fades asjatult püüdis varjata. Hoolimata kohe silmahakkavast paljaspäisusest, jättis ta noore inimese mulje. Õigu-poolest oligi ta alles kolmanda aastakümne seljataha jätnud.
«Teie teenistuses, miss Morstan,» ütles ta mitu korda oma peenikese häälega. «Teie teenistuses, härrad. Astuge, palun, mu pühapaigakesse. Väike toake, armuline preili, aga sisse seatud mu enda tahtmist mööda: kunstioaas Lõuna-Londoni sünges kõrbes.»
Olime kõik hämmastunud, nähes ruumi, kuhu ta meid kutsus. Selles armetus majas tundus see niisama kohatu nagu puhtaim teemant vaskses raamistuses. Seinad olid ülirikkalikult kaetud läikivate eesriiete ja kangastega, mis olid siin-seal kokku tõmmatud, et teha ruumi mõnele raskes raamis pildile või idamaisele vaasile. Vaip põrandal oli merevaiguvärvi ja mustakirju, nii pehme ning paks, et jalg vajus sellesse mõnusasti nagu kohevasse samblasse. Kaks suurt põigiti vaibale laotatud tiigrinahka ja nurka matile asetatud tohutu vesipiip suurendasid veelgi muljet hommikumaisest luksusest.
Toa keskel rippus peaaegu nähtamatu kuldtraadi küljes hõbedase tuvi kujuline lamp. Põledes täitis see ruumi õrna ning meeldiva lõhnaga.

[46] **S a h i b — härra, isand (eurooplase tolleaegne kõnetlustiitel Indias).**

«Minu nimi on Thaddeus Sholto,» sõnas väike mees, ise kogu aeg tõmbleva näoga naeratades. «Teie olete muidugi miss Morstan. Ja need härrad ...»
«See on mister Sherlock Holmes ja see — doktor Watson.»
«Ah arst!»,, hüüatas ta ärevalt. «Juhtub teil ehk stetoskoop kaasas olema? Tohiksin ma teid paluda ... kas oleksite nii lahke? Kardan tõsiselt oma südameklappide pärast. Arteriaalset klappi võib veel usaldada, venoosse suhtes kuuleksin aga meelsasti teie arvamust.»
Kuulasin, nagu palutud, ta südant, kuid leidsin kõik korras olevat, peale selle muidugi, et mees ise oli hirmu pärast täiesti endast väljas ja värises pealaest jalatallani.
«Kõik paistab olevat normaalne,» sõnasin. «Muretsemiseks pole teil mingit põhjust.»
«Vabandage mind mu ärevuse pärast, miss Morstan,» tähendas mister Sholto kergelt. «Olen väga haiglane ja
433
selle südameklapi suhtes oli mul juba ammu kahtlusi. Meeldiv kuulda, et need on alusetud. Kui teie isa, miss Morstan, poleks oma südant ülearu koormanud, oleks ta praegu võib-olla veel elavate kirjas.»
Oleksin võinud seda inimest näkku lüüa, nii väga vihastas mind tema mõtlematu ja taktitundetu vihje. Miss Morstan istus toolile ja ta nägu muutus lubivalgeks.
«Tundsingi oma südames, et ta on surnud,» lausus neiu.
«Võin teile jutustada kõigist üksikasjadest,» jätkas mees, «ja veelgi enam — võin teie jaoks õiguse jalule seada ja sean ka, ükskõik mida mu vend Bartholomew selle kohta ütleks. Mul on väga hea meel, et teie sõbrad siin on — mitte ainult teie saatjatena, vaid ka minu sõnade ja tegude tunnistajatena. Kolmekesi võime Bartholomew'le julgesti vastu astuda. Ärgem kutsugem aga kedagi kõrvalist, ei ühtegi politseinikku ega ametiisikut. Saame kõik väga hästi omavahel, ilma vahetalitajateta ära klaarida. Miski ei pahandaks Bartholomew'd rohkem kui asja avalikuks tegemine.»
Ta istus madalale sohvale ning pilgutas küsivalt oma nõrku vesiseid silmi.
«Mis minusse puutub,» lausus Holmes, «siis mida te ka iganes ei kavatseks kõnelda, minu kaudu see edasi ei lähe.»
Noogutasin omapoolse nõustumise märgiks.
«Tore! Väga tore!» lausus mees. «Miss Morstan, tohin ma teile klaasi kiantit[47] pakkuda? Või ehk tokaid[48]? Teisi veine ma kodus ei pea. Kas avan pudeli? Ei? Hüva, loodan, et teil pole midagi tubakasuitsu vastu, idamaise tubaka palsamilõhna vastu. Olen pisut närviline ja leian, et vesipiip on hindamatu rahustusvahend.
Mees lähendas suurele piibukahale peenikese küünla ja läbi roosivee hakkas tõusma lõbusaid suitsumulle. Istusime kolmekesi poolringis, kaelad õieli ja lõuad toetatud kätele, kummaline, tõmbleva näo ja suure hiilgava kolbaga mehike pahvimas närviliselt keskel.
«Kui ma otsusele tulin teile seda kirja saata, oleksin võinud ühtlasi oma aadressi anda, aga ma kartsin, etovõite mu nõudmise tähele panemata jätta ja tuua endaga kaasa ebameeldivaid inimesi. Võtsin endale seepärast vabaduse määrata kohtamine nii, et mu teener Williams näeks teid
434
esimesena. Usaldan täielikult tema otsustusvõimet, pealegi oli tal korraldus, et ta sel juhul, kui miski teda peaks häirima, asja kohe katki jätaks. Te ehk vabandate mind nende

[47] **K i a n t i — teatud sort itaalia punaveine.**
[48] **T o k a i — teatud sort ungari veine.**

ettevaatusabinõude pärast, aga ma olen pisut erakliku loomuga ning, võiks öelda, ka peene maitsega, ja minu meelest pole midagi ebaesteetilisemat kui politseinik. Tunnen juba loomu poolest vastumeelsust labase argipäevaelu iga avalduse vastu. Jõhkra rahvaga puutun ma harva kokku. Nagu näete, armastan enda ümber veidi elegantsi. Võiksin ennast nimetada kunstide soosijaks. Kunst on mu nõrkus. See maastik siin on ehtne Corot', ja kui asjatundja võib-olla kahtleks mu Salvatore Rosas, ei tohiks Bouguereau49 suhtes tekkida vähimatki küsimust. Eriti armastan moodsat prantsuse kooli.»

«Vabandage, mister Sholto,» sõnas miss Morstan, «aga ma tulin teie palvel siia selleks, et kuulda midagi, mida te soovisite mulle teatavaks teha. Aeg on hiline ja mulle meeldiks, kui meie kõnelus oleks võimalikult lühike.»

«Isegi parimal juhul võtab see veidi aega,» vastas mees, «sest meil tuleb kindlasti minna Norwoodi ja külastada Bartholomew'd. Peame minema kõik koos ja katsuma Bartholomew'd oma nõusse saada. Ta on minu peale väga kuri, et astusin sammu, mida õigeks pidasin. Eile õhtul me päris tülitsesime. Te ei kujuta ette, kui ebameeldivaks ta vihastades võib muutuda.»

«Kui meil tuleb minna Norwoodi, siis oleks võib-olla õigem kohe teele asuda,» söandasin vahele ütelda.

Väike mees naeris, kuni ta kõrvadki punaseks läksid.

«Ei, see küll ei lähe,» naeris ta. «Mis Bartholomew ütleks, kui ma teid nii ootamatult sinna viiksin! Ei, pean teid ette valmistama ja ära seletama, kes on kes ja kuidas lood meie vahel seisavad. Kõigepealt pean ütlema, et õige mitme punkti suhtes ei ole mul endalgi selgust. Saan teile rääkida ainult seda, mida ise tean.

Mu isa oli, nagu te ehk juba isegi ära arvasite, major John Sholto, kes teenis varemalt India armees. Umbes üksteist aastat tagasi läks ta erru ja asus elama Ülem-Norwoodi, Pondicherry Lodge'i. Ta oli Indias jõukaks saanud ning tõi endaga kaasa kenakese hulga raha, suure

1 Corot, Jean Baptiste Camille — prantsuse maalikunstnik (1796—1875).

2 Rosa, Salvatore — itaalia maalikunstnik ja graafik (1615—1673).

435

kollektsiooni hinnalisi haruldusi ja -hindudest- teenrid. Niiviisi varustatuna ostis ta endale maja ning elas väga luksuslikult. Mu kaksikvend Bartholomew ja mina olime ainsad lapsed.

Mäletan väga hästi, missuguse sensatsiooni põhjustas: kapten Morstani kadumine. Lugesime ajalehtedest selle üksikasju, ja teades, et ta oli olnud meie isa sõber, arutasime seda küsimust tema juuresolekul. Tavaliselt isa veel arutas koos meiega, mis võis kapteniga juhtunud olla. Me poleks iial osanud arvata, et ta ise varjaski kogu saladust, et kõikidest inimestest üksnes temale oli teada Arthur Morstani saatus.

Küll aga mõistsime, et meie isa ähvardas midagi sala-, pärast, mingi tõeline hädaoht. Ta kartis väga üksinda välja minna ja alati palkas ta Pondicherry Lodge'i uksehoidjateks kaks elukutselist poksijat. Kunagine nahkij kindamees on ka Williams, kes teid täna sõidutas. Omal;; ajal oli ta Inglismaa meister kergekaalus. Isa ei seletad nud meile kunagi, mis see just oli, mida ta kartis, aga\ meile torkas silma tema äärmine vastumeelsus puujalaga-meeste suhtes. Ükskord ta koguni tulistas üht puujalaga meest — too osutus süütuks käsitööliseks, kes käis endale tellimisi hankimas. Asja summutamiseks

[49] **B o u g u e r e a u , Adolphe-William — prantsuse maalikunstnik (1825-1905).**

tuli meil tookord suur summa mängu panna. Meie vennaga mõtlesime, et] see oli isal lihtsalt mingi isevärki tuju, kuid hilisemad sündmused sundisid meid arvamust muutma.
1882. aasta algul sai mu isa Indiast kirja, mis andis talle raske hoobi. Ta peaaegu minestas, kui ta ümbriku hommikueine juures avas, ja sellest päevast alates jäi tai põdema, kuni lõpuks suri. Me ei saanud iial teada, mis^ selles kirjas oli, aga kui ta seda käes hoidis, nägin, et see oli konarliku käekirjaga sirgeldatud napp teade. Isa põdes juba aastaid põrnahaigust, nüüd hakkas ta tervis kiirestil halvenema ja ühel päeval aprilli lõpul öeldi meile, et tal pole enam elulootust ja et ta tahab meile veel midagi öelda.
Kui me isa tuppa astusime, istus ta voodis, padjad selja taga toeks, ja hingeldas raskesti. Ta palus meil ukse lukustada ning astuda teine teisele poole voodit. Siis võttis ta meil mõlemal käest kinni ja hakkas meeleliigutusest ning valust murduva häälega õige tähelepanuväärset lugu jutustama. Püüan seda edasi anda ta enese sõnadega.
Ta ütles: «Mul on ainult üks asi südamel, mis mind mu viimsel tunnil vaevab. Nimelt see, kuidas ma vaest
436
Morstani orbu kohtlesin. Neetud ahnuse tõttu, mis on olnud mu kõige suurem pahe kogu elu, jäi ta ilma varandusest, millest vähemalt pool oleks pidanud temale kuuluma. Ja ometi pole ma ise seda rikkust kasutanud. Nii pime ja rumal on ahnus. Paljalt omanditunne oli mulle nii kallis, et ma poleks suutnud seda kellegi teisega jagada. Näete seda pärlitest diadeemi hiniinipudeli kõrval? Isegi sellest ei suutnud ma lahkuda, kuigi võtsin ta välja kavatsusega temale saata. Teie, minu pojad, peate talle andma õiglase osa Agra aardest. Ärge saatke talle aga midagi —-isegi mitte seda diadeemi —, enne kui ma olen läinud. Lõppude lõpuks on nii mõnigi enne mind juba minekul olnud, ja ometi paranenud.
Tahan teile jutustada, kuidas Morstan suri,» jätkas isa. «Ta oli juba aastaid südamenõrkuse all kannatanud, aga seda ikka teiste eest varjanud. Ainult mina teadsin, kuidas lugu oli. Kui me temaga Indias olime, saime rea tähelepanuväärsete asjaolude läbi suure aarde omanikeks. Mina tõin aarde Inglismaale, ja kui Morstan siia saabus, tuli ta selsamal õhtul minult oma osa nõudma. Ta oli tulnud jaamast jalgsi ja mu vana ustav Lal Chowdar, kes nüüd on surnud, laskis ta sisse. Varanduse jaotamisel tekkis meil mõtete lahkuminekuid ja me ütlesime teineteisele teravusi. Vihahoos hüppas Morstan püsti, surus aga äkitselt käe südamele, läks näost halliks ja prantsatas selili maha, lüües seejuures pea vastu aardekasti nurka. Kummardusin tema kohale ja nägin oma kohkumuseks, et ta oli surnud.
Istusin tükk aega poolsegasena ega teadnud, mida teha. Esimene mõte oli mul muidugi kedagi appi kutsuda, aga pidin tunnistama, et väga tõenäoliselt oleks mind võidud kapten Morstani tapjaks pidada. Tema surm tülitsemise momendil, lisaks veel haav peas — need asjaolud oleksid minu vastu veenvaks süütõendiks olnud. Liiati oleks asja ametlikul uurimisel paratamatult avalikuks tulnud aarde olemasolu, mida ma just eriliselt püüdsin salajas hoida. Kapten Morstan oli mulle öelnud, et mitte üks hing ei tea, kuhu ta läks. Ei paistnud olevat vajadust, et keegi sellest üldse kunagi kuuleks.
Pidasin ikka veel endamisi aru, kui üles vaadates nägin lävel oma teenrit Lal Chowdarit. Ta tuli vargsi sisse ning lükkas ukse enda järel riivi.. Ta sõnas: «Ärge kartke, sahib. Mitte keegi ei tarvitse teada, et teie ta tapsite. Peidame laiba ära ja kõik on korras.» — «Ma ei tapnud
437

teda,» kinnitasin mina. Lal Chowdar raputas pead ja naeratas. «Kuulsin kõik, sahib, kuulsin tüli ja kuulsin hoopi. Aga minu suu on lukus. Kogu maja magab. Viime ta koos minema.» Sellest piisas asja otsustamiseks. Kui juba mu oma teener mind ei usu, kuidas pidin ma siis lootma, et suudan end puhtaks pesta kaheteistkümne vandemeeste-pingis istuva puupea ees! Kõrvaldasime samal ööl Lal Chowdariga laiba ja mõne päeva pärast kubisesid Londoni ajalehed artiklitest kapten Morstani kadumise kohta. Mu jutustuse põhjal saate isegi aru, et vaevalt võis mind juhtunus süüdistada. Minu süü seisab aga selles, et me ei peitnud ära mitte ainult laipa, vaid ka aarde, ning et m peale oma osa ka Morstani osa endale ahnitsesin. Seepärast on mu soov, et teie selle tagasi annaksite,; Kummarduge mulle lähemale. Aare on peidetud .. .»

Samal hetkel muutus ta ilme kohutavaks, ta ajas silmad meeletus hirmus pärani, suu vajus lahti ja ta kisenda häälega, mis ei lähe mul surmatunnini meelest: «Ärge laske teda sisse! Jumala pärast, ärge laske teda sisse!» Pöördusime mõlemad ringi ja vaatasime selja taha

438

aknasse, kuhu isa pilk oli naelutatud. Väljast pimedusest silmitses meid kellegi nägu. See oli nii tihedasti vastu klaasi litsutud, et nägime, kuidas ninaots oli surumisest valge. Nägu ise oli habetunud, karvadesse kasvanud, silmad metsikud ja julmad ning ilme äärmiselt õel. Tormasime vennaga akna juurde, aga juba oli mees kadunud. Kui me voodi juurde tagasi pöördusime, oli isa pea rinnale vajunud ning pulss lakanud töötamast.

Otsasime samal õhtul kogu aia läbi, ei leidnud aga sissetungijast muud märki, kui et aknaalusel lillepeenral oli näha üksainus jalajälg. Kui poleks olnud seda jälge, oleksime võinud arvata, et too metsik, raevune nägu oli lihtsalt meie mõttekujutuse vili. Varsti saime aga veel ühe ja märksa rabavama tõendi sellest, et meie ümber tegutsevad salajased jõud. Järgmisel hommikul leiti isa toa aken avatuna, kappide ja laegaste sisu oli välja kistud ning surnu rinnale kinnitatud paberitükk, millele olid kritseldatud sõnad «Nelja märk». Mida need sõnad tähendasid või kes meie salajane külaline võis olla, seda ei saa-nudki me teada. Niipalju kui oskasime otsustada, ei olnud isa asjadest midagi ära viidud, ehkki kõik oli pahupidi pööratud. Meie vennaga viisime selle kummalise juhtumi muidugi ühendusse hirmuga, mis isa tema elu ajal oli ahistanud, aga veel praegugi on see sündmus meile täielikuks mõistatuseks.»

Väike mees peatus, et kustunud vesipiipu uuesti läita, ja pahvis mõtlikult mõne silmapilgu. Me kõik olime seda ebatavalist lugu täie tähelepanuga kuulanud. Kui Thaddeus Sholto lühidalt kapten Morstani surmast jutustas, muutus miss Morstan surnukahvatuks ja hetke vältel kartsin, et ta minestab. Kuid joonud klaasitäie vett, mille ma talle kõrvallaual seisvast veneetsia karahvinist valasin, kogus ta end siiski. Sherlock Holmes nõjatus tooli seljatoele, ilme hajameelne ja laud langetatud üle säravate silmade. Teda vaadeldes meenus mulle vägisi, kuidas ta veel samal päeval oli kurtnud elu üksluisuse üle. Vähemalt praegu oli tal käes probleem, mis nõudis kogu ta vaimuteravuse töölerakendamist.

Thaddeus Sholto vaatas ühe otsast teise otsa, ilmselt uhke oma jutu mõjule, ning jätkas siis vesipiibu mahvide vahelt:

«Nagu te arvata võite, olime vennaga väga ärevil aarde pärast, millest isa oli kõnelnud. Nädalaid ning kuid kaevasime aias ja tuhnisime seal läbi iga jalatäie maad, ilma

429

et oleksime aarde asukohta avastanud. Lausa hulluks vcr teha mõte, et peidukoha kirjeldus oli tal surres just keele olnud. Peidetud varanduse suurust võisime hinnata pä litega kaunistatud peaehte järgi, mille isa välja oli võtnu Selle diadeemi pärast tuli mul Bartholomew'ga veidi ütlemist. Pärlid olid tõepoolest väga hinnalised ja vend p nende äraandmise vastu, sest — omavahel öeldud — k mu vennal on isa viga küljes. Pealegi arvas ta, et kui m diadeemi ära anname, võib tekkida tühje jutte, mis meil viimaks sekeldusi kaela toovad. Suure tegemisega suutsi talt välja pressida loa hankida miss Morstani aadre ning saata talle kindlate vaheaegade järel üksikuid pärleid, nii et tütarlaps kunagi vähemalt puudust ei peaks kannatama.»

«See oli teist kena,» sõnas miss Morstan tõsiselt, «see oli teist tõesti väga kena.»

Väike mees tegi tõrjuva liigutuse.

«Olime teie hooldajad, niiviisi sain mina asjast aru, ehkki Bartholomew vaatas asjale teisiti. Meil oli endil küllalt raha. Mina rohkem ei soovinud. Pealegi oleks; olnud äärmiselt sündmatu kohelda noort daami nii näruselt. Le mauvais goüt mene au crime1 — prantslased oskavad säherdusi asju väga tabavalt sõnastada. Meie lahkarvamused selles küsimuses läksid nii kaugele, et pidasin paremaks endale eraldi eluaseme soetada. Võtsingi siis vana hindust teenri ja Williamsi ühes ning lahkusin Pondicherry Lodge'ist. Eile aga kuulsin, et on juhtunud midagi väga olulist. Aare on avastatud. Teatasin otsekohe miss Morstanile ja nüüd on meil vaja ainult Norwoodi sõita ning oma osa nõuda. Selgitasin eile Bartholomew'le oma seisukohti ja nii on meie külastus kui mitte just teretulnud, siis vähemalt talle ette teada.»

Thaddeus Sholto lõpetas ja istus tõmbleva näoga oma. toredal sohval. Me kõik vaikisime ja tegelesime mõttes' pöördega, mille kogu see salapärane lugu oli võtnud. Holmes hüppas esimesena üles.

«Tegite hästi, söör, algusest lõpuni,» ütles ta. «Võibolla saame teile kuidagi tasuda sellega, et püüame, heita valgust asjaoludele, mis teile veel tumedad on. Kuid miss Morstan ütles äsja päris õigesti, et aeg on juba hiline, ja seepärast oleks kõige parem asjad viivitamata joonde ajada.»

Halvad harjumused viivad kuriteoni (pr. k.).

440

Meie uus tuttav keeras oma vesipiibu toru äärmiselt hoolikalt kokku ning otsis kuskilt eesriide tagant väga pika, nöörist aasade ja karakullkrae ning -kätistega mantli. Olgugi et õhtu oli täiesti tuulevaikne, nööpis ta mantli kurguni kinni ja pani pähe jänesenahkse mütsi, mille rippuvad lapatsid ta kõrvu katsid, nii et temast midagi rohkemat välja ei paistnud kui ainult tõmblev, haiglane nägu.

«Mu tervis on põduravõitu,» lausus ta koridoris meie ees astudes, «sellepärast pean enese eest hästi hoolt kandma.»

Sõiduk ootas meid väljas ja meie tegevuskava oli ilmselt juba ette korraldatud, sest kutsar sõitis kohe kiire traaviga minema. Thaddeus Sholto kõneles lakkamatult valju kõrge häälega, mis rataste mürinast üle kostis.

«Bartholomew on nutikas sell,» ütles ta. «Oskate te arvata, kuidas ta aarde kätte sai? Ta oli kuidagi järeldusele tulnud, et see peab asuma kuskil maja sees. Niisiis arvestas ta välja terve maja mahu, mõõtes kõik kohad üle, nii et ükski toll ei tohtinud vahele jääda. Muu hulgas oli ta teada saanud, et hoone kõrgus pidi olema seitsekümmend neli jalga. Liitnud aga kokku kõikide korruste kõrgused ja võtnud sealjuures arvesse lagede-põrandate

vaheruumid — ta laskis need läbi puurida —, ei saanud ta kokku kuidagi rohkem kui seitsekümmend jalga. Neli jalga jäi puudu. Need võisid olla ainult katuse all. Seepärast tagus Bartholomew kõige kõrgemal asuva toa lakke augu ja sattus kinnimüüritud katusekambrile, mille olemasolust kellelgi aimu polnud. Keset ruumi seisiski seal kahel aampalgil aardekast.

Ta laskis selle läbi augu alla ja nüüd on ta meil käes. Bartholomew hindab ehete väärtust vähemalt poolele miljonile naelsterlingile.»

Kuulnud teda mainivat: säherdust hiiglasummat, vaatasime üksteisele pärani silmi otsa. Kui me suudame miss Morstani õigused jalule seada, saab vaesest kasvata-jannast rikkaim pärija kogu Inglismaal. Ustav sõber oleks pidanud niisugust uudist kuuldes kindlasti rõõmu tundma, ometi pean oma häbiks tunnistama, et ma ei suutnud oma isekust maha suruda ja mu süda muutus tinaraskeks. Kogelesin pominal mõned õnnitlussõnad ning istusin rõhutult, langetatud päi, kurt meie uue tuttava sõnatulvale. Too oli ilmselt parandamatu hüpohondrik1: kuulsin nagu

1 Hüpohondrik — alusetult või liialdatult oma tervise pärast muretsev inimene.

441

läbi une, kuidas ta laskis valinguna tulla lõpmatul hulgal igasuguseid sümptoome ning palus tungivalt seletus arvututelt nurgatohtritelt saadud imerohtude koostise ja mõju kohta —mõnda neist kandis ta nahkse karbikesega taskus kaasas. Loodan, et ta ei pidanud meeles ühtki vastust, mis ma talle tol õhtul andsin. Holmes väidab, et ta olevat kuulnud mind talle selgitavat, kui ohtlik on võtta kastoorõli rohkem kui kaks tilka, strühniini olevat ma aga soovitanud kasutada rahustina suurtes annustes. Kuidas see ka ei olnud, igatahes tundsin kindlasti kergendust, kui tõld äkitselt järsu nõksatusega peatus ning kutsar pukist alla ust avama hüppas.

«See ongi Pondicherry Lodge, miss Morstan,» seletas Thaddeus Sholto, kui ta neiule käe ulatas ja ta tõllast välja aitas.

5. PONDICHERRY LODGE'I TRAGÖÖDIA

Kell oli üksteist saamas, kui me oma õhtuste seikluste viimasesse tegevuspaika jõudsime. Olime suurlinna niiske udu selja taha jätnud ja ilm oli päris kena. Läänest puhus soe tuul ning üle taeva ujusid aeglaselt rasked pilverün kad, mille lõhedest vahetevahel piilus poolkuu. Oli küllalt valge, et jalge ette näha, kuid Thaddeus Sholto võttis siiski tõllalt ühe külglaterna, et meie teed paremini valgustada.

Pondicherry Lodge'i krunti piiras ümberringi väga kõrge kivimüür, mille hari oli üle puistatud klaasimurruga. Ainsaks sissepääsuks oli kitsas raudriiskadega uks. Sellele koputas meie juht kuidagi eriliselt, nagu kirjakandja: kopp-kopp.

«Kes seal on?» hüüdis seestpoolt räme hääl.

«Mina olen, McMurdo. Minu koputamist peaksite ju selle aja peale ometi juba tundma!»

Kostis torisemist ja võtmete kõlinat-raginat. Uks pöördus raskelt lahti ning ukseaval seisis väike jässakas mees. Laterna kollakas valgus langes ta uurivalt etteküünitatud näole ja umbusklikult pilgutlevatele silmadele.

«Ah see olete teie, mister Thaddeus. Aga kes need teised on? Nende sisselaskmiseks pole mul peremehelt kor-„ raidust.»

«Ei ole korraldust? McMurdo, te päris üllatate mind! Rääkisin ju eile õhtul vennale, et toon paar sõpra kaasa.»

442
«Ta pole terve tänase päeva jalgagi toast välja tõstnud ega mulle mingit korraldust teinud. Teate väga hästi, et ma pean peremehe käskudest kinni pidama. Teid võin ma sisse lasta, teie sõbrad aga peavad jääma sinna, kus nad on.»
Niisugust takistust ei olnud me ette näinud. Thaddeus Sholto vaatas hämmeldunult ja abitult ringi.
«See pole teist sugugi kena, McMurdo!» ütles ta. «Teile on ju küllalt, kui mina nende eest vastutan. Pealegi on meil kaasas noor daam. Tema ei saa ometi niisugusel kellaajal tänaval oodata.»
«Väga kahju, mister Thaddeus,» vastas uksehoidja järeleandmatult. «Need inimesed võivad olla teie sõbrad, aga ometi mitte peremehe sõbrad. Ta maksab mulle mu kohustuste täitmise eest hästi ja ma täidan neid ka hoolega. Nendest teie sõpradest ei tunne ma kedagi.»
«Mis te nüüd, McMurdo, tunnete ikka!» hüüdis Sherlock Holmes sõbralikult. «Ei usu, et olete mu juba unustanud. Kas te ei mäleta asjaarmastajat, kes neli aastat tagasi teie tuluõhtul Alisoni juures teiega poksis ja kolm raundi vastu pidas?»
«Ega ometi mister Sherlock Holmes!» müristas poksija. «Jumala tõsi! Kuidas ma teid ära ei tundnud! Kui te selle asemel, et niimoodi sõna lausumata paigal seista, oleksite hoopis ligi astunud ja mulle oma kuulsa lõuahaagi virutanud, oleksin kohe teadnud, et see teie olete. Oh teid küll, olete ka nende killast, kes oma anded maha magavad, tõsijutt! Kui te oleksite poksiga tegelema hakanud, oleksite veel kaugele jõudnud.»
«Näete, Watson, kui ma kõige muuga rappa lähen, on mul ühele elukutsele ikka veel tee lahti,» sõnas Holmes naerdes. «Olen kindel, et meie sõber meid nüüd enam välja külma kätte ei jäta.»
«Astuge aga sisse, söör, astuge aga sisse — nii teie ise kui ka teie sõbrad,» kutsus uksehoidja. «Andke andeks, mister Thaddeus, aga eeskirjad on väga valjud. Pidin enne kindlaks tegema, kes need teie kaaslased on.»
Seespool viis kruusane rada läbi metsistunud krundi suure neljakandilise majamüraka juurde, mis oli üleni varjus, välja arvatud üks nurk ja ärkliaken, kust kuukiir nõrgalt vastu helkis. Hoone tohutu suurus koos seal valitseva sünge vaikusega tegi südame alt kõhedaks. Isegi Thaddeus Sholto näis end ebamugavalt tundvat ning latern ta käes võnkus ja võbises.
443
«Mitte ei taipa,» sõnas ta. «Siin peab mingi arusaamatus olema. Ütlesin Bartholomew'le selge sõnaga, et me tuleme, aga ometi ei näe ma tema aknas tuld. Ma ei oska seda kuidagi seletada.»
«Kas ta laseb oma maja alati nii hoolsasti valvata?» päris Holmes.
«Jah, ta on isa kombed üle võtnud. Teate, ta oli isa lemmik, ja vahel ma mõtlen, et isa rääkis talle ehk rohkem kui minule. See seal üleval, kuhu kuu paistab, on Bartholomew' aken. Klaas päris särab valguse käes, aga mulle tundub, et tuba ise on pime.»
«Tuba on tõepoolest pime,» nõustus Holmes. «Aga ma näen tuld vilkumas tollest väikesest aknast ukse kõrval.»
«Ah sealt — see on majapidajanna tuba. Seal elab vana missis Bernstone. Tema võib meile öelda, kuidas lood on. Aga võib-olla ei pane te pahaks, kui ma teid paariks minutiks siia ootama jätan, sest kui me kõik korraga sisse läheme ja talle pole meie tulekust sõnagi räägitud, võime ta ära ehmatada. Aga mis see siis on? Tsst!»

Ta tõstis laterna kõrgemale ning ta käsi värises nii, et valgusringid meie ümber võbisema ja vilkuma hakkasid. Miss Morstan haaras mul randmest ja me seisime pekslevate südametega ning teritasime kõrvu. Läbi öövaikuse kostis suurest pimedast majast kõige kurvem ning haletsusväärseni hääl — hirmunud naise südantlõhestav nuuksumine.
«See on missis Bernstone,» sõnas Sholto. «Tema on majas ainuke naine. Oodake siin. Olen kohe tagasi.»
Ta ruttas ukse juurde ning koputas oma erilisel viisil. Nägime, kuidas pikakasvuline naine talle ukse avas ja juba ainult külalist nähes ennast heast meelest õõtsutama hakkas.
«Oo, mister Thaddeus! Oi, söör, küll ma olen rõõmus, et te tulite! Mul on nii hea meel, et te tulite, mister Thaddeus!»
Kuulsime majapidajanna rõõmuavaldusi, kuni uks sulgus ja ta sõnad ühetooniliseks summutatud pominaks muutusid.
Meie juht oli laterna meile jätnud. Holmes pööras seda pikkamööda ja silmitses hoolega maja ning igal pool vedelevaid risuhunnikuid. Miss Morstan ja mina seisime lähestikku ja neiu käsi oli mu peos. Imeline ja seletamatu asi on see armastus: siin me seisime kahekesi, kes me enne seda päeva polnud teineteist kunagi varem näinud,
444
kes me polnud vahetanud ühtki, õrna pilku ega. sõna, ja ometi otsisid meie käed sel raskel silmapilgul vaistlikult teineteist. Veel siiani imestan selle üle, tol hetkel aga tundus tema poole pöördumine täiesti loomulikuna, ja nagu r^mä mulle sageli on kõnelnud, olevat temagi vaist juhtinud teda minult lohutust ja kaitset otsima. Nii me seisime seal käsikäes just nagu kaks last, ja hoolimata kõigest süngest, mis meid ümbritses, valitses meil südames rahu.
«Missugune kummaline paik,» ütles neiu ringi vaadates.
«Paistab, nagu oleksid kõik Inglismaa mutid siia lahti lastud. Nägin kord midagi taolist Ballarati ligidal mäeküljel, kus kullaotsijad oma tööd olid teinud.»
«Siin on põhjus sama,» arvas Holmes. «Need on varan-duseotsijate jäljed. Ärge unustage, et nad otsisid seda kuus aastat. Mis seal's imestada, kui kogu krunt näeb välja nagu kruusaauk.»
Samal hetkel paiskus uks lahti ja Thaddeus Sholto tormas välja, käed õieli ja silmad hirmu täis.
«Bartholomew'ga on midagi juhtunud!» hüüdis ta. «Ma kardan! Mu närvid ei pea vastu.»
Tõepoolest, ta peaaegu töinas hirmust ja ta lõtv tõmblev nägu, mis pülus karakullkrae varjust, oli abitu ning paluv nagu heitunud lapsel.
«Lähme sisse,» lausus Holmes oma tavalise reipa otsustavusega.
«Jah, tulge,» palus Thaddeus Sholto. «Tunnen, et ma pole ise võimeline midagi korraldama.»
Järgnesime kõik talle majapidajanna tuppa, mis asus koridorist vasakul. Vana naine kõndis hirmunud näoga ning närviliselt oma riideid näppides mööda tuba edasi-tagasi. Miss Morstani ilmumine näis talle mõjuvat rahustavalt.
«Jumal õnnistagu teie rahulikku näokest!» hüüdis ta hüsteeriliselt nuuksudes. «Oh, kui hea on teid vaadata! Küll on mind täna rängasti proovile pandud!»
Meie õrn kaaslane patsutas tema kõhna, tööst karedat kätt ja ütles paar naiselikult lahket lohutussõna, mis tõid teise kahvatusse näkku jume tagasi.

«Peremees on enese luku taha pannud ja ei vasta mulle,» seletas ta. «Ootasin tema kutsumist kogu päeva — armastab teine ju sageli üksinda olla —, aga umbes tund aega tagasi hakkasin kartma, et midagi on ehk pahasti, läksin
445
üles ja piilusin läbi lukuaugu. Peate üles minema, mister Thaddeus, peate üles minema ja ise vaatama. Olen mister Bartholomew Sholtot kümme pikka aastat näinu nii rõõmsana kui ka kurvana, aga niisugust näoilmet ole ma tal veel kunagi märganud.»
Sherlock Holmes võttis lambi ja näitas teed, sest Thad deus Sholtol lõgisesid hambad suus. Mehikesel olid hirmu ärevusest põlved nii nõrgad, et pidin teda trepist üle minekul toetama. Üles minnes kahmas Holmes kahel korral luubi taskust ning uuris hoolikalt märke, mis naisi mulle lihtsalt vormitute tolmulaikudena kookosniinest trepivaibal. Lampi madalal hoides astus ta pikkamööda astmelt astmele ja heitis teravaid pilke paremale ning vasakule. Miss Morstan oli koos hirmunud majapidajannaga maha jäänud.
Kolmas trepijärk lõppes pika sirge koridori otsas, mille parempoolset seina kattis suur india gobelään, vasakus aga oli kolm ust. Holmes liikus koridori mööda edasi ikka niisama aeglaselt ja kavakindlalt, meie tihedalt tema kannul, pikad mustad varjud järel. Kolmas uks oli see, mis meid huvitas. Holmes koputas, ning saamata vastust, püüdis lingile vajutades ust jõuga avada. Uks oli aga seestpoolt lukku pandud, ja lukukeel, nagu me lampi ukse-pilule lähendades nägime, oli õige lai ning tugev. Võti oli küll ees, kuid lukuauk polnud täiesti kaetud. Sherlock Holmes kummardus lukuaugu juurde, ajas enese aga otsekohe jälle sirgu, ahhetades ehmunult.
«Seal on küll kurat lahti, Watson,» ütles ta mulle nii erutatuna, nagu ma teda veel kunagi polnud näinud. «Mida teie sellest arvate?»
Kummardusin lukuaugu juurde ja põrkasin kohkunult tagasi. Aknast paistis sisse kuu ja toas kumendas hämune valgus.'Otse minu poole vaatas nagu õhku riputatult — allapoole kuuvalgus ei ulatunud — just meie kaaslase Thaddeuse nägu. Seesama kõrge otsmiku ja läikiva kiiruga pea, mida ümbritses samasugune punane juukseharjas, nägu niisama veretu. Ent see nägu naeratas kohutavat, tardunud ja ebaloomulikku naeratust, mis selles vaikses kuust valgustatud ruumis riivas närve valusamalt kui ükskõik milline grimass. Nägu sarnanes nii väga meie uue sõbra omaga, et ma pöördusin vaatama, kas ta ikka on veel meie hulgas. Siis tuli mulle meelde, et nad pidid ju vennaga kaksikud olema.
«Kohutav!» ütlesin Holmesile. «Mida nüüd teha?»
446
«Uks tuleb maha murda,» vastas Holmes ja hüppas kogu jõuga vastu ust.
Lukk kriuksatas ja kägises, aga järele ei andnud. Tõu-kasime veel korra kahekesi koos — seekord tuli lukk äkilise raksatusega eest ning me olimegi kohe Bartholomew Sholto kambris.
See paistis olevat sisustatud keemialaboratooriumina. Vastasseinas riiulil olid kahte ritta seatud klaaskorkidega pudelid ning laual seisid läbisegi Bunseni põletid, katseklaasid ja retordid. Nurkades asusid punutud korvides suured, tugevast klaasist happepudelid. üks neist näis lekkivat või siis oli katki läinud, sest põrandale oli valgunud terve oja tumedat vedelikku ja õhk oli paks erilisest teravast, just nagu tõrvahaisust. Toa ühes otsas keset krohvitükke ja lubjaseid peerge seisis treppredel. Selle kohal oli laes avaus, küllalt suur, et inimene sealt läbi mahuks. Trepi kõrval lebas põrandal hooletult hunnikusse visatud köis.

Laua juures puust tugitoolis istus kägarasse vajunult maja peremees, pea langenud vasakule õlale, õudne, seletamatu naeratus näol. Ta oli kange ja külm ning oli kindlasti surnud juba hulga aja eest. Mulle näis, nagu poleks mitte ainult ta näolihased, vaid ka kõik kehaliikmed kõige fantastilisemal viisil moonutatud ja kõverasse väänatud. Tema käe juures laual lebas kummaline instrument — pruun, kõvast puidust kepike, millele oli sidumisnööriga otsa kinnitatud kivist pea nagu vasaral. Selle kõrval oli plokist rebitud paberileht, millele oli kriipseldatud paar sõna. Holmes heitis pilgu paberile ja ulatas selle siis mulle.

«Näete!» sõnas ta tähendusrikkalt kulme kergitades. Laterna valgusel lugesin ma väriseva südamega: «Nelja märk.»

«Jumala eest, mida see kõik tähendab?» pärisin.

«Mõrva tähendab,» vastas Holmes surnud mehe kohale kummardudes. «Ahaa! Seda ma arvasin. Vaadake!»

Ta osutas mingile pikale tumedale okkale surnu kõrva kohal-peanahas.

«Paistab nagu okas olevat,» laususin.

«Ja ongi okas. Võite selle välja tõmmata, aga olge ettevaatlik— ta on mürgine.»

Võtsin okkast pöidla ja nimetissõrmega kinni. Okas tuli nii kergesti välja, et ei jätnud nahale peaaegu märkigi, Ainult tilluke veretäpike näitas, kus torkeauk oli olnud.

447

«Mulle on see kõik lahendamatu mõistatus, mis lähe järjest segasemaks,» ütlesin.

«Vastuoksa,» vastas Holmes, «asi saab ju iga hetkega selgemaks. Mul puudub veel ainult paar lüli, ja kogu lugu on täielikult seostatud.»

Pärast kambrisse astumist olime oma kaaslase peaaegu unustanud. Väike mees seisis nagu hirmu kehastus ikka veel uksel, murdis käsi ja ägas endamisi. Äkki tõi ta kuuldavale terava kaebliku karjatuse.

«Aare on läinud!» hüüdis ta. «Nad on aarde minema viinud! Seal on auk, kust me kasti alla lasksime. Mina aitasin tal seda teha. Ma olin viimane inimene, kes teda nägi. Minust jäi ta eile õhtul siia ja ma kuulsin trepist alla minnes; kuidas ta ukse lukku keeras.» ' «Mis kellaajal see oli?»

«Kell oli kümme. Ja nüüd on ta surnud ja politsei kutsutakse kohale ja hakatakse kahtlustama, et minu käsi oli mängus. Oh jaa, kindlasti hakatakse. Aga teie ei arva seda, ega ju, härrased? Kindlasti ei arva te, et mina seda tegin! On siis mõeldav, et ma oleksin teid siia toonud, kui ma seda oleksin teinud? Oh heldus, oh heldus, ma lähen küll hulluks!»

Ta vehkis kätega ja trampis jalgadega nagu raevu-krampides.

«Teil pole põhjust midagi karta, mister Sholto,» lausus Holmes lahkesti ning pani käe talle õlale. «Võtke mu nõu kuulda, sõitke ise jaoskonda ja teatage asjast politseile, öelge, et olete valmis neid igati abistama. Ootame siin, kuni te tagasi tulete.»

Väike mees kuuletus pooljuhmilt ning oli kuulda, kuidas ta mööda pimedat treppi alla komberdas.

6. SHERLOCK HOLMES SELETAB MÄRKE

«Nii, Watson,» ütles Holmes käsi hõõrudes, «meie käsutuses on pool tundi. Kasutagem seda siis hästi. Nagu ma teile juba ütlesin, on mul lugu peaaegu täielikult selge, aga me ei

tohi lasta ennast liigsest, eneseusaldusest eksiteele viia. Kuigi juhtum paistab olevat lihtne, võib selle taga veel midagi palju keerukamat peituda.»
«Või lihtne!» hüüatasin mina.
«Muidugi,» vastas Holmes, ilme nagu arstiteaduse õppejõul,
448
kes oma kuulajatele kliinikus üksikasjaliselt mõnd haiguslugu seletab. «Istuge ainult siia nurka, et teie jäljed asja keerulisemaks ei teeks. Nüüd tööle! Esiteks, kuidas need inimesed siia tulid ja kuidas nad siit lahkusid? Ust ei ole eile õhtust saadik avatud. Kuidas aknaga on?» Ta viis lambi akna juurde ja tegi seal pominal tähelepanekuid, pöördudes nendega aga pigemini enese kui minu poole. «Aken on seestpoolt haagis. Raamid on tugevad. Küljel hingesid ei ole. Teeme ta siis lahti. Vihmaveetorusid lähedal ei ole. Katuseni siit ei ulatu. Aga ometi on inimene siitkaudu sisse roninud. Aknalaual on mullane jalajälg. Ja siin on ümmargune porine märk, siin põrandal veel üks ja laua juures jälle. Vaadake, Watson! See teeb ju asja päris selgeks.»
Silmitsesin ümmargusi, selge piirjoonega poriseid ringe.
«See pole jalajälg,» tähendasin.
«Meile seetõttu hulga väärtuslikum. See on puujala jälg. Näete, aknalaual on saapa jälg, raske, laia metallist kontsaga saapa jälg, ja selle kõrval puujala jälg.»
«See oli siis puujalaga mees!»
«Täpselt. Kuid keegi teine oli veel, keegi väga osav ja tubli abiline. Kas teie suudaksite seda seina mööda üles ronida, doktor?»
Vaatasin avatud aknast alla. Kuu valgustas ikka veel heledasti seda majanurka. Olime oma tubli kuuekümne jala kõrgusel, ja kuhu ma ka ei vaadanud, ei leidnud ma tellisseinas vähimatki lõhet ega muud jalatuge.
«See on täiesti võimatu,» vastasin.
«Ilma abita jah. Aga oletage, et teil on siin üleval sõber, kes kinnitab selle hea tugeva köie tolle suure konksu külge seal seinas ja laseb ta siis otsapidi alla teie kätte. Sel juhul ma usun, et kui te küllalt käbe oleksite, roniksite üles kõige oma puujalaga tükkis. Lahkuda võiksite muidugi sama teed kaudu, ja teie liitlane tõmbaks nööri üles, päästaks konksu küljest lahti, suleks akna, paneks selle seestpoolt haaki ning läheks ära samal viisil, nagu ta siia tuligi. Siinjuures võib veel märkida üht vähem tähtsat asjaolu,» jätkas ta köit sõrmitsedes, «nimelt et meie puujalaga sõber oli küll tubli ronija, aga mitte elukutselt meremees. Käenahk polnud tal sugugi sarvestunud. Mu luup näitab mitut vereplekki, eriti köie lõpus, ja sellest ma järeldan, et ta libistas end alla nii kiiresti, et tal peopesadelt nahk maha tuli.»
«See kõik on väga tore,» ütlesin mina, «aga asi muutub
449
järjest arusaamatumaks. Näiteks see saladuslik kaaslane — kuidas tema sisse sai?»
«Jah, see kaaslane,» kordas Holmes mõtlikult, «tema teeb asja tõesti põnevaks ja natuke ebatavaliseks. Arvan, et see kaaslane alustab meie kriminaalasjade kroonikas, uut peatükki: samalaadseid'juhtumeid on seni ette tulnuql ainult Indias, ja kui mu mälu mind ei peta, Senegambias.»
«Kuidas ta siis tuppa sai?» kordasin uuesti. «Uks on lukus, ka aknast ei pääse sisse. Tuli ta ehk korstna kaudu?»
«Selleks on kamin liiga kitsas,» vastas Holmes. «Kaalusin juba seda võimalust.» «Kuidas siis?» käisin peale.

«Kipute mu õpetust unustama,» sõnas ta pead vangutades. «Kui sageli olen teile öelnud, et kui olete kõrvale jätnud kõik võimatu, siis see, mis üle jääb, ükskõik kui ebatõenäoline see ka ei tunduks, peab olema õige. Me teame, et ta ei tulnud ukse, akna ega korstna kaudu. Teame ka, et ta ei võinud ennast toas varjata, sest siin poleks tal selleks lihtsalt kohta olnud. Kust ta siis tuli?»
«Ta tuli läbi laeaugu!» hüüdsin.
«Muidugi. Sealtkaudu pidi ta tulema. Kui te nüüd oleksite nii lahke ja näitaksite mulle tuld, jätkaksime oma uuringuid ülemises kambris — salajases ruumis, kust aare leiti.»
Ta ronis mööda treppredelit üles, toetas teise käe teisele aampalgile ja vinnas ennast katusekambrisse. Siis heitis ta kõhuli maha, küünitas käe alla lambi järele ja hoidis seda, kuni ma talle järele ronisin.
Leidsime ennast ruumikeses, mis oli ühtepidi kümme;, teistpidi kuus jalga pikk. Põranda moodustasid siin aampalgid ning õhuke peergudele tõmmatud krohvikord nende vahel, nii et käies tuli astuda ühelt palgilt teisele. Ruumi längus seinad jooksid ülal kokku ja moodustasid ilmselt katuse sisemise vooderduse. Mööblit polnud siin mingisugust ning põrandat kattis paksult aastate jooksul kogunenud tolm.
«Noh, näete, seal ta meil ongi,» lausus Sherlock Holmes ning toetas käe längus seinale. «Siin on luuk, mis viib katusele. Võin selle lahti lükata, ja siinsamas on katus, pealegi õige väikese kallakuga. Tähendab siitkaudu tuligi Number Uks sisse. Vaatame järele, ehk leiame sellest isikust veel mõne märgi.»
450
Holmes valgustas lambiga põrandat, ja kui ta seda tegi, nägin ta näol teist korda selle öö jooksul kohkumust ja hämmastust. Jälgisin ta pilku ja mu ihukarvad tõusid püsti. Põrand oli tihedasti täis palja jala jälgi — selgeid, teravapiirilisi, suurepärase kujuga jälgi, ent poole väiksemaid kui tavalisel inimesel.
«Holmes,» sosistasin ma ärevalt, «selle õudse teoga on hakkama saanud laps.» Holmes oli juba enesevalitsemise tagasi saanud. Ta ütles: «See vapustas mind hetkeks tõesti, ent asi on üsna loomulik. Kui mu mälu poleks mulle vingerpussi mänginud, oleksin seda juba ette võinud öelda. Siit ei leia me enam midagi. Läki alla.»
«Missugune on siis teie teooria nende jälgede suhtes?» pärisin uudishimulikult, kui me jälle all toas tagasi olime.
«Kallis Watson, katsuge pisut ise analüüsida,» vastas Holmes veidi läbematult. «Mu meetodid on teile teada. Rakendage neid, ja väga õpetlik oleks tulemusi võrrelda.»
«Ma ei suuda midagi välja mõelda, mis faktidega kokku sobiks,» vastasin.
«Varsti on teile kõik selge,» sõnas Holmes pikemalt mõtlemata. «Arvatavasti pole siin enam midagi olulist, aga järele vaadata ju võib.»
Ta tõmbas taskust luubi ja mõõdulindi ning hakkas kiiresti põlvili mööda tuba liikuma; ta mõõtis, võrdles ja uuris, pikk terav nina põrandalaudadest ainult mõne tolli kaugusel, ümmargused silmad peas säramas nagu linnul. Ta liigutused olid kiired, käratud ja vargsed nagu jälgi otsival treenitud verekoeral, ja mul tekkis tahtmatult mõte, missuguseks kohutavaks roimariks ta oleks võinud saada, kui ta oma tarmukust ja vaimuteravust poleks kasutanud mitte seaduse kaitseks, vaid selle vastu. Tuba mööda tuhnides pomises ta kogu aeg endamisi ja lõpuks hüüatas rõõmsalt:
«Meil veab tõepoolest. Suurem vaev peaks nüüd seljataga olema. Number Ühega juhtus niisugune äpardus, et ta astus kreosoodi sisse. Näete, ta väikese jala jälg ulatub servapidi

sellesse ebameeldiva lõhnaga vedelikku. Korv-pudelile on mõra sisse löödud ja kreosooti sealt välja valgunud.»
«Ja mis siis sellest?» pärisin mina.
«Noh, ta on meil peos, muud midagi,» vastas Holmes. «Tean koera, kes ta selle lõhna järgi kas või maailma otsast üles otsib. Kui koertekari suudab jälitada maadmööda
451
veetud heeringat läbi terve krahvkonna, kui kaugele jälitab siis veel spetsiaalselt treenitud ajukoer säherdust teravat lehka? See kõlab nagu ühe tundmatuga võrrand. Vastus peaks meile andma ... Ohoo, aga sealt tulevadki juba seaduse täieõiguslikud esindajad.»
Alt kostis raskeid samme ja valju kõnekõminat ning välisuks langes klõmdi kinni.
«Enne kui nad siia jõuavad, katsuge korraks selle vaesekese kätt ja jalga,» käskis Holmes. «Mida te tunnete?»
«Lihased on kivikõvad,» vastasin.
«Just nii. Nad on palju tugevamini kokku tõmbunud kui tavalise rigor mortis'e50 puhul. Ja sinna juurde see moonutatud nägu, see Hippokratese naeratus ehk risus sardonicus51, nagu vana-aja kirjanikud seda kutsusid, — mis järeldusele see teid viib?»
«Surm mingi tugeva alkaloidi toimel,» vastasin, «mingi strühniiniga sarnaneva aine toimel, mis kangestuskrambi esile kutsub.»
«Niisugune mõte tuli mulle ka kohe, kui ma läbi lukuaugu seda krampitõmbunud nägu silmasin. Tuppa saades hakkasin kohe otsima vahendit, mille abil mürk kehasse viidi. Nagu te nägite, avastasin okka, mis oli õige nõrgalt peanahasse torgatud või lastud. Näete, koht, mida noo-leke tabas, pidi olema laeaugu poole pööratud, kui mees sirgelt toolil istus. Vaadake nüüd seda okast.»
Võtsin okka väga ettevaatlikult sõrmede vahele ja hoidsin vastu valgust. Okas oli pikk, terav ja must, tipu lähedalt justkui vaabakorraga kaetud, nagu oleks ta külge mingit kleepuvat ollust kuivanud. Tömp ots oli noaga siledaks ja ümaraks lõigatud.
«On see okas pärit Inglismaalt?» küsis Holmes.
«Ei, kindlasti mitte.»
«Kõigi nende andmete põhjal peaksite suutma õigetele järeldustele tulla. Aga regulaarväed on juba kohal, nii et abijõud võivad tagasi tõmbuda.»
Sellal kui Holmes rääkis, tulid sammud järjest lähemale, kõmasid juba koridoris, ja nüüd astus raskelt sisse väga tüse ning väärikas halli ülikonnaga mees. Tal oli priske, punane, verekïllane nägu, ja kotjate tursunud laugude vahel pilgutles paar pisikesi teraseid silmi. Kohe tema kannul tuli mundris politseiinspektor ja ikka veel võbisev Thaddeus Sholto.
452
«Vaata kus lugu!» hüüdis esimene sisseastuja käheda häälega. «Vaata kus alles lugu! Ja kes need kõik on? Maja paistab rahvast kubinal täis olevat!»
«Arvan, et peaksite mind mäletama, mister Athelney Jones,» lausus Holmes rahulikult.
«Aga jah, mäletan muidugi, miks ei mäleta!» ähkis teine vastu. «Teie olete ju mister Sherlock Holmes, teoreetik. Ma ei unusta ilma peal, kuidas te Bishopsgate'i Kalliskivivarguse puhul meile kõigile põhjustest ja järeldustest ja tagajärgedest loenguid

---

[50] Surmakangestus (lad. k.).
[51] Sardooniline naer (lad. k.).
Ei ole tüütumaid lolle kui need, kellel on aru peas (pi. k.j.
' Oleme harjunud, et inimesed seda pilkavad, mida nad ei mõista (saksa k.). *i
456

pidasite. Tõsi küll, tookord näitasite meile õiged jäljed kätte, aga eks te tunnista nüüd ju isegi, et see läks teil korda rohkem tänu heale õnnele kui mõistuse juhtimisele.»
«Asja lahendamiseks oli vaja ainult veidi üsna lihtsat arutlemist.»
«No mis te nüüd räägite! Ärge häbenege üles tunnistada. Aga mis siin siis juhtunud on? Paha lugu! Paha lugu! Ainult ranged faktid — teooriatele siin ruumi pole. Küll on õnn, et juhtusin ühe teise asja pärast Norwoodis olema! Olin jaoskonnas, kui teade toodi. Mis teie arvates selle mehe surma põhjustas?»
«Oh, vaevalt saan ma siin oma teooriaid arendama hakata,» sõnas Holmes kuivalt.
«Miks mitte, miks mitte! Me ei salga sugugi, et te vahel märki tabate. Heldene aeg! Uks oli lukus, nagu ma aru sain. Poole miljoni väärtuses kalliskive ära viidud. Kuidas aknaga oli?»
«Aken oli kinni, aknalaual on aga jalajäljed.»
«Hea küll, hea küll, kui aken oli kinni, pole jälgedel selle asjaga mingit pistmist. See peaks iseenesest selge olema. Mees võis ju surra südamerabandusse — aga kalliskivid on kadunud. Ahaa! Kuulake minu teooriat. Vahel tulevad mulle sellised vaimuvälgatused. Seersant, palun astuge korraks välja, ja teie ka, mister Sholto. Teie sõber võib. siia jääda. Mida te sellest arvate, Holmes? Sholto oli, nagu ta ise tunnistas, eile õhtul oma venna juures. Vend suri südamerabandusse ja Sholto kõndis aardega minema! Kuidas sobib?»
«Ja seepeale tõusis surnud mees väga hoolitsevalt üles ning keeras ukse seestpoolt lukku.»
«Hm! Ei klapi jah. Võtame kaine mõistuse appi. See Thaddeus Sholto oli oma venna juures ja tülitsesid nad ka, seda me teame. Nüüd on vend surnud ja kalliskivid läinud — see on meil samuti teada. Pärast seda kui
453
Thaddeus venna juurest lahkus, ei ole keegi venda näinud. Tema voodi on puutumata. Thaddeus on ilmselt väga ärritatud. Ta väljanägemine on ... noh, mitte just võluv. Näete, kuidas ma Thaddeuse ümber võrku punun See hakkab järjest koomale,tõmbuma.»
«Te ei tea veel kõiki fakte,» tähendas Holmes. «Surn peanahas, seal, kus on näha väike punane täpp, oli see puukilluke, mida mul on küllalt põhjust mürgiseks pidada. Laual lebas see kaart kirjutusega, mida te näete, ja sea" kõrval too õige kummaline kivist peaga riistapuu. Kuidi need asjad teie teooriaga sobivad?»
«Kinnitavad seda igas suhtes,» väitis paks detektiiv suurustlevalt. «Maja on ju India imeasju täis. Thaddeus võttis selle riistapuu tulles kaasa, ja kui puukild on mürgine, võis Thaddeus seda täpselt samuti tapmiseks kasutada nagu ükskõik kes teine. Kaart on mingi hookuspoo-kus, petteks tehtud muidugi. Ainus küsimus seisab selles, kuidas ta siit ära läks. Aa, selge, laes on ju auk!»
Tema kogukust arvestades ronis ta väga osavalt trepp-redelist üles ja litsus end august läbi katusealusesse. Kohe varsti kuulutas juubeldav hääl, et ta on leidnud katuseluugi.
«Midagi ta mõnikord ikka märkab,» tähendas Holmes õlgu kehitades. «Vahel hakkab tal pea veidi jagama. Il n’y a pas des sots si incommodes que ceux qui ont de iesprit!1»
«Näete siis,» ütles Athelney Jones jälle alla ronides, «faktid on siiski kindlamad kui teooriad. Mul on asja kohta juba oma kindel seisukoht. Üleval on luuk, mis viib katusele, ja see luuk on irvakil.»
«Mina tegin ta lahti.»

«Ah tõesti! Teie siis märkasite seda ka?» Ta näis sellest avastusest veidi löödud olevat. «Hüva, märkas seda kes märkas, igatahes näitab see, kustkaudu too saks minema sai. Inspektor!»
«Jah, söör,» vastati koridorist.
«Kutsuge mister Sholto sisse. — Mister Sholto, minu kohus on teid informeerida, et kõike, mida te ütlete, võidakse kasutada teie vastu. Arreteerin teid kuninganna nimel, sest olete seotud oma venna surmaga.»
«Näete nüüd! Kas ma ei öelnud!» kaebas vaene mehike käsi laiutades ja ühe otsast teise otsa vaadates.
454
«Ärge muretsege, mister Sholto,» rahustas teda Holmes. «Olen kindel, et suudan teie süütust tõestada.»
«Ärge andke liiga suuri lubadusi, härra teoreetik, ärge andke liiga suuri lubadusi!» sähvas salapolitseinik. «Viimaks leiate, et asi on palju rängem kui arvate.»
«Ma mitte ainult et tõestan tema süütuse, vaid ka osutan teile heast südamest teene: annan teile ühe mehe nime ja kirjelduse neist kahest, kes eile õhtul selles toas käisid. Mul on põhjust arvata, et tema nimi on Jonathan Small. Ta on vähese haridusega mees, väikest kasvu, õige liikuv, ehkki parem jalg on tal ära; kannab puujalga, mille ots on seesmisest servast kulunud. Vasaku jala saapal on tal paks kandilise ninaga tald ja raudrandiga konts. Ta on keskealine, väga pruuniks põlenud, ja on olnud sunnitööl. Nendest tundemärkidest on teile ehk abi, koos faktiga, et' ta peopesadelt on nahk maas. Teine aga ...»
«Ohoo, või teine ka veel!» osatas Athelney Jones mõnitava häälega, kuigi oli selgesti näha, et Holmesi üksikasjalised andmed teda hämmastasid.
«Teine on üpris kummaline isik,» lausus Holmes kannal ringi pöördudes. «Loodan, et võin teile õige pea tutvustada neid mõlemaid. Kõneleksin sõnakese teiega, Watson.» Ta viis mu koridori trepiotsale ning ütles: «Asjade käik on olnud nii ootamatu, et oleme oma esialgse eesmärgi peaaegu unarusse jätnud.»
«Mõtlesin just sama,» vastasin talle. «Pole sugugi õige, et miss Morstan veel kauemaks sellesse õnnetusemajja jääb.»
«Muidugi. Peate ta koju saatma. Ta elab missis Cecil Forresteri juures Alam-Camberwellis, nii et mitte väga kaugel. Ootaksin teid siin, kui tahate tagasi tulla. Või olete ehk liiga väsinud?»
«Sugugi mitte. Ma ei usu, et ma puhata saaksin, enne kui. see fantastiline lugu veidi selgemaks saab. Olen varemgi elu pahupoolt näinud, aga pean ausalt ütlema, et tänaõhtused rängad üllatused on mu närve õige põhjalikult vapustanud. Ometi tahaksin nüüd, kus ma juba nii kaugele olen läinud, selle loo teiega koos lõpuni kaasa teha,»
«Teie juuresviibimisest oleks mulle palju abi,» vastas Holmes. «Uurime asja ise kahekesi välja ja laseme sel Jones'il rõõmustada oma vaimusünnituste üle, mis ta ka iganes välja ei hauks. Kui olete miss Morstani koju viinud, sõitke Lambethisse üsna jõe äärde, Pinchin Lane'ile,
455
maja number kolm. See on kolmas maja paremat kätt ja seal elab topisetegija, Sherman on ta nimi. Aknal näete nirki, kellel on jänesepoeg küünte vahel. Ajage vana Sherman üles, tervitage teda minu poolt ja öelge, et vajan kohe Tobyt. Ja Toby tooge,tõllas kaasa.»
«Toby on koer, kui ma ei eksi?»

«Jah, isevärki segavereline krants, aga imeväärse haistmismeelega. Eelistan Toby abi tervele Londoni kriminaalpolitseile.»
«Toon ta siis ühes,» lubasin. «Kell on praegu üks. Kui saan puhanud hobuse, peaksin enne kolme tagasi olema.»
«Mina katsun seni missis Bernstone'ilt ja hindust teenrilt midagi välja pressida. Viimane magavat mister Thad-deuse jutu järgi kõrvalkambris. Peale selle uurin suure Jonesi meetodeid ja kuulan tema mitte just ülearu delikaatseid tähendusi. Jajaa .. . Wir sind gewohnt, daß die Menschen verhöhnen, was sie nicht verstehen.1 Goethe ütleb alati väga tabavalt.»

7. EPISOOD VAADIGA

Politseinikud olid tulnud voorimehega ja selle tõllas saatsin ma miss Morstani koju. Naistele omasel imetlusväärsel kombel oli ta niikaua, kui leidus veel keegi temast nõrgem, keegi, keda tuli toetada, talunud kõiki raskusi vapra näoga, ja kohkunud majapidajanna kõrvalt olin ma ta leidnud rõõmsa ja rahulikuna. Tõllas tabas teda siiski esiteks nõrkushoog ja seejärel puhkes ta ägedasti nutma — nii väga oli läbielatu talle mõjunud. Hiljem on ta mulle kõnelnud, et tundusin talle tollel sõidul külma ja kaugena. Tal polnud aimugi, missugust võitlust ma endaga pidasin ja millist enesevalitsemist oli tarvis, et ennast tagasi hoida. Mu armastus ja poolehoid kiskus mind tema poole nagu ennist mu kättki aias. Tundsin, et ka aastatepikkuse tavalise seltskondliku suhtlemise järel poleks ma ta meeldivat ning vaprat iseloomu paremini tundma õppinud kui selle ühe päevaga, mis oli täis ebatavalisi sündmusi. Kuid oli kaks põhjust, mis lämmatasid lembesõnad mu suul. Neiu oli nõrk ja abitu, ta närvid olid tugevasti
450
vapustada saanud. Niisugusel hetkel talle armastust avaldada oleks tähendanud olukorda kasutada. Veel halvem oli see, et ta oli rikas. Kui Holmesi otsinguid krooniks edu, saaks temast jõukas pärija. Kas oleks siis olnud aus, kas oleks siis olnud õige, kui poole palgaga arst oleks kasutanud juhuse läbi tekkinud lähedust? Kas poleks tütarlaps mind lihtsalt labaseks õnnekütiks pidanud? Ma poleks talunud, kui talle midagi säärast mõttesse oleks tulnud. Ületamatu tõkkena seisis Agra aare meie vahel.
Kell oli peaaegu kaks, kui me missis Cecil Forresteri juurde jõudsime. Teenijad olid juba mitme tunni eest puh- " kama heitnud, missis Forresteri ennast oli aga miss Mors-tanile toodud kummaline sõnum nii väga huvitanud, et ta istus üleval ning ootas neiu tagasitulekut. Ukse avaski missis Forrester ise. Ta oli keskealine meeldiv naine ja mul oli hea meel näha, kuidas ta käe teisele õrnalt ümber piha libistas, ning kuulda, kui emaliku häälega ta teda tervitas. Ilmselt polnud neiu siin mitte lihtsalt palgaline, vaid hinnatud sõber. Mind esitleti ja missis Forrester palus tungivalt, et ma sisse astuksin ning meie seiklustest jutustaksin. Tegin talle siiski selgeks, kui tähtis käik mul ees on, ja lubasin teda kindlasti veel külastada ning aru anda, kuidas meil asi edeneb. Ära sõites vaatasin korraks tagasi, ja veel praegu on mul silme ees pilt, mida siis nägin: kaks naist lävel, kaks graatsilist teineteise vastu liibuvat kogu, poolavatud uks, läbi halli värviliste aknaruutude langev valgus, baromeeter seinal ja säravad kinnitusvarvad trepi-vaibal. Oli nii kosutav põgusaltki silmata rahulikku inglise kodu nende metsikute, süngete juhtumuste sekka, mis meid oma keerisesse olid haaranud.

Ja mida rohkem ma kõigele juhtunule mõtlesin, seda metsikum ja süngem see mulle tundus. Läbi vaiksete, gaasilaternatest valgustatud tänavate • logistades lasksin kogu selle ebatavaliste sündmuste rea uuesti oma vaimusilma eest läbi. Vähemalt esialgsed probleemid olid nüüd enam-vähem lahendatud. Kapten Morstani surm, pärlite saatmine, kuulutus, kiri — neis asjaoludes olime saanud selgust. Ent need olid meid ainult veel salapärasemate ja kaugelt traagilisemate mõistatuste juurde viinud. India aare, imelik plaan, mis Morstani asjade hulgast leiti, kummaline stseen major Sholto surivoodi juures, aarde taas-leidmine, millele otsekohe järgnes leidja tapmine, selle mõrva eriskummalised üksikasjad, jalajäljed, iseäralikud tapariistad, sõnad kaardil, mis langesid ühte kirjutusega
457
kapten Morstani plaanil, — see oli tõesti labürint, kus i< vähem erakordsete võimetega inimene kui mu korteri kaaslane oleks väljapääsu leidmata meeleheitesse langenud.
Pinchin Lane kujutas endast kahekordsete majalobudik rodu Lambethi jõepoolsemas servas. Maja number kolm ukse taga tuli mul tükike aega koputada, enne kui see mingit mõju avaldas. Lõpuks vilkus siiski aknaeesriide vahelt küünlavalgust ja õhuaknast vaatas välja kellegi nägu.
«Käi minema, va laaberdaja,» öeldi mulle. «Kui sa siin veel lärmata mõtled, teen kuudid lahti ja lasen sulle nelikümmend kolm koera kallale.»
«Tulin siia just selleks, et te ühe neist välja laseksite.»
«Käi minema!» karjus hääl. «Jumala eest, siin kotis on mul rästik, ja kui sa otsekohe jalga ei lase, viskan ta sulle pähe!»
«Aga mul on koera tarvis,» hüüdsin vastu. «Või veel vaidlema!» möirgas mister Sherman. «Noh, hoia eemale, sest kohe loen ma kolmeni ja lasen ussi alla.»
«Aga mister Sherlock Holmes. ..» tegin veel katset, ja selle nime mõju oli lihtsalt maagiline: silmapilk lõksatas aken kinni ja hetk hiljem lükati uks riivist lahti. Mister Sherman oli pikk, kõhetu, soonilise kaela ning längus õlgadega vanamees, sinised prillid ninal.
«Mister Sherlocki sõber on alati teretulnud,» lausus ta. «Astuge sisse, söör. Hoidke mägrast eemale, ta hammustab. Ah sa paha loom, või sina tahad härrast kinni napsata!» tõreldi kärbiga, kes oma õela, punaste silmadega pea puurivarbade vahelt välja pistis.
«Ärge pange seda tähelegi, söör, see on ainult vaskuss. Mürgihambaid tal ei ole ja sellepärast lasen tal vabalt ringi roomata, nabib teine mul sitikaid vähemaks. Ärge pange pahaks, et ma teiega alguses väheke validalt kõnelesin, aga lapsed siin armastavad ulakust teha ja teinekord mind sedasi üles klop-pida. Ja mida siis mister Sherlock Holmes tahtis?»
«Ta tahtis üht teie koera.»
«Ah koera — tähendab Tobyt?»
«Toby oli jah tolle nimi.»
«Töby elab siin vasakul, number seitsmendas.»
Vanamees liikus aeglaselt, küünal käes, edasi keset seda iseäralikku loomaperet, mille ta enda ümber oli kogunud. Värelevas valguses märkasin ainult, et igast nurgast ja praost piilusid meid hõõguvad silmad. Isegi meie pea kohal
458
kükitasid õrtel reastikku väärikad linnud, kes loiult jalga vahetasid, kui meie kõne nende uinakut häiris.

Nagu selgus, oli Toby pooleldi spanjel, pooleldi nuuskurkoer, inetu, lontis kõrvade ja kohmaka paterdava kõnnakuga pruuni-valgelaiguline karvanäss. Kõhelnud veidi, võttis ta mult vastu suhkrutüki, mille vana topisetegija mulle ulatas, ja sõlminud niiviisi sõpruse, järgnes mulle tõlda ega teinud kaasatulekust mingit probleemi. Lossi-kell oli just kolm löönud, kui ma uuesti tagasi Pondi-cherry Lodge'i jõudsin. Leidsin, et endine poksija oli kaassüüdlasena arreteeritud ja koos mister Sholtoga jaoskonda viidud. Kitsukest väravat valvasid kaks politseinikku, ent kui ma Sherlock Holmesi nime nimetasin, lasksid nad mind koeraga läbi.
Holmes seisis uksel, käed taskus, suitsev piip hambus.
«Ohoo, juba oletegi päral!» hüüdis ta. «Tubli koer, jaa-jaa! Athelney Jones on läinud. Pärast teie lahkumist ilmutas ta tohutut ettevõtlikkust. Peale meie sõbra Thaddeuse arreteeris ta veel uksehoidja, majapidajanna ja hindust teenri. Praegu on terve maja täiesti meie päralt, kui mitte arvestada seersanti üleval. Jätke koer siia ja tulge üles.»
Sidusin Toby hallis lauajala külge ja me läksime trepist üles. Leidsime kõik endises seisukorras, ainult keset tuba asuv kogu oli voodilinaga kaetud. Roidunud politseiseersant istus poollamaskil nurgas.
«Laenake mulle oma laternat, seersant,» palus mu kaaslane. «Siduge see mulle nööritükiga kaela, nii et ta mu rinnale rippuma jääb. Tänan. Saapad ja sokid pean ära võtma. Võtke nad alla kaasa, Watson. Kavatsen veidi ronimist harrastada. Kastke veel mu taskurätt kreosoodisse. Aitab. Tulge nüüd minuga hetkeks katusekambrisse.»
Ronisime läbi augu katusekambrisse. Holmes valgustas veel kord jälgi tolmus.
«Palun vaadake neid jälgi hästi hoolega,» soovitas Holmes. «Kas näete nende juures midagi märkimisväärset?»
«Need on lapse või väikest kasvu naise jäljed,» vastasin.
«Aga peale suuruse — märkate vahest veel midagi?»
«Paistavad olevat nagu harilikud jäljed ikka.»
«Sugugi mitte. Vaadake! See siin tolmus on parema jala jälg. Teen talle oma palja jalaga teise kõrvale. Milles seisab nende peamine erinevus?»
459
«Teil on varbad kokku surutud, teisel jäljel on aga iga varvas selgesti eraldi näha.»
«Täpselt nii. See ongi asja tuum. Pidage seda meeles. Palun olge nüüd nii lahke, minge sinna luugi juurde ja nuusutage puuraami servav Mina jään oma kreosoodise taskurätiga siia.»
Tegin, nagu õpetatud, ja tundsin kohe vänget lehka.
«Sinna toetas ta välja minnes jala. Kui juba teie ta jäljed üles leiate, siis arvan, et Tobyle on see lapsemäng. Lipake nüüd trepist alla ja laske koer lahti.»
Selle ajaga, mis mul kulus allajõudmiseks, ronis Sherlock Holmes katusele ja ma nägin, kuidas ta otsekui hiiglasuur jaaniuss väga aeglaselt mööda katuseharja edasi roomas. Siis kadus ta mu silmist korstnate varju, ilmus aga kohe jälle nähtavale ning kadus uuesti, sedapuhku katuseharja taha. Kui ma teisele poole maja jõudsin, leidsin ta istumas katuse nurgal vihmaveerennil.
«Olete see teie, Watson?» hüüdis ta alla.
«Jah.»
«See ongi see koht. Mis must asi seal all paistab?»
« Vihma veetünn.»
«Kas kaas on peal?»

«Jah.»

«Ega ligiduses redelit näha ole?»

«Ei.»

«Kuradi sell! Siin võib ju kaela murda. Aga kui tema siit üles ronis, peaksin mina ju alla ikka saama. Vihmaveetoru paistab kaunis kindel olevat. Laseme siis käia.»

Kuuldus jalgade sahinat mööda vihmaveetoru ja latern hakkas maja seina mööda allapoole libisema. Varsti hüppas Holmes kergejalgselt tünnile ja sealt maha.

«Päris lihtne oli tema jälgi ajada,» ütles ta sokke ning saapaid jalga tõmmates. «Ta oli hulga katusekive paigast nihutanud ja kiirustades midagi maha pillanud. See kinnitab mu diagnoosi, nagu teie, arstid, ütlete.»

Ese, mille ta mulle ulatas, oli väike, värvilistest kiududest punutud ja paari odava helmega kaunistatud kotike või kukkur. Kujult ja suuruselt sarnanes see sigaretitoosiga. Kukrus oli pool tosinat tumedast puust okast, ühest otsast teravad ja teisest ümmarguseks lõigatud nagu too, mis Bartholomew Sholtot oli tabanud.

«Põrgulikud asjakesed,» seletas Holmes. «Vaadake ette, et te ennast ei torka. Mul on hea meel, et nad meil käes

460

on, sest väga tõenäoliselt tal neid rohkem ei ole. Nüüd pole enam tarvis nii väga hirmu tunda, et me varsti mõne omaenese nahast leiame. Mina isiklikult eelistaksin püssi-kuuli. Kuidas on, Watson, olete te valmis maha kompima kuus miili?»

«Muidugi,» vastasin.

«Kas jalg peab vastu?»

«Kindlasti.»

«Tule siia, kutsa! Vana hea Toby! Nuusuta seda, Toby, nuusuta!» pistis ta kreosoodise taskurätiku koerale koonu ette, peni aga seisis, pikakarvalised jalad harkis, kael koomiliselt õieli nagu asjatundjal, kes kuulsa veini lõhna hindab. Siis viskas Holmes taskuräti eemale, kinnitas tugeva nööri krantsile kaela ja viis ta vihmaveetünni juurde. Koer hakkas kohe kiledalt ja ärevalt klähvima ning paterdas, nina maas ja saba püsti, jälgi mööda minema, nii et nöör pingule tõmbus ja me pidime üsna nobedasti astuma, et seda mitte käest lasta.

Idas oli hahetama hakanud ja külmas hallis valguses nägime juba natuke kaugemale. Meie taga kõrgus kurvana ning mahajäetuna suur kastisarnane maja, aknad mustad ja tühjad, seinad kõrged ja kõledad. Meie tee viis otse üle krundi, üle kraavide ja aukude, mis seda lõikasid ja tükeldasid. Kõikjal kuhjuvate mullahunnikute ning armetute põõsastega nägi kogu krunt välja kuidagi laastatud ja pahaendeline ning sobis hästi taustaks seal toimunud tragöödiale.

Jõudnud müürini, tormas Toby ägedasti kiunudes selle varjus edasi ning peatus lõpuks nurgas, kus kasvas noor pöökpuu. Kahe müüri ühinemiskohas oli mitu kivi lahti tulnud ning järelejäänud augud olid alumisest servast kulunud ja lohku tallatud, nagu oleks neid korduvalt redeli asemel kasutatud. Holmes ronis üles, võttis minu käest koera ning tõstis ta teisele poole müüri.

«Siin on puujalaga mehe käe jälg,» tähendas ta, kui ma tema kõrvale ronisin. «Näete, valgel krohvil on väike vereplekike. Küll on õnn, et vahepeal pole tugevat vihma olnud! Jäljed lõhnavad ikka veel, hoolimata nende kahekümne kaheksa tunnisest vanusest.»

Pean tunnistama, et mul tekkis mõningaid kahtlusi, kui mõtlesin kõigile neile liiklusvahenditele ja inimestele, kes selle aja sees sama teed olid kasutanud. Varsti mu

kahtlused siiski hajusid. Toby ei kõhelnud kordagi ega põiganud kõrvale, vaid paterdas muudkui oma veidral kõnnakul
461
edasi. Ilmselt ületas kreosoodi terav lehk kõik võistlevad lõhnad.
«Ärge ainult arvake,» sõnas Holmes, «et mu edu antud juhtumil sõltub üksnes õnnelikust juhusest — sellest, et üks meestest kogemata kreosoodi sisse astus. Minu käes on andmed, mis võimaldaksid mul neid väga mitmel viiSÜl jälitada. Praegune on aga kõige hõlpsam, ja kui juba hea saatus ise selle meile kätte andis, oleks lausa laiduväärt seda kasutamata jätta. Sellist kena, vaimu teritavat problee-mikest, nagu ma algul lootsin, asjast nüüd muidugi enam ei tule. Kui poleks olnud seda liiga käegakatsutavat teeviita, oleksime endale võib-olla veel loorbereidki teeninud.»
«Loorbereid lõikate te kindlasti niigi rohkem kui vaja,» väitsin mina. «Uskuge mind, Holmes, moodus, kuidas te praeguse juhtumi kohta järeldusi teete, paneb mind veel rohkem imestama kui Jefferson Hope'i loo puhul. Praegune asi näib ulatuvat sügavamale ja on minu arust veel seletamatum. Kuidas te näiteks saite puujalaga meest nii täpselt kirjeldada?»
«Häh, kulla sõber, see oli ju lihtsam kui lihtne. Ma ei armasta teatrit teha. Kõik on siin ilmne ja päevselge. Kaks ohvitseri, kes teenivad sunnitööliste koloonia juures, saavad teada tähtsa saladuse — kuulevad mingist peidetud aardest. Inglane nimega Jonathan Small joonistab neile plaani. Mäletate, nägime seda nime kapten Morstani valduses olnud kaardil. Seesama Jonathan Small kirjutab kaardile enda ja oma liitlaste nimed ning joonistab «nelja märgi», nagu ta seda pisut dramaatiliselt nimetab. Plaani abil leiavad ohvitserid — või leiab üks nendest — aarde kätte ja toob selle Inglismaale, jättes oletatavasti mõne nõutud tingimuse täitmata. Aga miks ei läinud Jonathan Small ise aarde järele? Vastus on selge. Plaan on joonistatud siis, kui Morstan sunnitöölistega tihedasti kokku puutus. Jonathan Small ei saanud aaret kätte sellepärast, et tema ja ta liitlased olid sunnitöölised ega pääsenud4iht-salt minema.»
«Aga see on ju ainult oletus,» püüdsin vastu vaielda.
«Hoopis rohkem kui oletus. See on ainus hüpotees, mis faktidega kokku läheb. Vaatame, kuidas ta kõige hilisemaga sobib. Õnneliku aardeomanikuna elab major Sholto mõned aastad rahus. Siis saab ta Indiast kirja, mis teda väga kohutab. Mis selles kirjas võib olla?»
«Selles teatatakse, et mehed, kellele ta ülekohut tegi, on vabaks lastud.»
462
«Või põgenenud, mis on tõenäolisem, sest ta pidi ometi nende karistuse kestust teadma ja nende vabakslaskmine poleks teda üllatanud. Mida ta siis ette võtab? Ta püüab ennast kaitsta puujalaga mehe vastu —pange tähele, valge mehe vastu, sest ta peab selleks üht valgenahalist käsitöölist ning tulistabki teda. Kaardil on aga ainult ühe valge mehe nimi. Rohkem valgeid ei ole — teised on hindud, igatahes pärismaalased. Seepärast võime julgesti öelda, et meie puujalaga mees on nimelt Jonathan Small. Kas te leiate minu mõttekäigus vigu?»
«Ei, kõik on selge ja täpne.»
«Hüva, asetame nüüd ennast Jonathan Smalli kohale. Vaatame asjale tema pilguga. Ta tuleb Inglismaale, lootes tabada kaks kärbest ühe hoobiga: saada tagasi varanduse, mida ta peab enda omaks, ning maksta kätte mehele, kes leda ebaõiglaselt kohtles. Ta saab teada, kus Sholto elab, ja sõlmib tõenäoliselt sidemed mõne majaelanikuga. Majas on

näiteks teener Lal Rao, keda me pole veel näinud. Missis Bernstone'i iseloomustus tema kohta pole kaugeltki hea. Kuhu aare on peidetud, seda Small muidugi teada ei saa, sest seda ei tea keegi peale majori ja ühe ustava teenri, kes on surnud. Äkki kuuleb Small, et major on suremas. Meeletu kartusest, et teine võiks surres saladuse enesega kaasa viia, tormab ta paljudest valvuritest hoolimata kohale ning pääseb sureva mehe akna alla. Sisse tulemast takistab teda ainult Sholto kahe poja juuresolek. Täis raevu surnud mehe vastu ronib ta siiski öösel tuppa, tuhnib kõik paberid läbi, lootes leida mingit vihjet aarde kohta, ja jätab lõpuks oma visiidi mälestuseks napisõnalise kaardi. Kahtlemata oli tal juba varem valmis mõeldud, et kui ta majori tapab, jätab ta surnukeha juurde mingi säherduse kirjakese — märgiks, et see polnud tavaline mõrv, vaid nelja liitlase seisukohalt rohkem nagu õiglane karistus. Seda laadi pentsikuid eneseväljendusi koh-tab.-kriminaalasjade kroonikais üsna tihti ning need annavad harilikult roimari leidmiseks väärtuslikke viiteid. Kas suudate mind jälgida?»

«Väga hästi.»

«Nii, mida siis Jonathan Small teeb? Ta saab ainult salaja jälgida, kuidas aarde otsimine edeneb. On võimalik, et ta lahkub Inglismaalt ja pöördub üksnes aeg-ajalt siia tagasi. Siis avastatakse katusekamber, ja Jonathan Small saab sellest otsekohe teada. Näeme jälle, et tal peab majaelanike hulgas olema liitlane. Oma puust jalaga ei saaks

463

Jonathan Small iialgi üles Bartholomew Sholto tuppa ronida. Ta võtab endaga kaasa õige haruldase abilise, kes saab sellega hakkama, ent astub kogemata palja jalaga kreosoodi sisse. Siis on juba kohal Toby, ning poole palgaga sõjaväearstil tuleb oma vigastatud kannakõõlusega kuus pikka miili maha longata.»

«Aga mõrva ei pannud toime mitte Jonathan, vaid tema abiline.»

«Väga õige. Ning tegi sellega Jonathanile tublisti tuska, kui otsustada selle järgi, kuidas viimane tuppa jõudes ringi trampis. Bartholomew Sholto vastu ta viha ei kandnud ning oleks meelsasti piirdunud tema kinnisidumisega ja talle tropi suhu toppimisega. Ta ei tahtnud ju oma pead silmusesse pista. Ent polnud enam midagi parata — kaaslase metsikud instinktid olid välja löönud ja mürk oma töö teinud. Niisiis kirjutas Jonathan Small sedeli, laskis aarde-kasti aknast alla ning ronis ise järele. Sedaviisi pidid sünd-mused üksteisele järgnema, niipalju kui mina neid dešif-reerida oskan. Muidugi, mis Jonathan Smalli välimusse puutub, siis pidi ta olema keskealine ja tublisti päevitunud, kui ta juba oma aega niisuguses ahjus istus, nagu seda on Andamani saared. Mehe kasvu saab kergesti tema sammude pikkusest kätte, ja me teame, et ta kandis habet. Ta karvakasvanud nägu oli ju Thaddeus Sholtole otsekohe silma hakanud, kui ta teda läbi akna nägi. Ja ongi minu arust kõik.»

«Aga abiline?»

«Ei see nii saladuslik tegelane olegi. Varsti saate nagunii kõik teada. Kui mõnus on hommikune õhk! Vaadake, kuidas see üksik roosa pilveke ujub nagu hiiglasuure fla-mingo sulg. Kohe veereb Londonit katva udupilve varjust välja punane päikeseketas. Ta jagab valgust suurele hulgale inimestele, aga võin kihla vedada, et mitte kellelgi neist pole käsil kummalisemat ettevõtet kui meil. Kui väikesed me oleme oma tillukeste eesmärkide ja taotlustega looduse mõõtmatute ürgjõudude kõrval! Olete te oma Jean Pauli1 läbi töötanud?»

«Peaaegu. Jõudsin tema juurde Carlylel kaudu.»

«See on sama mis minna ojakest pidi tagasi järve juurde. Temalt pärineb kurioosne, kuid sügavamõtteline väljendus, nimelt et inimene on tõeliselt suur siis, kui ta ise oma tühi-susest
464
aru saab. Näete, see annab tunnistust võrdlemis- ja hindamisvõimest, mis on juba iseenesest suuruse tunnuseks. Richteris on palju, mille üle mõtteid mõlgutada. Ega teil püstolit kaasas pole?»
«Mul on kepp.»
«On .üpris võimalik, et meil seda tarvis läheb, kui me nende urka kätte leiame. Jonathani jätan teie hooleks, aga kui see teine ebameeldivaks muutub, lasen ta maha.»
Kõneldes võttis ta revolvri välja, laadis sellesse kaks padrunit ja pani relva kuue parempoolsesse taskusse tagasi.
Olime Toby juhtimisel kõndinud kogu aeg mööda Londonisse suunduvaid, pooleldi nagu külavaheteid, mida ääristasid aiaga piiratud eeslinnamajad. Nüüd hakkasime siiski jõudma tõelistele tänavatele, kus liikus juba vabriku- ja sadamatöölisi ja kus lohaka väljanägemisega naised tõstsid luuke eest ning pühkisid ukseesiseid. Kõrtsid tänavanurkadel olid juba lahti ja sealt astus välja habetunud mehi, kes äigasid kuuekäisega lõualt hommikuse õlle jälgi. Võõrad koerad lonkisid ligi ja uudistasid meid, kui me möödusime, meie võrratu Toby aga ei vaadanud ei paremale ega vasakule, vaid traavis, nina maas, aina edasi, lastes vahetevahel kuuldavale agara khmatuse, mis näitas, et jäljed olid õige värsked.
Olime tulnud läbi Streathami, Brixtoni ning Camberwelli ja leidsime end nüüd Kennington Lane'il: kõrvaltänavaid kaudu olime jõudnud Ovali1 idaküljele. Mehed, keda me otsisime, olid ilmselt jälitamisest pääsemiseks liikunud väga kiirakääralist teed mööda. Nad ei kasutanud kunagi peateed, kui paralleelne kõrvaltänav neile niisama hästi sobis. Kennington Lane'i otsas olid nad mööda Bond Streeti ja Miles Streetr vasakule pöördunud. Seal, kus Miles Street Rüütliplatsile suubub, jäi Toby seisma ning hakkas, üks kõrv püsti, teine lontis, edasi-tagasi jooksma nagu koeraliku kahevaheloleku kehastus. Siis paterdas ta meie ümber ringi, aeg-ajalt meile otsa vaadates, otsekui paluks ta oma kimbatuses kaastunnet.
«Mis pagan sel koeral viga on?» urises Holmes. «Nad ei võtnud ju ometi voorimeest ega lennanud minema õhupalliga.»
«Võib-olla seisid nad siin veidi aega paigal?» oletasin mina.

1 Jean Paul — saksa kirjaniku Johann Paul Friedrich Richteri (1763—1825) varjunimi.
' O v a 1 — kriketiväljak Kenningtoni eeslinnas Londonis.
465
«Ahah, kõik on korras. Juba ta liigub jälle,» nentis mu kaaslane kergendatult.
Koer liikus tõepoolest jälle edasi: nuusutanud veel korra teed, jõudis ta äkki otsusele ja tormas minema palju tarmukamalt ja kindlamalt kui enne. Lõhn näis olevat tublisti tugevam kui varem, sest ta isegi ei sirutanud koonu maha, vaid rebis rihma ning püüdis jooksu pista. Nägin Kolmesi säravast pilgust, et ta arvas meid teekonna lõpule lähenevat.
Kiirustasime nüüd piki Nine Elmsi, kuni jõudsime «Valge Kotka» võõrastemajast mööda, «Broderick ja Nelsoni» puuhoovini. Siin pöördus erutusest pöörane koer kcrvalvärava kaudu tarandikku, kus saagijad juba töötasid. Loom sööstis läbi saepuru ja höövlilaastude ikka edasi, piki sõiduteed, ümber nurga mingisse käiku, kahe puuriida vahelt läbi, ning hüppas lõpuks võidukalt klähvides suurele vaadile, mis seisis veel käsikärul, millega ta kohale oli toodud. Keel rippu, seisis silmi pilgutav Toby vaadil ning vaatas kiitust oodates ühelt teisele. Vaat ise ja käru rattad olid mingi tumeda vedelikuga koos ning õhk oli kreosoodihaisust paks.
Vaatasime Sherlock Holmesiga sõnatult teineteisele otsa ja puhkesime siis taltsutamatult naerma.
466

8. BAKER STREETI VABATAHTLIKUD

«Mis nüüd saab?» pärisin. «Toby pole sugugi nii eksimatu.»
«Koer tegi, mis suutis,» vastas Holmes, tõstis looma vaadilt maha ning viis ta puuhoovist välja. «Kui arvesse võtta, missugusel hulgal Londonis iga päev kreosooti veetakse, pole sugugi ime, ei meie jälgedest risti üle oli sõidetud. Kreosooti kasutatakse praegu palju, eriti puidu immutamiseks". Vaene Toby pole süüdi.»
«Siis peame vist vanad jäljed üles otsima.»
«Jah. Ja õnneks ei tule meil kaugele minna. Ilmselt sattus koer Rüütliplatsi nurgal segadusse sellepärast, et seal olid kahed jäljed, mis viisid eri suundadesse. Meie läksime valesid pidi. Nüüd tuleb lihtsalt teisi mööda minna.»
Raskusi meil sellega seoses ei tekkinud. Kui viisime Toby tagasi kohta, kus ta ennist eksiteele sattus, tiirutas ta veidi kohal ringi ja pistis lõpuks uues suunas jooksu.
«Peame silmas pidama, et ta nüüd ei viiks meid sinna, kust kreosooditünn tuli,» tähendasin.
«Ka mulle torkas see mõte pähe. Ent näete, praegu hoidub ta kõnniteele, vaadiga käru aga oli lükatud sõiduteel. Ei, praegu oleme õigetel jälgedel.»
467
Jäljed viisid üle Belmonti väljaku ja Prince Streeti alla jõe poole. Broad Streeti lõpul suundusid nad otse jõe äärde, väikese puust paadisilla juurde. Toby juhtis meid selle lõpuni ning hakkas seal tumedat jõevoogu vaadates kiunuma.
«Meil ei vea,» seletas Holmes, «nad võtsid siit paadi.»
Kaldaäärses vees ja paadisilla ääres loksus palju väikesi paate ja lootsikuid. Viisime Toby kordamööda igaühe juurde, ta nuusutas küll hoolega, ei paistnud aga lõhna üles leidvat.
Kokkuklopsitud maabumissilla kõrval seisis väike tellis-kivimaja. Ülakorruse aknast rippus välja puust silt, millele oli suurte tähtedega maalitud «Mordecai Smith» ja selle all «Paatide üürimine tunni- või päevakaupa».
Teine kiri ukse kohal teatas, et siin peeti ka aurupaati, mida kinnitas suur koksihunnik sadamasillal. Sherlock Holmes silmitses pikkamööda ümbrust ja ta ilme tõmbus tusaseks.
«Paha lugu,» lausus ta. «Need sellid on kavalamad, kui ma arvasin. Ilmselt on nad püüdnud oma jälgi varjata. Kardan, et meil on siin tegemist varem kokkuräägitud asjaga.»

Ta astus just ukse poole, kui see avanes ja umbes kuue-aastane kahupeaga poisipõnn välja lipsas, tema kannul tüsedavõitu, punase näoga naine, suur käsn käes.
«Jalamaid tuled tagasi ja lased enda puhtaks pesta, Jack!» hüüdis naine, «Tule tagasi, va põrguline, isa jõuab varsti koju, ja kui ta näeb, misuke sa välja näed, saame veel mõlemad võtta.»
«Kuule, väikemees!» hüüdis Holmes diplomaatiliselt. «Vaata, mihuke punapõskne võrukael! Kuule, Jack, kas sa tahaksid midagi kingiks saada?»
Poiss kaalutles veidi.
«Tahaksin šillingit,» kohmas ta lõpuks.
«Võib-olla meeldib sulle miski veel rohkem?»
«Jah, kaks šillingit meeldib rohkem,» kostis imelaps pärast arupidamist.
«Noh, ole lahke! Püüa kinni! Tore poiss teil, missis Smith!»
«Jumal õnnistagu teid, söör, tore on ta mul küll, aga igavene naaskel kah. Ei saa ma tast enam jagu, iseäranis kui mees vahel päevade viisi kodunt ära on.»
«Teda siis praegu kodus polegi?» küsis Holmes, hääles pettumusnoot. «Kahju, oleksin tahtnud mister Smithiga kõnelda.»
«Ta on ära eile hommikust saati, söör, ja õigust öelda hakkan tema pärast juba muret tundma. Aga kui teil on paati vaja, söör, siis selle asjaga tulen mina kah toime.»
469
«Tahtsin ta aurupaati üürida.»
«Oh heldeke, söör, aurupaadiga ta nimelt läkski. See mulle just muret teeb — tean, et tal polnud rohkem sütt kaasas kui ainult Woolwichini ja tagasi. Kui ta pargase qleks võtnud, poleks ma mitte üldsegi muretsenud, sest ta on mitu korda varem kah pargasel Gravesendini sõitnud, ja kui asjatoimetust palju, seal isegi ööd olnud. Mis abi on aga aurupaadist ilma süteta!»
«Ta võis ju jõge mööda alla sõites kuskilt sütt juurde osta.»
«Võis küll, aga see poleks sugugi tema moodi. Olen teda tihtilugu kuulnud kirumas, et need seal võtavad paari kotitäie süte eest hingehinda. Ka ei meeldi mulle mitte üks raas see puujalaga mees kõige oma inetu näo ja võõramaa väljarääkimisega. Mida paganat ta siin alati ringi lomberdas?»
«Puujalaga mees?» ühmas Holmes üllatunult.
«Jah, söör, üks pruuni ahvinäoga sell, kes mitmel korral mu vanamehe pool käis. Tema see ajaski minu oma eile öösel üles, ja mis veel hullem — minu vanale oli teada, et teine tuleb, sest tal oli paadis juba aur hakkamas. Ütlen teile otse ära, söör, — ma olen selle asja pärast kohe mures.»
«Kulla missis Smith,» lohutas teda Holmes, «ärge tühja muretsege. Ja kuidas te üldse teate, et see, kes öösel käis, oli puujalaga mees? Ma ei mõista, kuidas te selles nii kindel võite olla.»
«Aga tema hääl! Tunnen teda hääle järgi, see on tal nii-suke jäme jä kähe. Ta koputas aknale — kell võis nii kolme ümber olla — ja hüüdis: «Aja ennast jalule, vana-poiss, aeg on minema panna.» Vanamees ajas siis Jimi üles — see on mu kõige vanem — ja nii nad läksidki, ilma et oleksid mulle sõnagi lausunud. Kuulsin veel, kuidas puujalg mööda kive klõpsus.»
«Kas see puujalaga mees oli üksinda?»
«Seda ei tea ma kindlalt ütelda, söör. Kedagi muud ei kuulnud olema küll.»
«Kahju, missis Smith, mul oleks aurupaati väga vaja läinud ja ma olen kuulnud, et inimesed kiidavad teie ... teie ... mis ta nimi nüüd oligi?»
469
««Aurora», söör.»
«Õige jah, «Aurorat». Kas see on see vana lai roheline, kollase vöödiga paat?»
«Ei, hoopiski mitte. «Aurora» on kõige kenam laevuke siin jõe peal. Hiljaaegu just värskelt värvitud — must, kahe punase jutiga.»
«Tänan. Loodetavasti saate varsti mister Smithilt teateid. Sõidan jõge mööda alla, ja kui ma «Aurorat» näen, ütlen

mister Smithile, et te tema pärast mures olete. Ütle-, site, et laeval on must korsten?»
«Mitte üleni, söör, valge triip on keskel.»
«Õige jah, laev ise pidi must olema. Head päeva, missis Smith. Watson, näete, seal seisab paadimees, sõidame temaga üle jõe.»
«Sedasorti inimestega on kõige tähtsam mitte lasta välja paista, et nende informatsioon teile karvavõrdki korda iäheb,» ütles Holmes, kui me paadis istet võtsime. «Kui nad sellest aru saavad, on neil kohe suu lukus. Aga kui kuulate neid otsekui vastumeelselt, nagu natukese aja eest nägite, saate tõenäoliselt teada kõik, mis tarvis.»
«Meie kurss on nüüd üsna klaar,» tähendasin mina.
«Mida teie siis oma aruga ette võtaksite?»
«Uuriksin paadi ja sõidaksin sellega jõge mööda alla «Aurorale» järele.»
«Kulla mees, see oleks liiga raske ülesanne. «Aurora» võis randuda iga valgma juures kummalgi pool jõge siit kuni Greenwichini. Allpool silda moodustavad paadisadamad miilide pikkuselt täieliku labürindi. Kui te sellega üksinda peale hakkaksite, kuluks teil palju päevi, enne kui nad kõik läbi käia jõuate.»
«Võtke siis politsei appi.»
«Ei. Arvatavasti teatan viimasel hetkel ainult Athelney Jonesile. Ta ei ole halb mees ja ma ei tahaks"ta teenistuskäigule kahju teha. Aga nüüd, kus me juba nii kaugele oleme jõudnud, on mul kange tahtmine asi omal jõul selgeks saada.»
«Vahest paneme siis lehte kuulutuse ja pärime valgmaomanikelt järele?»
«Taga paremaks! Mehed saaksid ainult teada, et neil juba kannul ollakse, ja pistaksid silmapilk Inglismaalt plehku. Küllap neil on niigi mõttes jalga lasta, aga seni kui nad arvavad, et neil midagi karta ei ole, ei hakka nad kiirustama. Siinkohal tuleb Jonesi ettevõtlikkus meile kasuks: ajalehed toovad kindlasti ära tema arvamuse selle loo
470
kohta ja põgenikud jäävad uskuma, et kõik tagaajajad on valedel jälgedel.»
«Mida me siis teeme?» pärisin, kui me Millbanki parandusmaja ligidal randusime.
«Võtame selle troska, sõidame koju, sööme hommikueinet ja heidame tunnikeseks puhkama. On üsna tõenäoline, et järgmise öö peame jälle jalul olema. Pidage mõne postkontori juures kinni, kutsar! Toby jätame esialgu endale, sest temast võib veel abi olla.»
Peatusime Great Peter Streeti postkontori juures ja Holmes saatis telegrammi.
«Mis te arvate, kellele see läks?» küsis ta, kui me oma teekonda jätkasime.
«Kus! peaksin mina seda teadma.»
«Kas mäletate veel Baker Streeti vabatahtlikku politseiüksust, keda ma Jefferson Hope’i juhtumi puhul kasutasin?»
«No ja siis?» puhkesin ma naerma.
«Antud juhul võivad nad meile suure teene osutada. Kui neist abi pole, on mul veel teisi võimalusi varuks, aga nendega teeksin kõigepealt proovi. Telegramm läks väikesele räpasele leitnant Wigginsile, ja ma olen kindel, et enne kui me pruukostiga lõpule jõuame, on ta oma kambaga kohal.»
Kell oli juba poole üheksa ligi ja ma tundsin öiste erutuste järel tugevat reaktsiooni. Olin kuidagi lõtv ja roidunud, pea oli mul uimane ning keha väsinud. Mul puudus kutsealane entusiasm, mis mu kaaslast, innustas,, ka ei saanud ma suhtuda asjasse kui lihtsalt abstraktsesse vaimsesse probleemi. Mis puutus Bartholomew Sholtosse, siis olin temast vähe head kuulnud ega võinudki tema tapjate vastu eriti tugevat antipaatiat tunda. Aardega oli aga lugu teine. See — või osa sellest — kuulus täie õigusega miss Morstanile. Kuni oli olemas võimalus aaret kätte saada, olin valmis kas või kogu elu sellele eesmärgile pühendama. Sain muidugi aru, et aarde leidmisega oleks neiu mulle igavesti kättesaamatuks muutunud, ent mu armastus ei olnud nii väiklane ega omakasupüüdlik, et see teadmine oleks suutnud mind mõjutada. Kui Holmes töötas väsimatult, et kurjategijaid

kätte leida, siis minul oli kümme korda tugevam ajend, mis kihutas mind aaret üles otsima.

Kodus Baker Streeti! kümblesin, vahetasin kõik riided ning tundsin ennast jälle imeväärselt värskena. Alla
471
minnes leidsin hommikusöögi laual ja Holmesi kohvi valamas.

«Näete, juba ongi lehes,» osutas ta naerdes avatud aja-lehele. «Energiline Jones ja kõikenägev reporter on kahe peale toreda loo valmis teinud. Aga teil on sellest vist juba kõrini. Laske parem kõigepealt singil ja munadel hea maitsta.»

Võtsin talt ajalehe ja lugesin läbi lühikese artikli, mis kandis pealkirja «Salapärane juhtum Ülem-Norwoodis».

Eile umbes kell kaksteist öösel, kirjutas «Standard», leiti Ülem-Norwoodis Pondicherry Lodgeis mister Bartholomew Sholto oma toast surnuna. Kõik asjaolud viitavad sellele, et tegemist on roimaga. Meile teadaolevatel andmetel ei leitud mister Sholto kehalt küll tegelikke vägivalla jälgi, ent väärtuslik kogu india kalliskive, mis kadunu päris oma isalt, on ära viidud. Selle avastuse tegid kõigepealt mister Sherlock Holmes ja doktor Watson, kes saabusid Pondicherry Lodgei koos kadunu venna mister Thaddeus Sholtoga. õnneliku juhuse läbi viibis tuntud salapolitseinik mister Atheiney Jones parajasti Norwoodi' politseijaoskonnas ning jõudis pool tundi pärast esimest häiret tegevuspaigale. Andekas ja suurte kogemustega detektiiv sai peagi kurjategijatele jälile ning arreteeris kadunu venna Thaddeus Sholto, majapidajanna missis' Bernstonei, Lal Rao nimelise hindust teenri ja uksehoidja või väravavahi McMurdo. On päris kindel, et varas või vargad pidid maja hästi tundma, sest nagu suurte professionaalsete teadmistega mister Jonesi täpsed uurimised lubasid järeldada, ei sisenenud kurjategijad mitte ukse ega akna kaudu, vaid läbi katuseluugi ruumi, mis on ühenduses tollega, kust laip leiti. Selle tõestatud takti najal võib öelda,, et siin polnud tegemist lihtsalt juhusliku murdvargusega. Seadusesilma viivitamatu ja energiline tegutsemine näitab, kui suurt kasu võib niisugusel juhul tuua üksainus teo- ning juhtimisvõimeline inimene. Tuleb tunnistada, et antud juhtum toetab veenvalt nende väiteid, kes soovivad näha meie detektiive rohkem detsentraliseerituna, nii et nad saaksid lähemalt ja efektiivsemalt kokku puutuda juhtumitega, mida nad peavad uurima.

«Kas pole tore?» muigas Holmes kohvitassi tagant. «Kuidas teie arvate?»

«Arvan, et meidki oleks selle roima pärast äärepealt pokri pistetud.»
472
«Seda minagi. Kui Atheiney Jonesile uus tegutsemis-hoog peale tuleb, pole meie julgeolek enam sugugi kindel.»

Samal hetkel helistati ägedasti uksekella ja oli kuulda, kuidas meie perenaine missis Hudson kohkunult ning etteheitvalt häält tõstis.

«Taevas hoidku, Holmes,» hüüdsin ma toolilt tõustes, «juba nad vist tulevadki meile järele.»

«Nonoh, nii hull see asi veel pole. Need on irregulaar-väed - Baker Streeti vabatahtlikud.»

Ta ei olnud veel lõpetanud, kui trepilt kostis paljaste jalgade padinat ja heledaid hääli, ning tuppa tormas terve tosin kasimata räbalapuntraid. Lärmakast sissetungist hoolimata näitasid nad siiski üles teatavat distsiplineeritust, sest kohe tuppa jõudes võtsid nad ühte ritta ja jäid meile ootavalt otsa vaatama. Üks neist, pisut pikem ja vanem kui teised, astus sammu võrra ette, endal nägu nii tõsine ja tähtis, et ajas vägisi naerma.

«Sain teie sõnumi kätte, söör,» ütles naakmann, «ja tõin poisid kähku siia. Piletid maksid kolm šillingit ja kuus penni.»

«Palun väga,» lausus Holmes ning otsis taskust mõned mündid. «Edaspidi kannavad poisid asjast sulle ette, Wiggins, ja sina omakorda minule. Ma ei saa lubada, efte kõik niimoodi majja sisse tormate. Aga praegu on sedaviisi paremgi: saate kõik korraga juhtnöörid kätte. Minu soov on kuulda, kus asub Mordecai Smithi

aurupaat «Aurora», üleni must, kahe punase triibuga külgedel, korsten must, valge vöödiga. Paat on sõitnud kuhugi allajõge. Tahan, et. üks poiss peaks valvet Millbanki kohal Mordecai Smithi paadisilla juures ja teataks, kui paat tagasi tuleb. Peate ülesande eneste vahel ära jagama ja mõlemad kaldad hoolega läbi otsima. Otsekohe, kui midagi kuulete, teatate mulle. Selge?».
«Jah, söör,» vastas Wiggins.
«Tasu vana taksi järgi, lisaks gini sellele, kes paadi leiab. Siin on päevaraha ette. Ja nüüd laske varvast!»
Holmes andis igaühele šillingi ja poisid lippasid trepist alla. Hetk hiljem nägin neid juba kihutamas piki tänavat.
«Kui paat veel vee peal on, leiavad nad ta kindlasti üles,» ütles Holmes laua tagant tõustes ja piipu süüdates. «Nad käivad kõikjal, näevad kõike, kuulevad kõikide juttu. Loodan veel enne õhtut teada saada, et paat neil käes on. Seni pole meil muud teha kui tulemusi oodata.
473
Kadunud jälgi ei leia me enne, kui avastame «Aurora» või mister Mordecai Smithi.»
«Need toiduraasud oleksid vist Tobyle üsna mokka-mööda. Heidate magama, Holmes?»
«Ei, ma pole väsinud. Mul on kummaline organism. Töö ei väsita mind kunagi, küll aga kurnab jõudeolek. Suitsetan veidi ja pean aru selle isevärki loo üle, mille mu kena klient meile esitas. Kui on üldse olemas lihtsaid ülesandeid, siis peaks käesolev seda kindlasti olema. Puujalaga mehed ei ole nii väga tavalised ja teine kurjategija peaks minu meelest täiesti haruldane olema.»
«Jälle see teine!»
«Ma ei taha temast teie ees mingisugust saladust teha. Aga küllap on teil endalgi tema kohta oma arvamus kujunenud. Võtke arvesse järgmisi andmeid: tillukesed paljaste jalgade jäljed, varbad, mida saapad pole kunagi koomale pigistanud, — lisaks on ta väga väle olend, kaasas kivi-peaga vasar ja väikesed mürgitatud nooled. Mida te sellest kõigest järeldate?»
«See peab olema metslane!» hüüatasin ma. «Võib-olla mõni neist indialastest, kes olid Jonathan Smalli liitlasteks.»
«Vaevalt küll,» vastas Holmes. «Kui ma neid kummalisi relvi nägin, kaldusin esialgu ka ise seda arvama, aga isevärki jäljed sundisid mind oma arvamust muutma. India poolsaarel elab tõesti väikesekasvulisi inimesi, aga niisuguseid jälgi poleks nad küll saanud jätta. Pärismaalasest hindul on pikk ja sale jalg. Sandaale kandval muhameedlasel hoiab suur varvas teistest tublisti eemale, sest tavaliselt käib sealt sandaalirihm läbi. Ja neid väikesi nooli saab lasta ka ainult ühteviisi. Neid puhutakse läbi puhk-püssi. Noh, kust meie metslane siis pärit võiks olla?»
«Lõuna-Ameerikast,» panin ette.
Holmes sirutas käe ja võttis riiulilt mahuka köite.
«See on esimene köide kirjastamisel olevast geograafilisest leksikonist. Seda võib kõige värskemaks ja usaldusväärsemaks teatmeallikaks pidada. Mis siin siis öeldakse? «Andamani saared — asuvad Bengali lahes, 340 miili Sumatrast põhja pool.» Hm, hm! Mis siis veel? Niiske kliima, korallirahud, haid, Port Blair, sunnitööliste barakid, Rutlandi saar, paplid ... Ahah, palun väga: «Andamani saarte põliselanikke võib vist pidada kõige väikesekasvulisemaks tõuks kogu maakeral, kuigi mõned antropoloogid seavad neist ettepoole Aafrika bušmanid, ühe
474
Ameerika indiaanlaste suguharu ja Tulemaa elanikud. Andamanlaste keskmine pikkus on vähem kui neli jalga, aga leidub ka täiskasvanud pärismaalasi, kes on veel palju lühemad. Nad on metsikud ja tõrksad, ent kui suudetakse võita nende usaldus, võivad nad saada truudeks sõpradeks.» Pange seda tähele, Watson. Ja kuulake edasi. <Andamanlane on üldiselt üsna võika välimusega, suure inetu peaga, väikeste õelate silmade ja moondunud näojoontega. Sealjuures on neil märkimisväärselt väikesed käed ja jalad. Nad on nii tõrksad ja metsikud, et kõik inglise ametivõimude katsed väheselgi määral nende poolehoidu võita on osutunud

asjatuks. Nad on alati olnud laevaõnnetusel randa uhutud meremeeste hirm, sest nad löövad ellujäänutel kolbad kivivasaraga sisse või lasevad nende pihta mürgitatud nooli. Niisugused tapatalgud lõpevad harilikult inimliha söömisega.» Vaat missugune kena ja armastusväärne rahvas, Watson! Kui see sell oleks saanud oma heaksarvamise järgi talitada, oleks lugu veelgi võikama ilme võtnud. Olen kindel, et isegi praeguse asjade seisu juures annaks Jonathan Small palju selle eest, et ta teda poleks abiks võtnud.»

«Aga kuidas ta selle haruldase kaaslase üldse sai?»

«Seda ma küll ei tea ütelda. Kuna me aga kindlaks tegime, et Small tuli Andamani saartelt, siis polegi nii suur ime, kui ta selle metslase kaasa tõi. Kindlasti saame aja jooksul kõik teada. Kuulge, Watson, te olete omadega ju lausa läbi. Heitke siia diivanile ja vaatame, kas saan teile une silma.»

Holmes võttis nurgast viiuli, ja kui ma pikali viskasin, hakkas ta mängima õrna unistavat meloodiat — kindlasti ta enda loodut, sest improviseerimiseks oli tal tõesti annet. Mäletan, et nägin veel ähmaselt ta kõhnu käsi, tõsist nägu ja poogna liikumist. Siis kandsid mind helimere pehmed lained rahulikult unelmate maale, kus mulle otsa vaatas Mary Morstani armas nägu.

9. AHEL KATKEB

Ärkasin alles õhtupoolikul ning tundsin end täiesti värske ja väljapuhanuna. Holmes konutas ikka veel laua ääres, nagu ta minust oli jäänud, ainult et viiuli oli ta kõrvale pannud ning istus nüüd ninapidi raamatus. Kui ma
475
ennast liigutasin, vaatas ta minu poole ja ta nägu oli üsn pilves ning murelik.

«Oli teil aga sügav uni,» lausus ta. «Kartsin, et ajame teid oma jutuga üles.»

«Ei ma kuulnud midagi,» vastasin. «Toodi teile uudiseid?»

«Kahjuks mitte. See on tõesti imelik ja teeb mulle tuska. Lootsin selle aja peale juba midagi kindlat teada saada. Asja käis Wiggins ette kandmas — kõneles, et paadist pole jälgegi. Igatahes äärmiselt ebameeldiv takistus, sest iga minut on kallis.»

«Saan ehk mina millegagi aidata? Olen nüüd täiesti värske ja võin väga hästi järgmise öö üleval olla.»

«Ei, meie ei saa siin midagi teha. Peame ainult ootama. Kui me kodunt välja läheme, võib meie äraolekul teade tulla ja siis on hiljaksjäämine kindel. Teie võite teha, mis teile meeldib, mina aga pean valvesse jääma.»

«Siis ma lähen käin Camberwellis missis Cecil Forresteri pool ära. Eile ta palus mind tulla.»

«Missis Forrester?» kordas Holmes, silmis naeruvine.

«Nojah, miss Morstan muidugi ka. Nad tahtsid väga kuulda, mis on vahepeal juhtunud.»

«Mina teie asemel neile liiga palju ei räägiks,» õpetas Holmes. «Naisi ei või kunagi täielikult usaldada, isegi mitte kõige paremaid.» .

Ma ei hakanud aega raiskama, et sellele jõledale mõtteavaldusele vastu vaielda.

«Olen tunni-paari pärast tagasi,» ütlesin. «Väga hea! Õnn kaasa! Aga kuulge, kui te üle jõe lähete, võiksite ühtlasi ka Toby ära viia, sest vaevalt meil teda nüüd enam tarvis läheb.»

Võtsingi siis krantsi kaasa ja andsin ta koos poole sovriniga Pinchin Lane'i topisetegijale üle. Camberwellis leidsin miss Morstani öistest seiklustest pisut kurnatuna, aga otse janunemas uudiste järele. Ka missis Forrester põles uudishimust. Kõnelesin neile, mida me olime teinud, jättes kõige hirmsamad üksikasjad siiski vahele. Nii kõnelesin ma küll mister Sholto surmast, mitte aga sellest, kuidas nimelt mõrv oli sooritatud. Kõigist kärbetest hoolimata oli mu jutustus nendele ikka veel küllalt kohutav ja hämmastav.

«See on ju päris romaan kohe!» hüüdis missis Forrester. «Tütarlaps, kellele tehakse ülekohut, poolemiljonine aare, mustanahaline inimsööja ja puujalaga jõhkard.

476

Kaks viimast asendavad traditsioonilist lohet või õelat krahvi.»

«Veel on selles loos kaks rändrüütlit, kes tütarlapsele appi tulevad,» lisas miss Morstan ning heitis mulle särava pilgu.

«Ma ei mõista, Mary, kuidas te saate nii rahulik olla! Teie õnn sõltub ju sellest, kuidas see jälitamine lõpeb. Kujutlege väid, mida tähendab olla nii rikas: kogu maailm on teie jalge ees maas!»

Mul hüppas süda rõõmust, kui nägin, et neiu ei ilmutanud sellise väljavaate puhul mingit vaimustust. Otse vastupidi, ta heitis pea uhkelt selga, nagu ei läheks asi talle üldse korda.

«Mis mind huvitab, on mister Thaddeus Sholto saatus,» lausus miss Morstan, «muul ei ole tähtsust. Tema toimis minu suhtes igati sõbralikult ja ausalt. Meie kohus on ta sellest hirmsast ja alusetust süüdistusest vabastada.»

Camberwellist lahkusin alles hilisel õhtutunnil ning selleks ajaks, kui ma koju jõudsin, oli päris pime. Mu korterikaaslase raamat ja piip lebasid laual, ise oli ta aga kadunud. Vaatasin otsivalt ringi, ent mingit sedelikest ma ei märganud.

«Mister Sherlock Holmes on vist välja läinud?» pärisin perenaiselt, kes tuli eesriideid ette tõmbama.

«Ei, söör. Ta läks oma tuppa. Kas teate, söör,» alandas ta oma hääle mõjuvaks sosinaks, «olen ta tervise pärast mures.»

«Mispärast, missis Hudson?»

«Noh, ta on nii imelik, söör. Pärast seda kui te ära läksite, ta muudkui kõndis ja kõndis, ikka edasi ja tagasi, edasi ja tagasi, nii et ta sammud mulle juba närvidele käima hakkasid. Siis oli kuulda, kuidas ta endamisi kõneles ja pomises, ja iga kord, kui kell helises, tuli ta trepiotsa juurde ja päris: «Kes see oli, missis Hudson?» Nüüd läks ta oma tuppa ja virutas ukse kinni, aga minu juurde on kuulda, kuidas ta seal ikka endist viisi marsib. Loodan väga, söör, et ta haigeks ei jää* Võtsin endale julguse ja soovitasin tal mõnd rahustavat rohtu sisse võtta, aga ta vahtis mulle selle peale niisuguse näoga otsa, et katsusin ainult, kuidas tulema sain.»

«Ma ei usu, et oleks põhjust muret tunda, missis Hudson,» seletasin mina. «Olen teda vahel varemgi sellisena näinud. Ta lihtsalt juurdleb millegi üle ja see teeb ta rahutuks.»

477

Püüdsin meie väärikale perenaisele asja seletada häs kergel toonil, aga mul endalgi läks süda raskeks, kui ma kogu pika öö aeg-ajalt Holmesi samme kuulsin. Teadsin hästi, kuidas ta elav vaim pealesunnitud tegevusetuse vastu mässas.

Hommikueinele tuli ta väga roidununa, silmade all tumedad varjud ja põskedel palavikuline puna.

«Teete endale liiga, vanapoiss,» ütlesin talle. «Kuulsin, kuidas te öö läbi ringi kõndisite.»

«Ei saanud jah magada,» vastas Holmes. «See põrgulik probleem tapab mu ära. Hirmus rumal on niisuguse pisiasja taha toppama jääda, kui kõigest muust on üle saadud. Tean roimarite välimust, tean, missugune on paat — ühesõnaga, tean kõike, ja ometi ei saa nende kohta ühtegi teadet. Rakendasin veel teisigi jõude tööle ning olen kasutanud kõiki minu käsutuses olevaid vahendeid. Kogu jõe ulatuses on mõlemad kaldad läbi otsitud, aga uudiseid ei mingeid, ka pole missis Smith oma abikaasast kuulnud. Hakkan juba arvama, et nad paadi põhja lasksid. Aga sellele oletusele on vastuväiteid.»

«Võib-olla juhatas missis Smith meid valedele jälgedele.»

«Ei, selle võimaluse võime rahuga kõrvale jätta. Pärisin järele — niisugune paat on tõesti olemas.» «Viimati sõitis ta hoopis ülesjõge?»

«Kaalusin ka seda võimalust — üks otsijate rühm käib ülalpool kaldad kuni Richmondini läbi. Kui täna mingit teadet ei tule, hakkan homme ise otsima ja mitte niivõrd paati kui just mehi. Aga päris kindlasti kuuleme neist varem.»

Ja siiski me ei kuulnud. Me ei saanud ühtegi teadet ei Wigginsilt ega teistelt otsijatelt. Enamik ajalehti tõi ära artikleid Norwoodi kurbmängu kohta. Kõik paistsid olevat vaese Thaddeus Sholto vastu väga vaenulikult häälestatud. Uusi detaile ükski leht ei andnud, peale selle, et järgmisel päeval pidi aset leidma kohtuistung. Jalutasin õhtul Camberwelli, et daamidele meie ebaedust teatada. Tagasi jõudes leidsin Holmesi rõhutuna ning tusasena. Ta vaevalt vastas mu küsimustele ja tegeles terve õhtu läbi mingi keeruka keemilise analüüsiga. Pärast pikaajalist retortide kuumendamist ning aurude destilleerimist oli lõpptulemuseks niisugune hais, mis mu lihtsalt toast välja ajas. Varase hommikuni kuulsin katseklaaside kõlksu-mist — järelikult tegeles Holmes ikka veel oma lehkava katsega.
478
Koidu ajal ehmusin äkitselt ärkvele ja leidsin üllatusega Holmesi oma sängi kõrvalt. Seljas oli tal kore lühikese kuuega meremeheülikond ning kaela ümber jämedast riidest punane rätt.

«Lähen jõge mööda allapoole, Watson,» seletas ta. «Mõtlesin kõik veel kord hoolega läbi ja teist väljapääsu ei leidnud. Igatahes on asi seda väärt, et järele proovida.»

«Ma võin ometi kaasa tulla?» küsisin. «Ei, teist on rohkem kasu, kui te mu esindajana siia lääte. Ega ma isegi tahaks ära minna, sest kuigi Wiggins oli eile õhtul juba lootust kaotamas, on vägagi võimalik, et täna kuuleb uudiseid. Tahaksin, et avaksite kõik kirjad ja telegrammid ning toimiksite oma äranägemise järgi, kui mingeid teateid peaks tulema. Võin ma teile lootma jääda?»

«Aga muidugi.»

«Kardan, et te mulle telegrafeerida ei saa, sest ma ei tea öelda, kuhu just satun. Kui mul veab, siis ma muidugi kauaks ei jää. Aga enne ma tagasi ei tule, kui nende kohta mingisuguseidki teateid saan.»

Hommikueineni polnud Holmesist veel midagi kuulda. Avanud «Standard'i», leidsin meie juhtumi kohta siiski midagi uut.

Veel kord Ülem-Norwoodi tragöödiast rääkides on meil põhjust uskuda, kirjutas leht, et asi on palju komplitseeritum ning salapärasem, kui algul arvati. Uued tunnistused näitavad, et mister Thaddeus Sholto ei saa kuidagiviisi asjasse segatud olla. Ta lasti koos majapidajanna missis Bernstone'iga eile õhtul vabaks. Arvatakse siiski, et politsei on õigetel kurjategijatel jälil ning et mister Athelney Jones Scotland Yardist rakendab roimarite tabamiseks kogu oma tarmu ja vaimuerksuse. Uusi arreteerimisi võib oodata iga hetk.

«Noh, selles suhtes on asi korras,» mõtlesin endamisi. «Sholtost sõber on igatahes vaba. Huvitav, kellel nad siis nüüd jälil on, kuigi see paistab olevat rohkem lihtsalt trafaretne väljend, mida tarvitatakse siis, kui politseil järjekordselt midagi untsu on läinud.»

Viskasin ajalehe lauale, aga siis langes mu pilk ühele kuulutusele viimasel veerul. See kõlas järgmiselt:

Kadunud. Möödunud teisipäeval umbes kell kolm öösel sõitsid paadimees Mordecai Smith ja tema poeg Jim
479
aurupaadiga «Aurora» välja ega ole tagasi tulnud. Paat on musta värvi, kahe punase triibuga, korsten must, valge vööt keskel. Viis naela vaevatasuks sellele, kes teatab Mordecai Smithi ja «Aurora» asukohast missis Smithile, Smithi paadisild, või Baker Street 221-b.

Baker Streeti aadress näitas mulle selgesti, et selle oli lehte pannud Holmes. Kuulutus oli minu arvates väga leidlikult sõnastatud: põgenikud pidid seda lugedes nägema ainult naise endastmõistetavat muret oma kadumaläinud mehe pärast.

Päev oli pikk. Iga kord, kui keegi koputas või kiirel sammul meie majast mööda kõndis, arvasin, et see on kas Holmes või mõni, kes tema kuulutuse peale tuleb. Püüdsin lugeda, aga mu mõtted libisesid ikka jälle meie ebatavalistele otsingutele ja nende objektile — väliselt nii kokkusobimatule lurjustepaarile. Mind vaevas kahtlus, kas mu kaaslase arutluses siiski mõnd olulist viga ei esinenud. Vahest oli ta mingi suure eksituse

ohvriks langenud? Kas polnud võimalik, et ta elav ja spekulatiivne mõistus oli kogu selle pöörase teooria puudulikele eeldustele ehitanud? Ma küll ei teadnud, et ta oleks kunagi eksinud, ent võis ju ka teraseima mõistusega inimene juhuslikult vea teha. Oletasin, et eksiteele võis ta kõige tõenäolisemalt sattuda oma ülirafineeritud loogika tõttu — sellepärast, et tavalisele ja lihtsale seletusele eelistas ta alati keerukat ja iseäralikku. Teiselt poolt aga olin ju ise näinud tõendusi ja kuulnud, kuidas Holmes oma järeldusi põhjendas. Meenutades kogu seda imelike seikade ahelat, millest paljud olid küll iseenesest tühised, ent paistsid kõik ikkagi üksteisega seoses olevat, ei saanud ma salata, et isegi kui Holmesi seletus vale oli, pidi tõde olema niisama outre[1] ja kohutav.
Kell kolm pärastlõunal helistati ägedasti uksekella, hallist kostis tugevat mehehäält ja minu üllatuseks ilmus uksele ei keegi muu kui mister Athelney Jones ise. Ta erines küll suuresti tollest järsust ja isandlikust kaine mõistuse kuulutajast, kes Ülem-Norwoodis asja nii enesekindlalt üle oli võtnud. Mehe ilme oli kuidagi löödud ning ta olek alandlik, koguni vabandav.
1 Äärmuslik, liialdatud (pr. k.).
480
«Tere päevast, söör, tere päevast,» lausus ta. «Mister Sherlock Holmes on vist välja läinud?»
«Seda küll, ja kahjuks ei tea ma öelda, millal ta tuleb. Aga võib-olla jääte ootama? Võtke, palun, istet ja proovige neid sigareid.»
«Tänan väga, selle vastu poleks mul midagi,» vastas ta, pühkides suure punase taskurätikuga nägu.
«Valan teile ehk soodaveega viskit?»
«Olgu pealegi — pool klaasikest. Väljas on praeguse aastaaja kohta õige palav ja mul oli nii palju jooksmist ja õiendamist. Te kuulsite minu arvamust selle Norwoodi juhtumi kohta?»
«Mäletan, et väljendasite seda küll.»
«Mnjah, pidin ta revideerimisele võtma. Olin oma võrgu juba tihedasti mister Sholto ümber kokku tõmmanud, kui ta äkki ühest august välja lipsas. Ta esitas alibi, mida polnud võimalik ümber lükata. Sellest ajast peale, kui ta oma venna toast välja tuli, oli ta ikka kellegagi koos olnud. Nii et tema ei saanud see olla, kes üle katuse ja läbi luugi ronis. Väga tume juhtum — kogu mu ametialane kuulsus on kaalul. Mul oleks väga hea meel, kui ma kelleltki pisut abi saaksin.»
«Eks me kõik vaja vahel teiste abi,» lohutasin mina.
«Teie sõber mister Sherlock Holmes on erakordne inimene, söör,» kähistas Jones usalduslikult. «Ta on mees, kes juba alla ei anna. Tal on hea hulk asju lahendada olnud ja veel pole juhtunud, et tema omadega kimpu jääks. Tema meetodid on küll ebatavalised ja oma teooriaid kipub ta ka kujundama pisut ülepeakaela, aga ma võin kõigile julgesti öelda, et üldiselt oleks temast üsna lootustandev kriminaalpolitseinik tulnud. Sain talt täna hommikul telegrammi, mille põhjal arvan, et see Sholto saladus on tal juba otsapidi käes. Siin ta telegramm on.»
Jones võttis taskust telegrammi ja ulatas mulle. See oli saadetud kell kaksteist Poplarist ja kõlas järgmiselt:
Minge kohe Baker Streetile. Kui ma veel tagasi pole, siis oodake. Olen Sholto kambal jälil. Kui tahate finišit kaasa teha, võite õhtul meiega kaasa tulla.
«Kõlab toredasti. Nähtavasti on ta jäljed jälle üles leidnud,» laususin.
«Tähendab tema oli need siis kah vahepeal kaotanud,» hüüdis Jones ilmse rahuldustundega. «Jah, isegi kõige paremad meie hulgast lähevad vahel omadega rappa. See siin võib muidugi ka valehäire olla, aga minu kui polit-
481
seiametniku kohus on igast võimalusest kinni hakata. Keegi vist helistab. Võib-olla ongi juba Holmes.»
Keegi tuli raskel sammul trepist üles, puhkides ja ägisedes, otsekui tuleks tal õhust hirmsasti puudu. Korra või paar ta peatus, nagu ei suudaks enam edasi ronida, lõpuks aga jõudis meie ukseni ja astus sisse. Tulnuka välimus oli üsna vastav sellele, mida olime kuulnud. Ta oli elatanud mees, seljas meremeheülikond, vana

tormijakk kurguni kinni nööbitud. Selg oli vanamehel kühmus, jalad värisesid ja astma mattis hinge. Ta toetus jämedale tammepuust kepile ja ta õlad kerkisid iga kord raskelt, kui ta suure pingutusega püüdis õhku kopsudesse tõmmata. Kaela ja lõua ümber oli tal suur kirju sall, nii et ta näosf ei paistnudki palju peale elavate tumedate silmade, nende kohal kaarduvate valgete kulmupuhmaste ning halli sorakil põskhabeme. Üldiselt jättis ta mulje kunagisest auväärsest merekarust, kes on vanaks jäädes viletsusse sattunud.

«Mida te soovite, kulla mees?» küsisin talt.

Võõras vaatas toas ringi pikkamööda ja põhjalikult, nagu vanadel inimestel kombeks.

«Kas Sherlock Holmes on kodus?» küsis ta.

«Ei, aga mina olen tema asetäitja. Võite mulle usaldada iga sõnumi, mis te tema jaoks tõite.»

«Aga mina jälle pidin seda ütlema ainult temale.»

«Ma ju räägin teile, et olen siin tema asemel. Kas tulite Mordecai Smithi paadi asjus?»

«Jah. Tean täpselt, kus see asub. Ja ma tean ka, kus need mehed on, keda ta taga ajab. Ja ma tean, kus on varandus. Kõik on mul teada.»

«Rääkige siis mulle, ja mina ütlen mister Holmesile edasi.»

«Aga ma pidin seda ütlema ainult talle endale,» kordas mees visalt vanainimese kangekaelsusega. «Noh, siis peate teda ootama.»

«Ei, ei; ei hakka ma kellegi lõbuks oma päeva raiskama. Kui mister Holmesi kohal pole, las ta siis otsib need mehed ise üles. Teie kummagi väljanägemine mulle ei meeldi ja teile ei kõnele ma mitte ühte sõna.»

Vanamees hakkas ukse poole liipama, Athelney Jones aga seisis talle ette.

«Oodake natuke, sõbrake,» lausus ta. «Teil on edasi anda tähtsad teated ja niisama lihtsalt te minema kõndida ei tohi. Kas teile meeldib või mitte, igatahes hoiame teid seni siin, kuni mister Holmes tagasi tuleb.»

482

Vana meremees üritas uksele tormi joosta, aga Athelney Jones toetas oma laia selja selle vastu ja vanamees taipas, et vastuhakust pole abi.

«Vaat kus peenike vastuvõtt!» karjus ta ja põrutas kepiga vastu põrandat. «Mina tulen härrasmehele külla ja teie, keda ma elu sees varem pole näinud, võtate mu kinni ja käite minuga niimoodi ümber!»

«Kahju te sellest ei saa,» seletasin mina. «Maksame teile kaotatud aja kinni. Võtke siin sohval istet — ja ega teil kuigi kaua oodata tulegi.»

Vanamees tatsas õige tusaselt diivani juurde, istus ja peitis näo kätesse. Meie Jonesiga suitsetasime edasi ning jätkasime oma kõnelust. Äkki aga kostis meie jutu sekka Holmesi hääl.

«Võiksite mulle ka ikka sigarit pakkuda.»

Võpatasime mõlemad. Meie kõrval istus Holmes ja ta silmad särasid lõbusalt.

«Holmes!» hüüatasin. «Teie! Aga kuhu vanamees kadus?»

«Vanamees on siin,» näitas Holmes valget juuksepahmakat. «Siin ta on — parukas, põskhabe, kulmud ja kõik muu. Pidasin ise kah oma maski päris heaks, aga ei julgenud siiski loota, et ta nii kõva proovi läbi teeb.»

«Ah te kelm!» möirgas Jones vaimustusega. «Teist oleks võinud näitleja saada, pealegi haruldaselt hea näitleja. See vaestemajaköha oli nii ehtne ja niisuguste tudisevate jalgade eest makstaks vähemalt kümme naela nädalas. Ainult teie välkuvad silmad tulid mulle tuttavad ette. Ei saanud te meie käest nii lihtsalt minema ühtigi!»

«Töötasin selles kostüümis terve päeva,» selgitas Holmes sigarit süüdates. «Teate, suur osa kurjategijaid hakkab mind juba ära tundma — eriti pärast seda, kui meie sõber pähe võttis mõned mu juurdlused avalikkuse ette viia. Ja nüüd võin ma sõjatee jalge alla võtta ainult siis, kui olen end väheke maskeerinud. Mu telegrammi saite kätte?»

«Jah, sellepärast ma just tulingi.» «Kuidas teil siis asi areneb?»

«Kõik on tühja jooksnud. Kaks vangi tuli vabaks lasta ja teise kahe vastu puuduvad kah süütõendid.»

«Pole viga. Varsti saate meilt kaks tükki asemele, ainult et teil tuleb selleks minu korraldusi täita. Kuulsuse võite kõik endale saada, aga tegutsema peate minu ettekirjutuste järgi. Olete nõus?»

483

«Täielikult. Kui te ainult aitate mehed kinni võtta!»

«Hüva. Kõigepealt on mul vaja Westminsteri maabumissilla juurde kella seitsmeks kiiret politseipaati — aurupaati.»

«Seda on lihtne korraldada. Üks paat on alati seal ligidal, aga ma võin ka üle tänava astuda ja telefoneerida, et asi kindel oleks.»

«Veel on mul vaja kaht tugevat meest, juhuks kui meile vastupanu peaks osutatama.»

«Kaks või kolm politseinikku tuleb paadiga kaasa. Mis veel?»

«Kui me kurjategijad kinni võtame, peaksime aarde kätte saama. Arvan, et mu sõber viiks kasti meeleldi noorele daamile, kellele kuulub õigusega pool aardest. Las tema avab kasti esimesena. Eks ole, Watson?»

«See teeks mulle suurt rõõmu.»

«Üsna ebaharilik menetlus,» arvas Jones pead raputades, «aga noh, eks kogu see lugugi ole ebaharilik ja minu arvates võiks ehk silma kinni pigistada. Pärast tuleb aga aare kuni juurdluse lõpuni ametivõimudele üle anda.»

«Muidugi. Selles pole midagi keerulist. Ja veel üks asi: mulle meeldiks väga, kui mõned üksikasjad selgitaks meile Jonathan Small ise. Te teate ju, et mulle meeldib asja peensusteni selgeks teha. Loodan, et võimaldate mulle mitteametliku jutuajamise temaga kas siin minu juures või kuskil mujal, seda muidugi eeldusel, et ta on kindla valve all.»

«Mis siis ikka — teie olete ju olukorra peremees. Praegu ei tea ma küll veel, kas seda Jonathan Smalli üldse olemas ongi. Aga kui te ta kätte saate, ei näe ma põhjust, miks ma ei võiks teil lubada temaga kõnelda.»

«Nii et leppisime kokku?»

«Täielikult. Vahest on teil veel mõni soov?»

«Ainult see, et palun teid meiega koos lõunat süüa. Poole tunni pärast on toit valmis. Mul on austreid ja paar tetre ning väike valik valgeid veine. Watson, te pole veel kunagi tunnustanud mu võimeid majapidamise alal.»

10. ANDAMANLASE LÕPP

Söömaaeg oli lõbus. Holmes võis olla suurepärane vestleja, kui tal tuju oli, ja sel õhtul tal oli. Teda näis valdavat otse vaimustuspuhang'. Nii sädelevat vestlust polnud

484

ma tema suust veel kuulnud. Ta rääkis üksteise järel väga mitmesugustest asjadest: miraaklitest[52], keskaegsest pottsepatööst, stradivaariuse viiulitest, Tseiloni budismist ja tuleviku sõjalaevadest, ning käsitles kõiki teemasid sellise põhjalikkusega, nagu oleks ta igaüht neist spetsiaalselt uurinud. Kogu ta kõnelust vürtsitas tore huumor, mis oli otse vastandiks eelmiste päevade süngele depressioonile. Athelney Jones osutus puhketunnil õige mõnusaks kaaslaseks ning laskis, näol elunautija ilme, toidul hea maitsta. Mis minusse puutub, siis tõstis mu meeleolu mõte, et meie ülesanne hakkab lõpule jõudma, ja mindki nakatas Holmesi lõbusus. Kogu lõunasöögi vältel ei teinud meist keegi ainsatki vihjet asjale, mis meid siia kokku oli toonud.

Kui laud oli koristatud, vaatas Holmes kella ning täitis kolm klaasi portveiniga.

«Tühjendame klaasikese oma väikese retke kordaminekuks. Ja nüüd on ülim aeg teele asuda. On teil püstol, Watson?»

«Kirjutuslaua laekas on mul vana sõjaväerevolver.»

«Soovitan teil selle kaasa võtta. Parem olla kõigeks ette valmistatud. Paistab, et voorimees ongi juba ukse ees. Tellisin ta siia poole seitsmeks.»

Kell oli pisut seitse läbi, kui me Westminsteri maabumissillale jõudsime ning politseipaadi seal eest leidsime. Holmes takseeris paati arvustava pilguga.

---

[52] **M i r a a k e l — teatud keskaegne vaimulik draama, mille sisuks olid pühakute imeteod.**

«Ega paadil mingit märki küljes ole, mis näitab, et ta politseile kuulub?»
«On küll. Too roheline latern küljel.»
«Siis võtke see ära.»
Seda tehti kohe, me astusime pardale ja otsad päästeti lahti. Jones, Holmes ja mina istusime paadi pärasse. Üks mees oli tüüri juures, kaks hoolitsesid masinate eest ja kaks tursket politseinikku seisid paadi ninas.
«Kuhu sõidame?» küsis Jones.
«Towerini53. öelge, et nad siis, kui teisel kaldal paistab Jacobsoni töökoda, paadi kinni peaksid.»
Meie paat oli ilmselt väga kiire. Sööstsime pikast laadungiga pargaste rivist mööda, nagu oleksid need paigal seisnud. Holmes naeratas rahulolevalt, kui me jõeaurikule järele jõudsime ja selle selja taha jätsime.
485
«Suudame vist kõik alused siin jõel kinni püüda,» lasus ta.
«Seda vaevalt. Aga ega meist kiiremaid palju küll ei ole.»
«Peame «Aurora» kätte saama, ja teda peetakse väga väledaks paadiks. Seni aga jutustaksin teile, kuidas asjade seis on. Mäletate, Watson, kuidas mulle meelehärmi tegi, et selline tühine takistus ähvardas meil kogu ettevõtte nurja ajada?»
«Mäletan.»
«Hüva, hakkasin siis selle keemiakatsega mässama ja lasksin pea täielikult välja puhata. Üks meie suuri riigimehi on öelnud, et parimaks puhkuseks on tegelemine teist laadi tööga. Õigus! Kui mul lõpuks õnnestus süsivesinik lagundada, pöördusin Sholtode probleemi juurde tagasi ja mõtlesin kogu asja uuesti läbi. Mu poisid olid käinud tagajärjetult nii alla- kui ülesjõge. Paati polnud ühegi valgma ega maabumissilla juures, ka polnud teda tagasi toodud. Ent vaevalt võidi paat jälgede segamiseks uputada, kuigi see võimalus jäi muidugi alati varuks — juhuks, kui miski muu tulemusi ei anna. Tean, et sel Smal-lil on mõningal määral nurjatut kavalust, aga nii peeni riukaid ta minu meelest küll võimeline ei ole välja mõtlema. Selleks läheb tavaliselt suuremat haridust vaja. Siis arutlesin ma edasi, et kuna Small kindlasti juba mõnd aega Londonis oli viibinud — meil oli ju tõendeid selle kohta, et ta Pondicherry Lodge'il silma peal hoidis —, ei saanud ta paugupealt minema purjetada, vaid tal läks veidi aega, kas või üks päevgi, et oma asju korraldada. Igatahes oli see väga tõenäoline.»
«Nõrgavõitu oletus minu meelest,» väitsin mina. «Tõenäolisem on, et ta korraldas oma asjad veel enne, kui ta aarde järele läks.»
«Ei, vaevalt küll. See tema peiduurgas on talle liiga vajalik, et sellest enne loobuda, kui on kindel, et ta ilma selleta toime tuleb. Aga siis turgatas mulle äkki pähe üks teine mõte. Jonathan Small pidi ju taipama, et kuidas ta oma kaaslast ka iganes poleks riietanud, võis tolle ebaharilik välimus ikkagi anda ainet juttudeks ning seda oleks võidud ühendusse viia Norwoodi tragöödiaga. Niipalju tal taipu jätkus. Oma peakorterist olid nad teele asunud pimeduse katte all ja ka tagasi tahtis Small jõuda enne suurt valget. Missis Smithi jutu järgi oli kell kolm läbi, kui nad paadi võtsid. Umbes tunni aja pärast pidi juba
486
olema päris valge ja inimesed jalul. Sellepärast tulin otsusele, et väga kaugele nad ei läinud. Nad maksid Smithile hästi, et too keele hammaste taga hoiaks, kindlustasid endale põgenemiseks tema paadi ning ruttasid aardekastiga oma elupaika. Paar päeva hiljem, kui selgub, mida ajalehed asjast arvavad ja kas neid ei kahtlustata, tahtsid nad pimeduse varjus pääseda mõnele laevale Gravesen-dis või Downsis, kus neil kahtlemata juba kõik oli korraldatud sõiduks Ameerikasse või asumaadesse.»
«Aga paat? Oma korterisse nad seda ju kaasa võtta ei saanud.»
«Väga õige. Hoolimata sellest, et «Aurorat» kuskil näha polnud, oletasin, et paat ei tohiks kaugel olla. Asetasin

[53] T o w e r — keskaegne kindlus-vangla Londonis.

end Smalli olukorda ja otsisin väljapääsu, nagu tema võimetega mees seda oleks teinud. Arvatavasti oleks ta taibanud, et paadi tagasisaatmine või mõne sadamasilla ääres hoidmine oleks juhul, kui neid taga oleks aetud, politseile jäljed kohe kätte näidanud. Kuidas sai ta siis paati varjata ja ometi vajaduse puhuks käepärast hoida? Pidasin aru, mida mina teeksin, kui ma tema nahas oleksin. Suutsin välja mõelda ainult ühe võimaluse. Oleksin andnud paadi mõne paadimeistri või -remontija kätte, et ta sellel mõne tühise vea parandaks. Nii oleks paat viidud tolle kuuri või töökotta ja oleks seega olnud hästi varjatud, samal ajal aga vajaduse korral paari tunniga sõidukorras.»

«Õige lihtne seletus.»

«Ja just selliseid väga lihtsaid asju kiputakse pahatihti kahe silma vahele jätma. Noh, otsustasin tegutseda selle plaani järgi. Asusin kohe oma süütus meremeherõivastuses teele ja käisin kõigis paadiremonditöökodades. Viieteistkümnest tulin tühjalt tulema, aga kuueteistkümnendas — Jacobsoni omas — sain teada, et kahe päeva eest oli keegi puujalaga mees neile «Aurora» üle andnud ja palunud midagi tüüri juures parandada. «Aga tüüril pole tal mitte miskit viga,» ütles mulle meister. «Näete, seal ta seisab — see kahe punase vöödiga.» Ja samal hetkel astus sisse ei keegi muu kui kadunud paadiomanik Mordecai Smith ise! Ta oli üsna tublisti purjus. Mina poleks teda loomulikult tundnudki, aga ta pasundas üle terve töökoja nii enda kui oma sõiduki nime. «Mul on paati tarvis täna õhtul kell kaheksa,» kuulutas ta. «Pidage silmas — täpselt kell kaheksa: mul on sõitjateks kaks härrat, keda ei tohi lasta oodata.» Nähtavasti olid nad Smithile hästi

487

maksnud, sest ta oli väga helde ning loopis meestele šillingeid mõlema peoga. Kõndisin tal natuke maad järel, siis aga kadus ta ühte õllepoodi. Mina läksin tagasi töökotta, ja leidnud teel juhuslikult ühe oma poisi, panin ta paati valvama. Ta seisab jõe kaldal ja lehvitab taskurätti, kui «Aurora» teele asub. Meie ootame oma paadiga sellal juba eemal keset jõge ning oleks tõesti imelugu, kui me mehi ja aaret kõigega tükkis kätte ei saaks.»

«Plaanitsetud on see teil igatahes peenelt, olgu siis mehed õiged või mitte,» arvas Jones. «Aga kui mina seda" asja oleksin ajanud, oleksin salga politseinikke Jacobsoni töökotta viinud ja kurjategijad kohe kinni nabinud, niipea kui nad oleksid tulnud.»

«Siis oleksite neid küll kaua pidanud ootama, sest see Small paistab üsna nutikas sell olevat. Ta oleks enne kellegi maad kuulama saatnud, ja kui miski talle kahtlasena oleks tundunud, oleks ta veel terve nädala oma urkas küli-tanud.»

«Aga te oleksite võinud Mordecai Smithi kinni võtta ja niimoodi nende peiduurka teada saada,» tähendasin mina.

«Sel juhul oleksin asjatult aega raisanud. Olen valmis sada ühe vastu kihla vedama, et Smith ei tea, kus nad elavad. Niikaua kui jätkub viina ja talle hästi makstakse, ei lähe muu talle korda. Nemad saadavad talle lihtsalt korraldusi, mida tal täita tuleb. Ei, kaalusin mõttes kõik võimalused läbi, ja see on kõige parem.»

Niimoodi vesteldes olime paljude Thamesi kohal kaarduvate sildade alt läbi sööstnud. Kui libisesime mööda Cityst, kuldasid viimased päikesekiired St. Pauli^ risti. Enne kui me Towerini jõudsime, valitses juba hämarus.

«See seal ongi Jacobsoni paadiparandustöökoda,» osutas Holmes mastide ja taglaste metsale Surrey-poolsel kaldal.'«Tiirutage siin nende pargaste varjus tasahilju edasi-tagasi.» Ta võttis taskust ööpikksilma, silmitses veidi aega kallast ning sõnas siis: «Valvur on oma postil, taskurätti pole aga näha.»

«Sõidaksime ehk tsipake maad allapoole ja ootaksime seal,» pani Jones õhinal ette.

Selleks ajaks olime kõik elevil, isegi politseinikud ja kütjad, kellel polnud õiget ettekujutustki, mis meil teoksil oli.

488

«Me ei tohi ühtki oletust endastmõistetava tõena võtta,» vastas Holmes. «Kümme ühe vastu lähevad nad pärivoolu, aga me ei või selles kindlad olla. Siit paistab hästi töökoja sissekäik, meid aga märkavad nad vaevalt, öö tuleb selge ja valgust on küllalt. Peame jääma siia, kus oleme. Vaadake, kui palju rahvast seal teisel pool laternavalguses voorib.»
«Need tulevad töökojast.»
«Räpasevõitu poisid, aga küllap hõõgub igaühel sügaval südames oma jumalik sädemeke. Neid vaadates seda ei ütleks. A priori54 ei peaks seda võimalikukski. Mõistatuslik olend see inimene!»
«Mõni nimetab teda loomaks, kelle sisse on peidetud hing,» tähendasin mina.
«Seda küsimust käsitleb hästi Winwood Reade,» jätkas Holmes. «Ta märgib, et kuigi üksikisik on lahendamatu mõistatus, saab temast üldsummana võetult matemaatiline tõsiasi. Näiteks ei või te kunagi ette teada, mida mõni üksikisik teatud juhul teeks, võite aga täpselt öelda, mida keskmine inimene ette võtaks. Üksikolendid erinevad, keskmine jääb samaks. Nii arvab statistika. Aga ega see seal äkki juba taskurätt ole? Kindlasti lehvib teisel kaldal midagi valget.»
«Jah, see on teie valvur!» hüüdsin. «Näen teda selgesti.»
«Ja seal on «Aurora»,» hüüatas Holmes, «kihutab kui elus kurat! Masinist, täiskäik edasi! Laske sellele kollase tulega paadile järele. Jumala eest, ma ei anna endale iialgi andeks, kui ta meil nina alt minema putkab!»
«Aurora» oli töökoja sissekäigust paari väikese laeva varjus märkamatult jõkke lipsanud, ning enne kui me teda silmasime, arendas juba täit kiirust. Praegu ta otse lendas kalda lähedal jõge mööda allapoole. Jones jälgis «Aurorat» süngelt ja vangutas pead.
«Pagana kiire teine,» lausus ta. «Kahtlen väga, kas me ta kinni püüame.»
«Peame ta kinni püüdma!» surus Holmes läbi hammaste. «Andke valu, kütjad! Tehke, mis vähegi teha annab! Me peame nad kätte saama, kui meil ka paat all põlema läheks!»
Olime neil juba üsna kannul. Ahjud lõõmasid, võimsad masinad vuhisesid ja mutsusid nagu suur metallist süda. Paadi terav tääv lõikas vaikset jõevett ning saatis meist
1 City — Londoni kesklinn.
2 St. P a u 1 — Püha Pauluse katedraal Londonis.
489
paremale ja vasakule rulluva laine. Masina iga tuk pani paadi hüppama ja võbisema nagu elusolendi. Su kollane latern paadi ninas heitis meie teele pika loitleva valgusjoa. Otse ees'oli näha tume laik, mis oligi «Aurora», ja valge vahupööris tema taga näitas, kui kiiresti paat kihutas. Tuiskasime mööda pargastest, aurikutest, kaubalaevadest, nende vahele ja jälle välja, mõne laeva taha ja
490
teise ümbert ringi. Pimeduses hõigati meile midagi teistelt alustelt, «Aurora» tormas aga ikka edasi ja tema kannul kihutasime edasi meiegi.
«Andke valu, mehed, andke valu!» hüüdis Holmes, kummardudes masinaruumi, kotkaninaga agar nägu alt tulevast põrgulõõmast punane. «Katsuge viimane aur välja pigistada!»
«Minu meelest vähendame vist vahemaad,» tähendas Jones, pilk «Auroral».
«Täitsa kindel,» vastasin mina. «Mõne minuti pärast on ta meil käes.»
Ent samal silmapilgul mängis saatus meile vingerpussi: «Aurora» ja meie vahele ukerdas puksiirlaev, kolm pargast köiega järel. Ainult tänu järsule pöördele suutsime ära hoida kokkupõrke, ja enne kui me laeva ümbert ringi jõudsime sõita, oli «Aurora» tublisti kahesaja jardi võrra edumaad suurendanud. Ta oli küll ikka veel hästi nähtav, sest hämusest ja petlikust videvikust oli saamas selge tähine öö. Meie katlad olid nii kuumaks aetud kui vähegi võimalik ning habras pähklikooreke värises ja nagises

[54] **Kogemusest sõltumatult, enne olukorraga tutvumist.**

metsiku jõu käes, mis meid edasi kandis. Olime lennanud läbi Pooli, mööda Lääne-India dokkidest, piki Deptförd Reachi alla, ümber Koerasaare ja jälle otse edasi. Ähmane laik meie ees võttis nüüd üsna selgelt elegantse «Aurora» kuju. Jones suunas meie helgiheitja valguse temale, nii
491
et võisime eraldada inimkogusid tekil. Üks mees istus paadipäras, kummargil mingi musta eseme üle, mida ta põlvede vahel hoidis. Tema kõrval lösutas tume kogu, mis nägi välja nagu njuufaundlandi koer. Poiss hoidis tüür' pinni, punases ahjukumas aga nägin vana Smithi vöön' paljana elu eest süsi kühveMamas. Algul nad vist ei olnud kindlad, kas me ikka tõesti neid taga ajame, aga nüüd, kus me neile kõik pöörded ja käänakud järele tegime, e1 võinud selles enam kahtlust olla. Greenwichi lähedal olime neist umbes kaks ja pool sada jardi taga, Blackwalli juures mitte rohkem kui kakssada. Olin oma vaheldusrikka ei jooksul üsna paljudes maades nii mõndagi looma taga ajanud, ent kunagi polnud küttimine mind niisuguse eru-tusvärinaga täitnud nagu see pöörane inimjaht Thamesil. Lähenesime neile pidevalt, jard-jardilt. öövaikuses oli kuulda nende masinate ähkimist ja loginat. Ahtris istuv mees küürutas ikka tekil ja ta käed liikusid, nagu oleks ta millegagi ametis; iga natukese aja tagant tõstis ta pead ning mõõtis silmadega vahemaad meie paatide vahel. Jõudsime ikka lähemale ja lähemale. Jones hüüdis neile, et nad kinni peaksid. Olime nendest mitte rohkem kui nelja paadipikkuse võrra taga, kusjuures mõlemad paadid lendasid kohutava kiirusega. Jõgi voolas siin otse, ühel kaldal oli Barkingi tasandik, teisel nukker Plumsteadi soo. Meie hõikamise peale hüppas ahtris istuv mees püsti ja raputas meie suunas rusikaid, kogu aeg kõrge ragiseva häälega vandudes. Ta oli keskmist kasvu tugev mees, ja kui ta seal harkisjalu tasakaalu hoidis, nägin, et parem jalg oli tal reiest alates puust. Tema tigeda kriiskava sajatamise peale hakkas tekil lömitav kogu liikuma. See ajas end sirgu ja osutus väikeseks mustanahaliseks inimeseks — kõige väiksemaks, keda ma eales olen näinud —, suure- inetu peaga, mida kattis sassis, pulstunud juukse-tuust. Holmes oli juba revolvri välja tõmmanud, ja seda metsikut inimmoonutist nähes kahmasin minagi oma relva järele. Metslasel oli ümber suur tume mantel või tekk, mis jättis vabaks ainult ta näo, aga sellegi nägemine ajas ihukarvad püsti. Veel kunagi polnud ma näinud näojooni, mis oleksid kandnud tugevamat loomalikkuse ja julmuse pitserit. Ta väikesed silmad hõõgusid ja kiirgasid süngelt, paksud mokad kaardusid tagasi irevil hammastelt, mida ta oma poolloomalikus raevus meie poole laksutas.
«Tulistage kohe, kui ta käe tõstab,» sõnas Holmes rahu-likult.
492
Olime nüüd kõigest paadipikkuse võrra «Aurorast» taga ja jälitatavad olid meil peaaegu käeulatuses. Veel prae-gugi on mul silme ees need kaks, nagu nad seal meie laterna Valguses seisid: valge mees harkisjalu meile nee-dusi kriiskamas ja saatanlikult võika näoga kääbus oma suuri kollaseid hambaid kiristamas.
Hea, et me neid nii selgesti nägime. Otse meie silme all tõmbas metslane oma rüü varjust lühikese, ümmarguse, koolijoonlaua pikkuse kepi ja tõstis selle suule. Meie püstolid paukusid korraga. Metslane pöördus ringi, lõi käed üles, laskis kuuldavale just nagu lämbunud köhatuse ning kukkus külitsi jõkke. Veel valges veepööriseski nägin ta raevust nõretavat pilku. Samal hetkel viskus puujalaga mees roolile ning pööras järsult paati, nii et see lõunapoolsele kaldale suundus, meie aga sööstsime ainult mõne jala kauguselt ta ahtrist mööda. Silmapilk hiljem tegime meiegi kaare ja sõitsime talle järele, kuid «Aurora» oli juba kalda ääres. Paik oli siin õige üksildane ja lage: kuu valgustas laialdast, seiskuvate laugaste ning kõdunevate taimelademetega soomaastikku. «Aurora» jooksis tumeda sahinaga üles mudasele kaldale, käil õhus, pära veepinnaga tasa. Põgenik hüppas välja, ent otsekohe vajus ta puujalg täies pikkuses nätskesse maapinda. Asjatu oli ta rabelemine ja

väänlemine: mitte sammu ei saanud ta ei edasi ega tagasi. Mees röökis võimetus vihas ja trampis terve jalaga mudast pinda, kuid kõik ta pingutused ainult puurisid puujala sügavamale sitkesse kaldamudasse. Kui me oma paadiga «Aurora» kõrvale jõudsime, oli põgenik nii tugevasti mudas kinni, et lahti suutsime ta tirida üksnes köie abil, mille talle õlgade ümber heitsime, ning vedasime ta siis nagu kurja röövkala oma paadi juurde. Mõlemad Smithid, isa ja poeg, istusid mornilt oma aurupaadis, ent kui neile vastav korraldus tehti, tulid kohe üsna vaguralt meie juurde üle. «Aurora» pöörasime ringi ning kinnitasime ta oma ahtri külge. Tema tekil seisis tugev India päritoluga raudkirst. Ilma küsimata oli selge, et seesama sisaldaski Sholtodele hukatust toonud aarde. Võtit ei olnud, kast oli aga üsna raske ja me kandsime ta ettevaatlikult oma väikesesse kajutisse. Aegamööda ülesjõge tagasi sõites pöörasime oma helgiheitjat igasse suunda, kuid metslasest polnud märkigi. Selle haruldase külalise luud lebavad kuskil Thamesi mustas põhjamudas.

«Näete,» osutas Holmes kajuti uksele, «me ei tulistanud teda põrmugi liiga vara.» Tõepoolest, just selle koha
493
taga, kus me olime seisnud, oli uksepiidas püsti meil hästi tuttav surmatoov nool. See pidi olema meie vahe läbi vihisenud just samal hetkel, kui me tulistasime. Holmes naeratas ja kehitas kergelt õlgu, mina aga pean tunnistama, et mul lõid põlved nõrgaks mõtte juures, kui napilt kohutav surm sel ööl meist mööda oli läinud.

11. SUUR AGRA AARE

Meie vang istus kajutis rauast kasti vastas, mille kätte saamiseks ta nii palju vaeva oli näinud ja mida nii kaua ihaldanud. Ta oli päikesest põlenud näo ja hulljulget silmadega mees ning ta mahagonivärvi nägu oli üleni ka tud tihedate kortsude ja kurdudega, mis andsid tunni tust karmist elust lageda taeva all. Mehe tugevasti ette ulatuv habetunud lõug näitas, et tegemist on inimesega kes ennast oma eesmärgist naljalt kõrvale kallutada e lase. Aastaid võis tal olla viiekümne ümber, sest ta tihe dates mustades käharjuustes leidus juba rohkesti hall niite. Rahulikus olekus polnud ta nägu sugugi ebameeldiv, aga kui mees oli vihale aetud, andsid paksud kulmupuhmad ja esiletükkiv lõug, nagu hiljuti võis näha, talle õig kohutava ilme. Praegu istus ta, raudus käed süles, pea rinnal, ning vahtis teraste pilkuvate silmadega ainiti kasti mis ta süütegude ajendiks oli olnud. Mulle tundus, et tem jäik ja kinnine nägu oli rohkem kurb kui vihane. Korraks, kui ta pilgu minule tõstis, paistis ta silmist iseg nagu huumorivälgatus.

«Noh, Jonathan Small,» lausus Holmes sigarit süüdates, «kahju küll, et niimoodi läks.»

«Kahju jah, söör,» vastas teine otsekoheselt. «Aga ma siiski ei usu, et ma selle loo pärast võllasse lähen. Võin käe piiblile panna ja vanduda, et mister Sholto vastu pole ma kätt tõstnud. Väike põrgukoer Tonga oli see, kes talle oma neetud noole pähe laskis. Mina selles süüdi pole, söör. Mul oli tast nii kahju, nagu oleks ta mu oma sugulane olnud. Nahutasin väikese kuradi selle eest köieotsaga kõvasti läbi, aga mis tehtud, see tehtud, ja parata polnud enam midagi.»

«Võtke sigarit,» pakkus Holmes, «ja rüübake lonksuke siit pudelist — olete ju üdini märg. Aga kuidas te lootsite, et niisugune väike ja nõrk mehike, nagu see must
494
sõber teil oli, suudaks mister Sholtost jagu saada ja teda kinni hoida, kuni teie köit mööda üles ronite?»

«Asi paistab teil nii täpselt teada olevat, nagu oleksite ise juures olnud, söör. Tõtt öelda lootshvtoa tühjana leida. Teadsin üsna hästi selle maja kombeid ja valisin aja, millal mister Sholto harilikult alla õhtust sööma läks. Ma ei hakka midagi varjama. Kõige paremaks kaitseks on mulle just puhas tõde. Noh, vana majori tapmise eest oleksin ennast kerge südamega lasknud oksa tõmmata. Tema oleksin ma niisama rahuliku meelega teise ilma

saatnud, nagu ma praegu siin sigarit suitsetan. Aga kuradi ränk on lasta end sunnitööle saata noore Sholto pärast, kellega mul pole eluilmas kana kitkuda olnud.»
«Olete Scotland Yardi detektiivi mister Athelney Jonesi valve all. Ta toob teid minu korterisse ja ma loodan, et jutustate seal kogu loo, nii nagu ta oli. Peate kõik südamelt ära rääkima, sest siis saan teile ehk abiks olla. Arvatavasti suudan tõestada, et mürk toimis nii kiiresti, et Sholto oli surnud juba enne, kui teie tuppa jõudsite.»
«Nii see oligi, söör. Ma pole veel elus nii hullusti kohkunud kui siis, kui ma läbi akna sisse ronisin ja tema mulle, pea viltu õlal, vastu irvitas. See lausa vapustas mind, söör. Oleksin Tonga poolsurnuks peksnud, kui ta minema poleks lipsanud. Sellepärast ta oma nuia maha jättiski ja muist hooli kah, nagu ta kõneles. Eks need vist andsidki teile meie jäljed kätte, aga kuidas te jälgi ära ei kaotanud, seda minu mõistus ei võta. Ega ma teie vastu sellepärast viha ei kanna, ainult narr on ikka küll, et mina, kes ma olen poole miljoni täieõiguslik omanik, pidin poole oma elust Andamanidel muuli ehitama ja teise poole pean tõenäoliselt Dartmooris1 kraavi kaevama. Must päev oli see mu elus, kui ma esimest korda kaupmees Ahmetit nägin ja Agra aardega õiendama hakkasin, mis omanikule eladeski midagi muud pole toonud kui needust. Ahmetile tõi ta surma, major Sholtole süüd ja hirmu, mulle aga orjust kogu eluks.»
Samal hetkel pistis Athelney Jones pea ja õlad meie tillukese kajuti ukse vahelt sisse.
«Teil on siin päris kodune seltskond kohe,» tähendas ta. «Ma arvan, Holmes, et võtan õige ka ühe lonksu. Vaat nii — ja nüüd võime vist üksteisele õnne soovida. Kahju, et me seda teist elusalt kätte ei saanud, aga mis parata —
Dartmoor — tuntud sunnitöövangla Inglismaal.
495
meil polnud valikut. Kuulge, Holmes, tunnistage'nd ise ka, et asi rippus üsna juuksekarva otsas. Ainult suure tegemisega saime nad kätte.»
«Lõpp hea, kõik hea,» vastas Holmes. «Või ma siis teadsin, et «Aurora» nii kuratlikult kiire on.»
«Smith ütleb, et ta paat on üks kiiremaid sõidukeid kogu jõel, ja et kui tal teine mees masinate juures abiks oleks olnud, poleks me «Aurorat» ilmaski kätte saanud. Ta vannub, et ei teadnud sellest Norwoodi asjast mitte kui midagi.»
«Ega ei teadnud kah,» hüüdis meie vang vahele, «mitte poolt sõna. Olin kuulnud, et tal on hea kiire paat, ja siis võtsingi selle. Ma ei rääkinud talle midagi, aga maksin kõvasti ja lisaks pidi ta veel ühe ilusa asjakese saama, kui me Gravesendis seisvale «Esmeraldale» oleksime jõudnud — pidime sellega Brasiiliasse sõitma.»
«Hüva, kui ta midagi halba teinud ei ole, siis hoolitseme, et ka temale halba ei juhtuks. Ehkki me jälitatavad üsna nobedasti kinni nabime, ei ole me sugugi nii nobedad neid süüdi mõistma.» Oli lõbus kuulda, kuidas suureline Jones juba kurjategijate kinnipüüdjana esinema hakkas. Sherlock Holmes muigas ühe suunurgaga, mis näitas, et Jonesi jutt oli tedagi lõbustanud.
«Kohe jõuame Vauxhalli silla juurde,» jätkas Jones, «ja laseme teid, doktor Watson, aardekastiga maale. Mul pole vist vaja seletada, kui raske vastutuse ma seda tehes endale võtan. Niisugune teguviis on täiesti korravastane, aga kokkulepe jääb kokkuleppeks. Kuna teil on nii väärtuslik kandam, on minu kohus teile siiski politseinik kaasa anda. Te muidugi sõidate voorimehega?»
«Seda küll.»
«Kahju, et pole võtit — saaksime kõigepealt nimekirja koostada. Teil tuleb kast seal lahti murda, öelge, mees, kus võti on?»
«Jõe põhjas,» vastas Small lühidalt.
«Hm! Muukimise vaeva oleksite võinud meil küll ära hoida. Teiega on niigi juba küllalt tüli olnud. Mul pole vist tarvis hoiatada, doktor, et te ettevaatlik oleksite. Pärast tooge kast Baker Streeti korterisse. Teeme seal enne jaoskonda minekut peatuse.»
Nad lasksid mu Vauxhalli juures koos raske raudkas-tiga maale ning andsid mulle avala ja sõbraliku moega

politseiinspektori kaasa. Veerand tundi sõitu, ja me olime missis Forresteri maja juures. Teenija oli nii hilist külalist
496
nähes õige üllatunud. Ta seletas, et missis Forrester on õhtuks välja läinud ning tuleb tõenäoliselt väga hilja. Ent miss Morstan pidi olema elutoas ja sinna ma siis läksingi, kast süles, jätnud vastutuleliku politseiniku tõlda ootama.
Neiu istus lahtise akna all, seljas õhuline valge kleit, mida elustas helepunane lehvike kaelusel ja vöökohal, ta istus korvtoolis seljatoele nõjatudes ning läbi lambi-varju langes talle pehme valgus, mis mängles ta armsal tõsisel näol ja andis ta lopsakatele juuksekiharatele tuhmi metalse läike, üks käsi rippus lõdvalt üle käetoe alla ja kogu poos kõneles sügavast nukrusest. Minu samme kuuldes hüppas tütarlaps aga kohe jalule ning ta kahvatud põsed värvusid üllatusest ja rõõmust punaseks.
«Kuulsin, kui tõld ette sõitis,» seletas ta. «Mõtlesin, et missis Forrester tuleb ootamatult vara tagasi, aga ma poleks uneski võinud arvata, et see teie olete. Mis uudiseid te toote?»
«Tõin teile midagi paremat kui uudised,» ütlesin ma kasti lauale pannes reipalt, kuigi mu süda oli raske kui kivi. «Tõin teile midagi, mis kaalub üles kõik maailma uudised. Tõin teile varanduse.»
Miss Morstan silmitses rauast kasti.
«Ah see ongi siis see aare?» tähendas ta üpris ükskõikselt.
«Jah, see ongi suur Agra aare. Pool sellest kuulub teile, pool Thaddeus Sholtole. Kumbki teist saab oma paarsada tuhat. Mõelge ainult, mida see tähendab: kümme tuhat naela sissetulekut aastas! Inglismaal on vähe noori daame, kes teist rikkamad oleksid. Kas pole suurepärane!»
Kardan, et pakkusin oma vaimustusega üle ja et neiu märkas, kui õõnsalt mu õnnitlused kõlasid. Igatahes kergitas ta kulme ning heitis mulle uudistava pilgu.
«Kui ma selle varanduse sain,» sõnas ta, «siis ainult tänu teile.»
«Ei, sugugi mitte,» vastasin, «mitte tänu mulle, vaid mu sõbrale Sherlock Holmesile. Mina poleks eluilmaski suutnud lahendada niisugust mõistatust, mis isegi tema geniaalsuse proovile pani. Ja tõtt öelda oleksime ikkagi veel aardest äärepealt ilma jäänud.»
' «Palun võtke istet ja rääkige mulle kõigest, doktor Watson,» lausus neiu.
Jutustasin lühidalt, mis oli juhtunud pärast seda, kui ma teda viimati nägin: Holmesi uuest otsimismeetodist,
497
«Aurora» leidmisest, Athelney Jonesi ilmumisest, meie õhtusest retkest ja metsikust jahist mööda Thamesi. Miss Morstan kuulas meie seiklusi säravi silmi, huuled paokil. Kui rääkisin noolest, mis meist nii napilt mööda oli vihisenud, läks neiu näost valgeks ja mul hakkas hirm, et ta minestab.
«Pole midagi,» ütles ta, kui ma talle kiiruga veidi vett valasin. «Juba läks üle. Nii vapustav oli kuulda, missugusesse hirmsasse ohtu ma oma sõbrad olin saatnud.»
«Nüüd on kõik möödas,» vastasin talle. «Ja see polnudki nii hirmus. Ma ei jutusta teile enam ebameeldivaid üksikasju. Kõneleme parem millestki lõbusamast. Näiteks sellest aardest. Mis võiks veel meeldivam kõneaine olla!. Sain loa tuua aare teie juurde: arvasin, et teil oleks huvitav seda esimesena näha.»
«See pakub mulle tõesti väga suurt huvi,» lausus neiu,, ent ta hääl ei kõlanud sugugi innukalt. Kahtlemata arvas ta, et tema poolt oleks ebaviisakas ilmutada ükskõiksust aarde vastu, mille kättesaamine nii palju vaeva oli maksnud.
«Mäherdune uhke kirst!» tähendas ta kasti kohale kummardudes. «Arvatavasti india töö, eks ole?» «Jah, see on Benarese sepis.»
«Ja kui raske!» hüüatas ta kasti tõsta püüdes. «Juba kast ise on midagi väärt. Kus võti on?»
«Small viskas võtme Thamesi,» vastasin. «Pean missis Forresteri roobi appi võtma.»

Kasti esiküljel oli tugev lai kramp, millele oli antud istuva Buddha1 kuju. Pistsin roobi otsa nagu kangi krambi alla ning painutasin seda väljapoole. Kramp kargas valju naksatusega lahti. Värisevate sõrmedega tõstsin kaane üles.'Jäime mõlemad pärani silmi vahtima: kast oli tühi!
Polnud mingi ime, et ta nii raske oli. Raudne kest oli igast küljest kaks kolmandikku tolli paks. See oli mas-siivne, hoolikalt tehtud, läbini rauast kirst, ilmselt mõel-dud väga .hinnaliste asjade hoidmiseks, ent selles polnud väärismetalli- ega kalliskivikübetki. Kast oli täiesti tühi.
«Aare on kadunud,» lausus miss Morstan rahulikult.
1 Buddha — 6. saj,, e. m. a. Indias tekkinud usulis-iilosoofilise õpetuse rajaja.
498
Kuulsin ta sõnu, mõistsin nende tähendust ning kivi langes mu südamelt. Ma polnudki aru saanud, kui väga Agra aare mu hinge rõhus, enne kui see raskus mult nüüd lõplikult võeti. Kahtlemata oli see minust isekas, eba-lojaalne ning inetu, ent ma ei tundnud tõesti muud kui kergendust, et kullast tõke oli meie vahelt kadunud.
«Jumal tänatud!» ohkasin südamepõhjast.
Neiu vaatas mulle kiiresti otsa, naerul silmades küsiv pilk.
«Miks te niiviisi ütlete?» küsis ta.
«Seepärast et nüüd tohin jälle teist unistada,» seletasin ta kätt oma pihku võttes. «Seepärast et armastan teid, Mary, nii väga, nagu üldse mees võib naist armastada. Seepärast et see aare, see rikkus sulges mu suu. Nüüd, kus seda enam pole, võin teile öelda, kui väga ma teid armastan. Sellepärast ma ütlesingi «jumal tänatud».»
«Siis ütlen ka mina: jumal tänatud,» sosistas Mary, kui ma teda embasin.
Kes ka iganes aarde oli kaotanud, mina igatahes teadsin, et olin enda oma sellel õhtul leidnud.

12. JONATHAN SMALLI KUMMALINE JUTUSTUS

Tõllas istuv politseiinspektor pidi olema väga kannatlik mees, sest kulus üpris hulk aega, enne kui ma tema juurde tagasi tulin. Kui ma talle tühja kasti näitasin, läks ta nägu pilve.
«Nii et vaevatasule tuleb vilistada,» lausus ta nukralt. «Kui raha ei ole, pole tasu kah. Oleksime tänase õhtu eest Sam Browniga kumbki kümnelise saanud, kui aare oleks alles olnud.»
«Mister Thaddeus Sholto on rikas mees,» lohutasin teda, «küll tema hoolitseb, et te vaevatasu kätte saate, ükskõik siis, kas aaret on või ei ole.»
Ent politseinik raputas ikkagi tusaselt pead.
«Räbal lugu,» kordas ta, «ja kindlasti arvab mister Athelney Jones samuti.»
Ta ennustus läks päris täppi, sest detektiiv tegi üsna jahmunud näo, kui me Baker Streetile jõudsime ja ta tühja kasti nägi. Nad olid just alles pärale jõudnud — Holmes, vahialune ja Athelney Jones —, sest nad olid oma esialgset plaani muutnud, teel ühte politseijaoskonda sisse astunud ning juhtunust ette kandnud. Mu korterikaaslane lamaskles tugitoolis, tavaline osavõtmatu ilme näol, Small istus tuimalt tema vastas, puujalg risti üle terve. Kui ma
499
tühja kastiga lagedale tulin, nõjatus vahialune tahapoole ning purskas valju häälega naerma.
«See on teie töö, Small,» kähvas Athelney Jones vihaselt.
«Just nii — peitsin aarde sihukesse paika, kust te seda enam iial kätte ei saa!» hüüdis ta võidurõõmsalt. «Aare on minu jagu, ja kui ma teda endale ei saa, siis kannan igatahes kuradi hästi hoolt, et keegi teine kah ei saaks! Mitte ühelgi inimesel pole sellele õigust peale minu ja kolme mehe, kes Andamani sunnitöövangla barakkides vaevlevad. Tean nüüd, et ma aaret ilmaski kasutada ei saa, ja tean, et ka nemad ei saa. Olen kogu aeg tegutse-nud samavõrra nende kui mu enda huvides. Nelja märk on meid kõiki alati saatnud. Kindel see, et nad oleksid

kõigega nõus olnud, mis ma tegin, ja et nemadki oleksid
aarde ennemini Thamesi visanud kui Sholto või Morstani
suguseltsi kätte lasknud minna. Mitte selleks ei teinud
me Ahmetile lõppu, et nemad rikkaks saaksid. Otsige
nüüd aaret sealt, kus on võti ja väike Tonga! Kui nägin,
et teie paat meile järele jõuab, panin saagi kindlasse
kohta. Selle sõidu pealt ei teeni te ühtegi ruupiat.»
«Ärge püüdke meid petta, Small,» lausus Athelney Jones
karmilt. «Kui te oleksite tahtnud aarde Thamesi visata,
oleks teil lihtsam olnud visata ta kõige kastiga tükkis.»
«Lihtsam mul visata ja lihtsam teil üles leida,» vastas
Small kavalalt muiates. «Inimene, kes oli nii osav, et ta
mu kätte sai, peab olema küllalt osav ka selleks, et raud-
kast jõepõhjast välja õngitseda. Nüüd, kus aare on umbes
viie miili pikkuselt laiali puistatud, peaks see ivake kee-
rulisem olema. Endal mul tilkus küll süda verd, kui seda
tegin. Pidin päris peast segi minema, kui te järjest lähe-
male tulite. Äh, tühja kah, mis sellepärast ikka enam
kurvastada. Mul on elus ennemaltki hästi läinud ja siis
jälle viltu vedanud ja pikapeale olen aru saanud, et kui
asi untsus, pole mõtet teda taga nutta.»
«Asi on väga tõsine, Small,» lausus detektiiv. «Kui te
õiguse poolel oleksite seisnud, selle asemel et talle kai-
kaid kodaratesse loopida, oleks see teile kohtu ees kasuks
tulnud.»
«Või õiguse poolel!» urises endine sunnitööline. «Tore
õigus küll! Kelle see aare siis veel oli kui mitte meie?
Mis õigus see on, kui peaksin aarde andma nendele, kes
seda ilma peal ära pole teeninud? Kuulake, kuidas mina
ta
500
välja teenisin! Kakskümmend pikka aastat vaevlesin tol-
les põrgulikus palavikusoos, päevad läbi mangroovide all
tööd rügades, ööd otsa aheldatud räpasesse sunnitööliste
hurtsikusse, moskiitode torkida ja malaaria pureda, iga
kuradi mustanäolise politseiniku vemmeldada, kes aga
vähegi tahtis oma viha valgete vastu välja valada. Vaat
mismoodi ma olen Agra aarde ära teeninud, ja teie tulete
veel oma õigusejutuga, kui ma ei kannata, et pidin tema
eest sihukest hinda maksma ainult selleks, et keegi teine
temast lõbu tunneks! Parem lasen ennast kakskümmend
korda oksa tõmmata või Tonga noolega torgata kui lähen
jälle selle teadmisega vangikongi, et keegi teine maitseb
kuskil lossis mõnusat elu varandusega, mis tegelikult
minule kuulub.»
Small oli rahulikkusemaski langeda lasknud ja sõnad
voolasid tal suust metsiku tulvana, silmad lõõmasid ning
käerauad kõlisesid, kui ta kirglikult kätega vehkis. Mehe
meeletut raevu ja ägedust nähes mõistsin, et hirm, mis
haaras major Sholtot, kui ta kuulis, et tüssatud sunnitöö-
line on tal jälil, polnud sugugi alusetu ega ebaloomulik.
«Te unustate, et me et tea sellest kõigest midagi,» lausus
Holmes rahulikult. «Me pole teie lugu kuulnud egä saa
öelda, kui suures osas õigus esialgu teie poolel võis
olla.»
«Nojah, söör, sõnades olete te minu vastu väga lahke
olnud, kuigi on klaar, et nende käevõrude eest pean just
teile aitäh ütlema. Aga ega ma sellepärast teie vastu
vimma kanna. See oli kõik ausalt ja avalikult tehtud. Kui
te mu jutustust kuulda soovite, ei hakka ma seda enesele
pidama. Kõik, mis ma kõnelen, on jumala tõsi, igä vii-
mane kui sõna. Tänan väga, võite klaasi siia lauale panna
— eks ma siis kasta keelt, kui suu kuivaks läheb.
Olen pärit Worcestershire'ist, sündisin Pershöre'i ligidal:
Kui te sinna kanti peaksite juhtuma,' leiaksite sealt
igavese hulga Smälle. Olen sageli isegi kavatsenud šinha
käima minna, aga eks taole tõsi — pole ma oma
suguseltsile kunagi suurt kuulšus;t toonud ja ei õle
põrmugi kindel, et ma neile oma tulekuga nii väga rõõmu
teinud oleksingi. Nemad olid kõik tasakaalukad inimesed
jä hoolsad kirikuskäijad, hästi tuntud ja ümbruskonnas
lugupeetud väikekohapidajad, mina aga olin alati veidi
mereröövli vurhvi poiss. Kui ma umbes
kaheksateistkümnene olin, said nad must lõpuks rahu:
mul läks ühe tüdrukuga nii täbarasti, et ei jäänud muud
üle kui sõjaväkke astuda ja kolmanda Ida-Kenti
jalaväerügemendiga Indiasse minna.

501

Siiski polnud mulle määratud kaua sõdurielu maitsta. Olin just paraadsammu selgeks saanud ja oskasin pisut musketiga ümber käia, kui ma sihukese lollusega hakkama sain, et Gangesesse ujuma läksin. Minu õnneks oli samal ajal vees ka kompanii seersant John Holder, paremaid ujujaid kogu väeosas. Kui ma just poole jõe peale olin jõudnud, tuli üks krokodill ja napsas mu parema jala otse pealtpoolt põlve ära — nii puhtalt, nagu oleks seda teinud tohter. Osalt hirmsast valust, osalt verekaotusest ma minestasin ja oleksin uppunud, kui Holder poleks minust kinni asinud ja koos minuga kaldale sumanud. Pärast seda olin viis kuud laatsaretis, ja kui ma sealt lõpuks jalaköndi külge seotud puujalaga välja lonkasin, leidsin, et olen invaliidsuse tõttu sõjaväest vabastatud ega kõlba enam ühegi korraliku ameti jaoks. Võite isegi ette kujutada, kuidas mu eluisu oli läinud: ma ei olnud veel kahtekümmendki täis, aga juba valmis sant. Ent varsti sai mu õnnetusest õnn. Keegi indigoistanduse omanik, Abel White'i nimeline mees, otsis ülevaatajat, kes ta kulide järele vaataks ja neil seanahka vedada ei laseks. Too plantaator oli juhuslikult meie koloneli sõber, ja see oli mu õnnetusest saadik minu käekäigu vastu huvi tundma hakanud. Et ivake lühemalt teha — kolonel soovitas mind tungivalt, ja kuna ülevaatajatööd tehakse peamiselt ratsa sõites, polnud ka mu puuduv jalg takistuseks: mul oli ju reis veel järel, nii et püsisin sadulas küll. Mul tuli ainult istanduses ringi ratsutada, silm meestel töö ajal peal hoida ning laisklejate kohta aru anda. Teenistus oli korralik, mul oli mugav eluase ja üldse olin nõus kogu oma ülejäänud elu indigoistanduses veetma. Mister Abel White oli lahke mees, õige sageli astus ta mu osmikusse ning tegi minuga koos piipu, sest kodumaast eemal on valged üksteise vastu palju südamlikumad kui siin kodus.

Nojah, aga seegi kord ei vedanud mul kuigi kaua. Äkitselt, ilma igasuguse hoiatuseta, puhkes meil suur mäss55. Nüüdsama oli Indias olnud pealtnäha nii vaikne ja rahulik nagu Surrey's või Kentis, varsti aga möllas tervelt kakssada tuhat musta kuradit ringi ja maal oli täitsa põrgu lahti. Teie, härrased, teate muidugi seda kõike ja väga

502

tõenäoliselt minust hulga paremini, sest lugemisega ma suurt tegemist ei tee. Mina tean ainult seda, mis ma oma silmaga nägin. Meie istandus asus loodeprovintside piiri lähedal, kohas, mida kutsutakse Muttraks. ööst öösse kumas kogu taevas bangalote' põlemisest ja päevast päeva rändas meilt läbi väikesi eurooplaste salku, kes olid oma naiste-lastega teel lähemasse sõjavägede asukohta Agrasse. Mister Abel White oli kangekaelne mees. Ta oli endale pähe võtnud, et paanikat on rohkem kui asi väärt ja et mäss lõpeb niisama äkki kui algaski. Nii ta siis istus rahulikult oma rõdul, jõi soodaveega viskit ning suitsetas manila sigareid, sellal kui kogu maa tema ümber leegitses. Meie jäime muidugi tema juurde — mina ja Dawson, kes koos oma naisega raamatuid pidas ning majapidamist juhtis. Nojah, ühel heal päeval lõigi.välk sisse. Olin käinud ühes kaugemas istanduses ja ratsutasin õhtul aegamisi koju, kui mulle ühe jääraku põhjas justkui mingi komps silma hakkas. Ratsutasin alla, et järele vaadata, mis see sea! on, ja mul läks südame alt külmaks, kui nägin, et see oli Dawsoni naine, šaakalitest ja punahuntidest puruks kistud ning poolenisti ära õgitud. Veidi maad edasi lamas tee peal näoli maas Dawson ise, täitsa kange, tühi revolver käes, ja tema ees neli sipoid hunnikus. Peatasin hobuse, teadmata, missugust teed minna, kuid samal silmapilgul märkasin, et Abel White'i bangalost tõusis tihedat suitsu ja- et leegid juba katusest välja lõid. Sain aru, et peremehele ma enam abiks olla ei saa ja et viin lihtsalt oma naha

[55] B a n g a l o *{bunga!ow)* — enamasti lahtise rõduga kergs ühekorruseline puumaja troopikamaades, peamiselt India».

' S i k h i d — Põhja-Indias Pandžaabis 16. saj. tekkinud usulahk, mille religioossed ja sotsiaalsed taotlused said talupoegade feodalismivastase võitluse ideoloogiaks. Selle võitluse käigus kujunes sikhidel sõjalis-poliitiline organisatsioon ja nad lõid oma riigi. 19. saj. keskel vallutasid Pandžaabi inglased, maa liideti Briti-India valdustega ja palјud vaesemad sikhid olid sunnitud astuma Inglise koloniaalarmeesse.

turule, kui nina liiga ligidale topin. Sealt, kus ma seisin, näginj kuidas sajad mustanahalised saatanad, punased kuued ikka veel seljas, põleva maja ümber karglesid ja kisasid. Mõned neist näitasid käega minu poole ja paar kuuli vihises mul kõrvust mööda. Põgenesin kiiresti riisipõldude vahele ning õhtul hilja o!m juba Agra müüride varjus.

Kujunes aga nii, et kuigi kindel polnud siingi. Kogu maa kihas nagu mesilassülem. Kus iganes inglased tillukesegi salga mehi kokku said, hoidsid nad maad püssitule ulatuses enda käes, igal pool mujal olid nad aga abitud põgenikud. See oli miljonite võitlus sadade vastu, ja kõige hullem oli see, et mehed, kelle vastu me võitlesime, kõik need jala-, ratsa- ja suurtükiväelased, olid meie endi valitud

1 Jutt on suurest rahvuslikust ülestõusust Indias aastail 1857—1859, mis oli suunatud välismaiste kolonisaatorite vastu ja millest põhilise sõjalise tuumikuna võtsid osa indialastest palgasõdurid, nn. sipoid, mispärast seda ülestõusu sageli nimetatakse sipoide ülestõusuks.
503
väeosad, keda me olime õpetanud ja treeninud; neil olid meie endi antud relvad ja nad puhusid meie endi signaale. Agras paiknes kolmas Bengaalia laskurrügement, käputäis sikhe1, kaks eskadroni ratsa väge ja üks suurtükipata-rei. Kontoriametnikest ning kaupmeestest moodustati vabatahtlike üksus ja sinna astusin ka mina kõige oma puujalaga. Juuli algul läksime mässajate vastu Shahgungesse ja lõime neid mõnd aega tagasi, aga siis sai meil püssirohi otsa ja me pidime linna taganema.
Igast küljest toodi Agrasse ainult halbu uudiseid — ja polnud ka ime, sest kui te kaardile vaatate, näete, et me asusime just mässu südames. Vahest natuke rohkem kui sada miili Agrast idasse on Lucknow ja niisama palju lõuna pool Kanpur. Igas ilmakaares valitses ainult piinamine ja tapmine ja vägivald.
Agra ise on suur linn, kubinal täis usuhulle ja kõiksugu metsikuid kuradikummardajaid. Meie meeste käputäieke oleks linna kitsaste ja kõverate tänavate segadikus lihtsalt ära kadunud. Seepärast liikus meie juht üle jõe ning võttis positsiooni sisse vanas Agra kindluses. Ma ei tea, kas keegi teist, härrased, on kunagi sellest vanast kindlusest midagi lugenud või kuulnud. See on väga iseäralik koht — kõige iseäralikum neist, kus ma iial olen olnud; ja ma olen ometi nii mõneski veidras paigas juhtunud viibima. Esiteks on ta tohutu suur. Minu arvates võtab ta enda alla igavese hulga aakreid. Kindluse uuemasse ossa mahtus meie garnison ühes naiste, laste, moonaladude ja kõige muuga, ja ruumi jäi seal veel ülegi. Aga uus osa ei saa suuruselt lähedalegi vanale, kus enam keegi ei käi ja mis on jäetud skorpionide ning sajajalgsete hooleks. Seal on lugematul hulgal suuri tühje saale, käänulisi käike ja pikki, omavahel ristuvaid koridore, nii et võib kergesti ära eksida. Sellepärast seal ei käidudki; ainult vahel harva mindi tõrvikute valgel hulgakesi koos noid ruume uurima.
Vana kindluse esikülge uhub jõgi ning kaitseb seda ise, kummalgi küljel ja taga on aga palju väravaid, ning neid
504
tuli muidugi valvata nii vanas kindluseosas kui ka selles, kus meie väeosad tegelikult asusid. Meil oli meestest puudus, neid jätkus vaevalt kindluse iga nurga jaoks ja suurtükkide juurde. Sellepärast oli meil võimatu kõigi nende loendamatute väravate juurde tugevat valvet panna. Organiseerisime lihtsalt kindluse keskele üldise vahtkonnaruumi ning panime igasse väravasse ühe valge koos paari-kolme pärismaalasega. Minu valvekord oli öösiti ja mind määrati kindluse edelaküljele väikese eraldi asuva värava juurde. Minu käsutusse anti kaks sikhist ratsaväelast ja mulle tehti korraldus, -et kui midagi on viltu, tulistagu ma musketist, ning vahtkonnaruumist tuleb otsekohe abi. Kuna aga vahtkond asus oma kakssada sammu eemal ja see vahemaa kujutas endast käikude-koridoride labürinti, oli mul üsna tõsiseid kahtlusi, kas nad tegeliku kallaletungi korral õigel ajal appi jõuaksidki.
Olin igatahes üsna uhke, et mulle see väike komando anti: olin ju ikkagi alles roheline noorsõdur ja peale selle veel ilma jalata. Kaks ööd pidasin oma pandžaablastega vahti. Need olid pikakasvulised, metsiku väljanägemisega poisid, ühel nimeks Mahomet Singh ja teisel Abdullah Khan, mõlemad vilunud sõjamehed, kes juba Chilian Wallah' juures

meie vastu olid võidelnud. Inglise keelt oskasid nad päris hästi, aga jutuajamine meil ei edenenud. Nad pidasid paremaks kahekesi ninapidi koos seista ja öö läbi oma veidras sikhide keeles juttu padrata. Mis minuse puutub, siis seisin ma harilikult väravaalusest veidi kaugemal ja vaatasin all looklevat laia jõge ning suure linna vilkuvaid tulesid. Tiummilöögid, tamtammide kõmin, oopiumist ja hašišist purjus mässajate kisa ning hõiked ei lasknud meil kogu öö jooksul unustada ohtlikke naabreid teisel kaldal. Iga kahe tunni tagant käis vahtkonnaülem harilikult postid läbi, et kindlaks teha, kas kõik on korras.
Kolmas öö mul valvata oli pime ja porine, kogu aeg tibutas vihma. Sellise ilmaga polnud põrmugi lõbus tundide kaupa yäravaaluses passida. Katsusin aeg-ajalt oma sikhidega jutuotsale saada, aga suurt midagi sellest' ei tulnud. Kell kaks öösel möödus patrull ja tõi tüütusse öösse vähegi vaheldust. Nähes, et mu kaaslased jutukamaks ei muutu, võtsin taskust piibu ja panin musketi korraks käest, et tikku süüdata. Samal hetkel olid mõlemad sikhid mul kallal. Üks napsas maast mu püssi ja sihtis sellega mulle pähe, teine aga hoidis suurt nuga mu kõril
505
ning sisistas läbi hammaste, et lõikab mul pea maha, kui ma sammugi teha proovin. Esimene mõte oli mul, et need sellid on mässajatega ühel nõul ja et see on rünnaku algus. Kui meie värav oli sipoide käes, siis pidi kogu kindlus langema ning naiste ja lastega pidi ümber käicfama nagu Kanpuris. Teie, härrased, võite küll mõelda, et püüan asja enda kasuks käänata, aga vannun teile, et kui ma mõtlesin, mis pidi kindlusega juhtuma, avasin suu — hoolimata sellest, et tundsin noa tera kõril —, ja isegi kui see mu viimaseks hää-litsuseks oleks jäänud, tahtsin kisendada, nii et vahtkond oleks kuulnud. Mees, kes mind kinni hoidis, näis mu mõtteid lugevat, sest parajasti kui ma kopsudesse õhku tõmbasin, sosistas ta: «Ära tee lärmi. Kindlus ei ole ohus. Siinpool jõge mässajaid ei ole.» Ta sõnad kõlasid tõena ja ma teadsin, et kui tõstan häält, olen kohe surmalaps — seda võis sikhi pruunidest silmadest välja lugeda. Seepärast ootasin vaikselt, mida nad minust tahavad.
«Kuula mind, sahib,» ütles pikem ja metsikuma välimusega mees, see, keda hüüti Abdullah Khaniks. «Sa kas lööd meiega kampa, või me peame su vagaseks tegema. Asi on liiga tähtis, nii et kõhklemist meil olla ei saa. Sa kas vannud kristlaste risti juures, et teed ihu ja hingega kõik kaasa, või sinu laip visatakse veel täna öösel vallikraavi ja me läheme oma vendade juurde mässajate väkke üle. Keskteed ei ole. Kumb siis — surm või elu? Saame sulle järelemõtlemiseks anda ainult kolm minutit, sest aeg läheb ja kõik peab olema korras, enne kui patrull uuesti tuleb.»
«Kuidas ma saan otsustada,» ütlesin neile, «kui te pole mulle seletanud, mida te minust tahate. Aga ühte ütlen teile kohe: kui see kindluse julgeolekule kuidagi kahjuks peaks tulema, ei taha ma sellega mingit tegemist teha, nii et võite mulle kohe noa kõrri torgata ja asi tahe.»
«Kindlusega pole sellel kõige vähematki pistmist,» vastas sikh. «Tahame ainult, et teeksid seda, milleks su kaasmaalased Indiasse tulevad. Tahame, et saaksid rikkaks. Kui sa täna öösel meid aitad, anname sulle halja noatera juures kolmekordse vande, mida ükski sikh iial ei murra, et saad saagist ausalt võrdse osa. Veerand varandusest saab sulle. Õiglasemalt seda enam jaotada ei saa.»
«Aga mis varandus see niisugune siis on?» pärisin mina. «Olen muidugi nõus rikkaks, saama, samuti nagu teiegi, ütelge ainult, mida mul selleks tuleb teha.»
506

«Siis vannu,» vastas sikh, «vannu oma isa luude juures, oma ema au juures, oma usu ristimärgi juures, et sa ei tõsta kätt ega kõnele sõnagi meie vastu ei nüüd ega edaspidi.»

«Vannun seda,» vastasin mina, «ainult tingimusel, et kindlusele sellest kahju ei tule.»

«Siis vannume meie ka: sinu oma on veerand varandusest, mille jagame võrdselt nelja vahel.».

«Aga meid on ju ainult kolm,» ütlesin.

«Ei, ka Dost Akbar peab oma osa saama. Neid oodates võime sulle selle loo ära jutustada. Seisa väravale, Mahomet Singh, ja anna märku, kui nad tulevad. Asjalugu on nii, sahib, — võin sulle seda jutustada, sest tean, et eurooplasele on vanne püha ja et me võime sind usaldada. Kui sa oleksid olnud valelik hindu, oleksid võinud kõigi oma väärjumalate juures vanduda ja sellest hoolimata oleks mu nuga nõretanud su verest ning su laip loksunud vallikraavis. Aga sikh tunneb inglast ja inglane tunneb sikhi. Kuula siis, mis mul on öelda.

Kuskil põhjaprovintsides elab radža, kellel on küll vähe maad, aga palju vara. Suure osa sellest on ta pärinud oma isalt, aga veel rohkem ise kogunud, sest tal on niisugune närune iseloom, et ta armastab kulda sukasäärde koguda ega taha seda naljalt välja anda. Kui rahutused algasid, tahtis ta sõbrutseda nii lõvi kui tiigriga —- nii sipoide kui ka valitsusvägedega. Peagi aga näis talle, et valgete lõpp on lähedal, sest kogu maal kõneldi ainult nende tapmisest ning võimu kukutamisest. Radža oli siiski ettevaatlik mees ja korraldas asja nii, et läheb kuidas läheb, pool varandust jääb ikkagi temale. Selle osa, mis oli kullas ja hõbedas, jättis ta enda juurde, oma lossi keldrivõlvide alla, kõige hinnalisemad kalliskivid ja kaunimad pärlid aga pani raudkasti ja käskis kaupmeheks riietatud ustaval teenril Agra kindlusse viia, et nad seal alles seisaksid, küni maal jälle rahu valitseb. Nii et kui nüüd võidaksid mässajad, jääks talle raha, kui aga inglased, siis oleksid alles kalliskivid. Jaotanud sedaviisi oma varanduse, ühines ta ise sipoidega, sest nad rõhusid tema aladele kõvasti peale. Kuna ta aga seda tegi — pane tähele, sahib! — läheb ta varandus õigusega neile, kes oma lipule ustavaks jäävad.

See valekaupmees, kes Ahmeti nime all rändab, on praegu Agra linnas ning katsub kuidagi kindlusse sisse saada. Teekaaslaseks on tal mu kasuvend Dost Akbar,

507

kellele on ta saladus teada. Dost Akbar lubas ta täna kindluse ühe külgvärava juurde tuua ja valis selleks meie värava. Kohe jõuabki ta siia ning leiab Mahomet Singhi ja minu ennast ootamas. Koht on siin üksildane ja keegi ei saa ta tulekust teada. Kaupmees Ahmetist ei kuule maailm enam midagi, radža suure aarde jagame aga endi vahel ära. Mida sa sellest arvad, sahib?»

Worcestershire'is tundub inimelu püha ja puutumatu olevat, kui aga su ümber on ainult tuli ja veri ja kui sul igal sammul surm silma ees seisab, siis suhtud asjasse teisiti. Mulle ei läinud karvavõrdki korda, kas kaupmees Ahmet elab või tapetakse maha, aga jutt aardest oli mu südame põksuma pannud ja ma mõtlesin, mida ma sellega kodumaal kõik ette võiksin võtta ja kuidas mu sugulased silmad pärani ajaksid, kui nad näeksid, et nende must lammas tuleb tagasi, taskud kuldmüntidest pungil. Seepärast oli mul otsus juba küps. Abdullah Khan aga mõtles, et ma veel kõhklen, ja ajas veel tungivamalt peale.

«Mõtle ise, sahib,» seletas ta, «kui komandant selle mehe kinni võtab, siis puuakse ta üles või lastakse maha ning kalliskivid võetakse valitsusele, nii et keegi neist mitte ühte ruupiatki ei näe. Noh, aga kui meie ta juba kinni võtame, miks ei peaks me siis ka ülejäänut ise korraldama! Kalliskivid oleksid meie juures niisama hästi hoiul kui valitsuse

varakambrites. Ja aardest jätkub, et meid kõiki rikasteks meesteks ja suurteks isandateks teha. Keegi ei saa meie saladusest teada, sest me oleme siin täiesti isekeskis. Mis võiks meie ettevõtte jaoks veel sobivam olla? Niisiis ütle, sahib, veel kord: oled sa meiega või tuleb meil sind oma vaenlaseks pidada?»

«Olen kõigest südamest teiega,» vastasin.

«Siis on kõik korras,» ütles sikh ning andis mulle mu püssi tagasi. «Näed, me usaldame sind, sest sina ei murra oma vannet, hagu ei tee seda ka sikhid. Nüüd tuleb meil ainult 'oodata,' millal mu' kasuvend ja kaupmees siia jõuavad.»

«Kas su vend siis teab, mida te kavatsete?» küsisin.

«See on tema plaani Tema selle välja mõtleski. Lähme nüüd värava juurde ja valvame koos Mahomet Singhiga.»

Vihma sadas ikka ühtesoodu, sest parajasti oli vihmase aastaaja algus. Rasked pruunid pilved ujusid üle taevalaotuse ja silm seletas ainult kiviviske kaugusele. Otse meie värava ees asus sügav vallikraav, ent tükati oli see

308

päris kuiv ning sealt sai kerge vaevaga läbi. Mul oh õige veider tunne seista seal nende kahe metsiku pandžaab-lasega ning oodata meest, kes tuli kindlasse surma.

Äkki hakkas mulle silma tormilaterna vilkumine teisel pool vallikraavi. See kadus künkliku muldvalli taha, tuli siis jälle nähtavale ja liikus pikkamööda lähemale.

«Tulevad!» hüüatasin.

«Sahib, hõika neile nagu tavaliselt,» sosistas Abdullah. «Ära teda millegagi kohuta. Saada meid koos temaga sisse ja meie teeme, mis vaja. Sina seisad seni vahipostil. Hoia latern valmis, et me võiksime näha, kas see on ikka õige mees.»

Tuli lähenes vilkudes, kord peatudes, kord jälle edasi liikudes, kuni silmasin vallikraavi teisel kaldal kaht tumedat kogu. Lasksin neil kaldast alla tulla, läbi muda sumbata ning poole maad kraavipervest üles ronida, enne kui neid hüüdsin.

«Hei, kes seal käib?» hüüdsin ma poole häälega.

«Sõbrad,» tuli vastus. Võtsin oma laternal katte ära ning lasksin valguse nende peale langeda. Eespool seisis tohutu suur, peaaegu vööni ulatuva musta habemega sikh. Nii pikka meest olin siiani ainult rändtsirkuses näinud. Teine oli väike, ümmargune, suure kollase turbaniga mehike, rätikusse köidetud komps kaenlas. Ta paistis hirmust päris vappuvat, sest ta käed tõmblesid, nagu oleks tal malaaria; pea käis tal kogu aeg paremale ja vasemale ning kaks pisikest silma pilkusid nagu uiust väljapugenud hiirel. Mul hakkas kõhe mõtte juures, et ta tuleb maha koksata, aga siis mõtlesin aardele ja süda muutus mul kõvaks kui kivi. Kui ta mu valget nägu nägi, hüüatas ta heast meelest ning tuli jooksujalu minu poole.

«Palun teie kaitset, sahib,» lõõtsutas ta, «õnnetu kaupmees Ahmet palub teie kaitset. Olen rännanud läbi terve Radžputana, et Agra kindluses varju leida. Mind on röövitud, pekstud ja teotatud, sellepärast et olen valitsuse poolt. Õnnistatud olgu tänane öö, kus olen koos oma varanatukesega jälle kindla kaitse alla jõudnud.»

«Mis teil selles kompsus on?» pärisin.

«Raudkastike,» vastas tema, «milles on paar perekonna asjakest — võõrale täiesti väärtusetud, mul aga oleks kahju neid kaotada. Kerjus ma siiski pole, ja ma tasun nii teile, noor sahib, kui ka teie kindluse ülemale, kui ta mulle siin varju annab.»

Ma ei söandanud mehega enam kauem rääkida. Mida

509

rohkem ma ta paksupõselist hirmunud nägu silmitsesin, seda hullem mulle ta külmavereline mahanottimine paistis.. Parem oli see kiiresti kaelast ära saada.
«Viige ta vahtkonnaruumi,» andsin käsu. Teine sikh teisel pool, hiiglane järel, astus mees pimedasse värava-alusesse. Nii- tihedalt pole surm veel kedagi piiranud. Mina jäin laternaga väravale.
Kuulsin, kuidas nende taktis sammud tühjades koridorides kajasid. Äkki sammud lakkasid, kuuldus hääli, rüselust ning lööke. Hetk hiljem kuulsin aga oma kohkumuseks
510
lähenevat jooksumüdinat ja kellegi valju lõõtsutamist. Valgustasin laternaga pikka sirget käiku ja sealt tuligi tuulekiirul paks mehike, nägu verine, ning kohe ta kannul tiigrihüpetega suur mustahabemeline sikh, nuga välkumas peos. Ma pole elu sees kedagi nii kiiresti jooksmas näinud kui toda väikest kaupmeest. Ta suurendas järjest vahemaad, ja ma taipasin, et kui ta minust juba möödas on ning käigust välja saab, võib ta veel pääseda. Tundsin sellest korraks isegi rõõmu, aga mõte tema varandusele muutis mu südame jälle kivikõvaks. Kui ta minust mööda tormas, viskasin talle oma püssi jalgu; ta kukkus ja veeres veel kaks korda kukerpalli nagu lastud jänes. Enne kui ta jalule sai, oli sikh tal seljas ning torkas teda paar korda pussiga. Mehike ei teinud häält ega liigutanudki, vaid jäi lamama, nagu oli kukkunud. Ma ise arvan, et ta murdis ehk juba kukkudes kaela. Näete, härrased, pean oma lubadusest kinni. Jutustan teile täpipealt, nagu asi oli, tulgu see siis mulle kasuks või mitte.»
Ta tegi pausi ja sirutas oma raudus käed lahjendatud viski järele, mille Holmes talle oli seganud. Mis minusse puutub, siis pean tunnistama, et Jonathan Small tekitas minus ülimat jälestust, mitte niivõrd tolle külmaverelise roima pärast, milles ta osaline oli, kui just sellepärast, et ta nii kergel ning muretul toonil seda ette kandis. Ükskõik missugune karistus teda ka ei oodanud, minu kaastunnet polnud tal loota. Sherlock Holmes ja Jones istusid, käed põlvedel, ja tundsid loo vastu ilmselt sügavat huvi, ent ka nende nägudelt võis lugeda tülgastust. Jutustaja vist märkas seda, sest kui ta jätkas, kostis ta häälest trotsi.
«Kahtlemata oli see kõik väga halb,» seletas ta. «Aga ma tahaksin teada, kui paljud minu asemel oleksid säärasest saagist ära öelnud, teades, et neil selle tasuks ainult kõri läbi lõigatakse. Ja muuseas, kui Ahmet juba kindluses oli, pidi elu jätma üks meist kahest — kas tema või mina. Kui ta välja oleks pääsenud, oleks kogu lugu ilmsiks tulnud, mind oleks välikohtu kätte antud ja väga tõenäoliselt maha lastud, sest niisugusel palaval ajal halastust ei tunta.»
«Jätkake oma jutustust,» sõnas Holmes lühidalt.
«Noh, kandsime ta siis sisse — Abdullah, Akbar jä mina. Ehkki ta oli nii lühike, kaalus ta üsna palju. Maho-met Singh jäi väravale valvesse. Tassisime laiba sikhidel juba valmisvaadatud kohta — väravast tükk maad eemale, käärulist käiku pidi ühte tühja saali, mille telliskivist sei-
511
nad olid juba pudenemas. Ühes kohas oli muldpõrand seal sisse vajunud ja moodustas nagu hauataolise süvendi. Sinna lasksimegi kaupmees Ahmeti ning katsime ta lahtiste telliskividega. See tehtud, läksime kõik tagasi aarde juurde.
Aare oli sealsamas, kuhu see Ahmeti käest oli kukkunud, kui talle esimest korda kallale tungiti. See oli sama kast, mis praegu teie ees laual seisab. Kaane nikerdatud käepideme küljes rippus siidist nööri otsas võti. Tegime kasti lahti ja laternavalgel sädeles hunnik niisuguseid kalliskive, millest olin ainult lugenud ja unistanud, kui ma Pershore'is väike

poisipõnn olin. See tahtis kohe pimedaks võtta. Kui me seda varandust küllalt olime silmadega õginud, tõstsime kõik kalliskivid välja ja tegime nendest nimekirja. Kastis oli sada nelikümmend kolm kõige puhtamat teemanti, nende seas minu arvates ka nõndanimetatud «Suurmogul», mis öeldakse olevat suuruselt teine kalliskivi maailmas. Peale nende oli seal üheksakümmend seitse väga ilusat smaragdi ning sada seitsekümmend rubiini, viimaste hulgas siiski ka üsna väikesi. Oli veel nelikümmend punast granaatkivi, kakssada kümme safiiri, kuuskümmend üks ahhaati ning igavene hulk berülle, oonükseid, kassisilmi, türkiise ja teisi kive, mille nimesidki ma tookord ei teadnud — alles hiljem olen nende kohta üht-teist teada saanud. Veel oli kastis ligemale kolmsada imeilusat pärlit, kaksteistkümmend nendest kuldse peaehte sees. Muuseas, need kaksteist olid kastist välja võetud — neid seal ei olnud, kui ma ta uuesti enda kätte sain.
Kui me oma aarded üle olime lugenud, panime kõik kasti tagasi ja viisime värava juurde, et neid ka Mahomet Singhile näidata. Siis vandusime uuesti pühalikult, et seisame üksteise eest ning hoiame saladust. Leppisime kokku, et peidame saagi kindlasse kohta, kuni maal jälle rahu valitseb, ning jagame ta siis endi vahel võrdselt ära. Polnud mõtet aaret otsekohe jaotada, sest kui meie juurest oleks nii hinnalisi kalliskive leitud, oleks meid muidugi kahtlustama hakatud, pealegi polnud kindluses kellelgi omaette nurka ega kohta, kus neid oleks saanud hoida. Seepärast kandsime kasti samasse saali, kuhu olime matnud laiba, tegime kõige paremini säilinud seinas teatud kivide alla augu ja peitsime aarde sinna. Jätsime koha hoolega meelde ja järgmisel päeval joonistasin ma neli plaani — igaühele ühe—, kusjuures tegin kõigile alla meie
512
nelja märgi: olime ju vandunud, et tegutseme alati kõigi nelja eest, nii et keegi ei saaks teistest rohkem. Ja ma võin käe südamele panna ning kinnitada, et seda vannet pole ma iialgi murdnud.
Nojah, mul pole vist tarvis teile, härrased, seletama hakata, mis India mässust sai. Pärast seda kui Wilson Delhi ära võttis ja söör Colin vabastas Lucknow', oli mässu selgroog murtud. Uusi vägesid toodi järjest peale ning Nana Sahib1 sai suure vaevaga üle piiri putku panna. Kolonel Greatheadi lendkolonn tuli Agra alla ja ajas mässajad minema. Elu paistis jälle rahulikuks muutuvat ja me neli hakkasime juba lootma, et on ligi aeg, kus võime igaüks võtta oma osa saagist ning julgesti minema minna. Meie lootused purunesid aga ühel hoobil, sest meid arreteeriti Ahmeti tapmise pärast.
Asi tuli välja niiviisi. Kui radža oma kalliskivid Ahmeti kätte andis, tegi ta seda kaalutlusel, et teadis tolle olevat usaldusväärse mehe. Hommikumaalased on aga umbusklik rahvas ja nii see radžagi võttis ühe veel ustavama teenri ning pani ta esimesele sappa. Sellele anti käsk Ahmetit mitte silmist lasta, ja nii ta käiski siis kaupmehel kannul kui vari. Ta käis tal sabas ka tollel ööl ja nägi, et teine väravast sisse läks. Muidugi mõtles ta, et Ahmet pääses kindlusse varjule, ning palus järgmisel päeval ka ennast sisse lasta, ei leidnud aga seal Ahmetist jälgegi. See tundus talle nii imelik, et ta rääkis asjast valvurite seersandile, kelle käest lugu omakorda komandandi kõrvu ulatus. Kiiresti korraldati põhjalik otsimine ja laip avastati. Ja nõnda siis, just sellal kui me mõtlesime, et kõik on korras, võeti meid kinni ja viidi kohtu ette. Kõiki nelja süüdistati mõrvas — meid kolme sellepärast, et olime tol ööl väravat valvanud, ning neljandat sellepärast, et too oli tapetuga kaasas olnud. Kohtus ei kõneldud sõnagi kalliskividest, sest radža oli troonilt tõugatud ja Indiast välja aetud, nii et ei olnudki kedagi, kes nende vastu erilist huvi oleks tundnud. Mõrv aga tehti kindlaks ja oli ka selge, et me kõik olime selles osalised. Kolm

sikhi mõisteti eluks ajaks sunnitööle ja mulle määrati surmanuhtlus, mis hiljem siiski sunnitööks muudeti nagu teistelgi.
Leidsime ennast nüüd õige veidras olukorras. Olime kõik üht jalga pidi ahelas ning polnud peaaegu mingit
1 Nana Sahib — üks India rahvusliku ülestõusu juhte,
513
lootust veel kunagi vabaks saada, ja ometi oleksime kõik neli võinud elada nagu kuningad, kui oleksime ainult saanud oma saladust kasutada. Ära tahtis süüa südame seest, et pidime taluma iga viimase vangivalvuri võmmusid ning jalahoope, sööma riisi ja jooma vett, samal ajal kui Agras ootas hiilgav varandus, et teda ainult üles korja-taks. See pidi mu lausa hulluks ajama, aga ma olen alati olnud visa loomuga, nii et pidasin siis nüüdki lihtsalt vastu ja ootasin oma aega.
Lõpuks näis, et see aeg hakkab kätte jõudma. Meid viidi Agrast Madrasesse ning sealt Andamanidele, Blairi saarele. Tolles koloonias on väga vähe valgeid sunnitöölisi, ja kuna ma juba algusest peale hästi olin käitunud, leidsin peagi enese kuidagi nagu eesõigustatud olukorras olevat. Mulle anti hütt Hope Townis — see on üks väike asula Harrieti mäe jalamil — ja mind lasti üsna palju omaette olla. Sealne ümbrus on kole, täis palavikusoid, ja otse meie asula taga metsas elas hulgana metsikuid inimsööjatest pärismaalasi, kes olid igal võimalikul juhul valmis sulle mürgist noolt selga puhuma. Meil tuli seal maad kaevata ja kraavi lõigata, jamsse maha panna ja veel mitut-setut tööd teha, nii et rühmamist jätkus terveks päevaks; õhtuti oli meil aga siiski natuke vaba aega. Muu hulgas õppisin ka sealsele tohtrile arstirohtusid valmistama ja panin üht-teist ta ametitarkusest kõrva tahat Kogu aeg passisin muidugi põgenemisvõimalust, kuid Andamanid asuvad sadu miile muudest randadest eemal ja sealsetel meredel valitseb peaaegu alati tuulevaikus, nii et sealt ära saada oli kuradima raske.
Arst doktor Somerton oli noor lõbus elupõletaja ja teistel noortel ohvitseridel oli kombeks õhtuti tema juures kaarte mängimas käia. Arstikabinet, kus ma rohtusid segasin, asus kohe ta elutoa kõrval ja vaheseinas oli väike aken. Kui ma vahel hakkasin üksindust tundma, tegin kabinetis tule pimedaks ning kuulasin niisama nende juttu ja vaatasin nende mängu pealt. Ma armastan ise kah kaardimängu, ja seda pealt vaadata oli peaaegu niisama hea kui endal kaasa mängida. Mängijateks olid major Sholto, kapten Morstan ja leitnant Bromley Brown, kes juhatasid indialaste väeosi, arst ise ning paar-kolm vangla-ametnikku — nood olid vanad osavad mängijad, kes harrastasid ilusat, kavalat ja kindlat mängu. Kokku moodustasid nad kena koduse seltskonna. Aga väga varsti torkas mulle silma üks asjaolu — nimelt see, et sõjaväelased enamasti
514
alati kaotasid ja eraisikud muudkui võitsid. Ei, ärge arvake, ma ei ütle sugugi, et seal sohki tehti, aga nii see lugu oli. Vanglamehed polnud Andamanidele tulekust saati suurt midagi peale kaardimängu teinud, neile oli üksteise mäng läbi ja lõhki teada, teised aga mängisid lihtsalt ajaviiteks ja viskasid kaarte lauale kuidas juhtus, Iga õhtuga mängisid sõjaväelased ennast aina vaesemaks, ja mida vaesemaks nad jäid, seda rohkem nad mängida tahtsid. Major Sholto käsi käis kõige kehvemini. Algul maksis ta rahas ja kullas, õige pea aga võlatähtedes, ja mängus olid üsna suured summad. Vahetevahel võitis ta mõne ringi, just parajasti nii palju, et julgust saada, aga siis pöördus õnn tast veel hullemini ära kui enne. Päevad läbi käis ta ringi, sünge kui kõuepilv, ja jooma hakkas ka kõvasti rohkem, kui talle hea oli.

Ühel õhtul kaotas ta veel rängemini kui harilikult. Istusin oma hütis, kui nad kapten Morstaniga kodu poole komberdasid. Need kaks olid lahutamatud südamesõbrad. Major oli oma kaotuse pärast lausa meelest ära.
«Kõik on otsas, Morstan,» oigas ta, kui nad mu hütist mööda läksid. «Pean lahkumispalve sisse andma. Olen täiesti laostunud.»
«Lollus, vanapoiss!» lohutas teine, majorit õlale patsutades. «Mul on endal ka vahel õudselt viltu vedanud, kuid ...» Rohkem ma ei kuulnud, aga sellest piisas, et mind mõtlema panna.
Paar päeva hiljem lonkis major Sholto rannas, niisiis kasutasin juhust ja kõnetasin teda.
«Tahaksin teilt nõu küsida, major,» alustasin ma.
«Jah, Small, milles asi seisab?» päris Sholto ja võttis sigari suust.
«Tahtsin teilt küsida, söör, kellele tuleks üle anda peidetud aare. Tean nimelt, kus asub pool miljonit, ja kuna ma ise seda kasutada ei saa, mõtlesin, et võib-olla oleks kõige õigem see vastavatele ametivõimudele üle anda — siis nad ehk laseksid mu karistusaega lühendada.»
«Pool miljonit, Small?» hüüatas Sholto õhku ahmides ja vaatas mulle teravasti otsa, et kas ma ikka tõtt räägin.
«Just nii, söör, poole miljoni eest kalliskive ja pärleid ootab ainult, et keegi nad üles korjaks. Ja huvitav on asja juures veel see, et õige omanik on lindpriiks kuulutatud ning kaotanud õiguse oma varandusele, nii et aare kuulub sellele, kes talle esimesena peale satub.»
515
«Valitsusele, Small, valitsusele,» kogeles major. Ent hääl kõlas tal kõhklevalt ja ma teadsin, et mees on mul peos.
«Teie siis arvate, söör, et pean asjast kindralkubernerile teatama?» küsisin rahulikult.
«Mnjah . .. mnjah ... ega uisapäisa midagi teha maksa, muidu hakkate hiljem kahetsema. Jutustage mulle täpsemalt, Small. Kõnelge, kuidas asi oli.»
Rääkisin talle kogu loo ära — väikeste muudatustega muidugi, nii et ta peidukohta poleks leidnud. Kui ma lõpetasin, seisis mees nagu post paigal, ise sügavasti mõttes. Ta huuled tõmblesid ja ma sain aru, et ta enesega võitles.
«See on väga tähtis asi, Small,» lausus ta lõpuks. «Te ei tohi sellest kellelegi sõnakestki iitsatada. Varsti ajame teiega seda juttu edasi.»
Kahe päeva pärast tulid nad kapten Morstaniga südaööl laternaga mu hütti.
«Tahaksin, et kapten Morstan kuuleks seda lugu ise teie suust,» seletas Sholto.
Kordasin juttu, mida olin majorile kõnelnud.
«Kõlab päris tõepäraselt, mis?» ütles major. «Asi oleks vaeva väärt.»
Kapten Morstan noogutas.
«Vaadake, Small,» alustas major. «Arutasime selle loo sõbraga läbi ja tulime järeldusele, et valitsusel pole teie saladusega lõppude lõpuks midagi pistmist. See on lihtsalt teie eraasi, mida te võite korraldada, kuidas ise paremaks peate. Küsimus on nüüd selles, kui suurt hinda te nõuate. Me oleksime ehk nõus asja enda peale võtma, vähemasti täpsemalt järele uurima, kui me tingimuste suhtes kokkuleppele jõuame.» Major püüdis kõnelda ükskõikse, hooletu tooniga, kuid ta silmad põlesid erutusest ja ahnusest.
«Noh, mis sellesse puutub, härrased,» püüdsin minagi ükskõiksust teeselda, olin aga ise niisama erutatud kui Sholtogi, «siis võib minu seisukorras olev inimene leppida ainult

ühe tingimusega: tahaksin, et aitate minu ja mu kolm kaaslast vabadusse. Võtame teid siis kaasosanikeks ja anname teile kahe peale viiendiku aardest.»

«Hm,» pomises major, «viiendiku! Mitte just eriti ahvatlev ettepanek.»

«See tuleks viiskümmend tuhat kummalegi,» seletasin mina.

«Aga kuidas me saame teid vabadusse aidata? Teate väga hästi, et nõuate võimatut.»

516

«Sugugi mitte,» vastasin. «Olen kõik viimase kui pisiasjani läbi mõelnud. Ainsaks takistuseks põgenemisel on see, et me ei saa ise kuskilt merereisiks sobivat paati ega toiduaineid, mis nii pikaks ajaks ette lööksid. Kalkutas ja Madrases on küllalt väikesi jahte ning jullasid, mis meile hästi sobiksid. Tooge üks neist siia. Meie katsume kuidagi öösel pardale hiilida, teie aga laske meid kuskil India rannikul maale, ja teie osa kokkuleppest ongi täidetud.»

«Kui oleks tegemist ainult ühe mehega ...» ohkas major.

«Kas kõik või mitte ükski,» vastasin mina. «Oleme vandega seotud. Kõik me neli kuulume ühte.»

«Kuulete, Morstan,» lausus major, «Small on sõnapidaja mees. Ta ei jäta sõpru hätta. Minu arvates võime teda vabalt usaldada.»

«Ikkagi must lugu,» vastas teine. «Aga nagu te ütlete, aitab see raha meie ohvitseripaberid ilusasti puhtad hoida.»

«Hüva, Small,» sõnas major. «Minu arvates, peame katsuma teile vastu tulla. Kõigepealt peame muidugi kontrollima, kas teie jutt vastab tõele, öelge mulle, kus kast asub, ma võtan puhkust, sõidan järgmise kuu postipaadiga Indiasse ja uurin asja järele.»

«Mitte nii nobedasti,» ütlesin mina, sedamööda jahedamaks muutudes, kuidas.tema järjest enam põlema lõi. «Pean ka oma kolmelt kaaslaselt nõusoleku saama. Ma ju ütlesin teile, et tegemist on kõigi meie neljaga või mitte ühegagi meist.»

«Lollus!» pahvatas major. «Mis on kolmel musta] sellil meie kokkuleppega pistmist?»

«Olgu nad mustad või sinised,» vastasin mina, «igatahes on nad minu liitlased ja me põgeneme kõik koos.»

Noh, lugu lõppes sellega, et tuldi uuesti kokku, kusjuures Mahomet Singh, Apdullah Khan ja Dost Akbar olid ka kohal. Arutasime veel kord asja läbi ning jõudsime lõpuks kokkuleppele. Meie pidime mõlemale ohvitserile tegema plaani Agra kindluse sellest osast, kuhu aare oli peidetud, ning märkima ära aarde asukoha müüris. Major Sholto pidi sõitma Indiasse ja meie jutu järele kontrollima. Kui ta kasti leiab, pidi ta selle sinnasamasse jätma, saatma väikese, reisi tarvis toiduainetega varustatud jahi Rutlandi saarele meid ootama ning tulema siis tagasi oma teenistuskohustusi täitma. Edasi pidi kapten Morstan puhkust paluma, meiega Agras kokku saama, ning seal

517

pidimegi aarde lõplikult jagama, kusjuures tema pidi võtma enda kätte nii oma kui ka majori osa. Kinnitasime seda kõige pühamate vannetega, mida inimene iial välja mõelda või lausuda on söandanud. Istusin terve öö tindi ja paberi taga, ja kui hommik .kätte jõudis, oli kaks kaarti valmis, kummalgi all nelja märk — see on Abdullah', Akbari, Mahometi ja minu märk.

Tüütan teid, härrased, oma pika jutuga juba ära, pealegi tean, et mu sõber mister Jones ootab kannatamatult, millal ta mu ükskord soolaputkasse pista saaks. Teen siis nii lühidalt kui oskan. Too nurjatu Sholto läks Indiasse, kuid tagasi enam ei tulnudki. Üsna varsti näitas kapten Morstan mulle ta nime ühe postilaeva reisijate nimekirjas. Sholto onu oli

surnud ja pärandanud talle varanduse ning ta lahkus sõjaväest, ent ometi jätkus tal alatust meie viiega niimoodi ümber käia. Kohe pärast seda läks kapten Morstan Agrasse ja leidis, nagu me olimegi arvanud, et aare oli tõepoolest minema viidud. Lurjus oli varastanud ta tervenisti, täitmata ühtegi tingimust, mille eest me talle saladuse olime müünud. Sellest päevast peale elasin ainult kättemaksule. Mõtlesin sellest päeval ja unistasin öösel. See muutus mu suurimaks, kõike muud varju jätvaks kireks. Ma ei hoolinud küünevõrdkr seadusest, mind ei kohutanud võllas. Mu ainus mõte oli põgeneda, Sholto üles otsida ning ta kõri pihku võtta. Isegi Agra aare ei olnud mu meelest enam nii tähtis kui Sholto tapmine.
Noh, olen ses maises elus nii mõnegi asja ette võtnud ja ühtegi neist pole ma lõpule viimata jätnud. Kulus aga pikki aastaid, enne kui mu aeg tuli. Rääkisin teile, et olin üht-teist tohterdamisest kõrva taha pannud, ühel päeval, kui dokor Somerton palavikuga maas oli, leidsid sunnitöö-lised metsast ühe väikese andamanlase. Ta oli raskesti haige ning oli läinud üksildasse kohta surema. Kuigi ta oli mürki täis kui väike madu, võtsin ta käsile ja paari kuu pärast sain ta tervise korda, nii et ta jalule tõusis. Sellest peale kiindus ta minusse ega tahtnud enam metsa tagasi minna, vaid tolknes aina mu hüti ümber. Õppisin talt veidi tema keelt ja seda armsamaks ma talle sain.
Tonga — nii oli tema nimi — oli tubli sõudja ning tal oli endal suur kanuu. Kui ma nägin, et ta on minusse nii kiindunud ja valmis minu heaks kõik tegema, sain aru, et on saabunud võimalus põgeneda. Rääkisin temaga asja läbi. Ühel ööl pidi ta tooma oma paadi vana sadamasilla juurde, mida enam ei valvatud, ja seal minu peale võtma.
518
Tegin talle korralduse panna paati ka mitu pudelkõrvitsat veega, hulga jamsse, kookospähkleid ja bataate.
Ta oli vankumatult truu, see väike Tonga. Mitte kellelgi pole iial olnud ustavamat kaaslast. Kindlaksmääratud ööl oli ta oma paadiga silla ääres. Läksin paadi juurde ja tunni aja pärast olime juba kaugel merel. Tonga oli kogu oma maise vara kaasa võtnud, kõik oma relvad ning jumalakujud. Muude asjade hulgas oli tal pikk bambusest oda ning kookosniinematt ja nendest meisterdasin ma midagi purjetaolist. Kümme päeva triivisime end saatuse hoolde usaldades ringi ja üheteistkümnendal korjas meid üles Singapurist Džiddasse minev kaubalaev, mille laadungiks olid malai palverändurid. See oli pentsik rahvas, ent meie Tongaga saime nende hulgas päris hästi hakkama. Uks väärt omadus oli neil: nad jätsid su rahule ega pärinud sult midagi.
Nojah, kui mul tuleks kõik ära jutustada, mis ma oma väikese sõbraga läbi tegin, ei ütleks te mulle hoopiski mitte aitäh, sest ma peaksin teid päikesetõusuni kinni. Hulkusime mööda ilma ringi ja ikka tuli midagi vahele, nii et me Londonisse ei saanud. Ent kogu aeg oli mul siht silmade ees. Nägin Sholtot öösiti uneski. Oma unenägudes olen ta vähemalt sada korda maha löönud. Viimaks — oma kolm-neli aastat hiljem — jõudsime siiski Inglismaale. Mul polnud kuigi raske Sholto elukohta üles leida ja ma püüdsin kohe välja uurida, kas ta on aarde juba hakkama pannud või on see tal veel alles. Tegin tutvust ühe inimesega, kes mind selles abistas, — ma ei nimeta nimesid, sest ma ei taha kellelegi teisele auku kaevata — ja sain varsti teada, et kalliskivid on tal alles. Katsusin siis mitut moodi Sholtole ligi pääseda, kuid too oh küllalt kaval, ning peale poegade ja hindust teenri oli teda alati kaitsmas ka veel kaks elukutselist poksijat.
Ühel päeval toodi mulle aga sõna, et Sholto on suremas. Ruttasin kohe ta aeda, pöörane mõttest, et ta võib mu küünte vahelt minema lipsata, ning nägin, et ta lamas voodis, teine

poeg teisel pool peatsit. Oleksin tookord tuppa tunginud ja kõigi kolme vastu läinud, ent just siis, kui ma teda vaatasin, vajus ta lõug ripakile ja ma teadsin, et ta on läinud. Samal ööl ronisin siiski ta tuppa ja otsisin kõik paberid läbi, et leida mõnd ülestähendust selle kohta, kuhu ta meie kalliskivid peitis. Ma ei leidnud aga mitte kui midagi ja tulin ära, nii kibestunud ja tige, kui inimene üldse võib olla. Enne sealt lahkumist mõtlesin, et
519
kui ma peaksin oma sikhidest sõpru veel kunagi kohtama, pakuks neile veidi rahuldust teadmine, et ma jätsin laiba juurde meie vihast mõne jälje, ja nii ma kritseldasingi meie nelja märgi, nagu see oli olnud kaardil, ning kinnitasin selle nõelaga .surnu rinnale. Oleks olnud liig, kui ta oleks läinud hauda, ilma et mehed, keda ta oli röövinud ja ninapidi vedanud, poleks saanud oma märkigi talle kaasa panna.
Tollal teenisime elatist sellega, et ma näitasin vaest
Tongat laatadel ja mujal niisugustes kohtades kui musta inimsööjat. Ta sõi toorest liha ning tantsis oma sõjatantsu ja päeva lõpuks oli meil alati kübar penne täis. Mulle toodi ikka veel Pondicherry Lodge'ist uudiseid, ent mitu aastat ei olnud sealt muud kuulda, kui et nad aaret taga otsivad. Viimaks siiski sündis see, mida me nii kaua olime
oodanud. Agra aare leiti üles. See oli maja katuse all, mister Bartholomew Sholto keemialaboratooriumi peal. Läksin sedamaid kohale ja vaatasin paiga üle, ent ei osanud kuidagi välja mõelda, kuidas ma oma puujalaga sinna
üles pääsen. Siis aga kuulsin katuseluugist ja sain ka teada, mis ajal mister Sholto õhtust sööb. Paistis, et Tonga kaas-abil tulen asjaga kergesti toime. Kerisin talle pika köie vööle ja võtsin ta endaga kaasa. Ta ronis üle katuse kui
kass ja lipsas läbi luugi, ent kurja saatuse tahtel oli Bartholomew Sholto oma õnnetuseks veel toas. Tonga arvas, et oli teda tappes õige tubli teoga hakkama saanud, sest kui ma köit mööda üles ronisin, uhkeldas see metslane toas ringi kui paabulind. Suur oli tema üllatus, kui ma talle
köieotsaga kallale kargasin ja teda verejanuliseks saatanaks sõimasin. Võtsin siis aardekasti jä lasksin selle alla, ja kui olin jätnud lauale nelja märgi, mis pidi näitama, et kalliskivid on jälle nende käes, kellel nende peale kõige rohkem õigust, libistasin kä enese mööda köit alla. Pärast
tõmbas Tonga köie üles, sulges akna ja läks minema sama teed, kustkaudu oli tulnud. Muud mul teile vist enam jutustada polegi. Ühelt paadimehelt kuulsin Smithi «Aurora» kiirusest ja mõtlesin, et see oleks meile põgenemiseks sobiv riist. Palkasin vana Smithi ja pidin andma talle suure summa, kui ta meid õnnelikult laevale toimetab. Eks ta muidugi taipas, et asi pole just päris puhas, aga meie saladust ta ei teadnud. See kõik on sula tõde, ja kui ma teile seda jutustan, härrad, siis mitte selleks, et teid lõbustada — sest ega te mulle ju mingit heategu pole teinud —, vaid sellepärast,
520
et kõige paremini kaitsen ennast kindlasti sellega, kui ma midagi ei varja ning kogu maailmale jutustan, kui alatult major Sholto mind kohtles, ja näitan, et tema poja surmas pole mina süüdi.»
«Väga tähelepanuväärne jutustus,» tähendas Sherlock Holmes. «Sobiv lõpp erakordselt huvitavale juhtumile. Teie jutustuse lõpuosa ei pakkunud mulle küll midagi uut peale selle, et teil oli kaasas oma köis. Seda ma ei teadnud. Muuseas, ma lootsin, et Tonga oli kõik oma nooled kaotanud, aga ühe sai ta paadis siiski veel meie pihta lasta.»
Ta kaotaski nad kõik, söör, peale selle, mis tal puhk-püssi jäi.»

«No muidugi,» hüüatas Holmes, «selle peale ma ei tulnud.»
«Tahaksite ehk veel midagi teada saada?» päris vang sõbralikult.
«Vist mitte, suur tänu teile,» vastas mu kaaslane.
«Hea küll, Holmes,» sõnas Athelney Jones, «te olete mees, kelle tahtmist tuleb täita, ja me kõik teame, et olete vilunud kriminalist, aga teenistus on teenistus ja ma olen teile ja teie sõbrale juba küllalt kaua vastu tulnud. Mul oleks süda igatahes hulga rahulikum, kui meie jutuvestja kindla luku ja riivi taga istuks. Troska ootab all ja kaks inspektorit samuti. Tänu teile mõlemale abi eest. Muidugi mõista oodatakse teid kohtuistungile. Head ööd!»
«Head ööd, härrased,» ütles ka Jonathan Small.
«Minge ees, Small,» käsutas ettevaatlik Jones, kui nad toast välja läksid.
«Nii see meie väike draama siis nüüd lõpeb,» tähendasin mina, kui olime veidi aega vaikides suitsetanud. «Kardan, et see on vist viimane juurdlus, mille juures ma teie meetodeid saan jälgida. Miss Morstan osutas mulle seda au, et lubas mulle oma käe.»
Holmes oigas kaeblikult.
«Seda ma kartsin,» pomises ta. «Õnne ma teile tõesti ei soovi.»
Tundsin end veidi puudutatuna..
«Kas te pole mu valikuga rahul?» küsisin.
«Ei, mitte seda. Minu arvates on ta kõige võluvam noor daam, keda ma kunagi olen kohanud, ja niisuguses töös nagu meie oma oleks ta võinud väga kasulik olla. Kahtlemata on tal selleks annet — võtke näiteks kas või see, kuidas ta kõikidest isa paberitest just nimelt Agra plaani
521
alles hoidis. Armastus aga kuulub tunnete valda, ja kõik, millel on tegemist tunnetega, käib risti vastu ehtsale kainele mõistusele, mida ma üle kõige hindan. Mina ise ei abiellu kunagi, sest siis minetaksin oma selge otsustusvõime.»
«Mina jälle loodan,» naersin ma vastu, «et mu otsustusvõime selle proovi läbi teeb. Aga te näete väga väsinud välja, Holmes!»
«Jah, juba algab reaktsioon. Nüüd olen nädal otsa nagu kalts.»
«Imelik, kuidas teil need hood, mida ma teiste puhul lihtsalt laiskuseks nimetaksin, ikka jälle suurepäraste tarmu- ja jõupuhangutega vahelduvad.»
«Jah,» vastas Holmes, «eks minus jätku ainet keskmiseks logardiks ja üsna krapsakaks selliks. Mõtlen sageli vana Goethe ridadele, kus ta ütleb:
Schade daß die Natur nur einen Mensch aus dir schuf, Denn zum würdigen Mann war und zum Schelmen der
Steff.56
Aga muuseas, kui selle Norwoodi loo juurde tagasi tulla -— näete, nagu ma kahtlustasin, oligi neil liitlane. Ja see polnud keegi muu kui ülemteener Lal Rao, nii et Jonesile kuulub siiski see jagamatu au, et ta oma suure loomuse hulgas ühe tõelise kalagi kinni püüdis,»
«Ainult et tulude jaotus on üpris ebaõiglane,» tähendasin mina. «Kogu töö asja juures tegite teie. Mina saan sellest loost naise, Jones kuulsuse, aga mis jääb teile üle?»
«Noh, minule jääb ikkagi vaimne nauding — nii nagu alati.»
SISUKORD
ETÜÜD PUNASES
I osa
(Endise sõjaväearsti dr. John Watsoni mälestustest)

[56] Kahju, et loodus sinust üheainsa inimese lõi, sest ainet oti tal nii õilsa kui nurjatu jaoks (saksa k.).

А Конан Д о й л ь. СОБАКА БАСКЕРВИЛЕЙ. Повести о Шерлок Хопчсе На эстонском языке. Иллюстрации: В. Тыниссон. Издательство «Ээсти раамат», Таллин. Пярнуское шоссе, 10. Toimetaja L. Targo. Kunstiline toimetaja H. Tikand. Tehniline toimetaja L. Maidla. Korrektorid M Amon ja S Aron. Laduda antud 19. XII 1972. Trükkida antud 26 III 1973 Paber 54X84'16. Trükipoognaid 33,0. Tingtrükipoognaid 27,7. Arvestuspoognaid 31,17. Trükiarv 60 000. Tellimise nr. 1063. Trükikoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk t. 58. Hind rbl. 1.04.